નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ

મજ્ઝિમનિકાયો

મૂલપણ્ણાસપાળિ

૧. મૂલપરિયાયવગ્ગો

૧. મૂલપરિયાયસુત્તં

૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા ઉક્કટ્ઠાયં વિહરતિ સુભગવને સાલરાજમૂલે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ભિક્ખવો’’તિ. ‘‘ભદન્તે’’તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ – ‘‘સબ્બધમ્મમૂલપરિયાયં વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ. તં સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ, ભાસિસ્સામી’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

૨. ‘‘ઇધ, ભિક્ખવે, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો અરિયાનં અદસ્સાવી અરિયધમ્મસ્સ અકોવિદો અરિયધમ્મે અવિનીતો, સપ્પુરિસાનં અદસ્સાવી સપ્પુરિસધમ્મસ્સ અકોવિદો સપ્પુરિસધમ્મે અવિનીતો – પથવિં [પઠવિં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] પથવિતો સઞ્જાનાતિ; પથવિં પથવિતો સઞ્ઞત્વા પથવિં મઞ્ઞતિ, પથવિયા મઞ્ઞતિ, પથવિતો મઞ્ઞતિ, પથવિં મેતિ મઞ્ઞતિ , પથવિં અભિનન્દતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ‘અપરિઞ્ઞાતં તસ્સા’તિ વદામિ.

‘‘આપં આપતો સઞ્જાનાતિ; આપં આપતો સઞ્ઞત્વા આપં મઞ્ઞતિ, આપસ્મિં મઞ્ઞતિ, આપતો મઞ્ઞતિ, આપં મેતિ મઞ્ઞતિ, આપં અભિનન્દતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ‘અપરિઞ્ઞાતં તસ્સા’તિ વદામિ.

‘‘તેજં તેજતો સઞ્જાનાતિ; તેજં તેજતો સઞ્ઞત્વા તેજં મઞ્ઞતિ, તેજસ્મિં મઞ્ઞતિ, તેજતો મઞ્ઞતિ, તેજં મેતિ મઞ્ઞતિ, તેજં અભિનન્દતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ‘અપરિઞ્ઞાતં તસ્સા’તિ વદામિ.

‘‘વાયં વાયતો સઞ્જાનાતિ; વાયં વાયતો સઞ્ઞત્વા વાયં મઞ્ઞતિ, વાયસ્મિં મઞ્ઞતિ, વાયતો મઞ્ઞતિ, વાયં મેતિ મઞ્ઞતિ, વાયં અભિનન્દતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ‘અપરિઞ્ઞાતં તસ્સા’તિ વદામિ.

3. ‘‘ભૂતે ભૂતતો સઞ્જાનાતિ; ભૂતે ભૂતતો સઞ્ઞત્વા ભૂતે મઞ્ઞતિ, ભૂતેસુ મઞ્ઞતિ, ભૂતતો મઞ્ઞતિ, ભૂતે મેતિ મઞ્ઞતિ, ભૂતે અભિનન્દતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ‘અપરિઞ્ઞાતં તસ્સા’તિ વદામિ.

‘‘દેવે દેવતો સઞ્જાનાતિ; દેવે દેવતો સઞ્ઞત્વા દેવે મઞ્ઞતિ, દેવેસુ મઞ્ઞતિ, દેવતો મઞ્ઞતિ, દેવે મેતિ મઞ્ઞતિ, દેવે અભિનન્દતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ‘અપરિઞ્ઞાતં તસ્સા’તિ વદામિ.

‘‘પજાપતિં પજાપતિતો સઞ્જાનાતિ; પજાપતિં પજાપતિતો સઞ્ઞત્વા પજાપતિં મઞ્ઞતિ, પજાપતિસ્મિં મઞ્ઞતિ, પજાપતિતો મઞ્ઞતિ, પજાપતિં મેતિ મઞ્ઞતિ, પજાપતિં અભિનન્દતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ‘અપરિઞ્ઞાતં

તસ્સા’તિ વદામિ.

‘‘બ્રહ્મં બ્રહ્મતો સઞ્જાનાતિ; બ્રહ્મં બ્રહ્મતો સઞ્ઞત્વા બ્રહ્મં મઞ્ઞતિ , બ્રહ્મસ્મિં મઞ્ઞતિ, બ્રહ્મતો મઞ્ઞતિ, બ્રહ્મં મેતિ મઞ્ઞતિ, બ્રહ્મં અભિનન્દતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ‘અપરિઞ્ઞાતં તસ્સા’તિ વદામિ.

‘‘આભસ્સરે આભસ્સરતો સઞ્જાનાતિ; આભસ્સરે આભસ્સરતો સઞ્ઞત્વા આભસ્સરે મઞ્ઞતિ, આભસ્સરેસુ મઞ્ઞતિ, આભસ્સરતો મઞ્ઞતિ, આભસ્સરે મેતિ મઞ્ઞતિ, આભસ્સરે અભિનન્દતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ‘અપરિઞ્ઞાતં તસ્સા’તિ વદામિ.

‘‘સુભકિણ્હે સુભકિણ્હતો સઞ્જાનાતિ; સુભકિણ્હે સુભકિણ્હતો સઞ્ઞત્વા સુભકિણ્હે મઞ્ઞતિ, સુભકિણ્હેસુ મઞ્ઞતિ, સુભકિણ્હતો મઞ્ઞતિ, સુભકિણ્હે મેતિ મઞ્ઞતિ, સુભકિણ્હે અભિનન્દતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ‘અપરિઞ્ઞાતં તસ્સા’તિ વદામિ.

‘‘વેહપ્ફલે વેહપ્ફલતો સઞ્જાનાતિ; વેહપ્ફલે વેહપ્ફલતો સઞ્ઞત્વા વેહપ્ફલે મઞ્ઞતિ, વેહપ્ફલેસુ મઞ્ઞતિ, વેહપ્ફલતો મઞ્ઞતિ, વેહપ્ફલે મેતિ મઞ્ઞતિ, વેહપ્ફલે અભિનન્દતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ‘અપરિઞ્ઞાતં તસ્સા’તિ વદામિ.

‘‘અભિભું અભિભૂતો સઞ્જાનાતિ; અભિભું અભિભૂતો સઞ્ઞત્વા અભિભું મઞ્ઞતિ, અભિભુસ્મિં મઞ્ઞતિ, અભિભૂતો મઞ્ઞતિ, અભિભું મેતિ મઞ્ઞતિ, અભિભું અભિનન્દતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ‘અપરિઞ્ઞાતં તસ્સા’તિ વદામિ.

૪. ‘‘આકાસાનઞ્ચાયતનં આકાસાનઞ્ચાયતનતો સઞ્જાનાતિ; આકાસાનઞ્ચાયતનં આકાસાનઞ્ચાયતનતો સઞ્ઞત્વા આકાસાનઞ્ચાયતનં મઞ્ઞતિ, આકાસાનઞ્ચાયતનસ્મિં મઞ્ઞતિ, આકાસાનઞ્ચાયતનતો મઞ્ઞતિ, આકાસાનઞ્ચાયતનં મેતિ મઞ્ઞતિ, આકાસાનઞ્ચાયતનં અભિનન્દતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ‘અપરિઞ્ઞાતં તસ્સા’તિ વદામિ.

‘‘વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનતો સઞ્જાનાતિ; વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનતો સઞ્ઞત્વા વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં મઞ્ઞતિ, વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસ્મિં મઞ્ઞતિ, વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનતો મઞ્ઞતિ, વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં મેતિ મઞ્ઞતિ, વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં અભિનન્દતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ‘અપરિઞ્ઞાતં તસ્સા’તિ વદામિ.

‘‘આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનતો સઞ્જાનાતિ; આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનતો સઞ્ઞત્વા આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં મઞ્ઞતિ, આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસ્મિં મઞ્ઞતિ, આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનતો મઞ્ઞતિ, આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં મેતિ મઞ્ઞતિ, આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં અભિનન્દતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ‘અપરિઞ્ઞાતં તસ્સા’તિ વદામિ.

‘‘નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનતો સઞ્જાનાતિ; નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનતો સઞ્ઞત્વા નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં મઞ્ઞતિ, નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસ્મિં મઞ્ઞતિ, નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનતો મઞ્ઞતિ, નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં મેતિ મઞ્ઞતિ, નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં અભિનન્દતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ‘અપરિઞ્ઞાતં તસ્સા’તિ વદામિ.

૫. ‘‘દિટ્ઠં દિટ્ઠતો સઞ્જાનાતિ; દિટ્ઠં દિટ્ઠતો સઞ્ઞત્વા દિટ્ઠં મઞ્ઞતિ, દિટ્ઠસ્મિં મઞ્ઞતિ, દિટ્ઠતો મઞ્ઞતિ, દિટ્ઠં મેતિ મઞ્ઞતિ, દિટ્ઠં અભિનન્દતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ‘અપરિઞ્ઞાતં તસ્સા’તિ વદામિ.

‘‘સુતં સુતતો સઞ્જાનાતિ; સુતં સુતતો સઞ્ઞત્વા સુતં મઞ્ઞતિ, સુતસ્મિં મઞ્ઞતિ, સુતતો મઞ્ઞતિ, સુતં મેતિ મઞ્ઞતિ, સુતં અભિનન્દતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ‘અપરિઞ્ઞાતં તસ્સા’તિ વદામિ.

‘‘મુતં મુતતો સઞ્જાનાતિ; મુતં મુતતો સઞ્ઞત્વા મુતં મઞ્ઞતિ, મુતસ્મિં મઞ્ઞતિ, મુતતો મઞ્ઞતિ, મુતં મેતિ મઞ્ઞતિ, મુતં અભિનન્દતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ‘અપરિઞ્ઞાતં તસ્સા’તિ વદામિ.

‘‘વિઞ્ઞાતં વિઞ્ઞાતતો સઞ્જાનાતિ; વિઞ્ઞાતં વિઞ્ઞાતતો સઞ્ઞત્વા વિઞ્ઞાતં મઞ્ઞતિ, વિઞ્ઞાતસ્મિં મઞ્ઞતિ, વિઞ્ઞાતતો મઞ્ઞતિ, વિઞ્ઞાતં મેતિ મઞ્ઞતિ, વિઞ્ઞાતં અભિનન્દતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ‘અપરિઞ્ઞાતં તસ્સા’તિ વદામિ.

૬. ‘‘એકત્તં એકત્તતો સઞ્જાનાતિ; એકત્તં એકત્તતો સઞ્ઞત્વા એકત્તં મઞ્ઞતિ, એકત્તસ્મિં મઞ્ઞતિ, એકત્તતો મઞ્ઞતિ, એકત્તં મેતિ મઞ્ઞતિ, એકત્તં અભિનન્દતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ‘અપરિઞ્ઞાતં તસ્સા’તિ વદામિ.

‘‘નાનત્તં નાનત્તતો સઞ્જાનાતિ; નાનત્તં નાનત્તતો સઞ્ઞત્વા નાનત્તં મઞ્ઞતિ, નાનત્તસ્મિં મઞ્ઞતિ, નાનત્તતો મઞ્ઞતિ, નાનત્તં મેતિ મઞ્ઞતિ, નાનત્તં અભિનન્દતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ‘અપરિઞ્ઞાતં તસ્સા’તિ વદામિ.

‘‘સબ્બં સબ્બતો સઞ્જાનાતિ; સબ્બં સબ્બતો સઞ્ઞત્વા સબ્બં મઞ્ઞતિ, સબ્બસ્મિં મઞ્ઞતિ, સબ્બતો મઞ્ઞતિ, સબ્બં મેતિ મઞ્ઞતિ, સબ્બં અભિનન્દતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ‘અપરિઞ્ઞાતં તસ્સા’તિ વદામિ.

‘‘નિબ્બાનં નિબ્બાનતો સઞ્જાનાતિ; નિબ્બાનં નિબ્બાનતો સઞ્ઞત્વા નિબ્બાનં મઞ્ઞતિ, નિબ્બાનસ્મિં મઞ્ઞતિ , નિબ્બાનતો મઞ્ઞતિ, નિબ્બાનં મેતિ મઞ્ઞતિ, નિબ્બાનં અભિનન્દતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ‘અપરિઞ્ઞાતં તસ્સા’તિ વદામિ.

પુથુજ્જનવસેન પઠમનયભૂમિપરિચ્છેદો નિટ્ઠિતો.

૭. ‘‘યોપિ સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સેક્ખો [સેખો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] અપ્પત્તમાનસો અનુત્તરં યોગક્ખેમં પત્થયમાનો વિહરતિ, સોપિ પથવિં પથવિતો અભિજાનાતિ; પથવિં પથવિતો અભિઞ્ઞાય [અભિઞ્ઞત્વા (ક॰)] પથવિં મા મઞ્ઞિ [વા મઞ્ઞતિ], પથવિયા મા મઞ્ઞિ, પથવિતો મા મઞ્ઞિ, પથવિં મેતિ મા મઞ્ઞિ, પથવિં માભિનન્દિ [વા અભિનન્દતિ (સી॰) ટીકા ઓલોકેતબ્બા]. તં કિસ્સ હેતુ? ‘પરિઞ્ઞેય્યં તસ્સા’તિ વદામિ.

‘‘આપં…પે॰… તેજં… વાયં… ભૂતે… દેવે… પજાપતિં… બ્રહ્મં… આભસ્સરે… સુભકિણ્હે… વેહપ્ફલે… અભિભું… આકાસાનઞ્ચાયતનં… વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં… આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં… નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં… દિટ્ઠં… સુતં… મુતં… વિઞ્ઞાતં… એકત્તં… નાનત્તં… સબ્બં… નિબ્બાનં નિબ્બાનતો અભિજાનાતિ; નિબ્બાનં નિબ્બાનતો અભિઞ્ઞાય નિબ્બાનં મા મઞ્ઞિ, નિબ્બાનસ્મિં મા મઞ્ઞિ, નિબ્બાનતો મા મઞ્ઞિ, નિબ્બાનં મેતિ મા મઞ્ઞિ, નિબ્બાનં માભિનન્દિ. તં કિસ્સ હેતુ? ‘પરિઞ્ઞેય્યં તસ્સા’તિ વદામિ.

સેક્ખવસેન [સત્થારવસેન (સી॰), સત્થુવસેન (સ્યા॰ ક॰)] દુતિયનયભૂમિપરિચ્છેદો નિટ્ઠિતો.

૮. ‘‘યોપિ સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અરહં ખીણાસવો વુસિતવા કતકરણીયો ઓહિતભારો અનુપ્પત્તસદત્થો પરિક્ખીણભવસંયોજનો સમ્મદઞ્ઞા વિમુત્તો, સોપિ પથવિં પથવિતો અભિજાનાતિ; પથવિં પથવિતો અભિઞ્ઞાય પથવિં ન મઞ્ઞતિ, પથવિયા ન મઞ્ઞતિ, પથવિતો ન મઞ્ઞતિ, પથવિં મેતિ ન મઞ્ઞતિ, પથવિં નાભિનન્દતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ‘પરિઞ્ઞાતં તસ્સા’તિ વદામિ.

‘‘આપં...પે॰... તેજં... વાયં... ભૂતે... દેવે... પજાપતિં... બ્રહ્મં... આભસ્સરે... સુભકિણ્હે... વેહપ્ફલે... અભિભું... આકાસાનઞ્ચાયતનં... વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં... આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં... નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં... દિટ્ઠં... સુતં... મુતં... વિઞ્ઞાતં... એકત્તં... નાનત્તં... સબ્બં... નિબ્બાનં નિબ્બાનતો અભિજાનાતિ; નિબ્બાનં નિબ્બાનતો અભિઞ્ઞાય નિબ્બાનં ન મઞ્ઞતિ, નિબ્બાનસ્મિં ન મઞ્ઞતિ, નિબ્બાનતો ન મઞ્ઞતિ, નિબ્બાનં મેતિ ન મઞ્ઞતિ, નિબ્બાનં નાભિનન્દતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ‘પરિઞ્ઞાતં તસ્સા’તિ વદામિ.

ખીણાસવવસેન તતિયનયભૂમિપરિચ્છેદો નિટ્ઠિતો.

૯. ‘‘યોપિ સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અરહં ખીણાસવો વુસિતવા કતકરણીયો ઓહિતભારો અનુપ્પત્તસદત્થો પરિક્ખીણભવસંયોજનો સમ્મદઞ્ઞા વિમુત્તો, સોપિ પથવિં પથવિતો અભિજાનાતિ; પથવિં પથવિતો અભિઞ્ઞાય પથવિં ન મઞ્ઞતિ, પથવિયા ન મઞ્ઞતિ, પથવિતો ન મઞ્ઞતિ, પથવિં મેતિ ન મઞ્ઞતિ, પથવિં નાભિનન્દતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ખયા રાગસ્સ, વીતરાગત્તા.

‘‘આપં...પે॰... તેજં... વાયં... ભૂતે... દેવે... પજાપતિં... બ્રહ્મં... આભસ્સરે... સુભકિણ્હે... વેહપ્ફલે... અભિભું... આકાસાનઞ્ચાયતનં... વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં... આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ... નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં ... દિટ્ઠં... સુતં... મુતં... વિઞ્ઞાતં... એકત્તં... નાનત્તં... સબ્બં... નિબ્બાનં નિબ્બાનતો અભિજાનાતિ; નિબ્બાનં નિબ્બાનતો અભિઞ્ઞાય નિબ્બાનં ન મઞ્ઞતિ, નિબ્બાનસ્મિં ન મઞ્ઞતિ, નિબ્બાનતો ન મઞ્ઞતિ, નિબ્બાનં મેતિ ન મઞ્ઞતિ, નિબ્બાનં નાભિનન્દતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ખયા રાગસ્સ, વીતરાગત્તા.

ખીણાસવવસેન ચતુત્થનયભૂમિપરિચ્છેદો નિટ્ઠિતો.

૧૦. ‘‘યોપિ સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અરહં ખીણાસવો વુસિતવા કતકરણીયો ઓહિતભારો અનુપ્પત્તસદત્થો પરિક્ખીણભવસંયોજનો સમ્મદઞ્ઞા વિમુત્તો, સોપિ પથવિં પથવિતો અભિજાનાતિ; પથવિં પથવિતો અભિઞ્ઞાય પથવિં ન મઞ્ઞતિ, પથવિયા ન મઞ્ઞતિ, પથવિતો ન મઞ્ઞતિ, પથવિં મેતિ ન મઞ્ઞતિ, પથવિં નાભિનન્દતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ખયા દોસસ્સ, વીતદોસત્તા.

‘‘આપં...પે॰... તેજં... વાયં... ભૂતે... દેવે... પજાપતિં... બ્રહ્મં... આભસ્સરે... સુભકિણ્હે... વેહપ્ફલે... અભિભું... આકાસાનઞ્ચાયતનં... વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં... આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં... નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં... દિટ્ઠં... સુતં... મુતં... વિઞ્ઞાતં... એકત્તં... નાનત્તં... સબ્બં... નિબ્બાનં નિબ્બાનતો અભિજાનાતિ; નિબ્બાનં નિબ્બાનતો અભિઞ્ઞાય નિબ્બાનં ન મઞ્ઞતિ, નિબ્બાનસ્મિં ન મઞ્ઞતિ, નિબ્બાનતો ન મઞ્ઞતિ, નિબ્બાનં મેતિ ન મઞ્ઞતિ, નિબ્બાનં નાભિનન્દતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ખયા દોસસ્સ, વીતદોસત્તા.

ખીણાસવવસેન પઞ્ચમનયભૂમિપરિચ્છેદો નિટ્ઠિતો.

૧૧. ‘‘યોપિ સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અરહં ખીણાસવો વુસિતવા કતકરણીયો ઓહિતભારો અનુપ્પત્તસદત્થો પરિક્ખીણભવસંયોજનો સમ્મદઞ્ઞા વિમુત્તો, સોપિ પથવિં પથવિતો અભિજાનાતિ; પથવિં પથવિતો અભિઞ્ઞાય પથવિં ન મઞ્ઞતિ, પથવિયા ન મઞ્ઞતિ, પથવિતો ન મઞ્ઞતિ, પથવિં મેતિ ન મઞ્ઞતિ, પથવિં નાભિનન્દતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ખયા મોહસ્સ, વીતમોહત્તા.

‘‘આપં…પે॰… તેજં… વાયં… ભૂતે… દેવે… પજાપતિં… બ્રહ્મં… આભસ્સરે… સુભકિણ્હે… વેહપ્ફલે… અભિભું… આકાસાનઞ્ચાયતનં… વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં… આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં … નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં… દિટ્ઠં… સુતં… મુતં… વિઞ્ઞાતં… એકત્તં… નાનત્તં… સબ્બં… નિબ્બાનં નિબ્બાનતો અભિજાનાતિ; નિબ્બાનં નિબ્બાનતો અભિઞ્ઞાય નિબ્બાનં ન મઞ્ઞતિ, નિબ્બાનસ્મિં ન મઞ્ઞતિ, નિબ્બાનતો ન મઞ્ઞતિ, નિબ્બાનં મેતિ ન મઞ્ઞતિ, નિબ્બાનં નાભિનન્દતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ખયા મોહસ્સ, વીતમોહત્તા.

ખીણાસવવસેન છટ્ઠનયભૂમિપરિચ્છેદો નિટ્ઠિતો.

૧૨. ‘‘તથાગતોપિ, ભિક્ખવે, અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો પથવિં પથવિતો અભિજાનાતિ; પથવિં પથવિતો અભિઞ્ઞાય પથવિં ન મઞ્ઞતિ, પથવિયા ન મઞ્ઞતિ, પથવિતો ન મઞ્ઞતિ, પથવિં મેતિ ન મઞ્ઞતિ, પથવિં નાભિનન્દતિ . તં કિસ્સ હેતુ? ‘પરિઞ્ઞાતન્તં તથાગતસ્સા’તિ વદામિ.

‘‘આપં…પે॰… તેજં… વાયં… ભૂતે… દેવે… પજાપતિં… બ્રહ્મં… આભસ્સરે… સુભકિણ્હે… વેહપ્ફલે… અભિભું… આકાસાનઞ્ચાયતનં… વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં … આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં… નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં… દિટ્ઠં… સુતં… મુતં… વિઞ્ઞાતં… એકત્તં… નાનત્તં… સબ્બં… નિબ્બાનં નિબ્બાનતો અભિજાનાતિ; નિબ્બાનં નિબ્બાનતો અભિઞ્ઞાય નિબ્બાનં ન મઞ્ઞતિ, નિબ્બાનસ્મિં ન મઞ્ઞતિ, નિબ્બાનતો ન મઞ્ઞતિ, નિબ્બાનં મેતિ ન મઞ્ઞતિ, નિબ્બાનં નાભિનન્દતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ‘પરિઞ્ઞાતન્તં તથાગતસ્સા’તિ વદામિ.

તથાગતવસેન સત્તમનયભૂમિપરિચ્છેદો નિટ્ઠિતો.

૧૩. ‘‘તથાગતોપિ , ભિક્ખવે, અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો પથવિં પથવિતો અભિજાનાતિ; પથવિં પથવિતો અભિઞ્ઞાય પથવિં ન મઞ્ઞતિ, પથવિયા ન મઞ્ઞતિ, પથવિતો ન મઞ્ઞતિ, પથવિં મેતિ ન મઞ્ઞતિ, પથવિં નાભિનન્દતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ‘નન્દી [નન્દિ (સી॰ સ્યા॰)] દુક્ખસ્સ મૂલ’ન્તિ – ઇતિ વિદિત્વા ‘ભવા જાતિ ભૂતસ્સ જરામરણ’ન્તિ. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, ‘તથાગતો સબ્બસો તણ્હાનં ખયા વિરાગા નિરોધા ચાગા પટિનિસ્સગ્ગા અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિં અભિસમ્બુદ્ધો’તિ વદામિ.

‘‘આપં …પે॰… તેજં… વાયં… ભૂતે… દેવે… પજાપતિં… બ્રહ્મં… આભસ્સરે… સુભકિણ્હે… વેહપ્ફલે… અભિભું… આકાસાનઞ્ચાયતનં… વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં… આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં… નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં… દિટ્ઠં… સુતં… મુતં… વિઞ્ઞાતં… એકત્તં… નાનત્તં… સબ્બં… નિબ્બાનં નિબ્બાનતો અભિજાનાતિ; નિબ્બાનં નિબ્બાનતો અભિઞ્ઞાય નિબ્બાનં ન મઞ્ઞતિ, નિબ્બાનસ્મિં ન મઞ્ઞતિ, નિબ્બાનતો ન મઞ્ઞતિ, નિબ્બાનં મેતિ ન મઞ્ઞતિ, નિબ્બાનં નાભિનન્દતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ‘નન્દી દુક્ખસ્સ મૂલ’ન્તિ – ઇતિ વિદિત્વા ‘ભવા જાતિ ભૂતસ્સ જરામરણ’ન્તિ. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, ‘તથાગતો સબ્બસો તણ્હાનં ખયા વિરાગા નિરોધા ચાગા પટિનિસ્સગ્ગા અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિં અભિસમ્બુદ્ધો’તિ વદામી’’તિ.

તથાગતવસેન અટ્ઠમનયભૂમિપરિચ્છેદો નિટ્ઠિતો.

ઇદમવોચ ભગવા. ન તે ભિક્ખૂ [ન અત્તમના તેભિક્ખૂ (સ્યા॰), તે ભિક્ખૂ (પી॰ ક॰)] ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

મૂલપરિયાયસુત્તં નિટ્ઠિતં પઠમં.

૨. સબ્બાસવસુત્તં

૧૪. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''ભિક્ખવો''તિ. ''ભદન્તે''તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ – ''સબ્બાસવસંવરપરિયાયં વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ. તં સુણાથ , સાધુકં મનસિ કરોથ, ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

૧૫. ''જાનતો અહં, ભિક્ખવે, પસ્સતો આસવાનં ખયં વદામિ, નો અજાનતો નો અપસ્સતો. કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, જાનતો કિઞ્ચ પસ્સતો આસવાનં ખયં વદામિ? યોનિસો ચ મનસિકારં અયોનિસો ચ મનસિકારં. અયોનિસો, ભિક્ખવે, મનસિકરોતો અનુપ્પન્ના ચેવ આસવા ઉપ્પજ્જન્તિ, ઉપ્પન્ના ચ આસવા પવડ્ઢન્તિ; યોનિસો ચ ખો, ભિક્ખવે, મનસિકરોતો અનુપ્પન્ના ચેવ આસવા ન ઉપ્પજ્જન્તિ, ઉપ્પન્ના ચ આસવા પહીયન્તિ.

૧૬. ''અત્થિ, ભિક્ખવે, આસવા દસ્સના પહાતબ્બા, અત્થિ આસવા સંવરા પહાતબ્બા, અત્થિ આસવા પટિસેવના પહાતબ્બા, અત્થિ આસવા અધિવાસના પહાતબ્બા, અત્થિ આસવા પરિવજ્જના પહાતબ્બા, અત્થિ આસવા વિનોદના પહાતબ્બા, અત્થિ આસવા ભાવના પહાતબ્બા.

દસ્સના પહાતબ્બાસવા

૧૭. ''કતમે ચ, ભિક્ખવે, આસવા દસ્સના પહાતબ્બા? ઇધ, ભિક્ખવે , અસ્સુતવા પુથુજ્જનો – અરિયાનં અદસ્સાવી અરિયધમ્મસ્સ અકોવિદો અરિયધમ્મે અવિનીતો, સપ્પુરિસાનં અદસ્સાવી સપ્પુરિસધમ્મસ્સ અકોવિદો સપ્પુરિસધમ્મે અવિનીતો – મનસિકરણીયે ધમ્મે નપ્પજાનાતિ, અમનસિકરણીયે ધમ્મે નપ્પજાનાતિ. સો મનસિકરણીયે ધમ્મે અપ્પજાનન્તો અમનસિકરણીયે ધમ્મે અપ્પજાનન્તો, યે ધમ્મા ન મનસિકરણીયા, તે ધમ્મે મનસિ કરોતિ, યે ધમ્મા મનસિકરણીયા તે ધમ્મે ન મનસિ કરોતિ.

''કતમે ચ, ભિક્ખવે, ધમ્મા ન મનસિકરણીયા યે ધમ્મે મનસિ કરોતિ? યસ્સ, ભિક્ખવે, ધમ્મે મનસિકરોતો અનુપ્પન્નો વા કામાસવો ઉપ્પજ્જતિ, ઉપ્પન્નો વા કામાસવો પવડ્ઢતિ; અનુપ્પન્નો વા ભવાસવો ઉપ્પજ્જતિ, ઉપ્પન્નો વા ભવાસવો પવડ્ઢતિ; અનુપ્પન્નો વા અવિજ્જાસવો ઉપ્પજ્જતિ, ઉપ્પન્નો વા અવિજ્જાસવો પવડ્ઢતિ – ઇમે ધમ્મા ન મનસિકરણીયા યે ધમ્મે મનસિ કરોતિ.

''કતમે ચ, ભિક્ખવે, ધમ્મા મનસિકરણીયા યે ધમ્મે ન મનસિ કરોતિ? યસ્સ, ભિક્ખવે, ધમ્મે મનસિકરોતો અનુપ્પન્નો વા કામાસવો ન ઉપ્પજ્જતિ, ઉપ્પન્નો વા કામાસવો પહીયતિ; અનુપ્પન્નો વા ભવાસવો ન ઉપ્પજ્જતિ,

ઉપ્પન્નો વા ભવાસવો પહીયતિ; અનુપ્પન્નો વા અવિજ્જાસવો ન ઉપ્પજ્જતિ, ઉપ્પન્નો વા અવિજ્જાસવો પહીયતિ – ઇમે ધમ્મા મનસિકરણીયા યે ધમ્મે ન મનસિ કરોતિ.

‘‘તસ્સ અમનસિકરણીયાનં ધમ્માનં મનસિકારા મનસિકરણીયાનં ધમ્માનં અમનસિકારા અનુપ્પન્ના ચેવ આસવા ઉપ્પજ્જન્તિ ઉપ્પન્ના ચ આસવા પવડ્ઢન્તિ.

૧૮. ‘‘સો એવં અયોનિસો મનસિ કરોતિ – ‘અહોસિં નુ ખો અહં અતીતમદ્ધાનં? ન નુ ખો અહોસિં અતીતમદ્ધાનં? કિં નુ ખો અહોસિં અતીતમદ્ધાનં? કથં નુ ખો અહોસિં અતીતમદ્ધાનં? કિં હુત્વા કિં અહોસિં નુ ખો અહં અતીતમદ્ધાનં? ભવિસ્સામિ નુ ખો અહં અનાગતમદ્ધાનં? ન નુ ખો ભવિસ્સામિ અનાગતમદ્ધાનં? કિં નુ ખો ભવિસ્સામિ અનાગતમદ્ધાનં? કથં નુ ખો ભવિસ્સામિ અનાગતમદ્ધાનં? કિં હુત્વા કિં ભવિસ્સામિ નુ ખો અહં અનાગતમદ્ધાન’ન્તિ? એતરહિ વા પચ્ચુપ્પન્નમદ્ધાનં [પચ્ચુપ્પન્નમદ્ધાનં આરબ્ભ (સ્યા॰)] અજ્ઝત્તં કથંકથી હોતિ – ‘અહં નુ ખોસ્મિ? નો નુ ખોસ્મિ? કિં નુ ખોસ્મિ? કથં નુ ખોસ્મિ? અયં નુ ખો સત્તો કુતો આગતો? સો કુહિં ગામી ભવિસ્સતી’તિ?

૧૯. ‘‘તસ્સ એવં અયોનિસો મનસિકરોતો છન્નં દિટ્ઠીનં અઞ્ઞતરા દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ. ‘અત્થિ મે અત્તા’તિ વા અસ્સ [વાસ્સ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] સચ્ચતો થેતતો દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ; ‘નત્થિ મે અત્તા’તિ વા અસ્સ સચ્ચતો થેતતો દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ; ‘અત્તનાવ અત્તાનં સઞ્જાનામી’તિ વા અસ્સ સચ્ચતો થેતતો દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ; ‘અત્તનાવ અનત્તાનં સઞ્જાનામી’તિ વા અસ્સ સચ્ચતો થેતતો દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ; ‘અનત્તનાવ અત્તાનં સઞ્જાનામી’તિ વા અસ્સ સચ્ચતો થેતતો દિટ્ઠિ ઉપ્પજ્જતિ; અથ વા પનસ્સ એવં દિટ્ઠિ હોતિ – ‘યો મે અયં અત્તા વદો વેદેય્યો તત્ર તત્ર કલ્યાણપાપકાનં કમ્માનં વિપાકં પટિસંવેદેતિ સો ખો પન મે અયં અત્તા નિચ્ચો ધુવો સસ્સતો અવિપરિણામધમ્મો સસ્સતિસમં તથેવ ઠસ્સતી’તિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે , દિટ્ઠિગતં દિટ્ઠિગહનં દિટ્ઠિકન્તારં દિટ્ઠિવિસૂકં દિટ્ઠિવિપ્ફન્દિતં દિટ્ઠિસંયોજનં. દિટ્ઠિસંયોજનસંયુત્તો, ભિક્ખવે, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો ન પરિમુચ્ચતિ જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ; ‘ન પરિમુચ્ચતિ દુક્ખસ્મા’તિ વદામિ.

૨૦. ‘‘સુતવા ચ ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો – અરિયાનં દસ્સાવી અરિયધમ્મસ્સ કોવિદો અરિયધમ્મે સુવિનીતો, સપ્પુરિસાનં દસ્સાવી સપ્પુરિસધમ્મસ્સ કોવિદો સપ્પુરિસધમ્મે સુવિનીતો – મનસિકરણીયે ધમ્મે પજાનાતિ અમનસિકરણીયે ધમ્મે પજાનાતિ. સો મનસિકરણીયે ધમ્મે પજાનન્તો અમનસિકરણીયે ધમ્મે પજાનન્તો યે ધમ્મા ન મનસિકરણીયા તે ધમ્મે ન મનસિ કરોતિ, યે ધમ્મા મનસિકરણીયા તે ધમ્મે મનસિ કરોતિ.

‘‘કતમે ચ, ભિક્ખવે, ધમ્મા ન મનસિકરણીયા યે ધમ્મે ન મનસિ કરોતિ? યસ્સ, ભિક્ખવે, ધમ્મે મનસિકરોતો અનુપ્પન્નો વા કામાસવો ઉપ્પજ્જતિ, ઉપ્પન્નો વા કામાસવો પવડ્ઢતિ; અનુપ્પન્નો વા ભવાસવો ઉપ્પજ્જતિ, ઉપ્પન્નો વા ભવાસવો પવડ્ઢતિ; અનુપ્પન્નો વા અવિજ્જાસવો ઉપ્પજ્જતિ, ઉપ્પન્નો વા અવિજ્જાસવો પવડ્ઢતિ – ઇમે ધમ્મા ન મનસિકરણીયા, યે ધમ્મે ન મનસિ કરોતિ.

‘‘કતમે ચ, ભિક્ખવે, ધમ્મા મનસિકરણીયા યે ધમ્મે મનસિ કરોતિ? યસ્સ, ભિક્ખવે, ધમ્મે મનસિકરોતો અનુપ્પન્નો વા કામાસવો ન ઉપ્પજ્જતિ, ઉપ્પન્નો વા કામાસવો પહીયતિ; અનુપ્પન્નો વા ભવાસવો ન ઉપ્પજ્જતિ

, ઉપ્પન્નો વા ભવાસવો પહીયતિ; અનુપ્પન્નો વા અવિજ્જાસવો ન ઉપ્પજ્જતિ, ઉપ્પન્નો વા અવિજ્જાસવો પહીયતિ – ઇમે ધમ્મા મનસિકરણીયા યે ધમ્મે મનસિ કરોતિ.

‘‘તસ્સ અમનસિકરણીયાનં ધમ્માનં અમનસિકારા મનસિકરણીયાનં ધમ્માનં મનસિકારા અનુપ્પન્ના ચેવ આસવા ન ઉપ્પજ્જન્તિ, ઉપ્પન્ના ચ આસવા પહીયન્તિ.

૨૧. ‘‘સો ‘ઇદં દુક્ખ’ન્તિ યોનિસો મનસિ કરોતિ, ‘અયં દુક્ખસમુદયો’તિ યોનિસો મનસિ કરોતિ, ‘અયં દુક્ખનિરોધો’તિ યોનિસો મનસિ કરોતિ, ‘અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’તિ યોનિસો મનસિ કરોતિ. તસ્સ એવં યોનિસો મનસિકરોતો તીણિ સંયોજનાનિ પહીયન્તિ – સક્કાયદિટ્ઠિ, વિચિકિચ્છા, સીલબ્બતપરામાસો. ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, આસવા દસ્સના પહાતબ્બા.

સંવરા પહાતબ્બાસવા

૨૨. ‘‘કતમે ચ, ભિક્ખવે, આસવા સંવરા પહાતબ્બા? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પટિસઙ્ખા યોનિસો ચક્ખુન્દ્રિયસંવરસંવુતો વિહરતિ. યઞ્હિસ્સ, ભિક્ખવે, ચક્ખુન્દ્રિયસંવરં અસંવુતસ્સ વિહરતો ઉપ્પજ્જેય્યું આસવા વિઘાતપરિળાહા, ચક્ખુન્દ્રિયસંવરં સંવુતસ્સ વિહરતો એવંસ તે આસવા વિઘાતપરિળાહા ન હોન્તિ. પટિસઙ્ખા યોનિસો સોતિન્દ્રિયસંવરસંવુતો વિહરતિ…પે॰… ઘાનિન્દ્રિયસંવરસંવુતો વિહરતિ…પે॰… જિવ્હિન્દ્રિયસંવરસંવુતો વિહરતિ…પે॰… કાયિન્દ્રિયસંવરસંવુતો વિહરતિ…પે॰… મનિન્દ્રિયસંવરસંવુતો વિહરતિ. યઞ્હિસ્સ, ભિક્ખવે , મનિન્દ્રિયસંવરં અસંવુતસ્સ વિહરતો ઉપ્પજ્જેય્યું આસવા વિઘાતપરિળાહા, મનિન્દ્રિયસંવરં સંવુતસ્સ વિહરતો એવંસ તે આસવા વિઘાતપરિળાહા ન હોન્તિ.

‘‘યઞ્હિસ્સ, ભિક્ખવે, સંવરં અસંવુતસ્સ વિહરતો ઉપ્પજ્જેય્યું આસવા વિઘાતપરિળાહા , સંવરં સંવુતસ્સ વિહરતો એવંસ તે આસવા વિઘાતપરિળાહા ન હોન્તિ. ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, આસવા સંવરા પહાતબ્બા.

પટિસેવના પહાતબ્બાસવા

૨૩. ‘‘કતમે ચ, ભિક્ખવે, આસવા પટિસેવના પહાતબ્બા? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પટિસઙ્ખા યોનિસો ચીવરં પટિસેવતિ – ‘યાવદેવ સીતસ્સ પટિઘાતાય, ઉણ્હસ્સ પટિઘાતાય, ડંસમકસવાતાતપસરીંસપ- [સિરિંસપ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] સમ્ફસ્સાનં પટિઘાતાય, યાવદેવ હિરિકોપીનપ્પટિચ્છાદનત્થં’.

‘‘પટિસઙ્ખા યોનિસો પિણ્ડપાતં પટિસેવતિ – ‘નેવ દવાય, ન મદાય, ન મણ્ડનાય, ન વિભૂસનાય, યાવદેવ ઇમસ્સ કાયસ્સ ઠિતિયા યાપનાય, વિહિંસૂપરતિયા, બ્રહ્મચરિયાનુગ્ગહાય, ઇતિ પુરાણઞ્ચ વેદનં પટિહઙ્ખામિ નવઞ્ચ વેદનં ન ઉપ્પાદેસ્સામિ, યાત્રા ચ મે ભવિસ્સતિ અનવજ્જતા ચ ફાસુવિહારો ચ’ [યાતિ (સી॰)].

‘‘પટિસઙ્ખા યોનિસો સેનાસનં પટિસેવતિ – ‘યાવદેવ સીતસ્સ પટિઘાતાય, ઉણ્હસ્સ પટિઘાતાય, ડંસમકસવાતાતપસરીંસપસમ્ફસ્સાનં પટિઘાતાય, યાવદેવ ઉતુપરિસ્સયવિનોદનપટિસલ્લાનારામત્થં’.

‘‘પટિસઙ્ખા યોનિસો ગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારં પટિસેવતિ – ‘યાવદેવ ઉપ્પન્નાનં વેય્યાબાધિકાનં વેદનાનં પટિઘાતાય, અબ્યાબજ્ઝપરમતાય’ [અબ્યાપજ્ઝપરમતાય (સી॰ સ્યા॰ પી॰), અબ્યાપજ્જપરમતાય

(૬॰)].

''યઞ્હિસ્સ, ભિક્ખવે, અપ્પટિસેવતો ઉપ્પજ્જેય્યું આસવા વિઘાતપરિળાહા, પટિસેવતો એવંસ તે આસવા વિઘાતપરિળાહા ન હોન્તિ. ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, આસવા પટિસેવના પહાતબ્બા.

અધિવાસના પહાતબ્બાસવા

૨૪. ''કતમે ચ, ભિક્ખવે, આસવા અધિવાસના પહાતબ્બા? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પટિસઙ્ખા યોનિસો ખમો હોતિ સીતસ્સ ઉણ્હસ્સ, જિઘચ્છાય પિપાસાય. ડંસમકસવાતાતપસરીંસપસમ્ફસ્સાનં, દુરુત્તાનં દુરાગતાનં વચનપથાનં, ઉપ્પન્નાનં સારીરિકાનં વેદનાનં દુક્ખાનં તિબ્બાનં [તિપ્પાનં (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] ખરાનં કટુકાનં અસાતાનં અમનાપાનં પાણહરાનં અધિવાસકજાતિકો હોતિ.

''યઞ્હિસ્સ, ભિક્ખવે, અનધિવાસયતો ઉપ્પજ્જેય્યું આસવા વિઘાતપરિળાહા, અધિવાસયતો એવંસ તે આસવા વિઘાતપરિળાહા ન હોન્તિ. ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, આસવા અધિવાસના પહાતબ્બા.

પરિવજ્જના પહાતબ્બાસવા

૨૫. ''કતમે ચ, ભિક્ખવે, આસવા પરિવજ્જના પહાતબ્બા? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પટિસઙ્ખા યોનિસો ચણ્ડં હત્થિં પરિવજ્જેતિ, ચણ્ડં અસ્સં પરિવજ્જેતિ, ચણ્ડં ગોણં પરિવજ્જેતિ, ચણ્ડં કુક્કુરં પરિવજ્જેતિ, અહિં ખાણું કણ્ટકટ્ઠાનં સોબ્ભં પપાતં ચન્દનિકં ઓળિગલ્લં. યથારૂપે અનાસને નિસિન્નં યથારૂપે અગોચરે ચરન્તં યથારૂપે પાપકે મિત્તે ભજન્તં વિઞ્ઞૂ સબ્રહ્મચારી પાપકેસુ ઠાનેસુ ઓકપ્પેય્યું, સો તઞ્ચ અનાસનં તઞ્ચ અગોચરં તે ચ પાપકે મિત્તે પટિસઙ્ખા યોનિસો પરિવજ્જેતિ.

''યઞ્હિસ્સ, ભિક્ખવે, અપરિવજ્જયતો ઉપ્પજ્જેય્યું આસવા વિઘાતપરિળાહા, પરિવજ્જયતો એવંસ તે આસવા વિઘાતપરિળાહા ન હોન્તિ. ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, આસવા પરિવજ્જના પહાતબ્બા.

વિનોદના પહાતબ્બાસવા

૨૬. ''કતમે ચ, ભિક્ખવે, આસવા વિનોદના પહાતબ્બા? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પટિસઙ્ખા યોનિસો ઉપ્પન્નં કામવિતક્કં નાધિવાસેતિ પજહતિ વિનોદેતિ બ્યન્તીકરોતિ અનભાવં ગમેતિ, ઉપ્પન્નં બ્યાપાદવિતક્કં...પે॰... ઉપ્પન્નં વિહિંસાવિતક્કં...પે॰... ઉપ્પન્નુપ્પન્ને પાપકે અકુસલે ધમ્મે નાધિવાસેતિ પજહતિ વિનોદેતિ બ્યન્તીકરોતિ અનભાવં ગમેતિ.

''યઞ્હિસ્સ, ભિક્ખવે, અવિનોદયતો ઉપ્પજ્જેય્યું આસવા વિઘાતપરિળાહા, વિનોદયતો એવંસ તે આસવા વિઘાતપરિળાહા ન હોન્તિ. ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, આસવા વિનોદના પહાતબ્બા.

ભાવના પહાતબ્બાસવા

૨૭. ''કતમે ચ, ભિક્ખવે, આસવા ભાવના પહાતબ્બા? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પટિસઙ્ખા યોનિસો સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ વિવેકનિસ્સિતં વિરાગનિસ્સિતં નિરોધનિસ્સિતં વોસ્સગ્ગપરિણામિં; પટિસઙ્ખા યોનિસો

ધમ્મવિચયસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ...પે॰... વીરિયસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ... પીતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ... પસ્સદ્ધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ... સમાધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ... ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ વિવેકનિસ્સિતં વિરાગનિસ્સિતં નિરોધનિસ્સિતં વોસ્સગ્ગપરિણામિં.

''યઞ્હિસ્સ, ભિક્ખવે , અભાવયતો ઉપ્પજ્જેય્યું આસવા વિઘાતપરિળાહા, ભાવયતો એવંસ તે આસવા વિઘાતપરિળાહા ન હોન્તિ. ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, આસવા ભાવના પહાતબ્બા.

૨૮. ''યતો ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો યે આસવા દસ્સના પહાતબ્બા તે દસ્સના પહીના હોન્તિ, યે આસવા સંવરા પહાતબ્બા તે સંવરા પહીના હોન્તિ, યે આસવા પટિસેવના પહાતબ્બા તે પટિસેવના પહીના હોન્તિ, યે આસવા અધિવાસના પહાતબ્બા તે અધિવાસના પહીના હોન્તિ, યે આસવા પરિવજ્જના પહાતબ્બા તે પરિવજ્જના પહીના હોન્તિ, યે આસવા વિનોદના પહાતબ્બા તે વિનોદના પહીના હોન્તિ, યે આસવા ભાવના પહાતબ્બા તે ભાવના પહીના હોન્તિ; અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે – 'ભિક્ખુ સબ્બાસવસંવરસંવુતો વિહરતિ, અચ્છેચ્છિ [અચ્છેજ્જિ (ક॰)] તણ્હં, વિવત્તયિ [વાવત્તયિ (સી॰ પી॰)] સંયોજનં, સમ્મા માનાભિસમયા અન્તમકાસિ દુક્ખસ્સા'''તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

સબ્બાસવસુત્તં નિટ્ઠિતં દુતિયં.

૩. ધમ્મદાયાદસુત્તં

૨૯. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''ભિક્ખવો''તિ. ''ભદન્તે''તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

''ધમ્મદાયાદા મે, ભિક્ખવે, ભવથ, મા આમિસદાયાદા. અત્થિ મે તુમ્હેસુ અનુકમ્પા – 'કિન્તિ મે સાવકા ધમ્મદાયાદા ભવેય્યું, નો આમિસદાયાદા'તિ. તુમ્હે ચ મે, ભિક્ખવે, આમિસદાયાદા ભવેય્યાથ નો ધમ્મદાયાદા, તુમ્હેપિ તેન આદિયા [આદિસ્સા (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] ભવેય્યાથ – 'આમિસદાયાદા સત્થુસાવકા વિહરન્તિ, નો ધમ્મદાયાદા'તિ; અહમ્પિ તેન આદિયો ભવેય્યં – 'આમિસદાયાદા સત્થુસાવકા વિહરન્તિ, નો ધમ્મદાયાદા'તિ. તુમ્હે ચ મે, ભિક્ખવે, ધમ્મદાયાદા ભવેય્યાથ, નો આમિસદાયાદા, તુમ્હેપિ તેન ન આદિયા ભવેય્યાથ – 'ધમ્મદાયાદા સત્થુસાવકા વિહરન્તિ, નો આમિસદાયાદા'તિ; અહમ્પિ તેન ન આદિયો ભવેય્યં – 'ધમ્મદાયાદા સત્થુસાવકા વિહરન્તિ, નો આમિસદાયાદા'તિ. તસ્માતિહ મે, ભિક્ખવે, ધમ્મદાયાદા ભવથ, મા આમિસદાયાદા. અત્થિ મે તુમ્હેસુ અનુકમ્પા – 'કિન્તિ મે સાવકા ધમ્મદાયાદા ભવેય્યું, નો આમિસદાયાદા'તિ.

૩૦. ''ઇધાહં, ભિક્ખવે, ભુત્તાવી અસ્સં પવારિતો પરિપુણ્ણો પરિયોસિતો સુહિતો યાવદત્થો; સિયા ચ મે પિણ્ડપાતો અતિરેકધમ્મો છડ્ડનીયધમ્મો [છડ્ડિયધમ્મો (સી॰ સ્યા॰ પી॰)]. અથ દ્વે ભિક્ખૂ આગચ્છેય્યું જિઘચ્છાદુબ્બલ્ય- [જિઘચ્છાદુબ્બલ્લ (સી॰ પી॰)] પરેતા . ત્યાહં એવં વદેય્યં – 'અહં ખોમ્હિ, ભિક્ખવે, ભુત્તાવી પવારિતો પરિપુણ્ણો પરિયોસિતો સુહિતો યાવદત્થો; અત્થિ ચ મે અયં પિણ્ડપાતો અતિરેકધમ્મો છડ્ડનીયધમ્મો. સચે આકઙ્ખથ, ભુઞ્જથ, નો ચે તુમ્હે ભુઞ્જિસ્સથ [સચે તુમ્હે ન ભુઞ્જિસ્સથ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)], ઇદાનાહં અપ્પહરિતે વા

છડ્ડેસ્સામિ, અપ્પાણકે વા ઉદકે ઓપિલાપેસ્સામી'તિ. તત્રેકસ્સ ભિક્ખુનો એવમસ્સ – 'ભગવા ખો ભુત્તાવી પવારિતો પરિપુણ્ણો પરિયોસિતો સુહિતો યાવદત્થો; અત્થિ ચાયં ભગવતો પિણ્ડપાતો અતિરેકધમ્મો છડ્ડનીયધમ્મો. સચે મયં ન ભુઞ્જિસ્સામ, ઇદાનિ ભગવા અપ્પહરિતે વા છડ્ડેસ્સતિ, અપ્પાણકે વા ઉદકે ઓપિલાપેસ્સતિ' . વુત્તં ખો પનેતં ભગવતા – 'ધમ્મદાયાદા મે, ભિક્ખવે, ભવથ, મા આમિસદાયાદા'તિ. આમિસઞ્ઞતરં ખો પનેતં, યદિદં પિણ્ડપાતો. યંનૂનાહં ઇમં પિણ્ડપાતં અભુઞ્જિત્વા ઇમિનાવ જિઘચ્છાદુબ્બલ્યેન એવં ઇમં રત્તિન્દિવં [રત્તિદિવં (ક॰)] વીતિનામેય્ય''ન્તિ. સો તં પિણ્ડપાતં અભુઞ્જિત્વા તેનેવ જિઘચ્છાદુબ્બલ્યેન એવં તં રત્તિન્દિવં વીતિનામેય્ય. અથ દુતિયસ્સ ભિક્ખુનો એવમસ્સ – 'ભગવા ખો ભુત્તાવી પવારિતો પરિપુણ્ણો પરિયોસિતો સુહિતો યાવદત્થો; અત્થિ ચાયં ભગવતો પિણ્ડપાતો અતિરેકધમ્મો છડ્ડનીયધમ્મો. સચે મયં ન ભુઞ્જિસ્સામ, ઇદાનિ ભગવા અપ્પહરિતે વા છડ્ડેસ્સતિ, અપ્પાણકે વા ઉદકે ઓપિલાપેસ્સતિ. યંનૂનાહં ઇમં પિણ્ડપાતં ભુઞ્જિત્વા જિઘચ્છાદુબ્બલ્યં પટિવિનોદેત્વા [પટિવિનેત્વા (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] એવં ઇમં રત્તિન્દિવં વીતિનામેય્ય'ન્તિ. સો તં પિણ્ડપાતં ભુઞ્જિત્વા જિઘચ્છાદુબ્બલ્યં પટિવિનોદેત્વા એવં તં રત્તિન્દિવં વીતિનામેય્ય. કિઞ્ચાપિ સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ તં પિણ્ડપાતં ભુઞ્જિત્વા જિઘચ્છાદુબ્બલ્યં પટિવિનોદેત્વા એવં તં રત્તિન્દિવં વીતિનામેય્ય, અથ ખો અસુયેવ મે પુરિમો ભિક્ખુ પુજ્જતરો ચ પાસંસતરો ચ. તં કિસ્સ હેતુ? તઞ્હિ તસ્સ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો દીઘરત્તં અપ્પિચ્છતાય સન્તુટ્ઠિયા સલ્લેખાય સુભરતાય વીરિયારમ્ભાય સંવત્તિસ્સતિ. તસ્માતિહ મે, ભિક્ખવે, ધમ્મદાયાદા ભવથ, મા આમિસદાયાદા. અત્થિ મે તુમ્હેસુ અનુકમ્પા – 'કિન્તિ મે સાવકા ધમ્મદાયાદા ભવેય્યું, નો આમિસદાયાદા'''તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. ઇદં વત્વાન [વત્વા (સી॰ પી॰) એવમીદિસેસુ ઠાનેસુ] સુગતો ઉટ્ઠાયાસના વિહારં પાવિસિ.

૩૧. તત્ર ખો આયસ્મા સારિપુત્તો અચિરપક્કન્તસ્સ ભગવતો ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''આવુસો ભિક્ખવે''તિ. ''આવુસો''તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ પચ્ચસ્સોસું. આયસ્મા સારિપુત્તો એતદવોચ –

''કિત્તાવતા નુ ખો, આવુસો, સત્થુ પવિવિત્તસ્સ વિહરતો સાવકા વિવેકં નાનુસિક્ખન્તિ, કિત્તાવતા ચ પન સત્થુ પવિવિત્તસ્સ વિહરતો સાવકા વિવેકમનુસિક્ખન્તી''તિ? ''દૂરતોપિ ખો મયં, આવુસો, આગચ્છામ આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ સન્તિકે એતસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થમઞ્ઞાતું. સાધુ વતાયસ્મન્તંયેવ સારિપુત્તં પટિભાતુ એતસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થો; આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ સુત્વા ભિક્ખૂ ધારેસ્સન્તી''તિ. ''તેન હાવુસો, સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ, ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવમાવુસો''તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ પચ્ચસ્સોસું. આયસ્મા સારિપુત્તો એતદવોચ –

''કિત્તાવતા નુ ખો, આવુસો, સત્થુ પવિવિત્તસ્સ વિહરતો સાવકા વિવેકં નાનુસિક્ખન્તિ? ઇધાવુસો, સત્થુ પવિવિત્તસ્સ વિહરતો સાવકા વિવેકં નાનુસિક્ખન્તિ, યેસઞ્ચ ધમ્માનં સત્થા પહાનમાહ, તે ચ ધમ્મે નપ્પજહન્તિ, બાહુલિકા [બાહુલ્લિકા (સ્યા॰)] ચ હોન્તિ, સાથલિકા, ઓક્કમને પુબ્બઙ્ગમા, પવિવેકે નિક્ખિત્તધુરા. તત્રાવુસો, થેરા ભિક્ખૂ તીહિ ઠાનેહિ ગારય્હા ભવન્તિ. 'સત્થુ પવિવિત્તસ્સ વિહરતો સાવકા વિવેકં નાનુસિક્ખન્તી'તિ – ઇમિના પઠમેન ઠાનેન થેરા ભિક્ખૂ ગારય્હા ભવન્તિ. 'યેસઞ્ચ ધમ્માનં સત્થા પહાનમાહ તે ચ ધમ્મે નપ્પજહન્તી'તિ – ઇમિના દુતિયેન ઠાનેન થેરા ભિક્ખૂ ગારય્હા ભવન્તિ. 'બાહુલિકા ચ, સાથલિકા, ઓક્કમને પુબ્બઙ્ગમા, પવિવેકે નિક્ખિત્તધુરા'તિ – ઇમિના તતિયેન ઠાનેન થેરા ભિક્ખૂ ગારય્હા ભવન્તિ. થેરા, આવુસો, ભિક્ખૂ ઇમેહિ તીહિ

ઠાનેહિ ગારય્હા ભવન્તિ. તત્રાવુસો, મજ્ઝિમા ભિક્ખૂ…પે॰… નવા ભિક્ખૂ તીહિ ઠાનેહિ ગારય્હા ભવન્તિ. ‘સત્થુ પવિવિત્તસ્સ વિહરતો સાવકા વિવેકં નાનુસિક્ખન્તી’તિ – ઇમિના પઠમેન ઠાનેન નવા ભિક્ખૂ ગારય્હા ભવન્તિ. ‘યેસઞ્ચ ધમ્માનં સત્થા પહાનમાહ તે ચ ધમ્મે નપ્પજહન્તી’તિ – ઇમિના દુતિયેન ઠાનેન નવા ભિક્ખૂ ગારય્હા ભવન્તિ. ‘બાહુલિકા ચ હોન્તિ, સાથલિકા, ઓક્કમને પુબ્બઙ્ગમા, પવિવેકે નિક્ખિત્તધુરા’તિ – ઇમિના તતિયેન ઠાનેન નવા ભિક્ખૂ ગારય્હા ભવન્તિ. નવા, આવુસો, ભિક્ખૂ ઇમેહિ તીહિ ઠાનેહિ ગારય્હા ભવન્તિ. એત્તાવતા ખો, આવુસો, સત્થુ પવિવિત્તસ્સ વિહરતો સાવકા વિવેકં નાનુસિક્ખન્તિ.

૩૨. ‘‘કિત્તાવતા ચ, પનાવુસો, સત્થુ પવિવિત્તસ્સ વિહરતો સાવકા વિવેકમનુસિક્ખન્તિ ? ઇધાવુસો, સત્થુ પવિવિત્તસ્સ વિહરતો સાવકા વિવેકમનુસિક્ખન્તિ – યેસઞ્ચ ધમ્માનં સત્થા પહાનમાહ તે ચ ધમ્મે પજહન્તિ; ન ચ બાહુલિકા હોન્તિ, ન સાથલિકા ઓક્કમને નિક્ખિત્તધુરા પવિવેકે પુબ્બઙ્ગમા. તત્રાવુસો, થેરા ભિક્ખૂ તીહિ ઠાનેહિ પાસંસા ભવન્તિ. ‘સત્થુ પવિવિત્તસ્સ વિહરતો સાવકા વિવેકમનુસિક્ખન્તી’તિ – ઇમિના પઠમેન ઠાનેન થેરા ભિક્ખૂ પાસંસા ભવન્તિ. ‘યેસઞ્ચ ધમ્માનં સત્થા પહાનમાહ તે ચ ધમ્મે પજહન્તી’તિ – ઇમિના દુતિયેન ઠાનેન થેરા ભિક્ખૂ પાસંસા ભવન્તિ. ‘ન ચ બાહુલિકા, ન સાથલિકા ઓક્કમને નિક્ખિત્તધુરા પવિવેકે પુબ્બઙ્ગમા’તિ – ઇમિના તતિયેન ઠાનેન થેરા ભિક્ખૂ પાસંસા ભવન્તિ. થેરા, આવુસો, ભિક્ખૂ ઇમેહિ તીહિ ઠાનેહિ પાસંસા ભવન્તિ . તત્રાવુસો, મજ્ઝિમા ભિક્ખૂ…પે॰… નવા ભિક્ખૂ તીહિ ઠાનેહિ પાસંસા ભવન્તિ. ‘સત્થુ પવિવિત્તસ્સ વિહરતો સાવકા વિવેકમનુસિક્ખન્તી’તિ – ઇમિના પઠમેન ઠાનેન નવા ભિક્ખૂ પાસંસા ભવન્તિ. ‘યેસઞ્ચ ધમ્માનં સત્થા પહાનમાહ તે ચ ધમ્મે પજહન્તી’તિ – ઇમિના દુતિયેન ઠાનેન નવા ભિક્ખૂ પાસંસા ભવન્તિ. ‘ન ચ બાહુલિકા, ન સાથલિકા ઓક્કમને નિક્ખિત્તધુરા પવિવેકે પુબ્બઙ્ગમા’તિ – ઇમિના તતિયેન ઠાનેન નવા ભિક્ખૂ પાસંસા ભવન્તિ. નવા, આવુસો, ભિક્ખૂ ઇમેહિ તીહિ ઠાનેહિ પાસંસા ભવન્તિ. એત્તાવતા ખો, આવુસો, સત્થુ પવિવિત્તસ્સ વિહરતો સાવકા વિવેકમનુસિક્ખન્તિ.

૩૩. ‘‘તત્રાવુસો, લોભો ચ પાપકો દોસો ચ પાપકો. લોભસ્સ ચ પહાનાય દોસસ્સ ચ પહાનાય અત્થિ મજ્ઝિમા પટિપદા ચક્ખુકરણી ઞાણકરણી ઉપસમાય અભિઞ્ઞાય સમ્બોધાય નિબ્બાનાય સંવત્તતિ. કતમા ચ સા, આવુસો, મજ્ઝિમા પટિપદા ચક્ખુકરણી ઞાણકરણી ઉપસમાય અભિઞ્ઞાય સમ્બોધાય નિબ્બાનાય સંવત્તતિ? અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો, સેય્યથિદં [સેય્યથીદં (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] – સમ્માદિટ્ઠિ સમ્માસઙ્કપ્પો સમ્માવાચા સમ્માકમ્મન્તો સમ્માઆજીવો સમ્માવાયામો સમ્માસતિ સમ્માસમાધિ. અયં ખો સા, આવુસો, મજ્ઝિમા પટિપદા ચક્ખુકરણી ઞાણકરણી ઉપસમાય અભિઞ્ઞાય સમ્બોધાય નિબ્બાનાય સંવત્તતિ.

‘‘તત્રાવુસો, કોધો ચ પાપકો ઉપનાહો ચ પાપકો…પે॰… મક્ખો ચ પાપકો પળાસો ચ પાપકો, ઇસ્સા ચ પાપિકા મચ્છેરઞ્ચ પાપકં, માયા ચ પાપિકા સાઠેય્યઞ્ચ પાપકં, થમ્ભો ચ પાપકો સારમ્ભો ચ પાપકો, માનો ચ પાપકો અતિમાનો ચ પાપકો, મદો ચ પાપકો પમાદો ચ પાપકો. મદસ્સ ચ પહાનાય પમાદસ્સ ચ પહાનાય અત્થિ મજ્ઝિમા પટિપદા ચક્ખુકરણી ઞાણકરણી ઉપસમાય અભિઞ્ઞાય સમ્બોધાય નિબ્બાનાય સંવત્તતિ. કતમા ચ સા, આવુસો, મજ્ઝિમા પટિપદા ચક્ખુકરણી ઞાણકરણી ઉપસમાય અભિઞ્ઞાય સમ્બોધાય નિબ્બાનાય સંવત્તતિ? અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ સમ્માસઙ્કપ્પો સમ્માવાચા સમ્માકમ્મન્તો સમ્માઆજીવો સમ્માવાયામો સમ્માસતિ સમ્માસમાધિ. અયં ખો સા, આવુસો, મજ્ઝિમા પટિપદા ચક્ખુકરણી ઞાણકરણી ઉપસમાય અભિઞ્ઞાય સમ્બોધાય નિબ્બાનાય સંવત્તતી’’તિ.

ઇદમવોચાયસ્મા સારિપુત્તો. અત્તમના તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

ધમ્મદાયાદસુત્તં નિટ્ઠિતં તતિયં.

૪. ભયભેરવસુત્તં

૩૪. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અથ ખો જાણુસ્સોણિ બ્રાહ્મણો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં [સારાણીયં (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો જાણુસ્સોણિ બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ – ''યેમે, ભો ગોતમ, કુલપુત્તા ભવન્તં ગોતમં ઉદ્દિસ્સ સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતા, ભવં તેસં ગોતમો પુબ્બઙ્ગમો, ભવં તેસં ગોતમો બહુકારો, ભવં તેસં ગોતમો સમાદપેતા [સમાદાપેતા (?)]; ભોતો ચ પન ગોતમસ્સ સા જનતા દિટ્ઠાનુગતિં આપજ્જતી''તિ. ''એવમેતં, બ્રાહ્મણ, એવમેતં, બ્રાહ્મણ! યે તે, બ્રાહ્મણ, કુલપુત્તા મમં ઉદ્દિસ્સ સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતા, અહં તેસં પુબ્બઙ્ગમો, અહં તેસં બહુકારો, અહં તેસં સમાદપેતા; મમ ચ પન સા જનતા દિટ્ઠાનુગતિં આપજ્જતી''તિ. ''દુરભિસમ્ભવાનિ હિ ખો, ભો ગોતમ, અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ, દુક્કરં પવિવેકં, દુરભિરમં એકત્તે, હરન્તિ મઞ્ઞે મનો વનાનિ સમાધિં અલભમાનસ્સ ભિક્ખુનો''તિ . ''એવમેતં, બ્રાહ્મણ, એવમેતં, બ્રાહ્મણ! દુરભિસમ્ભવાનિ હિ ખો, બ્રાહ્મણ, અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ, દુક્કરં પવિવેકં, દુરભિરમં એકત્તે, હરન્તિ મઞ્ઞે મનો વનાનિ સમાધિં અલભમાનસ્સ ભિક્ખુનો''તિ.

૩૫. ''મય્હમ્પિ ખો, બ્રાહ્મણ, પુબ્બેવ સમ્બોધા અનભિસમ્બુદ્ધસ્સ બોધિસત્તસ્સેવ સતો એતદહોસિ – 'દુરભિસમ્ભવાનિ હિ ખો અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ, દુક્કરં પવિવેકં, દુરભિરમં એકત્તે, હરન્તિ મઞ્ઞે મનો વનાનિ સમાધિં અલભમાનસ્સ ભિક્ખુનો'તિ. તસ્સ મય્હં બ્રાહ્મણ, એતદહોસિ – 'યે ખો કેચિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા અપરિસુદ્ધકાયકમ્મન્તા અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવન્તિ, અપરિસુદ્ધકાયકમ્મન્તસન્દોસહેતુ હવે તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા અકુસલં ભયભેરવં અવ્હાયન્તિ. ન ખો પનાહં અપરિસુદ્ધકાયકમ્મન્તો અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવામિ; પરિસુદ્ધકાયકમ્મન્તોહમસ્મિ. યે હિ વો અરિયા પરિસુદ્ધકાયકમ્મન્તા અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવન્તિ તેસમહં અઞ્ઞતરો'તિ. એતમહં, બ્રાહ્મણ, પરિસુદ્ધકાયકમ્મતં અત્તનિ સમ્પસ્સમાનો ભિય્યો પલ્લોમમાપાદિં અરઞ્ઞે વિહારાય.

૩૬. ''તસ્સ મય્હં, બ્રાહ્મણ, એતદહોસિ – 'યે ખો કેચિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા અપરિસુદ્ધવચીકમ્મન્તા...પે॰... અપરિસુદ્ધમનોકમ્મન્તા ...પે॰... અપરિસુદ્ધાજીવા અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવન્તિ, અપરિસુદ્ધાજીવસન્દોસહેતુ હવે તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા અકુસલં ભયભેરવં અવ્હાયન્તિ. ન ખો પનાહં અપરિસુદ્ધાજીવો અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવામિ; પરિસુદ્ધાજીવોહમસ્મિ. યે હિ વો અરિયા પરિસુદ્ધાજીવા અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવન્તિ તેસમહં અઞ્ઞતરો'તિ. એતમહં, બ્રાહ્મણ, પરિસુદ્ધાજીવતં અત્તનિ સમ્પસ્સમાનો ભિય્યો પલ્લોમમાપાદિં અરઞ્ઞે વિહારાય.

૩૭. ''તસ્સ મય્હં, બ્રાહ્મણ, એતદહોસિ – 'યે ખો કેચિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા અભિજ્ઝાલૂ કામેસુ તિબ્બસારાગા અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવન્તિ, અભિજ્ઝાલુકામેસુતિબ્બસારાગસન્દોસહેતુ હવે તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા અકુસલં ભયભેરવં અવ્હાયન્તિ. ન ખો પનાહં અભિજ્ઝાલુ કામેસુ તિબ્બસારાગો

અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવામિ; અનભિજ્ઝાલૂહમસ્મિ. યે હિ વો અરિયા અનભિજ્ઝાલૂ અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવન્તિ , તેસમહં અઞ્ઞતરો’તિ. એતમહં, બ્રાહ્મણ, અનભિજ્ઝાલુતં અત્તનિ સમ્પસ્સમાનો ભિય્યો પલ્લોમમાપાદિં અરઞ્ઞે વિહારાય.

૩૮. ‘‘તસ્સ મય્હં, બ્રાહ્મણ, એતદહોસિ – ‘યે ખો કેચિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા બ્યાપન્નચિત્તા પદુટ્ઠમનસઙ્કપ્પા અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવન્તિ, બ્યાપન્નચિત્તપદુટ્ઠમનસઙ્કપ્પસન્દોસહેતુ હવે તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા અકુસલં ભયભેરવં અવ્હાયન્તિ. ન ખો પનાહં બ્યાપન્નચિત્તો પદુટ્ઠમનસઙ્કપ્પો અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવામિ; મેત્તચિત્તોહમસ્મિ. યે હિ વો અરિયા મેત્તચિત્તા અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવન્તિ તેસમહં અઞ્ઞતરો’તિ. એતમહં, બ્રાહ્મણ, મેત્તચિત્તતં અત્તનિ સમ્પસ્સમાનો ભિય્યો પલ્લોમમાપાદિં અરઞ્ઞે વિહારાય.

૩૯. ‘‘તસ્સ મય્હં, બ્રાહ્મણ, એતદહોસિ – ‘યે ખો કેચિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા થીનમિદ્ધપરિયુટ્ઠિતા અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવન્તિ, થીનમિદ્ધપરિયુટ્ઠાનસન્દોસહેતુ હવે તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા અકુસલં ભયભેરવં અવ્હાયન્તિ. ન ખો પનાહં થીનમિદ્ધપરિયુટ્ઠિતો અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવામિ; વિગતથીનમિદ્ધોહમસ્મિ. યે હિ વો અરિયા વિગતથીનમિદ્ધા અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવન્તિ તેસમહં અઞ્ઞતરો’તિ. એતમહં, બ્રાહ્મણ, વિગતથીનમિદ્ધતં અત્તનિ સમ્પસ્સમાનો ભિય્યો પલ્લોમમાપાદિં અરઞ્ઞે વિહારાય.

૪૦. ‘‘તસ્સ મય્હં, બ્રાહ્મણ, એતદહોસિ – ‘યે ખો કેચિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ઉદ્ધતા અવૂપસન્તચિત્તા અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવન્તિ, ઉદ્ધતઅવૂપસન્તચિત્તસન્દોસહેતુ હવે તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા અકુસલં ભયભેરવં અવ્હાયન્તિ. ન ખો પનાહં ઉદ્ધતો અવૂપસન્તચિત્તો અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવામિ; વૂપસન્તચિત્તોહમસ્મિ. યે હિ વો અરિયા વૂપસન્તચિત્તા અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવન્તિ, તેસમહં અઞ્ઞતરો’તિ. એતમહં, બ્રાહ્મણ, વૂપસન્તચિત્તતં અત્તનિ સમ્પસ્સમાનો ભિય્યો પલ્લોમમાપાદિં અરઞ્ઞે વિહારાય.

૪૧. ‘‘તસ્સ મય્હં, બ્રાહ્મણ, એતદહોસિ – ‘યે ખો કેચિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા કઙ્ખી વિચિકિચ્છી અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવન્તિ, કઙ્ખિવિચિકિચ્છિસન્દોસહેતુ હવે તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા અકુસલં ભયભેરવં અવ્હાયન્તિ. ન ખો પનાહં કઙ્ખી વિચિકિચ્છી અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવામિ; તિણ્ણવિચિકિચ્છોહમસ્મિ. યે હિ વો અરિયા તિણ્ણવિચિકિચ્છા અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવન્તિ તેસમહં અઞ્ઞતરો’તિ. એતમહં, બ્રાહ્મણ, તિણ્ણવિચિકિચ્છતં અત્તનિ સમ્પસ્સમાનો ભિય્યો પલ્લોમમાપાદિં અરઞ્ઞે વિહારાય.

૪૨. ‘‘તસ્સ મય્હં, બ્રાહ્મણ, એતદહોસિ – ‘યે ખો કેચિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા અત્તુક્કંસકા પરવમ્ભી અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવન્તિ, અત્તુક્કંસનપરવમ્ભનસન્દોસહેતુ હવે તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા અકુસલં ભયભેરવં અવ્હાયન્તિ . ન ખો પનાહં અત્તુક્કંસકો પરવમ્ભી અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવામિ ; અનત્તુક્કંસકો અપરવમ્ભીહમસ્મિ. યે હિ વો અરિયા અનત્તુક્કંસકા અપરવમ્ભી

અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવન્તિ તેસમહં અઞ્ઞતરો’તિ. એતમહં, બ્રાહ્મણ, અનત્તુક્કંસકતં અપરવમ્ભિતં અત્તનિ સમ્પસ્સમાનો ભિય્યો પલ્લોમમાપાદિં અરઞ્ઞે વિહારાય.

૪૩. ‘‘તસ્સ મય્હં, બ્રાહ્મણ, એતદહોસિ – ‘યે ખો કેચિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા છમ્ભી ભીરુકજાતિકા અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવન્તિ, છમ્ભિભીરુકજાતિકસન્દોસહેતુ હવે તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા અકુસલં ભયભેરવં અવ્હાયન્તિ. ન ખો પનાહં છમ્ભી ભીરુકજાતિકો અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવામિ; વિગતલોમહંસોહમસ્મિ. યે હિ વો અરિયા વિગતલોમહંસા અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવન્તિ તેસમહં અઞ્ઞતરો’તિ. એતમહં, બ્રાહ્મણ, વિગતલોમહંસતં અત્તનિ સમ્પસ્સમાનો ભિય્યો પલ્લોમમાપાદિં અરઞ્ઞે વિહારાય.

૪૪. ‘‘તસ્સ મય્હં, બ્રાહ્મણ, એતદહોસિ – ‘યે ખો કેચિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા લાભસક્કારસિલોકં નિકામયમાના અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવન્તિ, લાભસક્કારસિલોકનિકામન [નિકામયમાન (સી॰ સ્યા॰)] સન્દોસહેતુ હવે તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા અકુસલં ભયભેરવં અવ્હાયન્તિ. ન ખો પનાહં લાભસક્કારસિલોકં નિકામયમાનો અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવામિ; અપ્પિચ્છોહમસ્મિ. યે હિ વો અરિયા અપ્પિચ્છા અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવન્તિ તેસમહં અઞ્ઞતરો’તિ. એતમહં, બ્રાહ્મણ, અપ્પિચ્છતં અત્તનિ સમ્પસ્સમાનો ભિય્યો પલ્લોમમાપાદિં અરઞ્ઞે વિહારાય.

૪૫. ‘‘તસ્સ મય્હં, બ્રાહ્મણ, એતદહોસિ – ‘યે ખો કેચિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા કુસીતા હીનવીરિયા અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવન્તિ , કુસીતહીનવીરિયસન્દોસહેતુ હવે તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા અકુસલં ભયભેરવં અવ્હાયન્તિ. ન ખો પનાહં કુસીતો હીનવીરિયો અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવામિ; આરદ્ધવીરિયોહમસ્મિ. યે હિ વો અરિયા આરદ્ધવીરિયા અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવન્તિ તેસમહં અઞ્ઞતરો’તિ. એતમહં, બ્રાહ્મણ, આરદ્ધવીરિયતં અત્તનિ સમ્પસ્સમાનો ભિય્યો પલ્લોમમાપાદિં અરઞ્ઞે વિહારાય.

૪૬. ‘‘તસ્સ મય્હં, બ્રાહ્મણ, એતદહોસિ – ‘યે ખો કેચિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા મુટ્ઠસ્સતી અસમ્પજાના અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવન્તિ, મુટ્ઠસ્સતિઅસમ્પજાનસન્દોસહેતુ હવે તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા અકુસલં ભયભેરવં અવ્હાયન્તિ. ન ખો પનાહં મુટ્ઠસ્સતિ અસમ્પજાનો અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવામિ; ઉપટ્ઠિતસ્સતિહમસ્મિ. યે હિ વો અરિયા ઉપટ્ઠિતસ્સતી અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવન્તિ તેસમહં અઞ્ઞતરો’તિ. એતમહં, બ્રાહ્મણ, ઉપટ્ઠિતસ્સતિતં અત્તનિ સમ્પસ્સમાનો ભિય્યો પલ્લોમમાપાદિં અરઞ્ઞે વિહારાય.

૪૭. ‘‘તસ્સ મય્હં, બ્રાહ્મણ, એતદહોસિ – ‘યે ખો કેચિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા અસમાહિતા વિબ્ભન્તચિત્તા અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવન્તિ, અસમાહિતવિબ્ભન્તચિત્તસન્દોસહેતુ હવે તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા અકુસલં ભયભેરવં અવ્હાયન્તિ. ન ખો પનાહં અસમાહિતો વિબ્ભન્તચિત્તો અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવામિ; સમાધિસમ્પન્નોહમસ્મિ. યે હિ વો અરિયા સમાધિસમ્પન્ના અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવન્તિ તેસમહં અઞ્ઞતરો’તિ. એતમહં, બ્રાહ્મણ, સમાધિસમ્પદં અત્તનિ સમ્પસ્સમાનો ભિય્યો પલ્લોમમાપાદિં અરઞ્ઞે વિહારાય.

૪૮. ‘‘તસ્સ મય્હં, બ્રાહ્મણ, એતદહોસિ – ‘યે ખો કેચિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા દુપ્પઞ્ઞા એળમૂગા અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવન્તિ, દુપ્પઞ્ઞએળમૂગસન્દોસહેતુ હવે તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા અકુસલં ભયભેરવં અવ્હાયન્તિ. ન ખો પનાહં દુપ્પઞ્ઞો એળમૂગો અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવામિ; પઞ્ઞાસમ્પન્નોહમસ્મિ. યે હિ વો અરિયા પઞ્ઞાસમ્પન્ના અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવન્તિ તેસમહં અઞ્ઞતરો’તિ. એતમહં, બ્રાહ્મણ, પઞ્ઞાસમ્પદં અત્તનિ સમ્પસ્સમાનો ભિય્યો પલ્લોમમાપાદિં અરઞ્ઞે વિહારાય.

સોળસપરિયાયં નિટ્ઠિતં.

૪૯. ‘‘તસ્સ મય્હં, બ્રાહ્મણ, એતદહોસિ – ‘યંનૂનાહં યા તા રત્તિયો અભિઞ્ઞાતા અભિલક્ખિતા – ચાતુદ્દસી પઞ્ચદસી અટ્ઠમી ચ પક્ખસ્સ – તથારૂપાસુ રત્તીસુ યાનિ તાનિ આરામચેતિયાનિ વનચેતિયાનિ રુક્ખચેતિયાનિ ભિંસનકાનિ સલોમહંસાનિ તથારૂપેસુ સેનાસનેસુ વિહરેય્યં અપ્પેવ નામાહં ભયભેરવં પસ્સેય્ય’ન્તિ. સો ખો અહં, બ્રાહ્મણ, અપરેન સમયેન યા તા રત્તિયો અભિઞ્ઞાતા અભિલક્ખિતા – ચાતુદ્દસી પઞ્ચદસી અટ્ઠમી ચ પક્ખસ્સ – તથારૂપાસુ રત્તીસુ યાનિ તાનિ આરામચેતિયાનિ વનચેતિયાનિ રુક્ખચેતિયાનિ ભિંસનકાનિ સલોમહંસાનિ તથારૂપેસુ સેનાસનેસુ વિહરામિ. તત્થ ચ મે, બ્રાહ્મણ, વિહરતો મગો વા આગચ્છતિ, મોરો વા કટ્ઠં પાતેતિ, વાતો વા પણ્ણકસટં [પણ્ણસટં (સી॰ પી॰)] એરેતિ; તસ્સ મય્હં બ્રાહ્મણ એતદહોસિ [તસ્સ મય્હં એવં હોતિ (સી॰ સ્યા॰)] – ‘એતં નૂન તં ભયભેરવં આગચ્છતી’તિ. તસ્સ મય્હં, બ્રાહ્મણ, એતદહોસિ – ‘કિં નુ ખો અહં અઞ્ઞદત્થુ ભયપટિકઙ્ખી [ભયપાટિકઙ્ખી (સી॰)] વિહરામિ? યંનૂનાહં યથાભૂતં યથાભૂતસ્સ [યથાભૂતસ્સ યથાભૂતસ્સ (સી॰ સ્યા॰)] મે તં ભયભેરવં આગચ્છતિ, તથાભૂતં તથાભૂતોવ [યથાભૂતો યથાભૂતોવ (સી॰ સ્યા॰)] તં ભયભેરવં પટિવિનેય્ય’ન્તિ. તસ્સ મય્હં, બ્રાહ્મણ, ચઙ્કમન્તસ્સ તં ભયભેરવં આગચ્છતિ. સો ખો અહં, બ્રાહ્મણ, નેવ તાવ તિટ્ઠામિ ન નિસીદામિ ન નિપજ્જામિ, યાવ ચઙ્કમન્તોવ તં ભયભેરવં પટિવિનેમિ. તસ્સ મય્હં, બ્રાહ્મણ, ઠિતસ્સ તં ભયભેરવં આગચ્છતિ. સો ખો અહં, બ્રાહ્મણ, નેવ તાવ ચઙ્કમામિ ન નિસીદામિ ન નિપજ્જામિ. યાવ ઠિતોવ તં ભયભેરવં પટિવિનેમિ. તસ્સ મય્હં, બ્રાહ્મણ, નિસિન્નસ્સ તં ભયભેરવં આગચ્છતિ. સો ખો અહં, બ્રાહ્મણ, નેવ તાવ નિપજ્જામિ ન તિટ્ઠામિ ન ચઙ્કમામિ, યાવ નિસિન્નોવ તં ભયભેરવં પટિવિનેમિ. તસ્સ મય્હં, બ્રાહ્મણ, નિપન્નસ્સ તં ભયભેરવં આગચ્છતિ. સો ખો અહં, બ્રાહ્મણ, નેવ તાવ નિસીદામિ ન તિટ્ઠામિ ન ચઙ્કમામિ, યાવ નિપન્નોવ તં ભયભેરવં પટિવિનેમિ.

૫૦. ‘‘સન્તિ ખો પન, બ્રાહ્મણ, એકે સમણબ્રાહ્મણા રત્તિંયેવ સમાનં દિવાતિ સઞ્જાનન્તિ, દિવાયેવ સમાનં રત્તીતિ સઞ્જાનન્તિ. ઇદમહં તેસં સમણબ્રાહ્મણાનં સમ્મોહવિહારસ્મિં વદામિ. અહં ખો પન, બ્રાહ્મણ, રત્તિંયેવ સમાનં રત્તીતિ સઞ્જાનામિ, દિવાયેવ સમાનં દિવાતિ સઞ્જાનામિ. યં ખો તં, બ્રાહ્મણ, સમ્મા વદમાનો વદેય્ય – ‘અસમ્મોહધમ્મો સત્તો લોકે ઉપ્પન્નો બહુજનહિતાય બહુજનસુખાય લોકાનુકમ્પાય અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાન’ન્તિ, મમેવ તં સમ્મા વદમાનો વદેય્ય – ‘અસમ્મોહધમ્મો સત્તો લોકે ઉપ્પન્નો બહુજનહિતાય બહુજનસુખાય લોકાનુકમ્પાય અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાન’ન્તિ.

૫૧. ‘‘આરદ્ધં ખો પન મે, બ્રાહ્મણ, વીરિયં અહોસિ અસલ્લીનં, ઉપટ્ઠિતા સતિ અસમ્મુટ્ઠા [અપ્પમ્મુટ્ઠા (સ્યા॰)], પસ્સદ્ધો કાયો અસારદ્ધો, સમાહિતં ચિત્તં એકગ્ગં. સો ખો અહં, બ્રાહ્મણ, વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિં. વિતક્કવિચારાનં

વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિં. પીતિયા ચ વિરાગા ઉપેક્ખકો ચ વિહાસિં, સતો ચ સમ્પજાનો સુખઞ્ચ કાયેન પટિસંવેદેસિં; યં તં અરિયા આચિક્ખન્તિ – 'ઉપેક્ખકો સતિમા સુખવિહારી'તિ તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિં. સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિં.

૫૨. ''સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેસિં. સો અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરામિ, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો તિસ્સોપિ જાતિયો ચતસ્સોપિ જાતિયો પઞ્ચપિ જાતિયો દસપિ જાતિયો વીસમ્પિ જાતિયો તિંસમ્પિ જાતિયો ચત્તાલીસમ્પિ જાતિયો પઞ્ઞાસમ્પિ જાતિયો જાતિસતમ્પિ જાતિસહસ્સમ્પિ જાતિસતસહસ્સમ્પિ અનેકેપિ સંવટ્ટકપ્પે અનેકેપિ વિવટ્ટકપ્પે અનેકેપિ સંવટ્ટવિવટ્ટકપ્પે – 'અમુત્રાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો અમુત્ર ઉદપાદિં; તત્રાપાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો ઇધૂપપન્નો'તિ. ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરામિ. અયં ખો મે, બ્રાહ્મણ, રત્તિયા પઠમે યામે પઠમા વિજ્જા અધિગતા, અવિજ્જા વિહતા વિજ્જા ઉપ્પન્ના, તમો વિહતો આલોકો ઉપ્પન્નો, યથા તં અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો.

૫૩. ''સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે સત્તાનં ચુતૂપપાતઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેસિં. સો દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સામિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનામિ – 'ઇમે વત ભોન્તો સત્તા કાયદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા વચીદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા મનોદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા અરિયાનં ઉપવાદકા મિચ્છાદિટ્ઠિકા મિચ્છાદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના; તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપન્ના. ઇમે વા પન ભોન્તો સત્તા કાયસુચરિતેન સમન્નાગતા વચીસુચરિતેન સમન્નાગતા મનોસુચરિતેન સમન્નાગતા અરિયાનં અનુપવાદકા સમ્માદિટ્ઠિકા સમ્માદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના; તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપન્ના'તિ. ઇતિ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સામિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનામિ. અયં ખો મે, બ્રાહ્મણ, રત્તિયા મજ્ઝિમે યામે દુતિયા વિજ્જા અધિગતા, અવિજ્જા વિહતા વિજ્જા ઉપ્પન્ના, તમો વિહતો આલોકો ઉપ્પન્નો, યથા તં અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો.

૫૪. ''સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે આસવાનં ખયઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેસિં. સો 'ઇદં દુક્ખ'ન્તિ યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં, 'અયં દુક્ખસમુદયો'તિ યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં, 'અયં દુક્ખનિરોધો'તિ યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં, 'અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા'તિ યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં. 'ઇમે આસવા'તિ યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં, 'અયં આસવસમુદયો'તિ યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં, 'અયં આસવનિરોધો'તિ યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં, 'અયં આસવનિરોધગામિની પટિપદા'તિ યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં. તસ્સ મે એવં જાનતો એવં પસ્સતો કામાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચિત્થ, ભવાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચિત્થ, અવિજ્જાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચિત્થ. વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં અહોસિ. 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ અબ્ભઞ્ઞાસિં. અયં ખો મે, બ્રાહ્મણ, રત્તિયા પચ્છિમે યામે તતિયા વિજ્જા

અધિગતા, અવિજ્જા વિહતા વિજ્જા ઉપ્પન્ના, તમો વિહતો આલોકો ઉપ્પન્નો, યથા તં અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો.

૫૫. ''સિયા ખો પન તે, બ્રાહ્મણ, એવમસ્સ – 'અજ્જાપિ નૂન સમણો ગોતમો અવીતરાગો અવીતદોસો અવીતમોહો, તસ્મા અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવતી'તિ. ન ખો પનેતં, બ્રાહ્મણ, એવં દટ્ઠબ્બં. દ્વે ખો અહં, બ્રાહ્મણ, અત્થવસે સમ્પસ્સમાનો અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવામિ – અત્તનો ચ દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારં સમ્પસ્સમાનો, પચ્છિમઞ્ચ જનતં અનુકમ્પમાનો''તિ.

૫૬. ''અનુકમ્પિતરૂપા વતાયં ભોતા ગોતમેન પચ્છિમા જનતા , યથા તં અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન. અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ! અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ! સેય્યથાપિ, ભો ગોતમ, નિક્કુજ્જિતં વા ઉક્કુજ્જેય્ય, પટિચ્છન્નં વા વિવરેય્ય, મૂળ્હસ્સ વા મગ્ગં આચિક્ખેય્ય, અન્ધકારે વા તેલપજ્જોતં ધારેય્ય – 'ચક્ખુમન્તો રૂપાનિ દક્ખન્તી'તિ; એવમેવં ભોતા ગોતમેન અનેકપરિયાયેન ધમ્મો પકાસિતો. એસાહં ભવન્તં ગોતમં સરણં ગચ્છામિ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. ઉપાસકં મં ભવં ગોતમો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત''ન્તિ.

ભયભેરવસુત્તં નિટ્ઠિતં ચતુત્થં.

૫. અનઙ્ગણસુત્તં

૫૭. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્ર ખો આયસ્મા સારિપુત્તો ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''આવુસો, ભિક્ખવે''તિ. ''આવુસો''તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ પચ્ચસ્સોસું. આયસ્મા સારિપુત્તો એતદવોચ –

''ચત્તારોમે, આવુસો, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? ઇધાવુસો, એકચ્ચો પુગ્ગલો સાઙ્ગણોવ સમાનો 'અત્થિ મે અજ્ઝત્તં અઙ્ગણ'ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. ઇધ પનાવુસો, એકચ્ચો પુગ્ગલો સાઙ્ગણોવ સમાનો 'અત્થિ મે અજ્ઝત્તં અઙ્ગણ'ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. ઇધાવુસો, એકચ્ચો પુગ્ગલો અનઙ્ગણોવ સમાનો 'નત્થિ મે અજ્ઝત્તં અઙ્ગણ'ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. ઇધ પનાવુસો, એકચ્ચો પુગ્ગલો અનઙ્ગણોવ સમાનો 'નત્થિ મે અજ્ઝત્તં અઙ્ગણ'ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. તત્રાવુસો, ય્વાયં પુગ્ગલો સાઙ્ગણોવ સમાનો 'અત્થિ મે અજ્ઝત્તં અઙ્ગણ'ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, અયં ઇમેસં દ્વિન્નં પુગ્ગલાનં સાઙ્ગણાનંયેવ સતં હીનપુરિસો અક્ખાયતિ. તત્રાવુસો, ય્વાયં પુગ્ગલો સાઙ્ગણોવ સમાનો 'અત્થિ મે અજ્ઝત્તં અઙ્ગણ'ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, અયં ઇમેસં દ્વિન્નં પુગ્ગલાનં સાઙ્ગણાનંયેવ સતં સેટ્ઠપુરિસો અક્ખાયતિ . તત્રાવુસો, ય્વાયં પુગ્ગલો અનઙ્ગણોવ સમાનો 'નત્થિ મે અજ્ઝત્તં અઙ્ગણ'ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, અયં ઇમેસં દ્વિન્નં પુગ્ગલાનં અનઙ્ગણાનંયેવ સતં હીનપુરિસો અક્ખાયતિ. તત્રાવુસો, ય્વાયં પુગ્ગલો અનઙ્ગણોવ સમાનો 'નત્થિ મે અજ્ઝત્તં અઙ્ગણ'ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, અયં ઇમેસં દ્વિન્નં પુગ્ગલાનં અનઙ્ગણાનંયેવ સતં સેટ્ઠપુરિસો અક્ખાયતી''તિ.

૫૮. એવં વુત્તે, આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચ –

''કો નુ ખો, આવુસો સારિપુત્ત, હેતુ કો પચ્ચયો યેનિમેસં દ્વિન્નં પુગ્ગલાનં સાઙ્ગણાનંયેવ સતં એકો હીનપુરિસો અક્ખાયતિ, એકો સેટ્ઠપુરિસો અક્ખાયતિ? કો પનાવુસો સારિપુત્ત, હેતુ કો પચ્ચયો યેનિમેસં દ્વિન્નં પુગ્ગલાનં

અનઙ્ગણાનંયેવ સતં એકો હીનપુરિસો અક્ખાયતિ, એકો સેટ્ઠપુરિસો અક્ખાયતી''તિ?

૫૯. ''તત્રાવુસો, ય્વાયં પુગ્ગલો સાઙ્ગણોવ સમાનો 'અત્થિ મે અજ્ઝત્તં અઙ્ગણ'ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, તસ્સેતં પાટિકઙ્ખં – ન છન્દં જનેસ્સતિ ન વાયમિસ્સતિ ન વીરિયં આરભિસ્સતિ તસ્સઙ્ગણસ્સ પહાનાય; સો સરાગો સદોસો સમોહો સાઙ્ગણો સંકિલિટ્ઠચિત્તો કાલં કરિસ્સતિ. સેય્યથાપિ, આવુસો, કંસપાતિ આભતા આપણા વા કમ્મારકુલા વા રજેન ચ મલેન ચ પરિયોનદ્ધા. તમેનં સામિકા ન ચેવ પરિભુઞ્જેય્યું ન ચ પરિયોદપેય્યું [પરિયોદાપેય્યું (?)], રજાપથે ચ નં નિક્ખિપેય્યું. એવઞ્હિ સા, આવુસો, કંસપાતિ અપરેન સમયેન સંકિલિટ્ઠતરા અસ્સ મલગ્ગહિતા''તિ? ''એવમાવુસો''તિ. ''એવમેવ ખો, આવુસો, ય્વાયં પુગ્ગલો સાઙ્ગણોવ સમાનો 'અત્થિ મે અજ્ઝત્તં અઙ્ગણ'ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, તસ્સેતં પાટિકઙ્ખં – ન છન્દં જનેસ્સતિ ન વાયમિસ્સતિ ન વીરિયં આરભિસ્સતિ તસ્સઙ્ગણસ્સ પહાનાય; સો સરાગો સદોસો સમોહો સાઙ્ગણો સંકિલિટ્ઠચિત્તો કાલં કરિસ્સતિ.

''તત્રાવુસો, ય્વાયં પુગ્ગલો સાઙ્ગણોવ સમાનો 'અત્થિ મે અજ્ઝત્તં અઙ્ગણ'ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, તસ્સેતં પાટિકઙ્ખં – છન્દં જનેસ્સતિ વાયમિસ્સતિ વીરિયં આરભિસ્સતિ તસ્સઙ્ગણસ્સ પહાનાય; સો અરાગો અદોસો અમોહો અનઙ્ગણો અસંકિલિટ્ઠચિત્તો કાલં કરિસ્સતિ. સેય્યથાપિ, આવુસો, કંસપાતિ આભતા આપણા વા કમ્મારકુલા વા રજેન ચ મલેન ચ પરિયોનદ્ધા. તમેનં સામિકા પરિભુઞ્જેય્યુઞ્ચેવ પરિયોદપેય્યુઞ્ચ, ન ચ નં રજાપથે નિક્ખિપેય્યું. એવઞ્હિ સા, આવુસો, કંસપાતિ અપરેન સમયેન પરિસુદ્ધતરા અસ્સ પરિયોદાતા''તિ? ''એવમાવુસો''તિ. ''એવમેવ ખો, આવુસો, ય્વાયં પુગ્ગલો સાઙ્ગણોવ સમાનો 'અત્થિ મે અજ્ઝત્તં અઙ્ગણ'ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, તસ્સેતં પાટિકઙ્ખં – છન્દં જનેસ્સતિ વાયમિસ્સતિ વીરિયં આરભિસ્સતિ તસ્સઙ્ગણસ્સ પહાનાય; સો અરાગો અદોસો અમોહો અનઙ્ગણો અસંકિલિટ્ઠચિત્તો કાલં કરિસ્સતિ.

''તત્રાવુસો , ય્વાયં પુગ્ગલો અનઙ્ગણોવ સમાનો 'નત્થિ મે અજ્ઝત્તં અઙ્ગણ'ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, તસ્સેતં પાટિકઙ્ખં – સુભનિમિત્તં મનસિ કરિસ્સતિ, તસ્સ સુભનિમિત્તસ્સ મનસિકારા રાગો ચિત્તં અનુદ્ધંસેસ્સતિ; સો સરાગો સદોસો સમોહો સાઙ્ગણો સંકિલિટ્ઠચિત્તો કાલં કરિસ્સતિ. સેય્યથાપિ, આવુસો, કંસપાતિ આભતા આપણા વા કમ્મારકુલા વા પરિસુદ્ધા પરિયોદાતા. તમેનં સામિકા ન ચેવ પરિભુઞ્જેય્યું ન ચ પરિયોદપેય્યું, રજાપથે ચ નં નિક્ખિપેય્યું. એવઞ્હિ સા, આવુસો, કંસપાતિ અપરેન સમયેન સંકિલિટ્ઠતરા અસ્સ મલગ્ગહિતા''તિ? ''એવમાવુસો''તિ. ''એવમેવ ખો, આવુસો, ય્વાયં પુગ્ગલો અનઙ્ગણોવ સમાનો 'નત્થિ મે અજ્ઝત્તં અઙ્ગણ'ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, તસ્સેતં પાટિકઙ્ખં – સુભનિમિત્તં મનસિ કરિસ્સતિ, તસ્સ સુભનિમિત્તસ્સ મનસિકારા રાગો ચિત્તં અનુદ્ધંસેસ્સતિ;સો સરાગો સદોસો સમોહો સાઙ્ગણો સંકિલિટ્ઠચિત્તોકાલંકરિસ્સતિ.

''તત્રાવુસો, ય્વાયં પુગ્ગલો અનઙ્ગણોવ સમાનો 'નત્થિ મે અજ્ઝત્તં અઙ્ગણ'ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, તસ્સેતં પાટિકઙ્ખં – સુભનિમિત્તં ન મનસિ કરિસ્સતિ, તસ્સ સુભનિમિત્તસ્સ અમનસિકારા રાગો ચિત્તં નાનુદ્ધંસેસ્સતિ; સો અરાગો અદોસો અમોહો અનઙ્ગણો અસંકિલિટ્ઠચિત્તો કાલં કરિસ્સતિ. સેય્યથાપિ, આવુસો, કંસપાતિ આભતા આપણા વા કમ્મારકુલા વા પરિસુદ્ધા પરિયોદાતા. તમેનં સામિકા પરિભુઞ્જેય્યુઞ્ચેવ પરિયોદપેય્યુઞ્ચ, ન ચ નં રજાપથે નિક્ખિપેય્યું. એવઞ્હિ સા, આવુસો, કંસપાતિ અપરેન સમયેન પરિસુદ્ધતરા અસ્સ પરિયોદાતા''તિ? ''એવમાવુસો''તિ. ''એવમેવ ખો, આવુસો, ય્વાયં પુગ્ગલો અનઙ્ગણોવ સમાનો 'નત્થિ મે અજ્ઝત્તં અઙ્ગણ'ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, તસ્સેતં પાટિકઙ્ખં – સુભનિમિત્તં ન મનસિ કરિસ્સતિ, તસ્સ સુભનિમિત્તસ્સ અમનસિકારા રાગો ચિત્તં નાનુદ્ધંસેસ્સતિ; સો અરાગો અદોસો અમોહો અનઙ્ગણો અસંકિલિટ્ઠચિત્તો કાલં કરિસ્સતિ.

‘‘અયં ખો, આવુસો મોગ્ગલ્લાન , હેતુ અયં પચ્ચયો યેનિમેસં દ્વિન્નં પુગ્ગલાનં સાઙ્ગણાનંયેવ સતં એકો હીનપુરિસો અક્ખાયતિ, એકો સેટ્ઠપુરિસો અક્ખાયતિ. અયં પનાવુસો મોગ્ગલ્લાન, હેતુ અયં પચ્ચયો યેનિમેસં દ્વિન્નં પુગ્ગલાનં અનઙ્ગણાનંયેવ સતં એકો હીનપુરિસો અક્ખાયતિ, એકો સેટ્ઠપુરિસો અક્ખાયતી’’તિ.

૬૦. ‘‘અઙ્ગણં અઙ્ગણન્તિ, આવુસો, વુચ્ચતિ. કિસ્સ નુ ખો એતં, આવુસો, અધિવચનં યદિદં અઙ્ગણ’’ન્તિ? ‘‘પાપકાનં ખો એતં, આવુસો, અકુસલાનં ઇચ્છાવચરાનં અધિવચનં, યદિદં અઙ્ગણ’’ન્તિ.

‘‘ઠાનં ખો પનેતં, આવુસો, વિજ્જતિ યં ઇધેકચ્ચસ્સ ભિક્ખુનો એવં ઇચ્છા ઉપ્પજ્જેય્ય – ‘આપત્તિઞ્ચ વત આપન્નો અસ્સં, ન ચ મં ભિક્ખૂ જાનેય્યું આપત્તિં આપન્નો’તિ. ઠાનં ખો પનેતં, આવુસો, વિજ્જતિ યં તં ભિક્ખું ભિક્ખૂ જાનેય્યું – ‘આપત્તિં આપન્નો’તિ. ‘જાનન્તિ મં ભિક્ખૂ આપત્તિં આપન્નો’તિ – ઇતિ સો કુપિતો હોતિ અપ્પતીતો. યો ચેવ ખો, આવુસો, કોપો યો ચ અપ્પચ્ચયો – ઉભયમેતં અઙ્ગણં.

‘‘ઠાનં ખો પનેતં, આવુસો, વિજ્જતિ યં ઇધેકચ્ચસ્સ ભિક્ખુનો એવં ઇચ્છા ઉપ્પજ્જેય્ય – ‘આપત્તિઞ્ચ વત આપન્નો અસ્સં, અનુરહો મં ભિક્ખૂ ચોદેય્યું, નો સઙ્ઘમજ્ઝે’તિ. ઠાનં ખો પનેતં, આવુસો, વિજ્જતિ યં તં ભિક્ખું ભિક્ખૂ સઙ્ઘમજ્ઝે ચોદેય્યું, નો અનુરહો. ‘સઙ્ઘમજ્ઝે મં ભિક્ખૂ ચોદેન્તિ, નો અનુરહો’તિ – ઇતિ સો કુપિતો હોતિ અપ્પતીતો. યો ચેવ ખો, આવુસો, કોપો યો ચ અપ્પચ્ચયો – ઉભયમેતં અઙ્ગણં.

‘‘ઠાનં ખો પનેતં, આવુસો, વિજ્જતિ યં ઇધેકચ્ચસ્સ ભિક્ખુનો એવં ઇચ્છા ઉપ્પજ્જેય્ય – ‘આપત્તિઞ્ચ વત આપન્નો અસ્સં, સપ્પટિપુગ્ગલો મં ચોદેય્ય, નો અપ્પટિપુગ્ગલો’તિ. ઠાનં ખો પનેતં, આવુસો, વિજ્જતિ યં તં ભિક્ખું અપ્પટિપુગ્ગલો ચોદેય્ય, નો સપ્પટિપુગ્ગલો. ‘અપ્પટિપુગ્ગલો મં ચોદેતિ, નો સપ્પટિપુગ્ગલો’તિ – ઇતિ સો કુપિતો હોતિ અપ્પતીતો. યો ચેવ ખો, આવુસો, કોપો યો ચ અપ્પચ્ચયો – ઉભયમેતં અઙ્ગણં.

‘‘ઠાનં ખો પનેતં, આવુસો, વિજ્જતિ યં ઇધેકચ્ચસ્સ ભિક્ખુનો એવં ઇચ્છા ઉપ્પજ્જેય્ય – ‘અહો વત મમેવ સત્થા પટિપુચ્છિત્વા પટિપુચ્છિત્વા ભિક્ખૂનં ધમ્મં દેસેય્ય, ન અઞ્ઞં ભિક્ખું સત્થા પટિપુચ્છિત્વા પટિપુચ્છિત્વા ભિક્ખૂનં ધમ્મં દેસેય્યા’તિ. ઠાનં ખો પનેતં, આવુસો, વિજ્જતિ યં અઞ્ઞં ભિક્ખું સત્થા પટિપુચ્છિત્વા પટિપુચ્છિત્વા ભિક્ખૂનં ધમ્મં દેસેય્ય, ન તં ભિક્ખું સત્થા પટિપુચ્છિત્વા પટિપુચ્છિત્વા ભિક્ખૂનં ધમ્મં દેસેય્ય. ‘અઞ્ઞં ભિક્ખું સત્થા પટિપુચ્છિત્વા પટિપુચ્છિત્વા ભિક્ખૂનં ધમ્મં દેસેતિ, ન મં સત્થા પટિપુચ્છિત્વા પટિપુચ્છિત્વા ભિક્ખૂનં ધમ્મં દેસેતી’તિ – ઇતિ સો કુપિતો હોતિ અપ્પતીતો. યો ચેવ ખો, આવુસો, કોપો યો ચ અપ્પચ્ચયો – ઉભયમેતં અઙ્ગણં.

‘‘ઠાનં ખો પનેતં, આવુસો, વિજ્જતિ યં ઇધેકચ્ચસ્સ ભિક્ખુનો એવં ઇચ્છા ઉપ્પજ્જેય્ય – ‘અહો વત મમેવ ભિક્ખૂ પુરક્ખત્વા પુરક્ખત્વા ગામં ભત્તાય પવિસેય્યું, ન અઞ્ઞં ભિક્ખું ભિક્ખૂ પુરક્ખત્વા પુરક્ખત્વા ગામં ભત્તાય પવિસેય્યુ’ન્તિ. ઠાનં ખો પનેતં, આવુસો, વિજ્જતિ યં અઞ્ઞં ભિક્ખું ભિક્ખૂ પુરક્ખત્વા પુરક્ખત્વા ગામં ભત્તાય પવિસેય્યું, ન તં ભિક્ખું ભિક્ખૂ પુરક્ખત્વા પુરક્ખત્વા ગામં ભત્તાય પવિસેય્યું. ‘અઞ્ઞં ભિક્ખું ભિક્ખૂ પુરક્ખત્વા પુરક્ખત્વા ગામં ભત્તાય પવિસન્તિ, ન મં ભિક્ખૂ પુરક્ખત્વા પુરક્ખત્વા ગામં ભત્તાય પવિસન્તી’તિ – ઇતિ સો કુપિતો હોતિ અપ્પતીતો. યો ચેવ ખો, આવુસો, કોપો યો ચ અપ્પચ્ચયો – ઉભયમેતં અઙ્ગણં.

‘‘ઠાનં ખો પનેતં, આવુસો, વિજ્જતિ યં ઇધેકચ્ચસ્સ ભિક્ખુનો એવં ઇચ્છા ઉપ્પજ્જેય્ય – ‘અહો વત અહમેવ લભેય્યં ભત્તગ્ગે અગ્ગાસનં અગ્ગોદકં અગ્ગપિણ્ડં, ન અઞ્ઞો ભિક્ખુ લભેય્ય ભત્તગ્ગે અગ્ગાસનં અગ્ગોદકં અગ્ગપિણ્ડ’ન્તિ. ઠાનં ખો પનેતં, આવુસો, વિજ્જતિ યં અઞ્ઞો ભિક્ખુ લભેય્ય ભત્તગ્ગે અગ્ગાસનં અગ્ગોદકં અગ્ગપિણ્ડં, ન સો ભિક્ખુ લભેય્ય ભત્તગ્ગે અગ્ગાસનં અગ્ગોદકં અગ્ગપિણ્ડં. ‘અઞ્ઞો ભિક્ખુ લભતિ ભત્તગ્ગે અગ્ગાસનં અગ્ગોદકં અગ્ગપિણ્ડં, નાહં લભામિ ભત્તગ્ગે અગ્ગાસનં અગ્ગોદકં અગ્ગપિણ્ડ’ન્તિ – ઇતિ સો કુપિતો હોતિ અપ્પતીતો. યો ચેવ ખો, આવુસો, કોપો યો ચ અપ્પચ્ચયો – ઉભયમેતં અઙ્ગણં.

‘‘ઠાનં ખો પનેતં, આવુસો, વિજ્જતિ યં ઇધેકચ્ચસ્સ ભિક્ખુનો એવં ઇચ્છા ઉપ્પજ્જેય્ય – ‘અહો વત અહમેવ ભત્તગ્ગે ભુત્તાવી અનુમોદેય્યં, ન અઞ્ઞો ભિક્ખુ ભત્તગ્ગે ભુત્તાવી અનુમોદેય્યા’તિ. ઠાનં ખો પનેતં, આવુસો, વિજ્જતિ યં અઞ્ઞો ભિક્ખુ ભત્તગ્ગે ભુત્તાવી અનુમોદેય્ય, ન સો ભિક્ખુ ભત્તગ્ગે ભુત્તાવી અનુમોદેય્ય. ‘અઞ્ઞો ભિક્ખુ ભત્તગ્ગે ભુત્તાવી અનુમોદતિ, નાહં ભત્તગ્ગે ભુત્તાવી અનુમોદામી’તિ – ઇતિ સો કુપિતો હોતિ અપ્પતીતો. યો ચેવ ખો, આવુસો, કોપો યો ચ અપ્પચ્ચયો – ઉભયમેતં અઙ્ગણં.

‘‘ઠાનં ખો પનેતં, આવુસો, વિજ્જતિ યં ઇધેકચ્ચસ્સ ભિક્ખુનો એવં ઇચ્છા ઉપ્પજ્જેય્ય – ‘અહો વત અહમેવ આરામગતાનં ભિક્ખૂનં ધમ્મં દેસેય્યં, ન અઞ્ઞો ભિક્ખુ આરામગતાનં ભિક્ખૂનં ધમ્મં દેસેય્યા’તિ. ઠાનં ખો પનેતં, આવુસો, વિજ્જતિ યં અઞ્ઞો ભિક્ખુ આરામગતાનં ભિક્ખૂનં ધમ્મં દેસેય્ય, ન સો ભિક્ખુ આરામગતાનં ભિક્ખૂનં ધમ્મં દેસેય્ય. ‘અઞ્ઞો ભિક્ખુ આરામગતાનં ભિક્ખૂનં ધમ્મં દેસેતિ, નાહં આરામગતાનં ભિક્ખૂનં ધમ્મં દેસેમી’તિ – ઇતિ સો કુપિતો હોતિ અપ્પતીતો. યો ચેવ ખો, આવુસો, કોપો યો ચ અપ્પચ્ચયો – ઉભયમેતં અઙ્ગણં.

‘‘ઠાનં ખો પનેતં, આવુસો, વિજ્જતિ યં ઇધેકચ્ચસ્સ ભિક્ખુનો એવં ઇચ્છા ઉપ્પજ્જેય્ય – ‘અહો વત અહમેવ આરામગતાનં ભિક્ખુનીનં ધમ્મં દેસેય્યં...પે॰... ઉપાસકાનં ધમ્મં દેસેય્યં...પે॰... ઉપાસિકાનં ધમ્મં દેસેય્યં, ન અઞ્ઞો ભિક્ખુ આરામગતાનં ઉપાસિકાનં ધમ્મં દેસેય્યા’તિ. ઠાનં ખો પનેતં, આવુસો, વિજ્જતિ યં અઞ્ઞો ભિક્ખુ આરામગતાનં ઉપાસિકાનં ધમ્મં દેસેય્ય, ન સો ભિક્ખુ આરામગતાનં ઉપાસિકાનં ધમ્મં દેસેય્ય. ‘અઞ્ઞો ભિક્ખુ આરામગતાનં ઉપાસિકાનં ધમ્મં દેસેતિ, નાહં આરામગતાનં ઉપાસિકાનં ધમ્મં દેસેમી’તિ – ઇતિ સો કુપિતો હોતિ અપ્પતીતો. યો ચેવ ખો, આવુસો, કોપો યો ચ અપ્પચ્ચયો – ઉભયમેતં અઙ્ગણં.

‘‘ઠાનં ખો પનેતં, આવુસો, વિજ્જતિ યં ઇધેકચ્ચસ્સ ભિક્ખુનો એવં ઇચ્છા ઉપ્પજ્જેય્ય – ‘અહો વત મમેવ ભિક્ખૂ સક્કરેય્યું ગરું કરેય્યું [ગરુકરેય્યું (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] માનેય્યું પૂજેય્યું, ન અઞ્ઞં ભિક્ખું ભિક્ખૂ સક્કરેય્યું ગરું કરેય્યું માનેય્યું પૂજેય્યુ’ન્તિ. ઠાનં ખો પનેતં, આવુસો, વિજ્જતિ યં અઞ્ઞં ભિક્ખું ભિક્ખૂ સક્કરેય્યું ગરું કરેય્યું માનેય્યું પૂજેય્યું, ન તં ભિક્ખું ભિક્ખૂ સક્કરેય્યું ગરું કરેય્યું માનેય્યું પૂજેય્યું. ‘અઞ્ઞં ભિક્ખું ભિક્ખૂ સક્કરોન્તિ ગરું કરોન્તિ માનેન્તિ પૂજેન્તિ , ન મં ભિક્ખૂ સક્કરોન્તિ ગરું કરોન્તિ માનેન્તિ પૂજેન્તી’તિ – ઇતિ સો કુપિતો હોતિ અપ્પતીતો. યો ચેવ ખો, આવુસો, કોપો યો ચ અપ્પચ્ચયો – ઉભયમેતં અઙ્ગણં.

‘‘ઠાનં ખો પનેતં, આવુસો, વિજ્જતિ યં ઇધેકચ્ચસ્સ ભિક્ખુનો એવં ઇચ્છા ઉપ્પજ્જેય્ય – ‘અહો વત મમેવ ભિક્ખુનિયો...પે॰... ઉપાસકા...પે॰... ઉપાસિકા સક્કરેય્યું ગરું કરેય્યું માનેય્યું પૂજેય્યું, ન અઞ્ઞં ભિક્ખું ઉપાસિકા સક્કરેય્યું ગરું કરેય્યું માનેય્યું પૂજેય્યુ’ન્તિ. ઠાનં ખો પનેતં, આવુસો, વિજ્જતિ યં અઞ્ઞં ભિક્ખું ઉપાસિકા સક્કરેય્યું ગરું કરેય્યું માનેય્યું પૂજેય્યું, ન તં ભિક્ખું ઉપાસિકા સક્કરેય્યું ગરું કરેય્યું માનેય્યું પૂજેય્યું. ‘અઞ્ઞં

ભિક્ખું ઉપાસિકા સક્કરોન્તિ ગરું કરોન્તિ માનેન્તિ પૂજેન્તિ, ન મં ઉપાસિકા સક્કરોન્તિ ગરું કરોન્તિ માનેન્તિ પૂજેન્તી'તિ – ઇતિ સો કુપિતો હોતિ અપ્પતીતો. યો ચેવ ખો, આવુસો, કોપો યો ચ અપ્પચ્ચયો – ઉભયમેતં અઙ્ગણં.

''ઠાનં ખો પનેતં, આવુસો, વિજ્જતિ યં ઇધેકચ્ચસ્સ ભિક્ખુનો એવં ઇચ્છા ઉપ્પજ્જેય્ય – 'અહો વત અહમેવ લાભી અસ્સં પણીતાનં ચીવરાનં, ન અઞ્ઞો ભિક્ખુ લાભી અસ્સ પણીતાનં ચીવરાન'ન્તિ. ઠાનં ખો પનેતં, આવુસો, વિજ્જતિ યં અઞ્ઞો ભિક્ખુ લાભી અસ્સ પણીતાનં ચીવરાનં, ન સો ભિક્ખુ લાભી અસ્સ પણીતાનં ચીવરાનં. 'અઞ્ઞો ભિક્ખુ લાભી [લાભી અસ્સ (ક॰)] પણીતાનં ચીવરાનં, નાહં લાભી [લાભી અસ્સં (ક॰)] પણીતાનં ચીવરાન'ન્તિ – ઇતિ સો કુપિતો હોતિ અપ્પતીતો. યો ચેવ ખો, આવુસો, કોપો યો ચ અપ્પચ્ચયો – ઉભયમેતં અઙ્ગણં.

''ઠાનં ખો પનેતં, આવુસો, વિજ્જતિ યં ઇધેકચ્ચસ્સ ભિક્ખુનો એવં ઇચ્છા ઉપ્પજ્જેય્ય – 'અહો વત અહમેવ લાભી અસ્સં પણીતાનં પિણ્ડપાતાનં…પે॰… પણીતાનં સેનાસનાનં…પે॰… પણીતાનં ગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનં, ન અઞ્ઞો ભિક્ખુ લાભી અસ્સ પણીતાનં ગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાન'ન્તિ. ઠાનં ખો પનેતં, આવુસો, વિજ્જતિ યં અઞ્ઞો ભિક્ખુ લાભી અસ્સ પણીતાનં ગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનં, ન સો ભિક્ખુ લાભી અસ્સ પણીતાનં ગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનં. 'અઞ્ઞો ભિક્ખુ લાભી [લાભી અસ્સ (ક॰)] પણીતાનં ગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનં, નાહં લાભી [લાભી અસ્સં (ક॰)] પણીતાનં ગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાન'ન્તિ – ઇતિ સો કુપિતો હોતિ અપ્પતીતો. યો ચેવ ખો, આવુસો, કોપો યો ચ અપ્પચ્ચયો – ઉભયમેતં અઙ્ગણં.

''ઇમેસં ખો એતં, આવુસો, પાપકાનં અકુસલાનં ઇચ્છાવચરાનં અધિવચનં, યદિદં અઙ્ગણ''ન્તિ.

૬૧. ''યસ્સ કસ્સચિ, આવુસો, ભિક્ખુનો ઇમે પાપકા અકુસલા ઇચ્છાવચરા અપ્પહીના દિસ્સન્તિ ચેવ સૂયન્તિ ચ, કિઞ્ચાપિ સો હોતિ આરઞ્ઞિકો પન્તસેનાસનો પિણ્ડપાતિકો સપદાનચારી પંસુકૂલિકો લૂખચીવરધરો, અથ ખો નં સબ્રહ્મચારી ન ચેવ સક્કરોન્તિ ન ગરું કરોન્તિ ન માનેન્તિ ન પૂજેન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ? તે હિ તસ્સ આયસ્મતો પાપકા અકુસલા ઇચ્છાવચરા અપ્પહીના દિસ્સન્તિ ચેવ સૂયન્તિ ચ. સેય્યથાપિ, આવુસો, કંસપાતિ આભતા આપણા વા કમ્મારકુલા વા પરિસુદ્ધા પરિયોદાતા. તમેનં સામિકા અહિકુણપં વા કુક્કુરકુણપં વા મનુસ્સકુણપં વા રચયિત્વા અઞ્ઞિસ્સા કંસપાતિયા પટિકુજ્જિત્વા અન્તરાપણં પટિપજ્જેય્યું. તમેનં જનો દિસ્વા એવં વદેય્ય – 'અમ્ભો, કિમેવિદં હરીયતિ જઞ્ઞજઞ્ઞં વિયા'તિ? તમેનં ઉટ્ઠહિત્વા અપાપુરિત્વા [અવાપુરિત્વા (સી॰)] ઓલોકેય્ય. તસ્સ સહદસ્સનેન અમનાપતા ચ સણ્ઠહેય્ય, પાટિકુલ્યતા [પટિકૂલતા (ક॰), પાટિકૂલ્યતા (સ્યા॰)] ચ સણ્ઠહેય્ય, જેગુચ્છતા ચ [જેગુચ્છિતા ચ (પી॰ ક॰)] સણ્ઠહેય્ય; જિઘચ્છિતાનમ્પિ ન ભોત્તુકમ્યતા અસ્સ, પગેવ સુહિતાનં. એવમેવ ખો, આવુસો, યસ્સ કસ્સચિ ભિક્ખુનો ઇમે પાપકા અકુસલા ઇચ્છાવચરા અપ્પહીના દિસ્સન્તિ ચેવ સૂયન્તિ ચ, કિઞ્ચાપિ સો હોતિ આરઞ્ઞિકો પન્તસેનાસનો પિણ્ડપાતિકો સપદાનચારી પંસુકૂલિકો લૂખચીવરધરો, અથ ખો નં સબ્રહ્મચારી ન ચેવ સક્કરોન્તિ ન ગરું કરોન્તિ ન માનેન્તિ ન પૂજેન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ? તે હિ તસ્સ આયસ્મતો પાપકા અકુસલા ઇચ્છાવચરા અપ્પહીના દિસ્સન્તિ ચેવ સૂયન્તિ ચ.

૬૨. ''યસ્સ કસ્સચિ, આવુસો, ભિક્ખુનો ઇમે પાપકા અકુસલા ઇચ્છાવચરા પહીના દિસ્સન્તિ ચેવ સૂયન્તિ ચ, કિઞ્ચાપિ સો હોતિ ગામન્તવિહારી નેમન્તનિકો ગહપતિચીવરધરો, અથ ખો નં સબ્રહ્મચારી સક્કરોન્તિ ગરું કરોન્તિ માનેન્તિ પૂજેન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ ? તે હિ તસ્સ આયસ્મતો પાપકા અકુસલા ઇચ્છાવચરા પહીના દિસ્સન્તિ ચેવ સૂયન્તિ ચ. સેય્યથાપિ, આવુસો, કંસપાતિ આભતા આપણા વા કમ્મારકુલા વા પરિસુદ્ધા પરિયોદાતા. તમેનં સામિકા સાલીનં ઓદનં વિચિતકાળકં [વિચિનિતકાળકં (ક॰)] અનેકસૂપં અનેકબ્યઞ્જનં રચયિત્વા અઞ્ઞિસ્સા કંસપાતિયા પટિકુજ્જિત્વા અન્તરાપણં પટિપજ્જેય્યું. તમેનં જનો દિસ્વા એવં વદેય્ય – 'અમ્ભો, કિમેવિદં હરીયતિ જઞ્ઞજઞ્ઞં વિયા'તિ? તમેનં ઉટ્ઠહિત્વા અપાપુરિત્વા ઓલોકેય્ય. તસ્સ સહ દસ્સનેન મનાપતા ચ સણ્ઠહેય્ય, અપ્પાટિકુલ્યતા ચ સણ્ઠહેય્ય, અજેગુચ્છતા ચ સણ્ઠહેય્ય; સુહિતાનમ્પિ ભોત્તુકમ્યતા અસ્સ, પગેવ જિઘચ્છિતાનં. એવમેવ ખો, આવુસો, યસ્સ કસ્સચિ ભિક્ખુનો ઇમે પાપકા અકુસલા ઇચ્છાવચરા પહીના દિસ્સન્તિ ચેવ સૂયન્તિ ચ, કિઞ્ચાપિ સો હોતિ ગામન્તવિહારી નેમન્તનિકો ગહપતિચીવરધરો, અથ ખો નં સબ્રહ્મચારી સક્કરોન્તિ ગરું કરોન્તિ માનેન્તિ પૂજેન્તિ . તં કિસ્સ હેતુ? તે હિ તસ્સ આયસ્મતો પાપકા અકુસલા ઇચ્છાવચરા પહીના દિસ્સન્તિ ચેવ સૂયન્તિ ચા''તિ.

૬૩. એવં વુત્તે, આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચ – ''ઉપમા મં, આવુસો સારિપુત્ત, પટિભાતી''તિ. ''પટિભાતુ તં, આવુસો મોગ્ગલ્લાના''તિ. ''એકમિદાહં, આવુસો, સમયં રાજગહે વિહરામિ ગિરિબ્બજે. અથ ખ્વાહં, આવુસો, પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય રાજગહં પિણ્ડાય પાવિસિં. તેન ખો પન સમયેન સમીતિ યાનકારપુત્તો રથસ્સ નેમિં તચ્છતિ. તમેનં પણ્ડુપુત્તો આજીવકો પુરાણયાનકારપુત્તો પચ્ચુપટ્ઠિતો હોતિ. અથ ખો, આવુસો, પણ્ડુપુત્તસ્સ આજીવકસ્સ પુરાણયાનકારપુત્તસ્સ એવં ચેતસો પરિવિતક્કો ઉદપાદિ – 'અહો વતાયં સમીતિ યાનકારપુત્તો ઇમિસ્સા નેમિયા ઇમઞ્ચ વઙ્કં ઇમઞ્ચ જિમ્હં ઇમઞ્ચ દોસં તચ્છેય્ય, એવાયં નેમિ અપગતવઙ્કા અપગતજિમ્હા અપગતદોસા સુદ્ધા અસ્સ [સુદ્ધાસ્સ (સી॰ પી॰), સુદ્ધા (ક॰)] સારે પતિટ્ઠિતા'તિ . યથા યથા ખો, આવુસો, પણ્ડુપુત્તસ્સ આજીવકસ્સ પુરાણયાનકારપુત્તસ્સ ચેતસો પરિવિતક્કો હોતિ, તથા તથા સમીતિ યાનકારપુત્તો તસ્સા નેમિયા તઞ્ચ વઙ્કં તઞ્ચ જિમ્હં તઞ્ચ દોસં તચ્છતિ. અથ ખો, આવુસો, પણ્ડુપુત્તો આજીવકો પુરાણયાનકારપુત્તો અત્તમનો અત્તમનવાચં નિચ્છારેસિ – 'હદયા હદયં મઞ્ઞે અઞ્ઞાય તચ્છતી'તિ.

''એવમેવ ખો, આવુસો, યે તે પુગ્ગલા અસ્સદ્ધા, જીવિકત્થા ન સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતા, સઠા માયાવિનો કેતબિનો [કેટુભિનો (બહૂસુ)] ઉદ્ધતા ઉન્નળા ચપલા મુખરા વિકિણ્ણવાચા, ઇન્દ્રિયેસુ અગુત્તદ્વારા, ભોજને અમત્તઞ્ઞુનો, જાગરિયં અનનુયુત્તા, સામઞ્ઞે અનપેક્ખવન્તો, સિક્ખાય ન તિબ્બગારવા, બાહુલિકા સાથલિકા, ઓક્કમને પુબ્બઙ્ગમા, પવિવેકે નિક્ખિત્તધુરા, કુસીતા હીનવીરિયા મુટ્ઠસ્સતી અસમ્પજાના અસમાહિતા વિબ્ભન્તચિત્તા દુપ્પઞ્ઞા એળમૂગા, તેસં આયસ્મા સારિપુત્તો ઇમિના ધમ્મપરિયાયેન હદયા હદયં મઞ્ઞે અઞ્ઞાય તચ્છતિ.

''યે પન તે કુલપુત્તા સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતા, અસઠા અમાયાવિનો અકેતબિનો અનુદ્ધતા અનુન્નળા અચપલા અમુખરા અવિકિણ્ણવાચા, ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારા, ભોજને મત્તઞ્ઞુનો, જાગરિયં અનુયુત્તા, સામઞ્ઞે અપેક્ખવન્તો, સિક્ખાય તિબ્બગારવા, ન બાહુલિકા ન સાથલિકા, ઓક્કમને નિક્ખિત્તધુરા, પવિવેકે પુબ્બઙ્ગમા, આરદ્ધવીરિયા પહિતત્તા ઉપટ્ઠિતસ્સતી સમ્પજાના સમાહિતા એકગ્ગચિત્તા પઞ્ઞવન્તો અનેળમૂગા, તે આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ ઇમં ધમ્મપરિયાયં સુત્વા પિવન્તિ મઞ્ઞે, ઘસન્તિ મઞ્ઞે વચસા ચેવ મનસા ચ – 'સાધુ

વત, ભો, સબ્રહ્મચારી અકુસલા વુટ્ઠાપેત્વા કુસલે પતિટ્ઠાપેતી’તિ. સેય્યથાપિ, આવુસો, ઇત્થી વા પુરિસો વા દહરો યુવા મણ્ડનકજાતિકો સીસંન્હાતો ઉપ્પલમાલં વા વસ્સિકમાલં વા અતિમુત્તકમાલં [અધિમુત્તકમાલં (સ્યા॰)] વા લભિત્વા ઉભોહિ હત્થેહિ પટિગ્ગહેત્વા ઉત્તમઙ્ગે સિરસ્મિં પતિટ્ઠપેય્ય, એવમેવ ખો, આવુસો, યે તે કુલપુત્તા સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતા, અસઠા અમાયાવિનો અકેતબિનો અનુદ્ધતા અનુન્નળા અચપલા અમુખરા અવિકિણ્ણવાચા, ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારા, ભોજને મત્તઞ્ઞુનો, જાગરિયં અનુયુત્તા, સામઞ્ઞે અપેક્ખવન્તો, સિક્ખાય તિબ્બગારવા, ન બાહુલિકા ન સાથલિકા, ઓક્કમને નિક્ખિત્તધુરા, પવિવેકે પુબ્બઙ્ગમા, આરદ્ધવીરિયા પહિતત્તા ઉપટ્ઠિતસ્સતી સમ્પજાના સમાહિતા એકગ્ગચિત્તા પઞ્ઞવન્તો અનેળમૂગા, તે આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ ઇમં ધમ્મપરિયાયં સુત્વા પિવન્તિ મઞ્ઞે, ઘસન્તિ મઞ્ઞે વચસા ચેવ મનસા ચ – ‘સાધુ વત, ભો, સબ્રહ્મચારી અકુસલા વુટ્ઠાપેત્વા કુસલે પતિટ્ઠાપેતી’તિ. ઇતિહ તે ઉભો મહાનાગા અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ સુભાસિતં સમનુમોદિંસૂ’’તિ.

અનઙ્ગણસુત્તં નિટ્ઠિતં પઞ્ચમં.

૬. આકઙ્ખેય્યસુત્તં

૬૪. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ભિક્ખવો’’તિ. ‘‘ભદન્તે’’તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘સમ્પન્નસીલા, ભિક્ખવે, વિહરથ સમ્પન્નપાતિમોક્ખા; પાતિમોક્ખસંવરસંવુતા વિહરથ આચારગોચરસમ્પન્ના અણુમત્તેસુ વજ્જેસુ ભયદસ્સાવિનો; સમાદાય સિક્ખથ સિક્ખાપદેસુ.

૬૫. ‘‘આકઙ્ખેય્ય ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ – ‘સબ્રહ્મચારીનં પિયો ચ અસ્સં મનાપો ચ ગરુ ચ ભાવનીયો ચા’તિ [મનાપો ગરુભાવનિયો ચાતિ (સી॰)], સીલેસ્વેવસ્સ પરિપૂરકારી અજ્ઝત્તં ચેતોસમથમનુયુત્તો અનિરાકતજ્ઝાનો વિપસ્સનાય સમન્નાગતો બ્રૂહેતા સુઞ્ઞાગારાનં.

‘‘આકઙ્ખેય્ય ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ – ‘લાભી અસ્સં ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાન’ન્તિ, સીલેસ્વેવસ્સ પરિપૂરકારી અજ્ઝત્તં ચેતોસમથમનુયુત્તો અનિરાકતજ્ઝાનો વિપસ્સનાય સમન્નાગતો બ્રૂહેતા સુઞ્ઞાગારાનં.

‘‘આકઙ્ખેય્ય ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ – ‘યેસાહં ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસન ગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારં પરિભુઞ્જામિ તેસં તે કારા મહપ્ફલા અસ્સુ મહાનિસંસા’તિ, સીલેસ્વેવસ્સ પરિપૂરકારી અજ્ઝત્તં ચેતોસમથમનુયુત્તો અનિરાકતજ્ઝાનો વિપસ્સનાય સમન્નાગતો બ્રૂહેતા સુઞ્ઞાગારાનં.

‘‘આકઙ્ખેય્ય ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ – ‘યે મં [યે મે (સી॰ સ્યા॰)] ઞાતી સાલોહિતા પેતા કાલઙ્કતા [કાલકતા (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] પસન્નચિત્તા અનુસ્સરન્તિ તેસં તં મહપ્ફલં અસ્સ મહાનિસંસ’ન્તિ, સીલેસ્વેવસ્સ પરિપૂરકારી અજ્ઝત્તં ચેતોસમથમનુયુત્તો અનિરાકતજ્ઝાનો વિપસ્સનાય સમન્નાગતો બ્રૂહેતા સુઞ્ઞાગારાનં.

૬૬. ‘‘આકઙ્ખેય્ય ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ – ‘અરતિરતિસહો અસ્સં, ન ચ મં અરતિ સહેય્ય, ઉપ્પન્નં અરતિં અભિભુય્ય અભિભુય્ય વિહરેય્ય’ન્તિ, સીલેસ્વેવસ્સ પરિપૂરકારી…પે॰… બ્રૂહેતા સુઞ્ઞાગારાનં.

‘‘આકઙ્ખેય્ય ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ – ‘ભયભેરવસહો અસ્સં, ન ચ મં ભયભેરવં સહેય્ય, ઉપ્પન્નં ભયભેરવં અભિભુય્ય અભિભુય્ય વિહરેય્ય’ન્તિ, સીલેસ્વેવસ્સ પરિપૂરકારી…પે॰… બ્રૂહેતા સુઞ્ઞાગારાનં.

‘‘આકઙ્ખેય્ય ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ – ‘ચતુન્નં ઝાનાનં આભિચેતસિકાનં દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારાનં નિકામલાભી અસ્સં અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી’તિ, સીલેસ્વેવસ્સ પરિપૂરકારી…પે॰… બ્રૂહેતા સુઞ્ઞાગારાનં.

‘‘આકઙ્ખેય્ય ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ – ‘યે તે સન્તા વિમોક્ખા અતિક્કમ્મ રૂપે આરુપ્પા, તે કાયેન ફુસિત્વા વિહરેય્ય’ન્તિ, સીલેસ્વેવસ્સ પરિપૂરકારી…પે॰… બ્રૂહેતા સુઞ્ઞાગારાનં.

૬૭. ‘‘આકઙ્ખેય્ય ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ – ‘તિણ્ણં સંયોજનાનં પરિક્ખયા સોતાપન્નો અસ્સં અવિનિપાતધમ્મો નિયતો સમ્બોધિપરાયણો’તિ, સીલેસ્વેવસ્સ પરિપૂરકારી…પે॰… બ્રૂહેતા સુઞ્ઞાગારાનં.

‘‘આકઙ્ખેય્ય ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ – ‘તિણ્ણં સંયોજનાનં પરિક્ખયા રાગદોસમોહાનં તનુત્તા સકદાગામી અસ્સં સકિદેવ ઇમં લોકં આગન્ત્વા દુક્ખસ્સન્તં કરેય્ય’ન્તિ, સીલેસ્વેવસ્સ પરિપૂરકારી…પે॰… બ્રૂહેતા સુઞ્ઞાગારાનં.

‘‘આકઙ્ખેય્ય ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ – ‘પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકો અસ્સં તત્થ પરિનિબ્બાયી અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા’તિ, સીલેસ્વેવસ્સ પરિપૂરકારી…પે॰… બ્રૂહેતા સુઞ્ઞાગારાનં.

૬૮. ‘‘આકઙ્ખેય્ય ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ – ‘અનેકવિહિતં ઇદ્ધિવિધં પચ્ચનુભવેય્યં – એકોપિ હુત્વા બહુધા અસ્સં, બહુધાપિ હુત્વા એકો અસ્સં; આવિભાવં તિરોભાવં; તિરોકુટ્ટં તિરોપાકારં તિરોપબ્બતં અસજ્જમાનો ગચ્છેય્યં, સેય્યથાપિ આકાસે; પથવિયાપિ ઉમ્મુજ્જનિમુજ્જં કરેય્યં, સેય્યથાપિ ઉદકે; ઉદકેપિ અભિજ્જમાને ગચ્છેય્યં, સેય્યથાપિ પથવિયં; આકાસેપિ પલ્લઙ્કેન કમેય્યં, સેય્યથાપિ પક્ખી સકુણો; ઇમેપિ ચન્દિમસૂરિયે એવંમહિદ્ધિકે એવંમહાનુભાવે પાણિના પરામસેય્યં પરિમજ્જેય્યં; યાવ બ્રહ્મલોકાપિ કાયેન વસં વત્તેય્ય’ન્તિ, સીલેસ્વેવસ્સ પરિપૂરકારી…પે॰… બ્રૂહેતા સુઞ્ઞાગારાનં.

‘‘આકઙ્ખેય્ય ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ – ‘દિબ્બાય સોતધાતુયા વિસુદ્ધાય અતિક્કન્તમાનુસિકાય ઉભો સદ્દે સુણેય્યં – દિબ્બે ચ માનુસે ચ યે દૂરે સન્તિકે ચા’તિ, સીલેસ્વેવસ્સ પરિપૂરકારી…પે॰… બ્રૂહેતા સુઞ્ઞાગારાનં.

‘‘આકઙ્ખેય્ય ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ – ‘પરસત્તાનં પરપુગ્ગલાનં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનેય્યં – સરાગં વા ચિત્તં સરાગં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં, વીતરાગં વા ચિત્તં વીતરાગં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં; સદોસં વા ચિત્તં સદોસં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં, વીતદોસં વા ચિત્તં વીતદોસં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં; સમોહં વા ચિત્તં સમોહં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં, વીતમોહં વા ચિત્તં વીતમોહં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં; સંખિત્તં વા ચિત્તં સંખિત્તં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં, વિક્ખિત્તં વા ચિત્તં વિક્ખિત્તં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં; મહગ્ગતં વા ચિત્તં મહગ્ગતં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં, અમહગ્ગતં વા ચિત્તં અમહગ્ગતં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં; સઉત્તરં વા ચિત્તં સઉત્તરં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં, અનુત્તરં વા ચિત્તં અનુત્તરં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં; સમાહિતં વા ચિત્તં સમાહિતં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં, અસમાહિતં વા ચિત્તં અસમાહિતં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં; વિમુત્તં વા ચિત્તં વિમુત્તં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં, અવિમુત્તં વા ચિત્તં અવિમુત્તં ચિત્તન્તિ પજાનેય્ય’ન્તિ, સીલેસ્વેવસ્સ પરિપૂરકારી…પે॰… બ્રૂહેતા સુઞ્ઞાગારાનં.

''આકઙ્ખેય્ય ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ – 'અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરેય્યં, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો તિસ્સોપિ જાતિયો ચતસ્સોપિ જાતિયો પઞ્ચપિ જાતિયો દસપિ જાતિયો વીસમ્પિ જાતિયો તિંસમ્પિ જાતિયો ચત્તાલીસમ્પિ જાતિયો પઞ્ઞાસમ્પિ જાતિયો જાતિસતમ્પિ જાતિસહસ્સમ્પિ જાતિ સતસહસ્સમ્પિ અનેકેપિ સંવટ્ટકપ્પે અનેકેપિ વિવટ્ટકપ્પે અનેકેપિ સંવટ્ટવિવટ્ટકપ્પે – અમુત્રાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો અમુત્ર ઉદપાદિં; તત્રાપાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો ઇધૂપપન્નોતિ. ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરેય્ય'ન્તિ, સીલેસ્વેવસ્સ પરિપૂરકારી...પે॰... બ્રૂહેતા સુઞ્ઞાગારાનં.

''આકઙ્ખેય્ય ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ – 'દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સેય્યં ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનેય્યં – ઇમે વત ભોન્તો સત્તા કાયદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા વચીદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા મનોદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા અરિયાનં ઉપવાદકા મિચ્છાદિટ્ઠિકા મિચ્છાદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના, તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપન્ના; ઇમે વા પન ભોન્તો સત્તા કાયસુચરિતેન સમન્નાગતા વચીસુચરિતેન સમન્નાગતા મનોસુચરિતેન સમન્નાગતા અરિયાનં અનુપવાદકા સમ્માદિટ્ઠિકા સમ્માદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના, તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપન્નાતિ, ઇતિ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સેય્યં ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનેય્ય'ન્તિ, સીલેસ્વેવસ્સ પરિપૂરકારી અજ્ઝત્તં ચેતોસમથમનુયુત્તો અનિરાકતજ્ઝાનો વિપસ્સનાય સમન્નાગતો બ્રૂહેતા સુઞ્ઞાગારાનં.

૬૯. ''આકઙ્ખેય્ય ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ – 'આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય'ન્તિ, સીલેસ્વેવસ્સ પરિપૂરકારી અજ્ઝત્તં ચેતોસમથમનુયુત્તો અનિરાકતજ્ઝાનો વિપસ્સનાય સમન્નાગતો બ્રૂહેતા સુઞ્ઞાગારાનં.

''સમ્પન્નસીલા, ભિક્ખવે, વિહરથ સમ્પન્નપાતિમોક્ખા; પાતિમોક્ખસંવરસંવુતા વિહરથ આચારગોચરસમ્પન્ના અણુમત્તેસુ વજ્જેસુ ભયદસ્સાવિનો; સમાદાય સિક્ખથ સિક્ખાપદેસૂ''તિ – ઇતિ યં તં વુત્તં ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્ત''ન્તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

આકઙ્ખેય્યસુત્તં નિટ્ઠિતં છટ્ઠં.

૭. વત્થસુત્તં

૭૦. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''ભિક્ખવો''તિ. ''ભદન્તે''તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, વત્થં સંકિલિટ્ઠં મલગ્ગહિતં; તમેનં રજકો યસ્મિં યસ્મિં રઙ્ગજાતે ઉપસંહરેય્ય – યદિ નીલકાય યદિ પીતકાય યદિ લોહિતકાય યદિ મઞ્જિટ્ઠકાય [મઞ્જેટ્ઠકાય (સી॰ પી॰), મઞ્જેટ્ઠિકાય (સ્યા॰)]

દુરત્તવણ્ણમેવસ્સ અપરિસુદ્ધવણ્ણમેવસ્સ. તં કિસ્સ હેતુ? અપરિસુદ્ધત્તા, ભિક્ખવે, વત્થસ્સ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ચિત્તે સંકિલિટ્ઠે, દુગ્ગતિ પાટિકઙ્ખા. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, વત્થં પરિસુદ્ધં પરિયોદાતં; તમેનં રજકો યસ્મિં યસ્મિં રઙ્ગજાતે ઉપસંહરેય્ય – યદિ નીલકાય યદિ પીતકાય યદિ લોહિતકાય યદિ મઞ્જિટ્ઠકાય – સુરત્તવણ્ણમેવસ્સ પરિસુદ્ધવણ્ણમેવસ્સ. તં કિસ્સ હેતુ? પરિસુદ્ધત્તા, ભિક્ખવે, વત્થસ્સ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ચિત્તે અસંકિલિટ્ઠે, સુગતિ પાટિકઙ્ખા.

૭૧. ''કતમે ચ, ભિક્ખવે, ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસા? અભિજ્ઝાવિસમલોભો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો, બ્યાપાદો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો, કોધો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો, ઉપનાહો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો, મક્ખો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો, પળાસો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો, ઇસ્સા ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો, મચ્છરિયં ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો, માયા ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો, સાઠેય્યં ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો, થમ્ભો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો, સારમ્ભો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો, માનો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો, અતિમાનો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો, મદો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો, પમાદો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો.

૭૨. ''સ ખો સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ 'અભિજ્ઝાવિસમલોભો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો'તિ – ઇતિ વિદિત્વા અભિજ્ઝાવિસમલોભં ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસં પજહતિ; 'બ્યાપાદો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો'તિ – ઇતિ વિદિત્વા બ્યાપાદં ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસં પજહતિ ; 'કોધો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો'તિ – ઇતિ વિદિત્વા કોધં ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસં પજહતિ; 'ઉપનાહો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો'તિ – ઇતિ વિદિત્વા ઉપનાહં ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસં પજહતિ; 'મક્ખો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો'તિ – ઇતિ વિદિત્વા મક્ખં ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસં પજહતિ; 'પળાસો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો'તિ – ઇતિ વિદિત્વા પળાસં ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસં પજહતિ; 'ઇસ્સા ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો'તિ – ઇતિ વિદિત્વા ઇસ્સં ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસં પજહતિ; 'મચ્છરિયં ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો'તિ – ઇતિ વિદિત્વા મચ્છરિયં ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસં પજહતિ; 'માયા ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો'તિ – ઇતિ વિદિત્વા માયં ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસં પજહતિ; 'સાઠેય્યં ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો'તિ – ઇતિ વિદિત્વા સાઠેય્યં ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસં પજહતિ; 'થમ્ભો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો'તિ – ઇતિ વિદિત્વા થમ્ભં ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસં પજહતિ; 'સારમ્ભો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો'તિ – ઇતિ વિદિત્વા સારમ્ભં ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસં પજહતિ; 'માનો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો'તિ – ઇતિ વિદિત્વા માનં ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસં પજહતિ; 'અતિમાનો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો'તિ – ઇતિ વિદિત્વા અતિમાનં ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસં પજહતિ; 'મદો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો'તિ – ઇતિ વિદિત્વા મદં ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસં પજહતિ; 'પમાદો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો'તિ – ઇતિ વિદિત્વા પમાદં ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસં પજહતિ.

૭૩. ''યતો ખો [યતો ચ ખો (સી॰ સ્યા॰)], ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો 'અભિજ્ઝાવિસમલોભો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો'તિ – ઇતિ વિદિત્વા અભિજ્ઝાવિસમલોભો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો પહીનો હોતિ, 'બ્યાપાદો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો'તિ – ઇતિ વિદિત્વા બ્યાપાદો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો પહીનો હોતિ; 'કોધો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો'તિ – ઇતિ વિદિત્વા કોધો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો પહીનો હોતિ; 'ઉપનાહો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો'તિ – ઇતિ વિદિત્વા ઉપનાહો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો પહીનો હોતિ; 'મક્ખો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો'તિ – ઇતિ વિદિત્વા મક્ખો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો પહીનો હોતિ; 'પળાસો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો'તિ – ઇતિ વિદિત્વા પળાસો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો પહીનો હોતિ; 'ઇસ્સા ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો'તિ – ઇતિ વિદિત્વા ઇસ્સા ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો પહીનો હોતિ; 'મચ્છરિયં ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો'તિ – ઇતિ વિદિત્વા મચ્છરિયં ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો પહીનો હોતિ; 'માયા ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો'તિ – ઇતિ વિદિત્વા માયા ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો પહીનો હોતિ; 'સાઠેય્યં ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો'તિ – ઇતિ વિદિત્વા સાઠેય્યં ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો પહીનો હોતિ; 'થમ્ભો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો'તિ – ઇતિ વિદિત્વા થમ્ભો

ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો પહીનો હોતિ; ‘સારમ્ભો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો’તિ – ઇતિ વિદિત્વા સારમ્ભો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો પહીનો હોતિ; ‘માનો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો’તિ – ઇતિ વિદિત્વા માનો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો પહીનો હોતિ; ‘અતિમાનો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો’તિ – ઇતિ વિદિત્વા અતિમાનો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો પહીનો હોતિ; ‘મદો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો’તિ – ઇતિ વિદિત્વા મદો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો પહીનો હોતિ; ‘પમાદો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો’તિ – ઇતિ વિદિત્વા પમાદો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો પહીનો હોતિ.

૭૪. ‘‘સો બુદ્ધે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો હોતિ – ‘ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા’તિ; ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો હોતિ – ‘સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો સન્દિટ્ઠિકો અકાલિકો એહિપસ્સિકો ઓપનેય્યિકો પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહી’તિ; સઙ્ઘે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો હોતિ – ‘સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, ઉજુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, ઞાયપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, સામીચિપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, યદિદં ચત્તારિ પુરિસયુગાનિ, અટ્ઠ પુરિસપુગ્ગલા. એસ ભગવતો સાવકસઙ્ઘો આહુનેય્યો પાહુનેય્યો દક્ખિણેય્યો અઞ્જલિકરણીયો , અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સા’તિ.

૭૫. ‘‘યથોધિ [યતોધિ (અટ્ઠકથાયં પાઠન્તરં)] ખો પનસ્સ ચત્તં હોતિ વન્તં મુત્તં પહીનં પટિનિસ્સટ્ઠં, સો ‘બુદ્ધે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતોમ્હી’તિ લભતિ અત્થવેદં, લભતિ ધમ્મવેદં, લભતિ ધમ્મૂપસંહિતં પામોજ્જં. પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ, પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ, પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદેતિ, સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ; ‘ધમ્મે…પે॰… સઙ્ઘે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતોમ્હી’તિ લભતિ અત્થવેદં, લભતિ ધમ્મવેદં, લભતિ ધમ્મૂપસંહિતં પામોજ્જં; પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ, પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ, પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદેતિ, સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ. ‘યથોધિ ખો પન મે ચત્તં વન્તં મુત્તં પહીનં પટિનિસ્સટ્ઠ’ન્તિ લભતિ અત્થવેદં, લભતિ ધમ્મવેદં, લભતિ ધમ્મૂપસંહિતં પામોજ્જં; પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ, પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ, પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદેતિ, સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ.

૭૬. ‘‘સ ખો સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવંસીલો એવંધમ્મો એવંપઞ્ઞો સાલીનં ચેપિ પિણ્ડપાતં ભુઞ્જતિ વિચિતકાળકં અનેકસૂપં અનેકબ્યઞ્જનં, નેવસ્સ તં હોતિ અન્તરાયાય. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, વત્થં સંકિલિટ્ઠં મલગ્ગહિતં અચ્છોદકં આગમ્મ પરિસુદ્ધં હોતિ પરિયોદાતં , ઉક્કામુખં વા પનાગમ્મ જાતરૂપં પરિસુદ્ધં હોતિ પરિયોદાતં, એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવંસીલો એવંધમ્મો એવંપઞ્ઞો સાલીનં ચેપિ પિણ્ડપાતં ભુઞ્જતિ વિચિતકાળકં અનેકસૂપં અનેકબ્યઞ્જનં , નેવસ્સ તં હોતિ અન્તરાયાય.

૭૭. ‘‘સો મેત્તાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં [ચતુત્થિં (સી॰ પી॰)]. ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં મેત્તાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન ફરિત્વા વિહરતિ; કરુણાસહગતેન ચેતસા…પે॰… મુદિતાસહગતેન ચેતસા…પે॰… ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં. ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન ફરિત્વા વિહરતિ.

૭૮. ''સો 'અત્થિ ઇદં, અત્થિ હીનં, અત્થિ પણીતં, અત્થિ ઇમસ્સ સઞ્ઞાગતસ્સ ઉત્તરિં નિસ્સરણ'ન્તિ પજાનાતિ. તસ્સ એવં જાનતો એવં પસ્સતો કામાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, ભવાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, અવિજ્જાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ. વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ પજાનાતિ . અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે – 'ભિક્ખુ સિનાતો અન્તરેન સિનાનેના'''તિ.

૭૯. તેન ખો પન સમયેન સુન્દરિકભારદ્વાજો બ્રાહ્મણો ભગવતો અવિદૂરે નિસિન્નો હોતિ. અથ ખો સુન્દરિકભારદ્વાજો બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ – ''ગચ્છતિ પન ભવં ગોતમો બાહુકં નદિં સિનાયિતુ''ન્તિ? ''કિં, બ્રાહ્મણ, બાહુકાય નદિયા? કિં બાહુકા નદી કરિસ્સતી''તિ? ''લોક્ખસમ્મતા [લોખ્યસમ્મતા (સી॰), મોક્ખસમ્મતા (પી॰)] હિ, ભો ગોતમ, બાહુકા નદી બહુજનસ્સ, પુઞ્ઞસમ્મતા હિ, ભો ગોતમ, બાહુકા નદી બહુજનસ્સ, બાહુકાય પન નદિયા બહુજનો પાપકમ્મં કતં પવાહેતી''તિ. અથ ખો ભગવા સુન્દરિકભારદ્વાજં બ્રાહ્મણં ગાથાહિ અજ્ઝભાસિ –

''બાહુકં અધિકક્કઞ્ચ, ગયં સુન્દરિકં મપિ [સુન્દરિકામપિ (સી॰ સ્યા॰ પી॰), સુન્દરિકં મહિં (ઇતિપિ)];
સરસ્સતિં પયાગઞ્ચ, અથો બાહુમતિં નદિં;
નિચ્ચમ્પિ બાલો પક્ખન્દો [પક્ખન્નો (સી॰ સ્યા॰ પી॰)], કણ્હકમ્મો ન સુજ્ઝતિ.

''કિં સુન્દરિકા કરિસ્સતિ, કિં પયાગા [પયાગો (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] કિં બાહુકા નદી;
વેરિં કતકિબ્બિસં નરં, ન હિ નં સોધયે પાપકમ્મિનં.

''સુદ્ધસ્સ વે સદા ફગ્ગુ, સુદ્ધસ્સુપોસથો સદા;
સુદ્ધસ્સ સુચિકમ્મસ્સ, સદા સમ્પજ્જતે વતં;
ઇધેવ સિનાહિ બ્રાહ્મણ, સબ્બભૂતેસુ કરોહિ ખેમતં.

''સચે મુસા ન ભણસિ, સચે પાણં ન હિંસસિ;
સચે અદિન્નં નાદિયસિ, સદ્દહાનો અમચ્છરી;
કિં કાહસિ ગયં ગન્ત્વા, ઉદપાનોપિ તે ગયા''તિ.

૮૦. એવં વુત્તે, સુન્દરિકભારદ્વાજો બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ – ''અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ, અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ! સેય્યથાપિ, ભો ગોતમ, નિક્કુજ્જિતં વા ઉક્કુજ્જેય્ય, પટિચ્છન્નં વા વિવરેય્ય, મૂળ્હસ્સ વા મગ્ગં આચિક્ખેય્ય, અન્ધકારે વા તેલપજ્જોતં ધારેય્ય – ચક્ખુમન્તો રૂપાનિ દક્ખન્તીતિ; એવમેવં ભોતા ગોતમેન અનેકપરિયાયેન ધમ્મો પકાસિતો. એસાહં ભવન્તં ગોતમં સરણં ગચ્છામિ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. લભેય્યાહં ભોતો ગોતમસ્સ સન્તિકે પબ્બજ્જં, લભેય્યં ઉપસમ્પદ''ન્તિ. અલત્થ ખો સુન્દરિકભારદ્વાજો બ્રાહ્મણો ભગવતો સન્તિકે પબ્બજ્જં, અલત્થ ઉપસમ્પદં. અચિરૂપસમ્પન્નો ખો પનાયસ્મા ભારદ્વાજો એકો વૂપકટ્ઠો અપ્પમત્તો આતાપી પહિતત્તો વિહરન્તો નચિરસ્સેવ – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિ. ''ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા''તિ અબ્ભઞ્ઞાસિ. અઞ્ઞતરો ખો પનાયસ્મા ભારદ્વાજો અરહતં અહોસીતિ.

વત્થસુત્તં નિટ્ઠિતં સત્તમં.

૮. સલ્લેખસુત્તં

૮૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અથ ખો આયસ્મા મહાચુન્દો સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા મહાચુન્દો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘યા ઇમા, ભન્તે, અનેકવિહિતા દિટ્ઠિયો લોકે ઉપ્પજ્જન્તિ – અત્તવાદપટિસંયુત્તા વા લોકવાદપટિસંયુત્તા વા – આદિમેવ નુ ખો, ભન્તે, ભિક્ખુનો મનસિકરોતો એવમેતાસં દિટ્ઠીનં પહાનં હોતિ, એવમેતાસં દિટ્ઠીનં પટિનિસ્સગ્ગો હોતી’’તિ?

૮૨. ‘‘યા ઇમા, ચુન્દ, અનેકવિહિતા દિટ્ઠિયો લોકે ઉપ્પજ્જન્તિ – અત્તવાદપટિસંયુત્તા વા લોકવાદપટિસંયુત્તા વા – યત્થ ચેતા દિટ્ઠિયો ઉપ્પજ્જન્તિ યત્થ ચ અનુસેન્તિ યત્થ ચ સમુદાચરન્તિ તં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મે સો અત્તા’તિ – એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતો એવમેતાસં દિટ્ઠીનં પહાનં હોતિ, એવમેતાસં દિટ્ઠીનં પટિનિસ્સગ્ગો હોતિ.

‘‘ઠાનં ખો પનેતં, ચુન્દ, વિજ્જતિ યં ઇધેકચ્ચો ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય. તસ્સ એવમસ્સ – ‘સલ્લેખેન વિહરામી’તિ. ન ખો પનેતે, ચુન્દ, અરિયસ્સ વિનયે સલ્લેખા વુચ્ચન્તિ. દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારા એતે અરિયસ્સ વિનયે વુચ્ચન્તિ.

‘‘ઠાનં ખો પનેતં, ચુન્દ, વિજ્જતિ યં ઇધેકચ્ચો ભિક્ખુ વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય. તસ્સ એવમસ્સ – ‘સલ્લેખેન વિહરામી’તિ. ન ખો પનેતે, ચુન્દ, અરિયસ્સ વિનયે સલ્લેખા વુચ્ચન્તિ. દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારા એતે અરિયસ્સ વિનયે વુચ્ચન્તિ.

‘‘ઠાનં ખો પનેતં, ચુન્દ, વિજ્જતિ યં ઇધેકચ્ચો ભિક્ખુ પીતિયા ચ વિરાગા ઉપેક્ખકો ચ વિહરેય્ય, સતો ચ સમ્પજાનો સુખઞ્ચ કાયેન પટિસંવેદેય્ય, યં તં અરિયા આચિક્ખન્તિ – ‘ઉપેક્ખકો સતિમા સુખવિહારી’તિ તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય. તસ્સ એવમસ્સ – ‘સલ્લેખેન વિહરામી’તિ. ન ખો પનેતે, ચુન્દ, અરિયસ્સ વિનયે સલ્લેખા વુચ્ચન્તિ. દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારા એતે અરિયસ્સ વિનયે વુચ્ચન્તિ.

‘‘ઠાનં ખો પનેતં, ચુન્દ, વિજ્જતિ યં ઇધેકચ્ચો ભિક્ખુ સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય. તસ્સ એવમસ્સ – ‘સલ્લેખેન વિહરામી’તિ. ન ખો પનેતે, ચુન્દ, અરિયસ્સ વિનયે સલ્લેખા વુચ્ચન્તિ. દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારા એતે અરિયસ્સ વિનયે વુચ્ચન્તિ.

‘‘ઠાનં ખો પનેતં, ચુન્દ, વિજ્જતિ યં ઇધેકચ્ચો ભિક્ખુ સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા, પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા, નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા, ‘અનન્તો આકાસો’તિ આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય. તસ્સ

એવમસ્સ – ‘સલ્લેખેન વિહરામી’તિ. ન ખો પનેતે, ચુન્દ, અરિયસ્સ વિનયે સલ્લેખા વુચ્ચન્તિ. સન્તા એતે વિહારા અરિયસ્સ વિનયે વુચ્ચન્તિ.

‘‘ઠાનં ખો પનેતં, ચુન્દ, વિજ્જતિ યં ઇધેકચ્ચો ભિક્ખુ સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘અનન્તં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય. તસ્સ એવમસ્સ – ‘સલ્લેખેન વિહરામી’તિ. ન ખો પનેતે, ચુન્દ, અરિયસ્સ વિનયે સલ્લેખા વુચ્ચન્તિ. સન્તા એતે વિહારા અરિયસ્સ વિનયે વુચ્ચન્તિ.

‘‘ઠાનં ખો પનેતં, ચુન્દ, વિજ્જતિ યં ઇધેકચ્ચો ભિક્ખુ સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘નત્થિ કિઞ્ચી’તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય. તસ્સ એવમસ્સ – ‘સલ્લેખેન વિહરામી’તિ. ન ખો પનેતે, ચુન્દ, અરિયસ્સ વિનયે સલ્લેખા વુચ્ચન્તિ. સન્તા એતે વિહારા અરિયસ્સ વિનયે વુચ્ચન્તિ.

‘‘ઠાનં ખો પનેતં, ચુન્દ, વિજ્જતિ યં ઇધેકચ્ચો ભિક્ખુ સબ્બસો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય. તસ્સ એવમસ્સ – ‘સલ્લેખેન વિહરામી’તિ . ન ખો પનેતે, ચુન્દ, અરિયસ્સ વિનયે સલ્લેખા વુચ્ચન્તિ. સન્તા એતે વિહારા અરિયસ્સ વિનયે વુચ્ચન્તિ.

૮૩. ‘‘ઇધ ખો પન વો, ચુન્દ, સલ્લેખો કરણીયો. ‘પરે વિહિંસકા ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ અવિહિંસકા ભવિસ્સામા’તિ સલ્લેખો કરણીયો. ‘પરે પાણાતિપાતી ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ પાણાતિપાતા પટિવિરતા ભવિસ્સામા’તિ સલ્લેખો કરણીયો. ‘પરે અદિન્નાદાયી ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ અદિન્નાદાના પટિવિરતા ભવિસ્સામા’તિ સલ્લેખો કરણીયો. ‘પરે અબ્રહ્મચારી ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ બ્રહ્મચારી ભવિસ્સામા’તિ સલ્લેખો કરણીયો. ‘પરે મુસાવાદી ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ મુસાવાદા પટિવિરતા ભવિસ્સામા’તિ સલ્લેખો કરણીયો. ‘પરે પિસુણવાચા [પિસુણા વાચા (સી॰ પી॰)] ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ પિસુણાય વાચાય પટિવિરતા ભવિસ્સામા’તિ સલ્લેખો કરણીયો. ‘પરે ફરુસવાચા [ફરુસા વાચા (સી॰ પી॰)] ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ ફરુસાય વાચાય પટિવિરતા ભવિસ્સામા’તિ સલ્લેખો કરણીયો. ‘પરે સમ્ફપ્પલાપી ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતા ભવિસ્સામા’તિ સલ્લેખો કરણીયો. ‘પરે અભિજ્ઝાલૂ ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ અનભિજ્ઝાલૂ ભવિસ્સામા’તિ સલ્લેખો કરણીયો. ‘પરે બ્યાપન્નચિત્તા ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ અબ્યાપન્નચિત્તા ભવિસ્સામા’તિ સલ્લેખો કરણીયો. ‘પરે મિચ્છાદિટ્ઠી ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ સમ્માદિટ્ઠી ભવિસ્સામા’તિ સલ્લેખો કરણીયો. ‘પરે મિચ્છાસઙ્કપ્પા ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ સમ્માસઙ્કપ્પા ભવિસ્સામા’તિ સલ્લેખો કરણીયો. ‘પરે મિચ્છાવાચા ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ સમ્માવાચા ભવિસ્સામા’તિ સલ્લેખો કરણીયો. ‘પરે મિચ્છાકમ્મન્તા ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ સમ્માકમ્મન્તા ભવિસ્સામા’તિ સલ્લેખો કરણીયો. ‘પરે મિચ્છાઆજીવા ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ સમ્માઆજીવા ભવિસ્સામા’તિ સલ્લેખો કરણીયો. ‘પરે મિચ્છાવાયામા ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ સમ્માવાયામા ભવિસ્સામા’તિ સલ્લેખો કરણીયો. ‘પરે મિચ્છાસતી ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ સમ્માસતી ભવિસ્સામા’તિ સલ્લેખો કરણીયો. ‘પરે મિચ્છાસમાધિ ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ સમ્માસમાધી ભવિસ્સામા’તિ સલ્લેખો કરણીયો. ‘પરે મિચ્છાઞાણી ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ સમ્માઞાણી ભવિસ્સામા’તિ સલ્લેખો કરણીયો. ‘પરે મિચ્છાવિમુત્તી ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ સમ્માવિમુત્તી ભવિસ્સામા’તિ સલ્લેખો કરણીયો.

‘‘‘પરે થીનમિદ્ધપરિયુટ્ઠિતા ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ વિગતથીનમિદ્ધા ભવિસ્સામા’તિ સલ્લેખો કરણીયો . ‘પરે ઉદ્ધતા ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ અનુદ્ધતા ભવિસ્સામા’તિ સલ્લેખો કરણીયો. ‘પરે વિચિકિચ્છી [વેચિકિચ્છી (સી॰ પી॰

ક॰)] ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ તિણ્ણવિચિકિચ્છા ભવિસ્સામા'તિ સલ્લેખો કરણીયો. 'પરે કોધના ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ અક્કોધના ભવિસ્સામા'તિ સલ્લેખો કરણીયો. 'પરે ઉપનાહી ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ અનુપનાહી ભવિસ્સામા'તિ સલ્લેખો કરણીયો. 'પરે મક્ખી ભવિસ્સન્તિ , મયમેત્થ અમક્ખી ભવિસ્સામા'તિ સલ્લેખો કરણીયો. 'પરે પળાસી ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ અપળાસી ભવિસ્સામા'તિ સલ્લેખો કરણીયો. 'પરે ઇસ્સુકી ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ અનિસ્સુકી ભવિસ્સામા'તિ સલ્લેખો કરણીયો. 'પરે મચ્છરી ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ અમચ્છરી ભવિસ્સામા'તિ સલ્લેખો કરણીયો. 'પરે સઠા ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ અસઠા ભવિસ્સામા'તિ સલ્લેખો કરણીયો. 'પરે માયાવી ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ અમાયાવી ભવિસ્સામા'તિ સલ્લેખો કરણીયો. 'પરે થદ્ધા ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ અત્થદ્ધા ભવિસ્સામા'તિ સલ્લેખો કરણીયો. 'પરે અતિમાની ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ અનતિમાની ભવિસ્સામા'તિ સલ્લેખો કરણીયો. 'પરે દુબ્બચા ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ સુવચા ભવિસ્સામા'તિ સલ્લેખો કરણીયો. 'પરે પાપમિત્તા ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ કલ્યાણમિત્તા ભવિસ્સામા'તિ સલ્લેખો કરણીયો. 'પરે પમત્તા ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ અપ્પમત્તા ભવિસ્સામા'તિ સલ્લેખો કરણીયો. 'પરે અસ્સદ્ધા ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ સદ્ધા ભવિસ્સામા'તિ સલ્લેખો કરણીયો. 'પરે અહિરિકા ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ હિરિમના ભવિસ્સામા'તિ સલ્લેખો કરણીયો. 'પરે અનોત્તાપી [અનોત્તપ્પી (ક॰)] ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ ઓત્તાપી ભવિસ્સામા'તિ સલ્લેખો કરણીયો. 'પરે અપ્પસ્સુતા ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ બહુસ્સુતા ભવિસ્સામા'તિ સલ્લેખો કરણીયો. 'પરે કુસીતા ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ આરદ્ધવીરિયા ભવિસ્સામા'તિ સલ્લેખો કરણીયો. 'પરે મુટ્ઠસ્સતી ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ ઉપટ્ઠિતસ્સતી ભવિસ્સામા'તિ સલ્લેખો કરણીયો. 'પરે દુપ્પઞ્ઞા ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ પઞ્ઞાસમ્પન્ના ભવિસ્સામા'તિ સલ્લેખો કરણીયો. 'પરે સન્દિટ્ઠિપરામાસી આધાનગ્ગાહી દુપ્પટિનિસ્સગ્ગી ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ અસન્દિટ્ઠિપરામાસી અનાધાનગ્ગાહી સુપ્પટિનિસ્સગ્ગી ભવિસ્સામા'તિ સલ્લેખો કરણીયો.

૮૪. "ચિત્તુપ્પાદમ્પિ ખો અહં, ચુન્દ, કુસલેસુ ધમ્મેસુ બહુકારં [બહૂપકારં (ક॰)] વદામિ, કો પન વાદો કાયેન વાચાય અનુવિધીયનાસુ! તસ્માતિહ, ચુન્દ, 'પરે વિહિંસકા ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ અવિહિંસકા ભવિસ્સામા'તિ ચિત્તં ઉપ્પાદેતબ્બં. 'પરે પાણાતિપાતી ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ પાણાતિપાતા પટિવિરતા ભવિસ્સામા'તિ ચિત્તં ઉપ્પાદેતબ્બં...'પરે સન્દિટ્ઠિપરામાસી આધાનગ્ગાહી દુપ્પટિનિસ્સગ્ગી ભવિસ્સન્તિ, મયમેત્થ અસન્દિટ્ઠિપરામાસી અનાધાનગ્ગાહી સુપ્પટિનિસ્સગ્ગી ભવિસ્સામા'તિ ચિત્તં ઉપ્પાદેતબ્બં.

૮૫. "સેય્યથાપિ, ચુન્દ, વિસમો મગ્ગો અસ્સ, તસ્સ [મગ્ગો તસ્સાસ્સ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] અઞ્ઞો સમો મગ્ગો પરિક્કમનાય; સેય્યથા વા પન, ચુન્દ, વિસમં તિત્થં અસ્સ, તસ્સ અઞ્ઞં સમં તિત્થં પરિક્કમનાય; એવમેવ ખો, ચુન્દ, વિહિંસકસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ અવિહિંસા હોતિ પરિક્કમનાય, પાણાતિપાતિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ પાણાતિપાતા વેરમણી હોતિ પરિક્કમનાય, અદિન્નાદાયિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ અદિન્નાદાના વેરમણી હોતિ પરિક્કમનાય, અબ્રહ્મચારિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ અબ્રહ્મચરિયા વેરમણી હોતિ પરિક્કમનાય , મુસાવાદિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ મુસાવાદા વેરમણી હોતિ પરિક્કમનાય, પિસુણવાચસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ પિસુણાય વાચાય વેરમણી હોતિ પરિક્કમનાય, ફરુસવાચસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ ફરુસાય વાચાય વેરમણી હોતિ પરિક્કમનાય, સમ્ફપ્પલાપિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ સમ્ફપ્પલાપા વેરમણી હોતિ પરિક્કમનાય, અભિજ્ઝાલુસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ અનભિજ્ઝા હોતિ પરિક્કમનાય, બ્યાપન્નચિત્તસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ અબ્યાપાદો હોતિ પરિક્કમનાય, મિચ્છાદિટ્ઠિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ પરિક્કમનાય, મિચ્છાસઙ્કપ્પસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ સમ્માસઙ્કપ્પો હોતિ પરિક્કમનાય, મિચ્છાવાચસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ સમ્માવાચા હોતિ પરિક્કમનાય, મિચ્છાકમ્મન્તસ્સ

પુરિસપુગ્ગલસ્સ સમ્માકમ્મન્તો હોતિ પરિક્કમનાય, મિચ્છાઆજીવસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ સમ્માઆજીવો હોતિ પરિક્કમનાય, મિચ્છાવાયામસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ સમ્માવાયામો હોતિ પરિક્કમનાય, મિચ્છાસતિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ સમ્માસતિ હોતિ પરિક્કમનાય, મિચ્છાસમાધિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ સમ્માસમાધિ હોતિ પરિક્કમનાય, મિચ્છાઞાણિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ સમ્માઞાણં હોતિ પરિક્કમનાય, મિચ્છાવિમુત્તિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ સમ્માવિમુત્તિ હોતિ પરિક્કમનાય.

‘‘થીનમિદ્ધપરિયુટ્ઠિતસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ વિગતથિનમિદ્ધતા હોતિ પરિક્કમનાય, ઉદ્ધતસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ અનુદ્ધચ્ચં હોતિ પરિક્કમનાય, વિચિકિચ્છિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ તિણ્ણવિચિકિચ્છતા હોતિ પરિક્કમનાય, કોધનસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ અક્કોધો હોતિ પરિક્કમનાય, ઉપનાહિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ અનુપનાહો હોતિ પરિક્કમનાય, મક્ખિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ અમક્ખો હોતિ પરિક્કમનાય, પળાસિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ અપળાસો હોતિ પરિક્કમનાય , ઇસ્સુકિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ અનિસ્સુકિતા હોતિ પરિક્કમનાય, મચ્છરિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ અમચ્છરિયં હોતિ પરિક્કમનાય, સઠસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ અસાઠેય્યં હોતિ પરિક્કમનાય, માયાવિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ અમાયા [અમાયાવિતા (ક॰)] હોતિ પરિક્કમનાય, થદ્ધસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ અત્થદ્ધિયં હોતિ પરિક્કમનાય, અતિમાનિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ અનતિમાનો હોતિ પરિક્કમનાય, દુબ્બચસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ સોવચસ્સતા હોતિ પરિક્કમનાય, પાપમિત્તસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ કલ્યાણમિત્તતા હોતિ પરિક્કમનાય, પમત્તસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ અપ્પમાદો હોતિ પરિક્કમનાય, અસ્સદ્ધસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ સદ્ધા હોતિ પરિક્કમનાય, અહિરિકસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ હિરી હોતિ પરિક્કમનાય, અનોત્તાપિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ ઓત્તપ્પં હોતિ પરિક્કમનાય, અપ્પસ્સુતસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ બાહુસચ્ચં હોતિ પરિક્કમનાય, કુસીતસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ વીરિયારમ્ભો હોતિ પરિક્કમનાય, મુટ્ઠસ્સતિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ ઉપટ્ઠિતસ્સતિતા હોતિ પરિક્કમનાય, દુપ્પઞ્ઞસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ પઞ્ઞાસમ્પદા હોતિ પરિક્કમનાય , સન્દિટ્ઠિપરામાસિ-આધાનગ્ગાહિ-દુપ્પટિનિસ્સગ્ગિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ અસન્દિટ્ઠિપરામાસિઅનાધાનગ્ગાહિ-સુપ્પટિનિસ્સગ્ગિતા હોતિ પરિક્કમનાય.

૮૬. ‘‘સેય્યથાપિ, ચુન્દ, યે કેચિ અકુસલા ધમ્મા સબ્બે તે અધોભાગઙ્ગમનીયા [અધોભાવઙ્ગમનીયા (સી॰ સ્યા॰ પી॰)], યે કેચિ કુસલા ધમ્મા સબ્બે તે ઉપરિભાગઙ્ગમનીયા [ઉપરિભાવઙ્ગમનીયા (સી॰ સ્યા॰ પી॰)], એવમેવ ખો, ચુન્દ, વિહિંસકસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ અવિહિંસા હોતિ ઉપરિભાગાય [ઉપરિભાવાય (સી॰ સ્યા॰ ક॰)], પાણાતિપાતિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ પાણાતિપાતા વેરમણી હોતિ ઉપરિભાગાય...પે॰... સન્દિટ્ઠિપરામાસિ-આધાનગ્ગાહિ-દુપ્પટિનિસ્સગ્ગિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ અસન્દિટ્ઠિપરામાસિ-અનાધાનગ્ગાહિ-સુપ્પટિનિસ્સગ્ગિતા હોતિ ઉપરિભાગાય.

૮૭. ‘‘સો વત, ચુન્દ, અત્તના પલિપપલિપન્નો પરં પલિપપલિપન્નં ઉદ્ધરિસ્સતીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. સો વત, ચુન્દ, અત્તના અપલિપપલિપન્નો પરં પલિપપલિપન્નં ઉદ્ધરિસ્સતીતિ ઠાનમેતં વિજ્જતિ. સો વત, ચુન્દ, અત્તના અદન્તો અવિનીતો અપરિનિબ્બુતો પરં દમેસ્સતિ વિનેસ્સતિ પરિનિબ્બાપેસ્સતીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. સો વત , ચુન્દ, અત્તના દન્તો વિનીતો પરિનિબ્બુતો પરં દમેસ્સતિ વિનેસ્સતિ પરિનિબ્બાપેસ્સતીતિ ઠાનમેતં વિજ્જતિ. એવમેવ ખો, ચુન્દ, વિહિંસકસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ અવિહિંસા હોતિ પરિનિબ્બાનાય, પાણાતિપાતિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ પાણાતિપાતા વેરમણી હોતિ પરિનિબ્બાનાય. અદિન્નાદાયિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ અદિન્નાદાના વેરમણી હોતિ પરિનિબ્બાનાય. અબ્રહ્મચારિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ અબ્રહ્મચરિયા વેરમણી હોતિ પરિનિબ્બાનાય. મુસાવાદિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ મુસાવાદા વેરમણી હોતિ પરિનિબ્બાનાય. પિસુણવાચસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ

પિસુણાય વાચાય વેરમણી હોતિ પરિનિબ્બાનાય. ફરુસવાચસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ ફરુસાય વાચાય વેરમણી હોતિ પરિનિબ્બાનાય. સમ્ફપ્પલાપિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ સમ્ફપ્પલાપા વેરમણી હોતિ પરિનિબ્બાનાય. અભિજ્ઝાલુસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ અનભિજ્ઝા હોતિ પરિનિબ્બાનાય. બ્યાપન્નચિત્તસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ અબ્યાપાદો હોતિ પરિનિબ્બાનાય. મિચ્છાદિટ્ઠિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ પરિનિબ્બાનાય. મિચ્છાસઙ્કપ્પસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ સમ્માસઙ્કપ્પો હોતિ પરિનિબ્બાનાય. મિચ્છાવાચસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ સમ્માવાચા હોતિ પરિનિબ્બાનાય. મિચ્છાકમ્મન્તસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ સમ્માકમ્મન્તો હોતિ પરિનિબ્બાનાય. મિચ્છાઆજીવસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ સમ્માઆજીવો હોતિ પરિનિબ્બાનાય. મિચ્છાવાયામસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ સમ્માવાયામો હોતિ પરિનિબ્બાનાય. મિચ્છાસતિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ સમ્માસતિ હોતિ પરિનિબ્બાનાય. મિચ્છાસમાધિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ સમ્માસમાધિ હોતિ પરિનિબ્બાનાય. મિચ્છાઞાણિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ સમ્માઞાણં હોતિ પરિનિબ્બાનાય. મિચ્છાવિમુત્તિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ સમ્માવિમુત્તિ હોતિ પરિનિબ્બાનાય.

‘‘થીનમિદ્ધપરિયુટ્ઠિતસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ વિગતથિનમિદ્ધતા હોતિ પરિનિબ્બાનાય. ઉદ્ધતસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ અનુદ્ધચ્ચં હોતિ પરિનિબ્બાનાય. વિચિકિચ્છિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ તિણ્ણવિચિકિચ્છતા હોતિ પરિનિબ્બાનાય. કોધનસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ અક્કોધો હોતિ પરિનિબ્બાનાય. ઉપનાહિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ અનુપનાહો હોતિ પરિનિબ્બાનાય. મક્ખિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ અમક્ખો હોતિ પરિનિબ્બાનાય. પળાસિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ અપળાસો હોતિ પરિનિબ્બાનાય. ઇસ્સુકિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ અનિસ્સુકિતા હોતિ પરિનિબ્બાનાય. મચ્છરિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ અમચ્છરિયં હોતિ પરિનિબ્બાનાય. સઠસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ અસાઠેય્યં હોતિ પરિનિબ્બાનાય. માયાવિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ અમાયા હોતિ પરિનિબ્બાનાય. થદ્ધસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ અત્થદ્ધિયં હોતિ પરિનિબ્બાનાય. અતિમાનિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ અનતિમાનો હોતિ પરિનિબ્બાનાય. દુબ્બચસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ સોવચસ્સતા હોતિ પરિનિબ્બાનાય. પાપમિત્તસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ કલ્યાણમિત્તતા હોતિ પરિનિબ્બાનાય. પમત્તસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ અપ્પમાદો હોતિ પરિનિબ્બાનાય. અસ્સદ્ધસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ સદ્ધા હોતિ પરિનિબ્બાનાય. અહિરિકસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ હિરી હોતિ પરિનિબ્બાનાય. અનોત્તાપિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ ઓત્તપ્પં હોતિ પરિનિબ્બાનાય. અપ્પસ્સુતસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ બાહુસચ્ચં હોતિ પરિનિબ્બાનાય. કુસીતસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ વીરિયારમ્ભો હોતિ પરિનિબ્બાનાય. મુટ્ઠસ્સતિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ ઉપટ્ઠિતસ્સતિતા હોતિ પરિનિબ્બાનાય. દુપ્પઞ્ઞસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ પઞ્ઞાસમ્પદા હોતિ પરિનિબ્બાનાય. સન્દિટ્ઠિપરામાસિ-આધાનગ્ગાહિ-દુપ્પટિનિસ્સગ્ગિસ્સ પુરિસપુગ્ગલસ્સ અસન્દિટ્ઠિપરામાસિ-અનાધાનગ્ગાહિ-સુપ્પટિનિસ્સગ્ગિતા હોતિ પરિનિબ્બાનાય.

૮૮. ‘‘ઇતિ ખો, ચુન્દ, દેસિતો મયા સલ્લેખપરિયાયો, દેસિતો ચિત્તુપ્પાદપરિયાયો, દેસિતો પરિક્કમનપરિયાયો, દેસિતો ઉપરિભાગપરિયાયો, દેસિતો પરિનિબ્બાનપરિયાયો. યં ખો, ચુન્દ, સત્થારા કરણીયં સાવકાનં હિતેસિના અનુકમ્પકેન અનુકમ્પં ઉપાદાય, કતં વો તં મયા. ‘એતાનિ, ચુન્દ, રુક્ખમૂલાનિ, એતાનિ સુઞ્ઞાગારાનિ, ઝાયથ, ચુન્દ, મા પમાદત્થ, મા પચ્છાવિપ્પટિસારિનો અહુવત્થ’ – અયં ખો અમ્હાકં અનુસાસની’’તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમનો આયસ્મા મહાચુન્દો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દીતિ.

ચતુત્તાલીસપદા વુત્તા, સન્ધયો પઞ્ચ દેસિતા;

સલ્લેખો નામ સુત્તન્તો, ગમ્ભીરો સાગરૂપમોતિ.

સલ્લેખસુત્તં નિટ્ઠિતં અટ્ઠમં.

૯. સમ્માદિટ્ઠિસુત્તં

૮૯. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્ર ખો આયસ્મા સારિપુત્તો ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘આવુસો ભિક્ખવે’’તિ. ‘‘આવુસો’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ પચ્ચસ્સોસું. આયસ્મા સારિપુત્તો એતદવોચ –

‘‘‘સમ્માદિટ્ઠિ [સમ્માદિટ્ઠી (સી॰ સ્યા॰)] સમ્માદિટ્ઠી’તિ, આવુસો, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, આવુસો, અરિયસાવકો સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, ઉજુગતાસ્સ દિટ્ઠિ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મ’’ન્તિ?

‘‘દૂરતોપિ ખો મયં, આવુસો, આગચ્છેય્યામ આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ સન્તિકે એતસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થમઞ્ઞાતું. સાધુ વતાયસ્મન્તંયેવ સારિપુત્તં પટિભાતુ એતસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થો. આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ સુત્વા ભિક્ખૂ ધારેસ્સન્તી’’તિ. ‘‘તેન હિ, આવુસો, સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ, ભાસિસ્સામી’’તિ. ‘‘એવમાવુસો’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ પચ્ચસ્સોસું. આયસ્મા સારિપુત્તો એતદવોચ –

‘‘યતો ખો, આવુસો, અરિયસાવકો અકુસલઞ્ચ પજાનાતિ, અકુસલમૂલઞ્ચ પજાનાતિ, કુસલઞ્ચ પજાનાતિ, કુસલમૂલઞ્ચ પજાનાતિ – એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, અરિયસાવકો સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, ઉજુગતાસ્સ દિટ્ઠિ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મં. કતમં પનાવુસો, અકુસલં, કતમં અકુસલમૂલં, કતમં કુસલં, કતમં કુસલમૂલં? પાણાતિપાતો ખો, આવુસો, અકુસલં, અદિન્નાદાનં અકુસલં, કામેસુમિચ્છાચારો અકુસલં, મુસાવાદો અકુસલં, પિસુણા વાચા [પિસુણવાચા (ક॰)] અકુસલં, ફરુસા વાચા [ફરુસવાચા (ક॰)] અકુસલં, સમ્ફપ્પલાપો અકુસલં, અભિજ્ઝા અકુસલં, બ્યાપાદો અકુસલં, મિચ્છાદિટ્ઠિ અકુસલં – ઇદં વુચ્ચતાવુસો અકુસલં. કતમઞ્ચાવુસો, અકુસલમૂલં? લોભો અકુસલમૂલં, દોસો અકુસલમૂલં, મોહો અકુસલમૂલં – ઇદં વુચ્ચતાવુસો, અકુસલમૂલં.

‘‘કતમઞ્ચાવુસો , કુસલં? પાણાતિપાતા વેરમણી કુસલં, અદિન્નાદાના વેરમણી કુસલં, કામેસુમિચ્છાચારા વેરમણી કુસલં, મુસાવાદા વેરમણી કુસલં, પિસુણાય વાચાય વેરમણી કુસલં, ફરુસાય વાચાય વેરમણી કુસલં, સમ્ફપ્પલાપા વેરમણી કુસલં, અનભિજ્ઝા કુસલં, અબ્યાપાદો કુસલં, સમ્માદિટ્ઠિ કુસલં – ઇદં વુચ્ચતાવુસો, કુસલં. કતમઞ્ચાવુસો, કુસલમૂલં? અલોભો કુસલમૂલં, અદોસો કુસલમૂલં, અમોહો કુસલમૂલં – ઇદં વુચ્ચતાવુસો, કુસલમૂલં.

‘‘યતો ખો, આવુસો, અરિયસાવકો એવં અકુસલં પજાનાતિ, એવં અકુસલમૂલં પજાનાતિ, એવં કુસલં પજાનાતિ, એવં કુસલમૂલં પજાનાતિ, સો સબ્બસો રાગાનુસયં પહાય, પટિઘાનુસયં પટિવિનોદેત્વા, ‘અસ્મી’તિ દિટ્ઠિમાનાનુસયં સમૂહનિત્વા, અવિજ્જં પહાય વિજ્જં ઉપ્પાદેત્વા, દિટ્ઠેવધમ્મે દુક્ખસ્સન્તકરો હોતિ – એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, અરિયસાવકો સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, ઉજુગતાસ્સ દિટ્ઠિ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મ’’ન્તિ.

૯૦. ‘‘સાધાવુસો’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા આયસ્મન્તં સારિપુત્તં ઉત્તરિ [ઉત્તરિં (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] પઞ્હં અપુચ્છું [અપુચ્છિંસુ (સ્યા॰)] – ‘‘સિયા પનાવુસો, અઞ્ઞોપિ પરિયાયો યથા અરિયસાવકો સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, ઉજુગતાસ્સ દિટ્ઠિ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મ’’ન્તિ?

‘‘સિયા, આવુસો. યતો ખો, આવુસો, અરિયસાવકો આહારઞ્ચ પજાનાતિ, આહારસમુદયઞ્ચ પજાનાતિ, આહારનિરોધઞ્ચ પજાનાતિ, આહારનિરોધગામિનિં પટિપદઞ્ચ પજાનાતિ – એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, અરિયસાવકો સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, ઉજુગતાસ્સ દિટ્ઠિ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મં. કતમો પનાવુસો, આહારો, કતમો આહારસમુદયો, કતમો આહારનિરોધો, કતમા આહારનિરોધગામિની પટિપદા? ચત્તારોમે, આવુસો, આહારા ભૂતાનં વા સત્તાનં ઠિતિયા, સમ્ભવેસીનં વા અનુગ્ગહાય. કતમે ચત્તારો? કબળીકારો આહારો ઓળારિકો વા સુખુમો વા, ફસ્સો દુતિયો, મનોસઞ્ચેતના તતિયા, વિઞ્ઞાણં ચતુત્થં. તણ્હાસમુદયા આહારસમુદયો, તણ્હાનિરોધા આહારનિરોધો, અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો આહારનિરોધગામિની પટિપદા, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ સમ્માસઙ્કપ્પો સમ્માવાચા સમ્માકમ્મન્તો , સમ્માઆજીવો સમ્માવાયામો સમ્માસતિ સમ્માસમાધિ’.

‘‘યતો ખો, આવુસો, અરિયસાવકો એવં આહારં પજાનાતિ, એવં આહારસમુદયં પજાનાતિ, એવં આહારનિરોધં પજાનાતિ, એવં આહારનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનાતિ, સો સબ્બસો રાગાનુસયં પહાય, પટિઘાનુસયં પટિવિનોદેત્વા, ‘અસ્મી’તિ દિટ્ઠિમાનાનુસયં સમૂહનિત્વા, અવિજ્જં પહાય વિજ્જં ઉપ્પાદેત્વા, દિટ્ઠેવધમ્મે દુક્ખસ્સન્તકરો હોતિ – એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, અરિયસાવકો સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, ઉજુગતાસ્સ દિટ્ઠિ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મ’’ન્તિ.

૯૧. ‘‘સાધાવુસો’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા આયસ્મન્તં સારિપુત્તં ઉત્તરિ પઞ્હં અપુચ્છું – ‘‘સિયા પનાવુસો, અઞ્ઞોપિ પરિયાયો યથા અરિયસાવકો સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, ઉજુગતાસ્સ દિટ્ઠિ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મ’’ન્તિ?

‘‘સિયા, આવુસો. યતો ખો, આવુસો, અરિયસાવકો દુક્ખઞ્ચ પજાનાતિ, દુક્ખસમુદયઞ્ચ પજાનાતિ, દુક્ખનિરોધઞ્ચ પજાનાતિ, દુક્ખનિરોધગામિનિં પટિપદઞ્ચ પજાનાતિ – એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, અરિયસાવકો સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, ઉજુગતાસ્સ દિટ્ઠિ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મં. કતમં પનાવુસો, દુક્ખં, કતમો દુક્ખસમુદયો, કતમો દુક્ખનિરોધો, કતમા દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા? જાતિપિ દુક્ખા, જરાપિ દુક્ખા, મરણમ્પિ દુક્ખં, સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસાપિ દુક્ખા, અપ્પિયેહિ સમ્પયોગોપિ દુક્ખો, પિયેહિ વિપ્પયોગોપિ દુક્ખો, યમ્પિચ્છં ન લભતિ તમ્પિ દુક્ખં, સંખિત્તેન પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા [પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધાપિ (ક॰)] દુક્ખા – ઇદં વુચ્ચતાવુસો, દુક્ખં. કતમો ચાવુસો, દુક્ખસમુદયો? યાયં તણ્હા પોનોબ્ભવિકા નન્દીરાગસહગતા [પોનોભવિકા (સી॰ પી॰)] તત્રતત્રાભિનન્દિની [નન્દિરાગસહગતા (સી॰ પી॰)], સેય્યથિદં, કામતણ્હા ભવતણ્હા વિભવતણ્હા – અયં વુચ્ચતાવુસો, દુક્ખસમુદયો. કતમો ચાવુસો, દુક્ખનિરોધો? યો તસ્સાયેવ તણ્હાય અસેસવિરાગનિરોધો ચાગો પટિનિસ્સગ્ગો મુત્તિ અનાલયો – અયં વુચ્ચતાવુસો, દુક્ખનિરોધો. કતમા ચાવુસો, દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા? અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો, સેય્યથિદં, સમ્માદિટ્ઠિ...પે॰... સમ્માસમાધિ – અયં વુચ્ચતાવુસો, દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા.

‘‘યતો ખો, આવુસો, અરિયસાવકો એવં દુક્ખં પજાનાતિ, એવં દુક્ખસમુદયં પજાનાતિ, એવં દુક્ખનિરોધં પજાનાતિ, એવં દુક્ખનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનાતિ, સો સબ્બસો રાગાનુસયં પહાય, પટિઘાનુસયં પટિવિનોદેત્વા, ‘અસ્મી’તિ દિટ્ઠિમાનાનુસયં સમૂહનિત્વા, અવિજ્જં પહાય વિજ્જં ઉપ્પાદેત્વા, દિટ્ઠેવધમ્મે દુક્ખસ્સન્તકરો હોતિ – એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, અરિયસાવકો સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, ઉજુગતાસ્સ દિટ્ઠિ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મ’’ન્તિ.

૯૨. ‘‘સાધાવુસો’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા આયસ્મન્તં સારિપુત્તં ઉત્તરિ પઞ્હં અપુચ્છું – ‘‘સિયા પનાવુસો, અઞ્ઞોપિ પરિયાયો યથા અરિયસાવકો સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, ઉજુગતાસ્સ દિટ્ઠિ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મ’’ન્તિ?

‘‘સિયા, આવુસો. યતો ખો, આવુસો, અરિયસાવકો જરામરણઞ્ચ પજાનાતિ, જરામરણસમુદયઞ્ચ પજાનાતિ, જરામરણનિરોધઞ્ચ પજાનાતિ, જરામરણનિરોધગામિનિં પટિપદઞ્ચ પજાનાતિ – એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, અરિયસાવકો સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, ઉજુગતાસ્સ દિટ્ઠિ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મં. કતમં પનાવુસો, જરામરણં, કતમો જરામરણસમુદયો, કતમો જરામરણનિરોધો, કતમા જરામરણનિરોધગામિની પટિપદા? યા તેસં તેસં સત્તાનં તમ્હિ તમ્હિ સત્તનિકાયે જરા જીરણતા ખણ્ડિચ્ચં પાલિચ્ચં વલિત્તચતા આયુનો સંહાનિ ઇન્દ્રિયાનં પરિપાકો – અયં વુચ્ચતાવુસો, જરા. કતમઞ્ચાવુસો, મરણં? યા [યં (પી॰ ક॰), સતિપટ્ઠાનસુત્તેપિ] તેસં તેસં સત્તાનં તમ્હા તમ્હા સત્તનિકાયા ચુતિ ચવનતા ભેદો અન્તરધાનં મચ્ચુ મરણં કાલંકિરિયા ખન્ધાનં ભેદો, કળેવરસ્સ નિક્ખેપો, જીવિતિન્દ્રિયસ્સુપચ્છેદો – ઇદં વુચ્ચતાવુસો, મરણં. ઇતિ અયઞ્ચ જરા ઇદઞ્ચ મરણં – ઇદં વુચ્ચતાવુસો, જરામરણં. જાતિસમુદયા જરામરણસમુદયો, જાતિનિરોધા જરામરણનિરોધો, અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો જરામરણનિરોધગામિની પટિપદા, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ... પે॰... સમ્માસમાધિ.

‘‘યતો ખો, આવુસો, અરિયસાવકો એવં જરામરણં પજાનાતિ, એવં જરામરણસમુદં પજાનાતિ, એવં જરામરણનિરોધં પજાનાતિ, એવં જરામરણનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનાતિ, સો સબ્બસો રાગાનુસયં પહાય... પે॰... દુક્ખસ્સન્તકરો હોતિ – એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, અરિયસાવકો સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, ઉજુગતાસ્સ દિટ્ઠિ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મ’’ન્તિ.

૯૩. ‘‘સાધાવુસો’’તિ ખો...પે॰... અપુચ્છું – સિયા પનાવુસો...પે॰... ‘‘સિયા, આવુસો. યતો ખો, આવુસો, અરિયસાવકો જાતિઞ્ચ પજાનાતિ, જાતિસમુદયઞ્ચ પજાનાતિ, જાતિનિરોધઞ્ચ પજાનાતિ, જાતિનિરોધગામિનિં પટિપદઞ્ચ પજાનાતિ – એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, અરિયસાવકો સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, ઉજુગતાસ્સ દિટ્ઠિ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મં. કતમા પનાવુસો, જાતિ, કતમો જાતિસમુદયો, કતમો જાતિનિરોધો, કતમા જાતિનિરોધગામિની પટિપદા? યા તેસં તેસં સત્તાનં તમ્હિ તમ્હિ સત્તનિકાયે જાતિ સઞ્જાતિ ઓક્કન્તિ અભિનિબ્બત્તિ ખન્ધાનં પાતુભાવો, આયતનાનં પટિલાભો – અયં વુચ્ચતાવુસો, જાતિ. ભવસમુદયા જાતિસમુદયો, ભવનિરોધા જાતિનિરોધો, અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો જાતિનિરોધગામિની પટિપદા, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ...પે॰... સમ્માસમાધિ.

‘‘યતો ખો, આવુસો, અરિયસાવકો એવં જાતિં પજાનાતિ, એવં જાતિસમુદયં પજાનાતિ, એવં જાતિનિરોધં પજાનાતિ, એવં જાતિનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનાતિ, સો સબ્બસો રાગાનુસયં પહાય…પે॰… દુક્ખસ્સન્તકરો હોતિ – એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, અરિયસાવકો સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, ઉજુગતાસ્સ દિટ્ઠિ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મ’’ન્તિ.

૯૪. ‘‘સાધાવુસો’’તિ ખો…પે॰… અપુચ્છું – સિયા પનાવુસો…પે॰… ‘‘સિયા, આવુસો. યતો ખો, આવુસો, અરિયસાવકો ભવઞ્ચ પજાનાતિ, ભવસમુદયઞ્ચ પજાનાતિ, ભવનિરોધઞ્ચ પજાનાતિ, ભવનિરોધગામિનિં પટિપદઞ્ચ પજાનાતિ – એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, અરિયસાવકો સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, ઉજુગતાસ્સ દિટ્ઠિ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મં. કતમો પનાવુસો, ભવો, કતમો ભવસમુદયો, કતમો ભવનિરોધો, કતમા ભવનિરોધગામિની પટિપદા? તયોમે, આવુસો, ભવા – કામભવો, રૂપભવો, અરૂપભવો. ઉપાદાનસમુદયા ભવસમુદયો, ઉપાદાનનિરોધા ભવનિરોધો, અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો ભવનિરોધગામિની પટિપદા, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ…પે॰… સમ્માસમાધિ.

‘‘યતો ખો, આવુસો, અરિયસાવકો એવં ભવં પજાનાતિ, એવં ભવસમુદયં પજાનાતિ, એવં ભવનિરોધં પજાનાતિ, એવં ભવનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનાતિ, સો સબ્બસો રાગાનુસયં પહાય…પે॰… દુક્ખસ્સન્તકરો હોતિ. એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, અરિયસાવકો સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, ઉજુગતાસ્સ દિટ્ઠિ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મ’’ન્તિ.

૯૫. ‘‘સાધાવુસો’’તિ ખો…પે॰… અપુચ્છું – સિયા પનાવુસો…પે॰… ‘‘સિયા, આવુસો. યતો ખો, આવુસો, અરિયસાવકો ઉપાદાનઞ્ચ પજાનાતિ, ઉપાદાનસમુદયઞ્ચ પજાનાતિ, ઉપાદાનનિરોધઞ્ચ પજાનાતિ, ઉપાદાનનિરોધગામિનિં પટિપદઞ્ચ પજાનાતિ – એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, અરિયસાવકો સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, ઉજુગતાસ્સ દિટ્ઠિ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મં. કતમં પનાવુસો, ઉપાદાનં, કતમો ઉપાદાનસમુદયો, કતમો ઉપાદાનનિરોધો, કતમા ઉપાદાનનિરોધગામિની પટિપદા? ચત્તારિમાનિ, આવુસો, ઉપાદાનાનિ – કામુપાદાનં, દિટ્ઠુપાદાનં, સીલબ્બતુપાદાનં, અત્તવાદુપાદાનં. તણ્હાસમુદયા ઉપાદાનસમુદયો, તણ્હાનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો, અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો ઉપાદાનનિરોધગામિની પટિપદા, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ…પે॰… સમ્માસમાધિ.

‘‘યતો ખો, આવુસો, અરિયસાવકો એવં ઉપાદાનં પજાનાતિ, એવં ઉપાદાનસમુદયં પજાનાતિ, એવં ઉપાદાનનિરોધં પજાનાતિ, એવં ઉપાદાનનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનાતિ, સો સબ્બસો રાગાનુસયં પહાય…પે॰… દુક્ખસ્સન્તકરો હોતિ – એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, અરિયસાવકો સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, ઉજુગતાસ્સ દિટ્ઠિ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મ’’ન્તિ.

૯૬. ‘‘સાધાવુસો’’તિ ખો…પે॰… અપુચ્છું – સિયા પનાવુસો…પે॰… ‘‘સિયા, આવુસો. યતો ખો, આવુસો, અરિયસાવકો તણ્હઞ્ચ પજાનાતિ, તણ્હાસમુદયઞ્ચ પજાનાતિ, તણ્હાનિરોધઞ્ચ પજાનાતિ, તણ્હાનિરોધગામિનિં પટિપદઞ્ચ પજાનાતિ – એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, અરિયસાવકો સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, ઉજુગતાસ્સ દિટ્ઠિ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મં. કતમા પનાવુસો, તણ્હા, કતમો તણ્હાસમુદયો, કતમો તણ્હાનિરોધો, કતમા તણ્હાનિરોધગામિની પટિપદા? છયિમે, આવુસો, તણ્હાકાયા – રૂપતણ્હા, સદ્દતણ્હા,

ગન્ધતણ્હા, રસતણ્હા, ફોટ્ઠબ્બતણ્હા, ધમ્મતણ્હા. વેદનાસમુદયા તણ્હાસમુદયો, વેદનાનિરોધા તણ્હાનિરોધો, અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો તણ્હાનિરોધગામિની પટિપદા, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ...પે॰... સમ્માસમાધિ.

''યતો ખો, આવુસો, અરિયસાવકો એવં તણ્હં પજાનાતિ, એવં તણ્હાસમુદયં પજાનાતિ, એવં તણ્હાનિરોધં પજાનાતિ, એવં તણ્હાનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનાતિ, સો સબ્બસો રાગાનુસયં પહાય...પે॰... દુક્ખસ્સન્તકરો હોતિ – એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, અરિયસાવકો સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, ઉજુગતાસ્સ દિટ્ઠિ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મ''ન્તિ.

૯૭. ''સાધાવુસો''તિ ખો...પે॰... અપુચ્છું – સિયા પનાવુસો...પે॰... ''સિયા, આવુસો. યતો ખો, આવુસો, અરિયસાવકો વેદનઞ્ચ પજાનાતિ, વેદનાસમુદયઞ્ચ પજાનાતિ, વેદનાનિરોધઞ્ચ પજાનાતિ, વેદનાનિરોધગામિનિં પટિપદઞ્ચ પજાનાતિ – એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, અરિયસાવકો સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, ઉજુગતાસ્સ દિટ્ઠિ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મં. કતમા પનાવુસો, વેદના, કતમો વેદનાસમુદયો, કતમો વેદનાનિરોધો, કતમા વેદનાનિરોધગામિની પટિપદા? છયિમે, આવુસો, વેદનાકાયા – ચક્ખુસમ્ફસ્સજા વેદના, સોતસમ્ફસ્સજા વેદના, ઘાનસમ્ફસ્સજા વેદના, જિવ્હાસમ્ફસ્સજા વેદના, કાયસમ્ફસ્સજા વેદના, મનોસમ્ફસ્સજા વેદના. ફસ્સસમુદયા વેદનાસમુદયો, ફસ્સનિરોધા વેદનાનિરોધો, અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો વેદનાનિરોધગામિની પટિપદા, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ...પે॰... સમ્માસમાધિ.

''યતો ખો, આવુસો, અરિયસાવકો એવં વેદનં પજાનાતિ, એવં વેદનાસમુદયં પજાનાતિ, એવં વેદનાનિરોધં પજાનાતિ, એવં વેદનાનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનાતિ, સો સબ્બસો રાગાનુસયં પહાય...પે॰... દુક્ખસ્સન્તકરો હોતિ – એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, અરિયસાવકો સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, ઉજુગતાસ્સ દિટ્ઠિ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મ''ન્તિ.

૯૮. ''સાધાવુસો''તિ ખો...પે॰... અપુચ્છું – સિયા પનાવુસો...પે॰... ''સિયા, આવુસો. યતો ખો, આવુસો, અરિયસાવકો ફસ્સઞ્ચ પજાનાતિ, ફસ્સસમુદયઞ્ચ પજાનાતિ, ફસ્સનિરોધઞ્ચ પજાનાતિ, ફસ્સનિરોધગામિનિં પટિપદઞ્ચ પજાનાતિ – એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, અરિયસાવકો સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, ઉજુગતાસ્સ દિટ્ઠિ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મં. કતમો પનાવુસો, ફસ્સો, કતમો ફસ્સસમુદયો, કતમો ફસ્સનિરોધો, કતમા ફસ્સનિરોધગામિની પટિપદા? છયિમે, આવુસો, ફસ્સકાયા – ચક્ખુસમ્ફસ્સો, સોતસમ્ફસ્સો , ઘાનસમ્ફસ્સો, જિવ્હાસમ્ફસ્સો, કાયસમ્ફસ્સો, મનોસમ્ફસ્સો. સળાયતનસમુદયા ફસ્સસમુદયો, સળાયતનનિરોધા ફસ્સનિરોધો, અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો ફસ્સનિરોધગામિની પટિપદા, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ...પે॰... સમ્માસમાધિ.

''યતો ખો, આવુસો, અરિયસાવકો એવં ફસ્સં પજાનાતિ, એવં ફસ્સસમુદયં પજાનાતિ, એવં ફસ્સનિરોધં પજાનાતિ, એવં ફસ્સનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનાતિ, સો સબ્બસો રાગાનુસયં પહાય...પે॰... દુક્ખસ્સન્તકરો હોતિ – એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, અરિયસાવકો સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, ઉજુગતાસ્સ દિટ્ઠિ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મ''ન્તિ.

૯૯. ''સાધાવુસો''તિ ખો...પે॰... અપુચ્છું – સિયા પનાવુસો...પે॰... ''સિયા, આવુસો. યતો ખો, આવુસો, અરિયસાવકો સળાયતનઞ્ચ પજાનાતિ, સળાયતનસમુદયઞ્ચ પજાનાતિ, સળાયતનનિરોધઞ્ચ પજાનાતિ,

સળાયતનનિરોધગામિનિં પટિપદઞ્ચ પજાનાતિ – એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, અરિયસાવકો સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, ઉજુગતાસ્સ દિટ્ઠિ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મં. કતમં પનાવુસો, સળાયતનં, કતમો સળાયતનસમુદયો, કતમો સળાયતનનિરોધો, કતમા સળાયતનનિરોધગામિની પટિપદા ? છયિમાનિ, આવુસો, આયતનાનિ – ચક્ખાયતનં, સોતાયતનં, ઘાનાયતનં, જિવ્હાયતનં, કાયાયતનં, મનાયતનં. નામરૂપસમુદયા સળાયતનસમુદયો, નામરૂપનિરોધા સળાયતનનિરોધો, અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો સળાયતનનિરોધગામિની પટિપદા, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ...પે॰... સમ્માસમાધિ.

‘‘યતો ખો, આવુસો, અરિયસાવકો એવં સળાયતનં પજાનાતિ, એવં સળાયતનસમુદયં પજાનાતિ, એવં સળાયતનનિરોધં પજાનાતિ , એવં સળાયતનનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનાતિ, સો સબ્બસો રાગાનુસયં પહાય...પે... દુક્ખસ્સન્તકરો હોતિ – એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, અરિયસાવકો સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, ઉજુગતાસ્સ દિટ્ઠિ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મ’’ન્તિ.

૧૦૦. ‘‘સાધાવુસો’’તિ ખો...પે॰... અપુચ્છું – સિયા પનાવુસો...પે॰... ‘‘સિયા, આવુસો. યતો ખો, આવુસો, અરિયસાવકો નામરૂપઞ્ચ પજાનાતિ, નામરૂપસમુદયઞ્ચ પજાનાતિ, નામરૂપનિરોધઞ્ચ પજાનાતિ, નામરૂપનિરોધગામિનિં પટિપદઞ્ચ પજાનાતિ – એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, અરિયસાવકો સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, ઉજુગતાસ્સ દિટ્ઠિ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મં. કતમં પનાવુસો, નામરૂપં, કતમો નામરૂપસમુદયો, કતમો નામરૂપનિરોધો, કતમા નામરૂપનિરોધગામિની પટિપદા? વેદના, સઞ્ઞા, ચેતના, ફસ્સો, મનસિકારો – ઇદં વુચ્ચતાવુસો, નામં; ચત્તારિ ચ મહાભૂતાનિ, ચતુન્નઞ્ચ મહાભૂતાનં ઉપાદાયરૂપં – ઇદં વુચ્ચતાવુસો, રૂપં. ઇતિ ઇદઞ્ચ નામં ઇદઞ્ચ રૂપં – ઇદં વુચ્ચતાવુસો, નામરૂપં. વિઞ્ઞાણસમુદયા નામરૂપસમુદયો, વિઞ્ઞાણનિરોધા નામરૂપનિરોધો, અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો નામરૂપનિરોધગામિની પટિપદા, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ...પે॰... સમ્માસમાધિ.

‘‘યતો ખો, આવુસો, અરિયસાવકો એવં નામરૂપં પજાનાતિ, એવં નામરૂપસમુદયં પજાનાતિ, એવં નામરૂપનિરોધં પજાનાતિ, એવં નામરૂપનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનાતિ, સો સબ્બસો રાગાનુસયં પહાય...પે॰... દુક્ખસ્સન્તકરો હોતિ – એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, અરિયસાવકો સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, ઉજુગતાસ્સ દિટ્ઠિ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મ’’ન્તિ.

૧૦૧. ‘‘સાધાવુસો’’તિ ખો...પે॰... અપુચ્છું – સિયા પનાવુસો...પે॰... ‘‘સિયા, આવુસો. યતો ખો, આવુસો, અરિયસાવકો વિઞ્ઞાણઞ્ચ પજાનાતિ, વિઞ્ઞાણસમુદયઞ્ચ પજાનાતિ, વિઞ્ઞાણનિરોધઞ્ચ પજાનાતિ, વિઞ્ઞાણનિરોધગામિનિં પટિપદઞ્ચ પજાનાતિ – એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, અરિયસાવકો સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, ઉજુગતાસ્સ દિટ્ઠિ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મં. કતમં પનાવુસો, વિઞ્ઞાણં, કતમો વિઞ્ઞાણસમુદયો, કતમો વિઞ્ઞાણનિરોધો, કતમા વિઞ્ઞાણનિરોધગામિની પટિપદા? છયિમે, આવુસો, વિઞ્ઞાણકાયા – ચક્ખુવિઞ્ઞાણં, સોતવિઞ્ઞાણં, ઘાનવિઞ્ઞાણં, જિવ્હાવિઞ્ઞાણં, કાયવિઞ્ઞાણં, મનોવિઞ્ઞાણં. સઙ્ખારસમુદયા વિઞ્ઞાણસમુદયો, સઙ્ખારનિરોધા વિઞ્ઞાણનિરોધો, અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો વિઞ્ઞાણનિરોધગામિની પટિપદા, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ...પે॰... સમ્માસમાધિ.

‘‘યતો ખો, આવુસો, અરિયસાવકો એવં વિઞ્ઞાણં પજાનાતિ, એવં વિઞ્ઞાણસમુદયં પજાનાતિ, એવં વિઞ્ઞાણનિરોધં પજાનાતિ, એવં વિઞ્ઞાણનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનાતિ , સો સબ્બસો રાગાનુસયં પહાય... પે॰... દુક્ખસ્સન્તકરો હોતિ – એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, અરિયસાવકો સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, ઉજુગતાસ્સ દિટ્ઠિ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મ’’ન્તિ.

૧૦૨. ‘‘સાધાવુસો’’તિ ખો...પે॰... અપુચ્છું – સિયા પનાવુસો...પે॰... ‘‘સિયા, આવુસો. યતો ખો, આવુસો, અરિયસાવકો સઙ્ખારે ચ પજાનાતિ, સઙ્ખારસમુદયઞ્ચ પજાનાતિ, સઙ્ખારનિરોધઞ્ચ પજાનાતિ, સઙ્ખારનિરોધગામિનિં પટિપદઞ્ચ પજાનાતિ – એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, અરિયસાવકો સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, ઉજુગતાસ્સ દિટ્ઠિ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મં. કતમે પનાવુસો, સઙ્ખારા, કતમો સઙ્ખારસમુદયો, કતમો સઙ્ખારનિરોધો, કતમા સઙ્ખારનિરોધગામિની પટિપદા? તયોમે, આવુસો, સઙ્ખારા – કાયસઙ્ખારો, વચીસઙ્ખારો, ચિત્તસઙ્ખારો. અવિજ્જાસમુદયા સઙ્ખારસમુદયો, અવિજ્જાનિરોધા સઙ્ખારનિરોધો, અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો સઙ્ખારનિરોધગામિની પટિપદા, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ...પે॰... સમ્માસમાધિ.

‘‘યતો ખો, આવુસો, અરિયસાવકો એવં સઙ્ખારે પજાનાતિ, એવં સઙ્ખારસમુદયં પજાનાતિ, એવં સઙ્ખારનિરોધં પજાનાતિ, એવં સઙ્ખારનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનાતિ, સો સબ્બસો રાગાનુસયં પહાય, પટિઘાનુસયં પટિવિનોદેત્વા, ‘અસ્મી’તિ દિટ્ઠિમાનાનુસયં સમૂહનિત્વા, અવિજ્જં પહાય વિજ્જં ઉપ્પાદેત્વા, દિટ્ઠેવ ધમ્મે દુક્ખસ્સન્તકરો હોતિ – એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, અરિયસાવકો સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, ઉજુગતાસ્સ દિટ્ઠિ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મ’’ન્તિ.

૧૦૩. ‘‘સાધાવુસો’’તિ ખો...પે॰... અપુચ્છું – સિયા પનાવુસો...પે॰... ‘‘સિયા, આવુસો. યતો ખો, આવુસો, અરિયસાવકો અવિજ્જઞ્ચ પજાનાતિ, અવિજ્જાસમુદયઞ્ચ પજાનાતિ, અવિજ્જાનિરોધઞ્ચ પજાનાતિ, અવિજ્જાનિરોધગામિનિં પટિપદઞ્ચ પજાનાતિ – એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, અરિયસાવકો સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, ઉજુગતાસ્સ દિટ્ઠિ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મં. કતમા પનાવુસો, અવિજ્જા, કતમો અવિજ્જાસમુદયો, કતમો અવિજ્જાનિરોધો, કતમા અવિજ્જાનિરોધગામિની પટિપદા? યં ખો, આવુસો, દુક્ખે અઞ્ઞાણં, દુક્ખસમુદયે અઞ્ઞાણં, દુક્ખનિરોધે અઞ્ઞાણં, દુક્ખનિરોધગામિનિયા પટિપદાય અઞ્ઞાણં – અયં વુચ્ચતાવુસો, અવિજ્જા. આસવસમુદયા અવિજ્જાસમુદયો, આસવનિરોધા અવિજ્જાનિરોધો, અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો અવિજ્જાનિરોધગામિની પટિપદા, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ...પે॰... સમ્માસમાધિ.

‘‘યતો ખો, આવુસો, અરિયસાવકો એવં અવિજ્જં પજાનાતિ, એવં અવિજ્જાસમુદયં પજાનાતિ, એવં અવિજ્જાનિરોધં પજાનાતિ, એવં અવિજ્જાનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનાતિ, સો સબ્બસો રાગાનુસયં પહાય, પટિઘાનુસયં પટિવિનોદેત્વા, ‘અસ્મી’તિ દિટ્ઠિમાનાનુસયં સમૂહનિત્વા, અવિજ્જં પહાય વિજ્જં ઉપ્પાદેત્વા, દિટ્ઠેવ ધમ્મે દુક્ખસ્સન્તકરો હોતિ – એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, અરિયસાવકો સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, ઉજુગતાસ્સ દિટ્ઠિ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મ’’ન્તિ.

૧૦૪. ‘‘સાધાવુસો’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા આયસ્મન્તં સારિપુત્તં ઉત્તરિ પઞ્હં અપુચ્છું – ‘‘સિયા પનાવુસો, અઞ્ઞોપિ પરિયાયો યથા અરિયસાવકો સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, ઉજુગતાસ્સ દિટ્ઠિ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મ’’ન્તિ?

‘‘સિયા, આવુસો. યતો ખો, આવુસો, અરિયસાવકો આસવઞ્ચ પજાનાતિ, આસવસમુદયઞ્ચ પજાનાતિ, આસવનિરોધઞ્ચ પજાનાતિ, આસવનિરોધગામિનિં પટિપદઞ્ચ પજાનાતિ – એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, અરિયસાવકો સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, ઉજ્જુગતાસ્સ દિટ્ઠિ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મં. કતમો પનાવુસો, આસવો, કતમો આસવસમુદયો, કતમો આસવનિરોધો, કતમા આસવનિરોધગામિની પટિપદાતિ? તયોમે, આવુસો, આસવા – કામાસવો, ભવાસવો, અવિજ્જાસવો. અવિજ્જાસમુદયા આસવસમુદયો, અવિજ્જાનિરોધા આસવનિરોધો, અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો આસવનિરોધગામિની પટિપદા, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ…પે॰… સમ્માસમાધિ.

‘‘યતો ખો, આવુસો, અરિયસાવકો એવં આસવં પજાનાતિ, એવં આસવસમુદયં પજાનાતિ, એવં આસવનિરોધં પજાનાતિ, એવં આસવનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનાતિ, સો સબ્બસો રાગાનુસયં પહાય, પટિઘાનુસયં પટિવિનોદેત્વા, ‘અસ્મી’તિ દિટ્ઠિમાનાનુસયં સમૂહનિત્વા, અવિજ્જં પહાય વિજ્જં ઉપ્પાદેત્વા, દિટ્ઠેવ ધમ્મે દુક્ખસ્સન્તકરો હોતિ – એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, અરિયસાવકો સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ , ઉજ્જુગતાસ્સ દિટ્ઠિ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મ’’ન્તિ.

ઇદમવોચાયસ્મા સારિપુત્તો. અત્તમના તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

સમ્માદિટ્ઠિસુત્તં નિટ્ઠિતં નવમં. [ઇતો પરં કેસુચિ પોત્થકેસુ ઇમાપિ ગાથાયોક્ષએવં દિસ્સન્તિ –ક્ષદુક્ખં જરામરણં ઉપાદાનં, સળાયતનં નામરૂપં. વિઞ્ઞાણં યા સા પરે, કતમા પનાવુસો પદાનંક્ષકિં જાતિ તણ્હા ચ વેદના, અવિજ્જાય ચતુક્કનયો. ચત્તારિ પરે કતમા, પનાવુસો પદાનં કેવલંક્ષઆહારો ચ ભવો ફસ્સો, સઙ્ખારો આસવપઞ્ચમો. યાવ પઞ્ચ પરે કતમા, પનાવુસો પદાનં કિંક્ષકતમન્તિ છબ્બિધા વુત્તં, કતમાનિ ચતુબ્બિધાનિ. કતમો પઞ્ચવિધો વુત્તો, સબ્બેસં એકસઙ્ખાનં પઞ્ચનયપદાનિ યાતિ]

૧૦. મહાસતિપટ્ઠાનસુત્તં

૧૦૫. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા કુરૂસુ વિહરતિ કમ્માસધમ્મં નામ કુરૂનં નિગમો. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ભિક્ખવો’’તિ. ‘‘ભદન્તે’’તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

ઉદ્દેસો

૧૦૬. ‘‘એકાયનો અયં, ભિક્ખવે, મગ્ગો સત્તાનં વિસુદ્ધિયા, સોકપરિદેવાનં [પરિદ્દવાનં (સી॰ પી॰)] સમતિક્કમાય, દુક્ખદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમાય, ઞાયસ્સ અધિગમાય, નિબ્બાનસ્સ સચ્છિકિરિયાય, યદિદં ચત્તારો સતિપટ્ઠાના.

‘‘કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા, વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં; વેદનાસુ વેદનાનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા, વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં; ચિત્તે ચિત્તાનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા, વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં; ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા, વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં.

ઉદ્દેસો નિટ્ઠિતો.

કાયાનુપસ્સના આનાપાનપબ્બં

૧૦૭. ‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અરઞ્ઞગતો વા રુક્ખમૂલગતો વા સુઞ્ઞાગારગતો વા નિસીદતિ, પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા, ઉજું કાયં પણિધાય, પરિમુખં સતિં ઉપટ્ઠપેત્વા. સો સતોવ અસ્સસતિ, સતોવ [સતો (સી॰ સ્યા॰)] પસ્સસતિ. દીઘં વા અસ્સસન્તો ‘દીઘં અસ્સસામી’તિ પજાનાતિ, દીઘં વા પસ્સસન્તો ‘દીઘં પસ્સસામી’તિ પજાનાતિ, રસ્સં વા અસ્સસન્તો ‘રસ્સં અસ્સસામી’તિ પજાનાતિ, રસ્સં વા પસ્સસન્તો ‘રસ્સં પસ્સસામી’તિ પજાનાતિ, ‘સબ્બકાયપટિસંવેદી અસ્સસિસ્સામી’તિ સિક્ખતિ, ‘સબ્બકાયપટિસંવેદી પસ્સસિસ્સામી’તિ સિક્ખતિ , ‘પસ્સમ્ભયં કાયસઙ્ખારં અસ્સસિસ્સામી’તિ સિક્ખતિ, ‘પસ્સમ્ભયં કાયસઙ્ખારં પસ્સસિસ્સામી’તિ સિક્ખતિ.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, દક્ખો ભમકારો વા ભમકારન્તેવાસી વા દીઘં વા અઞ્છન્તો ‘દીઘં અઞ્છામી’તિ પજાનાતિ, રસ્સં વા અઞ્છન્તો ‘રસ્સં અઞ્છામી’તિ પજાનાતિ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ દીઘં વા અસ્સસન્તો ‘દીઘં અસ્સસામી’તિ પજાનાતિ, દીઘં વા પસ્સસન્તો ‘દીઘં પસ્સસામી’તિ પજાનાતિ, રસ્સં વા અસ્સસન્તો ‘રસ્સં અસ્સસામી’તિ પજાનાતિ, રસ્સં વા પસ્સસન્તો ‘રસ્સં પસ્સસામી’તિ પજાનાતિ; ‘સબ્બકાયપટિસંવેદી અસ્સસિસ્સામી’તિ સિક્ખતિ, ‘સબ્બકાયપટિસંવેદી પસ્સસિસ્સામી’તિ સિક્ખતિ; ‘પસ્સમ્ભયં કાયસઙ્ખારં અસ્સસિસ્સામી’તિ સિક્ખતિ, ‘પસ્સમ્ભયં કાયસઙ્ખારં પસ્સસિસ્સામી’તિ સિક્ખતિ. ઇતિ અજ્ઝત્તં વા કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ, બહિદ્ધા વા કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ, અજ્ઝત્તબહિદ્ધા વા કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ; સમુદયધમ્માનુપસ્સી વા કાયસ્મિં વિહરતિ, વયધમ્માનુપસ્સી વા કાયસ્મિં વિહરતિ, સમુદયવયધમ્માનુપસ્સી વા કાયસ્મિં વિહરતિ. ‘અત્થિ કાયો’તિ વા પનસ્સ સતિ પચ્ચુપટ્ઠિતા હોતિ. યાવદેવ ઞાણમત્તાય પટિસ્સતિમત્તાય અનિસ્સિતો ચ વિહરતિ, ન ચ કિઞ્ચિ લોકે ઉપાદિયતિ. એવમ્પિ ખો [એવમ્પિ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)], ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ.

આનાપાનપબ્બં નિટ્ઠિતં.

કાયાનુપસ્સના ઇરિયાપથપબ્બં

૧૦૮. ‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ગચ્છન્તો વા ‘ગચ્છામી’તિ પજાનાતિ, ઠિતો વા ‘ઠિતોમ્હી’તિ પજાનાતિ, નિસિન્નો વા ‘નિસિન્નોમ્હી’તિ પજાનાતિ, સયાનો વા ‘સયાનોમ્હી’તિ પજાનાતિ. યથા યથા વા પનસ્સ કાયો પણિહિતો હોતિ તથા તથા નં પજાનાતિ. ઇતિ અજ્ઝત્તં વા કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ, બહિદ્ધા વા કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ, અજ્ઝત્તબહિદ્ધા વા કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ; સમુદયધમ્માનુપસ્સી વા કાયસ્મિં વિહરતિ, વયધમ્માનુપસ્સી વા કાયસ્મિં વિહરતિ, સમુદયવયધમ્માનુપસ્સી વા કાયસ્મિં વિહરતિ. ‘અત્થિ કાયો’તિ વા પનસ્સ સતિ પચ્ચુપટ્ઠિતા હોતિ. યાવદેવ ઞાણમત્તાય પટિસ્સતિમત્તાય અનિસ્સિતો ચ વિહરતિ, ન ચ કિઞ્ચિ લોકે ઉપાદિયતિ. એવમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ.

ઇરિયાપથપબ્બં નિટ્ઠિતં.

કાયાનુપસ્સના સમ્પજાનપબ્બં

૧૦૯. ‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અભિક્કન્તે પટિક્કન્તે સમ્પજાનકારી હોતિ, આલોકિતે વિલોકિતે સમ્પજાનકારી હોતિ, સમિઞ્જિતે પસારિતે સમ્પજાનકારી હોતિ, સઙ્ઘાટિપત્તચીવરધારણે સમ્પજાનકારી હોતિ, અસિતે પીતે ખાયિતે સાયિતે સમ્પજાનકારી હોતિ, ઉચ્ચારપસ્સાવકમ્મે સમ્પજાનકારી હોતિ, ગતે ઠિતે નિસિન્ને સુત્તે જાગરિતે ભાસિતે તુણ્હીભાવે સમ્પજાનકારી હોતિ. ઇતિ અજ્ઝત્તં વા કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ…પે॰… એવમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ.

સમ્પજાનપબ્બં નિટ્ઠિતં.

કાયાનુપસ્સના પટિકૂલમનસિકારપબ્બં

૧૧૦. ‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઇમમેવ કાયં ઉદ્ધં પાદતલા, અધો કેસમત્થકા, તચપરિયન્તં પૂરં નાનપ્પકારસ્સ અસુચિનો પચ્ચવેક્ખતિ – ‘અત્થિ ઇમસ્મિં કાયે કેસા લોમા નખા દન્તા તચો મંસં ન્હારુ [નહારુ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] અટ્ઠિ અટ્ઠિમિઞ્જં વક્કં હદયં યકનં કિલોમકં પિહકં પપ્ફાસં અન્તં અન્તગુણં ઉદરિયં કરીસં પિત્તં સેમ્હં પુબ્બો લોહિતં સેદો મેદો અસ્સુ વસા ખેળો સિઙ્ઘાણિકા લસિકા મુત્ત’ન્તિ [મુત્તં મત્થલુઙ્ગન્તિ (ક॰)].

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ઉભતોમુખા પુતોળિ [મૂતોળી (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] પૂરા નાનાવિહિતસ્સ ધઞ્ઞસ્સ, સેય્યથિદં – સાલીનં વીહીનં મુગ્ગાનં માસાનં તિલાનં તણ્ડુલાનં. તમેનં ચક્ખુમા પુરિસો મુઞ્ચિત્વા પચ્ચવેક્ખેય્ય – ‘ઇમે સાલી ઇમે વીહી ઇમે મુગ્ગા ઇમે માસા ઇમે તિલા ઇમે તણ્ડુલા’તિ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઇમમેવ કાયં ઉદ્ધં પાદતલા, અધો કેસમત્થકા, તચપરિયન્તં પૂરં નાનપ્પકારસ્સ અસુચિનો પચ્ચવેક્ખતિ – ‘અત્થિ ઇમસ્મિં કાયે કેસા લોમા…પે॰… મુત્ત’ન્તિ.

‘‘ઇતિ અજ્ઝત્તં વા કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ…પે॰… એવમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ.

પટિક્કૂલમનસિકારપબ્બં નિટ્ઠિતં.

કાયાનુપસ્સના ધાતુમનસિકારપબ્બં

૧૧૧. ‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઇમમેવ કાયં યથાઠિતં યથાપણિહિતં ધાતુસો પચ્ચવેક્ખતિ – ‘અત્થિ ઇમસ્મિં કાયે પથવીધાતુ આપોધાતુ તેજોધાતુ વાયોધાતૂ’તિ.

‘‘સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, દક્ખો ગોઘાતકો વા ગોઘાતકન્તેવાસી વા ગાવિં વધિત્વા ચતુમહાપથે [ચાતુમ્મહાપથે (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] બિલસો વિભજિત્વા નિસિન્નો અસ્સ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઇમમેવ કાયં યથાઠિતં યથાપણિહિતં ધાતુસો પચ્ચવેક્ખતિ – ‘અત્થિ ઇમસ્મિં કાયે પથવીધાતુ આપોધાતુ તેજોધાતુ વાયોધાતૂ’તિ. ઇતિ અજ્ઝત્તં વા કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ…પે॰… એવમ્પિ ખો, ભિક્ખવે , ભિક્ખુ કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ.

ધાતુમનસિકારપબ્બં નિટ્ઠિતં.

કાયાનુપસ્સના નવસિવથિકપબ્બં

૧૧૨. ''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સેય્યથાપિ પસ્સેય્ય સરીરં સિવથિકાય છડ્ડિતં એકાહમતં વા દ્વીહમતં વા તીહમતં વા ઉદ્ધુમાતકં વિનીલકં વિપુબ્બકજાતં. સો ઇમમેવ કાયં ઉપસંહરતિ – 'અયમ્પિ ખો કાયો એવંધમ્મો એવંભાવી એવંઅનતીતો'તિ [એતં અનતીતોતિ (સી॰ પી॰)]. ઇતિ અજ્ઝત્તં વા કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ... પે॰... એવમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ.

''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સેય્યથાપિ પસ્સેય્ય સરીરં સિવથિકાય છડ્ડિતં કાકેહિ વા ખજ્જમાનં કુલલેહિ વા ખજ્જમાનં ગિજ્ઝેહિ વા ખજ્જમાનં કઙ્કેહિ વા ખજ્જમાનં સુનખેહિ વા ખજ્જમાનં બ્યગ્ઘેહિ વા ખજ્જમાનં દીપીહિ વા ખજ્જમાનં સિઙ્ગાલેહિ વા [ગિજ્ઝેહિ વા ખજ્જમાનં, સુવાનેહિ વા ખજ્જમાનં, સિગાલેહિ વા (સ્યા॰ પી॰)] ખજ્જમાનં વિવિધેહિ વા પાણકજાતેહિ ખજ્જમાનં. સો ઇમમેવ કાયં ઉપસંહરતિ – 'અયમ્પિ ખો કાયો એવંધમ્મો એવંભાવી એવંઅનતીતો'તિ. ઇતિ અજ્ઝત્તં વા કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ...પે॰... એવમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ.

''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સેય્યથાપિ પસ્સેય્ય સરીરં સિવથિકાય છડ્ડિતં અટ્ઠિકસઙ્ખલિકં સમંસલોહિતં ન્હારુસમ્બન્ધં...પે॰... અટ્ઠિકસઙ્ખલિકં નિમંસલોહિતમક્ખિતં ન્હારુસમ્બન્ધં...પે॰... અટ્ઠિકસઙ્ખલિકં અપગતમંસલોહિતં ન્હારુસમ્બન્ધં...પે॰... અટ્ઠિકાનિ અપગતસમ્બન્ધાનિ [અપગતન્હારુસમ્બન્ધાનિ (સ્યા॰)] દિસા વિદિસા વિક્ખિત્તાનિ, અઞ્ઞેન હત્થટ્ઠિકં અઞ્ઞેન પાદટ્ઠિકં અઞ્ઞેન ગોપ્ફકટ્ઠિકં [''અઞ્ઞેન ગોપ્ફકટ્ઠિક''ન્તિ ઇદં સી॰ સ્યા॰ પી॰ પોત્થકેસુ નત્થિ] અઞ્ઞેન જઙ્ઘટ્ઠિકં અઞ્ઞેન ઊરુટ્ઠિકં અઞ્ઞેન કટિટ્ઠિકં [અઞ્ઞેન કટટ્ઠિકં અઞ્ઞેન પિટ્ઠટ્ઠિકં અઞ્ઞેન કણ્ટકટ્ઠિકં અઞ્ઞેન ફાસુકટ્ઠિકં અઞ્ઞેન ઉરટ્ઠિકં અઞ્ઞેન અંસટ્ઠિકં અઞ્ઞેન બાહુટ્ઠિકં (સ્યા॰)] અઞ્ઞેન ફાસુકટ્ઠિકં અઞ્ઞેન પિટ્ઠિટ્ઠિકં અઞ્ઞેન ખન્ધટ્ઠિકં [અઞ્ઞેન કટટ્ઠિકં અઞ્ઞેન પિટ્ઠટ્ઠિકં અઞ્ઞેન કણ્ટકટ્ઠિકં અઞ્ઞેન ફાસુકટ્ઠિકં અઞ્ઞેન ઉરટ્ઠિકં અઞ્ઞેન અંસટ્ઠિકં અઞ્ઞેન બાહુટ્ઠિકં (સ્યા॰)] અઞ્ઞેન ગીવટ્ઠિકં અઞ્ઞેન હનુકટ્ઠિકં અઞ્ઞેન દન્તટ્ઠિકં અઞ્ઞેન સીસકટાહં. સો ઇમમેવ કાયં ઉપસંહરતિ – 'અયમ્પિ ખો કાયો એવંધમ્મો એવંભાવી એવંઅનતીતો'તિ. ઇતિ અજ્ઝત્તં વા કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ...પે॰... એવમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ.

''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સેય્યથાપિ પસ્સેય્ય સરીરં સિવથિકાય છડ્ડિતં, અટ્ઠિકાનિ સેતાનિ સઙ્ખવણ્ણપટિભાગાનિ [સઙ્ખવણ્ણૂપનિભાનિ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] ...પે॰... અટ્ઠિકાનિ પુઞ્જકિતાનિ તેરોવસ્સિકાનિ...પે॰... અટ્ઠિકાનિ પૂતીનિ ચુણ્ણકજાતાનિ . સો ઇમમેવ કાયં ઉપસંહરતિ – 'અયમ્પિ ખો કાયો એવંધમ્મો એવંભાવી એવંઅનતીતો'તિ. ઇતિ અજ્ઝત્તં વા કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ, બહિદ્ધા વા કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ, અજ્ઝત્તબહિદ્ધા વા કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ; સમુદયધમ્માનુપસ્સી વા કાયસ્મિં વિહરતિ, વયધમ્માનુપસ્સી વા કાયસ્મિં વિહરતિ, સમુદયવયધમ્માનુપસ્સી વા કાયસ્મિં વિહરતિ. 'અત્થિ કાયો'તિ વા પનસ્સ સતિ પચ્ચુપટ્ઠિતા હોતિ. યાવદેવ ઞાણમત્તાય પટિસ્સતિમત્તાય અનિસ્સિતો ચ વિહરતિ, ન ચ કિઞ્ચિ લોકે ઉપાદિયતિ. એવમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ.

નવસિવથિકપબ્બં નિટ્ઠિતં.

ચુદ્દસકાયાનુપસ્સના નિટ્ઠિતા.

વેદનાનુપસ્સના

૧૧૩. ''કથઞ્ચ પન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વેદનાસુ વેદનાનુપસ્સી વિહરતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સુખં વા [સુખં, દુક્ખં, અદુક્ખમસુખં (સી॰ સ્યા॰ પી॰ ક॰)] વેદનં વેદયમાનો 'સુખં વેદનં વેદયામી'તિ પજાનાતિ; દુક્ખં વા [સુખં, દુક્ખં અદુક્ખમસુખં (સી॰ સ્યા॰ પી॰ ક॰)] વેદનં વેદયમાનો 'દુક્ખં વેદનં વેદયામી'તિ પજાનાતિ; અદુક્ખમસુખં વા વેદનં વેદયમાનો 'અદુક્ખમસુખં વેદનં વેદયામી'તિ પજાનાતિ; સામિસં વા સુખં વેદનં વેદયમાનો 'સામિસં સુખં વેદનં વેદયામી'તિ પજાનાતિ; નિરામિસં વા સુખં વેદનં વેદયમાનો 'નિરામિસં સુખં વેદનં વેદયામી'તિ પજાનાતિ; સામિસં વા દુક્ખં વેદનં વેદયમાનો 'સામિસં દુક્ખં વેદનં વેદયામી'તિ પજાનાતિ; નિરામિસં વા દુક્ખં વેદનં વેદયમાનો 'નિરામિસં દુક્ખં વેદનં વેદયામી'તિ પજાનાતિ; સામિસં વા અદુક્ખમસુખં વેદનં વેદયમાનો 'સામિસં અદુક્ખમસુખં વેદનં વેદયામી'તિ પજાનાતિ; નિરામિસં વા અદુક્ખમસુખં વેદનં વેદયમાનો 'નિરામિસં અદુક્ખમસુખં વેદનં વેદયામી'તિ પજાનાતિ; ઇતિ અજ્ઝત્તં વા વેદનાસુ વેદનાનુપસ્સી વિહરતિ, બહિદ્ધા વા વેદનાસુ વેદનાનુપસ્સી વિહરતિ, અજ્ઝત્તબહિદ્ધા વા વેદનાસુ વેદનાનુપસ્સી વિહરતિ; સમુદયધમ્માનુપસ્સી વા વેદનાસુ વિહરતિ, વયધમ્માનુપસ્સી વા વેદનાસુ વિહરતિ, સમુદયવયધમ્માનુપસ્સી વા વેદનાસુ વિહરતિ. 'અત્થિ વેદના'તિ વા પનસ્સ સતિ પચ્ચુપટ્ઠિતા હોતિ. યાવદેવ ઞાણમત્તાય પટિસ્સતિમત્તાય અનિસ્સિતો ચ વિહરતિ , ન ચ કિઞ્ચિ લોકે ઉપાદિયતિ. એવમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વેદનાસુ વેદનાનુપસ્સી વિહરતિ.

વેદનાનુપસ્સના નિટ્ઠિતા.

ચિત્તાનુપસ્સના

૧૧૪. ''કથઞ્ચ પન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચિત્તે ચિત્તાનુપસ્સી વિહરતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સરાગં વા ચિત્તં 'સરાગં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ, વીતરાગં વા ચિત્તં 'વીતરાગં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ; સદોસં વા ચિત્તં 'સદોસં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ, વીતદોસં વા ચિત્તં 'વીતદોસં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ; સમોહં વા ચિત્તં 'સમોહં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ, વીતમોહં વા ચિત્તં 'વીતમોહં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ; સંખિત્તં વા ચિત્તં 'સંખિત્તં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ, વિક્ખિત્તં વા ચિત્તં 'વિક્ખિત્તં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ; મહગ્ગતં વા ચિત્તં 'મહગ્ગતં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ, અમહગ્ગતં વા ચિત્તં 'અમહગ્ગતં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ; સઉત્તરં વા ચિત્તં 'સઉત્તરં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ, અનુત્તરં વા ચિત્તં 'અનુત્તરં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ; સમાહિતં વા ચિત્તં 'સમાહિતં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ, અસમાહિતં વા ચિત્તં 'અસમાહિતં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ; વિમુત્તં વા ચિત્તં 'વિમુત્તં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ, અવિમુત્તં વા ચિત્તં 'અવિમુત્તં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ. ઇતિ અજ્ઝત્તં વા ચિત્તે ચિત્તાનુપસ્સી વિહરતિ, બહિદ્ધા વા ચિત્તે ચિત્તાનુપસ્સી વિહરતિ, અજ્ઝત્તબહિદ્ધા વા ચિત્તે ચિત્તાનુપસ્સી વિહરતિ; સમુદયધમ્માનુપસ્સી વા ચિત્તસ્મિં વિહરતિ, વયધમ્માનુપસ્સી વા ચિત્તસ્મિં વિહરતિ, સમુદયવયધમ્માનુપસ્સી વા ચિત્તસ્મિં વિહરતિ. 'અત્થિ ચિત્ત'ન્તિ વા પનસ્સ સતિ પચ્ચુપટ્ઠિતા હોતિ. યાવદેવ ઞાણમત્તાય પટિસ્સતિમત્તાય અનિસ્સિતો ચ વિહરતિ, ન ચ કિઞ્ચિ લોકે ઉપાદિયતિ . એવમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચિત્તે ચિત્તાનુપસ્સી વિહરતિ.

ચિત્તાનુપસ્સના નિટ્ઠિતા.

ધમ્માનુપસ્સના નીવરણપબ્બં

૧૧૫. ''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ પઞ્ચસુ નીવરણેસુ. કથઞ્ચ પન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ પઞ્ચસુ નીવરણેસુ?

''ઇધ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સન્તં વા અજ્ઝત્તં કામચ્છન્દં 'અત્થિ મે અજ્ઝત્તં કામચ્છન્દો'તિ પજાનાતિ, અસન્તં વા અજ્ઝત્તં કામચ્છન્દં 'નત્થિ મે અજ્ઝત્તં કામચ્છન્દો'તિ પજાનાતિ; યથા ચ અનુપ્પન્નસ્સ કામચ્છન્દસ્સ ઉપ્પાદો હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ, યથા ચ ઉપ્પન્નસ્સ કામચ્છન્દસ્સ પહાનં હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ, યથા ચ પહીનસ્સ કામચ્છન્દસ્સ આયતિં અનુપ્પાદો હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ.

''સન્તં વા અજ્ઝત્તં બ્યાપાદં 'અત્થિ મે અજ્ઝત્તં બ્યાપાદો'તિ પજાનાતિ, અસન્તં વા અજ્ઝત્તં બ્યાપાદં 'નત્થિ મે અજ્ઝત્તં બ્યાપાદો'તિ પજાનાતિ; યથા ચ અનુપ્પન્નસ્સ બ્યાપાદસ્સ ઉપ્પાદો હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ, યથા ચ ઉપ્પન્નસ્સ બ્યાપાદસ્સ પહાનં હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ, યથા ચ પહીનસ્સ બ્યાપાદસ્સ આયતિં અનુપ્પાદો હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ.

''સન્તં વા અજ્ઝત્તં થીનમિદ્ધં 'અત્થિ મે અજ્ઝત્તં થીનમિદ્ધ'ન્તિ પજાનાતિ, અસન્તં વા અજ્ઝત્તં થીનમિદ્ધં 'નત્થિ મે અજ્ઝત્તં થીનમિદ્ધ'ન્તિ પજાનાતિ, યથા ચ અનુપ્પન્નસ્સ થીનમિદ્ધસ્સ ઉપ્પાદો હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ, યથા ચ ઉપ્પન્નસ્સ થીનમિદ્ધસ્સ પહાનં હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ, યથા ચ પહીનસ્સ થીનમિદ્ધસ્સ આયતિં અનુપ્પાદો હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ.

''સન્તં વા અજ્ઝત્તં ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચં 'અત્થિ મે અજ્ઝત્તં ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચ'ન્તિ પજાનાતિ, અસન્તં વા અજ્ઝત્તં ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચં 'નત્થિ મે અજ્ઝત્તં ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચ'ન્તિ પજાનાતિ; યથા ચ અનુપ્પન્નસ્સ ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચસ્સ ઉપ્પાદો હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ, યથા ચ ઉપ્પન્નસ્સ ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચસ્સ પહાનં હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ, યથા ચ પહીનસ્સ ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચસ્સ આયતિં અનુપ્પાદો હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ.

''સન્તં વા અજ્ઝત્તં વિચિકિચ્છં 'અત્થિ મે અજ્ઝત્તં વિચિકિચ્છા'તિ પજાનાતિ, અસન્તં વા અજ્ઝત્તં વિચિકિચ્છં 'નત્થિ મે અજ્ઝત્તં વિચિકિચ્છા'તિ પજાનાતિ; યથા ચ અનુપ્પન્નાય વિચિકિચ્છાય ઉપ્પાદો હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ, યથા ચ ઉપ્પન્નાય વિચિકિચ્છાય પહાનં હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ, યથા ચ પહીનાય વિચિકિચ્છાય આયતિં અનુપ્પાદો હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ.

''ઇતિ અજ્ઝત્તં વા ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ, બહિદ્ધા વા ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ, અજ્ઝત્તબહિદ્ધા વા ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ; સમુદયધમ્માનુપસ્સી વા ધમ્મેસુ વિહરતિ, વયધમ્માનુપસ્સી વા ધમ્મેસુ વિહરતિ , સમુદયવયધમ્માનુપસ્સી વા ધમ્મેસુ વિહરતિ. 'અત્થિ ધમ્મા'તિ વા પનસ્સ સતિ પચ્ચુપટ્ઠિતા હોતિ. યાવદેવ ઞાણમત્તાય પટિસ્સતિમત્તાય અનિસ્સિતો ચ વિહરતિ, ન ચ કિઞ્ચિ લોકે ઉપાદિયતિ. એવમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ પઞ્ચસુ નીવરણેસુ.

નીવરણપબ્બં નિટ્ઠિતં.

ધમ્માનુપસ્સના ખન્ધપબ્બં

૧૧૬. ‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ પઞ્ચસુ ઉપાદાનક્ખન્ધેસુ. કથઞ્ચ પન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ પઞ્ચસુ ઉપાદાનક્ખન્ધેસુ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ – ‘ઇતિ રૂપં, ઇતિ રૂપસ્સ સમુદયો, ઇતિ રૂપસ્સ અત્થઙ્ગમો; ઇતિ વેદના, ઇતિ વેદનાય સમુદયો, ઇતિ વેદનાય અત્થઙ્ગમો; ઇતિ સઞ્ઞા, ઇતિ સઞ્ઞાય સમુદયો, ઇતિ સઞ્ઞાય અત્થઙ્ગમો; ઇતિ સઙ્ખારા, ઇતિ સઙ્ખારાનં સમુદયો, ઇતિ સઙ્ખારાનં અત્થઙ્ગમો; ઇતિ વિઞ્ઞાણં, ઇતિ વિઞ્ઞાણસ્સ સમુદયો, ઇતિ વિઞ્ઞાણસ્સ અત્થઙ્ગમો’તિ; ઇતિ અજ્ઝત્તં વા ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ, બહિદ્ધા વા ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ, અજ્ઝત્તબહિદ્ધા વા ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ; સમુદયધમ્માનુપસ્સી વા ધમ્મેસુ વિહરતિ, વયધમ્માનુપસ્સી વા ધમ્મેસુ વિહરતિ, સમુદયવયધમ્માનુપસ્સી વા ધમ્મેસુ વિહરતિ. ‘અત્થિ ધમ્મા’તિ વા પનસ્સ સતિ પચ્ચુપટ્ઠિતા હોતિ. યાવદેવ ઞાણમત્તાય પટિસ્સતિમત્તાય અનિસ્સિતો ચ વિહરતિ, ન ચ કિઞ્ચિ લોકે ઉપાદિયતિ. એવમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ પઞ્ચસુ ઉપાદાનક્ખન્ધેસુ.

ખન્ધપબ્બં નિટ્ઠિતં.

ધમ્માનુપસ્સના આયતનપબ્બં

૧૧૭. ‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ છસુ અજ્ઝત્તિકબાહિરેસુ આયતનેસુ. કથઞ્ચ પન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ છસુ અજ્ઝત્તિકબાહિરેસુ આયતનેસુ?

‘‘ઇધ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચક્ખુઞ્ચ પજાનાતિ, રૂપે ચ પજાનાતિ, યઞ્ચ તદુભયં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સંયોજનં તઞ્ચ પજાનાતિ, યથા ચ અનુપ્પન્નસ્સ સંયોજનસ્સ ઉપ્પાદો હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ, યથા ચ ઉપ્પન્નસ્સ સંયોજનસ્સ પહાનં હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ, યથા ચ પહીનસ્સ સંયોજનસ્સ આયતિં અનુપ્પાદો હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ.

‘‘સોતઞ્ચ પજાનાતિ, સદ્દે ચ પજાનાતિ, યઞ્ચ તદુભયં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સંયોજનં તઞ્ચ પજાનાતિ, યથા ચ અનુપ્પન્નસ્સ સંયોજનસ્સ ઉપ્પાદો હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ, યથા ચ ઉપ્પન્નસ્સ સંયોજનસ્સ પહાનં હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ, યથા ચ પહીનસ્સ સંયોજનસ્સ આયતિં અનુપ્પાદો હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ.

‘‘ઘાનઞ્ચ પજાનાતિ, ગન્ધે ચ પજાનાતિ, યઞ્ચ તદુભયં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સંયોજનં તઞ્ચ પજાનાતિ, યથા ચ અનુપ્પન્નસ્સ સંયોજનસ્સ ઉપ્પાદો હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ, યથા ચ ઉપ્પન્નસ્સ સંયોજનસ્સ પહાનં હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ, યથા ચ પહીનસ્સ સંયોજનસ્સ આયતિં અનુપ્પાદો હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ.

‘‘જિવ્હઞ્ચ પજાનાતિ, રસે ચ પજાનાતિ, યઞ્ચ તદુભયં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સંયોજનં તઞ્ચ પજાનાતિ, યથા ચ અનુપ્પન્નસ્સ સંયોજનસ્સ ઉપ્પાદો હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ, યથા ચ ઉપ્પન્નસ્સ સંયોજનસ્સ પહાનં હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ, યથા ચ પહીનસ્સ સંયોજનસ્સ આયતિં અનુપ્પાદો હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ.

‘‘કાયઞ્ચ પજાનાતિ, ફોટ્ઠબ્બે ચ પજાનાતિ, યઞ્ચ તદુભયં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સંયોજનં તઞ્ચ પજાનાતિ, યથા ચ અનુપ્પન્નસ્સ સંયોજનસ્સ ઉપ્પાદો હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ, યથા ચ ઉપ્પન્નસ્સ સંયોજનસ્સ પહાનં હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ, યથા ચ પહીનસ્સ સંયોજનસ્સ આયતિં અનુપ્પાદો હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ.

‘‘મનઞ્ચ પજાનાતિ, ધમ્મે ચ પજાનાતિ, યઞ્ચ તદુભયં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સંયોજનં તઞ્ચ પજાનાતિ, યથા ચ અનુપ્પન્નસ્સ સંયોજનસ્સ ઉપ્પાદો હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ, યથા ચ ઉપ્પન્નસ્સ સંયોજનસ્સ પહાનં હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ, યથા ચ પહીનસ્સ સંયોજનસ્સ આયતિં અનુપ્પાદો હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ.

‘‘ઇતિ અજ્ઝત્તં વા ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ, બહિદ્ધા વા ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ, અજ્ઝત્તબહિદ્ધા વા ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ; સમુદયધમ્માનુપસ્સી વા ધમ્મેસુ વિહરતિ, વયધમ્માનુપસ્સી વા ધમ્મેસુ વિહરતિ, સમુદયવયધમ્માનુપસ્સી વા ધમ્મેસુ વિહરતિ. ‘અત્થિ ધમ્મા’તિ વા પનસ્સ સતિ પચ્ચુપટ્ઠિતા હોતિ. યાવદેવ ઞાણમત્તાય પટિસ્સતિમત્તાય અનિસ્સિતો ચ વિહરતિ ન ચ કિઞ્ચિ લોકે ઉપાદિયતિ. એવમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ છસુ અજ્ઝત્તિકબાહિરેસુ આયતનેસુ.

આયતનપબ્બં નિટ્ઠિતં.

ધમ્માનુપસ્સના બોજ્ઝઙ્ગપબ્બં

૧૧૮. ‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ સત્તસુ બોજ્ઝઙ્ગેસુ. કથઞ્ચ પન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ સત્તસુ બોજ્ઝઙ્ગેસુ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સન્તં વા અજ્ઝત્તં સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ‘અત્થિ મે અજ્ઝત્તં સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો’તિ પજાનાતિ, અસન્તં વા અજ્ઝત્તં સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ‘નત્થિ મે અજ્ઝત્તં સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો’તિ પજાનાતિ, યથા ચ અનુપ્પન્નસ્સ સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગસ્સ ઉપ્પાદો હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ, યથા ચ ઉપ્પન્નસ્સ સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગસ્સ ભાવનાય પારિપૂરી હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ.

‘‘સન્તં વા અજ્ઝત્તં ધમ્મવિચયસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ‘અત્થિ મે અજ્ઝત્તં ધમ્મવિચયસમ્બોજ્ઝઙ્ગો’તિ પજાનાતિ, અસન્તં વા અજ્ઝત્તં ધમ્મવિચયસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ‘નત્થિ મે અજ્ઝત્તં ધમ્મવિચયસમ્બોજ્ઝઙ્ગો’તિ પજાનાતિ, યથા ચ અનુપ્પન્નસ્સ ધમ્મવિચયસમ્બોજ્ઝઙ્ગસ્સ ઉપ્પાદો હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ, યથા ચ ઉપ્પન્નસ્સ ધમ્મવિચયસમ્બોજ્ઝઙ્ગસ્સ ભાવનાય પારિપૂરી હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ.

‘‘સન્તં વા અજ્ઝત્તં વીરિયસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ‘અત્થિ મે અજ્ઝત્તં વીરિયસમ્બોજ્ઝઙ્ગો’તિ પજાનાતિ, અસન્તં વા અજ્ઝત્તં વીરિયસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ‘નત્થિ મે અજ્ઝત્તં વીરિયસમ્બોજ્ઝઙ્ગો’તિ પજાનાતિ, યથા ચ અનુપ્પન્નસ્સ વીરિયસમ્બોજ્ઝઙ્ગસ્સ ઉપ્પાદો હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ, યથા ચ ઉપ્પન્નસ્સ વીરિયસમ્બોજ્ઝઙ્ગસ્સ ભાવનાય પારિપૂરી હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ.

‘‘સન્તં વા અજ્ઝત્તં પીતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ‘અત્થિ મે અજ્ઝત્તં પીતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો’તિ પજાનાતિ, અસન્તં વા અજ્ઝત્તં પીતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ‘નત્થિ મે અજ્ઝત્તં પીતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો’તિ પજાનાતિ , યથા ચ અનુપ્પન્નસ્સ પીતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગસ્સ ઉપ્પાદો હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ, યથા ચ ઉપ્પન્નસ્સ પીતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગસ્સ ભાવનાય પારિપૂરી હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ.

‘‘સન્તં વા અજ્ઝત્તં પસ્સદ્ધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ‘અત્થિ મે અજ્ઝત્તં પસ્સદ્ધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો’તિ પજાનાતિ, અસન્તં વા અજ્ઝત્તં પસ્સદ્ધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ‘નત્થિ મે અજ્ઝત્તં પસ્સદ્ધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો’તિ પજાનાતિ, યથા ચ અનુપ્પન્નસ્સ

પસ્સદ્ધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગસ્સ ઉપ્પાદો હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ, યથા ચ ઉપ્પન્નસ્સ પસ્સદ્ધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગસ્સ ભાવનાય પારિપૂરી હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ.

''સન્તં વા અજ્ઝત્તં સમાધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં 'અત્થિ મે અજ્ઝત્તં સમાધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો'તિ પજાનાતિ, અસન્તં વા અજ્ઝત્તં સમાધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં 'નત્થિ મે અજ્ઝત્તં સમાધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો'તિ પજાનાતિ, યથા ચ અનુપ્પન્નસ્સ સમાધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગસ્સ ઉપ્પાદો હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ, યથા ચ ઉપ્પન્નસ્સ સમાધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગસ્સ ભાવનાય પારિપૂરી હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ.

''સન્તં વા અજ્ઝત્તં ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગં 'અત્થિ મે અજ્ઝત્તં ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો'તિ પજાનાતિ, અસન્તં વા અજ્ઝત્તં ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગં 'નત્થિ મે અજ્ઝત્તં ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો'તિ પજાનાતિ, યથા ચ અનુપ્પન્નસ્સ ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગસ્સ ઉપ્પાદો હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ, યથા ચ ઉપ્પન્નસ્સ ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગસ્સ ભાવનાય પારિપૂરી હોતિ તઞ્ચ પજાનાતિ .

''ઇતિ અજ્ઝત્તં વા ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ, બહિદ્ધા વા ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ, અજ્ઝત્તબહિદ્ધા વા ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ; સમુદયધમ્માનુપસ્સી વા ધમ્મેસુ વિહરતિ, વયધમ્માનુપસ્સી વા ધમ્મેસુ વિહરતિ, સમુદયવયધમ્માનુપસ્સી વા ધમ્મેસુ વિહરતિ. 'અત્થિ ધમ્મા'તિ વા પનસ્સ સતિ પચ્ચુપટ્ઠિતા હોતિ. યાવદેવ ઞાણમત્તાય પટિસ્સતિમત્તાય અનિસ્સિતો ચ વિહરતિ, ન ચ કિઞ્ચિ લોકે ઉપાદિયતિ. એવમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ સત્તસુ બોજ્ઝઙ્ગેસુ.

બોજ્ઝઙ્ગપબ્બં નિટ્ઠિતં [બોજ્ઝઙ્ગપબ્બં નિટ્ઠિતં. પઠમભાણવારં (સ્યા॰)].

ધમ્માનુપસ્સના સચ્ચપબ્બં

૧૧૯. ''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ ચતૂસુ અરિયસચ્ચેસુ. કથઞ્ચ પન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ ચતૂસુ અરિયસચ્ચેસુ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ 'ઇદં દુક્ખ'ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, 'અયં દુક્ખસમુદયો'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, 'અયં દુક્ખનિરોધો'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, 'અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ.

પઠમભાણવારો નિટ્ઠિતો.

દુક્ખસચ્ચનિદ્દેસો

૧૨૦. ''કતમઞ્ચ , ભિક્ખવે, દુક્ખં અરિયસચ્ચં? જાતિપિ દુક્ખા, જરાપિ દુક્ખા, મરણમ્પિ દુક્ખં, સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસાપિ દુક્ખા, અપ્પિયેહિ સમ્પયોગોપિ દુક્ખો, પિયેહિ વિપ્પયોગોપિ દુક્ખો [''અપ્પિયેહિ…પે॰… વિપ્પયોગોપિ દુક્ખો''તિ પાઠો ચેવ તંનિદ્દેસો ચ સી॰ પી॰ પોત્થકેસુ ન દિસ્સતિ, સુમઙ્ગલવિલાસિનિયંપિ તંસંવણ્ણના નત્થિ], યમ્પિચ્છં ન લભતિ તમ્પિ દુક્ખં, સંખિત્તેન પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા [પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધાપિ (ક॰)] દુક્ખા.

૧૨૧. ‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, જાતિ? યા તેસં તેસં સત્તાનં તમ્હિ તમ્હિ સત્તનિકાયે જાતિ સઞ્જાતિ ઓક્કન્તિ અભિનિબ્બત્તિ ખન્ધાનં પાતુભાવો આયતનાનં પટિલાભો, અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, જાતિ.

૧૨૨. ‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, જરા? યા તેસં તેસં સત્તાનં તમ્હિ તમ્હિ સત્તનિકાયે જરા જીરણતા ખણ્ડિચ્ચં પાલિચ્ચં વલિત્તચતા આયુનો સંહાનિ ઇન્દ્રિયાનં પરિપાકો, અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, જરા.

૧૨૩. ‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, મરણં? યં [સુમઙ્ગલવિલાસિની ઓલોકેતબ્બા] તેસં તેસં સત્તાનં તમ્હા તમ્હા સત્તનિકાયા ચુતિ ચવનતા ભેદો અન્તરધાનં મચ્ચુ મરણં કાલઙ્કિરિયા ખન્ધાનં ભેદો કળેવરસ્સ નિક્ખેપો જીવિતિન્દ્રિયસ્સુપચ્છેદો, ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, મરણં.

૧૨૪. ‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, સોકો? યો ખો, ભિક્ખવે, અઞ્ઞતરઞ્ઞતરેન બ્યસનેન સમન્નાગતસ્સ અઞ્ઞતરઞ્ઞતરેન દુક્ખધમ્મેન ફુટ્ઠસ્સ સોકો સોચના સોચિતત્તં અન્તોસોકો અન્તોપરિસોકો, અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સોકો.

૧૨૫. ‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, પરિદેવો? યો ખો, ભિક્ખવે, અઞ્ઞતરઞ્ઞતરેન બ્યસનેન સમન્નાગતસ્સ અઞ્ઞતરઞ્ઞતરેન દુક્ખધમ્મેન ફુટ્ઠસ્સ આદેવો પરિદેવો આદેવના પરિદેવના આદેવિતત્તં પરિદેવિતત્તં, અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પરિદેવો.

૧૨૬. ‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, દુક્ખં? યં ખો, ભિક્ખવે, કાયિકં દુક્ખં કાયિકં અસાતં કાયસમ્ફસ્સજં દુક્ખં અસાતં વેદયિતં, ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, દુક્ખં.

૧૨૭. ‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, દોમનસ્સં? યં ખો, ભિક્ખવે, ચેતસિકં દુક્ખં ચેતસિકં અસાતં મનોસમ્ફસ્સજં દુક્ખં અસાતં વેદયિતં, ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, દોમનસ્સં.

૧૨૮. ‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, ઉપાયાસો? યો ખો, ભિક્ખવે, અઞ્ઞતરઞ્ઞતરેન બ્યસનેન સમન્નાગતસ્સ અઞ્ઞતરઞ્ઞતરેન દુક્ખધમ્મેન ફુટ્ઠસ્સ આયાસો ઉપાયાસો આયાસિતત્તં ઉપાયાસિતત્તં, અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ઉપાયાસો.

૧૨૯. ‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, અપ્પિયેહિ સમ્પયોગો દુક્ખો? ઇધ યસ્સ તે હોન્તિ અનિટ્ઠા અકન્તા અમનાપા રૂપા સદ્દા ગન્ધા રસા ફોટ્ઠબ્બા ધમ્મા, યે વા પનસ્સ તે હોન્તિ અનત્થકામા અહિતકામા અફાસુકકામા અયોગક્ખેમકામા, યા તેહિ સદ્ધિં સઙ્ગતિ સમાગમો સમોધાનં મિસ્સીભાવો, અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અપ્પિયેહિ સમ્પયોગો દુક્ખો.

૧૩૦. ‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, પિયેહિ વિપ્પયોગો દુક્ખો? ઇધ યસ્સ તે હોન્તિ ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા રૂપા સદ્દા ગન્ધા રસા ફોટ્ઠબ્બા ધમ્મા, યે વા પનસ્સ તે હોન્તિ અત્થકામા હિતકામા ફાસુકકામા યોગક્ખેમકામા માતા વા પિતા વા ભાતા વા ભગિની વા મિત્તા વા અમચ્ચા વા ઞાતિસાલોહિતા વા, યા તેહિ સદ્ધિં અસઙ્ગતિ અસમાગમો અસમોધાનં અમિસ્સીભાવો, અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પિયેહિ વિપ્પયોગો દુક્ખો.

१३१. ''કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, યમ્પિચ્છં ન લભતિ તમ્પિ દુક્ખં? જાતિધમ્માનં, ભિક્ખવે , સત્તાનં એવં ઇચ્છા ઉપ્પજ્જતિ – 'અહો વત મયં ન જાતિધમ્મા અસ્સામ, ન ચ વત નો જાતિ આગચ્છેય્યા'તિ. ન ખો પનેતં ઇચ્છાય પત્તબ્બં, ઇદમ્પિ યમ્પિચ્છં ન લભતિ તમ્પિ દુક્ખં. જરાધમ્માનં, ભિક્ખવે, સત્તાનં એવં ઇચ્છા ઉપ્પજ્જતિ – 'અહો વત મયં ન જરાધમ્મા અસ્સામ, ન ચ વત નો જરા આગચ્છેય્યા'તિ. ન ખો પનેતં ઇચ્છાય પત્તબ્બં, ઇદમ્પિ યમ્પિચ્છં ન લભતિ તમ્પિ દુક્ખં. બ્યાધિધમ્માનં, ભિક્ખવે, સત્તાનં એવં ઇચ્છા ઉપ્પજ્જતિ – 'અહો વત મયં ન બ્યાધિધમ્મા અસ્સામ, ન ચ વત નો બ્યાધિ આગચ્છેય્યા'તિ. ન ખો પનેતં ઇચ્છાય પત્તબ્બં, ઇદમ્પિ યમ્પિચ્છં ન લભતિ તમ્પિ દુક્ખં. મરણધમ્માનં, ભિક્ખવે, સત્તાનં એવં ઇચ્છા ઉપ્પજ્જતિ – 'અહો વત મયં ન મરણધમ્મા અસ્સામ, ન ચ વત નો મરણં આગચ્છેય્યા'તિ. ન ખો પનેતં ઇચ્છાય પત્તબ્બં, ઇદમ્પિ યમ્પિચ્છં ન લભતિ તમ્પિ દુક્ખં. સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસધમ્માનં, ભિક્ખવે, સત્તાનં એવં ઇચ્છા ઉપ્પજ્જતિ – 'અહો વત મયં ન સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસધમ્મા અસ્સામ, ન ચ વત નો સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસધમ્મા આગચ્છેય્યુ'ન્તિ. ન ખો પનેતં ઇચ્છાય પત્તબ્બં, ઇદમ્પિ યમ્પિચ્છં ન લભતિ તમ્પિ દુક્ખં.

१३२. ''કતમે ચ, ભિક્ખવે, સંખિત્તેન પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા દુક્ખા? સેય્યથિદં – રૂપુપાદાનક્ખન્ધો, વેદનુપાદાનક્ખન્ધો, સઞ્ઞુપાદાનક્ખન્ધો, સઙ્ખારુપાદાનક્ખન્ધો, વિઞ્ઞાણુપાદાનક્ખન્ધો. ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, સંખિત્તેન પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા દુક્ખા. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, દુક્ખં અરિયસચ્ચં.

સમુદયસચ્ચનિદ્દેસો

१३३. ''કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, દુક્ખસમુદયં [દુક્ખસમુદયો (સ્યા॰)] અરિયસચ્ચં? યાયં તણ્હા પોનોબ્ભવિકા [પોનોભવિકા (સી॰ પી॰)] નન્દીરાગસહગતા [નન્દિરાગસહગતા (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] તત્રતત્રાભિનન્દિની. સેય્યથિદં – કામતણ્હા ભવતણ્હા વિભવતણ્હા.

''સા ખો પનેસા, ભિક્ખવે, તણ્હા કત્થ ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતિ, કત્થ નિવિસમાના નિવિસતિ? યં લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં, એત્થેસા તણ્હા ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતિ, એત્થ નિવિસમાના નિવિસતિ.

''કિઞ્ચ લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં? ચક્ખુ લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં, એત્થેસા તણ્હા ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતિ, એત્થ નિવિસમાના નિવિસતિ. સોતં લોકે...પે॰... ઘાનં લોકે... જિવ્હા લોકે... કાયો લોકે... મનો લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં, એત્થેસા તણ્હા ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતિ, એત્થ નિવિસમાના નિવિસતિ.

''રૂપા લોકે... સદ્દા લોકે... ગન્ધા લોકે... રસા લોકે... ફોટ્ઠબ્બા લોકે... ધમ્મા લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં, એત્થેસા તણ્હા ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતિ, એત્થ નિવિસમાના નિવિસતિ.

''ચક્ખુવિઞ્ઞાણં લોકે... સોતવિઞ્ઞાણં લોકે... ઘાનવિઞ્ઞાણં લોકે... જિવ્હાવિઞ્ઞાણં લોકે... કાયવિઞ્ઞાણં લોકે... મનોવિઞ્ઞાણં લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં, એત્થેસા તણ્હા ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતિ, એત્થ નિવિસમાના નિવિસતિ.

‘‘ચક્ખુસમ્ફસ્સો લોકે... સોતસમ્ફસ્સો લોકે... ઘાનસમ્ફસ્સો લોકે... જિવ્હાસમ્ફસ્સો લોકે... કાયસમ્ફસ્સો લોકે... મનોસમ્ફસ્સો લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં, એત્થેસા તણ્હા ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતિ, એત્થ નિવિસમાના નિવિસતિ.

‘‘ચક્ખુસમ્ફસ્સજા વેદના લોકે... સોતસમ્ફસ્સજા વેદના લોકે... ઘાનસમ્ફસ્સજા વેદના લોકે... જિવ્હાસમ્ફસ્સજા વેદના લોકે... કાયસમ્ફસ્સજા વેદના લોકે... મનોસમ્ફસ્સજા વેદના લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં, એત્થેસા તણ્હા ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતિ, એત્થ નિવિસમાના નિવિસતિ.

‘‘રૂપસઞ્ઞા લોકે... સદ્દસઞ્ઞા લોકે... ગન્ધસઞ્ઞા લોકે... રસસઞ્ઞા લોકે... ફોટ્ઠબ્બસઞ્ઞા લોકે... ધમ્મસઞ્ઞા લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં, એત્થેસા તણ્હા ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતિ, એત્થ નિવિસમાના નિવિસતિ.

‘‘રૂપસઞ્ચેતના લોકે... સદ્દસઞ્ચેતના લોકે... ગન્ધસઞ્ચેતના લોકે... રસસઞ્ચેતના લોકે... ફોટ્ઠબ્બસઞ્ચેતના લોકે... ધમ્મસઞ્ચેતના લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં, એત્થેસા તણ્હા ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતિ, એત્થ નિવિસમાના નિવિસતિ.

‘‘રૂપતણ્હા લોકે... સદ્દતણ્હા લોકે... ગન્ધતણ્હા લોકે... રસતણ્હા લોકે... ફોટ્ઠબ્બતણ્હા લોકે... ધમ્મતણ્હા લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં, એત્થેસા તણ્હા ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતિ, એત્થ નિવિસમાના નિવિસતિ.

‘‘રૂપવિતક્કો લોકે... સદ્દવિતક્કો લોકે... ગન્ધવિતક્કો લોકે... રસવિતક્કો લોકે... ફોટ્ઠબ્બવિતક્કો લોકે... ધમ્મવિતક્કો લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં, એત્થેસા તણ્હા ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતિ, એત્થ નિવિસમાના નિવિસતિ.

‘‘રૂપવિચારો લોકે... સદ્દવિચારો લોકે... ગન્ધવિચારો લોકે... રસવિચારો લોકે... ફોટ્ઠબ્બવિચારો લોકે... ધમ્મવિચારો લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં, એત્થેસા તણ્હા ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતિ, એત્થ નિવિસમાના નિવિસતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, દુક્ખસમુદયં અરિયસચ્ચં.

નિરોધસચ્ચનિદ્દેસો

૧૩૪. ‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, દુક્ખનિરોધં [દુક્ખનિરોધો (સ્યા॰)] અરિયસચ્ચં? યો તસ્સાયેવ તણ્હાય અસેસવિરાગનિરોધો ચાગો પટિનિસ્સગ્ગો મુત્તિ અનાલયો.

‘‘સા ખો પનેસા, ભિક્ખવે, તણ્હા કત્થ પહીયમાના પહીયતિ, કત્થ નિરુજ્ઝમાના નિરુજ્ઝતિ? યં લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં, એત્થેસા તણ્હા પહીયમાના પહીયતિ, એત્થ નિરુજ્ઝમાના નિરુજ્ઝતિ.

‘‘કિઞ્ચ લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં? ચક્ખુ લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં, એત્થેસા તણ્હા પહીયમાના પહીયતિ, એત્થ નિરુજ્ઝમાના નિરુજ્ઝતિ. સોતં લોકે...પે॰... ઘાનં લોકે... જિવ્હા લોકે... કાયો લોકે... મનો લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં, એત્થેસા તણ્હા પહીયમાના પહીયતિ, એત્થ નિરુજ્ઝમાના નિરુજ્ઝતિ.

‘‘રૂપા લોકે... સદ્દા લોકે... ગન્ધા લોકે... રસા લોકે... ફોટ્ઠબ્બા લોકે... ધમ્મા લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં, એત્થેસા તણ્હા પહીયમાના પહીયતિ, એત્થ નિરુજ્ઝમાના નિરુજ્ઝતિ.

‘‘ચક્ખુવિઞ્ઞાણં લોકે… સોતવિઞ્ઞાણં લોકે… ઘાનવિઞ્ઞાણં લોકે… જિવ્હાવિઞ્ઞાણં લોકે… કાયવિઞ્ઞાણં લોકે… મનોવિઞ્ઞાણં લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં, એત્થેસા તણ્હા પહીયમાના પહીયતિ, એત્થ નિરુજ્ઝમાના નિરુજ્ઝતિ.

‘‘ચક્ખુસમ્ફસ્સો લોકે… સોતસમ્ફસ્સો લોકે… ઘાનસમ્ફસ્સો લોકે… જિવ્હાસમ્ફસ્સો લોકે… કાયસમ્ફસ્સો લોકે… મનોસમ્ફસ્સો લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં, એત્થેસા તણ્હા પહીયમાના પહીયતિ, એત્થ નિરુજ્ઝમાના નિરુજ્ઝતિ.

‘‘ચક્ખુસમ્ફસ્સજા વેદના લોકે… સોતસમ્ફસ્સજા વેદના લોકે… ઘાનસમ્ફસ્સજા વેદના લોકે… જિવ્હાસમ્ફસ્સજા વેદના લોકે… કાયસમ્ફસ્સજા વેદના લોકે… મનોસમ્ફસ્સજા વેદના લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં, એત્થેસા તણ્હા પહીયમાના પહીયતિ, એત્થ નિરુજ્ઝમાના નિરુજ્ઝતિ.

‘‘રૂપસઞ્ઞા લોકે… સદ્દસઞ્ઞા લોકે… ગન્ધસઞ્ઞા લોકે… રસસઞ્ઞા લોકે… ફોટ્ઠબ્બસઞ્ઞા લોકે… ધમ્મસઞ્ઞા લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં, એત્થેસા તણ્હા પહીયમાના પહીયતિ, એત્થ નિરુજ્ઝમાના નિરુજ્ઝતિ.

‘‘રૂપસઞ્ચેતના લોકે… સદ્દસઞ્ચેતના લોકે… ગન્ધસઞ્ચેતના લોકે… રસસઞ્ચેતના લોકે… ફોટ્ઠબ્બસઞ્ચેતના લોકે… ધમ્મસઞ્ચેતના લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં, એત્થેસા તણ્હા પહીયમાના પહીયતિ, એત્થ નિરુજ્ઝમાના નિરુજ્ઝતિ.

‘‘રૂપતણ્હા લોકે… સદ્દતણ્હા લોકે… ગન્ધતણ્હા લોકે… રસતણ્હા લોકે… ફોટ્ઠબ્બતણ્હા લોકે… ધમ્મતણ્હા લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં, એત્થેસા તણ્હા પહીયમાના પહીયતિ, એત્થ નિરુજ્ઝમાના નિરુજ્ઝતિ.

‘‘રૂપવિતક્કો લોકે… સદ્દવિતક્કો લોકે… ગન્ધવિતક્કો લોકે… રસવિતક્કો લોકે… ફોટ્ઠબ્બવિતક્કો લોકે… ધમ્મવિતક્કો લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં, એત્થેસા તણ્હા પહીયમાના પહીયતિ, એત્થ નિરુજ્ઝમાના નિરુજ્ઝતિ.

‘‘રૂપવિચારો લોકે… સદ્દવિચારો લોકે… ગન્ધવિચારો લોકે… રસવિચારો લોકે… ફોટ્ઠબ્બવિચારો લોકે… ધમ્મવિચારો લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં. એત્થેસા તણ્હા પહીયમાના પહીયતિ, એત્થ નિરુજ્ઝમાના નિરુજ્ઝતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, દુક્ખનિરોધં અરિયસચ્ચં.

મગ્ગસચ્ચનિદ્દેસો

૧૩૫. ‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા અરિયસચ્ચં? અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ સમ્માસઙ્કપ્પો સમ્માવાચા સમ્માકમ્મન્તો સમ્માઆજીવો સમ્માવાયામો સમ્માસતિ સમ્માસમાધિ.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, સમ્માદિટ્ઠિ? યં ખો, ભિક્ખવે, દુક્ખે ઞાણં, દુક્ખસમુદયે ઞાણં, દુક્ખનિરોધે ઞાણં, દુક્ખનિરોધગામિનિયા પટિપદાય ઞાણં. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સમ્માદિટ્ઠિ.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, સમ્માસઙ્કપ્પો? નેક્ખમ્મસઙ્કપ્પો અબ્યાપાદસઙ્કપ્પો અવિહિંસાસઙ્કપ્પો. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સમ્માસઙ્કપ્પો.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, સમ્માવાચા? મુસાવાદા વેરમણી [વેરમણિ (ક॰)], પિસુણાય વાચાય વેરમણી, ફરુસાય વાચાય વેરમણી, સમ્ફપ્પલાપા વેરમણી . અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સમ્માવાચા.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, સમ્માકમ્મન્તો? પાણાતિપાતા વેરમણી, અદિન્નાદાના વેરમણી, કામેસુમિચ્છાચારા વેરમણી. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સમ્માકમ્મન્તો.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, સમ્માઆજીવો? ઇધ, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો મિચ્છાઆજીવં પહાય સમ્માઆજીવેન જીવિતં કપ્પેતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સમ્માઆજીવો.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, સમ્માવાયામો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અનુપ્પન્નાનં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં અનુપ્પાદાય છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ; ઉપ્પન્નાનં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ; અનુપ્પન્નાનં કુસલાનં ધમ્માનં ઉપ્પાદાય છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ; ઉપ્પન્નાનં કુસલાનં ધમ્માનં ઠિતિયા અસમ્મોસાય ભિય્યોભાવાય વેપુલ્લાય ભાવનાય પારિપૂરિયા છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સમ્માવાયામો.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, સમ્માસતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં; વેદનાસુ વેદનાનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં; ચિત્તે ચિત્તાનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં; ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સમ્માસતિ.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, સમ્માસમાધિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. પીતિયા ચ વિરાગા ઉપેક્ખકો ચ વિહરતિ, સતો ચ સમ્પજાનો, સુખઞ્ચ કાયેન પટિસંવેદેતિ, યં તં અરિયા આચિક્ખન્તિ ‘ઉપેક્ખકો સતિમા સુખવિહારી’તિ તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સમ્માસમાધિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા અરિયસચ્ચં.

૧૩૬. ‘‘ઇતિ અજ્ઝત્તં વા ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ, બહિદ્ધા વા ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ, અજ્ઝત્તબહિદ્ધા વા ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ; સમુદયધમ્માનુપસ્સી વા ધમ્મેસુ વિહરતિ, વયધમ્માનુપસ્સી વા ધમ્મેસુ વિહરતિ, સમુદયવયધમ્માનુપસ્સી વા ધમ્મેસુ વિહરતિ. ‘અત્થિ ધમ્મા’તિ વા પનસ્સ સતિ પચ્ચુપટ્ઠિતા હોતિ. યાવદેવ ઞાણમત્તાય પટિસ્સતિમત્તાય અનિસ્સિતો ચ વિહરતિ, ન ચ કિઞ્ચિ લોકે ઉપાદિયતિ. એવમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ ચતૂસુ અરિયસચ્ચેસુ.

સચ્ચપબ્બં નિટ્ઠિતં.

ધમ્માનુપસ્સના નિટ્ઠિતા.

૧૩૭. ‘‘યો હિ કોચિ, ભિક્ખવે, ઇમે ચત્તારો સતિપટ્ઠાને એવં ભાવેય્ય સત્ત વસ્સાનિ, તસ્સ દ્વિન્નં ફલાનં અઞ્ઞતરં ફલં પાટિકઙ્ખં દિટ્ઠેવ ધમ્મે અઞ્ઞા; સતિ વા ઉપાદિસેસે અનાગામિતા.

‘‘તિટ્ઠન્તુ, ભિક્ખવે, સત્ત વસ્સાનિ. યો હિ કોચિ , ભિક્ખવે, ઇમે ચત્તારો સતિપટ્ઠાને એવં ભાવેય્ય છ વસ્સાનિ…પે॰… પઞ્ચ વસ્સાનિ… ચત્તારિ વસ્સાનિ… તીણિ વસ્સાનિ… દ્વે વસ્સાનિ… એકં વસ્સં… તિટ્ઠતુ, ભિક્ખવે, એકં વસ્સં. યો હિ કોચિ, ભિક્ખવે, ઇમે ચત્તારો સતિપટ્ઠાને એવં ભાવેય્ય સત્ત માસાનિ, તસ્સ દ્વિન્નં ફલાનં અઞ્ઞતરં ફલં પાટિકઙ્ખં દિટ્ઠેવ ધમ્મે અઞ્ઞા; સતિ વા ઉપાદિસેસે અનાગામિતા. તિટ્ઠન્તુ, ભિક્ખવે, સત્ત માસાનિ. યો હિ કોચિ, ભિક્ખવે, ઇમે ચત્તારો સતિપટ્ઠાને એવં ભાવેય્ય છ માસાનિ…પે॰… પઞ્ચ માસાનિ… ચત્તારિ માસાનિ… તીણિ માસાનિ… દ્વે માસાનિ… એકં માસં… અડ્ઢમાસં… તિટ્ઠતુ, ભિક્ખવે, અડ્ઢમાસો. યો હિ કોચિ, ભિક્ખવે, ઇમે ચત્તારો સતિપટ્ઠાને એવં ભાવેય્ય સત્તાહં, તસ્સ દ્વિન્નં ફલાનં અઞ્ઞતરં ફલં પાટિકઙ્ખં દિટ્ઠેવ ધમ્મે અઞ્ઞા સતિ વા ઉપાદિસેસે અનાગામિતા’’તિ.

૧૩૮. ‘‘‘એકાયનો અયં, ભિક્ખવે, મગ્ગો સત્તાનં વિસુદ્ધિયા સોકપરિદેવાનં સમતિક્કમાય દુક્ખદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમાય ઞાયસ્સ અધિગમાય નિબ્બાનસ્સ સચ્છિકિરિયાય યદિદં ચત્તારો સતિપટ્ઠાના’તિ. ઇતિ યં તં વુત્તં, ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્ત’’ન્તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

મહાસતિપટ્ઠાનસુત્તં નિટ્ઠિતં દસમં.

મૂલપરિયાયવગ્ગો નિટ્ઠિતો પઠમો.

તસ્સુદ્દાનં – [ઇતો પરં કેસુચિ પોત્થકેસુ ઇમાપિ ગાથાયો એવં દિસ્સન્તિ –ķઅજરં અમતં અમતાધિગમં, ફલમગ્ગનિદસ્સનં દુક્ખનુદં. સહિતત્તં મહારસહસ્સકરં, ભૂતમિતિ સારં વિવિધં સુણાથ.ķતળાકં વસુપૂરિતં ધમ્મપથે, તિવિધગ્ગિપિળેસિતનિબ્બાપનં. બ્યાધિપનુદનઓસધયો, પચ્છિમસુત્તપવરા ઠપિતા.ķમધુમન્દવરસામદાનં, ખિડ્ડારતિ જનનિમનુસઙ્ખાતં. તથા સુત્તે વેય્યાકરણા ઠપિતા, સક્યપુત્તાનમભિદમનત્થાય.ķપઞ્ઞાસં ચ દિયડ્ઢસતં, દ્વે ચ વેય્યાકરણં અપરે ચ. તેવનામગતં ચ અનુપુબ્બં, એકમના નિસામેથ મુદગ્ગં.]

મૂલસુસંવરધમ્મદાયાદા, ભેરવાનઙ્ગણાકઙ્ખેય્યવત્થં;
સલ્લેખસમ્માદિટ્ઠિસતિપટ્ઠં, વગ્ગવરો અસમો સુસમત્તો.

૨. સીહનાદવગ્ગો

૧. ચૂળસીહનાદસુત્તં

૧૩૯. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ભિક્ખવો’’તિ. ‘‘ભદન્તે’’તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘ઇધેવ, ભિક્ખવે, સમણો, ઇધ દુતિયો સમણો, ઇધ તતિયો સમણો, ઇધ ચતુત્થો સમણો; સુઞ્ઞા પરપ્પવાદા સમણેભિ અઞ્ઞેહીતિ [સમણેહિ અઞ્ઞેતિ (સી॰ પી॰ ક॰) એત્થ અઞ્ઞેહીતિ સકાય પટિઞ્ઞાય સચ્ચાભિઞ્ઞેહીતિ અત્થો વેદિતબ્બો]. એવમેતં [એવમેવ (સ્યા॰ ક॰)], ભિક્ખવે, સમ્મા સીહનાદં નદથ.

૧૪૦. ‘‘ઠાનં ખો પનેતં, ભિક્ખવે, વિજ્જતિ યં અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવં વદેય્યું – ‘કો પનાયસ્મન્તાનં અસ્સાસો, કિં બલં, યેન તુમ્હે આયસ્મન્તો એવં વદેથ – ઇધેવ સમણો, ઇધ દુતિયો સમણો, ઇધ તતિયો સમણો, ઇધ ચતુત્થો સમણો; સુઞ્ઞા પરપ્પવાદા સમણેભિ અઞ્ઞેહી’તિ? એવંવાદિનો, ભિક્ખવે, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવમસ્સુ વચનીયા – ‘અત્થિ ખો નો, આવુસો, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન ચત્તારો ધમ્મા અક્ખાતા યે મયં અત્તનિ સમ્પસ્સમાના એવં વદેમ – ઇધેવ સમણો, ઇધ દુતિયો સમણો, ઇધ તતિયો સમણો, ઇધ ચતુત્થો સમણો; સુઞ્ઞા પરપ્પવાદા સમણેભિ અઞ્ઞેહીતિ. કતમે ચત્તારો? અત્થિ ખો નો, આવુસો, સત્થરિ પસાદો, અત્થિ ધમ્મે પસાદો, અત્થિ સીલેસુ પરિપૂરકારિતા; સહધમ્મિકા ખો પન પિયા મનાપા – ગહટ્ઠા ચેવ પબ્બજિતા ચ. ઇમે ખો નો, આવુસો, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન ચત્તારો ધમ્મા અક્ખાતા યે મયં અત્તનિ સમ્પસ્સમાના એવં વદેમ – ઇધેવ સમણો, ઇધ દુતિયો સમણો, ઇધ તતિયો સમણો, ઇધ ચતુત્થો સમણો; સુઞ્ઞા પરપ્પવાદા સમણેભિ અઞ્ઞેહી’તિ.

૧૪૧. ‘‘ઠાનં ખો પનેતં, ભિક્ખવે, વિજ્જતિ યં અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવં વદેય્યું – ‘અમ્હાકમ્પિ ખો, આવુસો, અત્થિ સત્થરિ પસાદો યો અમ્હાકં સત્થા, અમ્હાકમ્પિ અત્થિ ધમ્મે પસાદો યો અમ્હાકં ધમ્મો, મયમ્પિ સીલેસુ પરિપૂરકારિનો યાનિ અમ્હાકં સીલાનિ, અમ્હાકમ્પિ સહધમ્મિકા પિયા મનાપા – ગહટ્ઠા ચેવ પબ્બજિતા ચ. ઇધ નો, આવુસો, કો વિસેસો કો અધિપ્પયાસો [અધિપ્પાયો (ક॰ સી॰ સ્યા॰ પી॰), અધિપ્પયોગો (ક॰)] કિં નાનાકરણં યદિદં તુમ્હાકઞ્ચેવ અમ્હાકઞ્ચા’તિ?

‘‘એવંવાદિનો, ભિક્ખવે, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવમસ્સુ વચનીયા – ‘કિં પનાવુસો, એકા નિટ્ઠા, ઉદાહુ પુથુ નિટ્ઠા’તિ? સમ્મા બ્યાકરમાના, ભિક્ખવે, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવં બ્યાકરેય્યું – ‘એકાવુસો, નિટ્ઠા, ન પુથુ નિટ્ઠા’તિ.

‘‘‘સા પનાવુસો, નિટ્ઠા સરાગસ્સ ઉદાહુ વીતરાગસ્સા’તિ? સમ્મા બ્યાકરમાના, ભિક્ખવે, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવં બ્યાકરેય્યું – ‘વીતરાગસ્સાવુસો, સા નિટ્ઠા, ન સા નિટ્ઠા સરાગસ્સા’તિ.

‘‘‘સા પનાવુસો, નિટ્ઠા સદોસસ્સ ઉદાહુ વીતદોસસ્સા’તિ? સમ્મા બ્યાકરમાના, ભિક્ખવે, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવં બ્યાકરેય્યું – ‘વીતદોસસ્સાવુસો, સા નિટ્ઠા, ન સા નિટ્ઠા સદોસસ્સા’તિ.

‘‘‘સા પનાવુસો, નિટ્ઠા સમોહસ્સ ઉદાહુ વીતમોહસ્સા’તિ? સમ્મા બ્યાકરમાના, ભિક્ખવે, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવં બ્યાકરેય્યું – ‘વીતમોહસ્સાવુસો, સા નિટ્ઠા, ન સા નિટ્ઠા સમોહસ્સા’તિ.

‘‘‘સા પનાવુસો, નિટ્ઠા સતણ્હસ્સ ઉદાહુ વીતતણ્હસ્સા’તિ? સમ્મા બ્યાકરમાના, ભિક્ખવે, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવં બ્યાકરેય્યું – ‘વીતતણ્હસ્સાવુસો, સા નિટ્ઠા, ન સા નિટ્ઠા સતણ્હસ્સા’તિ.

‘‘‘સા પનાવુસો, નિટ્ઠા સઉપાદાનસ્સ ઉદાહુ અનુપાદાનસ્સા’તિ? સમ્મા બ્યાકરમાના, ભિક્ખવે , અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવં બ્યાકરેય્યું – ‘અનુપાદાનસ્સાવુસો, સા નિટ્ઠા, ન સા નિટ્ઠા સઉપાદાનસ્સા’તિ.

‘‘‘સા પનાવુસો, નિટ્ઠા વિદ્દસુનો ઉદાહુ અવિદ્દસુનો’તિ? સમ્મા બ્યાકરમાના, ભિક્ખવે, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવં બ્યાકરેય્યું – ‘વિદ્દસુનો, આવુસો, સા નિટ્ઠા, ન સા નિટ્ઠા અવિદ્દસુનો’તિ.

‘‘‘સા પનાવુસો, નિટ્ઠા અનુરુદ્ધપ્પટિવિરુદ્ધસ્સ ઉદાહુ અનનુરુદ્ધઅપ્પટિવિરુદ્ધસ્સા’તિ? સમ્મા બ્યાકરમાના, ભિક્ખવે, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવં બ્યાકરેય્યું – ‘અનનુરુદ્ધઅપ્પટિવિરુદ્ધસ્સાવુસો, સા નિટ્ઠા, ન સા નિટ્ઠા અનુરુદ્ધપ્પટિવિરુદ્ધસ્સા’તિ.

‘‘‘સા પનાવુસો, નિટ્ઠા પપઞ્ચારામસ્સ પપઞ્ચરતિનો ઉદાહુ નિપ્પપઞ્ચારામસ્સ નિપ્પપઞ્ચરતિનો’તિ? સમ્મા બ્યાકરમાના, ભિક્ખવે, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવં બ્યાકરેય્યું – ‘નિપ્પપઞ્ચારામસ્સાવુસો, સા નિટ્ઠા નિપ્પપઞ્ચરતિનો, ન સા નિટ્ઠા પપઞ્ચારામસ્સ પપઞ્ચરતિનો’તિ.

૧૪૨. ‘‘દ્વેમા, ભિક્ખવે, દિટ્ઠિયો – ભવદિટ્ઠિ ચ વિભવદિટ્ઠિ ચ. યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ભવદિટ્ઠિં અલ્લીના ભવદિટ્ઠિં ઉપગતા ભવદિટ્ઠિં અજ્ઝોસિતા, વિભવદિટ્ઠિયા તે પટિવિરુદ્ધા. યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા વિભવદિટ્ઠિં અલ્લીના વિભવદિટ્ઠિં ઉપગતા વિભવદિટ્ઠિં અજ્ઝોસિતા, ભવદિટ્ઠિયા તે પટિવિરુદ્ધા. યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ઇમાસં દ્વિન્નં દિટ્ઠીનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં નપ્પજાનન્તિ, ‘તે સરાગા તે સદોસા તે સમોહા તે સતણ્હા તે સઉપાદાના તે અવિદ્દસુનો તે અનુરુદ્ધપ્પટિવિરુદ્ધા તે પપઞ્ચારામા પપઞ્ચરતિનો; તે ન પરિમુચ્ચન્તિ જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ; ન પરિમુચ્ચન્તિ દુક્ખસ્મા’તિ વદામિ. યે ચ ખો કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ઇમાસં દ્વિન્નં દિટ્ઠીનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં પજાનન્તિ, ‘તે વીતરાગા તે વીતદોસા તે વીતમોહા તે વીતતણ્હા તે અનુપાદાના તે વિદ્દસુનો તે અનનુરુદ્ધઅપ્પટિવિરુદ્ધા તે નિપ્પપઞ્ચારામા નિપ્પપઞ્ચરતિનો; તે પરિમુચ્ચન્તિ જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ; પરિમુચ્ચન્તિ દુક્ખસ્મા’તિ વદામિ.

૧૪૩. ‘‘ચત્તારિમાનિ , ભિક્ખવે, ઉપાદાનાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? કામુપાદાનં, દિટ્ઠુપાદાનં, સીલબ્બતુપાદાનં, અત્તવાદુપાદાનં. સન્તિ, ભિક્ખવે, એકે સમણબ્રાહ્મણા સબ્બુપાદાનપરિઞ્ઞાવાદા પટિજાનમાના. તે ન સમ્મા સબ્બુપાદાનપરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેન્તિ – કામુપાદાનસ્સ પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેન્તિ, ન દિટ્ઠુપાદાનસ્સ પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેન્તિ, ન સીલબ્બતુપાદાનસ્સ પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેન્તિ, ન અત્તવાદુપાદાનસ્સ પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ? ઇમાનિ હિ તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા તીણિ ઠાનાનિ યથાભૂતં નપ્પજાનન્તિ. તસ્મા તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સબ્બુપાદાનપરિઞ્ઞાવાદા પટિજાનમાના; તે ન સમ્મા સબ્બુપાદાનપરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેન્તિ – કામુપાદાનસ્સ પરિઞ્ઞં

પઞ્ઞપેન્તિ, ન દિટ્ઠુપાદાનસ્સ પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેન્તિ, ન સીલબ્બતુપાદાનસ્સ પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેન્તિ, ન અત્તવાદુપાદાનસ્સ પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેન્તિ.

''સન્તિ, ભિક્ખવે, એકે સમણબ્રાહ્મણા સબ્બુપાદાનપરિઞ્ઞાવાદા પટિજાનમાના. તે ન સમ્મા સબ્બુપાદાનપરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેન્તિ – કામુપાદાનસ્સ પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેન્તિ, દિટ્ઠુપાદાનસ્સ પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેન્તિ, ન સીલબ્બતુપાદાનસ્સ પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેન્તિ, ન અત્તવાદુપાદાનસ્સ પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ? ઇમાનિ હિ તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા દ્વે ઠાનાનિ યથાભૂતં નપ્પજાનન્તિ. તસ્મા તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સબ્બુપાદાનપરિઞ્ઞાવાદા પટિજાનમાના; તે ન સમ્મા [પટિજાનમાના ન સમ્મા (?)] સબ્બુપાદાનપરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેન્તિ – કામુપાદાનસ્સ પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેન્તિ, દિટ્ઠુપાદાનસ્સ પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેન્તિ, ન સીલબ્બતુપાદાનસ્સ પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેન્તિ, ન અત્તવાદુપાદાનસ્સ પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેન્તિ.

''સન્તિ, ભિક્ખવે, એકે સમણબ્રાહ્મણા સબ્બુપાદાનપરિઞ્ઞાવાદા પટિજાનમાના. તે ન સમ્મા સબ્બુપાદાનપરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેન્તિ – કામુપાદાનસ્સ પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેન્તિ, દિટ્ઠુપાદાનસ્સ પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેન્તિ, સીલબ્બતુપાદાનસ્સ પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેન્તિ, ન અત્તવાદુપાદાનસ્સ પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ? ઇમઞ્હિ તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા એકં ઠાનં યથાભૂતં નપ્પજાનન્તિ. તસ્મા તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સબ્બુપાદાનપરિઞ્ઞાવાદા પટિજાનમાના; તે ન સમ્મા [પટિજાનમાના ન સમ્મા (?)] સબ્બુપાદાનપરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેન્તિ – કામુપાદાનસ્સ પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેન્તિ, દિટ્ઠુપાદાનસ્સ પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેન્તિ, સીલબ્બતુપાદાનસ્સ પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેન્તિ, ન અત્તવાદુપાદાનસ્સ પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેન્તિ.

''એવરૂપે ખો, ભિક્ખવે, ધમ્મવિનયે યો સત્થરિ પસાદો સો ન સમ્મગ્ગતો અક્ખાયતિ; યો ધમ્મે પસાદો સો ન સમ્મગ્ગતો અક્ખાયતિ; યા સીલેસુ પરિપૂરકારિતા સા ન સમ્મગ્ગતા અક્ખાયતિ; યા સહધમ્મિકેસુ પિયમનાપતા સા ન સમ્મગ્ગતા અક્ખાયતિ. તં કિસ્સ હેતુ? એવઞ્હેતં, ભિક્ખવે, હોતિ યથા તં દુરક્ખાતે ધમ્મવિનયે દુપ્પવેદિતે અનિય્યાનિકે અનુપસમસંવત્તનિકે અસમ્માસમ્બુદ્ધપ્પવેદિતે.

૧૪૪. ''તથાગતો ચ ખો, ભિક્ખવે, અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો સબ્બુપાદાનપરિઞ્ઞાવાદો પટિજાનમાનો સમ્મા સબ્બુપાદાનપરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેતિ – કામુપાદાનસ્સ પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેતિ, દિટ્ઠુપાદાનસ્સ પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેતિ, સીલબ્બતુપાદાનસ્સ પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેતિ, અત્તવાદુપાદાનસ્સ પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેતિ. એવરૂપે ખો, ભિક્ખવે, ધમ્મવિનયે યો સત્થરિ પસાદો સો સમ્મગ્ગતો અક્ખાયતિ; યો ધમ્મે પસાદો સો સમ્મગ્ગતો અક્ખાયતિ; યા સીલેસુ પરિપૂરકારિતા સા સમ્મગ્ગતા અક્ખાયતિ; યા સહધમ્મિકેસુ પિયમનાપતા સા સમ્મગ્ગતા અક્ખાયતિ. તં કિસ્સ હેતુ? એવઞ્હેતં, ભિક્ખવે, હોતિ યથા તં સ્વાક્ખાતે ધમ્મવિનયે સુપ્પવેદિતે નિય્યાનિકે ઉપસમસંવત્તનિકે સમ્માસમ્બુદ્ધપ્પવેદિતે.

૧૪૫. ''ઇમે ચ, ભિક્ખવે, ચત્તારો ઉપાદાના. કિંનિદાના કિંસમુદયા કિંજાતિકા કિંપભવા? ઇમે ચત્તારો ઉપાદાના તણ્હાનિદાના તણ્હાસમુદયા તણ્હાજાતિકા તણ્હાપભવા. તણ્હા ચાયં, ભિક્ખવે, કિંનિદાના કિંસમુદયા કિંજાતિકા કિંપભવા? તણ્હા વેદનાનિદાના વેદનાસમુદયા વેદનાજાતિકા વેદનાપભવા. વેદના ચાયં, ભિક્ખવે, કિંનિદાના કિંસમુદયા કિંજાતિકા કિંપભવા? વેદના ફસ્સનિદાના ફસ્સસમુદયા ફસ્સજાતિકા ફસ્સપભવા. ફસ્સો ચાયં, ભિક્ખવે, કિંનિદાનો કિંસમુદયો કિંજાતિકો કિંપભવો? ફસ્સો સળાયતનનિદાનો સળાયતનસમુદયો

સળાયતનજાતિકો સળાયતનપભવો. સળાયતનઞ્ચિદં, ભિક્ખવે, કિંનિદાનં કિંસમુદયં કિંજાતિકં કિંપભવં? સળાયતનં નામરૂપનિદાનં નામરૂપસમુદયં નામરૂપજાતિકં નામરૂપપભવં. નામરૂપઞ્ચિદં, ભિક્ખવે, કિંનિદાનં કિંસમુદયં કિંજાતિકં કિંપભવં? નામરૂપં વિઞ્ઞાણનિદાનં વિઞ્ઞાણસમુદયં વિઞ્ઞાણજાતિકં વિઞ્ઞાણપભવં. વિઞ્ઞાણઞ્ચિદં, ભિક્ખવે , કિંનિદાનં કિંસમુદયં કિંજાતિકં કિંપભવં? વિઞ્ઞાણં સઙ્ખારનિદાનં સઙ્ખારસમુદયં સઙ્ખારજાતિકં સઙ્ખારપભવં. સઙ્ખારા ચિમે, ભિક્ખવે, કિંનિદાના કિંસમુદયા કિંજાતિકા કિંપભવા? સઙ્ખારા અવિજ્જાનિદાના અવિજ્જાસમુદયા અવિજ્જાજાતિકા અવિજ્જાપભવા.

''યતો ચ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો અવિજ્જા પહીના હોતિ વિજ્જા ઉપ્પન્ના, સો અવિજ્જાવિરાગા વિજ્જુપ્પાદા નેવ કામુપાદાનં ઉપાદિયતિ, ન દિટ્ઠુપાદાનં ઉપાદિયતિ, ન સીલબ્બતુપાદાનં ઉપાદિયતિ, ન અત્તવાદુપાદાનં ઉપાદિયતિ. અનુપાદિયં ન પરિતસ્સતિ, અપરિતસ્સં પચ્ચત્તઞ્ઞેવ પરિનિબ્બાયતિ. 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ પજાનાતી''તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

ચૂળસીહનાદસુત્તં નિટ્ઠિતં પઠમં.

૨. મહાસીહનાદસુત્તં

૧૪૬. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા વેસાલિયં વિહરતિ બહિનગરે અપરપુરે વનસણ્ડે. તેન ખો પન સમયેન સુનક્ખત્તો લિચ્છવિપુત્તો અચિરપક્કન્તો હોતિ ઇમસ્મા ધમ્મવિનયા. સો વેસાલિયં પરિસતિ [પરિસતિં (સી॰ પી॰)] એવં [એતં (પી॰ ક॰)] વાચં ભાસતિ – ''નત્થિ સમણસ્સ ગોતમસ્સ ઉત્તરિ [ઉત્તરિં (પી॰)] મનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસો. તક્કપરિયાહતં સમણો ગોતમો ધમ્મં દેસેતિ વીમંસાનુચરિતં સયંપટિભાનં. યસ્સ ચ ખ્વાસ્સ અત્થાય ધમ્મો દેસિતો સો નિય્યાતિ તક્કરસ્સ સમ્મા દુક્ખક્ખયાયા''તિ.

અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય વેસાલિં પિણ્ડાય પાવિસિ. અસ્સોસિ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો સુનક્ખત્તસ્સ લિચ્છવિપુત્તસ્સ વેસાલિયં પરિસતિ એવં વાચં ભાસમાનસ્સ – ''નત્થિ સમણસ્સ ગોતમસ્સ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસો. તક્કપરિયાહતં સમણો ગોતમો ધમ્મં દેસેતિ વીમંસાનુચરિતં સયંપટિભાનં. યસ્સ ચ ખ્વાસ્સ અત્થાય ધમ્મો દેસિતો સો નિય્યાતિ તક્કરસ્સ સમ્મા દુક્ખક્ખયાયા''તિ.

અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો વેસાલિયં પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા સારિપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ – ''સુનક્ખત્તો, ભન્તે, લિચ્છવિપુત્તો અચિરપક્કન્તો ઇમસ્મા ધમ્મવિનયા. સો વેસાલિયં પરિસતિ એવં વાચં ભાસતિ – 'નત્થિ સમણસ્સ ગોતમસ્સ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસો. તક્કપરિયાહતં સમણો ગોતમો ધમ્મં દેસેતિ વીમંસાનુચરિતં સયંપટિભાનં. યસ્સ ચ ખ્વાસ્સ અત્થાય ધમ્મો દેસિતો સો નિય્યાતિ તક્કરસ્સ સમ્મા દુક્ખક્ખયાયા'''તિ.

૧૪૭. ''કોધનો હેસો, સારિપુત્ત, સુનક્ખત્તો મોઘપુરિસો. કોધા ચ પનસ્સ એસા વાચા ભાસિતા. 'અવણ્ણં ભાસિસ્સામી'તિ ખો, સારિપુત્ત, સુનક્ખત્તો મોઘપુરિસો વણ્ણંયેવ તથાગતસ્સ ભાસતિ . વણ્ણો હેસો, સારિપુત્ત, તથાગતસ્સ યો એવં વદેય્ય – 'યસ્સ ચ ખ્વાસ્સ અત્થાય ધમ્મો દેસિતો સો નિય્યાતિ તક્કરસ્સ સમ્મા દુક્ખક્ખયાયા'તિ.

''અયમ્પિ હિ નામ, સારિપુત્ત, સુનક્ખત્તસ્સ મોઘપુરિસસ્સ મયિ ધમ્મન્વયો ન ભવિસ્સતિ – 'ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ, સત્થા દેવમનુસ્સાનં, બુદ્ધો ભગવા'તિ.

''અયમ્પિ હિ નામ, સારિપુત્ત, સુનક્ખત્તસ્સ મોઘપુરિસસ્સ મયિ ધમ્મન્વયો ન ભવિસ્સતિ – 'ઇતિપિ સો ભગવા અનેકવિહિતં ઇદ્ધિવિધં પચ્ચનુભોતિ – એકોપિ હુત્વા બહુધા હોતિ, બહુધાપિ હુત્વા એકો હોતિ; આવિભાવં, તિરોભાવં; તિરોકુટ્ટં તિરોપાકારં તિરોપબ્બતં અસજ્જમાનો ગચ્છતિ, સેય્યથાપિ આકાસે; પથવિયાપિ ઉમ્મુજ્જનિમુજ્જં કરોતિ, સેય્યથાપિ ઉદકે; ઉદકેપિ અભિજ્જમાનો ગચ્છતિ, સેય્યથાપિ પથવિયં; આકાસેપિ પલ્લઙ્કેન કમતિ, સેય્યથાપિ પક્ખી સકુણો; ઇમેપિ ચન્દિમસૂરિયે એવંમહિદ્ધિકે એવંમહાનુભાવે પાણિના પરિમસતિ પરિમજ્જતિ; યાવ બ્રહ્મલોકાપિ કાયેન વસં વત્તેતી'તિ.

''અયમ્પિ હિ નામ, સારિપુત્ત, સુનક્ખત્તસ્સ મોઘપુરિસસ્સ મયિ ધમ્મન્વયો ન ભવિસ્સતિ – 'ઇતિપિ સો ભગવા દિબ્બાય સોતધાતુયા વિસુદ્ધાય અતિક્કન્તમાનુસિકાય ઉભો સદ્દે સુણાતિ – દિબ્બે ચ માનુસે ચ, યે દૂરે સન્તિકે ચા'તિ.

''અયમ્પિ હિ નામ, સારિપુત્ત, સુનક્ખત્તસ્સ મોઘપુરિસસ્સ મયિ ધમ્મન્વયો ન ભવિસ્સતિ – 'ઇતિપિ સો ભગવા પરસત્તાનં પરપુગ્ગલાનં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનાતિ – સરાગં વા ચિત્તં સરાગં ચિત્તન્તિ પજાનાતિ, વીતરાગં વા ચિત્તં વીતરાગં ચિત્તન્તિ પજાનાતિ; સદોસં વા ચિત્તં સદોસં ચિત્તન્તિ પજાનાતિ, વીતદોસં વા ચિત્તં વીતદોસં ચિત્તન્તિ પજાનાતિ; સમોહં વા ચિત્તં સમોહં ચિત્તન્તિ પજાનાતિ, વીતમોહં વા ચિત્તં વીતમોહં ચિત્તન્તિ પજાનાતિ; સંખિત્તં વા ચિત્તં સંખિત્તં ચિત્તન્તિ પજાનાતિ , વિક્ખિત્તં વા ચિત્તં વિક્ખિત્તં ચિત્તન્તિ પજાનાતિ; મહગ્ગતં વા ચિત્તં મહગ્ગતં ચિત્તન્તિ પજાનાતિ, અમહગ્ગતં વા ચિત્તં અમહગ્ગતં ચિત્તન્તિ પજાનાતિ; સઉત્તરં વા ચિત્તં સઉત્તરં ચિત્તન્તિ પજાનાતિ, અનુત્તરં વા ચિત્તં અનુત્તરં ચિત્તન્તિ પજાનાતિ; સમાહિતં વા ચિત્તં સમાહિતં ચિત્તન્તિ પજાનાતિ, અસમાહિતં વા ચિત્તં અસમાહિતં ચિત્તન્તિ પજાનાતિ; વિમુત્તં વા ચિત્તં વિમુત્તં ચિત્તન્તિ પજાનાતિ, અવિમુત્તં વા ચિત્તં અવિમુત્તં ચિત્તન્તિ પજાનાતી'તિ.

૧૪૮. ''દસ ખો પનિમાનિ, સારિપુત્ત, તથાગતસ્સ તથાગતબલાનિ યેહિ બલેહિ સમન્નાગતો તથાગતો આસભં ઠાનં પટિજાનાતિ, પરિસાસુ સીહનાદં નદતિ, બ્રહ્મચક્કં પવત્તેતિ. કતમાનિ દસ?

''ઇધ, સારિપુત્ત, તથાગતો ઠાનઞ્ચ ઠાનતો અટ્ઠાનઞ્ચ અટ્ઠાનતો યથાભૂતં પજાનાતિ. યમ્પિ, સારિપુત્ત, તથાગતો ઠાનઞ્ચ ઠાનતો અટ્ઠાનઞ્ચ અટ્ઠાનતો યથાભૂતં પજાનાતિ, ઇદમ્પિ, સારિપુત્ત, તથાગતસ્સ તથાગતબલં હોતિ યં બલં આગમ્મ તથાગતો આસભં ઠાનં પટિજાનાતિ, પરિસાસુ સીહનાદં નદતિ, બ્રહ્મચક્કં પવત્તેતિ.

‘‘પુન ચપરં, સારિપુત્ત, તથાગતો અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નાનં કમ્મસમાદાનાનં ઠાનસો હેતુસો વિપાકં યથાભૂતં પજાનાતિ. યમ્પિ, સારિપુત્ત, તથાગતો અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નાનં કમ્મસમાદાનાનં ઠાનસો હેતુસો વિપાકં યથાભૂતં પજાનાતિ, ઇદમ્પિ, સારિપુત્ત, તથાગતસ્સ તથાગતબલં હોતિ યં બલં આગમ્મ તથાગતો આસભં ઠાનં પટિજાનાતિ, પરિસાસુ સીહનાદં નદતિ, બ્રહ્મચક્કં પવત્તેતિ.

‘‘પુન ચપરં, સારિપુત્ત, તથાગતો સબ્બત્થગામિનિં પટિપદં યથાભૂતં પજાનાતિ. યમ્પિ , સારિપુત્ત, તથાગતો સબ્બત્થગામિનિં પટિપદં યથાભૂતં પજાનાતિ, ઇદમ્પિ, સારિપુત્ત, તથાગતસ્સ તથાગતબલં હોતિ યં બલં આગમ્મ તથાગતો આસભં ઠાનં પટિજાનાતિ, પરિસાસુ સીહનાદં નદતિ, બ્રહ્મચક્કં પવત્તેતિ.

‘‘પુન ચપરં, સારિપુત્ત, તથાગતો અનેકધાતુનાનાધાતુલોકં યથાભૂતં પજાનાતિ. યમ્પિ, સારિપુત્ત, તથાગતો અનેકધાતુનાનાધાતુલોકં યથાભૂતં પજાનાતિ, ઇદમ્પિ, સારિપુત્ત, તથાગતસ્સ તથાગતબલં હોતિ યં બલં આગમ્મ તથાગતો આસભં ઠાનં પટિજાનાતિ, પરિસાસુ સીહનાદં નદતિ, બ્રહ્મચક્કં પવત્તેતિ.

‘‘પુન ચપરં, સારિપુત્ત, તથાગતો સત્તાનં નાનાધિમુત્તિકતં યથાભૂતં પજાનાતિ. યમ્પિ, સારિપુત્ત, તથાગતો સત્તાનં નાનાધિમુત્તિકતં યથાભૂતં પજાનાતિ, ઇદમ્પિ, સારિપુત્ત, તથાગતસ્સ તથાગતબલં હોતિ યં બલં આગમ્મ તથાગતો આસભં ઠાનં પટિજાનાતિ, પરિસાસુ સીહનાદં નદતિ, બ્રહ્મચક્કં પવત્તેતિ.

‘‘પુન ચપરં, સારિપુત્ત, તથાગતો પરસત્તાનં પરપુગ્ગલાનં ઇન્દ્રિયપરોપરિયત્તં યથાભૂતં પજાનાતિ. યમ્પિ, સારિપુત્ત, તથાગતો પરસત્તાનં પરપુગ્ગલાનં ઇન્દ્રિયપરોપરિયત્તં યથાભૂતં પજાનાતિ, ઇદમ્પિ, સારિપુત્ત, તથાગતસ્સ તથાગતબલં હોતિ યં બલં આગમ્મ તથાગતો આસભં ઠાનં પટિજાનાતિ, પરિસાસુ સીહનાદં નદતિ, બ્રહ્મચક્કં પવત્તેતિ.

‘‘પુન ચપરં, સારિપુત્ત, તથાગતો ઝાનવિમોક્ખસમાધિસમાપત્તીનં સંકિલેસં વોદાનં વુટ્ઠાનં યથાભૂતં પજાનાતિ. યમ્પિ, સારિપુત્ત, તથાગતો ઝાનવિમોક્ખસમાધિસમાપત્તીનં સંકિલેસં વોદાનં વુટ્ઠાનં યથાભૂતં પજાનાતિ, ઇદમ્પિ, સારિપુત્ત, તથાગતસ્સ તથાગતબલં હોતિ યં બલં આગમ્મ તથાગતો આસભં ઠાનં પટિજાનાતિ, પરિસાસુ સીહનાદં નદતિ, બ્રહ્મચક્કં પવત્તેતિ.

‘‘પુન ચપરં, સારિપુત્ત, તથાગતો અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો તિસ્સોપિ જાતિયો ચતસ્સોપિ જાતિયો પઞ્ચપિ જાતિયો દસપિ જાતિયો વીસમ્પિ જાતિયો તિંસમ્પિ જાતિયો ચત્તાલીસમ્પિ જાતિયો પઞ્ઞાસમ્પિ જાતિયો જાતિસતમ્પિ જાતિસહસ્સમ્પિ જાતિસતસહસ્સમ્પિ અનેકેપિ સંવટ્ટકપ્પે અનેકેપિ વિવટ્ટકપ્પે અનેકેપિ સંવટ્ટવિવટ્ટકપ્પે – ‘અમુત્રાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો અમુત્ર ઉદપાદિં; તત્રાપાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો ઇધૂપપન્નો’તિ. ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ. યમ્પિ, સારિપુત્ત, તથાગતો અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો…પે॰… ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ, ઇદમ્પિ, સારિપુત્ત, તથાગતસ્સ તથાગતબલં હોતિ યં બલં આગમ્મ તથાગતો આસભં ઠાનં પટિજાનાતિ, પરિસાસુ સીહનાદં નદતિ, બ્રહ્મચક્કં પવત્તેતિ.

‘‘પુન ચપરં, સારિપુત્ત, તથાગતો દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સતિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ – ‘ઇમે વત ભોન્તો સત્તા કાયદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા વચીદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા મનોદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા અરિયાનં ઉપવાદકા મિચ્છાદિટ્ઠિકા મિચ્છાદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના, તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપન્ના. ઇમે વા પન ભોન્તો સત્તા કાયસુચરિતેન સમન્નાગતા વચીસુચરિતેન સમન્નાગતા મનોસુચરિતેન સમન્નાગતા અરિયાનં અનુપવાદકા સમ્માદિટ્ઠિકા સમ્માદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના, તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપન્ના’તિ. ઇતિ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સતિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ. યમ્પિ, સારિપુત્ત, તથાગતો દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સતિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ – ‘ઇમે વત ભોન્તો સત્તા કાયદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા વચીદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા મનોદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા અરિયાનં ઉપવાદકા મિચ્છાદિટ્ઠિકા મિચ્છાદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના, તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપન્ના. ઇમે વા પન ભોન્તો સત્તા કાયસુચરિતેન સમન્નાગતા વચીસુચરિતેન સમન્નાગતા મનોસુચરિતેન સમન્નાગતા અરિયાનં અનુપવાદકા સમ્માદિટ્ઠિકા સમ્માદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના, તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપન્ના’તિ. ઇતિ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સતિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ. ઇદમ્પિ, સારિપુત્ત, તથાગતસ્સ તથાગતબલં હોતિ યં બલં આગમ્મ તથાગતો આસભં ઠાનં પટિજાનાતિ, પરિસાસુ સીહનાદં નદતિ, બ્રહ્મચક્કં પવત્તેતિ.

‘‘પુન ચપરં, સારિપુત્ત, તથાગતો આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. યમ્પિ, સારિપુત્ત, તથાગતો આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, ઇદમ્પિ, સારિપુત્ત, તથાગતસ્સ તથાગતબલં હોતિ યં બલં આગમ્મ તથાગતો આસભં ઠાનં પટિજાનાતિ, પરિસાસુ સીહનાદં નદતિ, બ્રહ્મચક્કં પવત્તેતિ.

‘‘ઇમાનિ ખો, સારિપુત્ત, દસ તથાગતસ્સ તથાગતબલાનિ યેહિ બલેહિ સમન્નાગતો તથાગતો આસભં ઠાનં પટિજાનાતિ, પરિસાસુ સીહનાદં નદતિ, બ્રહ્મચક્કં પવત્તેતિ.

૧૪૯. ‘‘યો ખો મં, સારિપુત્ત, એવં જાનન્તં એવં પસ્સન્તં એવં વદેય્ય – ‘નત્થિ સમણસ્સ ગોતમસ્સ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસો; તક્કપરિયાહતં સમણો ગોતમો ધમ્મં દેસેતિ વીમંસાનુચરિતં સયંપટિભાન’ન્તિ, તં, સારિપુત્ત, વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે. સેય્યથાપિ, સારિપુત્ત, ભિક્ખુ સીલસમ્પન્નો સમાધિસમ્પન્નો પઞ્ઞાસમ્પન્નો દિટ્ઠેવ ધમ્મે અઞ્ઞં આરાધેય્ય, એવં સમ્પદમિદં, સારિપુત્ત, વદામિ. તં વાચં અપ્પહાય, તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે.

૧૫૦. ‘‘ચત્તારિમાનિ, સારિપુત્ત, તથાગતસ્સ વેસારજ્જાનિ યેહિ વેસારજ્જેહિ સમન્નાગતો તથાગતો આસભં ઠાનં પટિજાનાતિ, પરિસાસુ સીહનાદં નદતિ, બ્રહ્મચક્કં પવત્તેતિ. કતમાનિ ચત્તારિ?

‘‘‘સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ તે પટિજાનતો ઇમે ધમ્મા અનભિસમ્બુદ્ધા’તિ. તત્ર વત મં સમણો વા બ્રાહ્મણો વા દેવો વા મારો વા બ્રહ્મા વા કોચિ વા લોકસ્મિં સહધમ્મેન પટિચોદેસ્સતીતિ નિમિત્તમેતં, સારિપુત્ત, ન સમનુપસ્સામિ. એતમહં [એતમ્પહં (સી॰ પી॰)], સારિપુત્ત, નિમિત્તં અસમનુપસ્સન્તો ખેમપ્પત્તો અભયપ્પત્તો વેસારજ્જપ્પત્તો વિહરામિ.

‘‘‘ખીણાસવસ્સ તે પટિજાનતો ઇમે આસવા અપરિક્ખીણા’તિ. તત્ર વત મં સમણો વા બ્રાહ્મણો વા દેવો વા મારો વા બ્રહ્મા વા કોચિ વા લોકસ્મિં સહધમ્મેન પટિચોદેસ્સતીતિ નિમિત્તમેતં, સારિપુત્ત, ન સમનુપસ્સામિ. એતમહં, સારિપુત્ત, નિમિત્તં અસમનુપસ્સન્તો ખેમપ્પત્તો અભયપ્પત્તો વેસારજ્જપ્પત્તો વિહરામિ.

‘‘‘યે ખો પન તે અન્તરાયિકા ધમ્મા વુત્તા, તે પટિસેવતો નાલં અન્તરાયાયા’તિ. તત્ર વત મં સમણો વા બ્રાહ્મણો વા દેવો વા મારો વા બ્રહ્મા વા કોચિ વા લોકસ્મિં સહધમ્મેન પટિચોદેસ્સતીતિ નિમિત્તમેતં, સારિપુત્ત, ન સમનુપસ્સામિ. એતમહં, સારિપુત્ત, નિમિત્તં અસમનુપસ્સન્તો ખેમપ્પત્તો અભયપ્પત્તો વેસારજ્જપ્પત્તો વિહરામિ.

‘‘‘યસ્સ ખો પન તે અત્થાય ધમ્મો દેસિતો, સો ન નિય્યાતિ તક્કરસ્સ સમ્મા દુક્ખક્ખયાયા’તિ . તત્ર વત મં સમણો વા બ્રાહ્મણો વા દેવો વા મારો વા બ્રહ્મા વા કોચિ વા લોકસ્મિં સહધમ્મેન પટિચોદેસ્સતી’તિ નિમિત્તમેતં, સારિપુત્ત, ન સમનુપસ્સામિ. એતમહં, સારિપુત્ત, નિમિત્તં અસમનુપસ્સન્તો ખેમપ્પત્તો અભયપ્પત્તો વેસારજ્જપ્પત્તો વિહરામિ.

‘‘ઇમાનિ ખો, સારિપુત્ત, ચત્તારિ તથાગતસ્સ વેસારજ્જાનિ યેહિ વેસારજ્જેહિ સમન્નાગતો તથાગતો આસભં ઠાનં પટિજાનાતિ, પરિસાસુ સીહનાદં નદતિ, બ્રહ્મચક્કં પવત્તેતિ.

‘‘યો ખો મં, સારિપુત્ત, એવં જાનન્તં એવં પસ્સન્તં એવં વદેય્ય – ‘નત્થિ સમણસ્સ ગોતમસ્સ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસો, તક્કપરિયાહતં સમણો ગોતમો ધમ્મં દેસેતિ વીમંસાનુચરિતં સયંપટિભાન’ન્તિ, તં, સારિપુત્ત, વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે. સેય્યથાપિ, સારિપુત્ત, ભિક્ખુ સીલસમ્પન્નો સમાધિસમ્પન્નો પઞ્ઞાસમ્પન્નો દિટ્ઠેવ ધમ્મે અઞ્ઞં આરાધેય્ય, એવં સમ્પદમિદં, સારિપુત્ત, વદામિ. તં વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે.

૧૫૧. ‘‘અટ્ઠ ખો ઇમા, સારિપુત્ત, પરિસા. કતમા અટ્ઠ? ખત્તિયપરિસા, બ્રાહ્મણપરિસા, ગહપતિપરિસા, સમણપરિસા, ચાતુમહારાજિકપરિસા [ચાતુમ્મહારાજિકા (સી॰ સ્યા॰ પી॰)], તાવતિંસપરિસા, મારપરિસા, બ્રહ્મપરિસા – ઇમા ખો, સારિપુત્ત, અટ્ઠ પરિસા. ઇમેહિ ખો, સારિપુત્ત, ચતૂહિ વેસારજ્જેહિ સમન્નાગતો તથાગતો ઇમા અટ્ઠ પરિસા ઉપસઙ્કમતિ અજ્ઝોગાહતિ. અભિજાનામિ ખો પનાહં, સારિપુત્ત, અનેકસતં ખત્તિયપરિસં ઉપસઙ્કમિતા. તત્રપિ મયા સન્નિસિન્નપુબ્બઞ્ચેવ, સલ્લપિતપુબ્બઞ્ચ, સાકચ્છા ચ સમાપજ્જિતપુબ્બા. તત્ર વત મં ભયં વા સારજ્જં વા ઓક્કમિસ્સતીતિ નિમિત્તમેતં, સારિપુત્ત, ન સમનુપસ્સામિ. એતમહં, સારિપુત્ત, નિમિત્તં અસમનુપસ્સન્તો ખેમપ્પત્તો અભયપ્પત્તો વેસારજ્જપ્પત્તો વિહરામિ.

‘‘અભિજાનામિ ખો પનાહં, સારિપુત્ત, અનેકસતં બ્રાહ્મણપરિસં…પે॰… ગહપતિપરિસં… સમણપરિસં… ચાતુમહારાજિકપરિસં… તાવતિંસપરિસં… મારપરિસં… બ્રહ્મપરિસં ઉપસઙ્કમિતા. તત્રપિ મયા સન્નિસિન્નપુબ્બઞ્ચેવ,

સલ્લપિતપુબ્બઞ્ચ, સાકચ્છા ચ સમાપજ્જિતપુબ્બા. તત્ર વત મં ભયં વા સારજ્જં વા ઓક્કમિસ્સતીતિ નિમિત્તમેતં, સારિપુત્ત , ન સમનુપસ્સામિ. એતમહં, સારિપુત્ત, નિમિત્તં અસમનુપસ્સન્તો ખેમપ્પત્તો અભયપ્પત્તો વેસારજ્જપ્પત્તો વિહરામિ.

‘‘યો ખો મં, સારિપુત્ત, એવં જાનન્તં એવં પસ્સન્તં એવં વદેય્ય – ‘નત્થિ સમણસ્સ ગોતમસ્સ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસો, તક્કપરિયાહતં સમણો ગોતમો ધમ્મં દેસેતિ વીમંસાનુચરિતં સયંપટિભાન’ન્તિ, તં, સારિપુત્ત, વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે. સેય્યથાપિ, સારિપુત્ત, ભિક્ખુ સીલસમ્પન્નો સમાધિસમ્પન્નો પઞ્ઞાસમ્પન્નો દિટ્ઠેવ ધમ્મે અઞ્ઞં આરાધેય્ય, એવં સમ્પદમિદં, સારિપુત્ત, વદામિ. તં વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે.

૧૫૨. ‘‘ચતસ્સો ખો ઇમા, સારિપુત્ત, યોનિયો. કતમા ચતસ્સો? અણ્ડજા યોનિ, જલાબુજા યોનિ, સંસેદજા યોનિ, ઓપપાતિકા યોનિ. કતમા ચ, સારિપુત્ત, અણ્ડજા યોનિ? યે ખો તે, સારિપુત્ત, સત્તા અણ્ડકોસં અભિનિબ્ભિજ્જ જાયન્તિ – અયં વુચ્ચતિ, સારિપુત્ત, અણ્ડજા યોનિ. કતમા ચ, સારિપુત્ત, જલાબુજા યોનિ? યે ખો તે, સારિપુત્ત, સત્તા વત્થિકોસં અભિનિબ્ભિજ્જ જાયન્તિ – અયં વુચ્ચતિ, સારિપુત્ત, જલાબુજા યોનિ. કતમા ચ, સારિપુત્ત, સંસેદજા યોનિ? યે ખો તે, સારિપુત્ત, સત્તા પૂતિમચ્છે વા જાયન્તિ પૂતિકુણપે વા પૂતિકુમ્માસે વા ચન્દનિકાયે વા ઓળિગલ્લે વા જાયન્તિ – અયં વુચ્ચતિ, સારિપુત્ત, સંસેદજા યોનિ. કતમા ચ, સારિપુત્ત, ઓપપાતિકા યોનિ? દેવા, નેરયિકા, એકચ્ચે ચ મનુસ્સા, એકચ્ચે ચ વિનિપાતિકા – અયં વુચ્ચતિ, સારિપુત્ત, ઓપપાતિકા યોનિ. ઇમા ખો, સારિપુત્ત, ચતસ્સો યોનિયો.

‘‘યો ખો મં, સારિપુત્ત, એવં જાનન્તં એવં પસ્સન્તં એવં વદેય્ય – ‘નત્થિ સમણસ્સ ગોતમસ્સ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસો, તક્કપરિયાહતં સમણો ગોતમો ધમ્મં દેસેતિ વીમંસાનુચરિતં સયંપટિભાન’ન્તિ, તં, સારિપુત્ત, વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે. સેય્યથાપિ, સારિપુત્ત, ભિક્ખુ સીલસમ્પન્નો સમાધિસમ્પન્નો પઞ્ઞાસમ્પન્નો દિટ્ઠેવ ધમ્મે અઞ્ઞં આરાધેય્ય, એવં સમ્પદમિદં, સારિપુત્ત, વદામિ. તં વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે.

૧૫૩. ‘‘પઞ્ચ ખો ઇમા, સારિપુત્ત, ગતિયો. કતમા પઞ્ચ? નિરયો, તિરચ્છાનયોનિ, પેત્તિવિસયો, મનુસ્સા, દેવા. નિરયઞ્ચાહં, સારિપુત્ત, પજાનામિ, નિરયગામિઞ્ચ મગ્ગં, નિરયગામિનિઞ્ચ પટિપદં; યથા પટિપન્નો ચ કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતિ તઞ્ચ પજાનામિ. તિરચ્છાનયોનિઞ્ચાહં, સારિપુત્ત, પજાનામિ, તિરચ્છાનયોનિગામિઞ્ચ મગ્ગં, તિરચ્છાનયોનિગામિનિઞ્ચ પટિપદં; યથા પટિપન્નો ચ કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા તિરચ્છાનયોનિં ઉપપજ્જતિ તઞ્ચ પજાનામિ. પેત્તિવિસયં ચાહં, સારિપુત્ત, પજાનામિ, પેત્તિવિસયગામિઞ્ચ મગ્ગં, પેત્તિવિસયગામિનિઞ્ચ પટિપદં; યથા પટિપન્નો ચ કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા પેત્તિવિસયં ઉપપજ્જતિ તઞ્ચ પજાનામિ. મનુસ્સે ચાહં, સારિપુત્ત, પજાનામિ, મનુસ્સલોકગામિઞ્ચ મગ્ગં , મનુસ્સલોકગામિનિઞ્ચ પટિપદં; યથા પટિપન્નો ચ કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા મનુસ્સેસુ ઉપપજ્જતિ તઞ્ચ પજાનામિ. દેવે ચાહં, સારિપુત્ત, પજાનામિ, દેવલોકગામિઞ્ચ મગ્ગં, દેવલોકગામિનિઞ્ચ પટિપદં; યથા પટિપન્નો ચ કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જતિ તઞ્ચ પજાનામિ. નિબ્બાનઞ્ચાહં, સારિપુત્ત, પજાનામિ, નિબ્બાનગામિઞ્ચ મગ્ગં, નિબ્બાનગામિનિઞ્ચ

પટિપદં; યથા પટિપન્નો ચ આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ તઞ્ચ પજાનામિ.

૧૫૪. ''ઇધાહં, સારિપુત્ત, એકચ્ચં પુગ્ગલં એવં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – તથાયં પુગ્ગલો પટિપન્નો તથા ચ ઇરિયતિ તઞ્ચ મગ્ગં સમારૂળ્હો, યથા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જિસ્સતીતિ. તમેનં પસ્સામિ અપરેન સમયેન દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપન્નં, એકન્તદુક્ખા તિબ્બા કટુકા વેદના વેદયમાનં. સેય્યથાપિ, સારિપુત્ત, અઙ્ગારકાસુ સાધિકપોરિસા પૂરા અઙ્ગારાનં વીતચ્ચિકાનં વીતધૂમાનં. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય ઘમ્માભિતત્તો ઘમ્મપરેતો કિલન્તો તસિતો પિપાસિતો એકાયનેન મગ્ગેન તમેવ અઙ્ગારકાસું પણિધાય. તમેનં ચક્ખુમા પુરિસો દિસ્વા એવં વદેય્ય – 'તથાયં ભવં પુરિસો પટિપન્નો તથા ચ ઇરિયતિ તઞ્ચ મગ્ગં સમારૂળ્હો, યથા ઇમંયેવ અઙ્ગારકાસું આગમિસ્સતી'તિ . તમેનં પસ્સેય્ય અપરેન સમયેન તસ્સા અઙ્ગારકાસુયા પતિતં, એકન્તદુક્ખા તિબ્બા કટુકા વેદના વેદયમાનં. એવમેવ ખો અહં, સારિપુત્ત, ઇધેકચ્ચં પુગ્ગલં એવં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – તથાયં પુગ્ગલો પટિપન્નો તથા ચ ઇરિયતિ તઞ્ચ મગ્ગં સમારૂળ્હો યથા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જિસ્સતીતિ. તમેનં પસ્સામિ અપરેન સમયેન દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપન્નં, એકન્તદુક્ખા તિબ્બા કટુકા વેદના વેદયમાનં.

''ઇધ પનાહં, સારિપુત્ત, એકચ્ચં પુગ્ગલં એવં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – તથાયં પુગ્ગલો પટિપન્નો તથા ચ ઇરિયતિ તઞ્ચ મગ્ગં સમારૂળ્હો, યથા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા તિરચ્છાનયોનિં ઉપપજ્જિસ્સતીતિ. તમેનં પસ્સામિ અપરેન સમયેન દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા તિરચ્છાનયોનિં ઉપપન્નં, દુક્ખા તિબ્બા કટુકા વેદના વેદયમાનં. સેય્યથાપિ, સારિપુત્ત, ગૂથકૂપો સાધિકપોરિસો, પૂરો ગૂથસ્સ. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય ઘમ્માભિતત્તો ઘમ્મપરેતો કિલન્તો તસિતો પિપાસિતો એકાયનેન મગ્ગેન તમેવ ગૂથકૂપં પણિધાય. તમેનં ચક્ખુમા પુરિસો દિસ્વા એવં વદેય્ય – 'તથાયં ભવં પુરિસો પટિપન્નો તથા ચ ઇરિયતિ તઞ્ચ મગ્ગં સમારૂળ્હો યથા ઇમંયેવ ગૂથકૂપં આગમિસ્સતી'તિ. તમેનં પસ્સેય્ય અપરેન સમયેન તસ્મિં ગૂથકૂપે પતિતં, દુક્ખા તિબ્બા કટુકા વેદના વેદયમાનં. એવમેવ ખો અહં, સારિપુત્ત, ઇધેકચ્ચં પુગ્ગલં એવં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – તથાયં પુગ્ગલો પટિપન્નો તથા ચ ઇરિયતિ તઞ્ચ મગ્ગં સમારૂળ્હો, યથા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા તિરચ્છાનયોનિં ઉપપજ્જિસ્સતીતિ. તમેનં પસ્સામિ અપરેન સમયેન દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા તિરચ્છાનયોનિં ઉપપન્નં, દુક્ખા તિબ્બા કટુકા વેદના વેદયમાનં.

''ઇધ પનાહં, સારિપુત્ત, એકચ્ચં પુગ્ગલં એવં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – તથાયં પુગ્ગલો પટિપન્નો તથા ચ ઇરિયતિ તઞ્ચ મગ્ગં સમારૂળ્હો, યથા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા પેત્તિવિસયં ઉપપજ્જિસ્સતીતિ. તમેનં પસ્સામિ અપરેન સમયેન દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા પેત્તિવિસયં ઉપપન્નં, દુક્ખબહુલા વેદના વેદયમાનં. સેય્યથાપિ, સારિપુત્ત, રુક્ખો વિસમે ભૂમિભાગે જાતો તનુપત્તપલાસો કબરચ્છાયો . અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય ઘમ્માભિતત્તો ઘમ્મપરેતો કિલન્તો તસિતો પિપાસિતો એકાયનેન મગ્ગેન તમેવ રુક્ખં પણિધાય. તમેનં ચક્ખુમા પુરિસો દિસ્વા એવં વદેય્ય – 'તથાયં ભવં પુરિસો પટિપન્નો તથા ચ ઇરિયતિ તઞ્ચ મગ્ગં સમારૂળ્હો, યથા ઇમંયેવ રુક્ખં આગમિસ્સતી'તિ. તમેનં પસ્સેય્ય, અપરેન સમયેન તસ્સ

રુક્ખસ્સ છાયાય નિસિન્નં વા નિપન્નં વા દુક્ખબહુલા વેદના વેદયમાનં. એવમેવ ખો અહં, સારિપુત્ત, ઇધેકચ્ચં પુગ્ગલં એવં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – તથાયં પુગ્ગલો પટિપન્નો તથા ચ ઇરિયતિ તઞ્ચ મગ્ગં સમારૂળ્હો, યથા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા પેત્તિવિસયં ઉપપજ્જિસ્સતીતિ. તમેનં પસ્સામિ અપરેન સમયેન દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા પેત્તિવિસયં ઉપપન્નં, દુક્ખબહુલા વેદના વેદયમાનં.

''ઇધ પનાહં, સારિપુત્ત, એકચ્ચં પુગ્ગલં એવં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – તથાયં પુગ્ગલો પટિપન્નો તથા ચ ઇરિયતિ તઞ્ચ મગ્ગં સમારૂળ્હો યથા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા મનુસ્સેસુ ઉપપજ્જિસ્સતીતિ. તમેનં પસ્સામિ અપરેન સમયેન દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા મનુસ્સેસુ ઉપપન્નં, સુખબહુલા વેદના વેદયમાનં. સેય્યથાપિ, સારિપુત્ત, રુક્ખો સમે ભૂમિભાગે જાતો બહલપત્તપલાસો સન્દચ્છાયો [સણ્ડચ્છાયો (સ્યા॰), સન્તચ્છાયો (ક॰)]. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય ઘમ્માભિતત્તો ઘમ્મપરેતો કિલન્તો તસિતો પિપાસિતો એકાયનેન મગ્ગેન તમેવ રુક્ખં પણિધાય. તમેનં ચક્ખુમા પુરિસો દિસ્વા એવં વદેય્ય – 'તથાયં ભવં પુરિસો પટિપન્નો તથા ચ ઇરિયતિ તઞ્ચ મગ્ગં સમારૂળ્હો, યથા ઇમમેવ રુક્ખં આગમિસ્સતી'તિ. તમેનં પસ્સેય્ય અપરેન સમયેન તસ્સ રુક્ખસ્સ છાયાય નિસિન્નં વા નિપન્નં વા સુખબહુલા વેદના વેદયમાનં. એવમેવ ખો અહં, સારિપુત્ત, ઇધેકચ્ચં પુગ્ગલં એવં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – તથાયં પુગ્ગલો પટિપન્નો તથા ચ ઇરિયતિ તઞ્ચ મગ્ગં સમારૂળ્હો યથા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા મનુસ્સેસુ ઉપપજ્જિસ્સતીતિ. તમેનં પસ્સામિ અપરેન સમયેન દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા મનુસ્સેસુ ઉપપન્નં, સુખબહુલા વેદના વેદયમાનં.

''ઇધ પનાહં, સારિપુત્ત, એકચ્ચં પુગ્ગલં એવં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – તથાયં પુગ્ગલો પટિપન્નો તથા ચ ઇરિયતિ તઞ્ચ મગ્ગં સમારૂળ્હો, યથા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જિસ્સતી'તિ. તમેનં પસ્સામિ અપરેન સમયેન દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપન્નં, એકન્તસુખા વેદના વેદયમાનં. સેય્યથાપિ, સારિપુત્ત, પાસાદો, તત્રાસ્સ કૂટાગારં ઉલ્લિત્તાવલિત્તં નિવાતં ફુસિતગ્ગળં પિહિતવાતપાનં. તત્રાસ્સ પલ્લઙ્કો ગોનકત્થતો પટિકત્થતો પટલિકત્થતો કદલિમિગપવરપચ્ચત્થરણો સઉત્તરચ્છદો ઉભતોલોહિતકૂપધાનો. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય ઘમ્માભિતત્તો ઘમ્મપરેતો કિલન્તો તસિતો પિપાસિતો એકાયનેન મગ્ગેન તમેવ પાસાદં પણિધાય. તમેનં ચક્ખુમા પુરિસો દિસ્વા એવં વદેય્ય – 'તથાયં ભવં પુરિસો પટિપન્નો તથા ચ ઇરિયતિ તઞ્ચ મગ્ગં સમારૂળ્હો, યથા ઇમંયેવ પાસાદં આગમિસ્સતી'તિ. તમેનં પસ્સેય્ય અપરેન સમયેન તસ્મિં પાસાદે તસ્મિં કૂટાગારે તસ્મિં પલ્લઙ્કે નિસિન્નં વા નિપન્નં વા એકન્તસુખા વેદના વેદયમાનં. એવમેવ ખો અહં, સારિપુત્ત, ઇધેકચ્ચં પુગ્ગલં એવં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – તથાયં પુગ્ગલો પટિપન્નો તથા ચ ઇરિયતિ તઞ્ચ મગ્ગં સમારૂળ્હો યથા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જિસ્સતીતિ. તમેનં પસ્સામિ અપરેન સમયેન દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપન્નં, એકન્તસુખા વેદના વેદયમાનં.

''ઇધ પનાહં, સારિપુત્ત, એકચ્ચં પુગ્ગલં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – તથાયં પુગ્ગલો પટિપન્નો તથા ચ ઇરિયતિ તઞ્ચ મગ્ગં સમારૂળ્હો, યથા આસવાનં ખયા અનાસં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સતીતિ. તમેનં પસ્સામિ અપરેન સમયેન આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તં, એકન્તસુખા વેદના વેદયમાનં. સેય્યથાપિ, સારિપુત્ત, પોક્ખરણી અચ્છોદકા સાતોદકા સીતોદકા સેતકા સુપતિત્થા રમણીયા. અવિદૂરે

યસ્સા તિબ્બો વનસણ્ડો. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય ઘમ્માભિતત્તો ઘમ્મપરેતો કિલન્તો તસિતો પિપાસિતો એકાયનેન મગ્ગેન તમેવ પોક્ખરણિં પણિધાય. તમેનં ચક્ખુમા પુરિસો દિસ્વા એવં વદેય્ય – 'તથા ભવં પુરિસો પટિપન્નો તથા ચ ઇરિયતિ તઞ્ચ મગ્ગં સમારૂળ્હો, યથા ઇમંયેવ પોક્ખરણિં આગમિસ્સતી'તિ. તમેનં પસ્સેય્ય અપરેન સમયેન તં પોક્ખરણિં ઓગાહેત્વા ન્હાયિત્વા ચ પિવિત્વા ચ સબ્બદરથકિલમથપરિળાહં પટિપ્પસ્સમ્ભેત્વા પચ્ચુત્તરિત્વા તસ્મિં વનસણ્ડે નિસિન્નં વા નિપન્નં વા, એકન્તસુખા વેદના વેદયમાનં. એવમેવ ખો અહં, સારિપુત્ત, ઇધેકચ્ચં પુગ્ગલં એવં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – તથાયં પુગ્ગલો પટિપન્નો તથા ચ ઇરિયતિ તઞ્ચ મગ્ગં સમારૂળ્હો, યથા આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સતી'તિ. તમેનં પસ્સામિ અપરેન સમયેન આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તં, એકન્તસુખા વેદના વેદયમાનં. ઇમા ખો, સારિપુત્ત, પઞ્ચ ગતિયો.

''યો ખો મં, સારિપુત્ત, એવં જાનન્તં એવં પસ્સન્તં એવં વદેય્ય – 'નત્થિ સમણસ્સ ગોતમસ્સ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસો; તક્કપરિયાહતં સમણો ગોતમો ધમ્મં દેસેતિ વીમંસાનુચરિતં સયંપટિભાન'ન્તિ તં, સારિપુત્ત, વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે. સેય્યથાપિ, સારિપુત્ત, ભિક્ખુ સીલસમ્પન્નો સમાધિસમ્પન્નો પઞ્ઞાસમ્પન્નો દિટ્ઠેવ ધમ્મે અઞ્ઞં આરાધેય્ય, એવં સમ્પદમિદં, સારિપુત્ત, વદામિ 'તં વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે'.

૧૫૫. ''અભિજાનામિ ખો પનાહં, સારિપુત્ત, ચતુરઙ્ગસમન્નાગતં બ્રહ્મચરિયં ચરિતા [ચરિત્વા (ક॰)] – તપસ્સી સુદં હોમિ પરમતપસ્સી, લૂખો સુદં [લૂખસ્સુદં (સી॰ પી॰)] હોમિ પરમલૂખો, જેગુચ્છી સુદં હોમિ પરમજેગુચ્છી, પવિવિત્તો સુદં [પવિવિત્તસ્સુદં (સી॰ પી॰)] હોમિ પરમપવિવિત્તો . તત્રાસ્સુ મે ઇદં, સારિપુત્ત, તપસ્સિતાય હોતિ – અચેલકો હોમિ મુત્તાચારો હત્થાપલેખનો [હત્થાવલેખનો (સ્યા॰)], ન એહિભદ્દન્તિકો ન તિટ્ઠભદ્દન્તિકો; નાભિહટં ન ઉદ્દિસ્સકતં ન નિમન્તનં સાદિયામિ. સો ન કુમ્ભિમુખા પટિગ્ગણ્હામિ, ન કળોપિમુખા પટિગ્ગણ્હામિ, ન એળકમન્તરં, ન દણ્ડમન્તરં, ન મુસલમન્તરં, ન દ્વિન્નં ભુઞ્જમાનાનં, ન ગબ્ભિનિયા, ન પાયમાનાય [પાયન્તિયા (ક॰)], ન પુરિસન્તરગતાય, ન સઙ્કિત્તીસુ, ન યત્થ સા ઉપટ્ઠિતો હોતિ, ન યત્થ મક્ખિકા સણ્ડસણ્ડચારિની; ન મચ્છં ન મંસં ન સુરં ન મેરયં ન થુસોદકં પિવામિ; સો એકાગારિકો વા હોમિ એકાલોપિકો, દ્વાગારિકો વા હોમિ દ્વાલોપિકો...પે॰... સત્તાગારિકો વા હોમિ સત્તાલોપિકો; એકિસ્સાપિ દત્તિયા યાપેમિ, દ્વીહિપિ દત્તીહિ યાપેમિ...પે॰... સત્તહિપિ દત્તીહિ યાપેમિ; એકાહિકમ્પિ આહારં આહારેમિ, દ્વીહિકમ્પિ આહારં આહારેમિ...પે॰... સત્તાહિકમ્પિ આહારં આહારેમિ; ઇતિ એવરૂપં અદ્ધમાસિકમ્પિ પરિયાયભત્તભોજનાનુયોગમનુયુત્તો વિહરામિ.

''સો સાકભક્ખો વા હોમિ, સામાકભક્ખો વા હોમિ, નીવારભક્ખો વા હોમિ, દદ્દુલભક્ખો વા હોમિ, હટભક્ખો વા હોમિ, કણભક્ખો વા હોમિ, આચામભક્ખો વા હોમિ , પિઞ્ઞાકભક્ખો વા હોમિ, તિણભક્ખો વા હોમિ, ગોમયભક્ખો વા હોમિ, વનમૂલફલાહારો યાપેમિ પવત્તફલભોજી.

''સો સાણાનિપિ ધારેમિ, મસાણાનિપિ ધારેમિ, છવદુસ્સાનિપિ ધારેમિ, પંસુકૂલાનિપિ ધારેમિ, તિરીટાનિપિ ધારેમિ, અજિનમ્પિ ધારેમિ, અજિનક્ખિપમ્પિ ધારેમિ, કુસચીરમ્પિ ધારેમિ, વાકચીરમ્પિ ધારેમિ, ફલકચીરમ્પિ ધારેમિ, કેસકમ્બલમ્પિ ધારેમિ, વાળકમ્બલમ્પિ ધારેમિ, ઉલૂકપક્ખમ્પિ ધારેમિ; કેસમસ્સુલોચકોપિ હોમિ

કેસમસ્સુલોચનાનુયોગમનુયુત્તો; ઉબ્ભટ્ઠકોપિ હોમિ આસનપટિક્ખિત્તો; ઉક્કુટિકોપિ હોમિ ઉક્કુટિકપ્પધાનમનુયુત્તો; કણ્ટકાપસ્સયિકોપિ હોમિ કણ્ટકાપસ્સયે સેય્યં કપ્પેમિ [ઇમસ્સાનન્તરે અઞ્ઞોપિ કોચિ પાઠપદેસો અઞ્ઞેસુ આજીવકવતદીપકસુત્તેસુ દિસ્સતિ]; સાયતતિયકમ્પિ ઉદકોરોહનાનુયોગમનુયુત્તો વિહરામિ – ઇતિ એવરૂપં અનેકવિહિતં કાયસ્સ આતાપનપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો વિહરામિ. ઇદંસુ મે, સારિપુત્ત, તપસ્સિતાય હોતિ.

૧૫૬. ''તત્રાસ્સુ મે ઇદં, સારિપુત્ત, લૂખસ્મિં હોતિ – નેકવસ્સગણિકં રજોજલ્લં કાયે સન્નિચિતં હોતિ પપટિકજાતં. સેય્યથાપિ, સારિપુત્ત, તિન્દુકખાણુ નેકવસ્સગણિકો સન્નિચિતો હોતિ પપટિકજાતો, એવમેવાસ્સુ મે, સારિપુત્ત, નેકવસ્સગણિકં રજોજલ્લં કાયે સન્નિચિતં હોતિ પપટિકજાતં. તસ્સ મય્હં, સારિપુત્ત, ન એવં હોતિ – 'અહો વતાહં ઇમં રજોજલ્લં પાણિના પરિમજ્જેય્યં, અઞ્ઞે વા પન મે ઇમં રજોજલ્લં પાણિના પરિમજ્જેય્યુ'ન્તિ. એવમ્પિ મે, સારિપુત્ત , ન હોતિ. ઇદંસુ મે, સારિપુત્ત, લૂખસ્મિં હોતિ.

''તત્રાસ્સુ મે ઇદં, સારિપુત્ત, જેગુચ્છિસ્મિં હોતિ – સો ખો અહં, સારિપુત્ત, સતોવ અભિક્કમામિ, સતોવ પટિક્કમામિ, યાવ ઉદકબિન્દુમ્હિપિ મે દયા પચ્ચુપટ્ઠિતા હોતિ – 'માહં ખુદ્દકે પાણે વિસમગતે સઙ્ઘાતં આપાદેસિ'ન્તિ. ઇદંસુ મે, સારિપુત્ત, જેગુચ્છિસ્મિં હોતિ.

''તત્રાસ્સુ મે ઇદં, સારિપુત્ત, પવિવિત્તસ્મિં હોતિ – સો ખો અહં, સારિપુત્ત, અઞ્ઞતરં અરઞ્ઞાયતનં અજ્ઝોગાહેત્વા વિહરામિ. યદા પસ્સામિ ગોપાલકં વા પસુપાલકં વા તિણહારકં વા કટ્ઠહારકં વા વનકમ્મિકં વા, વનેન વનં ગહનેન ગહનં નિન્નેન નિન્નં થલેન થલં સંપતામિ [પપતામિ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)]. તં કિસ્સ હેતુ? મા મં તે અદ્દસંસુ અહઞ્ચ મા તે અદ્દસન્તિ. સેય્યથાપિ, સારિપુત્ત, આરઞ્ઞકો મગો મનુસ્સે દિસ્વા વનેન વનં ગહનેન ગહનં નિન્નેન નિન્નં થલેન થલં સંપતતિ, એવમેવ ખો અહં, સારિપુત્ત, યદા પસ્સામિ ગોપાલકં વા પસુપાલકં વા તિણહારકં વા કટ્ઠહારકં વા વનકમ્મિકં વા વનેન વનં ગહનેન ગહનં નિન્નેન નિન્નં થલેન થલં સંપતામિ. તં કિસ્સ હેતુ? મા મં તે અદ્દસંસુ અહઞ્ચ મા તે અદ્દસન્તિ. ઇદંસુ મે, સારિપુત્ત, પવિવિત્તસ્મિં હોતિ.

''સો ખો અહં, સારિપુત્ત, યે તે ગોટ્ઠા પટ્ઠિતગાવો અપગતગોપાલકા, તત્થ ચતુક્કુણ્ડિકો ઉપસઙ્કમિત્વા યાનિ તાનિ વચ્છકાનં તરુણકાનં ધેનુપકાનં ગોમયાનિ તાનિ સુદં આહારેમિ. યાવકીવઞ્ચ મે , સારિપુત્ત, સકં મુત્તકરીસં અપરિયાદિન્નં હોતિ, સકંયેવ સુદં મુત્તકરીસં આહારેમિ. ઇદંસુ મે, સારિપુત્ત, મહાવિકટભોજનસ્મિં હોતિ.

૧૫૭. ''સો ખો અહં, સારિપુત્ત, અઞ્ઞતરં ભિંસનકં વનસણ્ડં અજ્ઝોગાહેત્વા વિહરામિ. તત્રાસ્સુદં, સારિપુત્ત, ભિંસનકસ્સ વનસણ્ડસ્સ ભિંસનકતસ્મિં હોતિ – યો કોચિ અવીતરાગો તં વનસણ્ડં પવિસતિ, યેભુય્યેન લોમાનિ હંસન્તિ. સો ખો અહં, સારિપુત્ત, યા તા રત્તિયો સીતા હેમન્તિકા અન્તરટ્ઠકા હિમપાતસમયા [અન્તરટ્ઠકે હિમપાતસમયે (સી॰ પી॰)] તથારૂપાસુ રત્તીસુ રત્તિં અબ્ભોકાસે વિહરામિ, દિવા વનસણ્ડે; ગિમ્હાનં પચ્છિમે માસે દિવા અબ્ભોકાસે વિહરામિ, રત્તિં વનસણ્ડે. અપિસ્સુ મં, સારિપુત્ત, અયં અનચ્છરિયગાથા પટિભાસિ પુબ્બે અસ્સુતપુબ્બા –

> ''સોતત્તો સોસિન્નો [સોસીનો (સી॰ પી॰ ક॰), સોસિનો (સ્યા॰), સોસિન્દો (સદ્દનીતિ)] ચેવ, એકો ભિંસનકે વને;
> નગ્ગો ન ચગ્ગિમાસીનો, એસનાપસુતો મુની''તિ.

"સો ખો અહં, સારિપુત્ત, સુસાને સેય્યં કપ્પેમિ છવટ્ઠિકાનિ ઉપધાય. અપિસ્સુ મં, સારિપુત્ત, ગામણ્ડલા [ગોમણ્ડલા (બહૂસુ) ચરિયાપિટકઅટ્ઠકથા ઓલોકેતબ્બા] ઉપસઙ્કમિત્વા ઓટ્ઠુભન્તિપિ, ઓમુત્તેન્તિપિ, પંસુકેનપિ ઓકિરન્તિ, કણ્ણસોતેસુપિ સલાકં પવેસેન્તિ. ન ખો પનાહં, સારિપુત્ત, અભિજાનામિ તેસુ પાપકં ચિત્તં ઉપ્પાદેતા. ઇદંસુ મે, સારિપુત્ત, ઉપેક્ખાવિહારસ્મિં હોતિ.

૧૫૮. "સન્તિ ખો પન, સારિપુત્ત, એકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – 'આહારેન સુદ્ધી'તિ. તે એવમાહંસુ – 'કોલેહિ યાપેમા'તિ. તે કોલમ્પિ ખાદન્તિ, કોલચુણ્ણમ્પિ ખાદન્તિ, કોલોદકમ્પિ પિવન્તિ – અનેકવિહિતમ્પિ કોલવિકતિં પરિભુઞ્જન્તિ. અભિજાનામિ ખો પનાહં, સારિપુત્ત, એકંયેવ કોલં આહારં આહારિતા. સિયા ખો પન તે, સારિપુત્ત, એવમસ્સ – 'મહા નૂન તેન સમયેન કોલો અહોસી'તિ. ન ખો પનેતં, સારિપુત્ત, એવં દટ્ઠબ્બં. તદાપિ એતપરમોયેવ કોલો અહોસિ સેય્યથાપિ એતરહિ. તસ્સ મય્હં, સારિપુત્ત, એકંયેવ કોલં આહારં આહારયતો અધિમત્તકસિમાનં પત્તો કાયો હોતિ. સેય્યથાપિ નામ આસીતિકપબ્બાનિ વા કાળપબ્બાનિ વા, એવમેવસ્સુ મે અઙ્ગપચ્ચઙ્ગાનિ ભવન્તિ તાયેવપ્પાહારતાય. સેય્યથાપિ નામ ઓટ્ઠપદં, એવમેવસ્સુ મે આનિસદં હોતિ તાયેવપ્પાહારતાય. સેય્યથાપિ નામ વટ્ટનાવળી, એવમેવસ્સુ મે પિટ્ઠિકણ્ટકો ઉન્નતાવનતો હોતિ તાયેવપ્પાહારતાય. સેય્યથાપિ નામ જરસાલાય ગોપાનસિયો ઓલુગ્ગવિલુગ્ગા ભવન્તિ, એવમેવસ્સુ મે ફાસુળિયો ઓલુગ્ગવિલુગ્ગા ભવન્તિ તાયેવપ્પાહારતાય. સેય્યથાપિ નામ ગમ્ભીરે ઉદપાને ઉદકતારકા ગમ્ભીરગતા ઓક્ખાયિકા દિસ્સન્તિ, એવમેવસ્સુ મે અક્ખિકૂપેસુ અક્ખિતારકા ગમ્ભીરગતા ઓક્ખાયિકા દિસ્સન્તિ તાયેવપ્પાહારતાય. સેય્યથાપિ નામ તિત્તકાલાબુઆમકચ્છિન્નો વાતાતપેન સંકુટિતો [સમ્ફુસિતો (સ્યા॰), સંપુટિતો (પી॰ ક॰) એત્થ સંકુટિતોતિ સઙ્કુચિતોતિ અત્થો] હોતિ સમ્મિલાતો, એવમેવસ્સુ મે સીસચ્છવિ સંકુટિતા હોતિ સમ્મિલાતા તાયેવપ્પાહારતાય. સો ખો અહં, સારિપુત્ત, 'ઉદરચ્છવિં પરિમસિસ્સામી'તિ પિટ્ઠિકણ્ટકંયેવ પરિગ્ગણ્હામિ, 'પિટ્ઠિકણ્ટકં પરિમસિસ્સામી'તિ ઉદરચ્છવિંયેવ પરિગ્ગણ્હામિ, યાવસ્સુ મે, સારિપુત્ત, ઉદરચ્છવિ પિટ્ઠિકણ્ટકં અલ્લીના હોતિ તાયેવપ્પાહારતાય. સો ખો અહં, સારિપુત્ત, 'વચ્ચં વા મુત્તં વા કરિસ્સામી'તિ તત્થેવ અવકુજ્જો પપતામિ તાયેવપ્પાહારતાય. સો ખો અહં, સારિપુત્ત, તમેવ કાયં અસ્સાસેન્તો પાણિના ગત્તાનિ અનોમજ્જામિ. તસ્સ મય્હં, સારિપુત્ત, પાણિના ગત્તાનિ અનોમજ્જતો પૂતિમૂલાનિ લોમાનિ કાયસ્મા પતન્તિ તાયેવપ્પાહારતાય.

૧૫૯. "સન્તિ ખો પન, સારિપુત્ત, એકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – 'આહારેન સુદ્ધી'તિ. તે એવમાહંસુ – 'મુગ્ગેહિ યાપેમ...પે॰... તિલેહિ યાપેમ...પે॰... તણ્ડુલેહિ યાપેમા'તિ. તે તણ્ડુલમ્પિ ખાદન્તિ, તણ્ડુલચુણ્ણમ્પિ ખાદન્તિ, તણ્ડુલોદકમ્પિ પિવન્તિ – અનેકવિહિતમ્પિ તણ્ડુલવિકતિં પરિભુઞ્જન્તિ. અભિજાનામિ ખો પનાહં, સારિપુત્ત, એકંયેવ તણ્ડુલં આહારં આહારિતા. સિયા ખો પન તે, સારિપુત્ત, એવમસ્સ – 'મહા નૂન તેન સમયેન તણ્ડુલો અહોસી'તિ. ન ખો પનેતં, સારિપુત્ત, એવં દટ્ઠબ્બં. તદાપિ એતપરમોયેવ તણ્ડુલો અહોસિ , સેય્યથાપિ એતરહિ. તસ્સ મય્હં, સારિપુત્ત, એકંયેવ તણ્ડુલં આહારં આહારયતો અધિમત્તકસિમાનં પત્તો કાયો હોતિ. સેય્યથાપિ નામ આસીતિકપબ્બાનિ વા કાળપબ્બાનિ વા, એવમેવસ્સુ મે અઙ્ગપચ્ચઙ્ગાનિ ભવન્તિ તાયેવપ્પાહારતાય. સેય્યથાપિ નામ ઓટ્ઠપદં, એવમેવસ્સુ મે આનિસદં હોતિ તાયેવપ્પાહારતાય. સેય્યથાપિ નામ વટ્ટનાવળી, એવમેવસ્સુ મે પિટ્ઠિકણ્ટકો ઉન્નતાવનતો હોતિ તાયેવપ્પાહારતાય. સેય્યથાપિ નામ જરસાલાય ગોપાનસિયો ઓલુગ્ગવિલુગ્ગા ભવન્તિ, એવમેવસ્સુ મે ફાસુળિયો ઓલુગ્ગવિલુગ્ગા ભવન્તિ તાયેવપ્પાહારતાય. સેય્યથાપિ નામ ગમ્ભીરે ઉદપાને ઉદકતારકા ગમ્ભીરગતા ઓક્ખાયિકા દિસ્સન્તિ, એવમેવસ્સુ મે અક્ખિકૂપેસુ

અક્ખિતારકા ગમ્ભીરગતા ઓક્ખાયિકા દિસ્સન્તિ તાયેવપ્પાહારતાય. સેય્યથાપિ નામ તિત્તકાલાબુ આમકચ્છિન્નો વાતાતપેન સંકુટિતો હોતિ સમ્મિલાતો, એવમેવસ્સુ મે સીસચ્છવિ સંકુટિતા હોતિ સમ્મિલાતા તાયેવપ્પાહારતાય. સો ખો અહં, સારિપુત્ત, ‘ઉદરચ્છવિં પરિમસિસ્સામી’તિ પિટ્ઠિકણ્ટકંયેવ પરિગ્ગણ્હામિ, ‘પિટ્ઠિકણ્ટકં પરિમસિસ્સામી’તિ ઉદરચ્છવિંયેવ પરિગ્ગણ્હામિ. યાવસ્સુ મે, સારિપુત્ત, ઉદરચ્છવિ પિટ્ઠિકણ્ટકં અલ્લીના હોતિ તાયેવપ્પાહારતાય. સો ખો અહં, સારિપુત્ત, ‘વચ્ચં વા મુત્તં વા કરિસ્સામી’તિ તત્થેવ અવકુજ્જો પપતામિ તાયેવપ્પાહારતાય. સો ખો અહં, સારિપુત્ત, તમેવ કાયં અસ્સાસેન્તો પાણિના ગત્તાનિ અનોમજ્જામિ. તસ્સ મય્હં, સારિપુત્ત, પાણિના ગત્તાનિ અનોમજ્જતો પૂતિમૂલાનિ લોમાનિ કાયસ્મા પતન્તિ તાયેવપ્પાહારતાય.

‘‘તાયપિ ખો અહં, સારિપુત્ત, ઇરિયાય તાય પટિપદાય તાય દુક્કરકારિકાય નાજ્ઝગમં ઉત્તરિં મનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસં. તં કિસ્સ હેતુ? ઇમિસ્સાયેવ અરિયાય પઞ્ઞાય અનધિગમા, યાયં અરિયા પઞ્ઞા અધિગતા અરિયા નિય્યાનિકા, નિય્યાતિ તક્કરસ્સ સમ્મા દુક્ખક્ખયાય.

૧૬૦. ‘‘સન્તિ ખો પન, સારિપુત્ત, એકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘સંસારેન સુદ્ધી’તિ. ન ખો પન સો [ન ખો પનેસો (સી॰ સ્યા॰)], સારિપુત્ત, સંસારો સુલભરૂપો યો મયા અસંસરિતપુબ્બો ઇમિના દીઘેન અદ્ધુના, અઞ્ઞત્ર સુદ્ધાવાસેહિ દેવેહિ. સુદ્ધાવાસે ચાહં, સારિપુત્ત, દેવે સંસરેય્યં, નયિમં લોકં પુનરાગચ્છેય્યં.

‘‘સન્તિ ખો પન, સારિપુત્ત, એકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘ઉપપત્તિયા સુદ્ધી’તિ. ન ખો પન સા, સારિપુત્ત , ઉપપત્તિ સુલભરૂપા યા મયા અનુપપન્નપુબ્બા ઇમિના દીઘેન અદ્ધુના, અઞ્ઞત્ર સુદ્ધાવાસેહિ દેવેહિ. સુદ્ધાવાસે ચાહં, સારિપુત્ત, દેવે ઉપપજ્જેય્યં, નયિમં લોકં પુનરાગચ્છેય્યં.

‘‘સન્તિ ખો પન, સારિપુત્ત, એકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘આવાસેન સુદ્ધી’તિ. ન ખો પન સો, સારિપુત્ત, આવાસો સુલભરૂપો યો મયા અનાવુટ્ઠપુબ્બો [અનાવુત્થપુબ્બો (સી॰ પી॰)] ઇમિના દીઘેન અદ્ધુના, અઞ્ઞત્ર સુદ્ધાવાસેહિ દેવેહિ. સુદ્ધાવાસે ચાહં, સારિપુત્ત, દેવે આવસેય્યં, નયિમં લોકં પુનરાગચ્છેય્યં.

‘‘સન્તિ ખો પન, સારિપુત્ત, એકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘યઞ્ઞેન સુદ્ધી’તિ. ન ખો પન સો, સારિપુત્ત, યઞ્ઞો સુલભરૂપો યો મયા અયિટ્ઠપુબ્બો ઇમિના દીઘેન અદ્ધુના, તઞ્ચ ખો રઞ્ઞા વા સતા ખત્તિયેન મુદ્ધાવસિત્તેન બ્રાહ્મણેન વા મહાસાલેન.

‘‘સન્તિ ખો પન, સારિપુત્ત, એકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘અગ્ગિપરિચરિયાય સુદ્ધી’તિ. ન ખો પન સો, સારિપુત્ત, અગ્ગિ સુલભરૂપો યો મયા અપરિચિણ્ણપુબ્બો ઇમિના દીઘેન અદ્ધુના, તઞ્ચ ખો રઞ્ઞા વા સતા ખત્તિયેન મુદ્ધાવસિત્તેન બ્રાહ્મણેન વા મહાસાલેન.

૧૬૧. ‘‘સન્તિ ખો પન, સારિપુત્ત, એકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘યાવદેવાયં ભવં પુરિસો દહરો હોતિ યુવા સુસુકાળકેસો ભદ્રેન યોબ્બનેન સમન્નાગતો પઠમેન વયસા તાવદેવ પરમેન પઞ્ઞાવેય્યત્તિયેન સમન્નાગતો હોતિ. યતો ચ ખો અયં ભવં પુરિસો જિણ્ણો હોતિ વુદ્ધો મહલ્લકો અદ્ધગતો વયોઅનુપ્પત્તો, આસીતિકો વા નાવુતિકો વા વસ્સસતિકો વા જાતિયા, અથ તમ્હા પઞ્ઞાવેય્યત્તિયા, પરિહાયતી’તિ. ન ખો પનેતં, સારિપુત્ત , એવં દટ્ઠબ્બં. અહં ખો પન, સારિપુત્ત, એતરહિ જિણ્ણો વુદ્ધો મહલ્લકો અદ્ધગતો વયોઅનુપ્પત્તો, આસીતિકો મે વયો વત્તતિ. ઇધ મે અસ્સુ, સારિપુત્ત, ચત્તારો સાવકા વસ્સસતાયુકા વસ્સસતજીવિનો, પરમાય સતિયા ચ

ગતિયા ચ ધિતિયા ચ સમન્નાગતા પરમેન ચ પઞ્ઞાવેય્યત્તિયેન. સેય્યથાપિ, સારિપુત્ત, દળ્હધમ્મા [દળ્હધમ્મો (બહૂસુ) ટીકા ચ મોગ્ગલ્લાનબ્યાકરણં ચ ઓલોકેતબ્બં] ધનુગ્ગહો સિક્ખિતો કતહત્થો કતૂપાસનો લહુકેન અસનેન અપ્પકસિરેનેવ તિરિયં તાલચ્છાયં અતિપાતેય્ય, એવં અધિમત્તસતિમન્તો એવં અધિમત્તગતિમન્તો એવં અધિમત્તધિતિમન્તો એવં પરમેન પઞ્ઞાવેય્યત્તિયેન સમન્નાગતા. તે મં ચતુન્નં સતિપટ્ઠાનાનં ઉપાદાયુપાદાય પઞ્હં પુચ્છેય્યું, પુટ્ઠો પુટ્ઠો ચાહં તેસં બ્યાકરેય્યં, બ્યાકતઞ્ચ મે બ્યાકતતો ધારેય્યું, ન ચ મં દુતિયકં ઉત્તરિ પટિપુચ્છેય્યું. અઞ્ઞત્ર અસિતપીતખાયિતસાયિતા અઞ્ઞત્ર ઉચ્ચારપસ્સાવકમ્મા, અઞ્ઞત્ર નિદ્દાકિલમથપટિવિનોદના અપરિયાદિન્નાયેવસ્સ, સારિપુત્ત, તથાગતસ્સ ધમ્મદેસના, અપરિયાદિન્નંયેવસ્સ તથાગતસ્સ ધમ્મપદબ્યઞ્જનં, અપરિયાદિન્નંયેવસ્સ તથાગતસ્સ પઞ્હપટિભાનં . અથ મે તે ચત્તારો સાવકા વસ્સસતાયુકા વસ્સસતજીવિનો વસ્સસતસ્સ અચ્ચયેન કાલં કરેય્યું. મઞ્ચકેન ચેપિ મં, સારિપુત્ત, પરિહરિસ્સથ, નેવત્થિ તથાગતસ્સ પઞ્ઞાવેય્યત્તિયસ્સ અઞ્ઞથત્તં. યં ખો તં [યં ખો પનેતં (સી॰)], સારિપુત્ત, સમ્મા વદમાનો વદેય્ય – 'અસમ્મોહધમ્મો સત્તો લોકે ઉપ્પન્નો બહુજનહિતાય બહુજનસુખાય લોકાનુકમ્પાય અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાન'ન્તિ, મમેવ તં સમ્મા વદમાનો વદેય્ય 'અસમ્મોહધમ્મો સત્તો લોકે ઉપ્પન્નો બહુજનહિતાય બહુજનસુખાય લોકાનુકમ્પાય અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાન'''ન્તિ.

૧૬૨. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા નાગસમાલો ભગવતો પિટ્ઠિતો ઠિતો હોતિ ભગવન્તં બીજયમાનો. અથ ખો આયસ્મા નાગસમાલો ભગવન્તં એતદવોચ – ''અચ્છરિયં, ભન્તે, અબ્ભુતં, ભન્તે! અપિ હિ મે, ભન્તે, ઇમં ધમ્મપરિયાયં સુત્વા લોમાનિ હટ્ઠાનિ. કોનામો અયં, ભન્તે, ધમ્મપરિયાયો''તિ? ''તસ્માતિહ ત્વં, નાગસમાલ, ઇમં ધમ્મપરિયાયં લોમહંસનપરિયાયો ત્વેવ નં ધારેહી''તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમનો આયસ્મા નાગસમાલો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દીતિ.

મહાસીહનાદસુત્તં નિટ્ઠિતં દુતિયં.

3. મહાદુક્ખક્ખન્ધસુત્તં

૧૬૩. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અથ ખો સમ્બહુલા ભિક્ખૂ પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય સાવત્થિં પિણ્ડાય પાવિસિંસુ. અથ ખો તેસં ભિક્ખૂનં એતદહોસિ – ''અતિપ્પગો ખો તાવ સાવત્થિયં પિણ્ડાય ચરિતું, યં નૂન મયં યેન અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં આરામો તેનુપસઙ્કમેય્યામા''તિ. અથ ખો તે ભિક્ખૂ યેન અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં આરામો તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા તેહિ અઞ્ઞતિત્થિયેહિ પરિબ્બાજકેહિ સદ્ધિં સમ્મોદિંસુ; સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ને ખો તે ભિક્ખૂ તે અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એતદવોચું – ''સમણો, આવુસો, ગોતમો કામાનં પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેતિ, મયમ્પિ કામાનં પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેમ; સમણો, આવુસો, ગોતમો રૂપાનં પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેતિ, મયમ્પિ રૂપાનં પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેમ; સમણો, આવુસો, ગોતમો વેદનાનં પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેતિ, મયમ્પિ વેદનાનં પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેમ; ઇધ નો, આવુસો, કો વિસેસો, કો અધિપ્પયાસો, કિં નાનાકરણં સમણસ્સ વા ગોતમસ્સ અમ્હાકં વા – યદિદં ધમ્મદેસનાય વા ધમ્મદેસનં, અનુસાસનિયા વા અનુસાસનિ''ન્તિ? અથ ખો તે ભિક્ખૂ તેસં અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં ભાસિતં નેવ અભિનન્દિંસુ, નપ્પટિક્કોસિંસુ; અનભિનન્દિત્વા અપ્પટિક્કોસિત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કમિંસુ – ''ભગવતો સન્તિકે એતસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થં આજાનિસ્સામા''તિ.

૧૬૪. અથ ખો તે ભિક્ખૂ સાવત્થિયં પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું – ''ઇધ મયં, ભન્તે, પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય સાવત્થિં પિણ્ડાય પાવિસિમ્હ. તેસં નો, ભન્તે, અમ્હાકં એતદહોસિ – 'અતિપ્પગો ખો તાવ સાવત્થિયં પિણ્ડાય ચરિતું, યં નૂન મયં યેન અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં આરામો તેનુપસઙ્કમેય્યામા'તિ. અથ ખો મયં, ભન્તે, યેન અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં આરામો તેનુપસઙ્કમિમ્હ; ઉપસઙ્કમિત્વા તેહિ અઞ્ઞતિત્થિયેહિ પરિબ્બાજકેહિ સદ્ધિં સમ્મોદિમ્હ; સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિમ્હ. એકમન્તં નિસિન્ને ખો અમ્હે, ભન્તે, તે અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એતદવોચું – 'સમણો, આવુસો, ગોતમો કામાનં પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેતિ, મયમ્પિ કામાનં પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેમ . સમણો, આવુસો, ગોતમો રૂપાનં પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેતિ, મયમ્પિ રૂપાનં પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેમ. સમણો, આવુસો, ગોતમો વેદનાનં પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેતિ, મયમ્પિ વેદનાનં પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેમ. ઇધ નો, આવુસો, કો વિસેસો, કો અધિપ્પયાસો, કિં નાનાકરણં સમણસ્સ વા ગોતમસ્સ અમ્હાકં વા, યદિદં ધમ્મદેસનાય વા ધમ્મદેસનં અનુસાસનિયા વા અનુસાસનિ'ન્તિ. અથ ખો મયં, ભન્તે, તેસં અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં ભાસિતં નેવ અભિનન્દિમ્હ, નપ્પટિક્કોસિમ્હ; અનભિનન્દિત્વા અપ્પટિક્કોસિત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કમિમ્હ – 'ભગવતો સન્તિકે એતસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થં આજાનિસ્સામા'''તિ.

૧૬૫. ''એવંવાદિનો, ભિક્ખવે, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવમસ્સુ વચનીયા – 'કો પનાવુસો, કામાનં અસ્સાદો, કો આદીનવો, કિં નિસ્સરણં? કો રૂપાનં અસ્સાદો, કો આદીનવો, કિં નિસ્સરણં? કો વેદનાનં અસ્સાદો, કો આદીનવો, કિં નિસ્સરણ'ન્તિ? એવં પુટ્ઠા, ભિક્ખવે, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા ન ચેવ સમ્પાયિસ્સન્તિ, ઉત્તરિઞ્ચ વિઘાતં આપજ્જિસ્સન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ? યથા તં, ભિક્ખવે, અવિસયસ્મિં. નાહં તં, ભિક્ખવે, પસ્સામિ સદેવકે લોકે સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય યો ઇમેસં પઞ્હાનં વેય્યાકરણેન ચિત્તં આરાધેય્ય, અઞ્ઞત્ર તથાગતેન વા તથાગતસાવકેન વા, ઇતો વા પન સુત્વા.

૧૬૬. ''કો ચ, ભિક્ખવે, કામાનં અસ્સાદો? પઞ્ચિમે, ભિક્ખવે, કામગુણા. કતમે પઞ્ચ? ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા, સોતવિઞ્ઞેય્યા સદ્દા...પે॰... ઘાનવિઞ્ઞેય્યા ગન્ધા ... જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યા રસા... કાયવિઞ્ઞેય્યા ફોટ્ઠબ્બા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચ કામગુણા. યં ખો, ભિક્ખવે, ઇમે પઞ્ચ કામગુણે પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં – અયં કામાનં અસ્સાદો.

૧૬૭. ''કો ચ, ભિક્ખવે, કામાનં આદીનવો? ઇધ, ભિક્ખવે, કુલપુત્તો યેન સિપ્પટ્ઠાનેન જીવિકં કપ્પેતિ – યદિ મુદ્દાય યદિ ગણનાય યદિ સઙ્ખાનેન [સઙ્ખાય (ક॰)] યદિ કસિયા યદિ વણિજ્જાય યદિ ગોરક્ખેન યદિ ઇસ્સત્થેન યદિ રાજપોરિસેન યદિ સિપ્પઞ્ઞતરેન – સીતસ્સ પુરક્ખતો ઉણ્હસ્સ પુરક્ખતો ડંસમકસવાતાતપસરીંસપસમ્ફસ્સેહિ રિસ્સમાનો [ઈરયમાનો (ક॰), સમ્ફસ્સમાનો (ચૂળનિ॰ ખગ્ગવિસાણસુત્ત ૧૩૬)] ખુપ્પિપાસાય મીયમાનો; અયમ્પિ, ભિક્ખવે, કામાનં આદીનવો સન્દિટ્ઠિકો, દુક્ખક્ખન્ધો કામહેતુ કામનિદાનં કામાધિકરણં કામાનમેવ હેતુ.

''તસ્સ ચે, ભિક્ખવે, કુલપુત્તસ્સ એવં ઉટ્ઠહતો ઘટતો વાયમતો તે ભોગા નાભિનિપ્ફજ્જન્તિ. સો સોચતિ કિલમતિ પરિદેવતિ ઉરત્તાળિં કન્દતિ, સમ્મોહં આપજ્જતિ – 'મોઘં વત મે ઉટ્ઠાનં, અફલો વત મે વાયામો'તિ.

અયમ્પિ, ભિક્ખવે, કામાનં આદીનવો સન્દિટ્ઠિકો દુક્ખક્ખન્ધો કામહેતુ કામનિદાનં કામાધિકરણં કામાનમેવ હેતુ.

‘‘તસ્સ ચે, ભિક્ખવે, કુલપુત્તસ્સ એવં ઉટ્ઠહતો ઘટતો વાયમતો તે ભોગા અભિનિપ્ફજ્જન્તિ. સો તેસં ભોગાનં આરક્ખાધિકરણં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ – ‘કિન્તિ મે ભોગે નેવ રાજાનો હરેય્યું, ન ચોરા હરેય્યું, ન અગ્ગિ દહેય્ય, ન ઉદકં વહેય્ય [વાહેય્ય (ક॰)], ન અપ્પિયા દાયાદા હરેય્યુ’ન્તિ. તસ્સ એવં આરક્ખતો ગોપયતો તે ભોગે રાજાનો વા હરન્તિ, ચોરા વા હરન્તિ, અગ્ગિ વા દહતિ, ઉદકં વા વહતિ, અપ્પિયા વા દાયાદા હરન્તિ. સો સોચતિ કિલમતિ પરિદેવતિ ઉરત્તાળિં કન્દતિ, સમ્મોહં આપજ્જતિ – ‘યમ્પિ મે અહોસિ તમ્પિ નો નત્થી’તિ. અયમ્પિ, ભિક્ખવે, કામાનં આદીનવો સન્દિટ્ઠિકો, દુક્ખક્ખન્ધો કામહેતુ કામનિદાનં કામાધિકરણં કામાનમેવ હેતુ.

૧૬૮. ‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, કામહેતુ કામનિદાનં કામાધિકરણં કામાનમેવ હેતુ રાજાનોપિ રાજૂહિ વિવદન્તિ, ખત્તિયાપિ ખત્તિયેહિ વિવદન્તિ , બ્રાહ્મણાપિ બ્રાહ્મણેહિ વિવદન્તિ, ગહપતીપિ ગહપતીહિ વિવદન્તિ, માતાપિ પુત્તેન વિવદતિ, પુત્તોપિ માતરા વિવદતિ, પિતાપિ પુત્તેન વિવદતિ, પુત્તોપિ પિતરા વિવદતિ, ભાતાપિ ભાતરા વિવદતિ, ભાતાપિ ભગિનિયા વિવદતિ, ભગિનીપિ ભાતરા વિવદતિ, સહાયોપિ સહાયેન વિવદતિ. તે તત્થ કલહવિગ્ગહવિવાદાપન્ના અઞ્ઞમઞ્ઞં પાણીહિપિ ઉપક્કમન્તિ, લેડ્ડૂહિપિ ઉપક્કમન્તિ, દણ્ડેહિપિ ઉપક્કમન્તિ, સત્થેહિપિ ઉપક્કમન્તિ. તે તત્થ મરણમ્પિ નિગચ્છન્તિ, મરણમત્તમ્પિ દુક્ખં . અયમ્પિ, ભિક્ખવે, કામાનં આદીનવો સન્દિટ્ઠિકો, દુક્ખક્ખન્ધો કામહેતુ કામનિદાનં કામાધિકરણં કામાનમેવ હેતુ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, કામહેતુ કામનિદાનં કામાધિકરણં કામાનમેવ હેતુ અસિચમ્મં ગહેત્વા, ધનુકલાપં સન્નય્હિત્વા, ઉભતોબ્યૂળ્હં સઙ્ગામં પક્ખન્દન્તિ ઉસૂસુપિ ખિપ્પમાનેસુ , સત્તીસુપિ ખિપ્પમાનાસુ, અસીસુપિ વિજ્જોતલન્તેસુ. તે તત્થ ઉસૂહિપિ વિજ્ઝન્તિ, સત્તિયાપિ વિજ્ઝન્તિ, અસિનાપિ સીસં છિન્દન્તિ. તે તત્થ મરણમ્પિ નિગચ્છન્તિ, મરણમત્તમ્પિ દુક્ખં. અયમ્પિ, ભિક્ખવે, કામાનં આદીનવો સન્દિટ્ઠિકો, દુક્ખક્ખન્ધો કામહેતુ કામનિદાનં કામાધિકરણં કામાનમેવ હેતુ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, કામહેતુ કામનિદાનં કામાધિકરણં કામાનમેવ હેતુ અસિચમ્મં ગહેત્વા, ધનુકલાપં સન્નય્હિત્વા, અદ્દાવલેપના [અટ્ટાવલેપના (સ્યા॰ ક॰)] ઉપકારિયો પક્ખન્દન્તિ ઉસૂસુપિ ખિપ્પમાનેસુ, સત્તીસુપિ ખિપ્પમાનાસુ , અસીસુપિ વિજ્જોતલન્તેસુ. તે તત્થ ઉસૂહિપિ વિજ્ઝન્તિ, સત્તિયાપિ વિજ્ઝન્તિ, છકણકાયપિ [પકટ્ઠિયાપિ (સી॰)] ઓસિઞ્ચન્તિ, અભિવગ્ગેનપિ ઓમદ્દન્તિ, અસિનાપિ સીસં છિન્દન્તિ. તે તત્થ મરણમ્પિ નિગચ્છન્તિ, મરણમત્તમ્પિ દુક્ખં. અયમ્પિ, ભિક્ખવે, કામાનં આદીનવો સન્દિટ્ઠિકો, દુક્ખક્ખન્ધો કામહેતુ કામનિદાનં કામાધિકરણં કામાનમેવ હેતુ.

૧૬૯. ‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, કામહેતુ કામનિદાનં કામાધિકરણં કામાનમેવ હેતુ સન્ધિમ્પિ છિન્દન્તિ, નિલ્લોપમ્પિ હરન્તિ, એકાગારિકમ્પિ કરોન્તિ, પરિપન્થેપિ તિટ્ઠન્તિ, પરદારમ્પિ ગચ્છન્તિ. તમેનં રાજાનો ગહેત્વા વિવિધા કમ્મકારણા કારેન્તિ – કસાહિપિ તાળેન્તિ, વેત્તેહિપિ તાળેન્તિ, અડ્ઢદણ્ડકેહિપિ તાળેન્તિ; હત્થમ્પિ છિન્દન્તિ, પાદમ્પિ છિન્દન્તિ, હત્થપાદમ્પિ છિન્દન્તિ, કણ્ણમ્પિ છિન્દન્તિ, નાસમ્પિ છિન્દન્તિ, કણ્ણનાસમ્પિ છિન્દન્તિ; બિલઙ્ગથાલિકમ્પિ કરોન્તિ , સઙ્ખમુણ્ડિકમ્પિ કરોન્તિ, રાહુમુખમ્પિ કરોન્તિ, જોતિમાલિકમ્પિ કરોન્તિ, હત્થપજ્જોતિકમ્પિ કરોન્તિ, એરકવત્તિકમ્પિ કરોન્તિ, ચીરકવાસિકમ્પિ કરોન્તિ, એણેય્યકમ્પિ કરોન્તિ, બળિસમંસિકમ્પિ કરોન્તિ, કહાપણિકમ્પિ કરોન્તિ, ખારાપતચ્છિકમ્પિ કરોન્તિ, પલિઘપરિવત્તિકમ્પિ કરોન્તિ,

પલાલપીઠકમ્પિ કરોન્તિ, તત્તેનપિ તેલેન ઓસિઞ્ચન્તિ, સુનખેહિપિ ખાદાપેન્તિ, જીવન્તમ્પિ સૂલે ઉત્તાસેન્તિ, અસિનાપિ સીસં છિન્દન્તિ . તે તત્થ મરણમ્પિ નિગચ્છન્તિ, મરણમત્તમ્પિ દુક્ખં. અયમ્પિ, ભિક્ખવે, કામાનં આદીનવો સન્દિટ્ઠિકો, દુક્ખક્ખન્ધો કામહેતુ કામનિદાનં કામાધિકરણં કામાનમેવ હેતુ.

''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, કામહેતુ કામનિદાનં કામાધિકરણં કામાનમેવ હેતુ કાયેન દુચ્ચરિતં ચરન્તિ, વાચાય દુચ્ચરિતં ચરન્તિ, મનસા દુચ્ચરિતં ચરન્તિ. તે કાયેન દુચ્ચરિતં ચરિત્વા, વાચાય દુચ્ચરિતં ચરિત્વા, મનસા દુચ્ચરિતં ચરિત્વા, કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જન્તિ. અયમ્પિ, ભિક્ખવે, કામાનં આદીનવો સમ્પરાયિકો, દુક્ખક્ખન્ધો કામહેતુ કામનિદાનં કામાધિકરણં કામાનમેવ હેતુ.

૧૭૦. ''કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, કામાનં નિસ્સરણં? યો ખો, ભિક્ખવે, કામેસુ છન્દરાગવિનયો છન્દરાગપ્પહાનં – ઇદં કામાનં નિસ્સરણં.

''યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા એવં કામાનં અસ્સાદઞ્ચ અસ્સાદતો આદીનવઞ્ચ આદીનવતો નિસ્સરણઞ્ચ નિસ્સરણતો યથાભૂતં નપ્પજાનન્તિ તે વત સામં વા કામે પરિજાનિસ્સન્તિ, પરં વા તથત્તાય સમાદપેસ્સન્તિ યથા પટિપન્નો કામે પરિજાનિસ્સતીતિ – નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. યે ચ ખો કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા એવં કામાનં અસ્સાદઞ્ચ અસ્સાદતો આદીનવઞ્ચ આદીનવતો નિસ્સરણઞ્ચ નિસ્સરણતો યથાભૂતં પજાનન્તિ, તે વત સામં વા કામે પરિજાનિસ્સન્તિ પરં વા તથત્તાય સમાદપેસ્સન્તિન્ત યથા પટિપન્નો કામે પરિજાનિસ્સતીતિ – ઠાનમેતં વિજ્જતિ.

૧૭૧. ''કો ચ, ભિક્ખવે, રૂપાનં અસ્સાદો? સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ખત્તિયકઞ્ઞા વા બ્રાહ્મણકઞ્ઞા વા ગહપતિકઞ્ઞા વા પન્નરસવસ્સુદ્દેસિકા વા સોળસવસ્સુદ્દેસિકા વા, નાતિદીઘા નાતિરસ્સા નાતિકિસા નાતિથૂલા નાતિકાળી નાચ્ચોદાતા પરમા સા, ભિક્ખવે, તસ્મિં સમયે સુભા વણ્ણનિભાતિ? 'એવં, ભન્તે'. યં ખો, ભિક્ખવે, સુભં વણ્ણનિભં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં – અયં રૂપાનં અસ્સાદો.

''કો ચ, ભિક્ખવે, રૂપાનં આદીનવો? ઇધ, ભિક્ખવે, તમેવ ભગિનિં પસ્સેય્ય અપરેન સમયેન આસીતિકં વા નાવુતિકં વા વસ્સસતિકં વા જાતિયા, જિણ્ણં ગોપાનસિવઙ્કં ભોગ્ગં દણ્ડપરાયનં પવેધમાનં ગચ્છન્તિં આતુરં ગતયોબ્બનં ખણ્ડદન્તં [ખણ્ડદન્તિં (સી॰ પી॰)] પલિતકેસં [પલિતકેસિં], વિલૂનં ખલિતસિરં વલિનં તિલકાહતગત્તં [તિલકાહતગત્તિં (બહૂસુ) અટ્ઠકથા ટીકા ઓલોકેતબ્બા]. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, યા પુરિમા સુભા વણ્ણનિભા સા અન્તરહિતા, આદીનવો પાતુભૂતોતિ? 'એવં, ભન્તે'. અયમ્પિ, ભિક્ખવે, રૂપાનં આદીનવો.

''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, તમેવ ભગિનિં પસ્સેય્ય આબાધિકં દુક્ખિતં બાળ્હગિલાનં, સકે મુત્તકરીસે પલિપન્નં સેમાનં [સેય્યમાનં (ક॰)], અઞ્ઞેહિ વુટ્ઠાપિયમાનં, અઞ્ઞેહિ સંવેસિયમાનં. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, યા પુરિમા સુભા વણ્ણનિભા સા અન્તરહિતા, આદીનવો પાતુભૂતોતિ? 'એવં, ભન્તે'. અયમ્પિ, ભિક્ખવે, રૂપાનં આદીનવો.

૧૭૨. ''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, તમેવ ભગિનિં પસ્સેય્ય સરીરં સિવથિકાય છડ્ડિતં – એકાહમતં વા દ્વીહમતં વા તીહમતં વા, ઉદ્ધુમાતકં વિનીલકં વિપુબ્બકજાતં. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, યા પુરિમા સુભા વણ્ણનિભા સા અન્તરહિતા, આદીનવો પાતુભૂતોતિ? 'એવં, ભન્તે'. અયમ્પિ, ભિક્ખવે, રૂપાનં આદીનવો.

“પુન ચપરં, ભિક્ખવે, તમેવ ભગિનિં પસ્સેય્ય સરીરં સિવથિકાય છડ્ડિતં – કાકેહિ વા ખજ્જમાનં, કુલલેહિ વા ખજ્જમાનં, ગિજ્ઝેહિ વા ખજ્જમાનં, કઙ્કેહિ વા ખજ્જમાનં, સુનખેહિ વા ખજ્જમાનં, બ્યગ્ઘેહિ વા ખજ્જમાનં, દીપીહિ વા ખજ્જમાનં, સિઙ્ગાલેહિ વા ખજ્જમાનં, વિવિધેહિ વા પાણકજાતેહિ ખજ્જમાનં. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે , યા પુરિમા સુભા વણ્ણનિભા સા અન્તરહિતા, આદીનવો પાતુભૂતોતિ? ‘એવં, ભન્તે’. અયમ્પિ, ભિક્ખવે, રૂપાનં આદીનવો.

“પુન ચપરં, ભિક્ખવે, તમેવ ભગિનિં પસ્સેય્ય સરીરં સિવથિકાય છડ્ડિતં – અટ્ઠિકસઙ્ખલિકં સમંસલોહિતં ન્હારુસમ્બન્ધં, અટ્ઠિકસઙ્ખલિકં નિમંસલોહિતમક્ખિતં ન્હારુસમ્બન્ધં, અટ્ઠિકસઙ્ખલિકં અપગતમંસલોહિતં ન્હારુસમ્બન્ધં, અટ્ઠિકાનિ અપગતસમ્બન્ધાનિ દિસાવિદિસાવિક્ખિત્તાનિ – અઞ્ઞેન હત્થટ્ઠિકં, અઞ્ઞેન પાદટ્ઠિકં, અઞ્ઞેન ગોપ્ફકટ્ઠિકં, અઞ્ઞેન જઙ્ઘટ્ઠિકં, અઞ્ઞેન ઊરુટ્ઠિકં, અઞ્ઞેન કટિટ્ઠિકં, અઞ્ઞેન ફાસુકટ્ઠિકં, અઞ્ઞેન પિટ્ઠિટ્ઠિકં, અઞ્ઞેન ખન્ધટ્ઠિકં, અઞ્ઞેન ગીવટ્ઠિકં, અઞ્ઞેન હનુકટ્ઠિકં, અઞ્ઞેન દન્તટ્ઠિકં, અઞ્ઞેન સીસકટાહં. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, યા પુરિમા સુભા વણ્ણનિભા સા અન્તરહિતા, આદીનવો પાતુભૂતોતિ? ‘એવં, ભન્તે’. અયમ્પિ, ભિક્ખવે, રૂપાનં આદીનવો.

“પુન ચપરં, ભિક્ખવે, તમેવ ભગિનિં પસ્સેય્ય સરીરં સિવથિકાય છડ્ડિતં – અટ્ઠિકાનિ સેતાનિ સઙ્ખવણ્ણપટિભાગાનિ, અટ્ઠિકાનિ પુઞ્જકિતાનિ તેરોવસ્સિકાનિ, અટ્ઠિકાનિ પૂતીનિ ચુણ્ણકજાતાનિ. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, યા પુરિમા સુભા વણ્ણનિભા સા અન્તરહિતા, આદીનવો પાતુભૂતોતિ? ‘એવં, ભન્તે’. અયમ્પિ, ભિક્ખવે, રૂપાનં આદીનવો.

“કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, રૂપાનં નિસ્સરણં? યો, ભિક્ખવે, રૂપેસુ છન્દરાગવિનયો છન્દરાગપ્પહાનં – ઇદં રૂપાનં નિસ્સરણં.

“યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા એવં રૂપાનં અસ્સાદઞ્ચ અસ્સાદતો આદીનવઞ્ચ આદીનવતો નિસ્સરણઞ્ચ નિસ્સરણતો યથાભૂતં નપ્પજાનન્તિ તે વત સામં વા રૂપે પરિજાનિસ્સન્તિ, પરં વા તથત્તાય સમાદપેસ્સન્તિ યથા પટિપન્નો રૂપે પરિજાનિસ્સતીતિ – નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. યે ચ ખો કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા એવં રૂપાનં અસ્સાદઞ્ચ અસ્સાદતો આદીનવઞ્ચ આદીનવતો નિસ્સરણઞ્ચ નિસ્સરણતો યથાભૂતં પજાનન્તિ તે વત સામં વા રૂપે પરિજાનિસ્સન્તિ પરં વા તથત્તાય સમાદપેસ્સન્તિ યથા પટિપન્નો રૂપે પરિજાનિસ્સતીતિ – ઠાનમેતં વિજ્જતિ.

૧૭૩. “કો ચ, ભિક્ખવે, વેદનાનં અસ્સાદો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. યસ્મિં સમયે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, નેવ તસ્મિં સમયે અત્તબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ન પરબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ન ઉભયબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ ; અબ્યાબજ્ઝંયેવ તસ્મિં સમયે વેદનં વેદેતિ. અબ્યાબજ્ઝપરમાહં, ભિક્ખવે, વેદનાનં અસ્સાદં વદામિ.

“પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ...પે॰... યસ્મિં સમયે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પીતિયા ચ વિરાગા, ઉપેક્ખકો ચ વિહરતિ, સતો ચ સમ્પજાનો સુખઞ્ચ કાયેન પટિસંવેદેતિ યં તં અરિયા આચિક્ખન્તિ –

‘ઉપેક્ખકો સતિમા સુખવિહારી’તિ તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ…પે॰… યસ્મિં સમયે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, નેવ તસ્મિં સમયે અત્તબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ન પરબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ન ઉભયબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ; અબ્યાબજ્ઝંયેવ તસ્મિં સમયે વેદનં વેદેતિ. અબ્યાબજ્ઝપરમાહં, ભિક્ખવે, વેદનાનં અસ્સાદં વદામિ.

૧૭૪. ‘‘કો ચ, ભિક્ખવે, વેદનાનં આદીનવો? યં, ભિક્ખવે, વેદના અનિચ્ચા દુક્ખા વિપરિણામધમ્મા – અયં વેદનાનં આદીનવો.

‘‘કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, વેદનાનં નિસ્સરણં? યો, ભિક્ખવે, વેદનાસુ છન્દરાગવિનયો, છન્દરાગપ્પહાનં – ઇદં વેદનાનં નિસ્સરણં.

‘‘યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા એવં વેદનાનં અસ્સાદઞ્ચ અસ્સાદતો આદીનવઞ્ચ આદીનવતો નિસ્સરણઞ્ચ નિસ્સરણતો યથાભૂતં નપ્પજાનન્તિ, તે વત સામં વા વેદનં પરિજાનિસ્સન્તિ, પરં વા તથત્તાય સમાદપેસ્સન્તિ યથા પટિપન્નો વેદનં પરિજાનિસ્સતીતિ – નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. યે ચ ખો કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા એવં વેદનાનં અસ્સાદઞ્ચ અસ્સાદતો આદીનવઞ્ચ આદીનવતો નિસ્સરણઞ્ચ નિસ્સરણતો યથાભૂતં પજાનન્તિ તે વત સામં વા વેદનં પરિજાનિસ્સન્તિ, પરં વા તથત્તાય સમાદપેસ્સન્તિ યથા પટિપન્નો વેદનં પરિજાનિસ્સતીતિ – ઠાનમેતં વિજ્જતી’’તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

મહાદુક્ખક્ખન્ધસુત્તં નિટ્ઠિતં તતિયં.

૪. ચૂળદુક્ખક્ખન્ધસુત્તં

૧૭૫. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સક્કેસુ વિહરતિ કપિલવત્થુસ્મિં નિગ્રોધારામે. અથ ખો મહાનામો સક્કો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો મહાનામો સક્કો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘દીઘરત્તાહં, ભન્તે, ભગવતા એવં ધમ્મં દેસિતં આજાનામિ – ‘લોભો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો, દોસો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો, મોહો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો’તિ. એવઞ્ચાહં [એવંપાહં (ક॰)], ભન્તે, ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામિ – ‘લોભો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો, દોસો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો, મોહો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો’તિ. અથ ચ પન મે એકદા લોભધમ્માપિ ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠન્તિ, દોસધમ્માપિ ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠન્તિ, મોહધમ્માપિ ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠન્તિ. તસ્સ મય્હં, ભન્તે, એવં હોતિ – ‘કોસુ નામ મે ધમ્મો અજ્ઝત્તં અપ્પહીનો યેન મે એકદા લોભધમ્માપિ ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠન્તિ, દોસધમ્માપિ ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠન્તિ, મોહધમ્માપિ ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠન્તી’’’તિ.

૧૭૬. ‘‘સો એવ ખો તે, મહાનામ, ધમ્મો અજ્ઝત્તં અપ્પહીનો યેન તે એકદા લોભધમ્માપિ ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠન્તિ, દોસધમ્માપિ ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠન્તિ, મોહધમ્માપિ ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠન્તિ. સો ચ હિ તે, મહાનામ,

ધમ્મો અજ્ઝત્તં પહીનો અભવિસ્સ, ન ત્વં અગારં અજ્ઝાવસેય્યાસિ, ન કામે પરિભુઞ્જેય્યાસિ. યસ્મા ચ ખો તે, મહાનામ, સો એવ ધમ્મો અજ્ઝત્તં અપ્પહીનો તસ્મા ત્વં અગારં અજ્ઝાવસસિ, કામે પરિભુઞ્જસિ.

૧૭૭. '''અપ્પસ્સાદા કામા બહુદુક્ખા બહુપાયાસા, આદીનવો [બહૂપાયાસા (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] એત્થ ભિય્યો'તિ – ઇતિ ચેપિ, મહાનામ, અરિયસાવકસ્સ યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય સુદિટ્ઠં હોતિ, સો ચ [સોવ (ક॰)] અઞ્ઞત્રેવ કામેહિ અઞ્ઞત્ર અકુસલેહિ ધમ્મેહિ પીતિસુખં નાધિગચ્છતિ, અઞ્ઞં વા તતો સન્તતરં; અથ ખો સો નેવ તાવ અનાવટ્ટી કામેસુ હોતિ. યતો ચ ખો, મહાનામ, અરિયસાવકસ્સ 'અપ્પસ્સાદા કામા બહુદુક્ખા બહુપાયાસા, આદીનવો એત્થ ભિય્યો'તિ – એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય સુદિટ્ઠં હોતિ, સો ચ અઞ્ઞત્રેવ કામેહિ અઞ્ઞત્ર અકુસલેહિ ધમ્મેહિ પીતિસુખં અધિગચ્છતિ અઞ્ઞં વા તતો સન્તતરં; અથ ખો સો અનાવટ્ટી કામેસુ હોતિ.

''મય્હમ્પિ ખો, મહાનામ , પુબ્બેવ સમ્બોધા, અનભિસમ્બુદ્ધસ્સ બોધિસત્તસ્સેવ સતો, 'અપ્પસ્સાદા કામા બહુદુક્ખા બહુપાયાસા, આદીનવો એત્થ ભિય્યો'તિ – એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય સુદિટ્ઠં હોતિ, સો ચ અઞ્ઞત્રેવ કામેહિ અઞ્ઞત્ર અકુસલેહિ ધમ્મેહિ પીતિસુખં નાજ્ઝગમં, અઞ્ઞં વા તતો સન્તતરં; અથ ખ્વાહં નેવ તાવ અનાવટ્ટી કામેસુ પચ્ચઞ્ઞાસિં. યતો ચ ખો મે, મહાનામ, 'અપ્પસ્સાદા કામા બહુદુક્ખા બહુપાયાસા, આદીનવો એત્થ ભિય્યો'તિ – એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય સુદિટ્ઠં અહોસિ, સો ચ [સોવ (ક॰)] અઞ્ઞત્રેવ કામેહિ અઞ્ઞત્ર અકુસલેહિ ધમ્મેહિ પીતિસુખં અજ્ઝગમં, અઞ્ઞં વા તતો સન્તતરં; અથાહં અનાવટ્ટી કામેસુ પચ્ચઞ્ઞાસિં.

૧૭૮. ''કો ચ, મહાનામ, કામાનં અસ્સાદો? પઞ્ચિમે, મહાનામ, કામગુણા. કતમે પઞ્ચ? ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા; સોતવિઞ્ઞેય્યા સદ્દા...પે॰... ઘાનવિઞ્ઞેય્યા ગન્ધા... જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યા રસા... કાયવિઞ્ઞેય્યા ફોટ્ઠબ્બા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા – ઇમે ખો, મહાનામ, પઞ્ચ કામગુણા. યં ખો, મહાનામ, ઇમે પઞ્ચ કામગુણે પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં – અયં કામાનં અસ્સાદો.

''કો ચ, મહાનામ, કામાનં આદીનવો? ઇધ, મહાનામ, કુલપુત્તો યેન સિપ્પટ્ઠાનેન જીવિકં કપ્પેતિ – યદિ મુદ્દાય યદિ ગણનાય યદિ સઙ્ખાનેન યદિ કસિયા યદિ વણિજ્જાય યદિ ગોરક્ખેન યદિ ઇસ્સત્થેન યદિ રાજપોરિસેન યદિ સિપ્પઞ્ઞતરેન, સીતસ્સ પુરક્ખતો ઉણ્હસ્સ પુરક્ખતો ડંસમકસવાતાતપસરીંસપસમ્ફસ્સેહિ રિસ્સમાનો ખુપ્પિપાસાય મીયમાનો; અયમ્પિ, મહાનામ, કામાનં આદીનવો સન્દિટ્ઠિકો દુક્ખક્ખન્ધો કામહેતુ કામનિદાનં કામાધિકરણં કામાનમેવ હેતુ.

''તસ્સ ચે મહાનામ કુલપુત્તસ્સ એવં ઉટ્ઠહતો ઘટતો વાયમતો તે ભોગા નાભિનિપ્ફજ્જન્તિ, સો સોચતિ કિલમતિ પરિદેવતિ ઉરત્તાળિં કન્દતિ સમ્મોહં આપજ્જતિ 'મોઘં વત મે ઉટ્ઠાનં, અફલો વત મે વાયામો'તિ. અયમ્પિ, મહાનામ, કામાનં આદીનવો સન્દિટ્ઠિકો દુક્ખક્ખન્ધો કામહેતુ કામનિદાનં કામાધિકરણં કામાનમેવ હેતુ.

''તસ્સ ચે, મહાનામ, કુલપુત્તસ્સ એવં ઉટ્ઠહતો ઘટતો વાયમતો તે ભોગા અભિનિપ્ફજ્જન્તિ. સો તેસં ભોગાનં આરક્ખાધિકરણં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ – 'કિન્તિ મે ભોગે નેવ રાજાનો હરેય્યું, ન ચોરા હરેય્યું, ન અગ્ગિ દહેય્ય, ન ઉદકં વહેય્ય, ન અપ્પિયા વા દાયાદા હરેય્યુ'ન્તિ. તસ્સ એવં આરક્ખતો ગોપયતો તે ભોગે રાજાનો વા હરન્તિ, ચોરા વા હરન્તિ, અગ્ગિ વા દહતિ, ઉદકં વા વહતિ, અપ્પિયા વા દાયાદા હરન્તિ. સો સોચતિ

કિલમતિ પરિદેવતિ ઉરત્તાળિં કન્દતિ સમ્મોહં આપજ્જતિ – 'યમ્પિ મે અહોસિ તમ્પિ નો નત્થી'તિ. અયમ્પિ, મહાનામ, કામાનં આદીનવો સન્દિટ્ઠિકો દુક્ખક્ખન્ધો કામહેતુ કામનિદાનં કામાધિકરણં કામાનમેવ હેતુ.

''પુન ચપરં, મહાનામ, કામહેતુ કામનિદાનં કામાધિકરણં કામાનમેવ હેતુ રાજાનોપિ રાજૂહિ વિવદન્તિ, ખત્તિયાપિ ખત્તિયેહિ વિવદન્તિ, બ્રાહ્મણાપિ બ્રાહ્મણેહિ વિવદન્તિ, ગહપતીપિ ગહપતીહિ વિવદન્તિ, માતાપિ પુત્તેન વિવદતિ, પુત્તોપિ માતરા વિવદતિ, પિતાપિ પુત્તેન વિવદતિ, પુત્તોપિ પિતરા વિવદતિ, ભાતાપિ ભાતરા વિવદતિ, ભાતાપિ ભગિનિયા વિવદતિ, ભગિનીપિ ભાતરા વિવદતિ, સહાયોપિ સહાયેન વિવદતિ. તે તત્થ કલહવિગ્ગહવિવાદાપન્ના અઞ્ઞમઞ્ઞં પાણીહિપિ ઉપક્કમન્તિ, લેડ્ડૂહિપિ ઉપક્કમન્તિ, દણ્ડેહિપિ ઉપક્કમન્તિ, સત્થેહિપિ ઉપક્કમન્તિ. તે તત્થ મરણમ્પિ નિગચ્છન્તિ, મરણમત્તમ્પિ દુક્ખં . અયમ્પિ, મહાનામ, કામાનં આદીનવો સન્દિટ્ઠિકો દુક્ખક્ખન્ધો કામહેતુ કામનિદાનં કામાધિકરણં કામાનમેવ હેતુ.

''પુન ચપરં, મહાનામ, કામહેતુ કામનિદાનં કામાધિકરણં કામાનમેવ હેતુ અસિચમ્મં ગહેત્વા, ધનુકલાપં સન્નય્હિત્વા, ઉભતોબ્યૂળ્હં સઙ્ગામં પક્ખન્દન્તિ ઉસૂસુપિ ખિપ્પમાનેસુ, સત્તીસુપિ ખિપ્પમાનાસુ, અસીસુપિ વિજ્જોતલન્તેસુ. તે તત્થ ઉસૂહિપિ વિજ્ઝન્તિ, સત્તિયાપિ વિજ્ઝન્તિ, અસિનાપિ સીસં છિન્દન્તિ. તે તત્થ મરણમ્પિ નિગચ્છન્તિ, મરણમત્તમ્પિ દુક્ખં. અયમ્પિ, મહાનામ, કામાનં આદીનવો સન્દિટ્ઠિકો દુક્ખક્ખન્ધો કામહેતુ કામનિદાનં કામાધિકરણં કામાનમેવ હેતુ.

''પુન ચપરં, મહાનામ, કામહેતુ કામનિદાનં કામાધિકરણં કામાનમેવ હેતુ અસિચમ્મં ગહેત્વા, ધનુકલાપં સન્નય્હિત્વા, અદ્દાવલેપના ઉપકારિયો પક્ખન્દન્તિ ઉસૂસુપિ ખિપ્પમાનેસુ, સત્તીસુપિ ખિપ્પમાનાસુ, અસીસુપિ વિજ્જોતલન્તેસુ. તે તત્થ ઉસૂહિપિ વિજ્ઝન્તિ, સત્તિયાપિ વિજ્ઝન્તિ, છકણકાયપિ ઓસિઞ્ચન્તિ, અભિવગ્ગેનપિ ઓમદ્દન્તિ, અસિનાપિ સીસં છિન્દન્તિ. તે તત્થ મરણમ્પિ નિગચ્છન્તિ, મરણમત્તમ્પિ દુક્ખં. અયમ્પિ, મહાનામ, કામાનં આદીનવો સન્દિટ્ઠિકો દુક્ખક્ખન્ધો કામહેતુ કામનિદાનં કામાધિકરણં કામાનમેવ હેતુ.

''પુન ચપરં, મહાનામ, કામહેતુ કામનિદાનં કામાધિકરણં કામાનમેવ હેતુ સન્ધિમ્પિ છિન્દન્તિ, નિલ્લોપમ્પિ હરન્તિ, એકાગારિકમ્પિ કરોન્તિ, પરિપન્થેપિ તિટ્ઠન્તિ, પરદારમ્પિ ગચ્છન્તિ. તમેનં રાજાનો ગહેત્વા વિવિધા કમ્મકારણા કારેન્તિ – કસાહિપિ તાળેન્તિ, વેત્તેહિપિ તાળેન્તિ, અદ્ધદણ્ડકેહિપિ તાળેન્તિ; હત્થમ્પિ છિન્દન્તિ, પાદમ્પિ છિન્દન્તિ, હત્થપાદમ્પિ છિન્દન્તિ, કણ્ણમ્પિ છિન્દન્તિ, નાસમ્પિ છિન્દન્તિ, કણ્ણનાસમ્પિ છિન્દન્તિ; બિલઙ્ગથાલિકમ્પિ કરોન્તિ, સઙ્ખમુણ્ડિકમ્પિ કરોન્તિ, રાહુમુખમ્પિ કરોન્તિ, જોતિમાલિકમ્પિ કરોન્તિ, હત્થપજ્જોતિકમ્પિ કરોન્તિ, એરકવત્તિકમ્પિ કરોન્તિ, ચીરકવાસિકમ્પિ કરોન્તિ, એણેય્યકમ્પિ કરોન્તિ, બળિસમંસિકમ્પિ કરોન્તિ, કહાપણિકમ્પિ કરોન્તિ, ખારાપતચ્છિકમ્પિ કરોન્તિ, પલિઘપરિવત્તિકમ્પિ કરોન્તિ, પલાલપીઠકમ્પિ કરોન્તિ, તત્તેનપિ તેલેન ઓસિઞ્ચન્તિ, સુનખેહિપિ ખાદાપેન્તિ, જીવન્તમ્પિ સૂલે ઉત્તાસેન્તિ, અસિનાપિ સીસં છિન્દન્તિ. તે તત્થ મરણમ્પિ નિગચ્છન્તિ, મરણમત્તમ્પિ દુક્ખં. અયમ્પિ, મહાનામ, કામાનં આદીનવો સન્દિટ્ઠિકો દુક્ખક્ખન્ધો કામહેતુ કામનિદાનં કામાધિકરણં કામાનમેવ હેતુ.

''પુન ચપરં, મહાનામ, કામહેતુ કામનિદાનં કામાધિકરણં કામાનમેવ હેતુ કાયેન દુચ્ચરિતં ચરન્તિ, વાચાય દુચ્ચરિતં ચરન્તિ, મનસા દુચ્ચરિતં ચરન્તિ. તે કાયેન દુચ્ચરિતં ચરિત્વા, વાચાય દુચ્ચરિતં ચરિત્વા, મનસા

દુચ્ચરિતં ચરિત્વા, કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા, અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જન્તિ. અયમ્પિ, મહાનામ, કામાનં આદીનવો સમ્પરાયિકો , દુક્ખક્ખન્ધો કામહેતુ કામનિદાનં કામાધિકરણં કામાનમેવ હેતુ.

૧૭૯. ''એકમિદાહં, મહાનામ, સમયં રાજગહે વિહરામિ ગિજ્ઝકૂટે પબ્બતે. તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલા નિગણ્ઠા [નિગન્થા (સ્યા॰ ક॰)] ઇસિગિલિપસ્સે કાળસિલાયં ઉબ્ભટ્ઠકા હોન્તિ આસનપટિક્ખિત્તા, ઓપક્કમિકા દુક્ખા તિબ્બા ખરા કટુકા વેદના વેદયન્તિ. અથ ખ્વાહં, મહાનામ, સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેન ઇસિગિલિપસ્સે કાળસિલા યેન તે નિગણ્ઠા તેનુપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા તે નિગણ્ઠે એતદવોચં – 'કિન્નુ તુમ્હે, આવુસો, નિગણ્ઠા ઉબ્ભટ્ઠકા આસનપટિક્ખિત્તા, ઓપક્કમિકા દુક્ખા તિબ્બા ખરા કટુકા વેદના વેદયથા'તિ? એવં વુત્તે, મહાનામ, તે નિગણ્ઠા મં એતદવોચું – 'નિગણ્ઠો, આવુસો, નાટપુત્તો [નાથપુત્તો (સી॰ પી॰)] સબ્બઞ્ઞૂ સબ્બદસ્સાવી અપરિસેસં ઞાણદસ્સનં પટિજાનાતિ – ''ચરતો ચ મે તિટ્ઠતો ચ સુત્તસ્સ ચ જાગરસ્સ ચ સતતં સમિતં ઞાણદસ્સનં પચ્ચુપટ્ઠિત''ન્તિ. સો એવમાહ – ''અત્થિ ખો વો [અત્થિ ખો ભો (સ્યા॰ ક॰)], નિગણ્ઠા, પુબ્બે પાપકમ્મં કતં, તં ઇમાય કટુકાય દુક્કરકારિકાય નિજ્જીરેથ [નિજ્જરેથ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)]; યં પનેત્થ [મયં પનેત્થ (ક॰)] એતરહિ કાયેન સંવુતા વાચાય સંવુતા મનસા સંવુતા તં આયતિં પાપસ્સ કમ્મસ્સ અકરણં; ઇતિ પુરાણાનં કમ્માનં તપસા બ્યન્તિભાવા, નવાનં કમ્માનં અકરણા, આયતિં અનવસ્સવો; આયતિં અનવસ્સવા કમ્મક્ખયો, કમ્મક્ખયા દુક્ખક્ખયો, દુક્ખક્ખયા વેદનાક્ખયો, વેદનાક્ખયા સબ્બં દુક્ખં નિજ્જિણ્ણં ભવિસ્સતી''તિ. તઞ્ચ પનમ્હાકં રુચ્ચતિ ચેવ ખમતિ ચ, તેન ચમ્હ અત્તમના'તિ.

૧૮૦. ''એવં વુત્તે, અહં, મહાનામ, તે નિગણ્ઠે એતદવોચં – 'કિં પન તુમ્હે, આવુસો નિગણ્ઠા, જાનાથ – અહુવમ્હેવ મયં પુબ્બે ન નાહુવમ્હા'તિ? 'નો હિદં, આવુસો'. 'કિં પન તુમ્હે, આવુસો નિગણ્ઠા, જાનાથ – અકરમ્હેવ મયં પુબ્બે પાપકમ્મં ન નાકરમ્હા'તિ? 'નો હિદં, આવુસો'. 'કિં પન તુમ્હે, આવુસો નિગણ્ઠા, જાનાથ – એવરૂપં વા એવરૂપં વા પાપકમ્મં અકરમ્હા'તિ? 'નો હિદં, આવુસો'. 'કિં પન તુમ્હે, આવુસો નિગણ્ઠા, જાનાથ – એત્તકં વા દુક્ખં નિજ્જિણ્ણં, એત્તકં વા દુક્ખં નિજ્જીરેતબ્બં , એત્તકમ્હિ વા દુક્ખે નિજ્જિણ્ણે સબ્બં દુક્ખં નિજ્જિણ્ણં ભવિસ્સતી'તિ? 'નો હિદં, આવુસો'. 'કિં પન તુમ્હે, આવુસો નિગણ્ઠા, જાનાથ – દિટ્ઠેવ ધમ્મે અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનં, કુસલાનં ધમ્માનં ઉપસમ્પદ'ન્તિ? 'નો હિદં, આવુસો'.

'''ઇતિ કિર તુમ્હે, આવુસો નિગણ્ઠા, ન જાનાથ – અહુવમ્હેવ મયં પુબ્બે ન નાહુવમ્હાતિ, ન જાનાથ – અકરમ્હેવ મયં પુબ્બે પાપકમ્મં ન નાકરમ્હાતિ, ન જાનાથ – એવરૂપં વા એવરૂપં વા પાપકમ્મં અકરમ્હાતિ, ન જાનાથ – એત્તકં વા દુક્ખં નિજ્જિણ્ણં, એત્તકં વા દુક્ખં નિજ્જીરેતબ્બં, એત્તકમ્હિ વા દુક્ખે નિજ્જિણ્ણે સબ્બં દુક્ખં નિજ્જિણ્ણં ભવિસ્સતીતિ. ન જાનાથ – દિટ્ઠેવ ધમ્મે અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનં, કુસલાનં ધમ્માનં ઉપસમ્પદં. એવં સન્તે, આવુસો નિગણ્ઠા, યે લોકે લુદ્દા લોહિતપાણિનો કુરૂરકમ્મન્તા મનુસ્સેસુ પચ્ચાજાતા તે નિગણ્ઠેસુ પબ્બજન્તી'તિ? 'ન ખો, આવુસો ગોતમ, સુખેન સુખં અધિગન્તબ્બં, દુક્ખેન ખો સુખં અધિગન્તબ્બં; સુખેન ચાવુસો ગોતમ, સુખં અધિગન્તબ્બં અભવિસ્સ, રાજા માગધો સેનિયો બિમ્બિસારો સુખં અધિગચ્છેય્ય, રાજા માગધો સેનિયો બિમ્બિસારો સુખવિહારિતરો આયસ્મતા ગોતમેના'તિ.

'''અદ્ધાયસ્મન્તેહિ નિગણ્ઠેહિ સહસા અપ્પટિસઙ્ખા વાચા ભાસિતા – ન ખો, આવુસો ગોતમ, સુખેન સુખં અધિગન્તબ્બં, દુક્ખેન ખો સુખં અધિગન્તબ્બં; સુખેન ચાવુસો ગોતમ, સુખં અધિગન્તબ્બં અભવિસ્સ, રાજા માગધો સેનિયો બિમ્બિસારો સુખં અધિગચ્છેય્ય, રાજા માગધો સેનિયો બિમ્બિસારો સુખવિહારિતરો આયસ્મતા

ગોતમેના’’તિ. અપિ ચ અહમેવ તત્થ પટિપુચ્છિતબ્બો – કો નુ ખો આયસ્મન્તાનં સુખવિહારિતરો રાજા વા માગધો સેનિયો બિમ્બિસારો આયસ્મા વા ગોતમો’તિ? અદ્ધાવુસો ગોતમ, અમ્હેહિ સહસા અપ્પટિસઙ્ખા વાચા ભાસિતા, ન ખો, આવુસો ગોતમ, સુખેન સુખં અધિગન્તબ્બં, દુક્ખેન ખો સુખં અધિગન્તબ્બં; સુખેન ચાવુસો ગોતમ, સુખં અધિગન્તબ્બં અભવિસ્સ, રાજા માગધો સેનિયો બિમ્બિસારો સુખં અધિગચ્છેય્ય, રાજા માગધો સેનિયો બિમ્બિસારો સુખવિહારિતરો આયસ્મતા ગોતમેનાતિ. અપિ ચ તિટ્ઠતેતં, ઇદાનિપિ મયં આયસ્મન્તં ગોતમં પુચ્છામ – કો નુ ખો આયસ્મન્તાનં સુખવિહારિતરો રાજા વા માગધો સેનિયો બિમ્બિસારો આયસ્મા વા ગોતમો’તિ?

‘‘‘તેન હાવુસો નિગણ્ઠા, તુમ્હેવ તત્થ પટિપુચ્છિસ્સામિ, યથા વો ખમેય્ય તથા નં બ્યાકરેય્યાથ. તં કિં મઞ્ઞથાવુસો નિગણ્ઠા, પહોતિ રાજા માગધો સેનિયો બિમ્બિસારો, અનિઞ્જમાનો કાયેન, અભાસમાનો વાચં, સત્ત રત્તિન્દિવાનિ એકન્તસુખં પટિસંવેદી વિહરિતુ’ન્તિ? ‘નો હિદં, આવુસો’.

‘‘‘તં કિં મઞ્ઞથાવુસો નિગણ્ઠા, પહોતિ રાજા માગધો સેનિયો બિમ્બિસારો, અનિઞ્જમાનો કાયેન, અભાસમાનો વાચં, છ રત્તિન્દિવાનિ...પે॰... પઞ્ચ રત્તિન્દિવાનિ... ચત્તારિ રત્તિન્દિવાનિ... તીણિ રત્તિન્દિવાનિ... દ્વે રત્તિન્દિવાનિ... એકં રત્તિન્દિવં એકન્તસુખં પટિસંવેદી વિહરિતુ’ન્તિ? ‘નો હિદં, આવુસો’.

‘‘‘અહં ખો, આવુસો નિગણ્ઠા, પહોમિ અનિઞ્જમાનો કાયેન, અભાસમાનો વાચં, એકં રત્તિન્દિવં એકન્તસુખં પટિસંવેદી વિહરિતું. અહં ખો, આવુસો નિગણ્ઠા, પહોમિ અનિઞ્જમાનો કાયેન, અભાસમાનો વાચં, દ્વે રત્તિન્દિવાનિ... તીણિ રત્તિન્દિવાનિ... ચત્તારિ રત્તિન્દિવાનિ... પઞ્ચ રત્તિન્દિવાનિ... છ રત્તિન્દિવાનિ... સત્ત રત્તિન્દિવાનિ એકન્તસુખં પટિસંવેદી વિહરિતું. તં કિં મઞ્ઞથાવુસો નિગણ્ઠા, એવં સન્તે કો સુખવિહારિતરો રાજા વા માગધો સેનિયો બિમ્બિસારો અહં વા’તિ? ‘એવં સન્તે આયસ્માવ ગોતમો સુખવિહારિતરો રઞ્ઞા માગધેન સેનિયેન બિમ્બિસારેના’’’તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમનો મહાનામો સક્કો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દીતિ.

ચૂળદુક્ખક્ખન્ધસુત્તં નિટ્ઠિતં ચતુત્થં.

૫. અનુમાનસુત્તં

૧૮૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો ભગ્ગેસુ વિહરતિ સુસુમારગિરે [સુંસુમારગિરે (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] ભેસકળાવને મિગદાયે. તત્ર ખો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘આવુસો, ભિક્ખવો’’તિ. ‘‘આવુસો’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો મહામોગ્ગલ્લાનસ્સ પચ્ચસ્સોસું. આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો એતદવોચ –

‘‘પવારેતિ ચેપિ, આવુસો, ભિક્ખુ – ‘વદન્તુ મં આયસ્મન્તો, વચનીયોમ્હિ આયસ્મન્તેહી’તિ, સો ચ હોતિ દુબ્બચો, દોવચસ્સકરણેહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો, અક્ખમો અપ્પદક્ખિણગ્ગાહી અનુસાસનિં, અથ ખો નં સબ્રહ્મચારી ન ચેવ વત્તબ્બં મઞ્ઞન્તિ, ન ચ અનુસાસિતબ્બં મઞ્ઞન્તિ, ન ચ તસ્મિં પુગ્ગલે વિસ્સાસં આપજ્જિતબ્બં મઞ્ઞન્તિ.

‘‘કતમે ચાવુસો, દોવચસ્સકરણા ધમ્મા? ઇધાવુસો, ભિક્ખુ પાપિચ્છો હોતિ, પાપિકાનં ઇચ્છાનં વસં ગતો. યમ્પાવુસો, ભિક્ખુ પાપિચ્છો હોતિ, પાપિકાનં ઇચ્છાનં વસં ગતો – અયમ્પિ ધમ્મો દોવચસ્સકરણો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ અત્તુક્કંસકો હોતિ પરવમ્ભી. યમ્પાવુસો, ભિક્ખુ અત્તુક્કંસકો હોતિ પરવમ્ભી – અયમ્પિ ધમ્મો દોવચસ્સકરણો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ કોધનો હોતિ કોધાભિભૂતો. યમ્પાવુસો, ભિક્ખુ કોધનો હોતિ કોધાભિભૂતો – અયમ્પિ ધમ્મો દોવચસ્સકરણો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો , ભિક્ખુ કોધનો હોતિ કોધહેતુ ઉપનાહી. યમ્પાવુસો, ભિક્ખુ કોધનો હોતિ કોધહેતુ ઉપનાહી – અયમ્પિ ધમ્મો દોવચસ્સકરણો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ કોધનો હોતિ કોધહેતુ અભિસઙ્ગી. યમ્પાવુસો, ભિક્ખુ કોધનો હોતિ કોધહેતુ અભિસઙ્ગી – અયમ્પિ ધમ્મો દોવચસ્સકરણો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ કોધનો હોતિ કોધસામન્તા [કોધસામન્તં (સ્યા॰ પી॰ ક॰)] વાચં નિચ્છારેતા. યમ્પાવુસો, ભિક્ખુ કોધનો હોતિ કોધસામન્તા વાચં નિચ્છારેતા – અયમ્પિ ધમ્મો દોવચસ્સકરણો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ ચોદિતો [ચુદિતો (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] ચોદકેન ચોદકં પટિપ્ફરતિ. યમ્પાવુસો, ભિક્ખુ ચોદિતો ચોદકેન ચોદકં પટિપ્ફરતિ – અયમ્પિ ધમ્મો દોવચસ્સકરણો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ ચોદિતો ચોદકેન ચોદકં અપસાદેતિ. યમ્પાવુસો, ભિક્ખુ ચોદિતો ચોદકેન ચોદકં અપસાદેતિ – અયમ્પિ ધમ્મો દોવચસ્સકરણો.

‘‘પુન ચપરં , આવુસો, ભિક્ખુ ચોદિતો ચોદકેન ચોદકસ્સ પચ્ચારોપેતિ. યમ્પાવુસો, ભિક્ખુ ચોદિતો ચોદકેન ચોદકસ્સ પચ્ચારોપેતિ – અયમ્પિ ધમ્મો દોવચસ્સકરણો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ ચોદિતો ચોદકેન અઞ્ઞેનઞ્ઞં પટિચરતિ, બહિદ્ધા કથં અપનામેતિ, કોપઞ્ચ દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ પાતુકરોતિ. યમ્પાવુસો, ભિક્ખુ ચોદિતો ચોદકેન અઞ્ઞેનઞ્ઞં પટિચરતિ, બહિદ્ધા કથં અપનામેતિ, કોપઞ્ચ દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ પાતુકરોતિ – અયમ્પિ ધમ્મો દોવચસ્સકરણો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ ચોદિતો ચોદકેન અપદાને ન સમ્પાયતિ. યમ્પાવુસો, ભિક્ખુ ચોદિતો ચોદકેન અપદાને ન સમ્પાયતિ – અયમ્પિ ધમ્મો દોવચસ્સકરણો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ મક્ખી હોતિ પળાસી. યમ્પાવુસો, ભિક્ખુ મક્ખી હોતિ પળાસી – અયમ્પિ ધમ્મો દોવચસ્સકરણો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ ઇસ્સુકી હોતિ મચ્છરી. યમ્પાવુસો, ભિક્ખુ ઇસ્સુકી હોતિ મચ્છરી – અયમ્પિ ધમ્મો દોવચસ્સકરણો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ સઠો હોતિ માયાવી. યમ્પાવુસો, ભિક્ખુ સઠો હોતિ માયાવી – અયમ્પિ ધમ્મો દોવચસ્સકરણો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ થદ્ધો હોતિ અતિમાની. યમ્પાવુસો, ભિક્ખુ થદ્ધો હોતિ અતિમાની – અયમ્પિ ધમ્મો દોવચસ્સકરણો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ સન્દિટ્ઠિપરામાસી હોતિ આધાનગ્ગાહી દુપ્પટિનિસ્સગ્ગી. યમ્પાવુસો, ભિક્ખુ સન્દિટ્ઠિપરામાસી હોતિ આધાનગ્ગાહી દુપ્પટિનિસ્સગ્ગી – અયમ્પિ ધમ્મો દોવચસ્સકરણો. ઇમે વુચ્ચન્તાવુસો, દોવચસ્સકરણા ધમ્મા.

૧૮૨. ‘‘નો ચેપિ, આવુસો, ભિક્ખુ પવારેતિ – ‘વદન્તુ મં આયસ્મન્તો, વચનીયોમ્હિ આયસ્મન્તેહી’તિ, સો ચ હોતિ સુવચો, સોવચસ્સકરણેહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો, ખમો પદક્ખિણગ્ગાહી અનુસાસનિં, અથ ખો નં સબ્રહ્મચારી વત્તબ્બઞ્ચેવ મઞ્ઞન્તિ, અનુસાસિતબ્બઞ્ચ મઞ્ઞન્તિ, તસ્મિઞ્ચ પુગ્ગલે વિસ્સાસં આપજ્જિતબ્બં મઞ્ઞન્તિ.

‘‘કતમે ચાવુસો, સોવચસ્સકરણા ધમ્મા? ઇધાવુસો, ભિક્ખુ ન પાપિચ્છો હોતિ, ન પાપિકાનં ઇચ્છાનં વસં ગતો. યમ્પાવુસો, ભિક્ખુ ન પાપિચ્છો હોતિ ન પાપિકાનં ઇચ્છાનં વસં ગતો – અયમ્પિ ધમ્મો સોવચસ્સકરણો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ અનત્તુક્કંસકો હોતિ અપરવમ્ભી. યમ્પાવુસો, ભિક્ખુ અનત્તુક્કંસકો હોતિ અપરવમ્ભી – અયમ્પિ ધમ્મો સોવચસ્સકરણો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ ન કોધનો હોતિ ન કોધાભિભૂતો. યમ્પાવુસો, ભિક્ખુ ન કોધનો હોતિ ન કોધાભિભૂતો – અયમ્પિ ધમ્મો સોવચસ્સકરણો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ ન કોધનો હોતિ ન કોધહેતુ ઉપનાહી. યમ્પાવુસો, ભિક્ખુ ન કોધનો હોતિ ન કોધહેતુ ઉપનાહી – અયમ્પિ ધમ્મો સોવચસ્સકરણો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ ન કોધનો હોતિ ન કોધહેતુ અભિસઙ્ગી. યમ્પાવુસો, ભિક્ખુ ન કોધનો હોતિ ન કોધહેતુ અભિસઙ્ગી – અયમ્પિ ધમ્મો સોવચસ્સકરણો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ ન કોધનો હોતિ ન કોધસામન્તા વાચં નિચ્છારેતા. યમ્પાવુસો , ભિક્ખુ ન કોધનો હોતિ ન કોધસામન્તા વાચં નિચ્છારેતા – અયમ્પિ ધમ્મો સોવચસ્સકરણો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ ચોદિતો ચોદકેન ચોદકં નપ્પટિપ્ફરતિ. યમ્પાવુસો, ભિક્ખુ ચોદિતો ચોદકેન ચોદકં નપ્પટિપ્ફરતિ – અયમ્પિ ધમ્મો સોવચસ્સકરણો .

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ ચોદિતો ચોદકેન ચોદકં ન અપસાદેતિ. યમ્પાવુસો, ભિક્ખુ ચોદિતો ચોદકેન ચોદકં ન અપસાદેતિ – અયમ્પિ ધમ્મો સોવચસ્સકરણો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ ચોદિતો ચોદકેન ચોદકસ્સ ન પચ્ચારોપેતિ. યમ્પાવુસો, ભિક્ખુ ચોદિતો ચોદકેન ચોદકસ્સ ન પચ્ચારોપેતિ – અયમ્પિ ધમ્મો સોવચસ્સકરણો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ ચોદિતો ચોદકેન ન અઞ્ઞેનઞ્ઞં પટિચરતિ, ન બહિદ્ધા કથં અપનામેતિ, ન કોપઞ્ચ દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ પાતુકરોતિ. યમ્પાવુસો, ભિક્ખુ ચોદિતો ચોદકેન ન અઞ્ઞેનઞ્ઞં પટિચરતિ, ન બહિદ્ધા કથં અપનામેતિ, ન કોપઞ્ચ દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ પાતુકરોતિ – અયમ્પિ ધમ્મો સોવચસ્સકરણો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ ચોદિતો ચોદકેન અપદાને સમ્પાયતિ. યમ્પાવુસો, ભિક્ખુ ચોદિતો ચોદકેન અપદાને સમ્પાયતિ – અયમ્પિ ધમ્મો સોવચસ્સકરણો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ અમક્ખી હોતિ અપળાસી. યમ્પાવુસો, ભિક્ખુ અમક્ખી હોતિ અપળાસી – અયમ્પિ ધમ્મો સોવચસ્સકરણો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ અનિસ્સુકી હોતિ અમચ્છરી. યમ્પાવુસો, ભિક્ખુ અનિસ્સુકી હોતિ અમચ્છરી – અયમ્પિ ધમ્મો સોવચસ્સકરણો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ અસઠો હોતિ અમાયાવી. યમ્પાવુસો, ભિક્ખુ અસઠો હોતિ અમાયાવી – અયમ્પિ ધમ્મો સોવચસ્સકરણો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ અત્થદ્ધો હોતિ અનતિમાની. યમ્પાવુસો, ભિક્ખુ અત્થદ્ધો હોતિ અનતિમાની – અયમ્પિ ધમ્મો સોવચસ્સકરણો.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ અસન્દિટ્ઠિપરામાસી હોતિ અનાધાનગ્ગાહી સુપ્પટિનિસ્સગ્ગી. યમ્પાવુસો, ભિક્ખુ અસન્દિટ્ઠિપરામાસી હોતિ, અનાધાનગ્ગાહી સુપ્પટિનિસ્સગ્ગી – અયમ્પિ ધમ્મો સોવચસ્સકરણો. ઇમે વુચ્ચન્તાવુસો, સોવચસ્સકરણા ધમ્મા.

૧૮૩. ‘‘તત્રાવુસો , ભિક્ખુના અત્તનાવ અત્તાનં એવં અનુમિનિતબ્બં [અનુમાનિતબ્બં (સી॰)] – ‘યો ખ્વાયં પુગ્ગલો પાપિચ્છો, પાપિકાનં ઇચ્છાનં વસં ગતો, અયં મે પુગ્ગલો અપ્પિયો અમનાપો; અહઞ્ચેવ ખો પનસ્સં પાપિચ્છો પાપિકાનં ઇચ્છાનં વસં ગતો, અહંપાસ્સં પરેસં અપ્પિયો અમનાપો’તિ. એવં જાનન્તેનાવુસો, ભિક્ખુના ‘ન પાપિચ્છો ભવિસ્સામિ, ન પાપિકાનં ઇચ્છાનં વસં ગતો’તિ ચિત્તં ઉપ્પાદેતબ્બં.

‘‘‘યો ખ્વાયં પુગ્ગલો અત્તુક્કંસકો પરવમ્ભી, અયં મે પુગ્ગલો અપ્પિયો અમનાપો; અહઞ્ચેવ ખો પનસ્સં અત્તુક્કંસકો પરવમ્ભી, અહંપાસ્સં પરેસં અપ્પિયો અમનાપો’તિ. એવં જાનન્તેનાવુસો, ભિક્ખુના ‘અનત્તુક્કંસકો ભવિસ્સામિ અપરવમ્ભી’તિ ચિત્તં ઉપ્પાદેતબ્બં.

‘‘‘યો ખ્વાયં પુગ્ગલો કોધનો કોધાભિભૂતો, અયં મે પુગ્ગલો અપ્પિયો અમનાપો. અહઞ્ચેવ ખો પનસ્સં કોધનો કોધાભિભૂતો, અહંપાસ્સં પરેસં અપ્પિયો અમનાપો’તિ. એવં જાનન્તેનાવુસો, ભિક્ખુના ‘ન કોધનો ભવિસ્સામિ ન કોધાભિભૂતો’તિ ચિત્તં ઉપ્પાદેતબ્બં.

‘‘‘યો ખ્વાયં પુગ્ગલો કોધનો કોધહેતુ ઉપનાહી, અયં મે પુગ્ગલો અપ્પિયો અમનાપો; અહઞ્ચેવ ખો પનસ્સં કોધનો કોધહેતુ ઉપનાહી, અહંપાસ્સં પરેસં અપ્પિયો અમનાપો’તિ. એવં જાનન્તેનાવુસો, ભિક્ખુના ‘ન કોધનો ભવિસ્સામિ ન કોધહેતુ ઉપનાહી’તિ ચિત્તં ઉપ્પાદેતબ્બં.

‘‘‘યો ખ્વાયં પુગ્ગલો કોધનો કોધહેતુ અભિસઙ્ગી, અયં મે પુગ્ગલો અપ્પિયો અમનાપો; અહઞ્ચેવ ખો પનસ્સં કોધનો કોધહેતુ અભિસઙ્ગી, અહંપાસ્સં પરેસં અપ્પિયો અમનાપો’તિ. એવં જાનન્તેનાવુસો, ભિક્ખુના ‘ન કોધનો ભવિસ્સામિ ન કોધહેતુ અભિસઙ્ગી’તિ ચિત્તં ઉપ્પાદેતબ્બં.

‘‘‘યો ખ્વાયં પુગ્ગલો કોધનો કોધસામન્તા વાચં નિચ્છારેતા, અયં મે પુગ્ગલો અપ્પિયો અમનાપો; અહઞ્ચેવ ખો પનસ્સં કોધનો કોધસામન્તા વાચં નિચ્છારેતા, અહંપાસ્સં પરેસં અપ્પિયો અમનાપો’તિ. એવં જાનન્તેનાવુસો, ભિક્ખુના ‘ન કોધનો ભવિસ્સામિ ન કોધસામન્તા વાચં નિચ્છારેસ્સામી’તિ ચિત્તં ઉપ્પાદેતબ્બં.

‘‘‘યો ખ્વાયં પુગ્ગલો ચોદિતો ચોદકેન ચોદકં પટિપ્ફરતિ, અયં મે પુગ્ગલો અપ્પિયો અમનાપો; અહઞ્ચેવ ખો પન ચોદિતો ચોદકેન ચોદકં પટિપ્ફરેય્યં , અહંપાસ્સં પરેસં અપ્પિયો અમનાપો’તિ. એવં જાનન્તેનાવુસો, ભિક્ખુના ‘ચોદિતો ચોદકેન ચોદકં નપ્પટિપ્ફરિસ્સામી’તિ ચિત્તં ઉપ્પાદેતબ્બં.

‘‘‘યો ખ્વાયં પુગ્ગલો ચોદિતો ચોદકેન ચોદકં અપસાદેતિ, અયં મે પુગ્ગલો અપ્પિયો અમનાપો; અહઞ્ચેવ ખો પન ચોદિતો ચોદકેન ચોદકં અપસાદેય્યં, અહંપાસ્સં પરેસં અપ્પિયો અમનાપો’તિ. એવં જાનન્તેનાવુસો, ભિક્ખુના ‘ચોદિતો ચોદકેન ચોદકં ન અપસાદેસ્સામી’તિ ચિત્તં ઉપ્પાદેતબ્બં.

‘‘‘યો ખ્વાયં પુગ્ગલો ચોદિતો ચોદકેન ચોદકસ્સ પચ્ચારોપેતિ, અયં મે પુગ્ગલો અપ્પિયો અમનાપો; અહઞ્ચેવ ખો પન ચોદિતો ચોદકેન ચોદકસ્સ પચ્ચારોપેય્યં, અહંપાસ્સં પરેસં અપ્પિયો અમનાપો’તિ. એવં જાનન્તેનાવુસો, ભિક્ખુના ‘ચોદિતો ચોદકેન ચોદકસ્સ ન પચ્ચારોપેસ્સામી’તિ ચિત્તં ઉપ્પાદેતબ્બં.

‘‘‘યો ખ્વાયં પુગ્ગલો ચોદિતો ચોદકેન અઞ્ઞેનઞ્ઞં પટિચરતિ, બહિદ્ધા કથં અપનામેતિ, કોપઞ્ચ દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ પાતુકરોતિ, અયં મે પુગ્ગલો અપ્પિયો અમનાપો; અહઞ્ચેવ ખો પન ચોદિતો ચોદકેન અઞ્ઞેનઞ્ઞં પટિચરેય્યં, બહિદ્ધા કથં અપનામેય્યં , કોપઞ્ચ દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ પાતુકરેય્યં, અહંપાસ્સં પરેસં અપ્પિયો અમનાપો’તિ. એવં જાનન્તેનાવુસો, ભિક્ખુના ‘ચોદિતો ચોદકેન ન અઞ્ઞેનઞ્ઞં પટિચરિસ્સામિ, ન બહિદ્ધા કથં અપનામેસ્સામિ, ન કોપઞ્ચ દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ પાતુકરિસ્સામી’તિ ચિત્તં ઉપ્પાદેતબ્બં.

‘‘‘યો ખ્વાયં પુગ્ગલો ચોદિતો ચોદકેન અપદાને ન સમ્પાયતિ, અયં મે પુગ્ગલો અપ્પિયો અમનાપો; અહઞ્ચેવ ખો પન ચોદિતો ચોદકેન અપદાને ન સમ્પાયેય્યં, અહંપાસ્સં પરેસં અપ્પિયો અમનાપો’તિ. એવં જાનન્તેનાવુસો, ભિક્ખુના ‘ચોદિતો ચોદકેન અપદાને સમ્પાયિસ્સામી’તિ ચિત્તં ઉપ્પાદેતબ્બં.

‘‘‘યો ખ્વાયં પુગ્ગલો મક્ખી પળાસી, અયં મે પુગ્ગલો અપ્પિયો અમનાપો; અહઞ્ચેવ ખો પનસ્સં મક્ખી પળાસી, અહંપાસ્સં પરેસં અપ્પિયો અમનાપો’તિ. એવં જાનન્તેનાવુસો, ભિક્ખુના ‘અમક્ખી ભવિસ્સામિ અપળાસી’તિ ચિત્તં ઉપ્પાદેતબ્બં.

‘‘‘યો ખ્વાયં પુગ્ગલો ઇસ્સુકી મચ્છરી, અયં મે પુગ્ગલો અપ્પિયો અમનાપો; અહઞ્ચેવ ખો પનસ્સં ઇસ્સુકી મચ્છરી, અહંપાસ્સં પરેસં અપ્પિયો અમનાપો’તિ. એવં જાનન્તેનાવુસો, ભિક્ખુના ‘અનિસ્સુકી ભવિસ્સામિ અમચ્છરી’તિ ચિત્તં ઉપ્પાદેતબ્બં.

‘‘‘યો ખ્વાયં પુગ્ગલો સઠો માયાવી, અયં મે પુગ્ગલો અપ્પિયો અમનાપો; અહઞ્ચેવ ખો પનસ્સં સઠો માયાવી, અહંપાસ્સં પરેસં અપ્પિયો અમનાપો’તિ. એવં જાનન્તેનાવુસો, ભિક્ખુના ‘અસઠો ભવિસ્સામિ અમાયાવી’તિ ચિત્તં ઉપ્પાદેતબ્બં.

‘‘‘યો ખ્વાયં પુગ્ગલો થદ્ધો અતિમાની, અયં મે પુગ્ગલો અપ્પિયો અમનાપો; અહઞ્ચેવ ખો પનસ્સં થદ્ધો અતિમાની, અહંપાસ્સં પરેસં અપ્પિયો અમનાપો’તિ. એવં જાનન્તેનાવુસો, ભિક્ખુના ‘અત્થદ્ધો ભવિસ્સામિ અનતિમાની’તિ ચિત્તં ઉપ્પાદેતબ્બં.

‘‘‘યો ખ્વાયં પુગ્ગલો સન્દિટ્ઠિપરામાસી આધાનગ્ગાહી દુપ્પટિનિસ્સગ્ગી, અયં મે પુગ્ગલો અપ્પિયો અમનાપો; અહઞ્ચેવ ખો પનસ્સં સન્દિટ્ઠિપરામાસી આધાનગ્ગાહી દુપ્પટિનિસ્સગ્ગી, અહંપાસ્સં પરેસં અપ્પિયો અમનાપો’તિ. એવં જાનન્તેનાવુસો, ભિક્ખુના ‘અસન્દિટ્ઠિપરામાસી ભવિસ્સામિ અનાધાનગ્ગાહી સુપ્પટિનિસ્સગ્ગી’તિ ચિત્તં ઉપ્પાદેતબ્બં.

૧૮૪. ‘‘તત્રાવુસો , ભિક્ખુના અત્તનાવ અત્તાનં એવં પચ્ચવેક્ખિતબ્બં – ‘કિં નુ ખોમ્હિ પાપિચ્છો, પાપિકાનં ઇચ્છાનં વસં ગતો’તિ? સચે, આવુસો , ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનાતિ – ‘પાપિચ્છો ખોમ્હિ, પાપિકાનં ઇચ્છાનં વસં ગતો’તિ, તેનાવુસો, ભિક્ખુના તેસંયેવ પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય વાયમિતબ્બં. સચે પનાવુસો, ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનાતિ – ‘ન ખોમ્હિ પાપિચ્છો, ન પાપિકાનં ઇચ્છાનં વસં ગતો’તિ, તેનાવુસો, ભિક્ખુના તેનેવ પીતિપામોજ્જેન વિહાતબ્બં અહોરત્તાનુસિક્ખિના કુસલેસુ ધમ્મેસુ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુના અત્તનાવ અત્તાનં એવં પચ્ચવેક્ખિતબ્બં – ‘કિં નુ ખોમ્હિ અત્તુક્કંસકો પરવમ્ભી’તિ? સચે, આવુસો, ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનાતિ – ‘અત્તુક્કંસકો ખોમ્હિ પરવમ્ભી’તિ, તેનાવુસો, ભિક્ખુના તેસંયેવ પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય વાયમિતબ્બં. સચે પનાવુસો, ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનાતિ – ‘અનત્તુક્કંસકો ખોમ્હિ અપરવમ્ભી’તિ, તેનાવુસો, ભિક્ખુના તેનેવ પીતિપામોજ્જેન વિહાતબ્બં અહોરત્તાનુસિક્ખિના કુસલેસુ ધમ્મેસુ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુના અત્તનાવ અત્તાનં એવં પચ્ચવેક્ખિતબ્બં – ‘કિં નુ ખોમ્હિ કોધનો કોધાભિભૂતો’તિ? સચે, આવુસો, ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનાતિ – ‘કોધનો ખોમ્હિ કોધાભિભૂતો’તિ, તેનાવુસો, ભિક્ખુના તેસંયેવ પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય વાયમિતબ્બં. સચે પનાવુસો, ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનાતિ – ‘ન ખોમ્હિ કોધનો કોધાભિભૂતો’તિ, તેનાવુસો, ભિક્ખુના તેનેવ પીતિપામોજ્જેન વિહાતબ્બં અહોરત્તાનુસિક્ખિના કુસલેસુ ધમ્મેસુ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુના અત્તનાવ અત્તાનં એવં પચ્ચવેક્ખિતબ્બં – ‘કિં નુ ખોમ્હિ કોધનો કોધહેતુ ઉપનાહી’તિ? સચે, આવુસો, ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનાતિ ‘કોધનો ખોમ્હિ કોધહેતુ ઉપનાહી’તિ, તેનાવુસો, ભિક્ખુના તેસંયેવ પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય વાયમિતબ્બં. સચે પનાવુસો, ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનાતિ ‘ન ખોમ્હિ કોધનો કોધહેતુ ઉપનાહી’તિ, તેનાવુસો, ભિક્ખુના તેનેવ પીતિપામોજ્જેન વિહાતબ્બં અહોરત્તાનુસિક્ખિના કુસલેસુ ધમ્મેસુ.

“પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુના અત્તનાવ અત્તાનં એવં પચ્ચવેક્ખિતબ્બં – ‘કિં નુ ખોમ્હિ કોધનો કોધહેતુ અભિસઙ્ગી’તિ? સચે, આવુસો, ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનાતિ – ‘કોધનો ખોમ્હિ કોધહેતુ અભિસઙ્ગી’તિ, તેનાવુસો, ભિક્ખુના તેસંયેવ પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય વાયમિતબ્બં. સચે પનાવુસો, ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનાતિ – ‘ન ખોમ્હિ કોધનો કોધહેતુ અભિસઙ્ગી’તિ, તેનાવુસો, ભિક્ખુના તેનેવ પીતિપામોજ્જેન વિહાતબ્બં અહોરત્તાનુસિક્ખિના કુસલેસુ ધમ્મેસુ.

“પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુના અત્તનાવ અત્તાનં એવં પચ્ચવેક્ખિતબ્બં – ‘કિં નુ ખોમ્હિ કોધનો કોધસામન્તા વાચં નિચ્છારેતા’તિ? સચે, આવુસો, ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનાતિ – ‘કોધનો ખોમ્હિ કોધસામન્તા વાચં નિચ્છારેતા’તિ, તેનાવુસો, ભિક્ખુના તેસંયેવ પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય વાયમિતબ્બં. સચે પનાવુસો, ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનાતિ – ‘ન ખોમ્હિ કોધનો કોધસામન્તા વાચં નિચ્છારેતા’તિ, તેનાવુસો, ભિક્ખુના તેનેવ પીતિપામોજ્જેન વિહાતબ્બં અહોરત્તાનુસિક્ખિના કુસલેસુ ધમ્મેસુ.

“પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુના અત્તનાવ અત્તાનં એવં પચ્ચવેક્ખિતબ્બં – ‘કિં નુ ખોમ્હિ ચોદિતો ચોદકેન ચોદકં પટિપ્ફરામી’તિ? સચે, આવુસો, ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનાતિ ‘ચોદિતો ખોમ્હિ ચોદકેન ચોદકં પટિપ્ફરામી’તિ, તેનાવુસો, ભિક્ખુના તેસંયેવ પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય વાયમિતબ્બં. સચે પનાવુસો, ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનાતિ – ‘ચોદિતો ખોમ્હિ ચોદકેન ચોદકં નપ્પટિપ્ફરામી’તિ, તેનાવુસો, ભિક્ખુના તેનેવ પીતિપામોજ્જેન વિહાતબ્બં અહોરત્તાનુસિક્ખિના કુસલેસુ ધમ્મેસુ.

“પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુના અત્તનાવ અત્તાનં એવં પચ્ચવેક્ખિતબ્બં – ‘કિં નુ ખોમ્હિ ચોદિતો ચોદકેન ચોદકં અપસાદેમી’તિ? સચે, આવુસો, ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનાતિ ‘ચોદિતો ખોમ્હિ ચોદકેન ચોદકં અપસાદેમી’તિ, તેનાવુસો, ભિક્ખુના તેસંયેવ પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય વાયમિતબ્બં. સચે પનાવુસો, ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનાતિ – ‘ચોદિતો ખોમ્હિ ચોદકેન ચોદકં ન અપસાદેમી’તિ, તેનાવુસો, ભિક્ખુના તેનેવ પીતિપામોજ્જેન વિહાતબ્બં અહોરત્તાનુસિક્ખિના કુસલેસુ ધમ્મેસુ.

“પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુના અત્તનાવ અત્તાનં એવં પચ્ચવેક્ખિતબ્બં – ‘કિં નુ ખોમ્હિ ચોદિતો ચોદકેન ચોદકસ્સ પચ્ચારોપેમી’તિ? સચે, આવુસો, ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનાતિ – ‘ચોદિતો ખોમ્હિ ચોદકેન ચોદકસ્સ પચ્ચારોપેમી’તિ, તેનાવુસો, ભિક્ખુના તેસંયેવ પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય વાયમિતબ્બં. સચે પનાવુસો, ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનાતિ – ‘ચોદિતો ખોમ્હિ ચોદકેન ચોદકસ્સ ન પચ્ચારોપેમી’તિ, તેનાવુસો, ભિક્ખુના તેનેવ પીતિપામોજ્જેન વિહાતબ્બં અહોરત્તાનુસિક્ખિના કુસલેસુ ધમ્મેસુ.

“પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુના અત્તનાવ અત્તાનં એવં પચ્ચવેક્ખિતબ્બં – ‘કિં નુ ખોમ્હિ ચોદિતો ચોદકેન અઞ્ઞેનઞ્ઞં પટિચરામિ, બહિદ્ધા કથં અપનામેમિ, કોપઞ્ચ દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ પાતુકરોમી’તિ? સચે, આવુસો, ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનાતિ – ‘ચોદિતો ખોમ્હિ ચોદકેન અઞ્ઞેનઞ્ઞં પટિચરામિ, બહિદ્ધા કથં અપનામેમિ, કોપઞ્ચ દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ પાતુકરોમી’તિ, તેનાવુસો, ભિક્ખુના તેસંયેવ પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય વાયમિતબ્બં. સચે પનાવુસો, ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનાતિ – ‘ચોદિતો ખોમ્હિ ચોદકેન ન અઞ્ઞેનઞ્ઞં પટિચરામિ, ન બહિદ્ધા કથં અપનામેમિ, ન કોપઞ્ચ દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ પાતુકરોમી’તિ, તેનાવુસો, ભિક્ખુના તેનેવ પીતિપામોજ્જેન વિહાતબ્બં અહોરત્તાનુસિક્ખિના કુસલેસુ ધમ્મેસુ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુના અત્તનાવ અત્તાનં એવં પચ્ચવેક્ખિતબ્બં – ‘કિં નુ ખોમ્હિ ચોદિતો ચોદકેન અપદાને ન સમ્પાયામી’તિ? સચે, આવુસો, ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનાતિ – ‘ચોદિતો ખોમ્હિ ચોદકેન અપદાને ન સમ્પાયામી’તિ, તેનાવુસો, ભિક્ખુના તેસંયેવ પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય વાયમિતબ્બં. સચે પનાવુસો, ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનાતિ – ‘ચોદિતો ખોમ્હિ ચોદકેન અપદાને સમ્પાયામી’તિ, તેનાવુસો, ભિક્ખુના તેનેવ પીતિપામોજ્જેન વિહાતબ્બં અહોરત્તાનુસિક્ખિના કુસલેસુ ધમ્મેસુ.

‘‘પુન ચપરં , આવુસો, ભિક્ખુના અત્તનાવ અત્તાનં એવં પચ્ચવેક્ખિતબ્બં – ‘કિં નુ ખોમ્હિ મક્ખી પળાસી’તિ? સચે, આવુસો, ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનાતિ – ‘મક્ખી ખોમ્હિ પળાસી’તિ, તેનાવુસો, ભિક્ખુના તેસંયેવ પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય વાયમિતબ્બં. સચે પનાવુસો, ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનાતિ – ‘અમક્ખી ખોમ્હિ અપળાસી’તિ, તેનાવુસો, ભિક્ખુના તેનેવ પીતિપામોજ્જેન વિહાતબ્બં અહોરત્તાનુસિક્ખિના કુસલેસુ ધમ્મેસુ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુના અત્તનાવ અત્તાનં એવં પચ્ચવેક્ખિતબ્બં – ‘કિં નુ ખોમ્હિ ઇસ્સુકી મચ્છરી’તિ? સચે, આવુસો, ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનાતિ – ‘ઇસ્સુકી ખોમ્હિ મચ્છરી’તિ, તેનાવુસો, ભિક્ખુના તેસંયેવ પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય વાયમિતબ્બં. સચે પનાવુસો, ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનાતિ – ‘અનિસ્સુકી ખોમ્હિ અમચ્છરી’તિ, તેનાવુસો, ભિક્ખુના તેનેવ પીતિપામોજ્જેન વિહાતબ્બં અહોરત્તાનુસિક્ખિના કુસલેસુ ધમ્મેસુ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુના અત્તનાવ અત્તાનં એવં પચ્ચવેક્ખિતબ્બં – ‘કિં નુ ખોમ્હિ સઠો માયાવી’તિ? સચે, આવુસો, ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનાતિ – ‘સઠો ખોમ્હિ માયાવી’તિ, તેનાવુસો, ભિક્ખુના તેસંયેવ પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય વાયમિતબ્બં. સચે પનાવુસો, ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનાતિ – ‘અસઠો ખોમ્હિ અમાયાવી’તિ, તેનાવુસો, ભિક્ખુના તેનેવ પીતિપામોજ્જેન વિહાતબ્બં અહોરત્તાનુસિક્ખિના કુસલેસુ ધમ્મેસુ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુના અત્તનાવ અત્તાનં એવં પચ્ચવેક્ખિતબ્બં – ‘કિં નુ ખોમ્હિ થદ્ધો અતિમાની’તિ? સચે, આવુસો, ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનાતિ – ‘થદ્ધો ખોમ્હિ અતિમાની’તિ, તેનાવુસો, ભિક્ખુના તેસંયેવ પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય વાયમિતબ્બં. સચે પનાવુસો, ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનાતિ – ‘અત્થદ્ધો ખોમ્હિ અનતિમાની’તિ, તેનાવુસો, ભિક્ખુના તેનેવ પીતિપામોજ્જેન વિહાતબ્બં અહોરત્તાનુસિક્ખિના કુસલેસુ ધમ્મેસુ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુના અત્તનાવ અત્તાનં એવં પચ્ચવેક્ખિતબ્બં – ‘કિં નુ ખોમ્હિ સન્દિટ્ઠિપરામાસી આધાનગ્ગાહી દુપ્પટિનિસ્સગ્ગી’તિ? સચે, આવુસો , ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનાતિ – ‘સન્દિટ્ઠિપરામાસી ખોમ્હિ આધાનગ્ગાહી દુપ્પટિનિસ્સગ્ગી’તિ, તેનાવુસો, ભિક્ખુના તેસંયેવ પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય વાયમિતબ્બં. સચે પનાવુસો, ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનાતિ – ‘અસન્દિટ્ઠિપરામાસી ખોમ્હિ અનાધાનગ્ગાહી સુપ્પટિનિસ્સગ્ગી’તિ, તેનાવુસો, ભિક્ખુના તેનેવ પીતિપામોજ્જેન વિહાતબ્બં અહોરત્તાનુસિક્ખિના કુસલેસુ ધમ્મેસુ.

‘‘સચે , આવુસો, ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો સબ્બેપિમે પાપકે અકુસલે ધમ્મે અપ્પહીને અત્તનિ સમનુપસ્સતિ, તેનાવુસો, ભિક્ખુના સબ્બેસંયેવ ઇમેસં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય વાયમિતબ્બં. સચે પનાવુસો, ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો સબ્બેપિમે પાપકે અકુસલે ધમ્મે પહીને અત્તનિ સમનુપસ્સતિ, તેનાવુસો, ભિક્ખુના તેનેવ પીતિપામોજ્જેન વિહાતબ્બં, અહોરત્તાનુસિક્ખિના કુસલેસુ ધમ્મેસુ.

‘‘સેય્યથાપિ, આવુસો, ઇત્થી વા પુરિસો વા, દહરો યુવા મણ્ડનજાતિકો, આદાસે વા પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે, અચ્છે વા ઉદકપત્તે, સકં મુખનિમિત્તં પચ્ચવેક્ખમાનો, સચે તત્થ પસ્સતિ રજં વા અઙ્ગણં વા, તસ્સેવ રજસ્સ વા અઙ્ગણસ્સ વા પહાનાય વાયમતિ; નો ચે તત્થ પસ્સતિ રજં વા અઙ્ગણં વા, તેનેવ અત્તમનો હોતિ – ‘લાભા વત મે, પરિસુદ્ધં વત મે’તિ. એવમેવ ખો, આવુસો, સચે ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો સબ્બેપિમે પાપકે અકુસલે ધમ્મે અપ્પહીને અત્તનિ સમનુપસ્સતિ, તેનાવુસો, ભિક્ખુના સબ્બેસંયેવ ઇમેસં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય વાયમિતબ્બં. સચે પનાવુસો, ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો સબ્બેપિમે પાપકે અકુસલે ધમ્મે પહીને અત્તનિ સમનુપસ્સતિ, તેનાવુસો, ભિક્ખુના તેનેવ પીતિપામોજ્જેન વિહાતબ્બં, અહોરત્તાનુસિક્ખિના કુસલેસુ ધમ્મેસૂ’’તિ.

ઇદમવોચાયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો. અત્તમના તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો મહામોગ્ગલ્લાનસ્સ ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

અનુમાનસુત્તં નિટ્ઠિતં પઞ્ચમં.

૬. ચેતોખિલસુત્તં

૧૮૫. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ભિક્ખવો’’તિ. ‘‘ભદન્તે’’તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘યસ્સ કસ્સચિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો પઞ્ચ ચેતોખિલા અપ્પહીના, પઞ્ચ ચેતસોવિનિબન્ધા [ચેતસોવિનિબદ્ધા (સી॰), ચેતોવિનિબદ્ધા (સારત્થદીપનીટીકા)] અસમુચ્છિન્ના, સો વતિમસ્મિં ધમ્મવિનયે વુદ્ધિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જિસ્સતીતિ – નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

‘‘કતમાસ્સ પઞ્ચ ચેતોખિલા અપ્પહીના હોન્તિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સત્થરિ કઙ્ખતિ વિચિકિચ્છતિ નાધિમુચ્ચતિ ન સમ્પસીદતિ. યો સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સત્થરિ કઙ્ખતિ વિચિકિચ્છતિ નાધિમુચ્ચતિ ન સમ્પસીદતિ તસ્સ ચિત્તં ન નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય. યસ્સ ચિત્તં ન નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય, એવમસ્સાયં પઠમો ચેતોખિલો અપ્પહીનો હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ધમ્મે કઙ્ખતિ વિચિકિચ્છતિ નાધિમુચ્ચતિ ન સમ્પસીદતિ…પે॰… એવમસ્સાયં દુતિયો ચેતોખિલો અપ્પહીનો હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સઙ્ઘે કઙ્ખતિ વિચિકિચ્છતિ નાધિમુચ્ચતિ ન સમ્પસીદતિ…પે॰… એવમસ્સાયં તતિયો ચેતોખિલો અપ્પહીનો હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સિક્ખાય કઙ્ખતિ વિચિકિચ્છતિ નાધિમુચ્ચતિ ન સમ્પસીદતિ. યો સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સિક્ખાય કઙ્ખતિ વિચિકિચ્છતિ નાધિમુચ્ચતિ ન સમ્પસીદતિ, તસ્સ ચિત્તં ન નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય. યસ્સ ચિત્તં ન નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય, એવમસ્સાયં ચતુત્થો ચેતોખિલો અપ્પહીનો હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સબ્રહ્મચારીસુ કુપિતો હોતિ અનત્તમનો આહતચિત્તો ખિલજાતો. યો સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સબ્રહ્મચારીસુ કુપિતો હોતિ અનત્તમનો આહતચિત્તો ખિલજાતો, તસ્સ ચિત્તં ન નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય. યસ્સ ચિત્તં ન નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય, એવમસ્સાયં પઞ્ચમો ચેતોખિલો અપ્પહીનો હોતિ. ઇમાસ્સ પઞ્ચ ચેતોખિલા અપ્પહીના હોન્તિ.

૧૮૬. ‘‘કતમાસ્સ પઞ્ચ ચેતસોવિનિબન્ધા અસમુચ્છિન્ના હોન્તિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કામે અવીતરાગો [અવિગતરાગો (કત્થચિ)] હોતિ અવિગતચ્છન્દો અવિગતપેમો અવિગતપિપાસો અવિગતપરિળાહો અવિગતતણ્હો. યો સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કામે અવીતરાગો હોતિ અવિગતચ્છન્દો અવિગતપેમો અવિગતપિપાસો અવિગતપરિળાહો અવિગતતણ્હો, તસ્સ ચિત્તં ન નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય. યસ્સ ચિત્તં ન નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય, એવમસ્સાયં પઠમો ચેતસોવિનિબન્ધો અસમુચ્છિન્નો હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કાયે અવીતરાગો હોતિ…પે॰… એવમસ્સાયં દુતિયો ચેતસોવિનિબન્ધો અસમુચ્છિન્નો હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ રૂપે અવીતરાગો હોતિ…પે॰… એવમસ્સાયં તતિયો ચેતસોવિનિબન્ધો અસમુચ્છિન્નો હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યાવદત્થં ઉદરાવદેહકં ભુઞ્જિત્વા સેય્યસુખં પસ્સસુખં મિદ્ધસુખં અનુયુત્તો વિહરતિ. યો સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યાવદત્થં ઉદરાવદેહકં ભુઞ્જિત્વા સેય્યસુખં પસ્સસુખં મિદ્ધસુખં અનુયુત્તો વિહરતિ, તસ્સ ચિત્તં ન નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય. યસ્સ ચિત્તં ન નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય, એવમસ્સાયં ચતુત્થો ચેતસોવિનિબન્ધો અસમુચ્છિન્નો હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અઞ્ઞતરં દેવનિકાયં પણિધાય બ્રહ્મચરિયં ચરતિ – ‘ઇમિનાહં સીલેન વા વતેન વા તપેન વા બ્રહ્મચરિયેન વા દેવો વા ભવિસ્સામિ દેવઞ્ઞતરો વા’તિ. યો સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અઞ્ઞતરં દેવનિકાયં પણિધાય બ્રહ્મચરિયં ચરતિ – ‘ઇમિનાહં સીલેન વા વતેન વા તપેન વા બ્રહ્મચરિયેન વા દેવો વા ભવિસ્સામિ દેવઞ્ઞતરો વા’તિ, તસ્સ ચિત્તં ન નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય . યસ્સ ચિત્તં ન નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય, એવમસ્સાયં પઞ્ચમો ચેતસોવિનિબન્ધો અસમુચ્છિન્નો હોતિ. ઇમાસ્સ પઞ્ચ ચેતસોવિનિબન્ધા અસમુચ્છિન્ના હોન્તિ.

‘‘યસ્સ કસ્સચિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ઇમે પઞ્ચ ચેતોખિલા અપ્પહીના, ઇમે પઞ્ચ ચેતસોવિનિબન્ધા અસમુચ્છિન્ના, સો વતિમસ્મિં ધમ્મવિનયે વુદ્ધિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જિસ્સતીતિ – નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

૧૮૭. ‘‘યસ્સ કસ્સચિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો પઞ્ચ ચેતોખિલા પહીના, પઞ્ચ ચેતસોવિનિબન્ધા સુસમુચ્છિન્ના, સો વતિમસ્મિં ધમ્મવિનયે વુદ્ધિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જિસ્સતીતિ – ઠાનમેતં વિજ્જતિ.

‘‘કતમાસ્સ પઞ્ચ ચેતોખિલા પહીના હોન્તિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સત્થરિ ન કઙ્ખતિ ન વિચિકિચ્છતિ અધિમુચ્ચતિ સમ્પસીદતિ. યો સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સત્થરિ ન કઙ્ખતિ ન વિચિકિચ્છતિ અધિમુચ્ચતિ સમ્પસીદતિ, તસ્સ ચિત્તં નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય. યસ્સ ચિત્તં નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય, એવમસ્સાયં પઠમો ચેતોખિલો પહીનો હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ધમ્મે ન કઙ્ખતિ ન વિચિકિચ્છતિ અધિમુચ્ચતિ સમ્પસીદતિ…પે॰… એવમસ્સાયં દુતિયો ચેતોખિલો પહીનો હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સઙ્ઘે ન કઙ્ખતિ ન વિચિકિચ્છતિ અધિમુચ્ચતિ સમ્પસીદતિ…પે॰… એવમસ્સાયં તતિયો ચેતોખિલો પહીનો હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સિક્ખાય ન કઙ્ખતિ ન વિચિકિચ્છતિ અધિમુચ્ચતિ સમ્પસીદતિ…પે॰… એવમસ્સાયં ચતુત્થો ચેતોખિલો પહીનો હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સબ્રહ્મચારીસુ ન કુપિતો હોતિ ન અનત્તમનો [અત્તમનો (સી॰ પી॰)] અનાહતચિત્તો અખિલજાતો. યો સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સબ્રહ્મચારીસુ ન કુપિતો હોતિ ન અનત્તમનો અનાહતચિત્તો અખિલજાતો, તસ્સ ચિત્તં નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય. યસ્સ ચિત્તં નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય, એવમસ્સાયં પઞ્ચમો ચેતોખિલો પહીનો હોતિ. ઇમાસ્સ પઞ્ચ ચેતોખિલા પહીના હોન્તિ.

૧૮૮. ‘‘કતમાસ્સ પઞ્ચ ચેતસોવિનિબન્ધા સુસમુચ્છિન્ના હોન્તિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કામે વીતરાગો હોતિ વિગતચ્છન્દો વિગતપેમો વિગતપિપાસો વિગતપરિળાહો વિગતતણ્હો. યો સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કામે વીતરાગો હોતિ વિગતચ્છન્દો વિગતપેમો વિગતપિપાસો વિગતપરિળાહો વિગતતણ્હો, તસ્સ ચિત્તં નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય. યસ્સ ચિત્તં નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય, એવમસ્સાયં પઠમો ચેતસોવિનિબન્ધો સુસમુચ્છિન્નો હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કાયે વીતરાગો હોતિ…પે॰… રૂપે વીતરાગો હોતિ…પે॰… ન યાવદત્થં ઉદરાવદેહકં ભુઞ્જિત્વા સેય્યસુખં પસ્સસુખં મિદ્ધસુખં અનુયુત્તો વિહરતિ. યો સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન યાવદત્થં ઉદરાવદેહકં ભુઞ્જિત્વા સેય્યસુખં પસ્સસુખં મિદ્ધસુખં અનુયુત્તો વિહરતિ, તસ્સ ચિત્તં નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય. યસ્સ ચિત્તં નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય, એવમસ્સાયં ચતુત્થો ચેતસોવિનિબન્ધો સુસમુચ્છિન્નો હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન અઞ્ઞતરં દેવનિકાયં પણિધાય બ્રહ્મચરિયં ચરતિ – ‘ઇમિનાહં સીલેન વા વતેન વા તપેન વા બ્રહ્મચરિયેન વા દેવો વા ભવિસ્સામિ દેવઞ્ઞતરો વા’તિ. યો સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન અઞ્ઞતરં દેવનિકાયં પણિધાય બ્રહ્મચરિયં ચરતિ – ‘ઇમિનાહં સીલેન વા વતેન વા તપેન વા બ્રહ્મચરિયેન વા

દેવો વા ભવિસ્સામિ દેવઞ્ઞતરો વા’તિ, તસ્સ ચિત્તં નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય. યસ્સ ચિત્તં નમતિ આતપ્પાય અનુયોગાય સાતચ્ચાય પધાનાય, એવમસ્સાયં પઞ્ચમો ચેતસોવિનિબન્ધો સુસમુચ્છિન્નો હોતિ. ઇમાસ્સ પઞ્ચ ચેતસોવિનિબન્ધા સુસમુચ્છિન્ના હોન્તિ.

‘‘યસ્સ કસ્સચિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ઇમે પઞ્ચ ચેતોખિલા પહીના, ઇમે પઞ્ચ ચેતસોવિનિબન્ધા સુસમુચ્છિન્ના, સો વતિમસ્મિં ધમ્મવિનયે વુદ્ધિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જિસ્સતીતિ – ઠાનમેતં વિજ્જતિ.

૧૮૯. ‘‘સો છન્દસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ, વીરિયસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ, ચિત્તસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ, વીમંસાસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ, ઉસ્સોળ્હીયેવ પઞ્ચમી. સ ખો સો, ભિક્ખવે, એવં ઉસ્સોળ્હીપન્નરસઙ્ગસમન્નાગતો ભિક્ખુ ભબ્બો અભિનિબ્બિદાય, ભબ્બો સમ્બોધાય, ભબ્બો અનુત્તરસ્સ યોગક્ખેમસ્સ અધિગમાય. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, કુક્કુટિયા અણ્ડાનિ અટ્ઠ વા દસ વા દ્વાદસ વા. તાનસ્સુ કુક્કુટિયા સમ્મા અધિસયિતાનિ સમ્મા પરિસેદિતાનિ સમ્મા પરિભાવિતાનિ. કિઞ્ચાપિ તસ્સા કુક્કુટિયા ન એવં ઇચ્છા ઉપ્પજ્જેય્ય – ‘અહો વતિમે કુક્કુટપોતકા પાદનખસિખાય વા મુખતુણ્ડકેન વા અણ્ડકોસં પદાલેત્વા સોત્થિના અભિનિબ્ભિજ્જેય્યુ’ન્તિ. અથ ખો ભબ્બાવ તે કુક્કુટપોતકા પાદનખસિખાય વા મુખતુણ્ડકેન વા અણ્ડકોસં પદાલેત્વા સોત્થિના અભિનિબ્ભિજ્જિતું. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, એવં ઉસ્સોળ્હિપન્નરસઙ્ગસમન્નાગતો ભિક્ખુ ભબ્બો અભિનિબ્બિદાય, ભબ્બો સમ્બોધાય, ભબ્બો અનુત્તરસ્સ યોગક્ખેમસ્સ અધિગમાયા’’તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

ચેતોખિલસુત્તં નિટ્ઠિતં છટ્ઠં.

૭. વનપત્થસુત્તં

૧૯૦. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ભિક્ખવો’’તિ. ‘‘ભદન્તે’’તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ – ‘‘વનપત્થપરિયાયં વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ, તં સુણાથ, સાધુકં મનસિકરોથ, ભાસિસ્સામી’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

૧૯૧. ‘‘ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અઞ્ઞતરં વનપત્થં ઉપનિસ્સાય વિહરતિ. તસ્સ તં વનપત્થં ઉપનિસ્સાય વિહરતો અનુપટ્ઠિતા ચેવ સતિ ન ઉપટ્ઠાતિ, અસમાહિતઞ્ચ ચિત્તં ન સમાધિયતિ, અપરિક્ખીણા ચ આસવા ન પરિક્ખયં ગચ્છન્તિ, અનનુપ્પત્તઞ્ચ અનુત્તરં યોગક્ખેમં નાનુપાપુણાતિ. યે ચ ખો ઇમે પબ્બજિતેન જીવિતપરિક્ખારા સમુદાનેતબ્બા – ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારા – તે કસિરેન સમુદાગચ્છન્તિ. તેન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખિતબ્બં – ‘અહં ખો ઇમં વનપત્થં ઉપનિસ્સાય વિહરામિ, તસ્સ મે ઇમં વનપત્થં ઉપનિસ્સાય વિહરતો અનુપટ્ઠિતા ચેવ સતિ ન ઉપટ્ઠાતિ, અસમાહિતઞ્ચ ચિત્તં ન સમાધિયતિ, અપરિક્ખીણા ચ આસવા ન પરિક્ખયં ગચ્છન્તિ, અનનુપ્પત્તઞ્ચ અનુત્તરં યોગક્ખેમં નાનુપાપુણામિ. યે ચ ખો ઇમે પબ્બજિતેન જીવિતપરિક્ખારા સમુદાનેતબ્બા –

ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારા – તે કસિરેન સમુદાગચ્છન્તી’તિ. તેન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના રત્તિભાગં વા દિવસભાગં વા તમ્હા વનપત્થા પક્કમિતબ્બં, ન વત્થબ્બં.

૧૯૨. ‘‘ઇધ પન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અઞ્ઞતરં વનપત્થં ઉપનિસ્સાય વિહરતિ. તસ્સ તં વનપત્થં ઉપનિસ્સાય વિહરતો અનુપટ્ઠિતા ચેવ સતિ ન ઉપટ્ઠાતિ, અસમાહિતઞ્ચ ચિત્તં ન સમાધિયતિ, અપરિક્ખીણા ચ આસવા ન પરિક્ખયં ગચ્છન્તિ, અનનુપ્પત્તઞ્ચ અનુત્તરં યોગક્ખેમં નાનુપાપુણાતિ. યે ચ ખો ઇમે પબ્બજિતેન જીવિતપરિક્ખારા સમુદાનેતબ્બા – ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારા – તે અપ્પકસિરેન સમુદાગચ્છન્તિ. તેન , ભિક્ખવે, ભિક્ખુના ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખિતબ્બં – ‘અહં ખો ઇમં વનપત્થં ઉપનિસ્સાય વિહરામિ. તસ્સ મે ઇમં વનપત્થં ઉપનિસ્સાય વિહરતો અનુપટ્ઠિતા ચેવ સતિ ન ઉપટ્ઠાતિ અસમાહિતઞ્ચ ચિત્તં ન સમાધિયતિ, અપરિક્ખીણા ચ આસવા ન પરિક્ખયં ગચ્છન્તિ, અનનુપ્પત્તઞ્ચ અનુત્તરં યોગક્ખેમં નાનુપાપુણામિ. યે ચ ખો ઇમે પબ્બજિતેન જીવિતપરિક્ખારા સમુદાનેતબ્બા – ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારા – તે અપ્પકસિરેન સમુદાગચ્છન્તિ. ન ખો પનાહં ચીવરહેતુ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો ન પિણ્ડપાતહેતુ…પે॰… ન સેનાસનહેતુ…પે॰… ન ગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારહેતુ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો. અથ ચ પન મે ઇમં વનપત્થં ઉપનિસ્સાય વિહરતો અનુપટ્ઠિતા ચેવ સતિ ન ઉપટ્ઠાતિ, અસમાહિતઞ્ચ ચિત્તં ન સમાધિયતિ, અપરિક્ખીણા ચ આસવા ન પરિક્ખયં ગચ્છન્તિ, અનનુપ્પત્તઞ્ચ અનુત્તરં યોગક્ખેમં નાનુપાપુણામી’તિ. તેન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના સઙ્ખાપિ તમ્હા વનપત્થા પક્કમિતબ્બં, ન વત્થબ્બં.

૧૯૩. ‘‘ઇધ પન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અઞ્ઞતરં વનપત્થં ઉપનિસ્સાય વિહરતિ. તસ્સ તં વનપત્થં ઉપનિસ્સાય વિહરતો અનુપટ્ઠિતા ચેવ સતિ ઉપટ્ઠાતિ, અસમાહિતઞ્ચ ચિત્તં સમાધિયતિ, અપરિક્ખીણા ચ આસવા પરિક્ખયં ગચ્છન્તિ, અનનુપ્પત્તઞ્ચ અનુત્તરં યોગક્ખેમં અનુપાપુણાતિ. યે ચ ખો ઇમે પબ્બજિતેન જીવિતપરિક્ખારા સમુદાનેતબ્બા – ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારા, તે કસિરેન સમુદાગચ્છન્તિ. તેન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખિતબ્બં – ‘અહં ખો ઇમં વનપત્થં ઉપનિસ્સાય વિહરામિ. તસ્સ મે ઇમં વનપત્થં ઉપનિસ્સાય વિહરતો અનુપટ્ઠિતા ચેવ સતિ ઉપટ્ઠાતિ અસમાહિતઞ્ચ ચિત્તં સમાધિયતિ, અપરિક્ખીણા ચ આસવા પરિક્ખયં ગચ્છન્તિ, અનનુપ્પત્તઞ્ચ અનુત્તરં યોગક્ખેમં અનુપાપુણામિ. યે ચ ખો ઇમે પબ્બજિતેન જીવિતપરિક્ખારા સમુદાનેતબ્બા – ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારા – તે કસિરેન સમુદાગચ્છન્તિ. ન ખો પનાહં ચીવરહેતુ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો, ન પિણ્ડપાતહેતુ…પે॰… ન સેનાસનહેતુ…પે॰… ન ગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારહેતુ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો . અથ ચ પન મે ઇમં વનપત્થં ઉપનિસ્સાય વિહરતો અનુપટ્ઠિતા ચેવ સતિ ઉપટ્ઠાતિ, અસમાહિતઞ્ચ ચિત્તં સમાધિયતિ, અપરિક્ખીણા ચ આસવા પરિક્ખયં ગચ્છન્તિ, અનનુપ્પત્તઞ્ચ અનુત્તરં યોગક્ખેમં અનુપાપુણામી’તિ. તેન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના સઙ્ખાપિ તસ્મિં વનપત્થે વત્થબ્બં, ન પક્કમિતબ્બં.

૧૯૪. ‘‘ઇધ પન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અઞ્ઞતરં વનપત્થં ઉપનિસ્સાય વિહરતિ. તસ્સ તં વનપત્થં ઉપનિસ્સાય વિહરતો અનુપટ્ઠિતા ચેવ સતિ ઉપટ્ઠાતિ, અસમાહિતઞ્ચ ચિત્તં સમાધિયતિ, અપરિક્ખીણા ચ આસવા પરિક્ખયં ગચ્છન્તિ, અનનુપ્પત્તઞ્ચ અનુત્તરં યોગક્ખેમં અનુપાપુણાતિ. યે ચ ખો ઇમે પબ્બજિતેન જીવિતપરિક્ખારા સમુદાનેતબ્બા – ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારા – તે અપ્પકસિરેન સમુદાગચ્છન્તિ. તેન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખિતબ્બં – ‘અહં ખો ઇમં વનપત્થં ઉપનિસ્સાય વિહરામિ. તસ્સ મે ઇમં

વનપત્થં ઉપનિસ્સાય વિહરતો અનુપટ્ઠિતા ચેવ સતિ ઉપટ્ઠાતિ અસમાહિતઞ્ચ ચિત્તં સમાધિયતિ, અપરિક્ખીણા ચ આસવા પરિક્ખયં ગચ્છન્તિ, અનનુપ્પત્તઞ્ચ અનુત્તરં યોગક્ખેમં અનુપાપુણામિ. યે ચ ખો ઇમે પબ્બજિતેન જીવિતપરિક્ખારા સમુદાનેતબ્બા – ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારા – તે અપ્પકસિરેન સમુદાગચ્છન્તી'તિ . તેન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના યાવજીવમ્પિ તસ્મિં વનપત્થે વત્થબ્બં, ન પક્કમિતબ્બં.

૧૯૫. ''ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અઞ્ઞતરં ગામં ઉપનિસ્સાય વિહરતિ ...પે॰... અઞ્ઞતરં નિગમં ઉપનિસ્સાય વિહરતિ...પે॰... અઞ્ઞતરં નગરં ઉપનિસ્સાય વિહરતિ...પે॰... અઞ્ઞતરં જનપદં ઉપનિસ્સાય વિહરતિ...પે॰... અઞ્ઞતરં પુગ્ગલં ઉપનિસ્સાય વિહરતિ. તસ્સ તં પુગ્ગલં ઉપનિસ્સાય વિહરતો અનુપટ્ઠિતા ચેવ સતિ ન ઉપટ્ઠાતિ, અસમાહિતઞ્ચ ચિત્તં ન સમાધિયતિ, અપરિક્ખીણા ચ આસવા ન પરિક્ખયં ગચ્છન્તિ, અનનુપ્પત્તઞ્ચ અનુત્તરં યોગક્ખેમં નાનુપાપુણાતિ. યે ચ ખો ઇમે પબ્બજિતેન જીવિતપરિક્ખારા સમુદાનેતબ્બા – ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારા – તે કસિરેન સમુદાગચ્છન્તિ. તેન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખિતબ્બં – 'અહં ખો ઇમં પુગ્ગલં ઉપનિસ્સાય વિહરામિ. તસ્સ મે ઇમં પુગ્ગલં ઉપનિસ્સાય વિહરતો અનુપટ્ઠિતા ચેવ સતિ ન ઉપટ્ઠાતિ, અસમાહિતઞ્ચ ચિત્તં ન સમાધિયતિ, અપરિક્ખીણા ચ આસવા ન પરિક્ખયં ગચ્છન્તિ, અનનુપ્પત્તઞ્ચ અનુત્તરં યોગક્ખેમં નાનુપાપુણામિ. યે ચ ખો ઇમે પબ્બજિતેન જીવિતપરિક્ખારા સમુદાનેતબ્બા – ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારા – તે કસિરેન સમુદાગચ્છન્તી'તિ. તેન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના રત્તિભાગં વા દિવસભાગં વા સો પુગ્ગલો અનાપુચ્છા પક્કમિતબ્બં, નાનુબન્ધિતબ્બો.

૧૯૬. ''ઇધ પન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અઞ્ઞતરં પુગ્ગલં ઉપનિસ્સાય વિહરતિ. તસ્સ તં પુગ્ગલં ઉપનિસ્સાય વિહરતો અનુપટ્ઠિતા ચેવ સતિ ન ઉપટ્ઠાતિ, અસમાહિતઞ્ચ ચિત્તં ન સમાધિયતિ, અપરિક્ખીણા ચ આસવા ન પરિક્ખયં ગચ્છન્તિ, અનનુપ્પત્તઞ્ચ અનુત્તરં યોગક્ખેમં નાનુપાપુણાતિ. યે ચ ખો ઇમે પબ્બજિતેન જીવિતપરિક્ખારા સમુદાનેતબ્બા – ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારા, તે અપ્પકસિરેન સમુદાગચ્છન્તિ. તેન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખિતબ્બં – 'અહં ખો ઇમં પુગ્ગલં ઉપનિસ્સાય વિહરામિ. તસ્સ મે ઇમં પુગ્ગલં ઉપનિસ્સાય વિહરતો અનુપટ્ઠિતા ચેવ સતિ ન ઉપટ્ઠાતિ, અસમાહિતઞ્ચ ચિત્તં ન સમાધિયતિ, અપરિક્ખીણા ચ આસવા ન પરિક્ખયં ગચ્છન્તિ, અનનુપ્પત્તઞ્ચ અનુત્તરં યોગક્ખેમં નાનુપાપુણામિ. યે ચ ખો ઇમે પબ્બજિતેન જીવિતપરિક્ખારા સમુદાનેતબ્બા – ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારા – તે અપ્પકસિરેન સમુદાગચ્છન્તિ. ન ખો પનાહં ચીવરહેતુ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો, ન પિણ્ડપાતહેતુ...પે॰... ન સેનાસનહેતુ...પે॰... ન ગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારહેતુ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો. અથ ચ પન મે ઇમં પુગ્ગલં ઉપનિસ્સાય વિહરતો અનુપટ્ઠિતા ચેવ સતિ ન ઉપટ્ઠાતિ, અસમાહિતઞ્ચ ચિત્તં ન સમાધિયતિ, અપરિક્ખીણા ચ આસવા ન પરિક્ખયં ગચ્છન્તિ, અનનુપ્પત્તઞ્ચ અનુત્તરં યોગક્ખેમં નાનુપાપુણામી'તિ. તેન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના સઙ્ખાપિ સો પુગ્ગલો આપુચ્છા પક્કમિતબ્બં, નાનુબન્ધિતબ્બો.

૧૯૭. ''ઇધ પન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અઞ્ઞતરં પુગ્ગલં ઉપનિસ્સાય વિહરતિ. તસ્સ તં પુગ્ગલં ઉપનિસ્સાય વિહરતો અનુપટ્ઠિતા ચેવ સતિ ઉપટ્ઠાતિ, અસમાહિતઞ્ચ ચિત્તં સમાધિયતિ, અપરિક્ખીણા ચ આસવા પરિક્ખયં ગચ્છન્તિ, અનનુપ્પત્તઞ્ચ અનુત્તરં યોગક્ખેમં અનુપાપુણાતિ. યે ચ ખો ઇમે પબ્બજિતેન જીવિતપરિક્ખારા સમુદાનેતબ્બા – ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારા – તે કસિરેન સમુદાગચ્છન્તિ. તેન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખિતબ્બં – 'અહં ખો ઇમં પુગ્ગલં ઉપનિસ્સાય વિહરામિ. તસ્સ મે ઇમં પુગ્ગલં

ઉપનિસ્સાય વિહરતો અનુપટ્ઠિતા ચેવ સતિ ઉપટ્ઠાતિ, અસમાહિતઞ્ચ ચિત્તં સમાધિયતિ, અપરિક્ખીણા ચ આસવા પરિક્ખયં ગચ્છન્તિ, અનનુપ્પત્તઞ્ચ અનુત્તરં યોગક્ખેમં અનુપાપુણામિ. યે ચ ખો ઇમે પબ્બજિતેન જીવિતપરિક્ખારા સમુદાનેતબ્બા – ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારા – તે કસિરેન સમુદાગચ્છન્તિ. ન ખો પનાહં ચીવરહેતુ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો, ન પિણ્ડપાતહેતુ…પે॰… ન સેનાસનહેતુ…પે॰… ન ગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારહેતુ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો. અથ ચ પન મે ઇમં પુગ્ગલં ઉપનિસ્સાય વિહરતો અનુપટ્ઠિતા ચેવ સતિ ઉપટ્ઠાતિ, અસમાહિતઞ્ચ ચિત્તં સમાધિયતિ, અપરિક્ખીણા ચ આસવા પરિક્ખયં ગચ્છન્તિ, અનનુપ્પત્તઞ્ચ અનુત્તરં યોગક્ખેમં અનુપાપુણામી'તિ. તેન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના સઙ્ખાપિ સો પુગ્ગલો અનુબન્ધિતબ્બો, ન પક્કમિતબ્બં.

૧૯૮. ''ઇધ પન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અઞ્ઞતરં પુગ્ગલં ઉપનિસ્સાય વિહરતિ. તસ્સ તં પુગ્ગલં ઉપનિસ્સાય વિહરતો અનુપટ્ઠિતા ચેવ સતિ ઉપટ્ઠાતિ, અસમાહિતઞ્ચ ચિત્તં સમાધિયતિ, અપરિક્ખીણા ચ આસવા પરિક્ખયં ગચ્છન્તિ , અનનુપ્પત્તઞ્ચ અનુત્તરં યોગક્ખેમં અનુપાપુણાતિ. યે ચ ખો ઇમે પબ્બજિતેન જીવિતપરિક્ખારા સમુદાનેતબ્બા – ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારા – તે અપ્પકસિરેન સમુદાગચ્છન્તિ. તેન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખિતબ્બં – 'અહં ખો ઇમં પુગ્ગલં ઉપનિસ્સાય વિહરામિ . તસ્સ મે ઇમં પુગ્ગલં ઉપનિસ્સાય વિહરતો અનુપટ્ઠિતા ચેવ સતિ ઉપટ્ઠાતિ, અસમાહિતઞ્ચ ચિત્તં સમાધિયતિ, અપરિક્ખીણા ચ આસવા પરિક્ખયં ગચ્છન્તિ, અનનુપ્પત્તઞ્ચ અનુત્તરં યોગક્ખેમં અનુપાપુણામિ. યે ચ ખો ઇમે પબ્બજિતેન જીવિતપરિક્ખારા સમુદાનેતબ્બા – ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારા – તે અપ્પકસિરેન સમુદાગચ્છન્તી'તિ. તેન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના યાવજીવમ્પિ સો પુગ્ગલો અનુબન્ધિતબ્બો, ન પક્કમિતબ્બં, અપિ પનુજ્જમાનેનપી''તિ [અપિ પણુજ્જમાનેનાતિ (?)].

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

વનપત્થસુત્તં નિટ્ઠિતં સત્તમં.

૮. મધુપિણ્ડિકસુત્તં

૧૯૯. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સક્કેસુ વિહરતિ કપિલવત્થુસ્મિં નિગ્રોધારામે. અથ ખો ભગવા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય કપિલવત્થું પિણ્ડાય પાવિસિ. કપિલવત્થુસ્મિં પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો યેન મહાવનં તેનુપસઙ્કમિ દિવાવિહારાય. મહાવનં અજ્ઝોગાહેત્વા બેલુવલટ્ઠિકાય મૂલે દિવાવિહારં નિસીદિ. દણ્ડપાણિપિ ખો સક્કો જઙ્ઘાવિહારં [જઙ્ઘવિહારં (ક॰)] અનુચઙ્કમમાનો અનુવિચરમાનો યેન મહાવનં તેનુપસઙ્કમિ. મહાવનં અજ્ઝોગાહેત્વા યેન બેલુવલટ્ઠિકા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા દણ્ડમોલુબ્ભ એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતો ખો દણ્ડપાણિ સક્કો ભગવન્તં એતદવોચ – ''કિંવાદી સમણો કિમક્ખાયી''તિ? ''યથાવાદી ખો, આવુસો, સદેવકે લોકે સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય ન કેનચિ લોકે વિગ્ગય્હ તિટ્ઠતિ, યથા ચ પન કામેહિ વિસંયુત્તં વિહરન્તં તં બ્રાહ્મણં અકથંકથિં છિન્નકુક્કુચ્ચં ભવાભવે વીતતણ્હં સઞ્ઞા નાનુસેન્તિ – એવંવાદી ખો અહં, આવુસો, એવમક્ખાયી''તિ.

‘‘એવં વુત્તે દણ્ડપાણિ સક્કો સીસં ઓકમ્પેત્વા , જિવ્હં નિલ્લાળેત્વા, તિવિસાખં નલાટિકં નલાટે વુટ્ઠાપેત્વા દણ્ડમોલુબ્ભ પક્કામિ.

૨૦૦. અથ ખો ભગવા સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેન નિગ્રોધારામો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. નિસજ્જ ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ઇધાહં, ભિક્ખવે, પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય કપિલવત્થું પિણ્ડાય પાવિસિં. કપિલવત્થુસ્મિં પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો યેન મહાવનં તેનુપસઙ્કમિં દિવાવિહારાય. મહાવનં અજ્ઝોગાહેત્વા બેલુવલટ્ઠિકાય મૂલે દિવાવિહારં નિસીદિં. દણ્ડપાણિપિ ખો, ભિક્ખવે, સક્કો જઙ્ઘાવિહારં અનુચઙ્કમમાનો અનુવિચરમાનો યેન મહાવનં તેનુપસઙ્કમિ. મહાવનં અજ્ઝોગાહેત્વા યેન બેલુવલટ્ઠિકા યેનાહં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા મયા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા દણ્ડમોલુબ્ભ એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતો ખો, ભિક્ખવે, દણ્ડપાણિ સક્કો મં એતદવોચ – ‘કિંવાદી સમણો કિમક્ખાયી’તિ?

‘‘એવં વુત્તે અહં, ભિક્ખવે, દણ્ડપાણિં સક્કં એતદવોચં – યથાવાદી ખો, આવુસો, સદેવકે લોકે સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય ન કેનચિ લોકે વિગ્ગય્હ તિટ્ઠતિ, યથા ચ પન કામેહિ વિસંયુત્તં વિહરન્તં તં બ્રાહ્મણં અકથંકથિં છિન્નકુક્કુચ્ચં ભવાભવે વીતતણ્હં સઞ્ઞા નાનુસેન્તિ – એવંવાદી ખો અહં, આવુસો, એવમક્ખાયી’’તિ. ‘‘એવં વુત્તે ભિક્ખવે, દણ્ડપાણિ સક્કો સીસં ઓકમ્પેત્વા, જિવ્હં નિલ્લાળેત્વા, તિવિસાખં નલાટિકં નલાટે વુટ્ઠાપેત્વા દણ્ડમોલુબ્ભ પક્કામી’’તિ.

૨૦૧. એવં વુત્તે અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘કિંવાદી પન, ભન્તે, ભગવા સદેવકે લોકે સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય ન કેનચિ લોકે વિગ્ગય્હ તિટ્ઠતિ? કથઞ્ચ પન, ભન્તે, ભગવન્તં કામેહિ વિસંયુત્તં વિહરન્તં તં બ્રાહ્મણં અકથંકથિં છિન્નકુક્કુચ્ચં ભવાભવે વીતતણ્હં સઞ્ઞા નાનુસેન્તી’’તિ? ‘‘યતોનિદાનં, ભિક્ખુ, પુરિસં પપઞ્ચસઞ્ઞાસઙ્ખા સમુદાચરન્તિ. એત્થ ચે નત્થિ અભિનન્દિતબ્બં અભિવદિતબ્બં અજ્ઝોસિતબ્બં. એસેવન્તો રાગાનુસયાનં, એસેવન્તો પટિઘાનુસયાનં, એસેવન્તો દિટ્ઠાનુસયાનં , એસેવન્તો વિચિકિચ્છાનુસયાનં, એસેવન્તો માનાનુસયાનં, એસેવન્તો ભવરાગાનુસયાનં, એસેવન્તો અવિજ્જાનુસયાનં, એસેવન્તો દણ્ડાદાન-સત્થાદાન-કલહ-વિગ્ગહ-વિવાદ-તુવંતુવં-પેસુઞ્ઞ-મુસાવાદાનં. એત્થેતે પાપકા અકુસલા ધમ્મા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તી’તિ. ઇદમવોચ ભગવા. ઇદં વત્વાન સુગતો ઉટ્ઠાયાસના વિહારં પાવિસિ.

૨૦૨. અથ ખો તેસં ભિક્ખૂનં અચિરપક્કન્તસ્સ ભગવતો એતદહોસિ – ‘‘ઇદં ખો નો, આવુસો, ભગવા સંખિત્તેન ઉદ્દેસં ઉદ્દિસિત્વા, વિત્થારેન અત્થં અવિભજિત્વા, ઉટ્ઠાયાસના વિહારં પવિટ્ઠો – ‘યતોનિદાનં, ભિક્ખુ, પુરિસં પપઞ્ચસઞ્ઞાસઙ્ખા સમુદાચરન્તિ. એત્થ ચે નત્થિ અભિનન્દિતબ્બં અભિવદિતબ્બં અજ્ઝોસિતબ્બં. એસેવન્તો રાગાનુસયાનં...પે॰... એત્થેતે પાપકા અકુસલા ધમ્મા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તી’તિ . કો નુ ખો ઇમસ્સ ભગવતા સંખિત્તેન ઉદ્દેસસ્સ ઉદ્દિટ્ઠસ્સ વિત્થારેન અત્થં અવિભત્તસ્સ વિત્થારેન અત્થં વિભજેય્યા’’તિ? અથ ખો તેસં ભિક્ખૂનં એતદહોસિ – ‘‘અયં ખો આયસ્મા મહાકચ્ચાનો સત્થુ ચેવ સંવણ્ણિતો સમ્ભાવિતો ચ વિઞ્ઞૂનં સબ્રહ્મચારીનં. પહોતિ ચાયસ્મા મહાકચ્ચાનો ઇમસ્સ ભગવતા સંખિત્તેન ઉદ્દેસસ્સ ઉદ્દિટ્ઠસ્સ વિત્થારેન અત્થં અવિભત્તસ્સ વિત્થારેન અત્થં વિભજિતું. યંનૂન મયં યેનાયસ્મા મહાકચ્ચાનો તેનુપસઙ્કમેય્યામ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં મહાકચ્ચાનં એતમત્થં પટિપુચ્છેય્યામા’’તિ.

અથ ખો તે ભિક્ખૂ યેનાયસ્મા મહાકચ્ચાનો તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા મહાકચ્ચાનેન સદ્ધિં સમ્મોદિંસુ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મન્તં મહાકચ્ચાનં એતદવોચું – ''ઇદં ખો નો, આવુસો કચ્ચાન, ભગવા સંખિત્તેન ઉદ્દેસં ઉદ્દિસિત્વા વિત્થારેન અત્થં અવિભજિત્વા ઉટ્ઠાયાસના વિહારં પવિટ્ઠો – 'યતોનિદાનં, ભિક્ખુ, પુરિસં પપઞ્ચસઞ્ઞાસઙ્ખા સમુદાચરન્તિ. એત્થ ચે નત્થિ અભિનન્દિતબ્બં અભિવદિતબ્બં અજ્ઝોસિતબ્બં. એસેવન્તો રાગાનુસયાનં...પે॰... એત્થેતે પાપકા અકુસલા ધમ્મા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તી'તિ. તેસં નો, આવુસો કચ્ચાન, અમ્હાકં અચિરપક્કન્તસ્સ ભગવતો એતદહોસિ – 'ઇદં ખો નો, આવુસો, ભગવા સંખિત્તેન ઉદ્દેસં ઉદ્દિસિત્વા વિત્થારેન અત્થં અવિભજિત્વા ઉટ્ઠાયાસના વિહારં પવિટ્ઠો – ''યતોનિદાનં, ભિક્ખુ, પુરિસં પપઞ્ચસઞ્ઞાસઙ્ખા સમુદાચરન્તિ. એત્થ ચે નત્થિ અભિનન્દિતબ્બં અભિવદિતબ્બં અજ્ઝોસિતબ્બં. એસેવન્તો રાગાનુસયાનં...પે॰... એત્થેતે પાપકા અકુસલા ધમ્મા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તી''તિ. કો નુ ખો ઇમસ્સ ભગવતા સંખિત્તેન ઉદ્દેસસ્સ ઉદ્દિટ્ઠસ્સ વિત્થારેન અત્થં અવિભત્તસ્સ વિત્થારેન અત્થં વિભજેય્યાતિ? તેસં નો, આવુસો કચ્ચાન, અમ્હાકં એતદહોસિ – 'અયં ખો આયસ્મા મહાકચ્ચાનો સત્થુ ચેવ સંવણ્ણિતો સમ્ભાવિતો ચ વિઞ્ઞૂનં સબ્રહ્મચારીનં, પહોતિ ચાયસ્મા મહાકચ્ચાનો ઇમસ્સ ભગવતા સંખિત્તેન ઉદ્દેસસ્સ ઉદ્દિટ્ઠસ્સ વિત્થારેન અત્થં અવિભત્તસ્સ વિત્થારેન અત્થં વિભજિતું. યંનૂન મયં યેનાયસ્મા મહાકચ્ચાનો તેનુપસઙ્કમેય્યામ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં મહાકચ્ચાનં એતમત્થં પટિપુચ્છેય્યામા'તિ. વિભજતાયસ્મા મહાકચ્ચાનો''તિ.

૨૦૩. ''સેય્યથાપિ, આવુસો, પુરિસો સારત્થિકો સારગવેસી સારપરિયેસનં ચરમાનો મહતો રુક્ખસ્સ તિટ્ઠતો સારવતો અતિક્કમ્મેવ મૂલં, અતિક્કમ્મ ખન્ધં, સાખાપલાસે સારં પરિયેસિતબ્બં મઞ્ઞેય્ય; એવંસમ્પદમિદં આયસ્મન્તાનં સત્થરિ સમ્મુખીભૂતે, તં ભગવન્તં અતિસિત્વા , અમ્હે એતમત્થં પટિપુચ્છિતબ્બં મઞ્ઞથ. સો હાવુસો, ભગવા જાનં જાનાતિ, પસ્સં પસ્સતિ, ચક્ખુભૂતો ઞાણભૂતો ધમ્મભૂતો બ્રહ્મભૂતો, વત્તા પવત્તા, અત્થસ્સ નિન્નેતા, અમતસ્સ દાતા, ધમ્મસ્સામી તથાગતો. સો ચેવ પનેતસ્સ કાલો અહોસિ, યં ભગવન્તંયેવ એતમત્થં પટિપુચ્છેય્યાથ. યથા વો ભગવા બ્યાકરેય્ય તથા નં ધારેય્યાથા''તિ. ''અદ્ધાવુસો કચ્ચાન, ભગવા જાનં જાનાતિ, પસ્સં પસ્સતિ, ચક્ખુભૂતો ઞાણભૂતો ધમ્મભૂતો બ્રહ્મભૂતો, વત્તા પવત્તા, અત્થસ્સ નિન્નેતા, અમતસ્સ દાતા, ધમ્મસ્સામી તથાગતો. સો ચેવ પનેતસ્સ કાલો અહોસિ, યં ભગવન્તંયેવ એતમત્થં પટિપુચ્છેય્યામ. યથા નો ભગવા બ્યાકરેય્ય તથા નં ધારેય્યામ. અપિ ચાયસ્મા મહાકચ્ચાનો સત્થુ ચેવ સંવણ્ણિતો સમ્ભાવિતો ચ વિઞ્ઞૂનં સબ્રહ્મચારીનં, પહોતિ ચાયસ્મા મહાકચ્ચાનો ઇમસ્સ ભગવતા સંખિત્તેન ઉદ્દેસસ્સ ઉદ્દિટ્ઠસ્સ વિત્થારેન અત્થં અવિભત્તસ્સ વિત્થારેન અત્થં વિભજિતું. વિભજતાયસ્મા મહાકચ્ચાનો અગરું કત્વા''તિ [અગરુકત્વા (સી॰), અગરુકરિત્વા (સ્યા॰ પી॰)]. ''તેન હાવુસો, સુણાથ, સાધુકં મનસિકરોથ, ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવમાવુસો''તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો મહાકચ્ચાનસ્સ પચ્ચસ્સોસું. આયસ્મા મહાકચ્ચાનો એતદવોચ –

૨૦૪. ''યં ખો નો, આવુસો, ભગવા સંખિત્તેન ઉદ્દેસં ઉદ્દિસિત્વા વિત્થારેન અત્થં અવિભજિત્વા ઉટ્ઠાયાસના વિહારં પવિટ્ઠો – 'યતોનિદાનં, ભિક્ખુ, પુરિસં પપઞ્ચસઞ્ઞાસઙ્ખા સમુદાચરન્તિ . એત્થ ચે નત્થિ અભિનન્દિતબ્બં અભિવદિતબ્બં અજ્ઝોસિતબ્બં, એસેવન્તો રાગાનુસયાનં...પે॰... એત્થેતે પાપકા અકુસલા ધમ્મા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તી'તિ, ઇમસ્સ ખો અહં, આવુસો, ભગવતા સંખિત્તેન ઉદ્દેસસ્સ ઉદ્દિટ્ઠસ્સ વિત્થારેન અત્થં અવિભત્તસ્સ એવં વિત્થારેન અત્થં આજાનામિ –

‘‘ચક્ખુઞ્ચાવુસો, પટિચ્ચ રૂપે ચ ઉપ્પજ્જતિ ચક્ખુવિઞ્ઞાણં, તિણ્ણં સઙ્ગતિ ફસ્સો, ફસ્સપચ્ચયા વેદના, યં વેદેતિ તં સઞ્જાનાતિ , યં સઞ્જાનાતિ તં વિતક્કેતિ, યં વિતક્કેતિ તં પપઞ્ચેતિ, યં પપઞ્ચેતિ તતોનિદાનં પુરિસં પપઞ્ચસઞ્ઞાસઙ્ખા સમુદાચરન્તિ અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નેસુ ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યેસુ રૂપેસુ. સોતઞ્ચાવુસો, પટિચ્ચ સદ્દે ચ ઉપ્પજ્જતિ સોતવિઞ્ઞાણં…પે॰… ઘાનઞ્ચાવુસો, પટિચ્ચ ગન્ધે ચ ઉપ્પજ્જતિ ઘાનવિઞ્ઞાણં…પે॰… જિવ્હઞ્ચાવુસો, પટિચ્ચ રસે ચ ઉપ્પજ્જતિ જિવ્હાવિઞ્ઞાણં…પે॰… કાયઞ્ચાવુસો, પટિચ્ચ ફોટ્ઠબ્બે ચ ઉપ્પજ્જતિ કાયવિઞ્ઞાણં…પે॰… મનઞ્ચાવુસો, પટિચ્ચ ધમ્મે ચ ઉપ્પજ્જતિ મનોવિઞ્ઞાણં, તિણ્ણં સઙ્ગતિ ફસ્સો, ફસ્સપચ્ચયા વેદના, યં વેદેતિ તં સઞ્જાનાતિ, યં સઞ્જાનાતિ તં વિતક્કેતિ, યં વિતક્કેતિ તં પપઞ્ચેતિ, યં પપઞ્ચેતિ તતોનિદાનં પુરિસં પપઞ્ચસઞ્ઞાસઙ્ખા સમુદાચરન્તિ અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નેસુ મનોવિઞ્ઞેય્યેસુ ધમ્મેસુ.

‘‘સો વતાવુસો, ચક્ખુસ્મિં સતિ રૂપે સતિ ચક્ખુવિઞ્ઞાણે સતિ ફસ્સપઞ્ઞત્તિં પઞ્ઞાપેસ્સતીતિ – ઠાનમેતં વિજ્જતિ. ફસ્સપઞ્ઞત્તિયા સતિ વેદનાપઞ્ઞત્તિં પઞ્ઞાપેસ્સતીતિ – ઠાનમેતં વિજ્જતિ. વેદનાપઞ્ઞત્તિયા સતિ સઞ્ઞાપઞ્ઞત્તિં પઞ્ઞાપેસ્સતીતિ – ઠાનમેતં વિજ્જતિ. સઞ્ઞાપઞ્ઞત્તિયા સતિ વિતક્કપઞ્ઞત્તિં પઞ્ઞાપેસ્સતીતિ – ઠાનમેતં વિજ્જતિ. વિતક્કપઞ્ઞત્તિયા સતિ પપઞ્ચસઞ્ઞાસઙ્ખાસમુદાચરણપઞ્ઞત્તિં પઞ્ઞાપેસ્સતીતિ – ઠાનમેતં વિજ્જતિ. સો વતાવુસો, સોતસ્મિં સતિ સદ્દે સતિ…પે॰… ઘાનસ્મિં સતિ ગન્ધે સતિ…પે॰… જિવ્હાય સતિ રસે સતિ…પે॰… કાયસ્મિં સતિ ફોટ્ઠબ્બે સતિ…પે॰… મનસ્મિં સતિ ધમ્મે સતિ મનોવિઞ્ઞાણે સતિ ફસ્સપઞ્ઞત્તિં પઞ્ઞાપેસ્સતીતિ – ઠાનમેતં વિજ્જતિ. ફસ્સપઞ્ઞત્તિયા સતિ વેદનાપઞ્ઞત્તિં પઞ્ઞાપેસ્સતીતિ – ઠાનમેતં વિજ્જતિ. વેદનાપઞ્ઞત્તિયા સતિ સઞ્ઞાપઞ્ઞત્તિં પઞ્ઞાપેસ્સતીતિ – ઠાનમેતં વિજ્જતિ. સઞ્ઞાપઞ્ઞત્તિયા સતિ વિતક્કપઞ્ઞત્તિં પઞ્ઞાપેસ્સતીતિ – ઠાનમેતં વિજ્જતિ. વિતક્કપઞ્ઞત્તિયા સતિ પપઞ્ચસઞ્ઞાસઙ્ખાસમુદાચરણપઞ્ઞત્તિં પઞ્ઞાપેસ્સતીતિ – ઠાનમેતં વિજ્જતિ.

‘‘સો વતાવુસો, ચક્ખુસ્મિં અસતિ રૂપે અસતિ ચક્ખુવિઞ્ઞાણે અસતિ ફસ્સપઞ્ઞત્તિં પઞ્ઞાપેસ્સતીતિ – નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. ફસ્સપઞ્ઞત્તિયા અસતિ વેદનાપઞ્ઞત્તિં પઞ્ઞાપેસ્સતીતિ – નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. વેદનાપઞ્ઞત્તિયા અસતિ સઞ્ઞાપઞ્ઞત્તિં પઞ્ઞાપેસ્સતીતિ – નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. સઞ્ઞાપઞ્ઞત્તિયા અસતિ વિતક્કપઞ્ઞત્તિં પઞ્ઞાપેસ્સતીતિ – નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. વિતક્કપઞ્ઞત્તિયા અસતિ પપઞ્ચસઞ્ઞાસઙ્ખાસમુદાચરણપઞ્ઞત્તિં પઞ્ઞાપેસ્સતીતિ – નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. સો વતાવુસો, સોતસ્મિં અસતિ સદ્દે અસતિ…પે॰… ઘાનસ્મિં અસતિ ગન્ધે અસતિ…પે॰… જિવ્હાય અસતિ રસે અસતિ…પે॰… કાયસ્મિં અસતિ ફોટ્ઠબ્બે અસતિ…પે॰… મનસ્મિં અસતિ ધમ્મે અસતિ મનોવિઞ્ઞાણે અસતિ ફસ્સપઞ્ઞત્તિં પઞ્ઞાપેસ્સતીતિ – નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. ફસ્સપઞ્ઞત્તિયા અસતિ વેદનાપઞ્ઞત્તિં પઞ્ઞાપેસ્સતીતિ – નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. વેદનાપઞ્ઞત્તિયા અસતિ સઞ્ઞાપઞ્ઞત્તિં પઞ્ઞાપેસ્સતીતિ – નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. સઞ્ઞાપઞ્ઞત્તિયા અસતિ વિતક્કપઞ્ઞત્તિં પઞ્ઞાપેસ્સતીતિ – નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. વિતક્કપઞ્ઞત્તિયા અસતિ પપઞ્ચસઞ્ઞાસઙ્ખાસમુદાચરણપઞ્ઞત્તિં પઞ્ઞાપેસ્સતીતિ – નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

‘‘યં ખો નો, આવુસો, ભગવા સંખિત્તેન ઉદ્દેસં ઉદ્દિસિત્વા વિત્થારેન અત્થં અવિભજિત્વા ઉટ્ઠાયાસના વિહારં પવિટ્ઠો – ‘યતોનિદાનં, ભિક્ખુ, પુરિસં પપઞ્ચસઞ્ઞાસઙ્ખા સમુદાચરન્તિ એત્થ ચે નત્થિ અભિનન્દિતબ્બં અભિવદિતબ્બં અજ્ઝોસિતબ્બં એસેવન્તો રાગાનુસયાનં…પે॰… એત્થેતે પાપકા અકુસલા ધમ્મા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તી’તિ, ઇમસ્સ ખો અહં, આવુસો, ભગવતા સંખિત્તેન ઉદ્દેસસ્સ ઉદ્દિટ્ઠસ્સ વિત્થારેન અત્થં અવિભત્તસ્સ એવં વિત્થારેન અત્થં આજાનામિ. આકઙ્ખમાના ચ પન તુમ્હે આયસ્મન્તો ભગવન્તંયેવ ઉપસઙ્કમિત્વા એતમત્થં પટિપુચ્છેય્યાથ. યથા નો ભગવા બ્યાકરોતિ તથા નં ધારેય્યાથા’’તિ.

૨૦૫. અથ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો મહાકચ્ચાનસ્સ ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું – ''યં ખો નો, ભન્તે, ભગવા સંખિત્તેન ઉદ્દેસં ઉદ્દિસિત્વા વિત્થારેન અત્થં અવિભજિત્વા ઉટ્ઠાયાસના વિહારં પવિટ્ઠો – 'યતોનિદાનં, ભિક્ખુ, પુરિસં પપઞ્ચસઞ્ઞાસઙ્ખા સમુદાચરન્તિ. એત્થ ચે નત્થિ અભિનન્દિતબ્બં અભિવદિતબ્બં અજ્ઝોસિતબ્બં. એસેવન્તો રાગાનુસયાનં...પે॰... એત્થેતે પાપકા અકુસલા ધમ્મા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તી'તિ. તેસં નો, ભન્તે, અમ્હાકં અચિરપક્કન્તસ્સ ભગવતો એતદહોસિ – 'ઇદં ખો નો, આવુસો, ભગવા સંખિત્તેન ઉદ્દેસં ઉદ્દિસિત્વા વિત્થારેન અત્થં અવિભજિત્વા ઉટ્ઠાયાસના વિહારં પવિટ્ઠો – ''યતોનિદાનં, ભિક્ખુ, પુરિસં પપઞ્ચસઞ્ઞાસઙ્ખા સમુદાચરન્તિ. એત્થ ચે નત્થિ અભિનન્દિતબ્બં અભિવદિતબ્બં અજ્ઝોસિતબ્બં. એસેવન્તો રાગાનુસયાનં, એસેવન્તો પટિઘાનુસયાનં, એસેવન્તો દિટ્ઠાનુસયાનં, એસેવન્તો વિચિકિચ્છાનુસયાનં, એસેવન્તો માનાનુસયાનં, એસેવન્તો ભવરાગાનુસયાનં , એસેવન્તો અવિજ્જાનુસયાનં, એસેવન્તો દણ્ડાદાન-સત્થાદાન-કલહ-વિગ્ગહ-વિવાદતુવંતુવં-પેસુઞ્ઞ-મુસાવાદાનં. એત્થેતે પાપકા અકુસલા ધમ્મા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તી''તિ. કો નુ ખો ઇમસ્સ ભગવતા સંખિત્તેન ઉદ્દેસસ્સ ઉદ્દિટ્ઠસ્સ વિત્થારેન અત્થં અવિભત્તસ્સ વિત્થારેન અત્થં વિભજેય્યા'તિ? તેસં નો, ભન્તે, અમ્હાકં એતદહોસિ – 'અયં ખો આયસ્મા મહાકચ્ચાનો સત્થુ ચેવ સંવણ્ણિતો સમ્ભાવિતો ચ વિઞ્ઞૂનં સબ્રહ્મચારીનં, પહોતિ ચાયસ્મા મહાકચ્ચાનો ઇમસ્સ ભગવતા સંખિત્તેન ઉદ્દેસસ્સ ઉદ્દિટ્ઠસ્સ વિત્થારેન અત્થં અવિભત્તસ્સ વિત્થારેન અત્થં વિભજિતું, યંનૂન મયં યેનાયસ્મા મહાકચ્ચાનો તેનુપસઙ્કમેય્યામ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં મહાકચ્ચાનં એતમત્થં પટિપુચ્છેય્યામા'તિ. અથ ખો મયં, ભન્તે, યેનાયસ્મા મહાકચ્ચાનો તેનુપસઙ્કમિમ્હ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં મહાકચ્ચાનં એતમત્થં પટિપુચ્છિમ્હ. તેસં નો, ભન્તે, આયસ્મતા મહાકચ્ચાનેન ઇમેહિ આકારેહિ ઇમેહિ પદેહિ ઇમેહિ બ્યઞ્જનેહિ અત્થો વિભત્તો''તિ. ''પણ્ડિતો, ભિક્ખવે, મહાકચ્ચાનો; મહાપઞ્ઞો, ભિક્ખવે, મહાકચ્ચાનો. મં ચેપિ તુમ્હે, ભિક્ખવે, એતમત્થં પટિપુચ્છેય્યાથ, અહમ્પિ તં એવમેવં બ્યાકરેય્યં યથા તં મહાકચ્ચાનેન બ્યાકતં. એસો ચેવેતસ્સ અત્થો. એવઞ્ચ [એવેમેવ ચ (ક॰)] નં ધારેથા''તિ.

એવં વુત્તે આયસ્મા આનન્દો ભગવન્તં એતદવોચ – ''સેય્યથાપિ, ભન્તે, પુરિસો જિઘચ્છાદુબ્બલ્યપરેતો મધુપિણ્ડિકં અધિગચ્છેય્ય, સો યતો યતો સાયેય્ય, લભેથેવ સાદુરસં અસેચનકં. એવમેવ ખો, ભન્તે, ચેતસો ભિક્ખુ દબ્બજાતિકો, યતો યતો ઇમસ્સ ધમ્મપરિયાયસ્સ પઞ્ઞાય અત્થં ઉપપરિક્ખેય્ય, લભેથેવ અત્તમનતં, લભેથેવ ચેતસો પસાદં. કો નામો અયં [કો નામાયં (સ્યા॰)], ભન્તે, ધમ્મપરિયાયો''તિ? ''તસ્માતિહ ત્વં, આનન્દ, ઇમં ધમ્મપરિયાયં મધુપિણ્ડિકપરિયાયો ત્વેવ નં ધારેહી''તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમનો આયસ્મા આનન્દો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દીતિ.

મધુપિણ્ડિકસુત્તં નિટ્ઠિતં અટ્ઠમં.

૯. દ્વેધાવિતક્કસુત્તં

૨૦૬. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''ભિક્ખવો''તિ. ''ભદન્તે''તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘પુબ્બેવ મે, ભિક્ખવે, સમ્બોધા અનભિસમ્બુદ્ધસ્સ બોધિસત્તસ્સેવ સતો એતદહોસિ – ‘યંનૂનાહં દ્વિધા કત્વા દ્વિધા કત્વા વિતક્કે વિહરેય્ય’ન્તિ. સો ખો અહં, ભિક્ખવે, યો ચાયં કામવિતક્કો યો ચ બ્યાપાદવિતક્કો યો ચ વિહિંસાવિતક્કો – ઇમં એકં ભાગમકાસિં ; યો ચાયં નેક્ખમ્મવિતક્કો યો ચ અબ્યાપાદવિતક્કો યો ચ અવિહિંસાવિતક્કો – ઇમં દુતિયં ભાગમકાસિં.

૨૦૭. ‘‘તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એવં અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો ઉપ્પજ્જતિ કામવિતક્કો. સો એવં પજાનામિ – ‘ઉપ્પન્નો ખો મે અયં કામવિતક્કો. સો ચ ખો અત્તબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, પરબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, ઉભયબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, પઞ્ઞાનિરોધિકો વિઘાતપક્ખિકો અનિબ્બાનસંવત્તનિકો’ [અનિબ્બાનસંવત્તનિકો’’તિ (?)]. ‘અત્તબ્યાબાધાય સંવત્તતી’તિપિ મે, ભિક્ખવે, પટિસઞ્ચિક્ખતો અબ્ભત્થં ગચ્છતિ; ‘પરબ્યાબાધાય સંવત્તતી’તિપિ મે, ભિક્ખવે, પટિસઞ્ચિક્ખતો અબ્ભત્થં ગચ્છતિ; ‘ઉભયબ્યાબાધાય સંવત્તતી’તિપિ મે, ભિક્ખવે, પટિસઞ્ચિક્ખતો અબ્ભત્થં ગચ્છતિ; ‘પઞ્ઞાનિરોધિકો વિઘાતપક્ખિકો અનિબ્બાનસંવત્તનિકો’તિપિ મે, ભિક્ખવે, પટિસઞ્ચિક્ખતો અબ્ભત્થં ગચ્છતિ. સો ખો અહં, ભિક્ખવે, ઉપ્પન્નુપ્પન્નં કામવિતક્કં પજહમેવ [અતીતકાલિકકિરિયાપદાનિયેવ] વિનોદમેવ [અતીતકાલિકકિરિયાપદાનિયેવ] બ્યન્તમેવ [બ્યન્તેવ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] નં અકાસિં.

૨૦૮. ‘‘તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એવં અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો ઉપ્પજ્જતિ બ્યાપાદવિતક્કો…પે॰… ઉપ્પજ્જતિ વિહિંસાવિતક્કો. સો એવં પજાનામિ – ‘ઉપ્પન્નો ખો મે અયં વિહિંસાવિતક્કો. સો ચ ખો અત્તબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, પરબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, ઉભયબ્યાબાધાયપિ સંવત્તતિ, પઞ્ઞાનિરોધિકો વિઘાતપક્ખિકો અનિબ્બાનસંવત્તનિકો’. ‘અત્તબ્યાબાધાય સંવત્તતી’તિપિ મે, ભિક્ખવે, પટિસઞ્ચિક્ખતો અબ્ભત્થં ગચ્છતિ; ‘પરબ્યાબાધાય સંવત્તતી’તિપિ મે, ભિક્ખવે, પટિસઞ્ચિક્ખતો અબ્ભત્થં ગચ્છતિ; ‘ઉભયબ્યાબાધાય સંવત્તતી’તિપિ મે, ભિક્ખવે, પટિસઞ્ચિક્ખતો અબ્ભત્થં ગચ્છતિ; ‘પઞ્ઞાનિરોધિકો વિઘાતપક્ખિકો અનિબ્બાનસંવત્તનિકો’તિપિ મે, ભિક્ખવે, પટિસઞ્ચિક્ખતો અબ્ભત્થં ગચ્છતિ. સો ખો અહં, ભિક્ખવે, ઉપ્પન્નુપ્પન્નં વિહિંસાવિતક્કં પજહમેવ વિનોદમેવ બ્યન્તમેવ નં અકાસિં.

‘‘યઞ્ઞદેવ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ બહુલમનુવિતક્કેતિ અનુવિચારેતિ, તથા તથા નતિ હોતિ ચેતસો. કામવિતક્કં ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ બહુલમનુવિતક્કેતિ અનુવિચારેતિ, પહાસિ નેક્ખમ્મવિતક્કં, કામવિતક્કં બહુલમકાસિ, તસ્સ તં કામવિતક્કાય ચિત્તં નમતિ. બ્યાપાદવિતક્કં ચે, ભિક્ખવે…પે॰… વિહિંસાવિતક્કં ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ બહુલમનુવિતક્કેતિ અનુવિચારેતિ, પહાસિ અવિહિંસાવિતક્કં, વિહિંસાવિતક્કં બહુલમકાસિ, તસ્સ તં વિહિંસાવિતક્કાય ચિત્તં નમતિ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, વસ્સાનં પચ્છિમે માસે સરદસમયે કિટ્ઠસમ્બાધે ગોપાલકો ગાવો રક્ખેય્ય. સો તા ગાવો તતો તતો દણ્ડેન આકોટેય્ય પટિકોટેય્ય સન્નિરુન્ધેય્ય સન્નિવારેય્ય. તં કિસ્સ હેતુ? પસ્સતિ હિ સો, ભિક્ખવે, ગોપાલકો તતોનિદાનં વધં વા બન્ધનં વા જાનિં વા ગરહં વા. એવમેવ ખો અહં, ભિક્ખવે, અદ્દસં અકુસલાનં ધમ્માનં આદીનવં ઓકારં સંકિલેસં, કુસલાનં ધમ્માનં નેક્ખમ્મે આનિસંસં વોદાનપક્ખં.

૨૦૯. ‘‘તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એવં અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો ઉપ્પજ્જતિ નેક્ખમ્મવિતક્કો. સો એવં પજાનામિ – ‘ઉપ્પન્નો ખો મે અયં નેક્ખમ્મવિતક્કો. સો ચ ખો નેવત્તબ્યાબાધાય સંવત્તતિ, ન પરબ્યાબાધાય સંવત્તતિ, ન ઉભયબ્યાબાધાય સંવત્તતિ, પઞ્ઞાવુદ્ધિકો અવિઘાતપક્ખિકો

નિબ્બાનસંવત્તનિકો’. રત્તિં ચેપિ નં, ભિક્ખવે, અનુવિતક્કેય્યં અનુવિચારેય્યં, નેવ તતોનિદાનં ભયં સમનુપસ્સામિ. દિવસં ચેપિ નં, ભિક્ખવે, અનુવિતક્કેય્યં અનુવિચારેય્યં, નેવ તતોનિદાનં ભયં સમનુપસ્સામિ. રત્તિન્દિવં ચેપિ નં, ભિક્ખવે, અનુવિતક્કેય્યં અનુવિચારેય્યં, નેવ તતોનિદાનં ભયં સમનુપસ્સામિ. અપિ ચ ખો મે અતિચિરં અનુવિતક્કયતો અનુવિચારયતો કાયો કિલમેય્ય . કાયે કિલન્તે [કિલમન્તે (ક॰)] ચિત્તં ઊહઞ્ઞેય્ય. ઊહતે ચિત્તે આરા ચિત્તં સમાધિમ્હાતિ. સો ખો અહં, ભિક્ખવે, અજ્ઝત્તમેવ ચિત્તં સણ્ઠપેમિ સન્નિસાદેમિ એકોદિં કરોમિ [એકોદિ કરોમિ (પી॰)] સમાદહામિ. તં કિસ્સ હેતુ? ‘મા મે ચિત્તં ઊહઞ્ઞી’તિ [ઉગ્ઘાટીતિ (સ્યા॰ ક॰), ઊહનીતિ (પી॰)].

૨૧૦. ‘‘તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એવં અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો ઉપ્પજ્જતિ અબ્યાપાદવિતક્કો…પે॰… ઉપ્પજ્જતિ અવિહિંસાવિતક્કો. સો એવં પજાનામિ – ‘ઉપ્પન્નો ખો મે અયં અવિહિંસાવિતક્કો. સો ચ ખો નેવત્તબ્યાબાધાય સંવત્તતિ, ન પરબ્યાબાધાય સંવત્તતિ, ન ઉભયબ્યાબાધાય સંવત્તતિ, પઞ્ઞાવુદ્ધિકો અવિઘાતપક્ખિકો નિબ્બાનસંવત્તનિકો’. રત્તિં ચેપિ નં, ભિક્ખવે, અનુવિતક્કેય્યં અનુવિચારેય્યં, નેવ તતોનિદાનં ભયં સમનુપસ્સામિ. દિવસં ચેપિ નં, ભિક્ખવે, અનુવિતક્કેય્યં અનુવિચારેય્યં, નેવ તતોનિદાનં ભયં સમનુપસ્સામિ. રત્તિન્દિવં ચેપિ નં, ભિક્ખવે, અનુવિતક્કેય્યં અનુવિચારેય્યં, નેવ તતોનિદાનં ભયં સમનુપસ્સામિ. અપિ ચ ખો મે અતિચિરં અનુવિતક્કયતો અનુવિચારયતો કાયો કિલમેય્ય. કાયે કિલન્તે ચિત્તં ઊહઞ્ઞેય્ય. ઊહતે ચિત્તે આરા ચિત્તં સમાધિમ્હાતિ. સો ખો અહં, ભિક્ખવે, અજ્ઝત્તમેવ ચિત્તં સણ્ઠપેમિ, સન્નિસાદેમિ, એકોદિં કરોમિ સમાદહામિ. તં કિસ્સ હેતુ? ‘મા મે ચિત્તં ઊહઞ્ઞી’તિ.

‘‘યઞ્ઞદેવ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ બહુલમનુવિતક્કેતિ અનુવિચારેતિ, તથા તથા નતિ હોતિ ચેતસો. નેક્ખમ્મવિતક્કઞ્ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ બહુલમનુવિતક્કેતિ અનુવિચારેતિ, પહાસિ કામવિતક્કં, નેક્ખમ્મવિતક્કં બહુલમકાસિ, તસ્સં તં નેક્ખમ્મવિતક્કાય ચિત્તં નમતિ. અબ્યાપાદવિતક્કઞ્ચે, ભિક્ખવે…પે॰… અવિહિંસાવિતક્કઞ્ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ બહુલમનુવિતક્કેતિ અનુવિચારેતિ, પહાસિ વિહિંસાવિતક્કં, અવિહિંસાવિતક્કં બહુલમકાસિ, તસ્સ તં અવિહિંસાવિતક્કાય ચિત્તં નમતિ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ગિમ્હાનં પચ્છિમે માસે સબ્બસસ્સેસુ ગામન્તસમ્ભતેસુ ગોપાલકો ગાવો રક્ખેય્ય , તસ્સ રુક્ખમૂલગતસ્સ વા અબ્ભોકાસગતસ્સ વા સતિકરણીયમેવ હોતિ – ‘એતા [એતે (ક॰)] ગાવો’તિ. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, સતિકરણીયમેવ અહોસિ – ‘એતે ધમ્મા’તિ.

૨૧૧. ‘‘આરદ્ધં ખો પન મે, ભિક્ખવે, વીરિયં અહોસિ અસલ્લીનં, ઉપટ્ઠિતા સતિ અસમ્મુટ્ઠા , પસ્સદ્ધો કાયો અસારદ્ધો, સમાહિતં ચિત્તં એકગ્ગં. સો ખો અહં, ભિક્ખવે, વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિં. વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિં. પીતિયા ચ વિરાગા ઉપેક્ખકો ચ વિહાસિં સતો ચ સમ્પજાનો, સુખઞ્ચ કાયેન પટિસંવેદેસિં, યં તં અરિયા આચિક્ખન્તિ ‘ઉપેક્ખકો સતિમા સુખવિહારી’તિ, તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિં. સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિં.

૨૧૨. ‘‘સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેસિં. સો અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરામિ. સેય્યથિદં, એકમ્પિ જાતિં…પે॰… ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરામિ. અયં ખો મે,

ભિક્ખવે, રત્તિયા પઠમે યામે પઠમા વિજ્જા અધિગતા; અવિજ્જા વિહતા વિજ્જા ઉપ્પન્ના; તમો વિહતો આલોકો ઉપ્પન્નો; યથા તં અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો.

૨૧૩. ‘‘સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે સત્તાનં ચુતૂપપાતઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેસિં. સો દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સામિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને...પે॰... ઇમે વત ભોન્તો સત્તા કાયદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા...પે॰... ઇતિ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સામિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે, યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનામિ. અયં ખો મે, ભિક્ખવે, રત્તિયા મજ્ઝિમે યામે દુતિયા વિજ્જા અધિગતા; અવિજ્જા વિહતા વિજ્જા ઉપ્પન્ના; તમો વિહતો આલોકો ઉપ્પન્નો; યથા તં અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો.

૨૧૪. ‘‘સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે આસવાનં ખયઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેસિં. સો ‘ઇદં દુક્ખ’ન્તિ યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં, ‘અયં દુક્ખસમુદયો’તિ યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં, ‘અયં દુક્ખનિરોધો’તિ યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં, ‘અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’તિ યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં . ‘ઇમે આસવા’તિ યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં, ‘અયં આસવસમુદયો’તિ યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં, ‘અયં આસવનિરોધો’તિ યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં, ‘અયં આસવનિરોધગામિની પટિપદા’તિ યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં. તસ્સ મે એવં જાનતો એવં પસ્સતો કામાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચિત્થ, ભવાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચિત્થ, અવિજ્જાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચિત્થ, વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં અહોસિ – ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ અબ્ભઞ્ઞાસિં. અયં ખો મે, ભિક્ખવે, રત્તિયા પચ્છિમે યામે તતિયા વિજ્જા અધિગતા; અવિજ્જા વિહતા વિજ્જા ઉપ્પન્ના; તમો વિહતો આલોકો ઉપ્પન્નો; યથા તં અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો.

૨૧૫. ‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, અરઞ્ઞે પવને મહન્તં નિન્નં પલ્લલં. તમેનં મહામિગસઙ્ઘો ઉપનિસ્સાય વિહરેય્ય. તસ્સ કોચિદેવ પુરિસો ઉપ્પજ્જેય્ય અનત્થકામો અહિતકામો અયોગક્ખેમકામો. સો ય્વાસ્સ મગ્ગો ખેમો સોવત્થિકો પીતિગમનીયો તં મગ્ગં પિદહેય્ય, વિવરેય્ય કુમ્મગ્ગં, ઓદહેય્ય ઓકચરં, ઠપેય્ય ઓકચારિકં. એવઞ્હિ સો, ભિક્ખવે, મહામિગસઙ્ઘો અપરેન સમયેન અનયબ્યસનં [અનયબ્યસનં તનુત્તં (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] આપજ્જેય્ય. તસ્સેવ ખો પન, ભિક્ખવે, મહતો મિગસઙ્ઘસ્સ કોચિદેવ પુરિસો ઉપ્પજ્જેય્ય અત્થકામો હિતકામો યોગક્ખેમકામો. સો ય્વાસ્સ મગ્ગો ખેમો સોવત્થિકો પીતિગમનીયો તં મગ્ગં વિવરેય્ય, પિદહેય્ય કુમ્મગ્ગં, ઊહનેય્ય ઓકચરં, નાસેય્ય ઓકચારિકં. એવઞ્હિ સો, ભિક્ખવે, મહામિગસઙ્ઘો અપરેન સમયેન વુદ્ધિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જેય્ય.

‘‘ઉપમા ખો મે અયં, ભિક્ખવે, કતા અત્થસ્સ વિઞ્ઞાપનાય . અયં ચેવેત્થ અત્થો – મહન્તં નિન્નં પલ્લલન્તિ ખો, ભિક્ખવે, કામાનમેતં અધિવચનં. મહામિગસઙ્ઘોતિ ખો, ભિક્ખવે, સત્તાનમેતં અધિવચનં. પુરિસો અનત્થકામો અહિતકામો અયોગક્ખેમકામોતિ ખો, ભિક્ખવે, મારસ્સેતં પાપિમતો અધિવચનં. કુમ્મગ્ગોતિ ખો, ભિક્ખવે, અટ્ઠઙ્ગિકસ્સેતં મિચ્છામગ્ગસ્સ અધિવચનં, સેય્યથિદં – મિચ્છાદિટ્ઠિયા મિચ્છાસઙ્કપ્પસ્સ મિચ્છાવાચાય મિચ્છાકમ્મન્તસ્સ મિચ્છાઆજીવસ્સ મિચ્છાવાયામસ્સ મિચ્છાસતિયા મિચ્છાસમાધિસ્સ. ઓકચરોતિ ખો, ભિક્ખવે, નન્દીરાગસ્સેતં અધિવચનં. ઓકચારિકાતિ ખો, ભિક્ખવે, અવિજ્જાયેતં અધિવચનં. પુરિસો અત્થકામો હિતકામો યોગક્ખેમકામોતિ ખો, ભિક્ખવે, તથાગતસ્સેતં અધિવચનં અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ. ખેમો મગ્ગો સોવત્થિકો

પીતિગમનીયોતિ ખો , ભિક્ખવે, અરિયસ્સેતં અટ્ઠઙ્ગિકસ્સ મગ્ગસ્સ અધિવચનં, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિયા સમ્માસઙ્કપ્પસ્સ સમ્માવાચાય સમ્માકમ્મન્તસ્સ સમ્માઆજીવસ્સ સમ્માવાયામસ્સ સમ્માસતિયા સમ્માસમાધિસ્સ.

‘‘ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, વિવટો મયા ખેમો મગ્ગો સોવત્થિકો પીતિગમનીયો, પિહિતો કુમ્મગ્ગો, ઊહતો ઓકચરો, નાસિતા ઓકચારિકા. યં, ભિક્ખવે, સત્થારા કરણીયં સાવકાનં હિતેસિના અનુકમ્પકેન અનુકમ્પં ઉપાદાય, કતં વો તં મયા. એતાનિ, ભિક્ખવે , રુક્ખમૂલાનિ, એતાનિ સુઞ્ઞાગારાનિ; ઝાયથ, ભિક્ખવે, મા પમાદત્થ; મા પચ્છા વિપ્પટિસારિનો અહુવત્થ. અયં વો અમ્હાકં અનુસાસની’’તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

દ્વેધાવિતક્કસુત્તં નિટ્ઠિતં નવમં.

૧૦. વિતક્કસણ્ઠાનસુત્તં

૨૧૬. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ભિક્ખવો’’તિ. ‘‘ભદન્તે’’તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘અધિચિત્તમનુયુત્તેન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના પઞ્ચ નિમિત્તાનિ કાલેન કાલં મનસિ કાતબ્બાનિ. કતમાનિ પઞ્ચ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો યં નિમિત્તં આગમ્મ યં નિમિત્તં મનસિકરોતો ઉપ્પજ્જન્તિ પાપકા અકુસલા વિતક્કા છન્દૂપસંહિતાપિ દોસૂપસંહિતાપિ મોહૂપસંહિતાપિ, તેન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના તમ્હા નિમિત્તા અઞ્ઞં નિમિત્તં મનસિ કાતબ્બં કુસલૂપસંહિતં. તસ્સ તમ્હા નિમિત્તા અઞ્ઞં નિમિત્તં મનસિકરોતો કુસલૂપસંહિતં યે પાપકા અકુસલા વિતક્કા છન્દૂપસંહિતાપિ દોસૂપસંહિતાપિ મોહૂપસંહિતાપિ તે પહીયન્તિ તે અબ્ભત્થં ગચ્છન્તિ. તેસં પહાના અજ્ઝત્તમેવ ચિત્તં સન્તિટ્ઠતિ સન્નિસીદતિ એકોદિ હોતિ [એકોદિભોતિ (સ્યા॰ ક॰)] સમાધિયતિ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, દક્ખો પલગણ્ડો વા પલગણ્ડન્તેવાસી વા સુખુમાય આણિયા ઓળારિકં આણિં અભિનિહનેય્ય અભિનીહરેય્ય અભિનિવત્તેય્ય [અભિનિવજ્જેય્ય (સી॰ પી॰)]; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો યં નિમિત્તં આગમ્મ યં નિમિત્તં મનસિકરોતો ઉપ્પજ્જન્તિ પાપકા અકુસલા વિતક્કા છન્દૂપસંહિતાપિ દોસૂપસંહિતાપિ મોહૂપસંહિતાપિ, તેન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના તમ્હા નિમિત્તા અઞ્ઞં નિમિત્તં મનસિ કાતબ્બં કુસલૂપસંહિતં. તસ્સ તમ્હા નિમિત્તા અઞ્ઞં નિમિત્તં મનસિકરોતો કુસલૂપસંહિતં યે પાપકા અકુસલા વિતક્કા છન્દૂપસંહિતાપિ દોસૂપસંહિતાપિ મોહૂપસંહિતાપિ તે પહીયન્તિ તે અબ્ભત્થં ગચ્છન્તિ. તેસં પહાના અજ્ઝત્તમેવ ચિત્તં સન્તિટ્ઠતિ સન્નિસીદતિ એકોદિ હોતિ સમાધિયતિ.

૨૧૭. ‘‘તસ્સ ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો તમ્હા નિમિત્તા અઞ્ઞં નિમિત્તં મનસિકરોતો કુસલૂપસંહિતં ઉપ્પજ્જન્તેવ પાપકા અકુસલા વિતક્કા છન્દૂપસંહિતાપિ દોસૂપસંહિતાપિ મોહૂપસંહિતાપિ, તેન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના તેસં વિતક્કાનં આદીનવો ઉપપરિક્ખિતબ્બો – ‘ઇતિપિમે વિતક્કા અકુસલા, ઇતિપિમે વિતક્કા સાવજ્જા, ઇતિપિમે વિતક્કા દુક્ખવિપાકા’તિ. તસ્સ તેસં વિતક્કાનં આદીનવં ઉપપરિક્ખતો યે પાપકા અકુસલા વિતક્કા છન્દૂપસંહિતાપિ દોસૂપસંહિતાપિ મોહૂપસંહિતાપિ તે પહીયન્તિ તે અબ્ભત્થં ગચ્છન્તિ. તેસં પહાના અજ્ઝત્તમેવ ચિત્તં સન્તિટ્ઠતિ સન્નિસીદતિ એકોદિ હોતિ સમાધિયતિ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ઇત્થી વા પુરિસો વા દહરો યુવા મણ્ડનકજાતિકો અહિકુણપેન વા કુક્કુરકુણપેન વા મનુસ્સકુણપેન વા કણ્ઠે આસત્તેન અટ્ટિયેય્ય હરાયેય્ય

જિગુચ્છેય્ય; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, તસ્સ ચે ભિક્ખુનો તમ્હાપિ નિમિત્તા અઞ્ઞં નિમિત્તં મનસિકરોતો કુસલૂપસંહિતં ઉપ્પજ્જન્તેવ પાપકા અકુસલા વિતક્કા છન્દૂપસંહિતાપિ દોસૂપસંહિતાપિ મોહૂપસંહિતાપિ, તેન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના તેસં વિતક્કાનં આદીનવો ઉપપરિક્ખિતબ્બો – 'ઇતિપિમે વિતક્કા અકુસલા, ઇતિપિમે વિતક્કા સાવજ્જા, ઇતિપિમે વિતક્કા દુક્ખવિપાકા'તિ. તસ્સ તેસં વિતક્કાનં આદીનવં ઉપપરિક્ખતો યે પાપકા અકુસલા વિતક્કા છન્દૂપસંહિતાપિ દોસૂપસંહિતાપિ મોહૂપસંહિતાપિ તે પહીયન્તિ તે અબ્ભત્થં ગચ્છન્તિ. તેસં પહાના અજ્ઝત્તમેવ ચિત્તં સન્તિટ્ઠતિ સન્નિસીદતિ એકોદિ હોતિ સમાધિયતિ.

૨૧૮. "તસ્સ ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો તેસમ્પિ વિતક્કાનં આદીનવં ઉપપરિક્ખતો ઉપ્પજ્જન્તેવ પાપકા અકુસલા વિતક્કા છન્દૂપસંહિતાપિ દોસૂપસંહિતાપિ મોહૂપસંહિતાપિ, તેન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના તેસં વિતક્કાનં અસતિઅમનસિકારો આપજ્જિતબ્બો. તસ્સ તેસં વિતક્કાનં અસતિઅમનસિકારં આપજ્જતો યે પાપકા અકુસલા વિતક્કા છન્દૂપસંહિતાપિ દોસૂપસંહિતાપિ મોહૂપસંહિતાપિ તે પહીયન્તિ તે અબ્ભત્થં ગચ્છન્તિ. તેસં પહાના અજ્ઝત્તમેવ ચિત્તં સન્તિટ્ઠતિ સન્નિસીદતિ એકોદિ હોતિ સમાધિયતિ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ચક્ખુમા પુરિસો આપાથગતાનં રૂપાનં અદસ્સનકામો અસ્સ; સો નિમીલેય્ય વા અઞ્ઞેન વા અપલોકેય્ય. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, તસ્સ ચે ભિક્ખુનો તેસમ્પિ વિતક્કાનં આદીનવં ઉપપરિક્ખતો ઉપ્પજ્જન્તેવ પાપકા અકુસલા વિતક્કા છન્દૂપસંહિતાપિ દોસૂપસંહિતાપિ મોહૂપસંહિતાપિ, તે પહીયન્તિ તે અબ્ભત્થં ગચ્છન્તિ. તેસં પહાના અજ્ઝત્તમેવ ચિત્તં સન્તિટ્ઠતિ સન્નિસીદતિ એકોદિ હોતિ સમાધિયતિ.

૨૧૯. "તસ્સ ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો તેસમ્પિ વિતક્કાનં અસતિઅમનસિકારં આપજ્જતો ઉપ્પજ્જન્તેવ પાપકા અકુસલા વિતક્કા છન્દૂપસંહિતાપિ દોસૂપસંહિતાપિ મોહૂપસંહિતાપિ, તેન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના તેસં વિતક્કાનં વિતક્કસઙ્ખારસણ્ઠાનં મનસિકાતબ્બં. તસ્સ તેસં વિતક્કાનં વિતક્કસઙ્ખારસણ્ઠાનં મનસિકરોતો યે પાપકા અકુસલા વિતક્કા છન્દૂપસંહિતાપિ દોસૂપસંહિતાપિ મોહૂપસંહિતાપિ તે પહીયન્તિ તે અબ્ભત્થં ગચ્છન્તિ. તેસં પહાના અજ્ઝત્તમેવ ચિત્તં સન્તિટ્ઠતિ સન્નિસીદતિ એકોદિ હોતિ સમાધિયતિ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પુરિસો સીઘં ગચ્છેય્ય. તસ્સ એવમસ્સ – 'કિં નુ ખો અહં સીઘં ગચ્છામિ? યંનૂનાહં સણિકં ગચ્છેય્ય'ન્તિ. સો સણિકં ગચ્છેય્ય. તસ્સ એવમસ્સ – 'કિં નુ ખો અહં સણિકં ગચ્છામિ? યંનૂનાહં તિટ્ઠેય્ય'ન્તિ. સો તિટ્ઠેય્ય . તસ્સ એવમસ્સ – 'કિં નુ ખો અહં ઠિતો? યંનૂનાહં નિસીદેય્ય'ન્તિ. સો નિસીદેય્ય. તસ્સ એવમસ્સ – 'કિં નુ ખો અહં નિસિન્નો? યંનૂનાહં નિપજ્જેય્ય'ન્તિ. સો નિપજ્જેય્ય. એવઞ્હિ સો, ભિક્ખવે, પુરિસો ઓળારિકં ઓળારિકં ઇરિયાપથં અભિનિવજ્જેત્વા [અભિનિસ્સજ્જેત્વા (સ્યા॰)] સુખુમં સુખુમં ઇરિયાપથં કપ્પેય્ય. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, તસ્સ ચે ભિક્ખુનો તેસમ્પિ વિતક્કાનં અસતિઅમનસિકારં આપજ્જતો ઉપ્પજ્જન્તેવ પાપકા અકુસલા વિતક્કા છન્દૂપસંહિતાપિ દોસૂપસંહિતાપિ મોહૂપસંહિતાપિ તે પહીયન્તિ તે અબ્ભત્થં ગચ્છન્તિ. તેસં પહાના અજ્ઝત્તમેવ ચિત્તં સન્તિટ્ઠતિ સન્નિસીદતિ એકોદિ હોતિ સમાધિયતિ.

૨૨૦. "તસ્સ ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો તેસમ્પિ વિતક્કાનં વિતક્કસઙ્ખારસણ્ઠાનં મનસિકરોતો ઉપ્પજ્જન્તેવ પાપકા અકુસલા વિતક્કા છન્દૂપસંહિતાપિ દોસૂપસંહિતાપિ મોહૂપસંહિતાપિ. તેન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના દન્તેભિદન્તમાધાય [દન્તે + અભિદન્તં + આધાયાતિ ટીકાયં પદચ્છેદો, દન્તેભીતિ પનેત્થ કરણત્થો યુત્તો વિય દિસ્સતિ] જિવ્હાય તાલું આહચ્ચ ચેતસા ચિત્તં અભિનિગ્ગણ્હિતબ્બં અભિનિપ્પીળેતબ્બં અભિસન્તાપેતબ્બં . તસ્સ દન્તેભિદન્તમાધાય જિવ્હાય તાલું આહચ્ચ ચેતસા ચિત્તં અભિનિગ્ગણ્હતો અભિનિપ્પીળયતો અભિસન્તાપયતો યે પાપકા અકુસલા વિતક્કા છન્દૂપસંહિતાપિ દોસૂપસંહિતાપિ મોહૂપસંહિતાપિ તે પહીયન્તિ તે અબ્ભત્થં ગચ્છન્તિ.

તેસં પહાના અજ્ઝત્તમેવ ચિત્તં સન્તિટ્ઠતિ સન્નિસીદતિ એકોદિ હોતિ સમાધિયતિ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, બલવા પુરિસો દુબ્બલતરં પુરિસં સીસે વા ગલે વા ખન્ધે વા ગહેત્વા અભિનિગ્ગણ્હેય્ય અભિનિપ્પીળેય્ય અભિસન્તાપેય્ય; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, તસ્સ ચે ભિક્ખુનો તેસમ્પિ વિતક્કાનં વિતક્કસઙ્ખારસણ્ઠાનં મનસિકરોતો ઉપ્પજ્જન્તેવ પાપકા અકુસલા વિતક્કા છન્દૂપસંહિતાપિ દોસૂપસંહિતાપિ મોહૂપસંહિતાપિ. તેન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના દન્તેભિદન્તમાધાય જિવ્હાય તાલું આહચ્ચ ચેતસા ચિત્તં અભિનિગ્ગણ્હિતબ્બં અભિનિપ્પીળેતબ્બં અભિસન્તાપેતબ્બં. તસ્સ દન્તેભિદન્તમાધાય જિવ્હાય તાલું આહચ્ચ ચેતસા ચિત્તં અભિનિગ્ગણ્હતો અભિનિપ્પીળયતો અભિસન્તાપયતો યે પાપકા અકુસલા વિતક્કા છન્દૂપસંહિતાપિ દોસૂપસંહિતાપિ મોહૂપસંહિતાપિ તે પહીયન્તિ તે અબ્ભત્થં ગચ્છન્તિ. તેસં પહાના અજ્ઝત્તમેવ ચિત્તં સન્તિટ્ઠતિ સન્નિસીદતિ એકોદિ હોતિ સમાધિયતિ.

૨૨૧. ‘‘યતો ખો [યતો ચ ખો (સ્યા॰ ક॰)], ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો યં નિમિત્તં આગમ્મ યં નિમિત્તં મનસિકરોતો ઉપ્પજ્જન્તિ પાપકા અકુસલા વિતક્કા છન્દૂપસંહિતાપિ દોસૂપસંહિતાપિ મોહૂપસંહિતાપિ, તસ્સ તમ્હા નિમિત્તા અઞ્ઞં નિમિત્તં મનસિકરોતો કુસલૂપસંહિતં યે પાપકા અકુસલા વિતક્કા છન્દૂપસંહિતાપિ દોસૂપસંહિતાપિ મોહૂપસંહિતાપિ તે પહીયન્તિ તે અબ્ભત્થં ગચ્છન્તિ. તેસં પહાના અજ્ઝત્તમેવ ચિત્તં સન્તિટ્ઠતિ સન્નિસીદતિ એકોદિ હોતિ સમાધિયતિ. તેસમ્પિ વિતક્કાનં આદીનવં ઉપપરિક્ખતો યે પાપકા અકુસલા વિતક્કા છન્દૂપસંહિતાપિ દોસૂપસંહિતાપિ મોહૂપસંહિતાપિ તે પહીયન્તિ તે અબ્ભત્થં ગચ્છન્તિ. તેસં પહાના અજ્ઝત્તમેવ ચિત્તં સન્તિટ્ઠતિ સન્નિસીદતિ એકોદિ હોતિ સમાધિયતિ. તેસમ્પિ વિતક્કાનં અસતિઅમનસિકારં આપજ્જતો યે પાપકા અકુસલા વિતક્કા છન્દૂપસંહિતાપિ દોસૂપસંહિતાપિ મોહૂપસંહિતાપિ તે પહીયન્તિ તે અબ્ભત્થં ગચ્છન્તિ. તેસં પહાના અજ્ઝત્તમેવ ચિત્તં સન્તિટ્ઠતિ સન્નિસીદતિ એકોદિ હોતિ સમાધિયતિ. તેસમ્પિ વિતક્કાનં વિતક્કસઙ્ખારસણ્ઠાનં મનસિકરોતો યે પાપકા અકુસલા વિતક્કા છન્દૂપસંહિતાપિ દોસૂપસંહિતાપિ મોહૂપસંહિતાપિ તે પહીયન્તિ તે અબ્ભત્થં ગચ્છન્તિ. તેસં પહાના અજ્ઝત્તમેવ ચિત્તં સન્તિટ્ઠતિ સન્નિસીદતિ એકોદિ હોતિ સમાધિયતિ. દન્તેભિદન્તમાધાય જિવ્હાય તાલું આહચ્ચ ચેતસા ચિત્તં અભિનિગ્ગણ્હતો અભિનિપ્પીળયતો અભિસન્તાપયતો યે પાપકા અકુસલા વિતક્કા છન્દૂપસંહિતાપિ દોસૂપસંહિતાપિ મોહૂપસંહિતાપિ તે પહીયન્તિ તે અબ્ભત્થં ગચ્છન્તિ. તેસં પહાના અજ્ઝત્તમેવ ચિત્તં સન્તિટ્ઠતિ સન્નિસીદતિ એકોદિ હોતિ સમાધિયતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વસી વિતક્કપરિયાયપથેસુ. યં વિતક્કં આકઙ્ખિસ્સતિ તં વિતક્કં વિતક્કેસ્સતિ, યં વિતક્કં નાકઙ્ખિસ્સતિ ન તં વિતક્કં વિતક્કેસ્સતિ. અચ્છેચ્છિ તણ્હં, વિવત્તયિ [વાવત્તયિ (સી॰ પી॰)] સંયોજનં, સમ્મા માનાભિસમયા અન્તમકાસિ દુક્ખસ્સા’’તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

વિતક્કસણ્ઠાનસુત્તં નિટ્ઠિતં દસમં.

સીહનાદવગ્ગો નિટ્ઠિતો દુતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

ચૂળસીહનાદલોમહંસવરો, મહાચૂળદુક્ખક્ખન્ધઅનુમાનિકસુત્તં;
ખિલપત્થમધુપિણ્ડિકદ્વેધાવિતક્ક, પઞ્ચનિમિત્તકથા પુન વગ્ગો.

૩. ઓપમ્મવગ્ગો

૧. કકચૂપમસુત્તં

૨૨૨. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા મોળિયફગ્ગુનો ભિક્ખુનીહિ સદ્ધિં અતિવેલં સંસટ્ઠો વિહરતિ. એવં સંસટ્ઠો આયસ્મા મોળિયફગ્ગુનો ભિક્ખુનીહિ સદ્ધિં વિહરતિ – સચે કોચિ ભિક્ખુ આયસ્મતો મોળિયફગ્ગુનસ્સ સમ્મુખા તાસં ભિક્ખુનીનં અવણ્ણં ભાસતિ, તેનાયસ્મા મોળિયફગ્ગુનો કુપિતો અનત્તમનો અધિકરણમ્પિ કરોતિ. સચે પન કોચિ ભિક્ખુ તાસં ભિક્ખુનીનં સમ્મુખા આયસ્મતો મોળિયફગ્ગુનસ્સ અવણ્ણં ભાસતિ, તેન તા ભિક્ખુનિયો કુપિતા અનત્તમના અધિકરણમ્પિ કરોન્તિ. એવં સંસટ્ઠો આયસ્મા મોળિયફગ્ગુનો ભિક્ખુનીહિ સદ્ધિં વિહરતિ. અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''આયસ્મા, ભન્તે, મોળિયફગ્ગુનો ભિક્ખુનીહિ સદ્ધિં અતિવેલં સંસટ્ઠો વિહરતિ. એવં સંસટ્ઠો, ભન્તે, આયસ્મા મોળિયફગ્ગુનો ભિક્ખુનીહિ સદ્ધિં વિહરતિ – સચે કોચિ ભિક્ખુ આયસ્મતો મોળિયફગ્ગુનસ્સ સમ્મુખા તાસં ભિક્ખુનીનં અવણ્ણં ભાસતિ, તેનાયસ્મા મોળિયફગ્ગુનો કુપિતો અનત્તમનો અધિકરણમ્પિ કરોતિ. સચે પન કોચિ ભિક્ખુ તાસં ભિક્ખુનીનં સમ્મુખા આયસ્મતો મોળિયફગ્ગુનસ્સ અવણ્ણં ભાસતિ, તેન તા ભિક્ખુનિયો કુપિતા અનત્તમના અધિકરણમ્પિ કરોન્તિ. એવં સંસટ્ઠો, ભન્તે, આયસ્મા મોળિયફગ્ગુનો ભિક્ખુનીહિ સદ્ધિં વિહરતી''તિ.

૨૨૩. અથ ખો ભગવા અઞ્ઞતરં ભિક્ખું આમન્તેસિ – ''એહિ ત્વં , ભિક્ખુ, મમ વચનેન મોળિયફગ્ગુનં ભિક્ખું આમન્તેહિ – 'સત્થા તં, આવુસો ફગ્ગુન, આમન્તેતી'''તિ. ''એવં , ભન્તે''તિ ખો સો ભિક્ખુ ભગવતો પટિસ્સુત્વા યેનાયસ્મા મોળિયફગ્ગુનો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં મોળિયફગ્ગુનં એતદવોચ – ''સત્થા તં, આવુસો ફગ્ગુન, આમન્તેતી''તિ. ''એવમાવુસો''તિ ખો આયસ્મા મોળિયફગ્ગુનો તસ્સ ભિક્ખુનો પટિસ્સુત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં મોળિયફગ્ગુનં ભગવા એતદવોચ –

''સચ્ચં કિર ત્વં, ફગ્ગુન, ભિક્ખુનીહિ સદ્ધિં અતિવેલં સંસટ્ઠો વિહરસિ? એવં સંસટ્ઠો કિર ત્વં, ફગ્ગુન, ભિક્ખુનીહિ સદ્ધિં વિહરસિ – સચે કોચિ ભિક્ખુ તુય્હં સમ્મુખા તાસં ભિક્ખુનીનં અવણ્ણં ભાસતિ, તેન ત્વં કુપિતો અનત્તમનો અધિકરણમ્પિ કરોસિ. સચે પન કોચિ ભિક્ખુ તાસં ભિક્ખુનીનં સમ્મુખા તુય્હં અવણ્ણં ભાસતિ, તેન તા ભિક્ખુનિયો કુપિતા અનત્તમના અધિકરણમ્પિ કરોન્તિ. એવં સંસટ્ઠો કિર ત્વં, ફગ્ગુન, ભિક્ખુનીહિ સદ્ધિં વિહરસી''તિ? ''એવં, ભન્તે''તિ. ''નનુ ત્વં, ફગ્ગુન, કુલપુત્તો સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો''તિ? ''એવં, ભન્તે''તિ.

૨૨૪. ''ન ખો તે એતં, ફગ્ગુન, પતિરૂપં કુલપુત્તસ્સ સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતસ્સ, યં ત્વં ભિક્ખુનીહિ સદ્ધિં અતિવેલં સંસટ્ઠો વિહરેય્યાસિ. તસ્માતિહ, ફગ્ગુન, તવ ચેપિ કોચિ સમ્મુખા તાસં ભિક્ખુનીનં અવણ્ણં ભાસેય્ય, તત્રાપિ ત્વં, ફગ્ગુન, યે ગેહસિતા [ગેહસ્સિતા (?)] છન્દા યે ગેહસિતા વિતક્કા તે પજહેય્યાસિ.

તત્રાપિ તે, ફગ્ગુન, એવં સિક્ખિતબ્બં – ‘ન ચેવ મે ચિત્તં વિપરિણતં ભવિસ્સતિ, ન ચ પાપિકં વાચં નિચ્છારેસ્સામિ, હિતાનુકમ્પી ચ વિહરિસ્સામિ મેત્તચિત્તો, ન દોસન્તરો’તિ. એવઞ્હિ તે, ફગ્ગુન, સિક્ખિતબ્બં.

‘‘તસ્માતિહ, ફગ્ગુન, તવ ચેપિ કોચિ સમ્મુખા તાસં ભિક્ખુનીનં પાણિના પહારં દદેય્ય, લેડ્ડુના પહારં દદેય્ય, દણ્ડેન પહારં દદેય્ય, સત્થેન પહારં દદેય્ય. તત્રાપિ ત્વં, ફગ્ગુન, યે ગેહસિતા છન્દા યે ગેહસિતા વિતક્કા તે પજહેય્યાસિ. તત્રાપિ તે, ફગ્ગુન, એવં સિક્ખિતબ્બં ‘ન ચેવ મે ચિત્તં વિપરિણતં ભવિસ્સતિ, ન ચ પાપિકં વાચં નિચ્છારેસ્સામિ, હિતાનુકમ્પી ચ વિહરિસ્સામિ મેત્તચિત્તો, ન દોસન્તરો’તિ. એવઞ્હિ તે, ફગ્ગુન, સિક્ખિતબ્બં.

‘‘તસ્માતિહ, ફગ્ગુન, તવ ચેપિ કોચિ સમ્મુખા અવણ્ણં ભાસેય્ય, તત્રાપિ ત્વં, ફગ્ગુન , યે ગેહસિતા છન્દા યે ગેહસિતા વિતક્કા તે પજહેય્યાસિ. તત્રાપિ તે, ફગ્ગુન, એવં સિક્ખિતબ્બં ‘ન ચેવ મે ચિત્તં વિપરિણતં ભવિસ્સતિ, ન ચ પાપિકં વાચં નિચ્છારેસ્સામિ, હિતાનુકમ્પી ચ વિહરિસ્સામિ મેત્તચિત્તો, ન દોસન્તરો’તિ. એવઞ્હિ તે, ફગ્ગુન, સિક્ખિતબ્બં.

‘‘તસ્માતિહ, ફગ્ગુન, તવ ચેપિ કોચિ પાણિના પહારં દદેય્ય, લેડ્ડુના પહારં દદેય્ય, દણ્ડેન પહારં દદેય્ય, સત્થેન પહારં દદેય્ય, તત્રાપિ ત્વં, ફગ્ગુન, યે ગેહસિતા છન્દા યે ગેહસિતા વિતક્કા તે પજહેય્યાસિ. તત્રાપિ તે, ફગ્ગુન, એવં સિક્ખિતબ્બં ‘ન ચેવ મે ચિત્તં વિપરિણતં ભવિસ્સતિ, ન ચ પાપિકં વાચં નિચ્છારેસ્સામિ, હિતાનુકમ્પી ચ વિહરિસ્સામિ મેત્તચિત્તો, ન દોસન્તરો’તિ. એવઞ્હિ તે, ફગ્ગુન, સિક્ખિતબ્બ’’ન્તિ.

૨૨૫. અથ ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘આરાધયિંસુ વત મે, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂ એકં સમયં ચિત્તં. ઇધાહં, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂ આમન્તેસિં – અહં ખો, ભિક્ખવે, એકાસનભોજનં ભુઞ્જામિ. એકાસનભોજનં ખો અહં, ભિક્ખવે, ભુઞ્જમાનો અપ્પાબાધતઞ્ચ સઞ્જાનામિ અપ્પાતઙ્કતઞ્ચ લહુટ્ઠાનઞ્ચ બલઞ્ચ ફાસુવિહારઞ્ચ. એથ તુમ્હેપિ, ભિક્ખવે, એકાસનભોજનં ભુઞ્જથ. એકાસનભોજનં ખો, ભિક્ખવે, તુમ્હેપિ ભુઞ્જમાના અપ્પાબાધતઞ્ચ સઞ્જાનિસ્સથ અપ્પાતઙ્કતઞ્ચ લહુટ્ઠાનઞ્ચ બલઞ્ચ ફાસુવિહારઞ્ચાતિ. ન મે, ભિક્ખવે, તેસુ ભિક્ખૂસુ અનુસાસની કરણીયા અહોસિ; સતુપ્પાદકરણીયમેવ મે, ભિક્ખવે, તેસુ ભિક્ખૂસુ અહોસિ.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, સુભૂમિયં ચતુમહાપથે આજઞ્ઞરથો યુત્તો અસ્સ ઠિતો ઓધસ્તપતોદો. તમેનં દક્ખો યોગ્ગાચરિયો અસ્સદમ્મસારથિ અભિરુહિત્વા, વામેન હત્થેન રસ્મિયો ગહેત્વા, દક્ખિણેન હત્થેન પતોદં ગહેત્વા, યેનિચ્છકં યદિચ્છકં સારેય્યપિ પચ્ચાસારેય્યપિ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ન મે તેસુ ભિક્ખૂસુ અનુસાસની કરણીયા અહોસિ, સતુપ્પાદકરણીયમેવ મે, ભિક્ખવે, તેસુ ભિક્ખૂસુ અહોસિ. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, તુમ્હેપિ અકુસલં પજહથ, કુસલેસુ ધમ્મેસુ આયોગં કરોથ. એવઞ્હિ તુમ્હેપિ ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે વુદ્ધિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જિસ્સથ.

‘‘સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, ગામસ્સ વા નિગમસ્સ વા અવિદૂરે મહન્તં સાલવનં. તઞ્ચસ્સ એળણ્ડેહિ સઞ્છન્નં. તસ્સ કોચિદેવ પુરિસો ઉપ્પજ્જેય્ય અત્થકામો હિતકામો યોગક્ખેમકામો. સો યા તા સાલલટ્ઠિયો કુટિલા ઓજાપહરણિયો [ઓજહરણિયો (ક॰)] તા છેત્વા [તચ્છેત્વા (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] બહિદ્ધા નીહરેય્ય, અન્તોવનં સુવિસોધિતં વિસોધેય્ય. યા પન તા સાલલટ્ઠિયો ઉજુકા સુજાતા તા સમ્મા પરિહરેય્ય. એવઞ્હેતં, ભિક્ખવે, સાલવનં અપરેન સમયેન વુદ્ધિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જેય્ય. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, તુમ્હેપિ અકુસલં પજહથ, કુસલેસુ ધમ્મેસુ આયોગં કરોથ. એવઞ્હિ તુમ્હેપિ ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે વુદ્ધિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જિસ્સથ.

૨૨૬. ‘‘ભૂતપુબ્બં, ભિક્ખવે, ઇમિસ્સાયેવ સાવત્થિયા વેદેહિકા નામ ગહપતાની અહોસિ. વેદેહિકાય, ભિક્ખવે, ગહપતાનિયા એવં કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગતો – ‘સોરતા વેદેહિકા ગહપતાની, નિવાતા વેદેહિકા ગહપતાની, ઉપસન્તા વેદેહિકા ગહપતાની’તિ. વેદેહિકાય ખો પન, ભિક્ખવે, ગહપતાનિયા કાળી નામ દાસી અહોસિ દક્ખા અનલસા સુસંવિહિતકમ્મન્તા.

‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, કાળિયા દાસિયા એતદહોસિ – ‘મય્હં ખો અય્યાય એવં કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગતો – ‘‘સોરતા વેદેહિકા ગહપતાની, નિવાતા વેદેહિકા ગહપતાની, ઉપસન્તા વેદેહિકા ગહપતાની’’તિ. કિં નુ ખો મે અય્યા સન્તંયેવ નુ ખો અજ્ઝત્તં કોપં ન પાતુકરોતિ ઉદાહુ અસન્તં ઉદાહુ મય્હમેવેતે [મય્હેવેતે (સી॰ પી॰)] કમ્મન્તા સુસંવિહિતા યેન મે અય્યા સન્તંયેવ અજ્ઝત્તં કોપં ન પાતુકરોતિ, નો અસન્તં? યંનૂનાહં અય્યં વીમંસેય્ય’ન્તિ. અથ ખો, ભિક્ખવે, કાળી દાસી દિવા ઉટ્ઠાસિ. અથ ખો, ભિક્ખવે, વેદેહિકા ગહપતાની કાળિં દાસિં એતદવોચ – ‘હે જે કાળી’તિ. ‘કિં, અય્યે’તિ? ‘કિં, જે, દિવા ઉટ્ઠાસી’તિ? ‘ન ખ્વય્યે [ન ખો અય્યે (સી॰ પી॰)], કિઞ્ચી’તિ. ‘નો વત રે કિઞ્ચિ, પાપિ દાસિ [પાપદાસિ (સ્યા॰ ક॰)], દિવા ઉટ્ઠાસી’તિ કુપિતા અનત્તમના ભાકુટિં [ભૂકુટિં (સી॰ પી॰), ભકુટીં (સ્યા॰)] અકાસિ. અથ ખો, ભિક્ખવે, કાળિયા દાસિયા એતદહોસિ – ‘સન્તંયેવ ખો મે અય્યા અજ્ઝત્તં કોપં ન પાતુકરોતિ, નો અસન્તં; મય્હમેવેતે કમ્મન્તા સુસંવિહિતા, યેન મે અય્યા સન્તંયેવ અજ્ઝત્તં કોપં ન પાતુકરોતિ, નો અસન્તં. યંનૂનાહં ભિય્યોસોમત્તાય અય્યં વીમંસેય્ય’’’ન્તિ.

‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, કાળી દાસી દિવાતરંયેવ ઉટ્ઠાસિ. અથ ખો, ભિક્ખવે, વેદેહિકા ગહપતાની કાળિં દાસિં એતદવોચ – ‘હે જે, કાળી’તિ. ‘કિં, અય્યે’તિ? ‘કિં, જે, દિવાતરં ઉટ્ઠાસી’તિ? ‘ન ખ્વય્યે, કિઞ્ચી’તિ. ‘નો વત રે કિઞ્ચિ, પાપિ દાસિ, દિવાતરં ઉટ્ઠાસી’તિ કુપિતા અનત્તમના અનત્તમનવાચં નિચ્છારેસિ. અથ ખો, ભિક્ખવે, કાળિયા દાસિયા એતદહોસિ – ‘સન્તંયેવ ખો મે અય્યા અજ્ઝત્તં કોપં ન પાતુકરોતિ, નો અસન્તં. મય્હમેવેતે કમ્મન્તા સુસંવિહિતા, યેન મે અય્યા સન્તંયેવ અજ્ઝત્તં કોપં ન પાતુકરોતિ, નો અસન્તં. યંનૂનાહં ભિય્યોસોમત્તાય અય્યં વીમંસેય્ય’ન્તિ.

‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, કાળી દાસી દિવાતરંયેવ ઉટ્ઠાસિ. અથ ખો, ભિક્ખવે, વેદેહિકા ગહપતાની કાળિં દાસિં એતદવોચ – ‘હે જે, કાળી’તિ. ‘કિં, અય્યે’તિ? ‘કિં, જે, દિવા ઉટ્ઠાસી’તિ? ‘ન ખ્વય્યે, કિઞ્ચી’તિ. ‘નો વત રે કિઞ્ચિ, પાપિ દાસિ, દિવા ઉટ્ઠાસી’તિ કુપિતા અનત્તમના અગ્ગળસૂચિં ગહેત્વા સીસે પહારં અદાસિ, સીસં વોભિન્દિ [વિ + અવ + ભિન્દિ = વોભિન્દિ]. અથ ખો, ભિક્ખવે, કાળી દાસી ભિન્નેન સીસેન લોહિતેન ગલન્તેન પટિવિસ્સકાનં ઉજ્ઝાપેસિ – ‘પસ્સથય્યે, સોરતાય કમ્મં; પસ્સથય્યે, નિવાતાય કમ્મં, પસ્સથય્યે, ઉપસન્તાય કમ્મં! કથઞ્હિ નામ એકદાસિકાય દિવા ઉટ્ઠાસીતિ કુપિતા અનત્તમના અગ્ગળસૂચિં ગહેત્વા સીસે પહારં દસ્સતિ, સીસં વોભિન્દિસ્સતી’તિ.

‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, વેદેહિકાય ગહપતાનિયા અપરેન સમયેન એવં પાપકો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગચ્છિ – ‘ચણ્ડી વેદેહિકા ગહપતાની, અનિવાતા વેદેહિકા ગહપતાની, અનુપસન્તા વેદેહિકા ગહપતાની’તિ.

‘‘એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો ભિક્ખુ તાવદેવ સોરતસોરતો હોતિ નિવાતનિવાતો હોતિ ઉપસન્તૂપસન્તો હોતિ યાવ ન અમનાપા વચનપથા ફુસન્તિ. યતો ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખું અમનાપા વચનપથા ફુસન્તિ, અથ ભિક્ખુ ‘સોરતો’તિ વેદિતબ્બો, ‘નિવાતો’તિ વેદિતબ્બો, ‘ઉપસન્તો’તિ વેદિતબ્બો. નાહં તં, ભિક્ખવે, ભિક્ખું ‘સુવચો’તિ

વદામિ યો ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારહેતુ સુવચો હોતિ, સોવચસ્સતં આપજ્જતિ. તં કિસ્સ હેતુ? તઞ્હિ સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારં અલભમાનો ન સુવચો હોતિ, ન સોવચસ્સતં આપજ્જતિ. યો ચ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ધમ્મંયેવ સક્કરોન્તો, ધમ્મં ગરું કરોન્તો, ધમ્મં માનેન્તો, ધમ્મં પૂજેન્તો, ધમ્મં અપચાયમાનો [ધમ્મં યેવ સક્કરોન્તો ધમ્મં ગરુકરોન્તો ધમ્મં અપચાયમાનો (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] સુવચો હોતિ, સોવચસ્સતં આપજ્જતિ, તમહં 'સુવચો'તિ વદામિ. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, 'ધમ્મંયેવ સક્કરોન્તા, ધમ્મં ગરું કરોન્તા, ધમ્મં માનેન્તા, ધમ્મં પૂજેન્તા, ધમ્મં અપચાયમાના સુવચા ભવિસ્સામ, સોવચસ્સતં આપજ્જિસ્સામા'તિ. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બં.

૨૨૭. ''પઞ્ચિમે, ભિક્ખવે, વચનપથા યેહિ વો પરે વદમાના વદેય્યું – કાલેન વા અકાલેન વા; ભૂતેન વા અભૂતેન વા; સણ્હેન વા ફરુસેન વા; અત્થસંહિતેન વા અનત્થસંહિતેન વા; મેત્તચિત્તા વા દોસન્તરા વા. કાલેન વા, ભિક્ખવે, પરે વદમાના વદેય્યું અકાલેન વા; ભૂતેન વા, ભિક્ખવે, પરે વદમાના વદેય્યું અભૂતેન વા; સણ્હેન વા, ભિક્ખવે, પરે વદમાના વદેય્યું ફરુસેન વા; અત્થસંહિતેન વા, ભિક્ખવે, પરે વદમાના વદેય્યું અનત્થસંહિતેન વા ; મેત્તચિત્તા વા, ભિક્ખવે, પરે વદમાના વદેય્યું દોસન્તરા વા. તત્રાપિ વો, ભિક્ખવે, એવં સિક્ખિતબ્બં – 'ન ચેવ નો ચિત્તં વિપરિણતં ભવિસ્સતિ, ન ચ પાપિકં વાચં નિચ્છારેસ્સામ, હિતાનુકમ્પી ચ વિહરિસ્સામ મેત્તચિત્તા, ન દોસન્તરા. તઞ્ચ પુગ્ગલં મેત્તાસહગતેન ચેતસા ફરિત્વા વિહરિસ્સામ, તદારમ્મણઞ્ચ સબ્બાવન્તં લોકં મેત્તાસહગતેન ચિત્તેન વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાબજ્ઝેન [અબ્યાપજ્ઝેન (સી॰ સ્યા॰ પી॰), અબ્યાપજ્જેન (ક॰) અઙ્ગુત્તરતિકનિપાતટીકા ઓલોકેતબ્બા] ફરિત્વા વિહરિસ્સામા'તિ. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બં.

૨૨૮. ''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પુરિસો આગચ્છેય્ય કુદાલપિટકં [કુદ્દાલપિટકં (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] આદાય. સો એવં વદેય્ય – 'અહં ઇમં મહાપથવિં અપથવિં કરિસ્સામી'તિ . સો તત્ર તત્ર વિખણેય્ય [ખણેય્ય (સી॰ સ્યા॰ પી॰)], તત્ર તત્ર વિકિરેય્ય, તત્ર તત્ર ઓટ્ઠુભેય્ય, તત્ર તત્ર ઓમુત્તેય્ય – 'અપથવી ભવસિ, અપથવી ભવસી'તિ. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, અપિ નુ સો પુરિસો ઇમં મહાપથવિં અપથવિં કરેય્યા''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''તં કિસ્સ હેતુ''? ''અયઞ્હિ, ભન્તે, મહાપથવી ગમ્ભીરા અપ્પમેય્યા. સા ન સુકરા અપથવી કાતું; યાવદેવ ચ પન સો પુરિસો કિલમથસ્સ વિઘાતસ્સ ભાગી અસ્સા''તિ. ''એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચિમે વચનપથા યેહિ વો પરે વદમાના વદેય્યું – કાલેન વા અકાલેન વા; ભૂતેન વા અભૂતેન વા; સણ્હેન વા ફરુસેન વા; અત્થસંહિતેન વા અનત્થસંહિતેન વા; મેત્તચિત્તા વા દોસન્તરા વા. કાલેન વા , ભિક્ખવે, પરે વદમાના વદેય્યું અકાલેન વા; ભૂતેન વા ભિક્ખવે, પરે વદમાના વદેય્યું અભૂતેન વા; સણ્હેન વા, ભિક્ખવે, પરે વદમાના વદેય્યું ફરુસેન વા; અત્થસંહિતેન વા, ભિક્ખવે, પરે વદમાના વદેય્યું અનત્થસંહિતેન વા; મેત્તચિત્તા વા, ભિક્ખવે, પરે વદમાના વદેય્યું દોસન્તરા વા. તત્રાપિ વો, ભિક્ખવે, એવં સિક્ખિતબ્બં – 'ન ચેવ નો ચિત્તં વિપરિણતં ભવિસ્સતિ, ન ચ પાપિકં વાચં નિચ્છારેસ્સામ, હિતાનુકમ્પી ચ વિહરિસ્સામ મેત્તચિત્તા ન દોસન્તરા. તઞ્ચ પુગ્ગલં મેત્તાસહગતેન ચેતસા ફરિત્વા વિહરિસ્સામ, તદારમ્મણઞ્ચ સબ્બાવન્તં લોકં પથવિસમેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાબજ્ઝેન ફરિત્વા વિહરિસ્સામા'તિ. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બં.

૨૨૯. ''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પુરિસો આગચ્છેય્ય લાખં વા હલિદ્દિં વા નીલં વા મઞ્જિટ્ઠં વા આદાય. સો એવં વદેય્ય – 'અહં ઇમસ્મિં આકાસે રૂપં લિખિસ્સામિ, રૂપપાતુભાવં કરિસ્સામી'તિ. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, અપિ નુ સો પુરિસો ઇમસ્મિં આકાસે રૂપં લિખેય્ય, રૂપપાતુભાવં કરેય્યા''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''તં કિસ્સ હેતુ''?

‘‘અયઞ્હિ, ભન્તે, આકાસો અરૂપી અનિદસ્સનો. તત્થ ન સુકરં રૂપં લિખિતું, રૂપપાતુભાવં કાતું; યાવદેવ ચ પન સો પુરિસો કિલમથસ્સ વિઘાતસ્સ ભાગી અસ્સા’’તિ. ‘‘એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચિમે વચનપથા યેહિ વો પરે વદમાના વદેય્યું કાલેન વા અકાલેન વા ...પે॰... ‘ન ચેવ... તદારમ્મણઞ્ચ સબ્બાવન્તં લોકં આકાસસમેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાબજ્ઝેન ફરિત્વા વિહરિસ્સામા’તિ. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બં.

૨૩૦. ‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પુરિસો આગચ્છેય્ય આદિત્તં તિણુક્કં આદાય. સો એવં વદેય્ય – ‘અહં ઇમાય આદિત્તાય તિણુક્કાય ગઙ્ગં નદિં સન્તાપેસ્સામિ સંપરિતાપેસ્સામી’તિ. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, અપિ નુ સો પુરિસો આદિત્તાય તિણુક્કાય ગઙ્ગં નદિં સન્તાપેય્ય સંપરિતાપેય્યા’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘તં કિસ્સ હેતુ’’? ‘‘ગઙ્ગા હિ, ભન્તે, નદી ગમ્ભીરા અપ્પમેય્યા. સા ન સુકરા આદિત્તાય તિણુક્કાય સન્તાપેતું સંપરિતાપેતું; યાવદેવ ચ પન સો પુરિસો કિલમથસ્સ વિઘાતસ્સ ભાગી અસ્સા’’તિ. ‘‘એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચિમે વચનપથા યેહિ વો પરે વદમાના વદેય્યું કાલેન વા અકાલેન વા...પે॰... ‘ન ચેવ... તદારમ્મણઞ્ચ સબ્બાવન્તં લોકં ગઙ્ગાસમેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાબજ્ઝેન ફરિત્વા વિહરિસ્સામા’’તિ. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બં.

૨૩૧. ‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, બિળારભસ્તા મદ્દિતા સુમદ્દિતા સુપરિમદ્દિતા, મુદુકા તૂલિની છિન્નસસ્સરા છિન્નભબ્ભરા. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય કટ્ઠં વા કથલં [કઠલં (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] વા આદાય. સો એવં વદેય્ય – ‘અહં ઇમં બિળારભસ્તં મદ્દિતં સુમદ્દિતં સુપરિમદ્દિતં, મુદુકં તૂલિનિં, છિન્નસસ્સરં છિન્નભબ્ભરં કટ્ઠેન વા કથલેન વા સરસરં કરિસ્સામિ ભરભરં કરિસ્સામી’તિ . તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, અપિ નુ સો પુરિસો અમું બિળારભસ્તં મદ્દિતં સુમદ્દિતં સુપરિમદ્દિતં, મુદુકં તૂલિનિં, છિન્નસસ્સરં છિન્નભબ્ભરં કટ્ઠેન વા કથલેન વા સરસરં કરેય્ય, ભરભરં કરેય્યા’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘તં કિસ્સ હેતુ’’? ‘‘અમુ હિ, ભન્તે, બિળારભસ્તા મદ્દિતા સુમદ્દિતા સુપરિમદ્દિતા, મુદુકા તૂલિની, છિન્નસસ્સરા છિન્નભબ્ભરા. સા ન સુકરા કટ્ઠેન વા કથલેન વા સરસરં કાતું ભરભરં કાતું; યાવદેવ ચ પન સો પુરિસો કિલમથસ્સ વિઘાતસ્સ ભાગી અસ્સા’’તિ. ‘‘એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચિમે વચનપથા યેહિ વો પરે વદમાના વદેય્યું કાલેન વા અકાલેન વા; ભૂતેન વા અભૂતેન વા; સણ્હેન વા ફરુસેન વા; અત્થસંહિતેન વા અનત્થસંહિતેન વા; મેત્તચિત્તા વા દોસન્તરા વા. કાલેન વા ભિક્ખવે પરે વદમાના વદેય્યું અકાલેન વા; ભૂતેન વા, ભિક્ખવે, પરે વદમાના વદેય્યું અભૂતેન વા; સણ્હેન વા, ભિક્ખવે, પરે વદમાના વદેય્યું ફરુસેન વા; અત્થસંહિતેન વા, ભિક્ખવે, પરે વદમાના વદેય્યું અનત્થસંહિતેન વા; મેત્તચિત્તા વા, ભિક્ખવે, પરે વદમાના વદેય્યું દોસન્તરા વા. તત્રાપિ વો, ભિક્ખવે, એવં સિક્ખિતબ્બં – ‘ન ચેવ નો ચિત્તં વિપરિણતં ભવિસ્સતિ, ન ચ પાપિકં વાચં નિચ્છારેસ્સામ હિતાનુકમ્પી ચ વિહરિસ્સામ મેત્તચિત્તા ન દોસન્તરા. તઞ્ચ પુગ્ગલં મેત્તાસહગતેન ચેતસા ફરિત્વા વિહરિસ્સામ, તદારમ્મણઞ્ચ સબ્બાવન્તં લોકં બિળારભસ્તાસમેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાબજ્ઝેન ફરિત્વા વિહરિસ્સામા’તિ. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બં.

૨૩૨. ‘‘ઉભતોદણ્ડકેન ચેપિ, ભિક્ખવે, કકચેન ચોરા ઓચરકા અઙ્ગમઙ્ગાનિ ઓકન્તેય્યું, તત્રાપિ યો મનો પદૂસેય્ય, ન મે સો તેન સાસનકરો. તત્રાપિ વો, ભિક્ખવે , એવં સિક્ખિતબ્બં – ‘ન ચેવ નો ચિત્તં વિપરિણતં ભવિસ્સતિ, ન ચ પાપિકં વાચં નિચ્છારેસ્સામ, હિતાનુકમ્પી ચ વિહરિસ્સામ મેત્તચિત્તા ન દોસન્તરા. તઞ્ચ પુગ્ગલં મેત્તાસહગતેન ચેતસા ફરિત્વા વિહરિસ્સામ તદારમ્મણઞ્ચ સબ્બાવન્તં લોકં મેત્તાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાબજ્ઝેન ફરિત્વા વિહરિસ્સામા’તિ. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બં.

२३३. ‘‘इमञ्च [इमञ्चे (?)] तुम्हे, भिक्खवे, ककचूपमं ओवादं अभिक्खणं मनसि करेय्याथ. पस्सथ नो तुम्हे, भिक्खवे, तं वचनपथं, अणुं वा थूलं वा, यं तुम्हे नाधिवासेय्याथा’’ति? ‘‘नो हेतं, भन्ते’’. ‘‘तस्मातिह, भिक्खवे, इमं ककचूपमं ओवादं अभिक्खणं मनसिकरोथ. तं वो भविस्सति दीघरत्तं हिताय सुखाया’’ति.

इदमवोच भगवा. अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासितं अभिनन्दुन्ति.

ककचूपमसुत्तं निट्ठितं पठमं.

२. अलगद्दूपमसुत्तं

२३४. एवं मे सुतं – एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे. तेन खो पन समयेन अरिट्ठस्स नाम भिक्खुनो गद्धबाधिपुब्बस्स [गन्धबाधिपुब्बस्स (क॰)] एवरूपं पापकं दिट्ठिगतं उप्पन्नं होति – ‘‘तथाहं भगवता धम्मं देसितं आजानामि यथा येमे अन्तरायिका धम्मा वुत्ता भगवता ते पटिसेवतो नालं अन्तरायाया’’ति. अस्सोसुं खो सम्बहुला भिक्खू – ‘‘अरिट्ठस्स किर नाम भिक्खुनो गद्धबाधिपुब्बस्स एवरूपं पापकं दिट्ठिगतं उप्पन्नं – ‘तथाहं भगवता धम्मं देसितं आजानामि यथा येमे अन्तरायिका धम्मा वुत्ता भगवता ते पटिसेवतो नालं अन्तरायाया’’’ति. अथ खो ते भिक्खू येन अरिट्ठो भिक्खु गद्धबाधिपुब्बो तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा अरिट्ठं भिक्खुं गद्धबाधिपुब्बं एतदवोचुं – ‘‘सच्चं किर ते, आवुसो अरिट्ठ, एवरूपं पापकं दिट्ठिगतं उप्पन्नं – ‘तथाहं भगवता धम्मं देसितं आजानामि यथा येमे अन्तरायिका धम्मा वुत्ता भगवता ते पटिसेवतो नालं अन्तरायाया’’’ति. ‘‘एवंब्याखो [एवं खो (?) भगवतो सम्मुखायेवस्स ‘‘एवंब्याखो’’ति] अहं, आवुसो, भगवता धम्मं देसितं आजानामि यथा येमे अन्तरायिका धम्मा वुत्ता भगवता ते पटिसेवतो नालं अन्तरायाया’’ति.

अथ खो तेपि भिक्खू अरिट्ठं भिक्खुं गद्धबाधिपुब्बं एतस्मा पापका दिट्ठिगता विवेचेतुकामा समनुयुञ्जन्ति समनुगाहन्ति [समनुग्गाहन्ति (स्या॰)] समनुभासन्ति – ‘‘मा हेवं, आवुसो अरिट्ठ, अवच, मा भगवन्तं अब्भाचिक्खि; न हि साधु भगवतो अब्भक्खानं [अब्भाचिक्खनं (क॰)], न हि भगवा एवं वदेय्य. अनेकपरियायेनावुसो अरिट्ठ, अन्तरायिका धम्मा अन्तरायिका वुत्ता भगवता, अलञ्च पन ते पटिसेवतो अन्तरायाय. अप्पस्सादा कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहुपायासा,आदीनवो एत्थ भिय्यो. अट्ठिकङ्कलूपमा कामा वुत्ता भगवता...पे॰... मंसपेसूपमा कामा वुत्ता भगवता... तिणुक्कूपमा कामा वुत्ता भगवता... अङ्गारकासूपमा कामा वुत्ता भगवता... सुपिनकूपमा कामा वुत्ता भगवता... याचितकूपमा कामा वुत्ता भगवता... रुक्खफलूपमा कामा वुत्ता भगवता... असिसूनूपमा कामा वुत्ता भगवता... सत्तिसूलूपमा कामा वुत्ता भगवता... सप्पसिरूपमा कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहुपायासा, आदीनवो एत्थ भिय्यो’’ति. एवम्पि खो अरिट्ठो भिक्खु गद्धबाधिपुब्बो तेहि भिक्खूहि समनुयुञ्जियमानो समनुगाहियमानो [समनुग्गाहियमानो (स्या॰ विनयेपि)] समनुभासियमानो तदेव [तथेव तं (विनये)] पापकं दिट्ठिगतं थामसा परामासा अभिनिविस्स वोहरति – ‘‘एवंब्याखो अहं, आवुसो, भगवता धम्मं देसितं आजानामि यथा येमे अन्तरायिका धम्मा वुत्ता भगवता ते पटिसेवतो नालं अन्तरायाया’’ति.

२३५. यतो खो ते भिक्खू नासक्खिंसु अरिट्ठं भिक्खुं गद्धबाधिपुब्बं एतस्मा पापका दिट्ठिगता विवेचेतुं, अथ खो ते भिक्खू येन भगवा तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु. एकमन्तं

નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું – ‘‘અરિટ્ઠસ્સ નામ, ભન્તે, ભિક્ખુનો ગદ્ધબાધિપુબ્બસ્સ એવરૂપં પાપકં દિટ્ઠિગતં ઉપ્પન્નં – ‘તથાહં ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામિ યથા યેમે અન્તરાયિકા ધમ્મા વુત્તા ભગવતા તે પટિસેવતો નાલં અન્તરાયાયા’તિ. અસ્સુમ્હ ખો મયં, ભન્તે – ‘અરિટ્ઠસ્સ કિર નામ ભિક્ખુનો ગદ્ધબાધિપુબ્બસ્સ એવરૂપં પાપકં દિટ્ઠિગતં ઉપ્પન્નં – તથાહં ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામિ યથા યેમે અન્તરાયિકા ધમ્મા વુત્તા ભગવતા તે પટિસેવતો નાલં અન્તરાયાયા’તિ. અથ ખો મયં, ભન્તે, યેન અરિટ્ઠો ભિક્ખુ ગદ્ધબાધિપુબ્બો તેનુપસઙ્કમિમ્હ; ઉપસઙ્કમિત્વા અરિટ્ઠં ભિક્ખું ગદ્ધબાધિપુબ્બં એતદવોચુમ્હ – ‘સચ્ચં કિર તે, આવુસો અરિટ્ઠ, એવરૂપં પાપકં દિટ્ઠિગતં ઉપ્પન્નં – તથાહં ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામિ યથા યેમે અન્તરાયિકા ધમ્મા વુત્તા ભગવતા તે પટિસેવતો નાલં અન્તરાયાયા’તિ?

‘‘એવં વુત્તે, ભન્તે, અરિટ્ઠો ભિક્ખુ ગદ્ધબાધિપુબ્બો અમ્હે એતદવોચ – ‘એવંબ્યાખો અહં, આવુસો, ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામિ યથા યેમે અન્તરાયિકા ધમ્મા વુત્તા ભગવતા તે પટિસેવતો નાલં અન્તરાયાયા’તિ. અથ ખો મયં, ભન્તે, અરિટ્ઠં ભિક્ખું ગદ્ધબાધિપુબ્બં એતસ્મા પાપકા દિટ્ઠિગતા વિવેચેતુકામા સમનુયુઞ્જિમ્હ સમનુગાહિમ્હ સમનુભાસિમ્હ – ‘મા હેવં, આવુસો અરિટ્ઠ, અવચ, મા ભગવન્તં અબ્ભાચિક્ખિ; ન હિ સાધુ ભગવતો અબ્ભક્ખાનં , ન હિ ભગવા એવં વદેય્ય. અનેકપરિયાયેનાવુસો અરિટ્ઠ, અન્તરાયિકા ધમ્મા અન્તરાયિકા વુત્તા ભગવતા, અલઞ્ચ પન તે પટિસેવતો અન્તરાયાય. અપ્પસ્સાદા કામા વુત્તા ભગવતા બહુદુક્ખા બહુપાયાસા, આદીનવો એત્થ ભિય્યો. અટ્ઠિકઙ્કલૂપમા કામા વુત્તા ભગવતા...પે॰... સપ્પસિરૂપમા કામા વુત્તા ભગવતા બહુદુક્ખા બહુપાયાસા, આદીનવો એત્થ ભિય્યો’તિ. એવમ્પિ ખો, ભન્તે, અરિટ્ઠો ભિક્ખુ ગદ્ધબાધિપુબ્બો અમ્હેહિ સમનુયુઞ્જિયમાનો સમનુગાહિયમાનો સમનુભાસિયમાનો તદેવ પાપકં દિટ્ઠિગતં થામસા પરામાસા અભિનિવિસ્સ વોહરતિ – ‘એવંબ્યાખો અહં, આવુસો, ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામિ યથા યેમે અન્તરાયિકા ધમ્મા વુત્તા ભગવતા તે પટિસેવતો નાલં અન્તરાયાયા’તિ. યતો ખો મયં, ભન્તે, નાસક્ખિમ્હ અરિટ્ઠં ભિક્ખું ગદ્ધબાધિપુબ્બં એતસ્મા પાપકા દિટ્ઠિગતા વિવેચેતું, અથ મયં એતમત્થં ભગવતો આરોચેમા’’તિ.

૨૩૬. અથ ખો ભગવા અઞ્ઞતરં ભિક્ખું આમન્તેસિ – ‘‘એહિ ત્વં, ભિક્ખુ, મમ વચનેન અરિટ્ઠં ભિક્ખું ગદ્ધબાધિપુબ્બં આમન્તેહિ – ‘સત્થા તં, આવુસો અરિટ્ઠ, આમન્તેતી’’’તિ. ‘‘એવં , ભન્તે’’તિ ખો સો ભિક્ખુ ભગવતો પટિસ્સુત્વા, યેન અરિટ્ઠો ભિક્ખુ ગદ્ધબાધિપુબ્બો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા અરિટ્ઠં ભિક્ખું ગદ્ધબાધિપુબ્બં એતદવોચ – ‘‘સત્થા તં, આવુસો અરિટ્ઠ, આમન્તેતી’’તિ. ‘‘એવમાવુસો’’તિ ખો અરિટ્ઠો ભિક્ખુ ગદ્ધબાધિપુબ્બો તસ્સ ભિક્ખુનો પટિસ્સુત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો અરિટ્ઠં ભિક્ખું ગદ્ધબાધિપુબ્બં ભગવા એતદવોચ – ‘‘સચ્ચં કિર તે, અરિટ્ઠ, એવરૂપં પાપકં દિટ્ઠિગતં ઉપ્પન્નં – ‘તથાહં ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામિ યથા યેમે અન્તરાયિકા ધમ્મા વુત્તા ભગવતા તે પટિસેવતો નાલં અન્તરાયાયા’’’તિ?

‘‘એવંબ્યાખો અહં, ભન્તે, ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામિ – ‘યથા યેમે અન્તરાયિકા ધમ્મા વુત્તા ભગવતા તે પટિસેવતો નાલં અન્તરાયાયા’’’તિ. ‘‘કસ્સ ખો નામ ત્વં, મોઘપુરિસ, મયા એવં ધમ્મં દેસિતં આજાનાસિ? નનુ મયા, મોઘપુરિસ, અનેકપરિયાયેન અન્તરાયિકા ધમ્મા અન્તરાયિકા વુત્તા? અલઞ્ચ પન તે પટિસેવતો અન્તરાયાય. અપ્પસ્સાદા કામા વુત્તા મયા, બહુદુક્ખા બહુપાયાસા, આદીનવો એત્થ ભિય્યો. અટ્ઠિકઙ્કલૂપમા કામા વુત્તા મયા... મંસપેસૂપમા કામા વુત્તા મયા... તિણુક્કૂપમા કામા વુત્તા મયા... અઙ્ગારકાસૂપમા કામા વુત્તા મયા... સુપિનકૂપમા કામા વુત્તા મયા... યાચિતકૂપમા કામા વુત્તા મયા...

રુક્ખફલૂપમા કામા વુત્તા મયા... અસિસૂનૂપમા કામા વુત્તા મયા... સત્તિસૂલૂપમા કામા વુત્તા મયા... સપ્પસિરૂપમા કામા વુત્તા મયા, બહુદુક્ખા બહુપાયાસા, આદીનવો એત્થ ભિય્યો. અથ ચ પન ત્વં, મોઘપુરિસ, અત્તના દુગ્ગહિતેન અમ્હે ચેવ અબ્ભાચિક્ખસિ, અત્તાનઞ્ચ ખનસિ, બહુઞ્ચ અપુઞ્ઞં પસવસિ. તઞ્હિ તે, મોઘપુરિસ, ભવિસ્સતિ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાયા''તિ.

અથ ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, અપિ નાયં અરિટ્ઠો ભિક્ખુ ગદ્ધબાધિપુબ્બો ઉસ્મીકતોપિ ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે''તિ? ''કિઞ્હિ [કિંતિ (ક॰)] સિયા, ભન્તે; નો હેતં, ભન્તે''તિ. એવં વુત્તે, અરિટ્ઠો ભિક્ખુ ગદ્ધબાધિપુબ્બો તુણ્હીભૂતો મઙ્કુભૂતો પત્તક્ખન્ધો અધોમુખો પજ્ઝાયન્તો અપ્પટિભાનો નિસીદિ. અથ ખો ભગવા અરિટ્ઠં ભિક્ખું ગદ્ધબાધિપુબ્બં તુણ્હીભૂતં મઙ્કુભૂતં પત્તક્ખન્ધં અધોમુખં પજ્ઝાયન્તં અપ્પટિભાનં વિદિત્વા અરિટ્ઠં ભિક્ખું ગદ્ધબાધિપુબ્બં એતદવોચ – ''પઞ્ઞાયિસ્સસિ ખો ત્વં, મોઘપુરિસ, એતેન સકેન પાપકેન દિટ્ઠિગતેન. ઇધાહં ભિક્ખૂ પટિપુચ્છિસ્સામી''તિ.

૨૩૭. અથ ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''તુમ્હેપિ મે, ભિક્ખવે , એવં ધમ્મં દેસિતં આજાનાથ યથાયં અરિટ્ઠો ભિક્ખુ ગદ્ધબાધિપુબ્બો અત્તના દુગ્ગહિતેન અમ્હે ચેવ અબ્ભાચિક્ખતિ, અત્તાનઞ્ચ ખનતિ, બહુઞ્ચ અપુઞ્ઞં પસવતી''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે. અનેકપરિયાયેન હિ નો, ભન્તે, અન્તરાયિકા ધમ્મા અન્તરાયિકા વુત્તા ભગવતા; અલઞ્ચ પન તે પટિસેવતો અન્તરાયાય. અપ્પસ્સાદા કામા વુત્તા ભગવતા બહુદુક્ખા બહુપાયાસા, આદીનવો એત્થ ભિય્યો. અટ્ઠિકઙ્કલૂપમા કામા વુત્તા ભગવતા...પે॰... સપ્પસિરૂપમા કામા વુત્તા ભગવતા બહુદુક્ખા બહુપાયાસા , આદીનવો એત્થ ભિય્યો''તિ. ''સાધુ સાધુ, ભિક્ખવે, સાધુ, ખો મે તુમ્હે, ભિક્ખવે, એવં ધમ્મં દેસિતં આજાનાથ. અનેકપરિયાયેન હિ ખો, ભિક્ખવે, અન્તરાયિકા ધમ્મા વુત્તા મયા, અલઞ્ચ પન તે પટિસેવતો અન્તરાયાય. અપ્પસ્સાદા કામા વુત્તા મયા , બહુદુક્ખા બહુપાયાસા, આદીનવો એત્થ ભિય્યો. અટ્ઠિકઙ્કલૂપમા કામા વુત્તા મયા...પે॰... સપ્પસિરૂપમા કામા વુત્તા મયા, બહુદુક્ખા બહુપાયાસા, આદીનવો એત્થ ભિય્યો. અથ ચ પનાયં અરિટ્ઠો ભિક્ખુ ગદ્ધબાધિપુબ્બો અત્તના દુગ્ગહિતેન અમ્હે ચેવ અબ્ભાચિક્ખતિ, અત્તાનઞ્ચ ખનતિ, બહુઞ્ચ અપુઞ્ઞં પસવતિ. તઞ્હિ તસ્સ મોઘપુરિસસ્સ ભવિસ્સતિ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાય. સો વત, ભિક્ખવે, અઞ્ઞત્રેવ કામેહિ અઞ્ઞત્ર કામસઞ્ઞાય અઞ્ઞત્ર કામવિતક્કેહિ કામે પટિસેવિસ્સતીતિ – નેતં ઠાનં વિજ્જતિ''.

૨૩૮. ''ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચે મોઘપુરિસા ધમ્મં પરિયાપુણન્તિ – સુત્તં, ગેય્યં, વેય્યાકરણં, ગાથં, ઉદાનં, ઇતિવુત્તકં, જાતકં, અબ્ભુતધમ્મં, વેદલ્લં. તે તં ધમ્મં પરિયાપુણિત્વા તેસં ધમ્માનં પઞ્ઞાય અત્થં ન ઉપપરિક્ખન્તિ. તેસં તે ધમ્મા પઞ્ઞાય અત્થં અનુપપરિક્ખતં ન નિજ્ઝાનં ખમન્તિ. તે ઉપારમ્ભાનિસંસા ચેવ ધમ્મં પરિયાપુણન્તિ ઇતિવાદપ્પમોક્ખાનિસંસા ચ. યસ્સ ચત્થાય ધમ્મં પરિયાપુણન્તિ તઞ્ચસ્સ અત્થં નાનુભોન્તિ. તેસં તે ધમ્મા દુગ્ગહિતા દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાય સંવત્તન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ? દુગ્ગહિતત્તા, ભિક્ખવે, ધમ્માનં.

''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પુરિસો અલગદ્દત્થિકો અલગદ્દગવેસી અલગદ્દપરિયેસનં ચરમાનો. સો પસ્સેય્ય મહન્તં અલગદ્દં. તમેનં ભોગે વા નઙ્ગુટ્ઠે વા ગણ્હેય્ય. તસ્સ સો અલગદ્દો પટિપરિવત્તિત્વા [પટિનિવત્તિત્વા (સ્યા॰ ક॰)] હત્થે વા બાહાય વા અઞ્ઞતરસ્મિં વા અઙ્ગપચ્ચઙ્ગે ડંસેય્ય [ડસેય્ય (સી॰ પી॰)]. સો તતોનિદાનં મરણં વા નિગચ્છેય્ય મરણમત્તં વા દુક્ખં. તં કિસ્સ હેતુ? દુગ્ગહિતત્તા, ભિક્ખવે, અલગદ્દસ્સ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચે મોઘપુરિસા ધમ્મં પરિયાપુણન્તિ – સુત્તં, ગેય્યં, વેય્યાકરણં, ગાથં, ઉદાનં, ઇતિવુત્તકં, જાતકં, અબ્ભુતધમ્મં, વેદલ્લં. તે તં ધમ્મં પરિયાપુણિત્વા તેસં ધમ્માનં પઞ્ઞાય અત્થં ન ઉપપરિક્ખન્તિ. તેસં તે ધમ્મા

પઞ્ઞાય અત્થં અનુપપરિક્ખતં ન નિજ્ઝાનં ખમન્તિ. તે ઉપારમ્ભાનિસંસા ચેવ ધમ્મં પરિયાપુણન્તિ ઇતિવાદપ્પમોક્ખાનિસંસા ચ. યસ્સ ચત્થાય ધમ્મં પરિયાપુણન્તિ તઞ્ચસ્સ અત્થં નાનુભોન્તિ. તેસં તે ધમ્મા દુગ્ગહિતા દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાય સંવત્તન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ? દુગ્ગહિતત્તા ભિક્ખવે ધમ્માનં.

૨૩૯. ''ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચે કુલપુત્તા ધમ્મં પરિયાપુણન્તિ – સુત્તં, ગેય્યં, વેય્યાકરણં, ગાથં, ઉદાનં, ઇતિવુત્તકં, જાતકં, અબ્ભુતધમ્મં, વેદલ્લં. તે તં ધમ્મં પરિયાપુણિત્વા તેસં ધમ્માનં પઞ્ઞાય અત્થં ઉપપરિક્ખન્તિ. તેસં તે ધમ્મા પઞ્ઞાય અત્થં ઉપપરિક્ખતં નિજ્ઝાનં ખમન્તિ. તે ન ચેવ ઉપારમ્ભાનિસંસા ધમ્મં પરિયાપુણન્તિ ન ઇતિવાદપ્પમોક્ખાનિસંસા ચ [ન ચ ઇતિવાદપ્પમોક્ખાનિસંસા (?)]. યસ્સ ચત્થાય ધમ્મં પરિયાપુણન્તિ તઞ્ચસ્સ અત્થં અનુભોન્તિ. તેસં તે ધમ્મા સુગ્ગહિતા દીઘરત્તં હિતાય સુખાય સંવત્તન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ? સુગ્ગહિતત્તા ભિક્ખવે ધમ્માનં.

''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પુરિસો અલગદ્દત્થિકો અલગદ્દગવેસી અલગદ્દપરિયેસનં ચરમાનો. સો પસ્સેય્ય મહન્તં અલગદ્દં. તમેનં અજપદેન દણ્ડેન સુનિગ્ગહિતં નિગ્ગણ્હેય્ય. અજપદેન દણ્ડેન સુનિગ્ગહિતં નિગ્ગહિત્વા, ગીવાય સુગ્ગહિતં ગણ્હેય્ય. કિઞ્ચાપિ સો, ભિક્ખવે , અલગદ્દો તસ્સ પુરિસસ્સ હત્થં વા બાહં વા અઞ્ઞતરં વા અઙ્ગપચ્ચઙ્ગં ભોગેહિ પલિવેઠેય્ય, અથ ખો સો નેવ તતોનિદાનં મરણં વા નિગચ્છેય્ય મરણમત્તં વા દુક્ખં. તં કિસ્સ હેતુ? સુગ્ગહિતત્તા, ભિક્ખવે, અલગદ્દસ્સ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચે કુલપુત્તા ધમ્મં પરિયાપુણન્તિ – સુત્તં, ગેય્યં, વેય્યાકરણં, ગાથં, ઉદાનં, ઇતિવુત્તકં, જાતકં, અબ્ભુતધમ્મં, વેદલ્લં. તે તં ધમ્મં પરિયાપુણિત્વા તેસં ધમ્માનં પઞ્ઞાય અત્થં ઉપપરિક્ખન્તિ. તેસં તે ધમ્મા પઞ્ઞાય અત્થં ઉપપરિક્ખતં નિજ્ઝાનં ખમન્તિ. તે ન ચેવ ઉપારમ્ભાનિસંસા ધમ્મં પરિયાપુણન્તિ, ન ઇતિવાદપ્પમોક્ખાનિસંસા ચ. યસ્સ ચત્થાય ધમ્મં પરિયાપુણન્તિ, તઞ્ચસ્સ અત્થં અનુભોન્તિ. તેસં તે ધમ્મા સુગ્ગહિતા દીઘરત્તં અત્થાય હિતાય સુખાય સંવત્તન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ? સુગ્ગહિતત્તા, ભિક્ખવે, ધમ્માનં. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, યસ્સ મે ભાસિતસ્સ અત્થં આજાનેય્યાથ, તથા નં ધારેય્યાથ. યસ્સ ચ પન મે ભાસિતસ્સ અત્થં ન આજાનેય્યાથ, અહં વો તત્થ પટિપુચ્છિતબ્બો, યે વા પનાસ્સુ વિયત્તા ભિક્ખૂ.

૨૪૦. ''કુલ્લૂપમં વો, ભિક્ખવે, ધમ્મં દેસેસ્સામિ નિત્થરણત્થાય, નો ગહણત્થાય. તં સુણાથ, સાધુકં મનસિકરોથ, ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ – ''સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, પુરિસો અદ્ધાનમગ્ગપ્પટિપન્નો. સો પસ્સેય્ય મહન્તં ઉદકણ્ણવં, ઓરિમં તીરં સાસઙ્કં સપ્પટિભયં, પારિમં તીરં ખેમં અપ્પટિભયં; ન ચસ્સ નાવા સન્તારણી ઉત્તરસેતુ વા અપારા પારં ગમનાય. તસ્સ એવમસ્સ – 'અયં ખો મહાઉદકણ્ણવો, ઓરિમં તીરં સાસઙ્કં સપ્પટિભયં, પારિમં તીરં ખેમં અપ્પટિભયં; નત્થિ ચ નાવા સન્તારણી ઉત્તરસેતુ વા અપારા પારં ગમનાય. યંનૂનાહં તિણકટ્ઠસાખાપલાસં સંકડ્ઢિત્વા, કુલ્લં બન્ધિત્વા, તં કુલ્લં નિસ્સાય હત્થેહિ ચ પાદેહિ ચ વાયમમાનો સોત્થિના પારં ઉત્તરેય્ય'ન્તિ. અથ ખો સો, ભિક્ખવે, પુરિસો તિણકટ્ઠસાખાપલાસં સંકડ્ઢિત્વા, કુલ્લં બન્ધિત્વા તં કુલ્લં નિસ્સાય હત્થેહિ ચ પાદેહિ ચ વાયમમાનો સોત્થિના પારં ઉત્તરેય્ય. તસ્સ પુરિસસ્સ ઉત્તિણ્ણસ્સ [તિણ્ણસ્સ (પી॰ ક॰)] પારઙ્ગતસ્સ એવમસ્સ – 'બહુકારો ખો મે અયં કુલ્લો; ઇમાહં કુલ્લં નિસ્સાય હત્થેહિ ચ પાદેહિ ચ વાયમમાનો સોત્થિના પારં ઉત્તિણ્ણો. યંનૂનાહં ઇમં કુલ્લં સીસે વા આરોપેત્વા ખન્ધે વા ઉચ્ચારેત્વા [ઉચ્ચોપેત્વા (ક॰)] યેન કામં પક્કમેય્ય'ન્તિ. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, અપિ નુ સો પુરિસો એવંકારી તસ્મિં કુલ્લે કિચ્ચકારી અસ્સા''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''કથંકારી ચ સો, ભિક્ખવે, પુરિસો તસ્મિં કુલ્લે કિચ્ચકારી અસ્સ? ઇધ, ભિક્ખવે, તસ્સ પુરિસસ્સ ઉત્તિણ્ણસ્સ પારઙ્ગતસ્સ એવમસ્સ – 'બહુકારો ખો મે

અયં કુલ્લો; ઇમાહં કુલ્લં નિસ્સાય હત્થેહિ ચ પાદેહિ ચ વાયમમાનો સોત્થિના પારં ઉત્તિણ્ણો. યંનૂનાહં ઇમં કુલ્લં થલે વા ઉસ્સાદેત્વા [ઉસ્સારેત્વા (ક॰)] ઉદકે વા ઓપિલાપેત્વા યેન કામં પક્કમેય્ય'ન્તિ. એવંકારી ખો સો, ભિક્ખવે, પુરિસો તસ્મિં કુલ્લે કિચ્ચકારી અસ્સ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, કુલ્લૂપમો મયા ધમ્મો દેસિતો નિત્થરણત્થાય, નો ગહણત્થાય. કુલ્લૂપમં વો, ભિક્ખવે, ધમ્મં દેસિતં, આજાનન્તેહિ ધમ્માપિ વો પહાતબ્બા પગેવ અધમ્મા.

૨૪૧. ''છયિમાનિ, ભિક્ખવે, દિટ્ઠિટ્ઠાનાનિ. કતમાનિ છ? ઇધ, ભિક્ખવે, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો અરિયાનં અદસ્સાવી અરિયધમ્મસ્સ અકોવિદો અરિયધમ્મે અવિનીતો, સપ્પુરિસાનં અદસ્સાવી સપ્પુરિસધમ્મસ્સ અકોવિદો સપ્પુરિસધમ્મે અવિનીતો, રૂપં 'એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા'તિ સમનુપસ્સતિ; વેદનં 'એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા'તિ સમનુપસ્સતિ; સઞ્ઞં 'એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા'તિ સમનુપસ્સતિ; સઙ્ખારે 'એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા'તિ સમનુપસ્સતિ; યમ્પિ તં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં, અનુવિચરિતં મનસા તમ્પિ 'એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા'તિ સમનુપસ્સતિ; યમ્પિ તં દિટ્ઠિટ્ઠાનં – સો લોકો સો અત્તા, સો પેચ્ચ ભવિસ્સામિ નિચ્ચો ધુવો સસ્સતો અવિપરિણામધમ્મો , સસ્સતિસમં તથેવ ઠસ્સામીતિ – તમ્પિ 'એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા'તિ સમનુપસ્સતિ. સુતવા ચ ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો અરિયાનં દસ્સાવી અરિયધમ્મસ્સ કોવિદો અરિયધમ્મે સુવિનીતો, સપ્પુરિસાનં દસ્સાવી સપ્પુરિસધમ્મસ્સ કોવિદો સપ્પુરિસધમ્મે સુવિનીતો, રૂપં 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ સમનુપસ્સતિ; વેદનં 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ સમનુપસ્સતિ; સઞ્ઞં 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ સમનુપસ્સતિ; સઙ્ખારે 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ સમનુપસ્સતિ; યમ્પિ તં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં, અનુવિચરિતં મનસા, તમ્પિ 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ સમનુપસ્સતિ; યમ્પિ તં દિટ્ઠિટ્ઠાનં – સો લોકો સો અત્તા, સો પેચ્ચ ભવિસ્સામિ નિચ્ચો ધુવો સસ્સતો અવિપરિણામધમ્મો, સસ્સતિસમં તથેવ ઠસ્સામીતિ – તમ્પિ 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ સમનુપસ્સતિ. સો એવં સમનુપસ્સન્તો અસતિ ન પરિતસ્સતી''તિ.

૨૪૨. એવં વુત્તે, અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''સિયા નુ ખો, ભન્તે, બહિદ્ધા અસતિ પરિતસ્સના''તિ? ''સિયા, ભિક્ખૂ''તિ – ભગવા અવોચ. ''ઇધ ભિક્ખુ એકચ્ચસ્સ એવં હોતિ – 'અહુ વત મે, તં વત મે નત્થિ; સિયા વત મે, તં વતાહં ન લભામી'તિ. સો સોચતિ કિલમતિ પરિદેવતિ ઉરત્તાળિં કન્દતિ સમ્મોહં આપજ્જતિ. એવં ખો, ભિક્ખુ, બહિદ્ધા અસતિ પરિતસ્સના હોતી''તિ.

''સિયા પન, ભન્તે, બહિદ્ધા અસતિ અપરિતસ્સના''તિ? ''સિયા, ભિક્ખૂ''તિ – ભગવા અવોચ. ''ઇધ ભિક્ખુ એકચ્ચસ્સ ન એવં હોતિ – 'અહુ વત મે, તં વત મે નત્થિ; સિયા વત મે, તં વતાહં ન લભામી'તિ. સો ન સોચતિ ન કિલમતિ ન પરિદેવતિ ન ઉરત્તાળિં કન્દતિ ન સમ્મોહં આપજ્જતિ. એવં ખો, ભિક્ખુ, બહિદ્ધા અસતિ અપરિતસ્સના હોતી''તિ.

''સિયા નુ ખો, ભન્તે, અજ્ઝત્તં અસતિ પરિતસ્સના''તિ? ''સિયા, ભિક્ખૂ''તિ – ભગવા અવોચ. ''ઇધ, ભિક્ખુ, એકચ્ચસ્સ એવં દિટ્ઠિ હોતિ – 'સો લોકો સો અત્તા, સો પેચ્ચ ભવિસ્સામિ નિચ્ચો ધુવો સસ્સતો અવિપરિણામધમ્મો, સસ્સતિસમં તથેવ ઠસ્સામી'તિ. સો સુણાતિ તથાગતસ્સ વા તથાગતસાવકસ્સ વા સબ્બેસં દિટ્ઠિટ્ઠાનાધિટ્ઠાનપરિયુટ્ઠાનાભિનિવેસાનુસયાનં સમુગ્ઘાતાય સબ્બસઙ્ખારસમથાય સબ્બૂપધિપટિનિસ્સગ્ગાય

તણ્હાક્ખયાય વિરાગાય નિરોધાય નિબ્બાનાય ધમ્મં દેસેન્તસ્સ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘ઉચ્છિજ્જિસ્સામિ નામસ્સુ, વિનસ્સિસ્સામિ નામસ્સુ, નસ્સુ નામ ભવિસ્સામી’તિ. સો સોચતિ કિલમતિ પરિદેવતિ ઉરત્તાળિં કન્દતિ સમ્મોહં આપજ્જતિ. એવં ખો, ભિક્ખુ, અજ્ઝત્તં અસતિ પરિતસ્સના હોતી’’તિ.

‘‘સિયા પન, ભન્તે, અજ્ઝત્તં અસતિ અપરિતસ્સના’’તિ? ‘‘સિયા, ભિક્ખૂ’’તિ ભગવા અવોચ. ‘‘ઇધ, ભિક્ખુ, એકચ્ચસ્સ ન એવં દિટ્ઠિ હોતિ – ‘સો લોકો સો અત્તા, સો પેચ્ચ ભવિસ્સામિ નિચ્ચો ધુવો સસ્સતો અવિપરિણામધમ્મો, સસ્સતિસમં તથેવ ઠસ્સામી’તિ. સો સુણાતિ તથાગતસ્સ વા તથાગતસાવકસ્સ વા સબ્બેસં દિટ્ઠિટ્ઠાનાધિટ્ઠાનપરિયુટ્ઠાનાભિનિવેસાનુસયાનં સમુગ્ઘાતાય સબ્બસઙ્ખારસમથાય સબ્બૂપધિપટિનિસ્સગ્ગાય તણ્હાક્ખયાય વિરાગાય નિરોધાય નિબ્બાનાય ધમ્મં દેસેન્તસ્સ. તસ્સ ન એવં હોતિ – ‘ઉચ્છિજ્જિસ્સામિ નામસ્સુ, વિનસ્સિસ્સામિ નામસ્સુ, નસ્સુ નામ ભવિસ્સામી’તિ. સો ન સોચતિ ન કિલમતિ ન પરિદેવતિ ન ઉરત્તાળિં કન્દતિ ન સમ્મોહં આપજ્જતિ. એવં ખો, ભિક્ખુ, અજ્ઝત્તં અસતિ અપરિતસ્સના હોતિ’’.

૨૪૩. ‘‘તં [તઞ્ચ (ક॰)], ભિક્ખવે, પરિગ્ગહં પરિગ્ગણ્હેય્યાથ, ય્વાસ્સ [ય્વાસ્સુ (ક॰)] પરિગ્ગહો નિચ્ચો ધુવો સસ્સતો અવિપરિણામધમ્મો, સસ્સતિસમં તથેવ તિટ્ઠેય્ય. પસ્સથ નો તુમ્હે, ભિક્ખવે, તં પરિગ્ગહં ય્વાસ્સ પરિગ્ગહો નિચ્ચો ધુવો સસ્સતો અવિપરિણામધમ્મો, સસ્સતિસમં તથેવ તિટ્ઠેય્યા’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘સાધુ, ભિક્ખવે. અહમ્પિ ખો તં, ભિક્ખવે, પરિગ્ગહં ન સમનુપસ્સામિ ય્વાસ્સ પરિગ્ગહો નિચ્ચો ધુવો સસ્સતો અવિપરિણામધમ્મો સસ્સતિસમં તથેવ તિટ્ઠેય્ય.

‘‘તં, ભિક્ખવે, અત્તવાદુપાદાનં ઉપાદિયેથ, યંસ [યસ્સ (સ્યા॰ ક॰)] અત્તવાદુપાદાનં ઉપાદિયતો ન ઉપ્પજ્જેય્યું સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા. પસ્સથ નો તુમ્હે, ભિક્ખવે, તં અત્તવાદુપાદાનં યંસ અત્તવાદુપાદાનં ઉપાદિયતો ન ઉપ્પજ્જેય્યું સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘સાધુ, ભિક્ખવે. અહમ્પિ ખો તં, ભિક્ખવે, અત્તવાદુપાદાનં ન સમનુપસ્સામિ યંસ અત્તવાદુપાદાનં ઉપાદિયતો ન ઉપ્પજ્જેય્યું સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા.

‘‘તં, ભિક્ખવે, દિટ્ઠિનિસ્સયં નિસ્સયેથ યંસ દિટ્ઠિનિસ્સયં નિસ્સયતો ન ઉપ્પજ્જેય્યું સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા. પસ્સથ નો તુમ્હે, ભિક્ખવે, તં દિટ્ઠિનિસ્સયં યંસ દિટ્ઠિનિસ્સયં નિસ્સયતો ન ઉપ્પજ્જેય્યું સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘સાધુ, ભિક્ખવે. અહમ્પિ ખો તં, ભિક્ખવે, દિટ્ઠિનિસ્સયં ન સમનુપસ્સામિ યંસ દિટ્ઠિનિસ્સયં નિસ્સયતો ન ઉપ્પજ્જેય્યું સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા’’.

૨૪૪. ‘‘અત્તનિ વા, ભિક્ખવે, સતિ અત્તનિયં મે તિ અસ્સા’’તિ?

‘‘એવં, ભન્તે’’.

‘‘અત્તનિયે વા, ભિક્ખવે, સતિ અત્તા મે તિ અસ્સા’’તિ? ‘‘એવં, ભન્તે’’.

‘‘અત્તનિ ચ, ભિક્ખવે, અત્તનિયે ચ સચ્ચતો થેતતો અનુપલબ્ભમાને, યમ્પિ તં દિટ્ઠિટ્ઠાનં – ‘સો લોકો સો અત્તા, સો પેચ્ચ ભવિસ્સામિ નિચ્ચો ધુવો સસ્સતો અવિપરિણામધમ્મો, સસ્સતિસમં તથેવ ઠસ્સામી’તિ – નનાયં [ન ચ ખોયં (ક॰)], ભિક્ખવે, કેવલો પરિપૂરો બાલધમ્મો’’’તિ?

‘‘કિઞ્હિ નો સિયા, ભન્તે, કેવલો હિ, ભન્તે, પરિપૂરો [કેવલો પરિપૂરો (સી॰ પી॰)] બાલધમ્મો’’તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ?

‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’ .

‘‘યં પનાનિચ્ચં, દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ?

‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’’તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, વેદના...પે॰... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ?

‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં, દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ?

‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’’તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, યં કિઞ્ચિ રૂપં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં, અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા , ઓળારિકં વા સુખુમં વા, હીનં વા પણીતં વા, યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં રૂપં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ – એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. યા કાચિ વેદના...પે॰... યા કાચિ સઞ્ઞા... યે કેચિ સઙ્ખારા... યં કિઞ્ચિ વિઞ્ઞાણં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં, અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા, ઓળારિકં વા સુખુમં વા, હીનં વા પણીતં વા, યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં વિઞ્ઞાણં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ – એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં’’.

૨૪૫. ‘‘એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો રૂપસ્મિં નિબ્બિન્દતિ, વેદનાય નિબ્બિન્દતિ, સઞ્ઞાય નિબ્બિન્દતિ, સઙ્ખારેસુ નિબ્બિન્દતિ, વિઞ્ઞાણસ્મિં નિબ્બિન્દતિ, નિબ્બિદા વિરજ્જતિ [નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)], વિરાગા વિમુચ્ચતિ , વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઉક્ખિત્તપલિઘો ઇતિપિ, સંકિણ્ણપરિક્ખો ઇતિપિ, અબ્બૂળ્હેસિકો ઇતિપિ, નિરગ્ગળો ઇતિપિ, અરિયો પન્નદ્ધજો પન્નભારો વિસંયુત્તો ઇતિપિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઉક્ખિત્તપલિઘો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો અવિજ્જા પહીના હોતિ, ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવંકતા, આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઉક્ખિત્તપલિઘો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સંકિણ્ણપરિક્ખો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો પોનોબ્ભવિકો જાતિસંસારો પહીનો હોતિ, ઉચ્છિન્નમૂલો તાલાવત્થુકતો અનભાવંકતો, આયતિં અનુપ્પાદધમ્મો. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સંકિણ્ણપરિક્ખો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અબ્બૂળ્હેસિકો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો તણ્હા પહીના હોતિ, ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવંકતા, આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અબ્બૂળ્હેસિકો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ નિરગ્ગળો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો પઞ્ચ ઓરમ્ભાગિયાનિ સંયોજનાનિ પહીનાનિ હોન્તિ, ઉચ્છિન્નમૂલાનિ તાલાવત્થુકતાનિ અનભાવંકતાનિ, આયતિં અનુપ્પાદધમ્માનિ . એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ નિરગ્ગળો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અરિયો પન્નદ્ધજો પન્નભારો વિસંયુત્તો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો અસ્મિમાનો પહીનો હોતિ, ઉચ્છિન્નમૂલો તાલાવત્થુકતો અનભાવંકતો , આયતિં અનુપ્પાદધમ્મો . એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અરિયો પન્નદ્ધજો પન્નભારો વિસંયુત્તો હોતિ.

૨૪૬. ‘‘એવં વિમુત્તચિત્તં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખું સઇન્દા દેવા સબ્રહ્મકા સપજાપતિકા અન્વેસં નાધિગચ્છન્તિ – ‘ઇદં નિસ્સિતં તથાગતસ્સ વિઞ્ઞાણ’ન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ? દિટ્ઠેવાહં, ભિક્ખવે, ધમ્મે તથાગતં અનનુવિજ્જોતિ વદામિ. એવંવાદિં ખો મં, ભિક્ખવે, એવમક્ખાયિં એકે સમણબ્રાહ્મણા અસતા તુચ્છા મુસા અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખન્તિ – ‘વેનયિકો સમણો ગોતમો, સતો સત્તસ્સ ઉચ્છેદં વિનાસં વિભવં પઞ્ઞાપેતી’તિ. યથા ચાહં ન, ભિક્ખવે [ભિક્ખવે ન (સી॰ સ્યા॰ પી॰)], યથા ચાહં ન વદામિ, તથા મં તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા અસતા તુચ્છા મુસા અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખન્તિ – ‘વેનયિકો સમણો ગોતમો, સતો સત્તસ્સ ઉચ્છેદં વિનાસં વિભવં પઞ્ઞાપેતી’તિ. પુબ્બે ચાહં ભિક્ખવે, એતરહિ ચ દુક્ખઞ્ચેવ પઞ્ઞાપેમિ, દુક્ખસ્સ ચ નિરોધં. તત્ર ચે, ભિક્ખવે, પરે તથાગતં અક્કોસન્તિ પરિભાસન્તિ રોસેન્તિ વિહેસેન્તિ, તત્ર, ભિક્ખવે, તથાગતસ્સ ન હોતિ આઘાતો ન અપ્પચ્ચયો ન ચેતસો અનભિરદ્ધિ.

‘‘તત્ર ચે, ભિક્ખવે, પરે તથાગતં સક્કરોન્તિ ગરું કરોન્તિ માનેન્તિ પૂજેન્તિ, તત્ર, ભિક્ખવે, તથાગતસ્સ ન હોતિ આનન્દો ન સોમનસ્સં ન ચેતસો ઉપ્પિલાવિતત્તં. તત્ર ચે, ભિક્ખવે , પરે વા તથાગતં સક્કરોન્તિ ગરું કરોન્તિ માનેન્તિ પૂજેન્તિ, તત્ર, ભિક્ખવે, તથાગતસ્સ એવં હોતિ – ‘યં ખો ઇદં પુબ્બે પરિઞ્ઞાતં તત્થ મે એવરૂપા કારા [સક્કારા (ક॰)] કરીયન્તી’તિ. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, તુમ્હે ચેપિ પરે અક્કોસેય્યું પરિભાસેય્યું રોસેય્યું વિહેસેય્યું, તત્ર તુમ્હે હિ ન આઘાતો ન અપ્પચ્ચયો ન ચેતસો અનભિરદ્ધિ કરણીયા. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, તુમ્હે ચેપિ પરે સક્કરેય્યું ગરું કરેય્યું માનેય્યું પૂજેય્યું, તત્ર તુમ્હેહિ ન આનન્દો ન સોમનસ્સં ન ચેતસો ઉપ્પિલાવિતત્તં કરણીયં. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, તુમ્હે ચેપિ પરે સક્કરેય્યું ગરું કરેય્યું માનેય્યું પૂજેય્યું, તત્ર તુમ્હાકં એવમસ્સ – ‘યં ખો ઇદં પુબ્બે પરિઞ્ઞાતં, તત્થ મે [તત્થ નો (ક॰) તત્થ + ઇમેતિ પદચ્છેદો] એવરૂપા કારા કરીયન્તી’તિ.

૨૪૭. ‘‘તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, યં ન તુમ્હાકં તં પજહથ; તં વો પહીનં દીઘરત્તં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ. કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, ન તુમ્હાકં? રૂપં, ભિક્ખવે, ન તુમ્હાકં, તં પજહથ; તં વો પહીનં દીઘરત્તં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ. વેદના, ભિક્ખવે, ન તુમ્હાકં, તં પજહથ; સા વો પહીના દીઘરત્તં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ. સઞ્ઞા, ભિક્ખવે, ન તુમ્હાકં, તં પજહથ; સા વો પહીના દીઘરત્તં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ. સઙ્ખારા, ભિક્ખવે, ન તુમ્હાકં, તે પજહથ; તે વો પહીના દીઘરત્તં હિતાય સુખાય ભવિસ્સન્તિ. વિઞ્ઞાણં, ભિક્ખવે, ન તુમ્હાકં, તં પજહથ; તં વો પહીનં દીઘરત્તં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, યં ઇમસ્મિં જેતવને તિણકટ્ઠસાખાપલાસં, તં જનો હરેય્ય વા દહેય્ય વા યથાપચ્ચયં વા કરેય્ય. અપિ નુ તુમ્હાકં એવમસ્સ – ‘અમ્હે જનો હરતિ વા દહતિ વા યથાપચ્ચયં વા કરોતી’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘તં કિસ્સ હેતુ’’? ‘‘ન હિ નો એતં, ભન્તે, અત્તા વા અત્તનિયં વા’’તિ. ‘‘એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, યં ન તુમ્હાકં તં પજહથ; તં વો પહીનં દીઘરત્તં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ. કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, ન તુમ્હાકં? રૂપં, ભિક્ખવે, ન તુમ્હાકં, તં પજહથ; તં વો પહીનં દીઘરત્તં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ. વેદના, ભિક્ખવે…પે॰… સઞ્ઞા, ભિક્ખવે… સઙ્ખારા, ભિક્ખવે…પે॰… વિઞ્ઞાણં, ભિક્ખવે, ન તુમ્હાકં, તં પજહથ; તં વો પહીનં દીઘરત્તં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ.

૨૪૮. ‘‘એવં સ્વાક્ખાતો, ભિક્ખવે, મયા ધમ્મો ઉત્તાનો વિવટો પકાસિતો છિન્નપિલોતિકો. એવં સ્વાક્ખાતે, ભિક્ખવે, મયા ધમ્મે ઉત્તાને વિવટે પકાસિતે છિન્નપિલોતિકે યે તે ભિક્ખૂ અરહન્તો ખીણાસવા વુસિતવન્તો કતકરણીયા ઓહિતભારા અનુપ્પત્તસદત્થા પરિક્ખીણભવસંયોજના સમ્મદઞ્ઞા વિમુત્તા, વટ્ટં તેસં નત્થિ પઞ્ઞાપનાય. એવં સ્વાક્ખાતો, ભિક્ખવે, મયા ધમ્મો ઉત્તાનો વિવટો પકાસિતો છિન્નપિલોતિકો. એવં સ્વાક્ખાતે, ભિક્ખવે, મયા ધમ્મે ઉત્તાને વિવટે પકાસિતે છિન્નપિલોતિકે યેસં ભિક્ખૂનં પઞ્ચોરમ્ભાગિયાનિ સંયોજનાનિ પહીનાનિ, સબ્બે તે ઓપપાતિકા, તત્થ પરિનિબ્બાયિનો, અનાવત્તિધમ્મા તસ્મા લોકા. એવં સ્વાક્ખાતો, ભિક્ખવે, મયા ધમ્મો ઉત્તાનો વિવટો પકાસિતો છિન્નપિલોતિકો. એવં સ્વાક્ખાતે, ભિક્ખવે, મયા ધમ્મે ઉત્તાને વિવટે પકાસિતે છિન્નપિલોતિકે યેસં ભિક્ખૂનં તીણિ સંયોજનાનિ પહીનાનિ, રાગદોસમોહા તનુભૂતા, સબ્બે તે સકદાગામિનો, સકિદેવ ઇમં લોકં આગન્ત્વા દુક્ખસ્સન્તં કરિસ્સન્તિ. એવં સ્વાક્ખાતો, ભિક્ખવે, મયા ધમ્મો ઉત્તાનો વિવટો પકાસિતો છિન્નપિલોતિકો. એવં સ્વાક્ખાતે, ભિક્ખવે, મયા ધમ્મે ઉત્તાને વિવટે પકાસિતે છિન્નપિલોતિકે યેસં ભિક્ખૂનં તીણિ સંયોજનાનિ પહીનાનિ, સબ્બે તે સોતાપન્ના, અવિનિપાતધમ્મા , નિયતા સમ્બોધિપરાયના. એવં સ્વાક્ખાતો, ભિક્ખવે, મયા ધમ્મો ઉત્તાનો વિવટો પકાસિતો છિન્નપિલોતિકો. એવં સ્વાક્ખાતે, ભિક્ખવે, મયા ધમ્મે ઉત્તાને વિવટે પકાસિતે છિન્નપિલોતિકે યે તે ભિક્ખૂ ધમ્માનુસારિનો સદ્ધાનુસારિનો સબ્બે તે સમ્બોધિપરાયના. એવં સ્વાક્ખાતો, ભિક્ખવે, મયા ધમ્મો ઉત્તાનો વિવટો પકાસિતો છિન્નપિલોતિકો. એવં સ્વાક્ખાતે, ભિક્ખવે, મયા ધમ્મે ઉત્તાને વિવટે પકાસિતે છિન્નપિલોતિકે યેસં મયિ સદ્ધામત્તં પેમમત્તં સબ્બે તે સગ્ગપરાયના’’તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

અલગદ્દૂપમસુત્તં નિટ્ઠિતં દુતિયં.

૩. વમ્મિકસુત્તં

૨૪૯. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા કુમારકસ્સપો અન્ધવને વિહરતિ. અથ ખો અઞ્ઞતરા દેવતા અભિક્કન્તાય રત્તિયા અભિક્કન્તવણ્ણા કેવલકપ્પં અન્ધવનં ઓભાસેત્વા યેનાયસ્મા કુમારકસ્સપો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતા ખો સા દેવતા આયસ્મન્તં કુમારકસ્સપં એતદવોચ –

''ભિક્ખુ ભિક્ખુ, અયં વમ્મિકો [વમ્મીકો (કત્થચિ) સક્કતાનુરૂપં] રત્તિં ધૂમાયતિ, દિવા પજ્જલતિ. બ્રાહ્મણો એવમાહ – 'અભિક્ખણ, સુમેધ, સત્થં આદાયા'તિ. અભિક્ખણન્તો સુમેધો સત્થં આદાય અદ્દસ લઙ્ગિં 'લઙ્ગી, ભદન્તે'તિ. બ્રાહ્મણો એવમાહ – 'ઉક્ખિપ લઙ્ગિં; અભિક્ખણ, સુમેધ, સત્થં આદાયા'તિ. અભિક્ખણન્તો સુમેધો સત્થં આદાય અદ્દસ ઉદ્ધુમાયિકં. 'ઉદ્ધુમાયિકા, ભદન્તે'તિ. બ્રાહ્મણો એવમાહ – 'ઉક્ખિપ ઉદ્ધુમાયિકં; અભિક્ખણ, સુમેધ, સત્થં આદાયા'તિ. અભિક્ખણન્તો સુમેધો સત્થં આદાય અદ્દસ દ્વિધાપથં. 'દ્વિધાપથો, ભદન્તે'તિ. બ્રાહ્મણો એવમાહ – 'ઉક્ખિપ દ્વિધાપથં; અભિક્ખણ, સુમેધ, સત્થં આદાયા'તિ. અભિક્ખણન્તો સુમેધો સત્થં આદાય અદ્દસ ચઙ્ગવારં [પઙ્કવારં (સ્યા॰), ચઙ્કવારં (ક॰)]. 'ચઙ્ગવારો, ભદન્તે'તિ. બ્રાહ્મણો એવમાહ – 'ઉક્ખિપ ચઙ્ગવારં; અભિક્ખણ, સુમેધ, સત્થં આદાયા'તિ. અભિક્ખણન્તો સુમેધો સત્થં આદાય અદ્દસ કુમ્મં. 'કુમ્મો , ભદન્તે'તિ. બ્રાહ્મણો એવમાહ – 'ઉક્ખિપ કુમ્મં; અભિક્ખણ, સુમેધ, સત્થં આદાયા'તિ. અભિક્ખણન્તો સુમેધો સત્થં આદાય અદ્દસ અસિસૂનં. 'અસિસૂના, ભદન્તે'તિ. બ્રાહ્મણો એવમાહ – 'ઉક્ખિપ અસિસૂનં; અભિક્ખણ, સુમેધ, સત્થં આદાયા'તિ. અભિક્ખણન્તો સુમેધો સત્થં આદાય અદ્દસ મંસપેસિં. 'મંસપેસિ, ભદન્તે'તિ. બ્રાહ્મણો એવમાહ – 'ઉક્ખિપ મંસપેસિં; અભિક્ખણ, સુમેધ, સત્થં આદાયા'તિ. અભિક્ખણન્તો સુમેધો સત્થં આદાય અદ્દસ નાગં. 'નાગો, ભદન્તે'તિ. બ્રાહ્મણો એવમાહ – 'તિટ્ઠતુ નાગો, મા નાગં ઘટ્ટેસિ; નમો કરોહિ નાગસ્સા'''તિ.

''ઇમે ખો ત્વં, ભિક્ખુ, પઞ્હે ભગવન્તં ઉપસઙ્કમિત્વા પુચ્છેય્યાસિ, યથા ચ તે ભગવા બ્યાકરોતિ તથા નં ધારેય્યાસિ. નાહં તં, ભિક્ખુ, પસ્સામિ સદેવકે લોકે સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય, યો ઇમેસં પઞ્હાનં વેય્યાકરણેન ચિત્તં આરાધેય્ય અઞ્ઞત્ર તથાગતેન વા, તથાગતસાવકેન વા, ઇતો વા પન સુત્વા''તિ – ઇદમવોચ સા દેવતા. ઇદં વત્વા તત્થેવન્તરધાયિ.

૨૫૦. અથ ખો આયસ્મા કુમારકસ્સપો તસ્સા રત્તિયા અચ્ચયેન યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા કુમારકસ્સપો ભગવન્તં એતદવોચ – ''ઇમં, ભન્તે, રત્તિં અઞ્ઞતરા દેવતા અભિક્કન્તાય રત્તિયા અભિક્કન્તવણ્ણા કેવલકપ્પં અન્ધવનં ઓભાસેત્વા યેનાહં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતા ખો, ભન્તે, સા દેવતા મં એતદવોચ – 'ભિક્ખુ ભિક્ખુ, અયં વમ્મિકો રત્તિં ધૂમાયતિ, દિવા પજ્જલતિ'. બ્રાહ્મણો એવમાહ – 'અભિક્ખણ, સુમેધ, સત્થં આદાયા'તિ. અભિક્ખણન્તો સુમેધો સત્થં આદાય...પે॰... ઇતો વા પન સુત્વાતિ. ઇદમવોચ, ભન્તે, સા દેવતા. ઇદં વત્વા તત્થેવન્તરધાયિ. 'કો નુ ખો, ભન્તે, વમ્મિકો, કા રત્તિં ધૂમાયના, કા દિવા પજ્જલના, કો બ્રાહ્મણો, કો સુમેધો, કિં સત્થં, કિં અભિક્ખણં, કા લઙ્ગી, કા ઉદ્ધુમાયિકા, કો દ્વિધાપથો, કિં ચઙ્ગવારં, કો કુમ્મો, કા અસિસૂના , કા મંસપેસિ, કો નાગો'''તિ?

૨૫૧. '''વમ્મિકો'તિ ખો, ભિક્ખુ, ઇમસ્સેતં ચાતુમહાભૂતિકસ્સ [ચાતુમ્મહાભૂતિકસ્સ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] કાયસ્સ અધિવચનં, માતાપેત્તિકસમ્ભવસ્સ ઓદનકુમ્માસૂપચયસ્સ અનિચ્ચુચ્છાદન-પરિમદ્દનભેદન-વિદ્ધંસન-ધમ્મસ્સ.

‘‘યં ખો, ભિક્ખુ, દિવા કમ્મન્તે [કમ્મન્તં (ક॰)] આરબ્ભ રત્તિં અનુવિતક્કેતિ અનુવિચારેતિ – અયં રત્તિં ધૂમાયના. યં ખો, ભિક્ખુ, રત્તિં અનુવિતક્કેત્વા અનુવિચારેત્વા દિવા કમ્મન્તે પયોજેતિ કાયેન વાચાય ‘મનસા’ [( ) નત્થિ (સી॰ સ્યા॰)] – અયં દિવા પજ્જલના.

‘‘‘બ્રાહ્મણો’તિ ખો, ભિક્ખુ, તથાગતસ્સેતં અધિવચનં અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ. ‘સુમેધો’તિ ખો ભિક્ખુ સેક્ખસ્સેતં ભિક્ખુનો અધિવચનં.

‘‘‘સત્થ’ન્તિ ખો, ભિક્ખુ, અરિયાયેતં પઞ્ઞાય અધિવચનં. ‘અભિક્ખણ’ન્તિ ખો, ભિક્ખુ, વીરિયારમ્ભસ્સેતં અધિવચનં.

‘‘‘લઙ્ગી’તિ ખો, ભિક્ખુ, અવિજ્જાયેતં અધિવચનં. ઉક્ખિપ લઙ્ગિં, પજહ અવિજ્જં; અભિક્ખણ, સુમેધ, સત્થં આદાયાતિ અયમેતસ્સ અત્થો.

‘‘‘ઉદ્ધુમાયિકા’તિ ખો, ભિક્ખુ, કોધૂપાયાસસ્સેતં અધિવચનં. ઉક્ખિપ ઉદ્ધુમાયિકં, પજહ કોધૂપાયાસં; અભિક્ખણ, સુમેધ, સત્થં આદાયાતિ અયમેતસ્સ અત્થો.

‘‘‘દ્વિધાપથો’તિ ખો, ભિક્ખુ, વિચિકિચ્છાયેતં અધિવચનં. ઉક્ખિપ દ્વિધાપથં, પજહ વિચિકિચ્છં; અભિક્ખણ, સુમેધ, સત્થં આદાયાતિ અયમેતસ્સ અત્થો.

‘‘‘ચઙ્ગવાર’ન્તિ ખો, ભિક્ખુ, પઞ્ચન્નેતં નીવરણાનં અધિવચનં, સેય્યથિદં – કામચ્છન્દનીવરણસ્સ, બ્યાપાદનીવરણસ્સ, થીનમિદ્ધનીવરણસ્સ, ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચનીવરણસ્સ, વિચિકિચ્છાનીવરણસ્સ. ઉક્ખિપ ચઙ્ગવારં, પજહ પઞ્ચ નીવરણે ; અભિક્ખણ, સુમેધ, સત્થં આદાયાતિ અયમેતસ્સ અત્થો.

‘‘‘કુમ્મો’તિ ખો, ભિક્ખુ, પઞ્ચન્નેતં ઉપાદાનક્ખન્ધાનં અધિવચનં, સેય્યથિદં – રૂપુપાદાનક્ખન્ધસ્સ, વેદનુપાદાનક્ખન્ધસ્સ, સઞ્ઞુપાદાનક્ખન્ધસ્સ, સઙ્ખારુપાદાનક્ખન્ધસ્સ, વિઞ્ઞાણુપાદાનક્ખન્ધસ્સ. ઉક્ખિપ કુમ્મં, પજહ પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધે; અભિક્ખણ, સુમેધ, સત્થં આદાયાતિ અયમેતસ્સ અત્થો.

‘‘‘અસિસૂના’તિ ખો, ભિક્ખુ, પઞ્ચન્નેતં કામગુણાનં અધિવચનં – ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યાનં રૂપાનં ઇટ્ઠાનં કન્તાનં મનાપાનં પિયરૂપાનં કામૂપસંહિતાનં રજનીયાનં, સોતવિઞ્ઞેય્યાનં સદ્દાનં…પે॰… ઘાનવિઞ્ઞેય્યાનં ગન્ધાનં…પે॰… જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યાનં રસાનં…પે॰… કાયવિઞ્ઞેય્યાનં ફોટ્ઠબ્બાનં ઇટ્ઠાનં કન્તાનં મનાપાનં પિયરૂપાનં કામૂપસંહિતાનં રજનીયાનં. ઉક્ખિપ અસિસૂનં, પજહ પઞ્ચ કામગુણે; અભિક્ખણ, સુમેધ, સત્થં આદાયાતિ અયમેતસ્સ અત્થો.

‘‘‘મંસપેસી’તિ ખો, ભિક્ખુ, નન્દીરાગસ્સેતં અધિવચનં. ઉક્ખિપ મંસપેસિં, પજહ નન્દીરાગં; અભિક્ખણ, સુમેધ, સત્થં આદાયાતિ અયમેતસ્સ અત્થો.

‘‘‘નાગો’તિ ખો, ભિક્ખુ, ખીણાસવસ્સેતં ભિક્ખુનો અધિવચનં. તિટ્ઠતુ નાગો, મા નાગં ઘટ્ટેસિ; નમો કરોહિ નાગસ્સાતિ અયમેતસ્સ અત્થો’’તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમનો આયસ્મા કુમારકસ્સપો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દીતિ.

વમ્મિકસુત્તં નિટ્ઠિતં તતિયં.

૪. રથવિનીતસુત્તં

૨૫૨. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. અથ ખો સમ્બહુલા જાતિભૂમકા ભિક્ખૂ જાતિભૂમિયં વસ્સંવુટ્ઠા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ને ખો તે ભિક્ખૂ ભગવા એતદવોચ –

''કો નુ ખો, ભિક્ખવે, જાતિભૂમિયં જાતિભૂમકાનં ભિક્ખૂનં સબ્રહ્મચારીનં એવં સમ્ભાવિતો – 'અત્તના ચ અપ્પિચ્છો અપ્પિચ્છકથઞ્ચ ભિક્ખૂનં કત્તા, અત્તના ચ સન્તુટ્ઠો સન્તુટ્ઠિકથઞ્ચ ભિક્ખૂનં કત્તા, અત્તના ચ પવિવિત્તો પવિવેકકથઞ્ચ ભિક્ખૂનં કત્તા, અત્તના ચ અસંસટ્ઠો અસંસગ્ગકથઞ્ચ ભિક્ખૂનં કત્તા, અત્તના ચ આરદ્ધવીરિયો વીરિયારમ્ભકથઞ્ચ ભિક્ખૂનં કત્તા, અત્તના ચ સીલસમ્પન્નો સીલસમ્પદાકથઞ્ચ ભિક્ખૂનં કત્તા, અત્તના ચ સમાધિસમ્પન્નો સમાધિસમ્પદાકથઞ્ચ ભિક્ખૂનં કત્તા, અત્તના ચ પઞ્ઞાસમ્પન્નો પઞ્ઞાસમ્પદાકથઞ્ચ ભિક્ખૂનં કત્તા, અત્તના ચ વિમુત્તિસમ્પન્નો વિમુત્તિસમ્પદાકથઞ્ચ ભિક્ખૂનં કત્તા, અત્તના ચ વિમુત્તિઞાણદસ્સનસમ્પન્નો વિમુત્તિઞાણદસ્સનસમ્પદાકથઞ્ચ ભિક્ખૂનં કત્તા, ઓવાદકો વિઞ્ઞાપકો સન્દસ્સકો સમાદપકો સમુત્તેજકો સમ્પહંસકો સબ્રહ્મચારીન'''ન્તિ? ''પુણ્ણો નામ, ભન્તે, આયસ્મા મન્તાણિપુત્તો જાતિભૂમિયં જાતિભૂમકાનં ભિક્ખૂનં સબ્રહ્મચારીનં એવં સમ્ભાવિતો – 'અત્તના ચ અપ્પિચ્છો અપ્પિચ્છકથઞ્ચ ભિક્ખૂનં કત્તા, અત્તના ચ સન્તુટ્ઠો…પે॰… ઓવાદકો વિઞ્ઞાપકો સન્દસ્સકો સમાદપકો સમુત્તેજકો સમ્પહંસકો સબ્રહ્મચારીન'''ન્તિ.

૨૫૩. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા સારિપુત્તો ભગવતો અવિદૂરે નિસિન્નો હોતિ. અથ ખો આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ એતદહોસિ – ''લાભા આયસ્મતો પુણ્ણસ્સ મન્તાણિપુત્તસ્સ, સુલદ્ધલાભા આયસ્મતો પુણ્ણસ્સ મન્તાણિપુત્તસ્સ, યસ્સ વિઞ્ઞૂ સબ્રહ્મચારી સત્થુ સમ્મુખા અનુમસ્સ અનુમસ્સ વણ્ણં ભાસન્તિ, તઞ્ચ સત્થા અબ્ભનુમોદતિ. અપ્પેવ નામ મયમ્પિ કદાચિ કરહચિ આયસ્મતા પુણ્ણેન મન્તાણિપુત્તેન સદ્ધિં સમાગચ્છેય્યામ [સમાગમં ગચ્છેય્ય (ક॰)], અપ્પેવ નામ સિયા કોચિદેવ કથાસલ્લાપો''તિ.

૨૫૪. અથ ખો ભગવા રાજગહે યથાભિરન્તં વિહરિત્વા યેન સાવત્થિ તેન ચારિકં પક્કામિ. અનુપુબ્બેન ચારિકં ચરમાનો યેન સાવત્થિ તદવસરિ. તત્ર સુદં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અસ્સોસિ ખો આયસ્મા પુણ્ણો મન્તાણિપુત્તો – ''ભગવા કિર સાવત્થિં અનુપ્પત્તો; સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે''તિ.

૨૫૫. અથ ખો આયસ્મા પુણ્ણો મન્તાણિપુત્તો સેનાસનં સંસામેત્વા પત્તચીવરમાદાય યેન સાવત્થિ તેન ચારિકં પક્કામિ. અનુપુબ્બેન ચારિકં ચરમાનો યેન સાવત્થિ જેતવનં અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં પુણ્ણં મન્તાણિપુત્તં ભગવા ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેસિ સમાદપેસિ સમુત્તેજેસિ સમ્પહંસેસિ. અથ ખો આયસ્મા પુણ્ણો મન્તાણિપુત્તો ભગવતા ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સિતો સમાદપિતો સમુત્તેજિતો સમ્પહંસિતો ભગવતો ભાસિતં

અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા યેન અન્ધવનં તેનુપસઙ્કમિ દિવાવિહારાય.

૨૫૬. અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ યેનાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચ – ''યસ્સ ખો ત્વં, આવુસો સારિપુત્ત, પુણ્ણસ્સ નામ ભિક્ખુનો મન્તાણિપુત્તસ્સ અભિણ્હં કિત્તયમાનો અહોસિ, સો ભગવતા ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સિતો સમાદપિતો સમુત્તેજિતો સમ્પહંસિતો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા યેન અન્ધવનં તેન પક્કન્તો દિવાવિહારાયા''તિ.

અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો તરમાનરૂપો નિસીદનં આદાય આયસ્મન્તં પુણ્ણં મન્તાણિપુત્તં પિટ્ઠિતો પિટ્ઠિતો અનુબન્ધિ સીસાનુલોકી. અથ ખો આયસ્મા પુણ્ણો મન્તાણિપુત્તો અન્ધવનં અજ્ઝોગાહેત્વા અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે દિવાવિહારં નિસીદિ. આયસ્માપિ ખો સારિપુત્તો અન્ધવનં અજ્ઝોગાહેત્વા અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે દિવાવિહારં નિસીદિ.

અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેનાયસ્મા પુણ્ણો મન્તાણિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા પુણ્ણેન મન્તાણિપુત્તેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા સારિપુત્તો આયસ્મન્તં પુણ્ણં મન્તાણિપુત્તં એતદવોચ –

૨૫૭. ''ભગવતિ નો, આવુસો, બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી''તિ?

''એવમાવુસો''તિ.

''કિં નુ ખો, આવુસો, સીલવિસુદ્ધત્થં ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી''તિ?

''નો હિદં, આવુસો''.

''કિં પનાવુસો, ચિત્તવિસુદ્ધત્થં ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી''તિ?

''નો હિદં, આવુસો''.

''કિં નુ ખો, આવુસો, દિટ્ઠિવિસુદ્ધત્થં ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી''તિ?

''નો હિદં, આવુસો''.

''કિં પનાવુસો, કઙ્ખાવિતરણવિસુદ્ધત્થં ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી''તિ?

''નો હિદં, આવુસો''.

''કિં નુ ખો, આવુસો, મગ્ગામગ્ગઞાણદસ્સનવિસુદ્ધત્થં ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી''તિ?

‘‘નો હિદં, આવુસો’’.

‘‘કિં પનાવુસો, પટિપદાઞાણદસ્સનવિસુદ્ધત્થં ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી’’તિ?

‘‘નો હિદં, આવુસો’’.

‘‘કિં નુ ખો, આવુસો, ઞાણદસ્સનવિસુદ્ધત્થં ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી’’તિ?

‘‘નો હિદં, આવુસો’’.

‘‘‘કિં નુ ખો, આવુસો, સીલવિસુદ્ધત્થં ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી’તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘નો હિદં, આવુસો’તિ વદેસિ. ‘કિં પનાવુસો, ચિત્તવિસુદ્ધત્થં ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી’તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘નો હિદં, આવુસો’તિ વદેસિ. ‘કિં નુ ખો, આવુસો, દિટ્ઠિવિસુદ્ધત્થં...પે॰... કઙ્ખાવિતરણવિસુદ્ધત્થં...પે॰... મગ્ગામગ્ગઞાણદસ્સનવિસુદ્ધત્થં...પે॰... પટિપદાઞાણદસ્સનવિસુદ્ધત્થં...પે॰... કિં નુ ખો, આવુસો, ઞાણદસ્સનવિસુદ્ધત્થં ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી’તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘નો હિદં આવુસો’તિ વદેસિ. કિમત્થં ચરહાવુસો, ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી’’તિ? ‘‘અનુપાદાપરિનિબ્બાનત્થં ખો, આવુસો, ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી’’તિ.

‘‘કિં નુ ખો, આવુસો, સીલવિસુદ્ધિ અનુપાદાપરિનિબ્બાન’’ન્તિ?

‘‘નો હિદં, આવુસો’’.

‘‘કિં પનાવુસો, ચિત્તવિસુદ્ધિ અનુપાદાપરિનિબ્બાન’’ન્તિ?

‘‘નો હિદં, આવુસો’’.

‘‘કિં નુ ખો, આવુસો, દિટ્ઠિવિસુદ્ધિ અનુપાદાપરિનિબ્બાન’’ન્તિ?

‘‘નો હિદં, આવુસો’’.

‘‘કિં પનાવુસો કઙ્ખાવિતરણવિસુદ્ધિ અનુપાદાપરિનિબ્બાન’’ન્તિ ?

‘‘નો હિદં, આવુસો’’.

‘‘કિં નુ ખો, આવુસો, મગ્ગામગ્ગઞાણદસ્સનવિસુદ્ધિ અનુપાદાપરિનિબ્બાન’’ન્તિ?

‘‘નો હિદં, આવુસો’’.

‘‘કિં પનાવુસો, પટિપદાઞાણદસ્સનવિસુદ્ધિ અનુપાદાપરિનિબ્બાન’’ન્તિ?

‘‘નો હિદં, આવુસો’’.

‘‘કિં નુ ખો, આવુસો, ઞાણદસ્સનવિસુદ્ધિ અનુપાદાપરિનિબ્બાન’’ન્તિ?

‘‘નો હિદં , આવુસો’’.

‘‘કિં પનાવુસો, અઞ્ઞત્ર ઇમેહિ ધમ્મેહિ અનુપાદાપરિનિબ્બાન’’ન્તિ?

‘‘નો હિદં, આવુસો’’.

‘‘‘કિં નુ ખો, આવુસો, સીલવિસુદ્ધિ અનુપાદાપરિનિબ્બાન’ન્તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘નો હિદં, આવુસો’તિ વદેસિ. ‘કિં પનાવુસો, ચિત્તવિસુદ્ધિ અનુપાદાપરિનિબ્બાન’ન્તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘નો હિદં, આવુસો’તિ વદેસિ. ‘કિં નુ ખો, આવુસો, દિટ્ઠિવિસુદ્ધિ અનુપાદાપરિનિબ્બાન’ન્તિ…પે॰… કઙ્ખાવિતરણવિસુદ્ધિ… મગ્ગામગ્ગઞાણદસ્સનવિસુદ્ધિ… પટિપદાઞાણદસ્સનવિસુદ્ધિ… ‘કિં નુ ખો, આવુસો, ઞાણદસ્સનવિસુદ્ધિ અનુપાદાપરિનિબ્બાન’ન્તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘નો હિદં, આવુસો’તિ વદેસિ. ‘કિં પનાવુસો, અઞ્ઞત્ર ઇમેહિ ધમ્મેહિ અનુપાદાપરિનિબ્બાન’ન્તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘નો હિદં, આવુસો’તિ વદેસિ. યથાકથં પનાવુસો, ઇમસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થો દટ્ઠબ્બો’’તિ?

૨૫૮. ‘‘સીલવિસુદ્ધિં ચે, આવુસો, ભગવા અનુપાદાપરિનિબ્બાનં પઞ્ઞપેય્ય, સઉપાદાનંયેવ સમાનં અનુપાદાપરિનિબ્બાનં પઞ્ઞપેય્ય [પઞ્ઞાપેસ્સ (સી॰ સ્યા॰) એવમઞ્ઞત્થપિ]. ચિત્તવિસુદ્ધિં ચે, આવુસો, ભગવા અનુપાદાપરિનિબ્બાનં પઞ્ઞપેય્ય, સઉપાદાનંયેવ સમાનં અનુપાદાપરિનિબ્બાનં પઞ્ઞપેય્ય. દિટ્ઠિવિસુદ્ધિં ચે, આવુસો, ભગવા અનુપાદાપરિનિબ્બાનં પઞ્ઞપેય્ય, સઉપાદાનંયેવ સમાનં અનુપાદાપરિનિબ્બાનં પઞ્ઞપેય્ય. કઙ્ખાવિતરણવિસુદ્ધિં ચે, આવુસો, ભગવા અનુપાદાપરિનિબ્બાનં પઞ્ઞપેય્ય, સઉપાદાનંયેવ સમાનં અનુપાદાપરિનિબ્બાનં પઞ્ઞપેય્ય . મગ્ગામગ્ગઞાણદસ્સનવિસુદ્ધિં ચે, આવુસો, ભગવા અનુપાદાપરિનિબ્બાનં પઞ્ઞપેય્ય, સઉપાદાનંયેવ સમાનં અનુપાદાપરિનિબ્બાનં પઞ્ઞપેય્ય. પટિપદાઞાણદસ્સનવિસુદ્ધિં ચે, આવુસો, ભગવા અનુપાદાપરિનિબ્બાનં પઞ્ઞપેય્ય, સઉપાદાનંયેવ સમાનં અનુપાદાપરિનિબ્બાનં પઞ્ઞપેય્ય. ઞાણદસ્સનવિસુદ્ધિં ચે, આવુસો, ભગવા અનુપાદાપરિનિબ્બાનં પઞ્ઞપેય્ય, સઉપાદાનંયેવ સમાનં અનુપાદાપરિનિબ્બાનં પઞ્ઞપેય્ય. અઞ્ઞત્ર ચે, આવુસો, ઇમેહિ ધમ્મેહિ અનુપાદાપરિનિબ્બાનં અભવિસ્સ, પુથુજ્જનો પરિનિબ્બાયેય્ય. પુથુજ્જનો હિ, આવુસો, અઞ્ઞત્ર ઇમેહિ ધમ્મેહિ. તેન હાવુસો, ઉપમં તે કરિસ્સામિ; ઉપમાયપિધેકચ્ચે વિઞ્ઞૂ પુરિસા ભાસિતસ્સ અત્થં આજાનન્તિ.

૨૫૯. ‘‘સેય્યથાપિ, આવુસો, રઞ્ઞો પસેનદિસ્સ કોસલસ્સ સાવત્થિયં પટિવસન્તસ્સ સાકેતે કિઞ્ચિદેવ અચ્ચાયિકં કરણીયં ઉપ્પજ્જેય્ય. તસ્સ અન્તરા ચ સાવત્થિં અન્તરા ચ સાકેતં સત્ત રથવિનીતાનિ ઉપટ્ઠપેય્યું. અથ ખો, આવુસો, રાજા પસેનદિ કોસલો સાવત્થિયા નિક્ખમિત્વા અન્તેપુરદ્વારા પઠમં રથવિનીતં અભિરુહેય્ય, પઠમેન રથવિનીતેન દુતિયં રથવિનીતં પાપુણેય્ય, પઠમં રથવિનીતં વિસ્સજ્જેય્ય દુતિયં રથવિનીતં અભિરુહેય્ય. દુતિયેન રથવિનીતેન તતિયં રથવિનીતં પાપુણેય્ય, દુતિયં રથવિનીતં વિસ્સજ્જેય્ય, તતિયં રથવિનીતં અભિરુહેય્ય. તતિયેન રથવિનીતેન ચતુત્થં રથવિનીતં પાપુણેય્ય, તતિયં રથવિનીતં વિસ્સજ્જેય્ય, ચતુત્થં રથવિનીતં અભિરુહેય્ય. ચતુત્થેન રથવિનીતેન પઞ્ચમં રથવિનીતં પાપુણેય્ય, ચતુત્થં રથવિનીતં વિસ્સજ્જેય્ય, પઞ્ચમં રથવિનીતં અભિરુહેય્ય. પઞ્ચમેન રથવિનીતેન છટ્ઠં રથવિનીતં પાપુણેય્ય, પઞ્ચમં રથવિનીતં વિસ્સજ્જેય્ય, છટ્ઠં રથવિનીતં અભિરુહેય્ય. છટ્ઠેન રથવિનીતેન સત્તમં રથવિનીતં પાપુણેય્ય, છટ્ઠં રથવિનીતં વિસ્સજ્જેય્ય, સત્તમં રથવિનીતં અભિરુહેય્ય. સત્તમેન રથવિનીતેન સાકેતં અનુપાપુણેય્ય અન્તેપુરદ્વારં. તમેનં અન્તેપુરદ્વારગતં સમાનં મિત્તામચ્ચા ઞાતિસાલોહિતા એવં પુચ્છેય્યું – ‘ઇમિના ત્વં, મહારાજ, રથવિનીતેન સાવત્થિયા સાકેતં

અનુપ્પત્તો અન્તેપુરદ્વાર’ન્તિ ? કથં બ્યાકરમાનો નુ ખો, આવુસો, રાજા પસેનદિ કોસલો સમ્મા બ્યાકરમાનો બ્યાકરેય્યા’’તિ?

‘‘એવં બ્યાકરમાનો ખો, આવુસો, રાજા પસેનદિ કોસલો સમ્મા બ્યાકરમાનો બ્યાકરેય્ય – ‘ઇધ મે સાવત્થિયં પટિવસન્તસ્સ સાકેતે કિઞ્ચિદેવ અચ્ચાયિકં કરણીયં ઉપ્પજ્જિ [ઉપ્પજ્જતિ (ક॰)]. તસ્સ મે અન્તરા ચ સાવત્થિં અન્તરા ચ સાકેતં સત્ત રથવિનીતાનિ ઉપટ્ઠપેસું. અથ ખ્વાહં સાવત્થિયા નિક્ખમિત્વા અન્તેપુરદ્વારા પઠમં રથવિનીતં અભિરુહિં. પઠમેન રથવિનીતેન દુતિયં રથવિનીતં પાપુણિં, પઠમં રથવિનીતં વિસ્સજ્જિં દુતિયં રથવિનીતં અભિરુહિં. દુતિયેન રથવિનીતેન તતિયં રથવિનીતં પાપુણિં, દુતિયં રથવિનીતં વિસ્સજ્જિં, તતિયં રથવિનીતં અભિરુહિં. તતિયેન રથવિનીતેન ચતુત્થં રથવિનીતં પાપુણિં, તતિયં રથવિનીતં વિસ્સજ્જિં, ચતુત્થં રથવિનીતં અભિરુહિં. ચતુત્થેન રથવિનીતેન પઞ્ચમં રથવિનીતં પાપુણિં, ચતુત્થં રથવિનીતં વિસ્સજ્જિં, પઞ્ચમં રથવિનીતં અભિરુહિં. પઞ્ચમેન રથવિનીતેન છટ્ઠં રથવિનીતં પાપુણિં, પઞ્ચમં રથવિનીતં વિસ્સજ્જિં, છટ્ઠં રથવિનીતં અભિરુહિં. છટ્ઠેન રથવિનીતેન સત્તમં રથવિનીતં પાપુણિં, છટ્ઠં રથવિનીતં વિસ્સજ્જિં, સત્તમં રથવિનીતં અભિરુહિં. સત્તમેન રથવિનીતેન સાકેતં અનુપ્પત્તો અન્તેપુરદ્વાર’ન્તિ. એવં બ્યાકરમાનો ખો, આવુસો, રાજા પસેનદિ કોસલો સમ્મા બ્યાકરમાનો બ્યાકરેય્યા’’તિ.

‘‘એવમેવ ખો, આવુસો, સીલવિસુદ્ધિ યાવદેવ ચિત્તવિસુદ્ધત્થા, ચિત્તવિસુદ્ધિ યાવદેવ દિટ્ઠિવિસુદ્ધત્થા, દિટ્ઠિવિસુદ્ધિ યાવદેવ કઙ્ખાવિતરણવિસુદ્ધત્થા, કઙ્ખાવિતરણવિસુદ્ધિ યાવદેવ મગ્ગામગ્ગઞાણદસ્સનવિસુદ્ધત્થા, મગ્ગામગ્ગઞાણદસ્સનવિસુદ્ધિ યાવદેવ પટિપદાઞાણદસ્સનવિસુદ્ધત્થા, પટિપદાઞાણદસ્સનવિસુદ્ધિ યાવદેવ ઞાણદસ્સનવિસુદ્ધત્થા, ઞાણદસ્સનવિસુદ્ધિ યાવદેવ અનુપાદાપરિનિબ્બાનત્થા. અનુપાદાપરિનિબ્બાનત્થં ખો, આવુસો, ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી’’તિ.

૨૬૦. એવં વુત્તે, આયસ્મા સારિપુત્તો આયસ્મન્તં પુણ્ણં મન્તાણિપુત્તં એતદવોચ – ‘‘કોનામો આયસ્મા, કથઞ્ચ પનાયસ્મન્તં સબ્રહ્મચારી જાનન્તી’’તિ? ‘‘પુણ્ણોતિ ખો મે, આવુસો, નામં; મન્તાણિપુત્તોતિ ચ પન મં સબ્રહ્મચારી જાનન્તી’’તિ. ‘‘અચ્છરિયં, આવુસો, અબ્ભુતં, આવુસો! યથા તં સુતવતા સાવકેન સમ્મદેવ સત્થુસાસનં આજાનન્તેન, એવમેવ આયસ્મતા પુણ્ણેન મન્તાણિપુત્તેન ગમ્ભીરા ગમ્ભીરપઞ્હા અનુમસ્સ અનુમસ્સ બ્યાકતા. લાભા સબ્રહ્મચારીનં, સુલદ્ધલાભા સબ્રહ્મચારીનં, યે આયસ્મન્તં પુણ્ણં મન્તાણિપુત્તં લભન્તિ દસ્સનાય, લભન્તિ પયિરૂપાસનાય. ચેલણ્ડુકેન [ચેલણ્ડકેન (ક॰), ચેલણ્ડુપેકેન (?)] ચેપિ સબ્રહ્મચારી આયસ્મન્તં પુણ્ણં મન્તાણિપુત્તં મુદ્ધના પરિહરન્તા લભેય્યું દસ્સનાય, લભેય્યું પયિરૂપાસનાય, તેસમ્પિ લાભા તેસમ્પિ સુલદ્ધં, અમ્હાકમ્પિ લાભા અમ્હાકમ્પિ સુલદ્ધં, યે મયં આયસ્મન્તં પુણ્ણં મન્તાણિપુત્તં લભામ દસ્સનાય, લભામ પયિરૂપાસનાયા’’તિ.

એવં વુત્તે, આયસ્મા પુણ્ણો મન્તાણિપુત્તો આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચ – ‘‘કો નામો આયસ્મા, કથઞ્ચ પનાયસ્મન્તં સબ્રહ્મચારી જાનન્તી’’તિ? ‘‘ઉપતિસ્સોતિ ખો મે, આવુસો, નામં; સારિપુત્તોતિ ચ પન મં સબ્રહ્મચારી જાનન્તી’’તિ. ‘‘સત્થુકપ્પેન વત કિર, ભો [ખો (ક॰)], સાવકેન સદ્ધિં મન્તયમાના ન જાનિમ્હ – ‘આયસ્મા સારિપુત્તો’તિ. સચે હિ મયં જાનેય્યામ ‘આયસ્મા સારિપુત્તો’તિ, એત્તકમ્પિ નો નપ્પટિભાસેય્ય [નપ્પટિભેય્ય (?)]. અચ્છરિયં, આવુસો, અબ્ભુતં, આવુસો! યથા તં સુતવતા સાવકેન સમ્મદેવ સત્થુસાસનં આજાનન્તેન, એવમેવ આયસ્મતા સારિપુત્તેન ગમ્ભીરા ગમ્ભીરપઞ્હા અનુમસ્સ અનુમસ્સ પુચ્છિતા. લાભા સબ્રહ્મચારીનં સુલદ્ધલાભા

સબ્રહ્મચારીનં, યે આયસ્મન્તં સારિપુત્તં લભન્તિ દસ્સનાય, લભન્તિ પયિરૂપાસનાય. ચેલણ્ડુકેન ચેપિ સબ્રહ્મચારી આયસ્મન્તં સારિપુત્તં મુદ્ધના પરિહરન્તા લભેય્યું દસ્સનાય, લભેય્યું પયિરૂપાસનાય, તેસમ્પિ લાભા તેસમ્પિ સુલદ્ધં, અમ્હાકમ્પિ લાભા અમ્હાકમ્પિ સુલદ્ધં, યે મયં આયસ્મન્તં સારિપુત્તં લભામ દસ્સનાય, લભામ પયિરૂપાસનાયા''તિ.

ઇતિહ તે ઉભોપિ મહાનાગા અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ સુભાસિતં સમનુમોદિંસૂતિ.

રથવિનીતસુત્તં નિટ્ઠિતં ચતુત્થં.

૫. નિવાપસુત્તં

૨૬૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''ભિક્ખવો''તિ. ''ભદન્તે''તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

''ન , ભિક્ખવે, નેવાપિકો નિવાપં નિવપતિ મિગજાતાનં – 'ઇમં મે નિવાપં નિવુત્તં મિગજાતા પરિભુઞ્જન્તા દીઘાયુકા વણ્ણવન્તો ચિરં દીઘમદ્ધાનં યાપેન્તૂ'તિ. એવઞ્ચ ખો, ભિક્ખવે, નેવાપિકો નિવાપં નિવપતિ મિગજાતાનં – 'ઇમં મે નિવાપં નિવુત્તં મિગજાતા અનુપખજ્જ મુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જિસ્સન્તિ, અનુપખજ્જ મુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જમાના મદં આપજ્જિસ્સન્તિ, મત્તા સમાના પમાદં આપજ્જિસ્સન્તિ, પમત્તા સમાના યથાકામકરણીયા ભવિસ્સન્તિ ઇમસ્મિં નિવાપે'તિ.

૨૬૨. ''તત્ર, ભિક્ખવે, પઠમા મિગજાતા અમું નિવાપં નિવુત્તં નેવાપિકસ્સ અનુપખજ્જ મુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જિંસુ, તે તત્થ અનુપખજ્જ મુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જમાના મદં આપજ્જિંસુ, મત્તા સમાના પમાદં આપજ્જિંસુ, પમત્તા સમાના યથાકામકરણીયા અહેસું નેવાપિકસ્સ અમુસ્મિં નિવાપે. એવઞ્હિ તે, ભિક્ખવે, પઠમા મિગજાતા ન પરિમુચ્ચિંસુ નેવાપિકસ્સ ઇદ્ધાનુભાવા.

૨૬૩. ''તત્ર, ભિક્ખવે, દુતિયા મિગજાતા એવં સમચિન્તેસું – 'યે ખો તે પઠમા મિગજાતા અમું નિવાપં નિવુત્તં નેવાપિકસ્સ અનુપખજ્જ મુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જિંસુ. તે તત્થ અનુપખજ્જ મુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જમાના મદં આપજ્જિંસુ, મત્તા સમાના પમાદં આપજ્જિંસુ, પમત્તા સમાના યથાકામકરણીયા અહેસું નેવાપિકસ્સ અમુસ્મિં નિવાપે. એવઞ્હિ તે પઠમા મિગજાતા ન પરિમુચ્ચિંસુ નેવાપિકસ્સ ઇદ્ધાનુભાવા. યંનૂન મયં સબ્બસો નિવાપભોજના પટિવિરમેય્યામ, ભયભોગા પટિવિરતા અરઞ્ઞાયતનાનિ અજ્ઝોગાહેત્વા વિહરેય્યામા'તિ. તે સબ્બસો નિવાપભોજના પટિવિરમિંસુ, ભયભોગા પટિવિરતા અરઞ્ઞાયતનાનિ અજ્ઝોગાહેત્વા વિહરિંસુ. તેસં ગિમ્હાનં પચ્છિમે માસે, તિણોદકસઙ્ખયે, અધિમત્તકસિમાનં પત્તો કાયો હોતિ. તેસં અધિમત્તકસિમાનં પત્તકાયાનં બલવીરિયં પરિહાયિ. બલવીરિયે પરિહીને તમેવ નિવાપં નિવુત્તં નેવાપિકસ્સ પચ્ચાગમિંસુ. તે તત્થ અનુપખજ્જ મુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જિંસુ. તે તત્થ અનુપખજ્જ મુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જમાના મદં આપજ્જિંસુ, મત્તા સમાના પમાદં આપજ્જિંસુ, પમત્તા સમાના યથાકામકરણીયા અહેસું નેવાપિકસ્સ અમુસ્મિં નિવાપે. એવઞ્હિ તે, ભિક્ખવે, દુતિયાપિ મિગજાતા ન પરિમુચ્ચિંસુ નેવાપિકસ્સ ઇદ્ધાનુભાવા.

૨૬૪. ‘‘તત્ર , ભિક્ખવે, તતિયા મિગજાતા એવં સમચિન્તેસું – ‘યે ખો તે પઠમા મિગજાતા અમું નિવાપં નિવુત્તં નેવાપિકસ્સ…પે॰… એવઞ્હિ તે પઠમા મિગજાતા ન પરિમુચ્ચિંસુ નેવાપિકસ્સ ઇદ્ધાનુભાવા. યેપિ તે દુતિયા મિગજાતા એવં સમચિન્તેસું – યે ખો તે પઠમા મિગજાતા અમું નિવાપં નિવુત્તં નેવાપિકસ્સ…પે॰… એવઞ્હિ તે પઠમા મિગજાતા ન પરિમુચ્ચિંસુ નેવાપિકસ્સ ઇદ્ધાનુભાવા. યંનૂન મયં સબ્બસો નિવાપભોજના પટિવિરમેય્યામ, ભયભોગા પટિવિરતા અરઞ્ઞાયતનાનિ અજ્ઝોગાહેત્વા વિહરેય્યામાતિ. તે સબ્બસો નિવાપભોજના પટિવિરમિંસુ, ભયભોગા પટિવિરતા અરઞ્ઞાયતનાનિ અજ્ઝોગાહેત્વા વિહરિંસુ. તેસં ગિમ્હાનં પચ્છિમે માસે તિણોદકસઙ્ખયે અધિમત્તકસિમાનં પત્તો કાયો હોતિ. તેસં અધિમત્તકસિમાનં પત્તકાયાનં બલવીરિયં પરિહાયિ. બલવીરિયે પરિહીને તમેવ નિવાપં નિવુત્તં નેવાપિકસ્સ પચ્ચાગમિંસુ. તે તત્થ અનુપખજ્જ મુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જિંસુ. તે તત્થ અનુપખજ્જ મુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જમાના મદં આપજ્જિંસુ, મત્તા સમાના પમાદં આપજ્જિંસુ, પમત્તા સમાના યથાકામકરણીયા અહેસું નેવાપિકસ્સ અમુસ્મિં નિવાપે. એવઞ્હિ તે દુતિયાપિ મિગજાતા ન પરિમુચ્ચિંસુ નેવાપિકસ્સ ઇદ્ધાનુભાવા. યંનૂન મયં અમું નિવાપં નિવુત્તં નેવાપિકસ્સ ઉપનિસ્સાય આસયં કપ્પેય્યામ. તત્રાસયં કપ્પેત્વા અમું નિવાપં નિવુત્તં નેવાપિકસ્સ અનનુપખજ્જ અમુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જિસ્સામ, અનનુપખજ્જ અમુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જમાના ન મદં આપજ્જિસ્સામ, અમત્તા સમાના ન પમાદં આપજ્જિસ્સામ, અપ્પમત્તા સમાના ન યથાકામકરણીયા ભવિસ્સામ નેવાપિકસ્સ અમુસ્મિં નિવાપે’તિ. તે અમું નિવાપં નિવુત્તં નેવાપિકસ્સ ઉપનિસ્સાય આસયં કપ્પયિંસુ. તત્રાસયં કપ્પેત્વા અમું નિવાપં નિવુત્તં નેવાપિકસ્સ અનનુપખજ્જ અમુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જિંસુ, તે તત્થ અનનુપખજ્જ અમુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જમાના ન મદં આપજ્જિંસુ, અમત્તા સમાના ન પમાદં આપજ્જિંસુ, અપ્પમત્તા સમાના ન યથાકામકરણીયા અહેસું નેવાપિકસ્સ અમુસ્મિં નિવાપે.

‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, નેવાપિકસ્સ ચ નેવાપિકપરિસાય ચ એતદહોસિ – ‘સઠાસ્સુનામિમે તતિયા મિગજાતા કેતબિનો, ઇદ્ધિમન્તાસ્સુનામિમે તતિયા મિગજાતા પરજના; ઇમઞ્ચ નામ નિવાપં નિવુત્તં પરિભુઞ્જન્તિ, ન ચ નેસં જાનામ આગતિં વા ગતિં વા. યંનૂન મયં ઇમં નિવાપં નિવુત્તં મહતીહિ દણ્ડવાકરાહિ [દણ્ડવાગુરાહિ (સ્યા॰)] સમન્તા સપ્પદેસં અનુપરિવારેય્યામ – અપ્પેવ નામ તતિયાનં મિગજાતાનં આસયં પસ્સેય્યામ, યત્થ તે ગાહં ગચ્છેય્યુ’ન્તિ. તે અમું નિવાપં નિવુત્તં મહતીહિ દણ્ડવાકરાહિ સમન્તા સપ્પદેસં અનુપરિવારેસું. અદ્દસંસુ ખો, ભિક્ખવે, નેવાપિકો ચ નેવાપિકપરિસા ચ તતિયાનં મિગજાતાનં આસયં, યત્થ તે ગાહં અગમંસુ. એવઞ્હિ તે, ભિક્ખવે, તતિયાપિ મિગજાતા ન પરિમુચ્ચિંસુ નેવાપિકસ્સ ઇદ્ધાનુભાવા.

૨૬૫. ‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, ચતુત્થા મિગજાતા એવં સમચિન્તેસું – ‘યે ખો તે પઠમા મિગજાતા…પે॰… એવઞ્હિ તે પઠમા મિગજાતા ન પરિમુચ્ચિંસુ નેવાપિકસ્સ ઇદ્ધાનુભાવા. યેપિ તે દુતિયા મિગજાતા એવં સમચિન્તેસું ‘યે ખો તે પઠમા મિગજાતા…પે॰… એવઞ્હિ તે પઠમા મિગજાતા ન પરિમુચ્ચિંસુ નેવાપિકસ્સ ઇદ્ધાનુભાવા. યંનૂન મયં સબ્બસો નિવાપભોજના પટિવિરમેય્યામ, ભયભોગા પટિવિરતા અરઞ્ઞાયતનાનિ અજ્ઝોગાહેત્વા વિહરેય્યામા’તિ. તે સબ્બસો નિવાપભોજના પટિવિરમિંસુ…પે॰… એવઞ્હિ તે દુતિયાપિ મિગજાતા ન પરિમુચ્ચિંસુ નેવાપિકસ્સ ઇદ્ધાનુભાવા. યેપિ તે તતિયા મિગજાતા એવં સમચિન્તેસું ‘યે ખો તે પઠમા મિગજાતા…પે॰… એવઞ્હિ તે પઠમા મિગજાતા ન પરિમુચ્ચિંસુ નેવાપિકસ્સ ઇદ્ધાનુભાવા. યેપિ તે દુતિયા મિગજાતા એવં સમચિન્તેસું ‘યે ખો તે પઠમા મિગજાતા…પે॰… એવઞ્હિ તે પઠમા મિગજાતા ન પરિમુચ્ચિંસુ નેવાપિકસ્સ ઇદ્ધાનુભાવા. યંનૂન મયં સબ્બસો નિવાપભોજના પટિવિરમેય્યામ, ભયભોગા પટિવિરતા અરઞ્ઞાયતનાનિ

અજ્ઝોગાહેત્વા વિહરેય્યામા’તિ. તે સબ્બસો નિવાપભોજના પટિવિરમિંસુ…પે॰… એવઞ્હિ તે દુતિયાપિ મિગજાતા ન પરિમુચ્ચિંસુ નેવાપિકસ્સ ઇદ્ધાનુભાવા. યંનૂન મયં અમું નિવાપં નિવુત્તં નેવાપિકસ્સ ઉપનિસ્સાય આસયં કપ્પેય્યામ, તત્રાસયં કપ્પેત્વા અમું નિવાપં નિવુત્તં નેવાપિકસ્સ અનનુપખજ્જ અમુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જિસ્સામ, અનનુપખજ્જ અમુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જમાના ન મદં આપજ્જિસ્સામ, અમત્તા સમાના ન પમાદં આપજ્જિસ્સામ, અપ્પમત્તા સમાના ન યથાકામકરણીયા ભવિસ્સામ નેવાપિકસ્સ અમુસ્મિં નિવાપે’તિ. તે અમું નિવાપં નિવુત્તં નેવાપિકસ્સ ઉપનિસ્સાય આસયં કપ્પયિંસુ, તત્રાસયં કપ્પેત્વા અમું નિવાપં નિવુત્તં નેવાપિકસ્સ અનનુપખજ્જ અમુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જિંસુ, તે તત્થ અનનુપખજ્જ અમુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જમાના ન મદં આપજ્જિંસુ, અમત્તા સમાના ન પમાદં આપજ્જિંસુ, અપ્પમત્તા સમાના ન યથાકામકરણીયા અહેસું નેવાપિકસ્સ અમુસ્મિં નિવાપે.

‘‘તત્ર નેવાપિકસ્સ ચ નેવાપિકપરિસાય ચ એતદહોસિ – ‘સઠાસ્સુનામિમે તતિયા મિગજાતા કેતબિનો, ઇદ્ધિમન્તાસ્સુનામિમે તતિયા મિગજાતા પરજના, ઇમઞ્ચ નામ નિવાપં નિવુત્તં પરિભુઞ્જન્તિ. ન ચ નેસં જાનામ આગતિં વા ગતિં વા. યંનૂન મયં ઇમં નિવાપં નિવુત્તં મહતીતિ દણ્ડવાકરાહિ સમન્તા સપ્પદેસં અનુપરિવારેય્યામ, અપ્પેવ નામ તતિયાનં મિગજાતાનં આસયં પસ્સેય્યામ, યત્થ તે ગાહં ગચ્છેય્યુ’ન્તિ. તે અમું નિવાપં નિવુત્તં મહતીતિ દણ્ડવાકરાહિ સમન્તા સપ્પદેસં અનુપરિવારેસું. અદ્દસંસુ ખો નેવાપિકો ચ નેવાપિકપરિસા ચ તતિયાનં મિગજાતાનં આસયં, યત્થ તે ગાહં અગમંસુ. એવઞ્હિ તે તતિયાપિ મિગજાતા ન પરિમુચ્ચિંસુ નેવાપિકસ્સ ઇદ્ધાનુભાવા. યંનૂન મયં યત્થ અગતિ નેવાપિકસ્સ ચ નેવાપિકપરિસાય ચ તત્રાસયં કપ્પેય્યામ, તત્રાસયં કપ્પેત્વા અમું નિવાપં નિવુત્તં નેવાપિકસ્સ અનનુપખજ્જ અમુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જિસ્સામ, અનનુપખજ્જ અમુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જમાના ન મદં આપજ્જિસ્સામ, અમત્તા સમાના ન પમાદં આપજ્જિસ્સામ, અપ્પમત્તા સમાના ન યથાકામકરણીયા ભવિસ્સામ નેવાપિકસ્સ અમુસ્મિં નિવાપે’તિ. તે યત્થ અગતિ નેવાપિકસ્સ ચ નેવાપિકપરિસાય ચ તત્રાસયં કપ્પયિંસુ. તત્રાસયં કપ્પેત્વા અમું નિવાપં નિવુત્તં નેવાપિકસ્સ અનનુપખજ્જ અમુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જિંસુ, તે તત્થ અનનુપખજ્જ અમુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જમાના ન મદં આપજ્જિંસુ, અમત્તા સમાના ન પમાદં આપજ્જિંસુ, અપ્પમત્તા સમાના ન યથાકામકરણીયા અહેસું નેવાપિકસ્સ અમુસ્મિં નિવાપે.

‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, નેવાપિકસ્સ ચ નેવાપિકપરિસાય ચ એતદહોસિ – ‘સઠાસ્સુનામિમે ચતુત્થા મિગજાતા કેતબિનો, ઇદ્ધિમન્તાસ્સુનામિમે ચતુત્થા મિગજાતા પરજના. ઇમઞ્ચ નામ નિવાપં નિવુત્તં પરિભુઞ્જન્તિ, ન ચ નેસં જાનામ આગતિં વા ગતિં વા. યંનૂન મયં ઇમં નિવાપં નિવુત્તં મહતીહિ દણ્ડવાકરાહિ સમન્તા સપ્પદેસં અનુપરિવારેય્યામ, અપ્પેવ નામ ચતુત્થાનં મિગજાતાનં આસયં પસ્સેય્યામ યત્થ તે ગાહં ગચ્છેય્યુ’ન્તિ. તે અમું નિવાપં નિવુત્તં મહતીહિ દણ્ડવાકરાહિ સમન્તા સપ્પદેસં અનુપરિવારેસું. નેવ ખો, ભિક્ખવે, અદ્દસંસુ નેવાપિકો ચ નેવાપિકપરિસા ચ ચતુત્થાનં મિગજાતાનં આસયં, યત્થ તે ગાહં ગચ્છેય્યું. તત્ર, ભિક્ખવે, નેવાપિકસ્સ ચ નેવાપિકપરિસાય ચ એતદહોસિ – ‘સચે ખો મયં ચતુત્થે મિગજાતે ઘટ્ટેસ્સામ, તે ઘટ્ટિતા અઞ્ઞે ઘટ્ટિસ્સન્તિ તે ઘટ્ટિતા અઞ્ઞે ઘટ્ટિસ્સન્તિ. એવં ઇમં નિવાપં નિવુત્તં સબ્બસો મિગજાતા પરિમુઞ્ચિસ્સન્તિ. યંનૂન મયં ચતુત્થે મિગજાતે અજ્ઝુપેક્ખેય્યામા’તિ. અજ્ઝુપેક્ખિંસુ ખો, ભિક્ખવે, નેવાપિકો ચ નેવાપિકપરિસા ચ ચતુત્થે મિગજાતે. એવઞ્હિ તે, ભિક્ખવે, ચતુત્થા મિગજાતા પરિમુચ્ચિંસુ નેવાપિકસ્સ ઇદ્ધાનુભાવા.

૨૬૬. ‘‘ઉપમા ખો મે અયં, ભિક્ખવે, કતા અત્થસ્સ વિઞ્ઞાપનાય. અયં ચેવેત્થ અત્થો – નિવાપોતિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચન્નેતં કામગુણાનં અધિવચનં. નેવાપિકોતિ ખો, ભિક્ખવે, મારસ્સેતં પાપિમતો અધિવચનં. નેવાપિકપરિસાતિ ખો, ભિક્ખવે, મારપરિસાયેતં અધિવચનં. મિગજાતાતિ ખો, ભિક્ખવે, સમણબ્રાહ્મણાનમેતં અધિવચનં.

૨૬૭. ‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, પઠમા સમણબ્રાહ્મણા અમું નિવાપં નિવુત્તં મારસ્સ અમૂનિ ચ લોકામિસાનિ અનુપખજ્જ મુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જિંસુ. તે તત્થ અનુપખજ્જ મુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જમાના મદં આપજ્જિંસુ, મત્તા સમાના પમાદં આપજ્જિંસુ, પમત્તા સમાના યથાકામકરણીયા અહેસું મારસ્સ અમુસ્મિં નિવાપે અમુસ્મિઞ્ચ લોકામિસે . એવઞ્હિ તે, ભિક્ખવે, પઠમા સમણબ્રાહ્મણા ન પરિમુચ્ચિંસુ મારસ્સ ઇદ્ધાનુભાવા. સેય્યથાપિ તે, ભિક્ખવે, પઠમા મિગજાતા તથૂપમે અહં ઇમે પઠમે સમણબ્રાહ્મણે વદામિ.

૨૬૮. ‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, દુતિયા સમણબ્રાહ્મણા એવં સમચિન્તેસું – ‘યે ખો તે પઠમા સમણબ્રાહ્મણા અમું નિવાપં નિવુત્તં મારસ્સ અમૂનિ ચ લોકામિસાનિ અનુપખજ્જ મુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જિંસુ. તે તત્થ અનુપખજ્જ મુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જમાના મદં આપજ્જિંસુ, મત્તા સમાના પમાદં આપજ્જિંસુ, પમત્તા સમાના યથાકામકરણીયા અહેસું મારસ્સ અમુસ્મિં નિવાપે અમુસ્મિઞ્ચ લોકામિસે. એવઞ્હિ તે પઠમા સમણબ્રાહ્મણા ન પરિમુચ્ચિંસુ મારસ્સ ઇદ્ધાનુભાવા. યંનૂન મયં સબ્બસો નિવાપભોજના લોકામિસા પટિવિરમેય્યામ, ભયભોગા પટિવિરતા અરઞ્ઞાયતનાનિ અજ્ઝોગાહેત્વા વિહરેય્યામા’તિ. તે સબ્બસો નિવાપભોજના લોકામિસા પટિવિરમિંસુ, ભયભોગા પટિવિરતા અરઞ્ઞાયતનાનિ અજ્ઝોગાહેત્વા વિહરેય્યામાતિ. તે સબ્બસો નિવાપભોજના લોકામિસા પટિવિરમિંસુ, ભયભોગા પટિવિરતા અરઞ્ઞાયતનાનિ અજ્ઝોગાહેત્વા વિહરિંસુ. તે તત્થ સાકભક્ખાપિ અહેસું, સામાકભક્ખાપિ અહેસું, નીવારભક્ખાપિ અહેસું, દદ્દુલભક્ખાપિ અહેસું, હટભક્ખાપિ અહેસું, કણભક્ખાપિ અહેસું, આચામભક્ખાપિ અહેસું, પિઞ્ઞાકભક્ખાપિ અહેસું, તિણભક્ખાપિ અહેસું, ગોમયભક્ખાપિ અહેસું, વનમૂલફલાહારા યાપેસું પવત્તફલભોજી.

‘‘તેસં ગિમ્હાનં પચ્છિમે માસે, તિણોદકસઙ્ખયે, અધિમત્તકસિમાનં પત્તો કાયો હોતિ. તેસં અધિમત્તકસિમાનં પત્તકાયાનં બલવીરિયં પરિહાયિ. બલવીરિયે પરિહીને ચેતોવિમુત્તિ પરિહાયિ. ચેતોવિમુત્તિયા પરિહીનાય તમેવ નિવાપં નિવુત્તં મારસ્સ પચ્ચાગમિંસુ તાનિ ચ લોકામિસાનિ. તે તત્થ અનુપખજ્જ મુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જિંસુ. તે તત્થ અનુપખજ્જ મુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જમાના મદં આપજ્જિંસુ, મત્તા સમાના પમાદં આપજ્જિંસુ, પમત્તા સમાના યથાકામકરણીયા અહેસું મારસ્સ અમુસ્મિં નિવાપે અમુસ્મિઞ્ચ લોકામિસે. એવઞ્હિ તે, ભિક્ખવે, દુતિયાપિ સમણબ્રાહ્મણા ન પરિમુચ્ચિંસુ મારસ્સ ઇદ્ધાનુભાવા. સેય્યથાપિ તે, ભિક્ખવે, દુતિયા મિગજાતા તથૂપમે અહં ઇમે દુતિયે સમણબ્રાહ્મણે વદામિ.

૨૬૯. ‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, તતિયા સમણબ્રાહ્મણા એવં સમચિન્તેસું – ‘યે ખો તે પઠમા સમણબ્રાહ્મણા અમું નિવાપં નિવુત્તં મારસ્સ અમૂનિ ચ લોકામિસાનિ…પે॰… એવઞ્હિ તે પઠમા સમણબ્રાહ્મણા ન પરિમુચ્ચિંસુ મારસ્સ ઇદ્ધાનુભાવા. યેપિ તે દુતિયા સમણબ્રાહ્મણા એવં સમચિન્તેસું – ‘યે ખો તે પઠમા સમણબ્રાહ્મણા અમું નિવાપં નિવુત્તં મારસ્સ અમૂનિ ચ લોકામિસાનિ…પે॰… એવઞ્હિ તે પઠમા સમણબ્રાહ્મણા ન પરિમુચ્ચિંસુ મારસ્સ ઇદ્ધાનુભાવા. યંનૂન મયં સબ્બસો નિવાપભોજના લોકામિસા પટિવિરમેય્યામ, ભયભોગા પટિવિરતા અરઞ્ઞાયતનાનિ અજ્ઝોગાહેત્વા વિહરેય્યામા’તિ. તે સબ્બસો નિવાપભોજના લોકામિસા પટિવિરમિંસુ. ભયભોગા

પટિવિરતા અરઞ્ઞાયતનાનિ અજ્ઝોગાહેત્વા વિહરિંસુ. તે તત્થ સાકભક્ખાપિ અહેસું…પે॰… પવત્તફલભોજી. તેસં ગિમ્હાનં પચ્છિમે માસે તિણોદકસઙ્ખયે અધિમત્તકસિમાનં પત્તો કાયો હોતિ. તેસં અધિમત્તકસિમાનં પત્તકાયાનં બલવીરિયં પરિહાયિ, બલવીરિયે પરિહીને ચેતોવિમુત્તિ પરિહાયિ, ચેતોવિમુત્તિયા પરિહીનાય તમેવ નિવાપં નિવુત્તં મારસ્સ પચ્ચાગમિંસુ તાનિ ચ લોકામિસાનિ. તે તત્થ અનુપખજ્જ મુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જિંસુ. તે તત્થ અનુપખજ્જ મુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જમાના મદં આપજ્જિંસુ, મત્તા સમાના પમાદં આપજ્જિંસુ, પમત્તા સમાના યથાકામકરણીયા અહેસું મારસ્સ અમુસ્મિં નિવાપે અમુસ્મિઞ્ચ લોકામિસે. એવઞ્હિ તે દુતિયાપિ સમણબ્રાહ્મણા ન પરિમુચ્ચિંસુ મારસ્સ ઇદ્ધાનુભાવા. યંનૂન મયં અમું નિવાપં નિવુત્તં મારસ્સ અમૂનિ ચ લોકામિસાનિ ઉપનિસ્સાય આસયં કપ્પેય્યામ, તત્રાસયં કપ્પેત્વા અમું નિવાપં નિવુત્તં મારસ્સ અમૂનિ ચ લોકામિસાનિ અનનુપખજ્જ અમુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જિસ્સામ, અનનુપખજ્જ અમુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જમાના ન મદં આપજ્જિસ્સામ, અમત્તા સમાના ન પમાદં આપજ્જિસ્સામ, અપ્પમત્તા સમાના ન યથાકામકરણીયા ભવિસ્સામ મારસ્સ અમુસ્મિં નિવાપે અમુસ્મિઞ્ચ લોકામિસે’’તિ.

‘‘તે અમું નિવાપં નિવુત્તં મારસ્સ અમૂનિ ચ લોકામિસાનિ ઉપનિસ્સાય આસયં કપ્પયિંસુ. તત્રાસયં કપ્પેત્વા અમું નિવાપં નિવુત્તં મારસ્સ અમૂનિ ચ લોકામિસાનિ અનનુપખજ્જ અમુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જિંસુ. તે તત્થ અનનુપખજ્જ અમુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જમાના ન મદં આપજ્જિંસુ, અમત્તા સમાના ન પમાદં આપજ્જિંસુ, અપ્પમત્તા સમાના ન યથાકામકરણીયા અહેસું મારસ્સ અમુસ્મિં નિવાપે અમુસ્મિઞ્ચ લોકામિસે . અપિ ચ ખો એવંદિટ્ઠિકા અહેસું – સસ્સતો લોકો ઇતિપિ, અસસ્સતો લોકો ઇતિપિ; અન્તવા લોકો ઇતિપિ, અનન્તવા લોકો ઇતિપિ; તં જીવં તં સરીરં ઇતિપિ, અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીરં ઇતિપિ; હોતિ તથાગતો પરં મરણા ઇતિપિ, ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા ઇતિપિ, હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા ઇતિપિ, નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા ઇતિપિ . એવઞ્હિ તે, ભિક્ખવે, તતિયાપિ સમણબ્રાહ્મણા ન પરિમુચ્ચિંસુ મારસ્સ ઇદ્ધાનુભાવા. સેય્યથાપિ તે, ભિક્ખવે, તતિયા મિગજાતા તથૂપમે અહં ઇમે તતિયે સમણબ્રાહ્મણે વદામિ.

૨૭૦. ‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, ચતુત્થા સમણબ્રાહ્મણા એવં સમચિન્તેસું – ‘યે ખો તે પઠમા સમણબ્રાહ્મણા અમું નિવાપં નિવુત્તં મારસ્સ…પે॰…. એવઞ્હિ તે પઠમા સમણબ્રાહ્મણા ન પરિમુચ્ચિંસુ મારસ્સ ઇદ્ધાનુભાવા. યેપિ તે દુતિયા સમણબ્રાહ્મણા એવં સમચિન્તેસું – ‘યે ખો તે પઠમા સમણબ્રાહ્મણા…પે॰…. એવઞ્હિ તે પઠમા સમણબ્રાહ્મણા ન પરિમુચ્ચિંસુ મારસ્સ ઇદ્ધાનુભાવા. યંનૂન મયં સબ્બસો નિવાપભોજના લોકામિસા પટિવિરમેય્યામ ભયભોગા પટિવિરતા અરઞ્ઞાયતનાનિ અજ્ઝોગાહેત્વા વિહરેય્યામા’તિ. તે સબ્બસો નિવાપભોજના લોકામિસા પટિવિરમિંસુ…પે॰…. એવઞ્હિ તે દુતિયાપિ સમણબ્રાહ્મણા ન પરિમુચ્ચિંસુ મારસ્સ ઇદ્ધાનુભાવા. યેપિ તે તતિયા સમણબ્રાહ્મણા એવં સમચિન્તેસું યે ખો તે પઠમા સમણબ્રાહ્મણા …પે॰…. એવઞ્હિ તે પઠમા સમણબ્રાહ્મણા ન પરિમુચ્ચિંસુ મારસ્સ ઇદ્ધાનુભાવા. યેપિ તે દુતિયા સમણબ્રાહ્મણા એવં સમચિન્તેસું યે ખો તે પઠમા સમણબ્રાહ્મણા…પે॰…. એવઞ્હિ તે પઠમા સમણબ્રાહ્મણા ન પરિમુચ્ચિંસુ મારસ્સ ઇદ્ધાનુભાવા. યંનૂન મયં સબ્બસો નિવાપભોજના લોકામિસા પટિવિરમેય્યામ, ભયભોગા પટિવિરતા અરઞ્ઞાયતનાનિ અજ્ઝોગાહેત્વા વિહરેય્યામા’તિ. તે સબ્બસો નિવાપભોજના લોકામિસા પટિવિરમિંસુ…પે॰…. એવઞ્હિ તે દુતિયાપિ સમણબ્રાહ્મણા ન પરિમુચ્ચિંસુ મારસ્સ ઇદ્ધાનુભાવા. યંનૂન મયં અમું નિવાપં નિવુત્તં મારસ્સ અમૂનિ ચ લોકામિસાનિ ઉપનિસ્સાય આસયં કપ્પેય્યામ. તત્રાસયં કપ્પેત્વા અમું નિવાપં નિવુત્તં મારસ્સ અમૂનિ ચ લોકામિસાનિ અનનુપખજ્જ અમુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જિસ્સામ, અનનુપખજ્જ અમુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જમાના ન મદં

આપજ્જિસ્સામ, અમત્તા સમાના ન પમાદં આપજ્જિસ્સામ, અપ્પમત્તા સમાના ન યથાકામકરણીયા ભવિસ્સામ મારસ્સ અમુસ્મિં નિવાપે અમુસ્મિઞ્ચ લોકામિસેતિ.

‘‘તે અમું નિવાપં નિવુત્તં મારસ્સ અમૂનિ ચ લોકામિસાનિ ઉપનિસ્સાય આસયં કપ્પયિંસુ. તત્રાસયં કપ્પેત્વા અમું નિવાપં નિવુત્તં મારસ્સ અમૂનિ ચ લોકામિસાનિ અનનુપખજ્જ અમુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જિંસુ. તે તત્થ અનનુપખજ્જ અમુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જમાના ન મદં આપજ્જિંસુ. અમત્તા સમાના ન પમાદં આપજ્જિંસુ. અપ્પમત્તા સમાના ન યથાકામકરણીયા અહેસું મારસ્સ અમુસ્મિં નિવાપે અમુસ્મિઞ્ચ લોકામિસે. અપિ ચ ખો એવંદિટ્ઠિકા અહેસું સસ્સતો લોકો ઇતિપિ…પે॰… નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા ઇતિપિ. એવઞ્હિ તે તતિયાપિ સમણબ્રાહ્મણા ન પરિમુચ્ચિંસુ મારસ્સ ઇદ્ધાનુભાવા. યંનૂન મયં યત્થ અગતિ મારસ્સ ચ મારપરિસાય ચ તત્રાસયં કપ્પેયામ. તત્રાસયં કપ્પેત્વા અમું નિવાપં નિવુત્તં મારસ્સ અમૂનિ ચ લોકામિસાનિ અનનુપખજ્જ અમુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જિસ્સામ, અનનુપખજ્જ અમુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જમાના ન મદં આપજ્જિસ્સામ, અમત્તા સમાના ન પમાદં આપજ્જિસ્સામ, અપ્પમત્તા સમાના ન યથાકામકરણીયા ભવિસ્સામ મારસ્સ અમુસ્મિં નિવાપે અમુસ્મિઞ્ચ લોકામિસેતિ.

‘‘તે યત્થ અગતિ મારસ્સ ચ મારપરિસાય ચ તત્રાસયં કપ્પયિંસુ. તત્રાસયં કપ્પેત્વા અમું નિવાપં નિવુત્તં મારસ્સ અમૂનિ ચ લોકામિસાનિ અનનુપખજ્જ અમુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જિંસુ, તે તત્થ અનનુપખજ્જ અમુચ્છિતા ભોજનાનિ ભુઞ્જમાના ન મદં આપજ્જિંસુ, અમત્તા સમાના ન પમાદં આપજ્જિંસુ, અપ્પમત્તા સમાના ન યથાકામકરણીયા અહેસું મારસ્સ અમુસ્મિં નિવાપે અમુસ્મિઞ્ચ લોકામિસે. એવઞ્હિ તે, ભિક્ખવે, ચતુત્થા સમણબ્રાહ્મણા પરિમુચ્ચિંસુ મારસ્સ ઇદ્ધાનુભાવા. સેય્યથાપિ તે, ભિક્ખવે, ચતુત્થા મિગજાતા તથૂપમે અહં ઇમે ચતુત્થે સમણબ્રાહ્મણે વદામિ.

૨૭૧. ‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, અગતિ મારસ્સ ચ મારપરિસાય ચ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અન્ધમકાસિ મારં, અપદં વધિત્વા મારચક્ખું અદસ્સનં ગતો પાપિમતો.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે…પે॰… પાપિમતો.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પીતિયા ચ વિરાગા ઉપેક્ખકો ચ વિહરતિ સતો ચ સમ્પજાનો, સુખઞ્ચ કાયેન પટિસંવેદેતિ યં તં અરિયા આચિક્ખન્તિ ‘ઉપેક્ખકો સતિમા સુખવિહારી’તિ તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે…પે॰… પાપિમતો.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના, પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા, અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે…પે॰… પાપિમતો.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા ‘અનન્તો આકાસો’તિ આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે…પે॰…

પાપિમતો.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘અનન્તં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે…પે॰… પાપિમતો.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘નત્થિ કિઞ્ચી’તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે…પે॰… પાપિમતો.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સબ્બસો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે…પે॰… પાપિમતો.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સબ્બસો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. પઞ્ઞાય ચસ્સ દિસ્વા આસવા પરિક્ખીણા હોન્તિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અન્ધમકાસિ મારં, અપદં વધિત્વા મારચક્ખું અદસ્સનં ગતો પાપિમતો તિણ્ણો લોકે વિસત્તિક’’ન્તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

નિવાપસુત્તં નિટ્ઠિતં પઞ્ચમં.

૬. પાસરાસિસુત્તં

૨૭૨. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અથ ખો ભગવા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય સાવત્થિં પિણ્ડાય પાવિસિ. અથ ખો સમ્બહુલા ભિક્ખૂ યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચું – ‘‘ચિરસ્સુતા નો, આવુસો આનન્દ, ભગવતો સમ્મુખા ધમ્મી કથા. સાધુ મયં, આવુસો આનન્દ, લભેય્યામ ભગવતો સમ્મુખા ધમ્મિં કથં સવનાયા’’તિ. ‘‘તેન હાયસ્મન્તો યેન રમ્મકસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ અસ્સમો તેનુપસઙ્કમથ; અપ્પેવ નામ લભેય્યાથ ભગવતો સમ્મુખા ધમ્મિં કથં સવનાયા’’તિ. ‘‘એવમાવુસો’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો આનન્દસ્સ પચ્ચસ્સોસું.

અથ ખો ભગવા સાવત્થિયં પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો આયસ્મન્તં આનન્દં આમન્તેસિ – ‘‘આયામાનન્દ, યેન પુબ્બારામો મિગારમાતુપાસાદો તેનુપસઙ્કમિસ્સામ દિવાવિહારાયા’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવતો પચ્ચસ્સોસિ. અથ ખો ભગવા આયસ્મતા આનન્દેન સદ્ધિં યેન પુબ્બારામો મિગારમાતુપાસાદો તેનુપસઙ્કમિ દિવાવિહારાય. અથ ખો ભગવા સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો આયસ્મન્તં આનન્દં આમન્તેસિ – ‘‘આયામાનન્દ, યેન પુબ્બકોટ્ઠકો તેનુપસઙ્કમિસ્સામ ગત્તાનિ પરિસિઞ્ચિતુ’’ન્તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવતો પચ્ચસ્સોસિ.

૨૭૩. અથ ખો ભગવા આયસ્મતા આનન્દેન સદ્ધિં યેન પુબ્બકોટ્ઠકો તેનુપસઙ્કમિ ગત્તાનિ પરિસિઞ્ચિતું. પુબ્બકોટ્ઠકે ગત્તાનિ પરિસિઞ્ચિત્વા પચ્ચુત્તરિત્વા એકચીવરો અટ્ઠાસિ ગત્તાનિ પુબ્બાપયમાનો. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અયં, ભન્તે, રમ્મકસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ અસ્સમો અવિદૂરે. રમણીયો, ભન્તે,

રમ્મકસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ અસ્સમો; પાસાદિકો, ભન્તે, રમ્મકસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ અસ્સમો. સાધુ, ભન્તે, ભગવા યેન રમ્મકસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ અસ્સમો તેનુપસઙ્કમતુ અનુકમ્પં ઉપાદાયા''તિ. અધિવાસેસિ ભગવા તુણ્હીભાવેન.

અથ ખો ભગવા યેન રમ્મકસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ અસ્સમો તેનુપસઙ્કમિ. તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલા ભિક્ખૂ રમ્મકસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ અસ્સમે ધમ્મિયા કથાય સન્નિસિન્ના હોન્તિ. અથ ખો ભગવા બહિદ્વારકોટ્ઠકે અટ્ઠાસિ કથાપરિયોસાનં આગમયમાનો. અથ ખો ભગવા કથાપરિયોસાનં વિદિત્વા ઉક્કાસિત્વા અગ્ગળં આકોટેસિ. વિવરિંસુ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો દ્વારં. અથ ખો ભગવા રમ્મકસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ અસ્સમં પવિસિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. નિસજ્જ ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''કાયનુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના? કા ચ પન વો અન્તરાકથા વિપ્પકતા''તિ ? ''ભગવન્તમેવ ખો નો, ભન્તે, આરબ્ભ ધમ્મી કથા વિપ્પકતા, અથ ભગવા અનુપ્પત્તો''તિ. ''સાધુ, ભિક્ખવે! એતં ખો, ભિક્ખવે, તુમ્હાકં પતિરૂપં કુલપુત્તાનં સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતાનં યં તુમ્હે ધમ્મિયા કથાય સન્નિસીદેય્યાથ. સન્નિપતિતાનં વો, ભિક્ખવે, દ્વયં કરણીયં – ધમ્મી વા કથા, અરિયો વા તુણ્હીભાવો''.

૨૭૪. ''દ્વેમા, ભિક્ખવે, પરિયેસના – અરિયા ચ પરિયેસના, અનરિયા ચ પરિયેસના.

''કતમા ચ, ભિક્ખવે, અનરિયા પરિયેસના? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અત્તના જાતિધમ્મો સમાનો જાતિધમ્મંયેવ પરિયેસતિ, અત્તના જરાધમ્મો સમાનો જરાધમ્મંયેવ પરિયેસતિ, અત્તના બ્યાધિધમ્મો સમાનો બ્યાધિધમ્મંયેવ પરિયેસતિ, અત્તના મરણધમ્મો સમાનો મરણધમ્મંયેવ પરિયેસતિ, અત્તના સોકધમ્મો સમાનો સોકધમ્મંયેવ પરિયેસતિ, અત્તના સંકિલેસધમ્મો સમાનો સંકિલેસધમ્મંયેવ પરિયેસતિ.

''કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, જાતિધમ્મં વદેથ? પુત્તભરિયં, ભિક્ખવે, જાતિધમ્મં, દાસિદાસં જાતિધમ્મં, અજેળકં જાતિધમ્મં, કુક્કુટસૂકરં જાતિધમ્મં, હત્થિગવાસ્સવળવં જાતિધમ્મં, જાતરૂપરજતં જાતિધમ્મં. જાતિધમ્મા હેતે, ભિક્ખવે, ઉપધયો. એત્થાયં ગથિતો [ગધીતો (સ્યા॰ ક॰)] મુચ્છિતો અજ્ઝાપન્નો અત્તના જાતિધમ્મો સમાનો જાતિધમ્મંયેવ પરિયેસતિ.

''કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, જરાધમ્મં વદેથ? પુત્તભરિયં, ભિક્ખવે, જરાધમ્મં, દાસિદાસં જરાધમ્મં, અજેળકં જરાધમ્મં, કુક્કુટસૂકરં જરાધમ્મં, હત્થિગવાસ્સવળવં જરાધમ્મં , જાતરૂપરજતં જરાધમ્મં. જરાધમ્મા હેતે, ભિક્ખવે, ઉપધયો. એત્થાયં ગથિતો મુચ્છિતો અજ્ઝાપન્નો અત્તના જરાધમ્મો સમાનો જરાધમ્મંયેવ પરિયેસતિ.

''કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, બ્યાધિધમ્મં વદેથ? પુત્તભરિયં, ભિક્ખવે, બ્યાધિધમ્મં, દાસિદાસં બ્યાધિધમ્મં, અજેળકં બ્યાધિધમ્મં, કુક્કુટસૂકરં બ્યાધિધમ્મં, હત્થિગવાસ્સવળવં બ્યાધિધમ્મં. બ્યાધિધમ્મા હેતે, ભિક્ખવે, ઉપધયો. એત્થાયં ગથિતો મુચ્છિતો અજ્ઝાપન્નો અત્તના બ્યાધિધમ્મો સમાનો બ્યાધિધમ્મંયેવ પરિયેસતિ.

''કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, મરણધમ્મં વદેથ? પુત્તભરિયં, ભિક્ખવે, મરણધમ્મં, દાસિદાસં મરણધમ્મં, અજેળકં મરણધમ્મં, કુક્કુટસૂકરં મરણધમ્મં, હત્થિગવાસ્સવળવં મરણધમ્મં. મરણધમ્મા હેતે, ભિક્ખવે, ઉપધયો. એત્થાયં ગથિતો મુચ્છિતો અજ્ઝાપન્નો અત્તના મરણધમ્મો સમાનો મરણધમ્મંયેવ પરિયેસતિ.

‘‘કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, સોકધમ્મં વદેથ? પુત્તભરિયં, ભિક્ખવે, સોકધમ્મં, દાસિદાસં સોકધમ્મં, અજેળકં સોકધમ્મં, કુક્કુટસૂકરં સોકધમ્મં, હત્થિગવાસ્સવળવં સોકધમ્મં. સોકધમ્મા હેતે, ભિક્ખવે, ઉપધયો. એત્થાયં ગથિતો મુચ્છિતો અજ્ઝાપન્નો અત્તના સોકધમ્મો સમાનો સોકધમ્મંયેવ પરિયેસતિ.

‘‘કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, સંકિલેસધમ્મં વદેથ? પુત્તભરિયં, ભિક્ખવે, સંકિલેસધમ્મં, દાસિદાસં સંકિલેસધમ્મં, અજેળકં સંકિલેસધમ્મં , કુક્કુટસૂકરં સંકિલેસધમ્મં, હત્થિગવાસ્સવળવં સંકિલેસધમ્મં, જાતરૂપરજતં સંકિલેસધમ્મં. સંકિલેસધમ્મા હેતે, ભિક્ખવે, ઉપધયો. એત્થાયં ગથિતો મુચ્છિતો અજ્ઝાપન્નો અત્તના સંકિલેસધમ્મો સમાનો સંકિલેસધમ્મંયેવ પરિયેસતિ. અયં, ભિક્ખવે, અનરિયા પરિયેસના.

૨૭૫. ‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, અરિયા પરિયેસના? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અત્તના જાતિધમ્મો સમાનો જાતિધમ્મે આદીનવં વિદિત્વા અજાતં અનુત્તરં યોગક્ખેમં નિબ્બાનં પરિયેસતિ, અત્તના જરાધમ્મો સમાનો જરાધમ્મે આદીનવં વિદિત્વા અજરં અનુત્તરં યોગક્ખેમં નિબ્બાનં પરિયેસતિ, અત્તના બ્યાધિધમ્મો સમાનો બ્યાધિધમ્મે આદીનવં વિદિત્વા અબ્યાધિં અનુત્તરં યોગક્ખેમં નિબ્બાનં પરિયેસતિ, અત્તના મરણધમ્મો સમાનો મરણધમ્મે આદીનવં વિદિત્વા અમતં અનુત્તરં યોગક્ખેમં નિબ્બાનં પરિયેસતિ, અત્તના સોકધમ્મો સમાનો સોકધમ્મે આદીનવં વિદિત્વા અસોકં અનુત્તરં યોગક્ખેમં નિબ્બાનં પરિયેસતિ, અત્તના સંકિલેસધમ્મો સમાનો સંકિલેસધમ્મે આદીનવં વિદિત્વા અસંકિલિટ્ઠં અનુત્તરં યોગક્ખેમં નિબ્બાનં પરિયેસતિ. અયં, ભિક્ખવે, અરિયા પરિયેસના.

૨૭૬. ‘‘અહમ્પિ સુદં, ભિક્ખવે, પુબ્બેવ સમ્બોધા અનભિસમ્બુદ્ધો બોધિસત્તોવ સમાનો અત્તના જાતિધમ્મો સમાનો જાતિધમ્મંયેવ પરિયેસામિ, અત્તના જરાધમ્મો સમાનો જરાધમ્મંયેવ પરિયેસામિ, અત્તના બ્યાધિધમ્મો સમાનો બ્યાધિધમ્મંયેવ પરિયેસામિ, અત્તના મરણધમ્મો સમાનો મરણધમ્મંયેવ પરિયેસામિ, અત્તના સોકધમ્મો સમાનો સોકધમ્મંયેવ પરિયેસામિ, અત્તના સંકિલેસધમ્મો સમાનો સંકિલેસધમ્મંયેવ પરિયેસામિ. તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – ‘કિં નુ ખો અહં અત્તના જાતિધમ્મો સમાનો જાતિધમ્મંયેવ પરિયેસામિ, અત્તના જરાધમ્મો સમાનો...પે॰... બ્યાધિધમ્મો સમાનો... મરણધમ્મો સમાનો... સોકધમ્મો સમાનો... અત્તના સંકિલેસધમ્મો સમાનો સંકિલેસધમ્મંયેવ પરિયેસામિ? યંનૂનાહં અત્તના જાતિધમ્મો સમાનો જાતિધમ્મે આદીનવં વિદિત્વા અજાતં અનુત્તરં યોગક્ખેમં નિબ્બાનં પરિયેસેય્યં, અત્તના જરાધમ્મો સમાનો જરાધમ્મે આદીનવં વિદિત્વા અજરં અનુત્તરં યોગક્ખેમં નિબ્બાનં પરિયેસેય્યં, અત્તના બ્યાધિધમ્મો સમાનો બ્યાધિધમ્મે આદીનવં વિદિત્વા અબ્યાધિં અનુત્તરં યોગક્ખેમં નિબ્બાનં પરિયેસેય્યં, અત્તના મરણધમ્મો સમાનો મરણધમ્મે આદીનવં વિદિત્વા અમતં અનુત્તરં યોગક્ખેમં નિબ્બાનં પરિયેસેય્યં, અત્તના સોકધમ્મો સમાનો સોકધમ્મે આદીનવં વિદિત્વા અસોકં અનુત્તરં યોગક્ખેમં નિબ્બાનં પરિયેસેય્યં, અત્તના સંકિલેસધમ્મો સમાનો સંકિલેસધમ્મે આદીનવં વિદિત્વા અસંકિલિટ્ઠં અનુત્તરં યોગક્ખેમં નિબ્બાનં પરિયેસેય્ય’ન્તિ.

૨૭૭. ‘‘સો ખો અહં, ભિક્ખવે, અપરેન સમયેન દહરોવ સમાનો સુસુકાળકેસો , ભદ્રેન યોબ્બનેન સમન્નાગતો પઠમેન વયસા અકામકાનં માતાપિતૂનં અસ્સુમુખાનં રુદન્તાનં કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિં. સો એવં પબ્બજિતો સમાનો કિં કુસલગવેસી [કિંકુસલંગવેસી (ક॰)] અનુત્તરં સન્તિવરપદં પરિયેસમાનો યેન આળારો કાલામો તેનુપસઙ્કમિં. ઉપસઙ્કમિત્વા આળારં કાલામં એતદવોચં – ‘ઇચ્છામહં, આવુસો કાલામ, ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે બ્રહ્મચરિયં ચરિતુ’ન્તિ. એવં વુત્તે, ભિક્ખવે, આળારો કાલામો

મં એતદવોચ – ‘વિહરતાયસ્મા; તાદિસો અયં ધમ્મો યત્થ વિઞ્ઞૂ પુરિસો નચિરસ્સેવ સકં આચરિયકં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્યા’તિ. સો ખો અહં, ભિક્ખવે, નચિરસ્સેવ ખિપ્પમેવ તં ધમ્મં પરિયાપુણિં. સો ખો અહં, ભિક્ખવે, તાવતકેનેવ ઓટ્ઠપહતમત્તેન લપિતલાપનમત્તેન ઞાણવાદઞ્ચ વદામિ થેરવાદઞ્ચ, ‘જાનામિ પસ્સામી’તિ ચ પટિજાનામિ અહઞ્ચેવ અઞ્ઞે ચ. તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – ‘ન ખો આળારો કાલામો ઇમં ધમ્મં કેવલં સદ્ધામત્તકેન સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરામીતિ પવેદેતિ; અદ્ધા આળારો કાલામો ઇમં ધમ્મં જાનં પસ્સં વિહરતી’તિ.

“અથ ખ્વાહં, ભિક્ખવે, યેન આળારો કાલામો તેનુપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા આળારં કાલામં એતદવોચં – ‘કિત્તાવતા નો, આવુસો કાલામ, ઇમં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરામીતિ પવેદેસી’તિ [ઉપસમ્પજ્જ પવેદેસીતિ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)]? એવં વુત્તે, ભિક્ખવે, આળારો કાલામો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં પવેદેસિ. તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – ‘ન ખો આળારસ્સેવ કાલામસ્સ અત્થિ સદ્ધા, મય્હંપત્થિ સદ્ધા; ન ખો આળારસ્સેવ કાલામસ્સ અત્થિ વીરિયં, મય્હંપત્થિ વીરિયં; ન ખો આળારસ્સેવ કાલામસ્સ અત્થિ સતિ, મય્હંપત્થિ સતિ; ન ખો આળારસ્સેવ કાલામસ્સ અત્થિ સમાધિ, મય્હંપત્થિ સમાધિ; ન ખો આળારસ્સેવ કાલામસ્સ અત્થિ પઞ્ઞા, મય્હંપત્થિ પઞ્ઞા. યંનૂનાહં યં ધમ્મં આળારો કાલામો સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરામીતિ પવેદેતિ, તસ્સ ધમ્મસ્સ સચ્છિકિરિયાય પદહેય્ય’ન્તિ. સો ખો અહં, ભિક્ખવે, નચિરસ્સેવ ખિપ્પમેવ તં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિં.

“અથ ખ્વાહં, ભિક્ખવે, યેન આળારો કાલામો તેનુપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા આળારં કાલામં એતદવોચં –

‘એત્તાવતા નો, આવુસો કાલામ, ઇમં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ પવેદેસી’તિ?

‘એત્તાવતા ખો અહં, આવુસો, ઇમં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ પવેદેમી’તિ.

‘અહમ્પિ ખો, આવુસો, એત્તાવતા ઇમં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરામી’તિ.

‘લાભા નો, આવુસો, સુલદ્ધં નો, આવુસો, યે મયં આયસ્મન્તં તાદિસં સબ્રહ્મચારિં પસ્સામ. ઇતિ યાહં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ પવેદેમિ તં ત્વં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરસિ. યં ત્વં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરસિ તમહં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ પવેદેમિ. ઇતિ યાહં ધમ્મં જાનામિ તં ત્વં ધમ્મં જાનાસિ, યં ત્વં ધમ્મં જાનાસિ તમહં ધમ્મં જાનામિ. ઇતિ યાદિસો અહં તાદિસો તુવં, યાદિસો તુવં તાદિસો અહં. એહિ દાનિ, આવુસો, ઉભોવ સન્તા ઇમં ગણં પરિહરામા’તિ. ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, આળારો કાલામો આચરિયો મે સમાનો (અત્તનો) [( ) નત્થિ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] અન્તેવાસિં મં સમાનં અત્તના [અત્તનો (સી॰ પી॰)] સમસમં ઠપેસિ, ઉળારાય ચ મં પૂજાય પૂજેસિ. તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – ‘નાયં ધમ્મો નિબ્બિદાય ન વિરાગાય ન નિરોધાય ન ઉપસમાય ન અભિઞ્ઞાય ન સમ્બોધાય ન નિબ્બાનાય સંવત્તતિ, યાવદેવ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનૂપપત્તિયા’તિ. સો ખો અહં, ભિક્ખવે, તં ધમ્મં અનલઙ્કરિત્વા તસ્મા ધમ્મા નિબ્બિજ્જ અપક્કમિં.

૨૭૮. “સો ખો અહં, ભિક્ખવે, કિં કુસલગવેસી અનુત્તરં સન્તિવરપદં પરિયેસમાનો યેન ઉદકો [ઉદ્દકો (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] રામપુત્તો તેનુપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા ઉદકં રામપુત્તં એતદવોચં – ‘ઇચ્છામહં, આવુસો [આવુસો રામ

(સી॰ સ્યા॰ ક॰) મહાસત્તો રામપુત્તમેવ અવોચ, ન રામં, રામો હિ તત્થ ગણાચરિયો ભવેય્ય, તદા ચ કાલઙ્કતો અસન્તો. તેનેવેત્થ રામાયત્તાનિ ક્રિયપદાનિ અતીતકાલવસેન આગતાનિ, ઉદકો ચ રામપુત્તો મહાસત્તસ્સ સબ્રહ્મચારીત્વેવ વુત્તો, ન આચરિયોતિ. ટીકાયં ચ ''પાળિયં રામસ્સેવ સમાપત્તિલાભિતા આગતા ન ઉદકસ્સા''તિ આદિ પચ્છાભાગે પકાસિતા], ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે બ્રહ્મચરિયં ચરિતુ'ન્તિ. એવં વુત્તે, ભિક્ખવે, ઉદકો રામપુત્તો મં એતદવોચ – 'વિહરતાયસ્મા; તાદિસો અયં ધમ્મો યત્થ વિઞ્ઞૂ પુરિસો નચિરસ્સેવ સકં આચરિયકં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્યા'તિ. સો ખો અહં, ભિક્ખવે, નચિરસ્સેવ ખિપ્પમેવ તં ધમ્મં પરિયાપુણિં. સો ખો અહં, ભિક્ખવે, તાવતકેનેવ ઓટ્ઠપહતમત્તેન લપિતલાપનમત્તેન ઞાણવાદઞ્ચ વદામિ થેરવાદઞ્ચ, 'જાનામિ પસ્સામી'તિ ચ પટિજાનામિ અહઞ્ચેવ અઞ્ઞે ચ. તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – 'ન ખો રામો ઇમં ધમ્મં કેવલં સદ્ધામત્તકેન સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરામીતિ પવેદેસિ; અદ્ધા રામો ઇમં ધમ્મં જાનં પસ્સં વિહાસી'તિ.

''અથ ખ્વાહં, ભિક્ખવે, યેન ઉદકો રામપુત્તો તેનુપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા ઉદકં રામપુત્તં એતદવોચં – 'કિત્તાવતા નો, આવુસો, રામો ઇમં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરામીતિ પવેદેસી'તિ? એવં વુત્તે, ભિક્ખવે, ઉદકો રામપુત્તો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં પવેદેસિ. તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – 'ન ખો રામસ્સેવ અહોસિ સદ્ધા, મય્હંપત્થિ સદ્ધા; ન ખો રામસ્સેવ અહોસિ વીરિયં , મય્હંપત્થિ વીરિયં; ન ખો રામસ્સેવ અહોસિ સતિ, મય્હંપત્થિ સતિ; ન ખો રામસ્સેવ અહોસિ સમાધિ, મય્હંપત્થિ સમાધિ, ન ખો રામસ્સેવ અહોસિ પઞ્ઞા, મય્હંપત્થિ પઞ્ઞા. યંનૂનાહં યં ધમ્મં રામો સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરામીતિ પવેદેસિ, તસ્સ ધમ્મસ્સ સચ્છિકિરિયાય પદહેય્ય'ન્તિ. સો ખો અહં, ભિક્ખવે, નચિરસ્સેવ ખિપ્પમેવ તં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિં.

''અથ ખ્વાહં, ભિક્ખવે, યેન ઉદકો રામપુત્તો તેનુપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા ઉદકં રામપુત્તં એતદવોચં –

'એત્તાવતા નો, આવુસો, રામો ઇમં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ પવેદેસી'તિ?

'એત્તાવતા ખો, આવુસો, રામો ઇમં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ પવેદેસી'તિ.

'અહમ્પિ ખો, આવુસો, એત્તાવતા ઇમં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરામી'તિ.

'લાભા નો, આવુસો, સુલદ્ધં નો, આવુસો, યે મયં આયસ્મન્તં તાદિસં સબ્રહ્મચારિં પસ્સામ. ઇતિ યં ધમ્મં રામો સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ પવેદેસિ, તં ત્વં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરસિ. યં ત્વં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરસિ, તં ધમ્મં રામો સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ પવેદેસિ. ઇતિ યં ધમ્મં રામો અભિઞ્ઞાસિ તં ત્વં ધમ્મં જાનાસિ, યં ત્વં ધમ્મં જાનાસિ, તં ધમ્મં રામો અભિઞ્ઞાસિ. ઇતિ યાદિસો રામો અહોસિ તાદિસો તુવં, યાદિસો તુવં તાદિસો રામો અહોસિ. એહિ દાનિ, આવુસો, તુવં ઇમં ગણં પરિહરા'તિ . ઇતિ ખો, ભિક્ખવે , ઉદકો રામપુત્તો સબ્રહ્મચારી મે સમાનો આચરિયટ્ઠાને મં ઠપેસિ, ઉળારાય ચ મં પૂજાય પૂજેસિ. તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – 'નાયં ધમ્મો નિબ્બિદાય ન વિરાગાય ન નિરોધાય ન ઉપસમાય ન અભિઞ્ઞાય ન સમ્બોધાય ન નિબ્બાનાય સંવત્તતિ, યાવદેવ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનૂપપત્તિયા'તિ. સો ખો અહં, ભિક્ખવે, તં ધમ્મં અનલઙ્કરિત્વા તસ્મા ધમ્મા નિબ્બિજ્જ અપક્કમિં.

૨૭૯. ''સો ખો અહં, ભિક્ખવે, કિં કુસલગવેસી અનુત્તરં સન્તિવરપદં પરિયેસમાનો મગધેસુ અનુપુબ્બેન ચારિકં ચરમાનો યેન ઉરુવેલા સેનાનિગમો તદવસરિં. તત્થદ્દસં રમણીયં ભૂમિભાગં, પાસાદિકઞ્ચ વનસણ્ડં, નદિઞ્ચ સન્દન્તિં સેતકં સુપતિત્થં રમણીયં, સમન્તા [સામન્તા (?)] ચ ગોચરગામં . તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – 'રમણીયો વત, ભો, ભૂમિભાગો, પાસાદિકો ચ વનસણ્ડો, નદી ચ સન્દતિ સેતકા સુપતિત્થા રમણીયા, સમન્તા ચ ગોચરગામો. અલં વતિદં કુલપુત્તસ્સ પધાનત્થિકસ્સ પધાનાયા'તિ. સો ખો અહં, ભિક્ખવે, તત્થેવ નિસીદિં – અલમિદં પધાનાયાતિ.

૨૮૦. ''સો ખો અહં, ભિક્ખવે, અત્તના જાતિધમ્મો સમાનો જાતિધમ્મે આદીનવં વિદિત્વા અજાતં અનુત્તરં યોગક્ખેમં નિબ્બાનં પરિયેસમાનો અજાતં અનુત્તરં યોગક્ખેમં નિબ્બાનં અજ્ઝગમં, અત્તના જરાધમ્મો સમાનો જરાધમ્મે આદીનવં વિદિત્વા અજરં અનુત્તરં યોગક્ખેમં નિબ્બાનં પરિયેસમાનો અજરં અનુત્તરં યોગક્ખેમં નિબ્બાનં અજ્ઝગમં, અત્તના બ્યાધિધમ્મો સમાનો બ્યાધિધમ્મે આદીનવં વિદિત્વા અબ્યાધિં અનુત્તરં યોગક્ખેમં નિબ્બાનં પરિયેસમાનો અબ્યાધિં અનુત્તરં યોગક્ખેમં નિબ્બાનં અજ્ઝગમં, અત્તના મરણધમ્મો સમાનો મરણધમ્મે આદીનવં વિદિત્વા અમતં અનુત્તરં યોગક્ખેમં નિબ્બાનં અજ્ઝગમં, અત્તના સોકધમ્મો સમાનો સોકધમ્મે આદીનવં વિદિત્વા અસોકં અનુત્તરં યોગક્ખેમં નિબ્બાનં અજ્ઝગમં, અત્તના સંકિલેસધમ્મો સમાનો સંકિલેસધમ્મે આદીનવં વિદિત્વા અસંકિલિટ્ઠં અનુત્તરં યોગક્ખેમં નિબ્બાનં પરિયેસમાનો અસંકિલિટ્ઠં અનુત્તરં યોગક્ખેમં નિબ્બાનં અજ્ઝગમં. ઞાણઞ્ચ પન મે દસ્સનં ઉદપાદિ – 'અકુપ્પા મે વિમુત્તિ, અયમન્તિમા જાતિ, નત્થિ દાનિ પુનબ્ભવો'તિ.

૨૮૧. ''તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – 'અધિગતો ખો મ્યાયં ધમ્મો ગમ્ભીરો દુદ્દસો દુરનુબોધો સન્તો પણીતો અતક્કાવચરો નિપુણો પણ્ડિતવેદનીયો. આલયરામા ખો પનાયં પજા આલયરતા આલયસમ્મુદિતા. આલયરામા ખો પનાયં પજા આલયરતાય આલયસમ્મુદિતાય દુદ્દસં ઇદં ઠાનં યદિદં – ઇદપ્પચ્ચયતા પટિચ્ચસમુપ્પાદો. ઇદમ્પિ ખો ઠાનં દુદ્દસં યદિદં – સબ્બસઙ્ખારસમથો સબ્બૂપધિપટિનિસ્સગ્ગો તણ્હાક્ખયો વિરાગો નિરોધો નિબ્બાનં. અહઞ્ચેવ ખો પન ધમ્મં દેસેય્યં, પરે ચ મે ન આજાનેય્યું, સો મમસ્સ કિલમથો, સા મમસ્સ વિહેસા'તિ. અપિસ્સુ મં, ભિક્ખવે, ઇમા અનચ્છરિયા ગાથાયો પટિભંસુ પુબ્બે અસ્સુતપુબ્બા –

'કિચ્છેન મે અધિગતં, હલં દાનિ પકાસિતું;
રાગદોસપરેતેહિ, નાયં ધમ્મો સુસમ્બુધો.

'પટિસોતગામિં નિપુણં, ગમ્ભીરં દુદ્દસં અણું;
રાગરત્તા ન દક્ખન્તિ, તમોખન્ધેન આવુટા'''તિ [આવટાતિ (સી॰), આવુતા (સ્યા॰)].

૨૮૨. ''ઇતિહ મે, ભિક્ખવે, પટિસઞ્ચિક્ખતો અપ્પોસ્સુક્કતાય ચિત્તં નમતિ, નો ધમ્મદેસનાય. અથ ખો, ભિક્ખવે, બ્રહ્મુનો સહમ્પતિસ્સ મમ ચેતસા ચેતોપરિવિતક્કમઞ્ઞાય એતદહોસિ – 'નસ્સતિ વત ભો લોકો, વિનસ્સતિ વત ભો લોકો, યત્ર હિ નામ તથાગતસ્સ અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ અપ્પોસ્સુક્કતાય ચિત્તં નમતિ [નમિસ્સતિ (?)], નો ધમ્મદેસનાયા'તિ. અથ ખો, ભિક્ખવે, બ્રહ્મા સહમ્પતિ – સેય્યથાપિ નામ બલવા પુરિસો સમિઞ્જિતં વા બાહં પસારેય્ય, પસારિતં વા બાહં સમિઞ્જેય્ય, એવમેવ – બ્રહ્મલોકે અન્તરહિતો મમ પુરતો પાતુરહોસિ. અથ ખો, ભિક્ખવે, બ્રહ્મા સહમ્પતિ એકંસં ઉત્તરાસઙ્ગં કરિત્વા યેનાહં તેનઞ્જલિં પણામેત્વા મં

એતદવોચ – ‘દેસેતુ, ભન્તે, ભગવા ધમ્મં, દેસેતુ સુગતો ધમ્મં. સન્તિ સત્તા અપ્પરજક્ખજાતિકા, અસ્સવનતા ધમ્મસ્સ પરિહાયન્તિ. ભવિસ્સન્તિ ધમ્મસ્સ અઞ્ઞાતારો’તિ. ઇદમવોચ, ભિક્ખવે, બ્રહ્મા સહમ્પતિ. ઇદં વત્વા અથાપરં એતદવોચ –

‘પાતુરહોસિ મગધેસુ પુબ્બે,
ધમ્મો અસુદ્ધો સમલેહિ ચિન્તિતો;
અપાપુરેતં [અવાપુરેતં (સી॰)] અમતસ્સ દ્વારં,
સુણન્તુ ધમ્મં વિમલેનાનુબુદ્ધં.

‘સેલે યથા પબ્બતમુદ્ધનિટ્ઠિતો,
યથાપિ પસ્સે જનતં સમન્તતો;
તથૂપમં ધમ્મમયં સુમેધ,
પાસાદમારુય્હ સમન્તચક્ખુ;
સોકાવતિણ્ણં [સોકાવકિણ્ણં (સ્યા॰)] જનતમપેતસોકો,
અવેક્ખસ્સુ જાતિજરાભિભૂતં.

‘ઉટ્ઠેહિ વીર વિજિતસઙ્ગામ,
સત્થવાહ અણણ વિચર લોકે;
દેસસ્સુ [દેસેતુ (સ્યા॰ ક॰)] ભગવા ધમ્મં,
અઞ્ઞાતારો ભવિસ્સન્તી’’’તિ.

૨૮૩. ‘‘અથ ખો અહં, ભિક્ખવે, બ્રહ્મુનો ચ અજ્ઝેસનં વિદિત્વા સત્તેસુ ચ કારુઞ્ઞતં પટિચ્ચ બુદ્ધચક્ખુના લોકં વોલોકેસિં. અદ્દસં ખો અહં, ભિક્ખવે, બુદ્ધચક્ખુના લોકં વોલોકેન્તો સત્તે અપ્પરજક્ખે મહારજક્ખે, તિક્ખિન્દ્રિયે મુદિન્દ્રિયે, સ્વાકારે દ્વાકારે, સુવિઞ્ઞાપયે દુવિઞ્ઞાપયે, અપ્પેકચ્ચે પરલોકવજ્જભયદસ્સાવિને [દસ્સાવિનો (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] વિહરન્તે, અપ્પેકચ્ચે ન પરલોકવજ્જભયદસ્સાવિને [દસ્સાવિનો (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] વિહરન્તે. સેય્યથાપિ નામ ઉપ્પલિનિયં વા પદુમિનિયં વા પુણ્ડરીકિનિયં વા અપ્પેકચ્ચાનિ ઉપ્પલાનિ વા પદુમાનિ વા પુણ્ડરીકાનિ વા ઉદકે જાતાનિ ઉદકે સંવડ્ઢાનિ ઉદકાનુગ્ગતાનિ અન્તોનિમુગ્ગપોસીનિ, અપ્પેકચ્ચાનિ ઉપ્પલાનિ વા પદુમાનિ વા પુણ્ડરીકાનિ વા ઉદકે જાતાનિ ઉદકે સંવડ્ઢાનિ ઉદકાનુગ્ગતાનિ સમોદકં ઠિતાનિ, અપ્પેકચ્ચાનિ ઉપ્પલાનિ વા પદુમાનિ વા પુણ્ડરીકાનિ વા ઉદકે જાતાનિ ઉદકે સંવડ્ઢાનિ ઉદકં અચ્ચુગ્ગમ્મ ઠિતાનિ [તિટ્ઠન્તિ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] અનુપલિત્તાનિ ઉદકેન; એવમેવ ખો અહં, ભિક્ખવે, બુદ્ધચક્ખુના લોકં વોલોકેન્તો અદ્દસં સત્તે અપ્પરજક્ખે મહારજક્ખે, તિક્ખિન્દ્રિયે મુદિન્દ્રિયે, સ્વાકારે દ્વાકારે, સુવિઞ્ઞાપયે દુવિઞ્ઞાપયે, અપ્પેકચ્ચે પરલોકવજ્જભયદસ્સાવિને વિહરન્તે, અપ્પેકચ્ચે ન પરલોકવજ્જભયદસ્સાવિને વિહરન્તે. અથ ખ્વાહં, ભિક્ખવે, બ્રહ્માનં સહમ્પતિં ગાથાય પચ્ચભાસિં –

‘અપારુતા તેસં અમતસ્સ દ્વારા,
યે સોતવન્તો પમુઞ્ચન્તુ સદ્ધં;
વિહિંસસઞ્ઞી પગુણં ન ભાસિં,

ધમ્મં પણીતં મનુજેસુ બ્રહ્મે'''તિ.

''અથ ખો, ભિક્ખવે, બ્રહ્મા સહમ્પતિ 'કતાવકાસો ખોમ્હિ ભગવતા ધમ્મદેસનાયા'તિ મં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા તત્થેવન્તરધાયિ.

૨૮૪. ''તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – 'કસ્સ નુ ખો અહં પઠમં ધમ્મં દેસેય્યં; કો ઇમં ધમ્મં ખિપ્પમેવ આજાનિસ્સતી'તિ? તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – 'અયં ખો આળારો કાલામો પણ્ડિતો વિયત્તો મેધાવી દીઘરત્તં અપ્પરજક્ખજાતિકો. યંનૂનાહં આળારસ્સ કાલામસ્સ પઠમં ધમ્મં દેસેય્યં. સો ઇમં ધમ્મં ખિપ્પમેવ આજાનિસ્સતી'તિ. અથ ખો મં, ભિક્ખવે, દેવતા ઉપસઙ્કમિત્વા એતદવોચ – 'સત્તાહકાલઙ્કતો, ભન્તે, આળારો કાલામો'તિ. ઞાણઞ્ચ પન મે દસ્સનં ઉદપાદિ – 'સત્તાહકાલઙ્કતો આળારો કાલામો'તિ. તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – 'મહાજાનિયો ખો આળારો કાલામો. સચે હિ સો ઇમં ધમ્મં સુણેય્ય, ખિપ્પમેવ આજાનેય્યા'તિ.

''તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – 'કસ્સ નુ ખો અહં પઠમં ધમ્મં દેસેય્યં; કો ઇમં ધમ્મં ખિપ્પમેવ આજાનિસ્સતી'તિ? તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – 'અયં ખો ઉદકો રામપુત્તો પણ્ડિતો વિયત્તો મેધાવી દીઘરત્તં અપ્પરજક્ખજાતિકો. યંનૂનાહં ઉદકસ્સ રામપુત્તસ્સ પઠમં ધમ્મં દેસેય્યં. સો ઇમં ધમ્મં ખિપ્પમેવ આજાનિસ્સતી'તિ. અથ ખો મં, ભિક્ખવે, દેવતા ઉપસઙ્કમિત્વા એતદવોચ – 'અભિદોસકાલઙ્કતો, ભન્તે, ઉદકો રામપુત્તો'તિ. ઞાણઞ્ચ પન મે દસ્સનં ઉદપાદિ – 'અભિદોસકાલઙ્કતો ઉદકો રામપુત્તો'તિ. તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – 'મહાજાનિયો ખો ઉદકો રામપુત્તો. સચે હિ સો ઇમં ધમ્મં સુણેય્ય , ખિપ્પમેવ આજાનેય્યા'તિ.

''તસ્સ મય્હં , ભિક્ખવે, એતદહોસિ – 'કસ્સ નુ ખો અહં પઠમં ધમ્મં દેસેય્યં; કો ઇમં ધમ્મં ખિપ્પમેવ આજાનિસ્સતી'તિ? તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – 'બહુકારા ખો મે પઞ્ચવગ્ગિયા ભિક્ખૂ, યે મં પધાનપહિતત્તં ઉપટ્ઠહિંસુ. યંનૂનાહં પઞ્ચવગ્ગિયાનં ભિક્ખૂનં પઠમં ધમ્મં દેસેય્ય'ન્તિ. તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – 'કહં નુ ખો એતરહિ પઞ્ચવગ્ગિયા ભિક્ખૂ વિહરન્તી'તિ? અદ્દસં ખો અહં, ભિક્ખવે, દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન પઞ્ચવગ્ગિયે ભિક્ખૂ બારાણસિયં વિહરન્તે ઇસિપતને મિગદાયે. અથ ખ્વાહં, ભિક્ખવે, ઉરુવેલાયં યથાભિરન્તં વિહરિત્વા યેન બારાણસી તેન ચારિકં પક્કમિં [પક્કામિં (સ્યા॰ પી॰ ક॰)].

૨૮૫. ''અદ્દસા ખો મં, ભિક્ખવે, ઉપકો આજીવકો અન્તરા [આજીવિકો (સી॰ પી॰ ક॰)] ચ ગયં અન્તરા ચ બોધિં અદ્ધાનમગ્ગપ્પટિપન્નં. દિસ્વાન મં એતદવોચ – 'વિપ્પસન્નાનિ ખો તે, આવુસો, ઇન્દ્રિયાનિ, પરિસુદ્ધો છવિવણ્ણો પરિયોદાતો! કંસિ ત્વં, આવુસો, ઉદ્દિસ્સ પબ્બજિતો, કો વા તે સત્થા, કસ્સ વા ત્વં ધમ્મં રોચેસી'તિ ? એવં વુત્તે, અહં, ભિક્ખવે, ઉપકં આજીવકં ગાથાહિ અજ્ઝભાસિં –

'સબ્બાભિભૂ સબ્બવિદૂહમસ્મિ, સબ્બેસુ ધમ્મેસુ અનૂપલિત્તો;
સબ્બઞ્જહો તણ્હાક્ખયે વિમુત્તો, સયં અભિઞ્ઞાય કમુદ્દિસેય્યં.

'ન મે આચરિયો અત્થિ, સદિસો મે ન વિજ્જતિ;
સદેવકસ્મિં લોકસ્મિં, નત્થિ મે પટિપુગ્ગલો.

'અહઞ્હિ અરહા લોકે, અહં સત્થા અનુત્તરો;

એકોમ્હિ સમ્માસમ્બુદ્ધો, સીતિભૂતોસ્મિ નિબ્બુતો.

‘ધમ્મચક્કં પવત્તેતું, ગચ્છામિ કાસિનં પુરં;
અન્ધીભૂતસ્મિં [અન્ધભૂતસ્મિં (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] લોકસ્મિં, આહઞ્છં અમતદુન્દુભિ’ન્તિ.

‘યથા ખો ત્વં, આવુસો, પટિજાનાસિ, અરહસિ અનન્તજિનો’તિ!

‘માદિસા વે જિના હોન્તિ, યે પત્તા આસવક્ખયં;
જિતા મે પાપકા ધમ્મા, તસ્માહમુપક જિનો’તિ.

‘‘એવં વુત્તે, ભિક્ખવે, ઉપકો આજીવકો ‘હુપેય્યપાવુસો’તિ [હુવેય્યપાવુસો (સી॰ પી॰), હુવેય્યાવુસો (સ્યા॰)] વત્વા સીસં ઓકમ્પેત્વા ઉમ્મગ્ગં ગહેત્વા પક્કામિ.

૨૮૬. ‘‘અથ ખ્વાહં, ભિક્ખવે, અનુપુબ્બેન ચારિકં ચરમાનો યેન બારાણસી ઇસિપતનં મિગદાયો યેન પઞ્ચવગ્ગિયા ભિક્ખૂ તેનુપસઙ્કમિં. અદ્દસંસુ ખો મં, ભિક્ખવે, પઞ્ચવગ્ગિયા ભિક્ખૂ દૂરતો આગચ્છન્તં. દિસ્વાન અઞ્ઞમઞ્ઞં સણ્ઠપેસું [અઞ્ઞમઞ્ઞં કતિકં સણ્ઠપેસું (વિનયપિટકે મહાવગ્ગે)] – ‘અયં ખો, આવુસો, સમણો ગોતમો આગચ્છતિ બાહુલ્લિકો [બાહુલિકો (સી॰ પી॰) સારત્થદીપનીટીકાય સમેતિ] પધાનવિબ્ભન્તો આવત્તો બાહુલ્લાય. સો નેવ અભિવાદેતબ્બો, ન પચ્ચુટ્ઠાતબ્બો; નાસ્સ પત્તચીવરં પટિગ્ગહેતબ્બં. અપિ ચ ખો આસનં ઠપેતબ્બં, સચે આકઙ્ખિસ્સતિ નિસીદિસ્સતી’તિ. યથા યથા ખો અહં, ભિક્ખવે, ઉપસઙ્કમિં તથા તથા પઞ્ચવગ્ગિયા ભિક્ખૂ નાસક્ખિંસુ સકાય કતિકાય સણ્ઠાતું. અપ્પેકચ્ચે મં પચ્ચુગ્ગન્ત્વા પત્તચીવરં પટિગ્ગહેસું, અપ્પેકચ્ચે આસનં પઞ્ઞપેસું, અપ્પેકચ્ચે પાદોદકં ઉપટ્ઠપેસું. અપિ ચ ખો મં નામેન ચ આવુસોવાદેન ચ સમુદાચરન્તિ.

‘‘એવં વુત્તે, અહં, ભિક્ખવે, પઞ્ચવગ્ગિયે ભિક્ખૂ એતદવોચં – ‘મા, ભિક્ખવે, તથાગતં નામેન ચ આવુસોવાદેન ચ સમુદાચરથ [સમુદાચરિત્થ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)]. અરહં, ભિક્ખવે, તથાગતો સમ્માસમ્બુદ્ધો . ઓદહથ, ભિક્ખવે, સોતં, અમતમધિગતં, અહમનુસાસામિ, અહં ધમ્મં દેસેમિ. યથાનુસિટ્ઠં તથા પટિપજ્જમાના નચિરસ્સેવ – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સથા’તિ. એવં વુત્તે, ભિક્ખવે, પઞ્ચવગ્ગિયા ભિક્ખૂ મં એતદવોચું – ‘તાયપિ ખો ત્વં, આવુસો ગોતમ, ઇરિયાય તાય પટિપદાય તાય દુક્કરકારિકાય નાજ્ઝગમા ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસં, કિં પન ત્વં એતરહિ બાહુલ્લિકો પધાનવિબ્ભન્તો આવત્તો બાહુલ્લાય અધિગમિસ્સસિ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસ’ન્તિ? એવં વુત્તે, અહં, ભિક્ખવે, પઞ્ચવગ્ગિયે ભિક્ખૂ એતદવોચં – ‘ન, ભિક્ખવે, તથાગતો બાહુલ્લિકો, ન પધાનવિબ્ભન્તો, ન આવત્તો બાહુલ્લાય . અરહં, ભિક્ખવે, તથાગતો સમ્માસમ્બુદ્ધો. ઓદહથ, ભિક્ખવે, સોતં, અમતમધિગતં, અહમનુસાસામિ, અહં ધમ્મં દેસેમિ. યથાનુસિટ્ઠં તથા પટિપજ્જમાના નચિરસ્સેવ – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સથા’તિ. દુતિયમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચવગ્ગિયા ભિક્ખૂ મં એતદવોચું – ‘તાયપિ ખો ત્વં, આવુસો ગોતમ, ઇરિયાય તાય પટિપદાય તાય દુક્કરકારિકાય નાજ્ઝગમા ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસં, કિં પન ત્વં એતરહિ બાહુલ્લિકો પધાનવિબ્ભન્તો આવત્તો બાહુલ્લાય અધિગમિસ્સસિ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસ’ન્તિ? દુતિયમ્પિ ખો અહં, ભિક્ખવે, પઞ્ચવગ્ગિયે

ભિક્ખૂ એતદવોચં – 'ન, ભિક્ખવે, તથાગતો બાહુલ્લિકો...પે॰... ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સથા'તિ. તતિયમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચવગ્ગિયા ભિક્ખૂ મં એતદવોચું – 'તાયપિ ખો ત્વં, આવુસો ગોતમ, ઇરિયાય તાય પટિપદાય તાય દુક્કરકારિકાય નાજ્ઝગમા ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસં, કિં પન ત્વં એતરહિ બાહુલ્લિકો પધાનવિબ્ભન્તો આવત્તો બાહુલ્લાય અધિગમિસ્સસિ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસ'ન્તિ?

"એવં વુત્તે, અહં, ભિક્ખવે, પઞ્ચવગ્ગિયે ભિક્ખૂ એતદવોચં – 'અભિજાનાથ મે નો તુમ્હે, ભિક્ખવે, ઇતો પુબ્બે એવરૂપં પભાવિતમેત'ન્તિ [ભાસિતમેતન્તિ (સી॰ સ્યા॰ વિનયેપિ)]? 'નો હેતં, ભન્તે'. 'અરહં, ભિક્ખવે, તથાગતો સમ્માસમ્બુદ્ધો. ઓદહથ, ભિક્ખવે, સોતં, અમતમધિગતં, અહમનુસાસામિ, અહં ધમ્મં દેસેમિ. યથાનુસિટ્ઠં તથા પટિપજ્જમાના નચિરસ્સેવ – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સથા'તિ.

"અસક્ખિં ખો અહં, ભિક્ખવે, પઞ્ચવગ્ગિયે ભિક્ખૂ સઞ્ઞાપેતું. દ્વેપિ સુદં, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂ ઓવદામિ, તયો ભિક્ખૂ પિણ્ડાય ચરન્તિ. યં તયો ભિક્ખૂ પિણ્ડાય ચરિત્વા આહરન્તિ તેન છબ્બગ્ગિયા [છબ્બગ્ગા (સી॰ સ્યા॰)] યાપેમ. તયોપિ સુદં, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂ ઓવદામિ, દ્વે ભિક્ખૂ પિણ્ડાય ચરન્તિ. યં દ્વે ભિક્ખૂ પિણ્ડાય ચરિત્વા આહરન્તિ તેન છબ્બગ્ગિયા યાપેમ. અથ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચવગ્ગિયા ભિક્ખૂ મયા એવં ઓવદિયમાના એવં અનુસાસિયમાના અત્તના જાતિધમ્મા સમાના જાતિધમ્મે આદીનવં વિદિત્વા અજાતં અનુત્તરં યોગક્ખેમં નિબ્બાનં પરિયેસમાના અજાતં અનુત્તરં યોગક્ખેમં નિબ્બાનં અજ્ઝગમંસુ, અત્તના જરાધમ્મા સમાના જરાધમ્મે આદીનવં વિદિત્વા અજરં અનુત્તરં યોગક્ખેમં નિબ્બાનં પરિયેસમાના અજરં અનુત્તરં યોગક્ખેમં નિબ્બાનં અજ્ઝગમંસુ, અત્તના બ્યાધિધમ્મા સમાના...પે॰... અત્તના મરણધમ્મા સમાના... અત્તના સોકધમ્મા સમાના... અત્તના સંકિલેસધમ્મા સમાના સંકિલેસધમ્મે આદીનવં વિદિત્વા અસંકિલિટ્ઠં અનુત્તરં યોગક્ખેમં નિબ્બાનં પરિયેસમાના અસંકિલિટ્ઠં અનુત્તરં યોગક્ખેમં નિબ્બાનં અજ્ઝગમંસુ. ઞાણઞ્ચ પન નેસં દસ્સનં ઉદપાદિ – 'અકુપ્પા નો વિમુત્તિ [અકુપ્પા નેસં વિમુત્તિ (ક॰)], અયમન્તિમા જાતિ, નત્થિ દાનિ પુનબ્ભવો'તિ.

૨૮૭. "પઞ્ચિમે, ભિક્ખવે, કામગુણા. કતમે પઞ્ચ? ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા, સોતવિઞ્ઞેય્યા સદ્દા...પે॰... ઘાનવિઞ્ઞેય્યા ગન્ધા... જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યા રસા... કાયવિઞ્ઞેય્યા ફોટ્ઠબ્બા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચ કામગુણા. યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ઇમે પઞ્ચ કામગુણે ગથિતા મુચ્છિતા અજ્ઝોપન્ના અનાદીનવદસ્સાવિનો અનિસ્સરણપઞ્ઞા પરિભુઞ્જન્તિ, તે એવમસ્સુ વેદિતબ્બા – 'અનયમાપન્ના બ્યસનમાપન્ના યથાકામકરણીયા પાપિમતો' [પાપિમતો"તિ (?)]. 'સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, આરઞ્ઞકો મગો બદ્ધો પાસરાસિં અધિસયેય્ય. સો એવમસ્સ વેદિતબ્બો – અનયમાપન્નો બ્યસનમાપન્નો યથાકામકરણીયો લુદ્દસ્સ. આગચ્છન્તે ચ પન લુદ્દે યેન કામં ન પક્કમિસ્સતી'તિ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, યે હિ કેચિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ઇમે પઞ્ચ કામગુણે ગથિતા મુચ્છિતા અજ્ઝોપન્ના અનાદીનવદસ્સાવિનો અનિસ્સરણપઞ્ઞા પરિભુઞ્જન્તિ, તે એવમસ્સુ વેદિતબ્બા – 'અનયમાપન્ના બ્યસનમાપન્ના યથાકામકરણીયા પાપિમતો'. યે ચ ખો કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ઇમે પઞ્ચ કામગુણે અગથિતા અમુચ્છિતા અનજ્ઝોપન્ના આદીનવદસ્સાવિનો નિસ્સરણપઞ્ઞા પરિભુઞ્જન્તિ, તે એવમસ્સુ વેદિતબ્બા – 'ન અનયમાપન્ના ન બ્યસનમાપન્ના ન યથાકામકરણીયા પાપિમતો'.

‘‘સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, આરઞ્ઞકો મગો અબદ્ધો પાસરાસિં અધિસયેય્ય. સો એવમસ્સ વેદિતબ્બો – ‘ન અનયમાપન્નો ન બ્યસનમાપન્નો ન યથાકામકરણીયો લુદ્દસ્સ. આગચ્છન્તે ચ પન લુદ્દે યેન કામં પક્કમિસ્સતી’તિ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, યે હિ કેચિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ઇમે પઞ્ચ કામગુણે અગથિતા અમુચ્છિતા અનજ્ઝોપન્ના આદીનવદસ્સાવિનો નિસ્સરણપઞ્ઞા પરિભુઞ્જન્તિ, તે એવમસ્સુ વેદિતબ્બા – ‘ન અનયમાપન્ના ન બ્યસનમાપન્ના ન યથાકામકરણીયા પાપિમતો’.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, આરઞ્ઞકો મગો અરઞ્ઞે પવને ચરમાનો વિસ્સત્થો ગચ્છતિ, વિસ્સત્થો તિટ્ઠતિ, વિસ્સત્થો નિસીદતિ, વિસ્સત્થો સેય્યં કપ્પેતિ. તં કિસ્સ હેતુ? અનાપાથગતો, ભિક્ખવે, લુદ્દસ્સ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અન્ધમકાસિ મારં અપદં, વધિત્વા મારચક્ખું અદસ્સનં ગતો પાપિમતો.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે...પે॰... પાપિમતો.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પીતિયા ચ વિરાગા ઉપેક્ખકો ચ વિહરતિ, સતો ચ સમ્પજાનો, સુખઞ્ચ કાયેન પટિસંવેદેતિ યં તં અરિયા આચિક્ખન્તિ ‘ઉપેક્ખકો સતિમા સુખવિહારી’તિ તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે...પે॰... પાપિમતો.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે...પે॰... પાપિમતો.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા ‘અનન્તો આકાસો’તિ આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે...પે॰... પાપિમતો.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘અનન્તં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે...પે॰... પાપિમતો.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘નત્થિ કિઞ્ચી’તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે...પે॰... પાપિમતો.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સબ્બસો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે...પે॰... પાપિમતો.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સબ્બસો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, પઞ્ઞાય ચસ્સ દિસ્વા આસવા પરિક્ખીણા હોન્તિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અન્ધમકાસિ મારં અપદં, વધિત્વા મારચક્ખું અદસ્સનં ગતો પાપિમતો. તિણ્ણો લોકે વિસત્તિકં વિસ્સત્થો ગચ્છતિ,

વિસ્સત્થો તિટ્ઠતિ, વિસ્સત્થો નિસીદતિ, વિસ્સત્થો સેય્યં કપ્પેતિ. તં કિસ્સ હેતુ? અનાપાથગતો, ભિક્ખવે, પાપિમતો''તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

પાસરાસિસુત્તં નિટ્ઠિતં છટ્ઠં.

૭. ચૂળહત્થિપદોપમસુત્તં

૨૮૮. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન જાણુસ્સોણિ બ્રાહ્મણો સબ્બસેતેન વળવાભિરથેન [વળભીરથેન (સી॰ પી॰)] સાવત્થિયા નિય્યાતિ દિવાદિવસ્સ. અદ્દસા ખો જાણુસ્સોણિ બ્રાહ્મણો પિલોતિકં પરિબ્બાજકં દૂરતોવ આગચ્છન્તં. દિસ્વાન પિલોતિકં પરિબ્બાજકં એતદવોચ –

''હન્દ, કુતો નુ ભવં વચ્છાયનો આગચ્છતિ દિવાદિવસ્સા''તિ?

''ઇતો હિ ખો અહં , ભો, આગચ્છામિ સમણસ્સ ગોતમસ્સ સન્તિકા''તિ.

''તં કિં મઞ્ઞતિ, ભવં વચ્છાયનો, સમણસ્સ ગોતમસ્સ પઞ્ઞાવેય્યત્તિયં?

''પણ્ડિતો મઞ્ઞે''તિ.

''કો ચાહં, ભો, કો ચ સમણસ્સ ગોતમસ્સ પઞ્ઞાવેય્યત્તિયં જાનિસ્સામિ! સોપિ નૂનસ્સ તાદિસોવ યો સમણસ્સ ગોતમસ્સ પઞ્ઞાવેય્યત્તિયં જાનેય્યા''તિ.

''ઉળારાય ખલુ ભવં વચ્છાયનો સમણં ગોતમં પસંસાય પસંસતી''તિ.

''કો ચાહં, ભો, કો ચ સમણં ગોતમં પસંસિસ્સામિ?

''પસત્થપસત્થોવ સો ભવં ગોતમો સેટ્ઠો દેવમનુસ્સાન''ન્તિ.

''કં પન ભવં વચ્છાયનો અત્થવસં સમ્પસ્સમાનો સમણે ગોતમે એવં અભિપ્પસન્નો''તિ [અભિપ્પસન્નો હોતીતિ (સ્યા॰)]?

''સેય્યથાપિ, ભો, કુસલો નાગવનિકો નાગવનં પવિસેય્ય. સો પસ્સેય્ય નાગવને મહન્તં હત્થિપદં, દીઘતો ચ આયતં, તિરિયઞ્ચ વિત્થતં. સો નિટ્ઠં ગચ્છેય્ય – 'મહા વત, ભો, નાગો'તિ. એવમેવ ખો અહં, ભો, યતો અદ્દસં સમણે ગોતમે ચત્તારિ પદાનિ અથાહં નિટ્ઠમગમં – 'સમ્માસમ્બુદ્ધો ભગવા, સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો, સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો'તિ.

૨૮૯. ''કતમાનિ ચત્તારિ? ઇધાહં, ભો, પસ્સામિ એકચ્ચે ખત્તિયપણ્ડિતે નિપુણે કતપરપ્પવાદે વાલવેધિરૂપે, તે ભિન્દન્તા [વોભિન્દન્તા (સી॰ પી॰) વિ + અવ + ભિન્દન્તા] મઞ્ઞે ચરન્તિ પઞ્ઞાગતેન દિટ્ઠિગતાનિ. તે

સુણન્તિ – ‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો અમુકં નામ ગામં વા નિગમં વા ઓસરિસ્સતી’તિ. તે પઞ્હં અભિસઙ્ખરોન્તિ – ‘ઇમં મયં પઞ્હં સમણં ગોતમં ઉપસઙ્કમિત્વા પુચ્છિસ્સામ. એવં ચે નો પુટ્ઠો એવં બ્યાકરિસ્સતિ, એવમસ્સ મયં વાદં આરોપેસ્સામ. એવં ચેપિ નો પુટ્ઠો એવં બ્યાકરિસ્સતિ, એવમ્પિસ્સ મયં વાદં આરોપેસ્સામા’તિ. તે સુણન્તિ – ‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો અમુકં નામ ગામં વા નિગમં વા ઓસટો’તિ. તે યેન સમણો ગોતમો તેનુપસઙ્કમન્તિ. તે સમણો ગોતમો ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેતિ સમાદપેતિ સમુત્તેજેતિ સમ્પહંસેતિ. તે સમણેન ગોતમેન ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સિતા સમાદપિતા સમુત્તેજિતા સમ્પહંસિતા ન ચેવ સમણં ગોતમં પઞ્હં પુચ્છન્તિ, કુતોસ્સ [કુતસ્સ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] વાદં આરોપેસ્સન્તિ? અઞ્ઞદત્થુ સમણસ્સેવ ગોતમસ્સ સાવકા સમ્પજ્જન્તિ. યદાહં, ભો, સમણે ગોતમે ઇમં પઠમં પદં અદ્દસં અથાહં નિટ્ઠમગમં – ‘સમ્માસમ્બુદ્ધો ભગવા, સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો, સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો’તિ.

‘‘પુન ચપરાહં, ભો, પસ્સામિ ઇધેકચ્ચે બ્રાહ્મણપણ્ડિતે…પે॰… ગહપતિપણ્ડિતે…પે॰… સમણપણ્ડિતે નિપુણે કતપરપ્પવાદે વાલવેધિરૂપે તે ભિન્દન્તા મઞ્ઞે ચરન્તિ પઞ્ઞાગતેન દિટ્ઠિગતાનિ. તે સુણન્તિ – ‘સમણો ખલુ ભો ગોતમો અમુકં નામ ગામં વા નિગમં વા ઓસરિસ્સતી’તિ. તે પઞ્હં અભિસઙ્ખરોન્તિ ‘ઇમં મયં પઞ્હં સમણં ગોતમં ઉપસઙ્કમિત્વા પુચ્છિસ્સામ. એવં ચે નો પુટ્ઠો એવં બ્યાકરિસ્સતિ, એવમસ્સ મયં વાદં આરોપેસ્સામ. એવં ચેપિ નો પુટ્ઠો એવં બ્યાકરિસ્સતિ, એવંપિસ્સ મયં વાદં આરોપેસ્સામા’તિ. તે સુણન્તિ ‘સમણો ખલુ ભો ગોતમો અમુકં નામ ગામં વા નિગમં વા ઓસટો’તિ. તે યેન સમણો ગોતમો તેનુપસઙ્કમન્તિ. તે સમણો ગોતમો ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેતિ સમાદપેતિ સમુત્તેજેતિ સમ્પહંસેતિ. તે સમણેન ગોતમેન ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સિતા સમાદપિતા સમુત્તેજિતા સમ્પહંસિતા ન ચેવ સમણં ગોતમં પઞ્હં પુચ્છન્તિ, કુતોસ્સ વાદં આરોપેસ્સન્તિ? અઞ્ઞદત્થુ સમણંયેવ ગોતમં ઓકાસં યાચન્તિ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજ્જાય. તે સમણો ગોતમો પબ્બાજેતિ [પબ્બાજેતિ ઉપસમ્પાદેતિ (સી॰)]. તે તત્થ પબ્બજિતા સમાના વૂપકટ્ઠા અપ્પમત્તા આતાપિનો પહિતત્તા વિહરન્તા નચિરસ્સેવ – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તિ. તે એવમાહંસુ – ‘મનં વત, ભો, અનસ્સામ, મનં વત, ભો, પનસ્સામ; મયઞ્હિ પુબ્બે અસ્સમણાવ સમાના સમણમ્હાતિ પટિજાનિમ્હ, અબ્રાહ્મણાવ સમાના બ્રાહ્મણમ્હાતિ પટિજાનિમ્હ, અનરહન્તોવ સમાના અરહન્તમ્હાતિ પટિજાનિમ્હ. ઇદાનિ ખોમ્હ સમણા, ઇદાનિ ખોમ્હ બ્રાહ્મણા, ઇદાનિ ખોમ્હ અરહન્તો’તિ. યદાહં, ભો, સમણે ગોતમે ઇમં ચતુત્થં પદં અદ્દસં અથાહં નિટ્ઠમગમં – ‘સમ્માસમ્બુદ્ધો ભગવા, સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો, સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો’’’તિ.

‘‘યતો ખો અહં, ભો, સમણે ગોતમે ઇમાનિ ચત્તારિ પદાનિ અદ્દસં અથાહં નિટ્ઠમગમં – ‘સમ્માસમ્બુદ્ધો ભગવા, સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો, સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો’’’તિ.

૨૯૦. એવં વુત્તે, જાણુસ્સોણિ બ્રાહ્મણો સબ્બસેતા વળવાભિરથા ઓરોહિત્વા એકંસં ઉત્તરાસઙ્ગં કરિત્વા યેન ભગવા તેનઞ્જલિં પણામેત્વા તિક્ખત્તું ઉદાનં ઉદાનેસિ – ‘‘નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ; નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ; નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ. અપ્પેવ નામ મયમ્પિ કદાચિ કરહચિ તેન ભોતા ગોતમેન સદ્ધિં સમાગચ્છેય્યામ, અપ્પેવ નામ સિયા કોચિદેવ કથાસલ્લાપો’’તિ! અથ ખો જાણુસ્સોણિ બ્રાહ્મણો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો જાણુસ્સોણિ બ્રાહ્મણો યાવતકો અહોસિ પિલોતિકેન પરિબ્બાજકેન સદ્ધિં કથાસલ્લાપો તં સબ્બં ભગવતો આરોચેસિ. એવં વુત્તે, ભગવા જાણુસ્સોણિં

બ્રાહ્મણં એતદવોચ – ‘‘ન ખો, બ્રાહ્મણ, એત્તાવતા હત્થિપદોપમો વિત્થારેન પરિપૂરો હોતિ. અપિ ચ, બ્રાહ્મણ, યથા હત્થિપદોપમો વિત્થારેન પરિપૂરો હોતિ તં સુણાહિ, સાધુકં મનસિ કરોહિ, ભાસિસ્સામી’’તિ. ‘‘એવં, ભો’’તિ ખો જાણુસ્સોણિ બ્રાહ્મણો ભગવતો પચ્ચસ્સોસિ. ભગવા એતદવોચ –

૨૯૧. ‘‘સેય્યથાપિ, બ્રાહ્મણ, નાગવનિકો નાગવનં પવિસેય્ય. સો પસ્સેય્ય નાગવને મહન્તં હત્થિપદં, દીઘતો ચ આયતં, તિરિયઞ્ચ વિત્થતં. યો હોતિ કુસલો નાગવનિકો નેવ તાવ નિટ્ઠં ગચ્છતિ – ‘મહા વત, ભો, નાગો’તિ. તં કિસ્સ હેતુ? સન્તિ હિ, બ્રાહ્મણ, નાગવને વામનિકા નામ હત્થિનિયો મહાપદા, તાસં પેતં પદં અસ્સાતિ.

‘‘સો તમનુગચ્છતિ. તમનુગચ્છન્તો પસ્સતિ નાગવને મહન્તં હત્થિપદં, દીઘતો ચ આયતં, તિરિયઞ્ચ વિત્થતં, ઉચ્ચા ચ નિસેવિતં. યો હોતિ કુસલો નાગવનિકો નેવ તાવ નિટ્ઠં ગચ્છતિ – ‘મહા વત, ભો, નાગો’તિ. તં કિસ્સ હેતુ? સન્તિ હિ, બ્રાહ્મણ, નાગવને ઉચ્ચા કાળારિકા નામ હત્થિનિયો મહાપદા, તાસં પેતં પદં અસ્સાતિ.

‘‘સો તમનુગચ્છતિ. તમનુગચ્છન્તો પસ્સતિ નાગવને મહન્તં હત્થિપદં, દીઘતો ચ આયતં, તિરિયઞ્ચ વિત્થતં, ઉચ્ચા ચ નિસેવિતં, ઉચ્ચા ચ દન્તેહિ આરઞ્જિતાનિ. યો હોતિ કુસલો નાગવનિકો નેવ તાવ નિટ્ઠં ગચ્છતિ – ‘મહા વત, ભો, નાગો’તિ. તં કિસ્સ હેતુ? સન્તિ હિ, બ્રાહ્મણ, નાગવને ઉચ્ચા કણેરુકા નામ હત્થિનિયો મહાપદા, તાસં પેતં પદં અસ્સાતિ.

‘‘સો તમનુગચ્છતિ. તમનુગચ્છન્તો પસ્સતિ નાગવને મહન્તં હત્થિપદં, દીઘતો ચ આયતં, તિરિયઞ્ચ વિત્થતં, ઉચ્ચા ચ નિસેવિતં, ઉચ્ચા ચ દન્તેહિ આરઞ્જિતાનિ, ઉચ્ચા ચ સાખાભઙ્ગં. તઞ્ચ નાગં પસ્સતિ રુક્ખમૂલગતં વા અબ્ભોકાસગતં વા ગચ્છન્તં વા તિટ્ઠન્તં વા નિસિન્નં વા નિપન્નં વા. સો નિટ્ઠં ગચ્છતિ – ‘અયમેવ સો મહાનાગો’તિ.

‘‘એવમેવ ખો , બ્રાહ્મણ, ઇધ તથાગતો લોકે ઉપ્પજ્જતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા. સો ઇમં લોકં સદેવકં સમારકં સબ્રહ્મકં સસ્સમણબ્રાહ્મણિં પજં સદેવમનુસ્સં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેતિ. સો ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં; કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેતિ. તં ધમ્મં સુણાતિ ગહપતિ વા ગહપતિપુત્તો વા અઞ્ઞતરસ્મિં વા કુલે પચ્ચાજાતો. સો તં ધમ્મં સુત્વા તથાગતે સદ્ધં પટિલભતિ. સો તેન સદ્ધાપટિલાભેન સમન્નાગતો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘સમ્બાધો ઘરાવાસો રજોપથો , અબ્ભોકાસો પબ્બજ્જા. નયિદં સુકરં અગારં અજ્ઝાવસતા એકન્તપરિપુણ્ણં એકન્તપરિસુદ્ધં સઙ્ખલિખિતં બ્રહ્મચરિયં ચરિતું. યંનૂનાહં કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજેય્ય’ન્તિ. સો અપરેન સમયેન અપ્પં વા ભોગક્ખન્ધં પહાય મહન્તં વા ભોગક્ખન્ધં પહાય અપ્પં વા ઞાતિપરિવટ્ટં પહાય મહન્તં વા ઞાતિપરિવટ્ટં પહાય કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજતિ.

૨૯૨. ‘‘સો એવં પબ્બજિતો સમાનો ભિક્ખૂનં સિક્ખાસાજીવસમાપન્નો પાણાતિપાતં પહાય પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, નિહિતદણ્ડો નિહિતસત્થો લજ્જી દયાપન્નો સબ્બપાણભૂતહિતાનુકમ્પી વિહરતિ.

‘‘અદિન્નાદાનં પહાય અદિન્નાદાના પટિવિરતો હોતિ દિન્નાદાયી દિન્નપાટિકઙ્ખી. અથેનેન સુચિભૂતેન અત્તના વિહરતિ.

‘‘અબ્રહ્મચરિયં પહાય બ્રહ્મચારી હોતિ આરાચારી વિરતો મેથુના ગામધમ્મા.

‘‘મુસાવાદં પહાય મુસાવાદા પટિવિરતો હોતિ સચ્ચવાદી સચ્ચસન્ધો થેતો [ઠેતો (સ્યા॰ કં॰)] પચ્ચયિકો અવિસંવાદકો લોકસ્સ.

‘‘પિસુણં વાચં પહાય પિસુણાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ, ઇતો સુત્વા ન અમુત્ર અક્ખાતા ઇમેસં ભેદાય, અમુત્ર વા સુત્વા ન ઇમેસં અક્ખાતા અમૂસં ભેદાય. ઇતિ ભિન્નાનં વા સન્ધાતા સહિતાનં વા અનુપ્પદાતા, સમગ્ગારામો સમગ્ગરતો સમગ્ગનન્દી સમગ્ગકરણિં વાચં ભાસિતા હોતિ .

‘‘ફરુસં વાચં પહાય ફરુસાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ. યા સા વાચા નેલા કણ્ણસુખા પેમનીયા હદયઙ્ગમા પોરી બહુજનકન્તા બહુજનમનાપા તથારૂપિં વાચં ભાસિતા હોતિ.

‘‘સમ્ફપ્પલાપં પહાય સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતો હોતિ કાલવાદી ભૂતવાદી અત્થવાદી ધમ્મવાદી વિનયવાદી, નિધાનવતિં વાચં ભાસિતા કાલેન સાપદેસં પરિયન્તવતિં અત્થસંહિતં.

૨૯૩. ‘‘સો બીજગામભૂતગામસમારમ્ભા પટિવિરતો હોતિ, એકભત્તિકો હોતિ રત્તૂપરતો, વિરતો વિકાલભોજના, નચ્ચગીતવાદિતવિસૂકદસ્સના પટિવિરતો હોતિ, માલાગન્ધવિલેપનધારણમણ્ડનવિભૂસનટ્ઠાના પટિવિરતો હોતિ, ઉચ્ચાસયનમહાસયના પટિવિરતો હોતિ, જાતરૂપરજતપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ, આમકધઞ્ઞપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ, આમકમંસપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ, ઇત્થિકુમારિકપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ, દાસિદાસપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ, અજેળકપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ, કુક્કુટસૂકરપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ, હત્થિગવાસ્સવળવાપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ, ખેત્તવત્થુપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ, દૂતેય્યપહિણગમનાનુયોગા પટિવિરતો હોતિ, કયવિક્કયા પટિવિરતો હોતિ, તુલાકૂટકંસકૂટમાનકૂટા પટિવિરતો હોતિ, ઉક્કોટનવઞ્ચનનિકતિસાચિયોગા પટિવિરતો હોતિ, છેદનવધબન્ધનવિપરામોસઆલોપસહસાકારા [સાહસાકારા (ક॰)] પટિવિરતો હોતિ [ઇમસ્સ અનન્તરં ‘‘સો ઇમિના અરિયેન સીલક્ખન્ધેન સમન્નાગતો અજ્ઝત્તં અનવજ્જસુખં પટિસંવેદેતી’’તિ વચનં દીઘનિકાયે આગતં, તં ઇધ સન્તોસકથાવસાને આગતં, સા ચ સન્તોસકથા તત્થ સતિસમ્પજઞ્ઞાનન્તરમેવ આગતા].

૨૯૪. ‘‘સો સન્તુટ્ઠો હોતિ કાયપરિહારિકેન ચીવરેન કુચ્છિપરિહારિકેન પિણ્ડપાતેન. સો યેન યેનેવ પક્કમતિ સમાદાયેવ પક્કમતિ. સેય્યથાપિ નામ પક્ખી સકુણો યેન યેનેવ ડેતિ સપત્તભારોવ ડેતિ, એવમેવ ભિક્ખુ સન્તુટ્ઠો હોતિ કાયપરિહારિકેન ચીવરેન કુચ્છિપરિહારિકેન પિણ્ડપાતેન. સો યેન યેનેવ પક્કમતિ સમાદાયેવ પક્કમતિ. સો ઇમિના અરિયેન સીલક્ખન્ધેન સમન્નાગતો અજ્ઝત્તં અનવજ્જસુખં પટિસંવેદેતિ.

૨૯૫. ‘‘સો ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા ન નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ નાનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી. યત્વાધિકરણમેનં ચક્ખુન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જતિ, રક્ખતિ ચક્ખુન્દ્રિયં, ચક્ખુન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જતિ. સોતેન સદ્દં સુત્વા...પે॰... ઘાનેન ગન્ધં ઘાયિત્વા... જિવ્હાય

રસં સાયિત્વા... કાયેન ફોટ્ઠબ્બં ફુસિત્વા... મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય ન નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ નાનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી. યત્વાધિકરણમેનં મનિન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જતિ, રક્ખતિ મનિન્દ્રિયં, મનિન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જતિ. સો ઇમિના અરિયેન ઇન્દ્રિયસંવરેન સમન્નાગતો અજ્ઝત્તં અબ્યાસેકસુખં પટિસંવેદેતિ.

''સો અભિક્કન્તે પટિક્કન્તે સમ્પજાનકારી હોતિ, આલોકિતે વિલોકિતે સમ્પજાનકારી હોતિ , સમિઞ્જિતે પસારિતે સમ્પજાનકારી હોતિ, સંઘાટિપત્તચીવરધારણે સમ્પજાનકારી હોતિ, અસિતે પીતે ખાયિતે સાયિતે સમ્પજાનકારી હોતિ, ઉચ્ચારપસ્સાવકમ્મે સમ્પજાનકારી હોતિ, ગતે ઠિતે નિસિન્ને સુત્તે જાગરિતે ભાસિતે તુણ્હીભાવે સમ્પજાનકારી હોતિ.

૨૯૬. ''સો ઇમિના ચ અરિયેન સીલક્ખન્ધેન સમન્નાગતો, (ઇમાય ચ અરિયાય સન્તુટ્ઠિયા સમન્નાગતો) [( ) એત્થન્તરે પાઠો ઇધ નદિસ્સતિ, ચતુક્કઙ્ગુત્તરે પન ઇમસ્મિં ઠાને દિસ્સતિ, અટ્ઠકથાટીકાસુ ચ તદત્થો પકાસિતો. તસ્મા સો એત્થ પટીપૂરિતો] ઇમિના ચ અરિયેન ઇન્દ્રિયસંવરેન સમન્નાગતો, ઇમિના ચ અરિયેન સતિસમ્પજઞ્ઞેન સમન્નાગતો વિવિત્તં સેનાસનં ભજતિ અરઞ્ઞં રુક્ખમૂલં પબ્બતં કન્દરં ગિરિગુહં સુસાનં વનપત્થં અબ્ભોકાસં પલાલપુઞ્જં. સો પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો નિસીદતિ પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા, ઉજું કાયં પણિધાય, પરિમુખં સતિં ઉપટ્ઠપેત્વા. સો અભિજ્ઝં લોકે પહાય વિગતાભિજ્ઝેન ચેતસા વિહરતિ, અભિજ્ઝાય ચિત્તં પરિસોધેતિ. બ્યાપાદપ્પદોસં પહાય અબ્યાપન્નચિત્તો વિહરતિ, સબ્બપાણભૂતહિતાનુકમ્પી બ્યાપાદપ્પદોસા ચિત્તં પરિસોધેતિ. થિનમિદ્ધં પહાય વિગતથિનમિદ્ધો વિહરતિ આલોકસઞ્ઞી સતો સમ્પજાનો, થિનમિદ્ધા ચિત્તં પરિસોધેતિ. ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચં પહાય અનુદ્ધતો વિહરતિ, અજ્ઝત્તં વૂપસન્તચિત્તો ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચા ચિત્તં પરિસોધેતિ. વિચિકિચ્છં પહાય તિણ્ણવિચિકિચ્છો વિહરતિ અકથંકથી કુસલેસુ ધમ્મેસુ, વિચિકિચ્છાય ચિત્તં પરિસોધેતિ.

૨૯૭. ''સો ઇમે પઞ્ચ નીવરણે પહાય ચેતસો ઉપક્કિલેસે પઞ્ઞાય દુબ્બલીકરણે, વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદમ્પિ વુચ્ચતિ, બ્રાહ્મણ, તથાગતપદં ઇતિપિ, તથાગતનિસેવિતં ઇતિપિ, તથાગતારઞ્જિતં ઇતિપિ. ન ત્વેવ તાવ અરિયસાવકો નિટ્ઠં ગચ્છતિ – 'સમ્માસમ્બુદ્ધો ભગવા, સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો, સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો'તિ.

''પુન ચપરં, બ્રાહ્મણ, ભિક્ખુ વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદમ્પિ વુચ્ચતિ, બ્રાહ્મણ...પે॰... સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો'તિ.

''પુન ચપરં, બ્રાહ્મણ, ભિક્ખુ પીતિયા ચ વિરાગા ઉપેક્ખકો ચ વિહરતિ સતો ચ સમ્પજાનો, સુખઞ્ચ કાયેન પટિસંવેદેતિ, યં તં અરિયા આચિક્ખન્તિ 'ઉપેક્ખકો સતિમા સુખવિહારી'તિ તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદમ્પિ વુચ્ચતિ, બ્રાહ્મણ...પે॰... સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો'તિ.

''પુન ચપરં, બ્રાહ્મણ, ભિક્ખુ સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના, પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા, અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદમ્પિ વુચ્ચતિ, બ્રાહ્મણ, તથાગતપદં ઇતિપિ, તથાગતનિસેવિતં ઇતિપિ, તથાગતારઞ્જિતં ઇતિપિ. ન ત્વેવ તાવ અરિયસાવકો નિટ્ઠં ગચ્છતિ – 'સમ્માસમ્બુદ્ધો ભગવા, સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો, સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો'તિ.

૨૯૮. ''સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેતિ. સો અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં, દ્વેપિ જાતિયો...પે॰... ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ. ઇદમ્પિ વુચ્ચતિ, બ્રાહ્મણ, તથાગતપદં ઇતિપિ, તથાગતનિસેવિતં ઇતિપિ, તથાગતારઞ્જિતં ઇતિપિ. ન ત્વેવ તાવ અરિયસાવકો નિટ્ઠં ગચ્છતિ – 'સમ્માસમ્બુદ્ધો ભગવા, સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો, સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો'તિ.

''સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે સત્તાનં ચુતૂપપાતઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેતિ. સો દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન...પે॰... યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ. ઇદમ્પિ વુચ્ચતિ, બ્રાહ્મણ, તથાગતપદં ઇતિપિ, તથાગતનિસેવિતં ઇતિપિ, તથાગતારઞ્જિતં ઇતિપિ. ન ત્વેવ તાવ અરિયસાવકો નિટ્ઠં ગચ્છતિ – 'સમ્માસમ્બુદ્ધો ભગવા, સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો, સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો'તિ.

૨૯૯. ''સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે આસવાનં ખયઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેતિ. સો 'ઇદં દુક્ખ'ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, 'અયં દુક્ખસમુદયો'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, 'અયં દુક્ખનિરોધો'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, 'અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. 'ઇમે આસવા'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, 'અયં આસવસમુદયો'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, 'અયં આસવનિરોધો'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, 'અયં આસવનિરોધગામિની પટિપદા'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. ઇદમ્પિ વુચ્ચતિ, બ્રાહ્મણ, તથાગતપદં ઇતિપિ, તથાગતનિસેવિતં ઇતિપિ, તથાગતારઞ્જિતં ઇતિપિ. ન ત્વેવ તાવ અરિયસાવકો નિટ્ઠં ગતો હોતિ, અપિ ચ ખો નિટ્ઠં ગચ્છતિ – 'સમ્માસમ્બુદ્ધો ભગવા, સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો, સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો'તિ.

''તસ્સ એવં જાનતો એવં પસ્સતો કામાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ , ભવાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, અવિજ્જાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ. વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ પજાનાતિ. ઇદમ્પિ વુચ્ચતિ, બ્રાહ્મણ, તથાગતપદં ઇતિપિ, તથાગતનિસેવિતં ઇતિપિ, તથાગતારઞ્જિતં ઇતિપિ. એત્તાવતા ખો, બ્રાહ્મણ, અરિયસાવકો નિટ્ઠં ગતો હોતિ – 'સમ્માસમ્બુદ્ધો ભગવા, સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો, સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો'તિ. એત્તાવતા ખો, બ્રાહ્મણ, હત્થિપદોપમો વિત્થારેન પરિપૂરો હોતી''તિ.

એવં વુત્તે, જાણુસ્સોણિ બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ – ''અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ, અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ! સેય્યથાપિ, ભો ગોતમ, નિક્કુજ્જિતં વા ઉક્કુજ્જેય્ય, પટિચ્છન્નં વા વિવરેય્ય, મૂળ્હસ્સ વા મગ્ગં આચિક્ખેય્ય, અન્ધકારે વા તેલપજ્જોતં ધારેય્ય – ચક્ખુમન્તો રૂપાનિ દક્ખન્તીતિ; એવમેવં ભોતા ગોતમેન અનેકપરિયાયેન ધમ્મો પકાસિતો. એસાહં ભવન્તં ગોતમં સરણં ગચ્છામિ, ધમ્મઞ્ચ, ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. ઉપાસકં મં ભવં ગોતમો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત''ન્તિ.

ચૂળહત્થિપદોપમસુત્તં નિટ્ઠિતં સત્તમં.

૮. મહાહત્થિપદોપમસુત્તં

૩૦૦. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્ર ખો આયસ્મા સારિપુત્તો ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘આવુસો ભિક્ખવે’’તિ. ‘‘આવુસો’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ પચ્ચસ્સોસું. આયસ્મા સારિપુત્તો એતદવોચ – ‘‘સેય્યથાપિ, આવુસો, યાનિ કાનિચિ જઙ્ગલાનં પાણાનં પદજાતાનિ સબ્બાનિ તાનિ હત્થિપદે સમોધાનં ગચ્છન્તિ, હત્થિપદં તેસં અગ્ગમક્ખાયતિ યદિદં મહન્તત્તેન; એવમેવ ખો, આવુસો, યે કેચિ કુસલા ધમ્મા સબ્બેતે ચતૂસુ અરિયસચ્ચેસુ સઙ્ગહં ગચ્છન્તિ. કતમેસુ ચતૂસુ? દુક્ખે અરિયસચ્ચે , દુક્ખસમુદયે અરિયસચ્ચે, દુક્ખનિરોધે અરિયસચ્ચે, દુક્ખનિરોધગામિનિયા પટિપદાય અરિયસચ્ચે’’.

૩૦૧. ‘‘કતમઞ્ચાવુસો, દુક્ખં અરિયસચ્ચં? જાતિપિ દુક્ખા, જરાપિ દુક્ખા, મરણમ્પિ દુક્ખં, સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસાપિ દુક્ખા, યમ્પિચ્છં ન લભતિ તમ્પિ દુક્ખં; સંખિત્તેન, પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા દુક્ખા. કતમે ચાવુસો, પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા? સેય્યથિદં – રૂપુપાદાનક્ખન્ધો, વેદનુપાદાનક્ખન્ધો, સઞ્ઞુપાદાનક્ખન્ધો, સઙ્ખારુપાદાનક્ખન્ધો, વિઞ્ઞાણુપાદાનક્ખન્ધો.

‘‘કતમો ચાવુસો, રૂપુપાદાનક્ખન્ધો? ચત્તારિ ચ મહાભૂતાનિ, ચતુન્નઞ્ચ મહાભૂતાનં ઉપાદાય રૂપં.

‘‘કતમા ચાવુસો, ચત્તારો મહાભૂતા? પથવીધાતુ, આપોધાતુ , તેજોધાતુ, વાયોધાતુ.

૩૦૨. ‘‘કતમા ચાવુસો, પથવીધાતુ? પથવીધાતુ સિયા અજ્ઝત્તિકા, સિયા બાહિરા. કતમા ચાવુસો, અજ્ઝત્તિકા પથવીધાતુ? યં અજ્ઝત્તં પચ્ચત્તં કક્ખળં ખરિગતં ઉપાદિન્નં, સેય્યથિદં – કેસા લોમા નખા દન્તા તચો મંસં ન્હારુ અટ્ઠિ અટ્ઠિમિઞ્જં વક્કં હદયં યકનં કિલોમકં પિહકં પપ્ફાસં અન્તં અન્તગુણં ઉદરિયં કરીસં, યં વા પનઞ્ઞમ્પિ કિઞ્ચિ અજ્ઝત્તં પચ્ચત્તં કક્ખળં ખરિગતં ઉપાદિન્નં. અયં વુચ્ચતાવુસો, અજ્ઝત્તિકા પથવીધાતુ. યા ચેવ ખો પન અજ્ઝત્તિકા પથવીધાતુ, યા ચ બાહિરા પથવીધાતુ, પથવીધાતુરેવેસા. ‘તં નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ – એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દિસ્વા પથવીધાતુયા નિબ્બિન્દતિ, પથવીધાતુયા ચિત્તં વિરાજેતિ.

‘‘હોતિ ખો સો, આવુસો, સમયો યં બાહિરા આપોધાતુ પકુપ્પતિ [પથવીધાતુ પકુપ્પતિ (ક॰)]. અન્તરહિતા તસ્મિં સમયે બાહિરા પથવીધાતુ હોતિ. તસ્સા હિ નામ, આવુસો, બાહિરાય પથવીધાતુયા તાવ મહલ્લિકાય અનિચ્ચતા પઞ્ઞાયિસ્સતિ, ખયધમ્મતા પઞ્ઞાયિસ્સતિ, વયધમ્મતા પઞ્ઞાયિસ્સતિ, વિપરિણામધમ્મતા પઞ્ઞાયિસ્સતિ. કિં પનિમસ્સ મત્તટ્ઠકસ્સ કાયસ્સ તણ્હુપાદિન્નસ્સ ‘અહન્તિ વા મમન્તિ વા અસ્મી’તિ વા? અથ ખ્વાસ્સ નોતેવેત્થ હોતિ.

‘‘તઞ્ચે, આવુસો, ભિક્ખું પરે અક્કોસન્તિ પરિભાસન્તિ રોસેન્તિ વિહેસેન્તિ, સો એવં પજાનાતિ – ‘ઉપ્પન્ના ખો મે અયં સોતસમ્ફસ્સજા દુક્ખવેદના . સા ચ ખો પટિચ્ચ, નો અપટિચ્ચ. કિં પટિચ્ચ? ફસ્સં પટિચ્ચ’. સો [સોપિખો (સ્યા॰), સોપિ (ક॰)] ફસ્સો અનિચ્ચોતિ પસ્સતિ, વેદના અનિચ્ચાતિ પસ્સતિ, સઞ્ઞા અનિચ્ચાતિ પસ્સતિ, સઙ્ખારા અનિચ્ચાતિ પસ્સતિ, વિઞ્ઞાણં અનિચ્ચન્તિ પસ્સતિ. તસ્સ ધાતારમ્મણમેવ ચિત્તં પક્ખન્દતિ પસીદતિ સન્તિટ્ઠતિ અધિમુચ્ચતિ.

‘‘તઞ્ચે, આવુસો, ભિક્ખું પરે અનિટ્ઠેહિ અકન્તેહિ અમનાપેહિ સમુદાચરન્તિ – પાણિસમ્ફસ્સેનપિ લેડ્ડુસમ્ફસ્સેનપિ દણ્ડસમ્ફસ્સેનપિ સત્થસમ્ફસ્સેનપિ. સો એવં પજાનાતિ – ‘તથાભૂતો ખો અયં કાયો યથાભૂતસ્મિં કાયે પાણિસમ્ફસ્સાપિ કમન્તિ, લેડ્ડુસમ્ફસ્સાપિ કમન્તિ, દણ્ડસમ્ફસ્સાપિ કમન્તિ, સત્થસમ્ફસ્સાપિ કમન્તિ. વુત્તં ખો પનેતં ભગવતા કકચૂપમોવાદે – ‘‘ઉભતોદણ્ડકેન ચેપિ, ભિક્ખવે, કકચેન ચોરા ઓચરકા અઙ્ગમઙ્ગાનિ ઓકન્તેય્યું, તત્રાપિ યો મનો પદૂસેય્ય ન મે સો તેન સાસનકરો’’તિ. આરદ્ધં ખો પન મે વીરિયં ભવિસ્સતિ અસલ્લીનં, ઉપટ્ઠિતા સતિ અસમ્મુટ્ઠા, પસ્સદ્ધો કાયો અસારદ્ધો, સમાહિતં ચિત્તં એકગ્ગં. કામં દાનિ ઇમસ્મિં કાયે પાણિસમ્ફસ્સાપિ કમન્તુ, લેડ્ડુસમ્ફસ્સાપિ કમન્તુ, દણ્ડસમ્ફસ્સાપિ કમન્તુ, સત્થસમ્ફસ્સાપિ કમન્તુ, કરીયતિ હિદં બુદ્ધાનં સાસન’ન્તિ.

‘‘તસ્સ ચે, આવુસો, ભિક્ખુનો એવં બુદ્ધં અનુસ્સરતો એવં ધમ્મં અનુસ્સરતો એવં સઙ્ઘં અનુસ્સરતો ઉપેક્ખા કુસલનિસ્સિતા ન સણ્ઠાતિ. સો તેન સંવિજ્જતિ સંવેગં આપજ્જતિ – ‘અલાભા વત મે, ન વત મે લાભા, દુલ્લદ્ધં વત મે, ન વત મે સુલદ્ધં, યસ્સ મે એવં બુદ્ધં અનુસ્સરતો, એવં ધમ્મં અનુસ્સરતો, એવં સઙ્ઘં અનુસ્સરતો, ઉપેક્ખા કુસલનિસ્સિતા ન સણ્ઠાતી’તિ. સેય્યથાપિ, આવુસો, સુણિસા સસુરં દિસ્વા સંવિજ્જતિ સંવેગં આપજ્જતિ; એવમેવ ખો, આવુસો, તસ્સ ચે ભિક્ખુનો એવં બુદ્ધં અનુસ્સરતો, એવં ધમ્મં અનુસ્સરતો, એવં સઙ્ઘં અનુસ્સરતો, ઉપેક્ખા કુસલનિસ્સિતા ન સણ્ઠાતિ, સો તેન સંવિજ્જતિ સંવેગં આપજ્જતિ – ‘અલાભા વત મે ન વત મે લાભા, દુલ્લદ્ધં વત મે, ન વત મે સુલદ્ધં, યસ્સ મે એવં બુદ્ધં અનુસ્સરતો એવં ધમ્મં અનુસ્સરતો, એવં સઙ્ઘં અનુસ્સરતો, ઉપેક્ખા કુસલનિસ્સિતા ન સણ્ઠાતી’તિ. તસ્સ ચે, આવુસો, ભિક્ખુનો એવં બુદ્ધં અનુસ્સરતો, એવં ધમ્મં અનુસ્સરતો, એવં સઙ્ઘં અનુસ્સરતો ઉપેક્ખા કુસલનિસ્સિતા સણ્ઠાતિ, સો તેન અત્તમનો હોતિ. એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, ભિક્ખુનો બહુકતં હોતિ.

303. ‘‘કતમા ચાવુસો, આપોધાતુ? આપોધાતુ સિયા અજ્ઝત્તિકા, સિયા બાહિરા. કતમા ચાવુસો અજ્ઝત્તિકા આપોધાતુ? યં અજ્ઝત્તં પચ્ચત્તં આપો આપોગતં ઉપાદિન્નં, સેય્યથિદં – પિત્તં સેમ્હં પુબ્બો લોહિતં સેદો મેદો અસ્સુ વસા ખેળો સિઙ્ઘાણિકા લસિકા મુત્તં, યં વા પનઞ્ઞમ્પિ કિઞ્ચિ અજ્ઝત્તં પચ્ચત્તં આપો આપોગતં ઉપાદિન્નં – અયં વુચ્ચતાવુસો, અજ્ઝત્તિકા આપોધાતુ. યા ચેવ ખો પન અજ્ઝત્તિકા આપોધાતુ યા ચ બાહિરા આપોધાતુ, આપોધાતુરેવેસા. ‘તં નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દિસ્વા આપોધાતુયા નિબ્બિન્દતિ, આપોધાતુયા ચિત્તં વિરાજેતિ.

‘‘હોતિ ખો સો, આવુસો, સમયો યં બાહિરા આપોધાતુ પકુપ્પતિ. સા ગામમ્પિ વહતિ, નિગમમ્પિ વહતિ, નગરમ્પિ વહતિ, જનપદમ્પિ વહતિ, જનપદપદેસમ્પિ વહતિ. હોતિ ખો સો, આવુસો, સમયો યં મહાસમુદ્દે યોજનસતિકાનિપિ ઉદકાનિ ઓગચ્છન્તિ, દ્વિયોજનસતિકાનિપિ ઉદકાનિ ઓગચ્છન્તિ, તિયોજનસતિકાનિપિ ઉદકાનિ ઓગચ્છન્તિ, ચતુયોજનસતિકાનિપિ ઉદકાનિ ઓગચ્છન્તિ, પઞ્ચયોજનસતિકાનિપિ ઉદકાનિ ઓગચ્છન્તિ, છયોજનસતિકાનિપિ ઉદકાનિ ઓગચ્છન્તિ, સત્તયોજનસતિકાનિપિ ઉદકાનિ ઓગચ્છન્તિ. હોતિ ખો સો, આવુસો, સમયો યં મહાસમુદ્દે સત્તતાલમ્પિ ઉદકં સણ્ઠાતિ, છત્તાલમ્પિ ઉદકં સણ્ઠાતિ, પઞ્ચતાલમ્પિ ઉદકં સણ્ઠાતિ, ચતુત્તાલમ્પિ ઉદકં સણ્ઠાતિ, તિતાલમ્પિ ઉદકં સણ્ઠાતિ, દ્વિતાલમ્પિ ઉદકં સણ્ઠાતિ, તાલમત્તમ્પિ [તાલંપિ (સી॰)] ઉદકં સણ્ઠાતિ. હોતિ ખો સો, આવુસો, સમયો યં મહાસમુદ્દે સત્તપોરિસમ્પિ ઉદકં સણ્ઠાતિ, છપ્પોરિસમ્પિ ઉદકં સણ્ઠાતિ, પઞ્ચપોરિસમ્પિ ઉદકં સણ્ઠાતિ, ચતુપ્પોરિસમ્પિ ઉદકં સણ્ઠાતિ, તિપોરિસમ્પિ ઉદકં સણ્ઠાતિ, દ્વિપોરિસમ્પિ ઉદકં સણ્ઠાતિ, પોરિસમત્તમ્પિ [પોરિસંપિ (સી॰)] ઉદકં સણ્ઠાતિ. હોતિ ખો સો, આવુસો, સમયો યં મહાસમુદ્દે

અડ્ઢપોરિસમ્પિ ઉદકં સણ્ઠાતિ, કટિમત્તમ્પિ ઉદકં સણ્ઠાતિ, જાણુકમત્તમ્પિ ઉદકં સણ્ઠાતિ, ગોપ્ફકમત્તમ્પિ ઉદકં સણ્ઠાતિ. હોતિ ખો સો, આવુસો, સમયો, યં મહાસમુદ્દે અઙ્ગુલિપબ્બતેમનમત્તમ્પિ ઉદકં ન હોતિ. તસ્સા હિ નામ, આવુસો, બાહિરાય આપોધાતુયા તાવ મહલ્લિકાય અનિચ્ચતા પઞ્ઞાયિસ્સતિ, ખયધમ્મતા પઞ્ઞાયિસ્સતિ, વયધમ્મતા પઞ્ઞાયિસ્સતિ, વિપરિણામધમ્મતા પઞ્ઞાયિસ્સતિ. કિં પનિમસ્સ મત્તટ્ઠકસ્સ કાયસ્સ તણ્હુપાદિન્નસ્સ ‘અહન્તિ વા મમન્તિ વા અસ્મીતિ’ વા? અથ ખ્વાસ્સ નોતેવેત્થ હોતિ…પે॰… તસ્સ ચે, આવુસો, ભિક્ખુનો એવં બુદ્ધં અનુસ્સરતો, એવં ધમ્મં અનુસ્સરતો, એવં સઙ્ઘં અનુસ્સરતો ઉપેક્ખા કુસલનિસ્સિતા સણ્ઠાતિ. સો તેન અત્તમનો હોતિ. એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, ભિક્ખુનો બહુકતં હોતિ.

૩૦૪. ‘‘કતમા ચાવુસો, તેજોધાતુ? તેજોધાતુ સિયા અજ્ઝત્તિકા, સિયા બાહિરા. કતમા ચાવુસો, અજ્ઝત્તિકા તેજોધાતુ? યં અજ્ઝત્તં પચ્ચત્તં તેજો તેજોગતં ઉપાદિન્નં, સેય્યથિદં – યેન ચ સન્તપ્પતિ, યેન ચ જીરીયતિ, યેન ચ પરિડય્હતિ, યેન ચ અસિતપીતખાયિતસાયિતં સમ્મા પરિણામં ગચ્છતિ, યં વા પનઞ્ઞમ્પિ કિઞ્ચિ અજ્ઝત્તં પચ્ચત્તં તેજો તેજોગતં ઉપાદિન્નં – અયં વુચ્ચતાવુસો, અજ્ઝત્તિકા તેજોધાતુ. યા ચેવ ખો પન અજ્ઝત્તિકા તેજોધાતુ યા ચ બાહિરા તેજોધાતુ, તેજોધાતુરેવેસા. ‘તં નેતં મમ , નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દિસ્વા તેજોધાતુયા નિબ્બિન્દતિ, તેજોધાતુયા ચિત્તં વિરાજેતિ.

‘‘હોતિ ખો સો, આવુસો, સમયો યં બાહિરા તેજોધાતુ પકુપ્પતિ. સા ગામમ્પિ દહતિ, નિગમમ્પિ દહતિ, નગરમ્પિ દહતિ, જનપદમ્પિ દહતિ, જનપદપદેસમ્પિ દહતિ. સા હરિતન્તં વા પન્થન્તં વા સેલન્તં વા ઉદકન્તં વા રમણીયં વા ભૂમિભાગં આગમ્મ અનાહારા નિબ્બાયતિ. હોતિ ખો સો, આવુસો, સમયો યં કુક્કુટપત્તેનપિ ન્હારુદદ્દુલેનપિ અગ્ગિં ગવેસન્તિ . તસ્સા હિ નામ, આવુસો, બાહિરાય તેજોધાતુયા તાવ મહલ્લિકાય અનિચ્ચતા પઞ્ઞાયિસ્સતિ, ખયધમ્મતા પઞ્ઞાયિસ્સતિ, વયધમ્મતા પઞ્ઞાયિસ્સતિ, વિપરિણામધમ્મતા પઞ્ઞાયિસ્સતિ. કિં પનિમસ્સ મત્તટ્ઠકસ્સ કાયસ્સ તણ્હુપાદિન્નસ્સ ‘અહન્તિ વા મમન્તિ વા અસ્મી’તિ વા? અથ ખ્વાસ્સ નોતેવેત્થ હોતિ…પે॰… તસ્સ ચે, આવુસો, ભિક્ખુનો એવં બુદ્ધં અનુસ્સરતો એવં ધમ્મં અનુસ્સરતો એવં સઙ્ઘં અનુસ્સરતો ઉપેક્ખા કુસલનિસ્સિતા સણ્ઠાતિ, સો તેન અત્તમનો હોતિ. એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, ભિક્ખુનો બહુકતં હોતિ.

૩૦૫. ‘‘કતમા ચાવુસો, વાયોધાતુ? વાયોધાતુ સિયા અજ્ઝત્તિકા, સિયા બાહિરા. કતમા ચાવુસો, અજ્ઝત્તિકા વાયોધાતુ? યં અજ્ઝત્તં પચ્ચત્તં વાયો વાયોગતં ઉપાદિન્નં, સેય્યથિદં – ઉદ્ધઙ્ગમા વાતા, અધોગમા વાતા, કુચ્છિસયા વાતા, કોટ્ઠાસયા [કોટ્ઠસયા (સી॰ પી॰)] વાતા, અઙ્ગમઙ્ગાનુસારિનો વાતા, અસ્સાસો પસ્સાસો ઇતિ, યં વા પનઞ્ઞમ્પિ કિઞ્ચિ અજ્ઝત્તં પચ્ચત્તં વાયો વાયોગતં ઉપાદિન્નં – અયં વુચ્ચતાવુસો, અજ્ઝત્તિકા વાયોધાતુ. યા ચેવ ખો પન અજ્ઝત્તિકા વાયોધાતુ, યા ચ બાહિરા વાયોધાતુ, વાયોધાતુરેવેસા. ‘તં નેતં મમ નેસોહમસ્મિ ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દિસ્વા વાયોધાતુયા નિબ્બિન્દતિ વાયોધાતુયા ચિત્તં વિરાજેતિ.

‘‘હોતિ ખો સો, આવુસો, સમયો યં બાહિરા વાયોધાતુ પકુપ્પતિ. સા ગામમ્પિ વહતિ, નિગમમ્પિ વહતિ, નગરમ્પિ વહતિ, જનપદમ્પિ વહતિ, જનપદપદેસમ્પિ વહતિ. હોતિ ખો સો, આવુસો, સમયો યં ગિમ્હાનં પચ્છિમે માસે તાલવણ્ટેનપિ વિધૂપનેનપિ વાતં પરિયેસન્તિ, ઓસ્સવનેપિ તિણાનિ ન ઇચ્છન્તિ. તસ્સા હિ નામ, આવુસો, બાહિરાય વાયોધાતુયા તાવ મહલ્લિકાય અનિચ્ચતા પઞ્ઞાયિસ્સતિ, ખયધમ્મતા પઞ્ઞાયિસ્સતિ, વયધમ્મતા

પચ્ચાયિસ્સતિ, વિપરિણામધમ્મતા પચ્ચાયિસ્સતિ. કિં પનિમસ્સ મત્તટ્ઠકસ્સ કાયસ્સ તણ્હુપાદિન્નસ્સ ‘અહન્તિ વા મમન્તિ વા અસ્મી’તિ વા? અથ ખ્વાસ્સ નોતેવેત્થ હોતિ.

‘‘તઞ્ચે, આવુસો, ભિક્ખું પરે અક્કોસન્તિ પરિભાસન્તિ રોસેન્તિ વિહેસેન્તિ. સો એવં પજાનાતિ, ઉપ્પન્ના ખો મે અયં સોતસમ્ફસ્સજા દુક્ખા વેદના. સા ચ ખો પટિચ્ચ, નો અપટિચ્ચ. કિં પટિચ્ચ? ફસ્સં પટિચ્ચ. સોપિ ફસ્સો અનિચ્ચોતિ પસ્સતિ, વેદના અનિચ્ચાતિ પસ્સતિ , સઞ્ઞા અનિચ્ચાતિ પસ્સતિ, સઙ્ખારા અનિચ્ચાતિ પસ્સતિ, વિઞ્ઞાણં અનિચ્ચન્તિ પસ્સતિ. તસ્સ ધાતારમ્મણમેવ ચિત્તં પક્ખન્દતિ પસીદતિ સન્તિટ્ઠતિ અધિમુચ્ચતિ.

‘‘તઞ્ચે, આવુસો, ભિક્ખું પરે અનિટ્ઠેહિ અકન્તેહિ અમનાપેહિ સમુદાચરન્તિ, પાણિસમ્ફસ્સેનપિ લેડ્ડુસમ્ફસ્સેનપિ દણ્ડસમ્ફસ્સેનપિ સત્થસમ્ફસ્સેનપિ. સો એવં પજાનાતિ ‘તથાભૂતો ખો અયં કાયો યથાભૂતસ્મિં કાયે પાણિસમ્ફસ્સાપિ કમન્તિ, લેડ્ડુસમ્ફસ્સાપિ કમન્તિ, દણ્ડસમ્ફસ્સાપિ કમન્તિ, સત્થસમ્ફસ્સાપિ કમન્તિ. વુત્તં ખો પનેતં ભગવતા કકચૂપમોવાદે ‘‘ઉભતોદણ્ડકેન ચેપિ, ભિક્ખવે, કકચેન ચોરા ઓચરકા અઙ્ગમઙ્ગાનિ ઓકન્તેય્યું. તત્રાપિ યો મનો પદૂસેય્ય, ન મે સો તેન સાસનકરો’’તિ. આરદ્ધં ખો પન મે વીરિયં ભવિસ્સતિ અસલ્લીનં, ઉપટ્ઠિતા સતિ અસમ્મુટ્ઠા, પસ્સદ્ધો કાયો અસારદ્ધો, સમાહિતં ચિત્તં એકગ્ગં. કામં દાનિ ઇમસ્મિં કાયે પાણિસમ્ફસ્સાપિ કમન્તુ, લેડ્ડુસમ્ફસ્સાપિ કમન્તુ, દણ્ડસમ્ફસ્સાપિ કમન્તુ, સત્થસમ્ફસ્સાપિ કમન્તુ. કરીયતિ હિદં બુદ્ધાનં સાસન’ન્તિ.

‘‘તસ્સ ચે, આવુસો, ભિક્ખુનો એવં બુદ્ધં અનુસ્સરતો, એવં ધમ્મં અનુસ્સરતો, એવં સઙ્ઘં અનુસ્સરતો ઉપેક્ખા કુસલનિસ્સિતા ન સણ્ઠાતિ. સો તેન સંવિજ્જતિ સંવેગં આપજ્જતિ – ‘અલાભા વત મે, ન વત મે લાભા, દુલ્લદ્ધં વત મે, ન વત મે સુલદ્ધં. યસ્સ મે એવં બુદ્ધં અનુસ્સરતો, એવં ધમ્મં અનુસ્સરતો, એવં સઙ્ઘં અનુસ્સરતો ઉપેક્ખા કુસલનિસ્સિતા ન સણ્ઠાતી’તિ. સેય્યથાપિ, આવુસો, સુણિસા સસુરં દિસ્વા સંવિજ્જતિ સંવેગં આપજ્જતિ; એવમેવ ખો, આવુસો, તસ્સ ચે ભિક્ખુનો એવં બુદ્ધં અનુસ્સરતો, એવં ધમ્મં અનુસ્સરતો, એવં સઙ્ઘં અનુસ્સરતો, ઉપેક્ખા કુસલનિસ્સિતા ન સણ્ઠાતિ. સો તેન સંવિજ્જતિ સંવેગં આપજ્જતિ – ‘અલાભા વત મે, ન વત મે લાભા, દુલ્લદ્ધં વત મે, ન વત મે સુલદ્ધં. યસ્સ મે એવં બુદ્ધં અનુસ્સરતો, એવં ધમ્મં અનુસ્સરતો, એવં સઙ્ઘં અનુસ્સરતો, ઉપેક્ખા કુસલનિસ્સિતા ન સણ્ઠાતી’તિ. તસ્સ ચે, આવુસો, ભિક્ખુનો એવં બુદ્ધં અનુસ્સરતો, એવં ધમ્મં અનુસ્સરતો, એવં સઙ્ઘં અનુસ્સરતો, ઉપેક્ખા કુસલનિસ્સિતા સણ્ઠાતિ, સો તેન અત્તમનો હોતિ. એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, ભિક્ખુનો બહુકતં હોતિ.

૩૦૬. ‘‘સેય્યથાપિ, આવુસો, કટ્ઠઞ્ચ પટિચ્ચ વલ્લિઞ્ચ પટિચ્ચ તિણઞ્ચ પટિચ્ચ મત્તિકઞ્ચ પટિચ્ચ આકાસો પરિવારિતો અગારં ત્વેવ સઙ્ખં ગચ્છતિ; એવમેવ ખો, આવુસો, અટ્ઠિઞ્ચ પટિચ્ચ ન્હારુઞ્ચ પટિચ્ચ મંસઞ્ચ પટિચ્ચ ચમ્મઞ્ચ પટિચ્ચ આકાસો પરિવારિતો રૂપં ત્વેવ સઙ્ખં ગચ્છતિ. અજ્ઝત્તિકઞ્ચેવ, આવુસો, ચક્ખું અપરિભિન્નં હોતિ, બાહિરા ચ રૂપા ન આપાથં આગચ્છન્તિ, નો ચ તજ્જો સમન્નાહારો હોતિ, નેવ તાવ તજ્જસ્સ વિઞ્ઞાણભાગસ્સ પાતુભાવો હોતિ. અજ્ઝત્તિકઞ્ચેવ [અજ્ઝત્તિકઞ્ચે (સી॰ સ્યા॰ પી॰), અજ્ઝત્તિકઞ્ચેપિ (?)], આવુસો, ચક્ખું અપરિભિન્નં હોતિ બાહિરા ચ રૂપા આપાથં આગચ્છન્તિ, નો ચ તજ્જો સમન્નાહારો હોતિ, નેવ તાવ તજ્જસ્સ વિઞ્ઞાણભાગસ્સ પાતુભાવો હોતિ. યતો ચ ખો, આવુસો, અજ્ઝત્તિકઞ્ચેવ ચક્ખું અપરિભિન્નં હોતિ, બાહિરા ચ રૂપા આપાથં આગચ્છન્તિ, તજ્જો ચ સમન્નાહારો હોતિ. એવં તજ્જસ્સ વિઞ્ઞાણભાગસ્સ પાતુભાવો હોતિ. યં તથાભૂતસ્સ રૂપં તં રૂપુપાદાનક્ખન્ધે સઙ્ગહં ગચ્છતિ, યા તથાભૂતસ્સ વેદના સા વેદનુપાદાનક્ખન્ધે સઙ્ગહં ગચ્છતિ, યા

તથાભૂતસ્સ સઞ્ઞા સા સઞ્ઞુપાદાનક્ખન્ધે સઙ્ગહં ગચ્છતિ, યે તથાભૂતસ્સ સઙ્ખારા તે સઙ્ખારુપાદાનક્ખન્ધે સઙ્ગહં ગચ્છન્તિ, યં તથાભૂતસ્સ વિઞ્ઞાણં તં વિઞ્ઞાણુપાદાનક્ખન્ધે સઙ્ગહં ગચ્છતિ.

''સો એવં પજાનાતિ – 'એવઞ્હિ કિર ઇમેસં પઞ્ચન્નં ઉપાદાનક્ખન્ધાનં સઙ્ગહો સન્નિપાતો સમવાયો હોતિ. વુત્તં ખો પનેતં ભગવતા – 'યો પટિચ્ચસમુપ્પાદં પસ્સતિ સો ધમ્મં પસ્સતિ; યો ધમ્મં પસ્સતિ સો પટિચ્ચસમુપ્પાદં પસ્સતીતિ. પટિચ્ચસમુપ્પન્ના ખો પનિમે યદિદં પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા. યો ઇમેસુ પઞ્ચસુ ઉપાદાનક્ખન્ધેસુ છન્દો આલયો અનુનયો અજ્ઝોસાનં સો દુક્ખસમુદયો. યો ઇમેસુ પઞ્ચસુ ઉપાદાનક્ખન્ધેસુ છન્દરાગવિનયો છન્દરાગપ્પહાનં, સો દુક્ખનિરોધો'તિ. એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, ભિક્ખુનો બહુકતં હોતિ.

''અજ્ઝત્તિકઞ્ચેવ, આવુસો, સોતં અપરિભિન્નં હોતિ...પે॰... ઘાનં અપરિભિન્નં હોતિ... જિવ્હા અપરિભિન્ના હોતિ... કાયો અપરિભિન્નો હોતિ... મનો અપરિભિન્નો હોતિ, બાહિરા ચ ધમ્મા ન આપાથં આગચ્છન્તિ નો ચ તજ્જો સમન્નાહારો હોતિ, નેવ તાવ તજ્જસ્સ વિઞ્ઞાણભાગસ્સ પાતુભાવો હોતિ. અજ્ઝત્તિકો ચેવ, આવુસો, મનો અપરિભિન્નો હોતિ, બાહિરા ચ ધમ્મા આપાથં આગચ્છન્તિ, નો ચ તજ્જો સમન્નાહારો હોતિ, નેવ તાવ તજ્જસ્સ વિઞ્ઞાણભાગસ્સ પાતુભાવો હોતિ. યતો ચ ખો, આવુસો, અજ્ઝત્તિકો ચેવ મનો અપરિભિન્નો હોતિ, બાહિરા ચ ધમ્મા આપાથં આગચ્છન્તિ, તજ્જો ચ સમન્નાહારો હોતિ, એવં તજ્જસ્સ વિઞ્ઞાણભાગસ્સ પાતુભાવો હોતિ. યં તથાભૂતસ્સ રૂપં તં રૂપુપાદાનક્ખન્ધે સઙ્ગહં ગચ્છતિ, યા તથાભૂતસ્સ વેદના સા વેદનુપાદાનક્ખન્ધે સઙ્ગહં ગચ્છતિ, યા તથાભૂતસ્સ સઞ્ઞા સા સઞ્ઞુપાદાનક્ખન્ધે સઙ્ગહં ગચ્છતિ, યે તથાભૂતસ્સ સઙ્ખારા તે સઙ્ખારુપાદાનક્ખન્ધે સઙ્ગહં ગચ્છન્તિ, યં તથાભૂતસ્સ વિઞ્ઞાણં તં વિઞ્ઞાણુપાદાનક્ખન્ધે સઙ્ગહં ગચ્છતિ. સો એવં પજાનાતિ – 'એવઞ્હિ કિર ઇમેસં પઞ્ચન્નં ઉપાદાનક્ખન્ધાનં સઙ્ગહો સન્નિપાતો સમવાયો હોતિ. વુત્તં ખો પનેતં ભગવતા – ''યો પટિચ્ચસમુપ્પાદં પસ્સતિ સો ધમ્મં પસ્સતિ; યો ધમ્મં પસ્સતિ સો પટિચ્ચસમુપ્પાદં પસ્સતી''તિ. પટિચ્ચસમુપ્પન્ના ખો પનિમે યદિદં પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા. યો ઇમેસુ પઞ્ચસુ ઉપાદાનક્ખન્ધેસુ છન્દો આલયો અનુનયો અજ્ઝોસાનં સો દુક્ખસમુદયો. યો ઇમેસુ પઞ્ચસુ ઉપાદાનક્ખન્ધેસુ છન્દરાગવિનયો છન્દરાગપ્પહાનં સો દુક્ખનિરોધો'તિ. એત્તાવતાપિ ખો, આવુસો, ભિક્ખુનો બહુકતં હોતી''તિ.

ઇદમવોચ આયસ્મા સારિપુત્તો. અત્તમના તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

મહાહત્થિપદોપમસુત્તં નિટ્ઠિતં અટ્ઠમં.

૯. મહાસારોપમસુત્તં

૩૦૭. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ ગિજ્ઝકૂટે પબ્બતે અચિરપક્કન્તે દેવદત્તે. તત્ર ખો ભગવા દેવદત્તં આરબ્ભ ભિક્ખૂ આમન્તેસિ –

''ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો કુલપુત્તો સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ – 'ઓતિણ્ણોમ્હિ જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ, દુક્ખોતિણ્ણો દુક્ખપરેતો, અપ્પેવ નામ ઇમસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ અન્તકિરિયા પઞ્ઞાયેથા'તિ. સો એવં પબ્બજિતો સમાનો લાભસક્કારસિલોકં અભિનિબ્બત્તેતિ. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન અત્તમનો હોતિ પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન અત્તાનુક્કંસેતિ પરં વમ્ભેતિ – 'અહમસ્મિ લાભસક્કારસિલોકવા [લાભી સિલોકવા (સી॰ પી॰), લાભી સક્કાર

સિલોકવા (સ્યા॰)], ઇમે પનઞ્ઞે ભિક્ખૂ અપ્પઞ્ઞાતા અપ્પેસક્ખા’તિ. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન મજ્જતિ પમજ્જતિ પમાદં આપજ્જતિ, પમત્તો સમાનો દુક્ખં વિહરતિ.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પુરિસો સારત્થિકો સારગવેસી સારપરિયેસનં ચરમાનો મહતો રુક્ખસ્સ તિટ્ઠતો સારવતો અતિક્કમ્મેવ સારં અતિક્કમ્મ ફેગ્ગું અતિક્કમ્મ તચં અતિક્કમ્મ પપટિકં, સાખાપલાસં છેત્વા આદાય પક્કમેય્ય ‘સાર’ન્તિ મઞ્ઞમાનો. તમેનં ચક્ખુમા પુરિસો દિસ્વા એવં વદેય્ય – ‘ન વતાયં ભવં પુરિસો અઞ્ઞાસિ સારં, ન અઞ્ઞાસિ ફેગ્ગું, ન અઞ્ઞાસિ તચં, ન અઞ્ઞાસિ પપટિકં, ન અઞ્ઞાસિ સાખાપલાસં. તથા હયં [તથાપાયં (ક॰)] ભવં પુરિસો સારત્થિકો સારગવેસી સારપરિયેસનં ચરમાનો મહતો રુક્ખસ્સ તિટ્ઠતો સારવતો અતિક્કમ્મેવ સારં અતિક્કમ્મ ફેગ્ગું અતિક્કમ્મ તચં અતિક્કમ્મ પપટિકં, સાખાપલાસં છેત્વા આદાય પક્કન્તો ‘સાર’ન્તિ મઞ્ઞમાનો. યઞ્ચસ્સ સારેન સારકરણીયં તઞ્ચસ્સ અત્થં નાનુભવિસ્સતી’તિ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો કુલપુત્તો સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ – ઓતિણ્ણોમ્હિ જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ, દુક્ખોતિણ્ણો દુક્ખપરેતો , અપ્પેવ નામ ઇમસ્સ કેવલસ્સ અન્તકિરિયા પઞ્ઞાયેથા’તિ. સો એવં પબ્બજિતો સમાનો લાભસક્કારસિલોકં અભિનિબ્બત્તેતિ. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન અત્તમનો હોતિ પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન અત્તાનુક્કંસેતિ, પરં વમ્ભેતિ ‘અહમસ્મિ લાભસક્કારસિલોકવા, ઇમે પનઞ્ઞે ભિક્ખૂ અપ્પઞ્ઞાતા અપ્પેસક્ખા’તિ. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન મજ્જતિ પમજ્જતિ પમાદં આપજ્જતિ, પમત્તો સમાનો દુક્ખં વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સાખાપલાસં અગ્ગહેસિ બ્રહ્મચરિયસ્સ; તેન ચ વોસાનં આપાદિ.

૩૦૮. ‘‘ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો કુલપુત્તો સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ – ‘ઓતિણ્ણોમ્હિ જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ, દુક્ખોતિણ્ણો દુક્ખપરેતો, અપ્પેવ નામ ઇમસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ અન્તકિરિયા પઞ્ઞાયેથા’તિ. સો એવં પબ્બજિતો સમાનો લાભસક્કારસિલોકં અભિનિબ્બત્તેતિ. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન ન અત્તમનો હોતિ ન પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન ન અત્તાનુક્કંસેતિ, ન પરં વમ્ભેતિ. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન ન મજ્જતિ નપ્પમજ્જતિ ન પમાદં આપજ્જતિ. અપ્પમત્તો સમાનો સીલસમ્પદં આરાધેતિ. સો તાય સીલસમ્પદાય અત્તમનો હોતિ પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તાય સીલસમ્પદાય અત્તાનુક્કંસેતિ, પરં વમ્ભેતિ – ‘અહમસ્મિ સીલવા કલ્યાણધમ્મો, ઇમે પનઞ્ઞે ભિક્ખૂ દુસ્સીલા પાપધમ્મા’તિ. સો તાય સીલસમ્પદાય મજ્જતિ પમજ્જતિ પમાદં આપજ્જતિ, પમત્તો સમાનો દુક્ખં વિહરતિ.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પુરિસો સારત્થિકો સારગવેસી સારપરિયેસનં ચરમાનો મહતો રુક્ખસ્સ તિટ્ઠતો સારવતો અતિક્કમ્મેવ સારં અતિક્કમ્મ ફેગ્ગું અતિક્કમ્મ તચં, પપટિકં છેત્વા આદાય પક્કમેય્ય ‘સાર’ન્તિ મઞ્ઞમાનો. તમેનં ચક્ખુમા પુરિસો દિસ્વા એવં વદેય્ય – ‘ન વતાયં ભવં પુરિસો અઞ્ઞાસિ સારં, ન અઞ્ઞાસિ ફેગ્ગું, ન અઞ્ઞાસિ તચં, ન અઞ્ઞાસિ પપટિકં, ન અઞ્ઞાસિ સાખાપલાસં. તથા હયં ભવં પુરિસો સારત્થિકો સારગવેસી સારપરિયેસનં ચરમાનો મહતો રુક્ખસ્સ તિટ્ઠતો સારવતો અતિક્કમ્મેવ સારં અતિક્કમ્મ ફેગ્ગું અતિક્કમ્મ તચં, પપટિકં છેત્વા આદાય પક્કન્તો ‘સાર’ન્તિ મઞ્ઞમાનો; યઞ્ચસ્સ સારેન સારકરણીયં તઞ્ચસ્સ અત્થં નાનુભવિસ્સતી’તિ.

‘‘એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો કુલપુત્તો સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ – ‘ઓતિણ્ણોમ્હિ જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ, દુક્ખોતિણ્ણો દુક્ખપરેતો, અપ્પેવ નામ ઇમસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ અન્તકિરિયા પઞ્ઞાયેથા’’તિ. સો એવં પબ્બજિતો સમાનો લાભસક્કારસિલોકં અભિનિબ્બત્તેતિ. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન ન અત્તમનો હોતિ ન પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન ન અત્તાનુક્કંસેતિ, ન પરં વમ્ભેતિ. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન ન મજ્જતિ નપ્પમજ્જતિ ન પમાદં આપજ્જતિ. અપ્પમત્તો સમાનો સીલસમ્પદં આરાધેતિ. સો તાય સીલસમ્પદાય અત્તમનો હોતિ પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તાય સીલસમ્પદાય અત્તાનુક્કંસેતિ, પરં વમ્ભેતિ – ‘અહમસ્મિ સીલવા કલ્યાણધમ્મો, ઇમે પનઞ્ઞે ભિક્ખૂ દુસ્સીલા પાપધમ્મા’તિ. સો તાય સીલસમ્પદાય મજ્જતિ પમજ્જતિ પમાદં આપજ્જતિ, પમત્તો સમાનો દુક્ખં વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પપટિકં અગ્ગહેસિ બ્રહ્મચરિયસ્સ; તેન ચ વોસાનં આપાદિ.

૩૦૯. ‘‘ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો કુલપુત્તો સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ – ‘ઓતિણ્ણોમ્હિ જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ, દુક્ખોતિણ્ણો દુક્ખપરેતો, અપ્પેવ નામ ઇમસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ અન્તકિરિયા પઞ્ઞાયેથા’તિ. સો એવં પબ્બજિતો સમાનો લાભસક્કારસિલોકં અભિનિબ્બત્તેતિ. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન ન અત્તમનો હોતિ ન પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન ન અત્તાનુક્કંસેતિ, ન પરં વમ્ભેતિ. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન ન મજ્જતિ નપ્પમજ્જતિ ન પમાદં આપજ્જતિ, અપ્પમત્તો સમાનો સીલસમ્પદં આરાધેતિ. સો તાય સીલસમ્પદાય અત્તમનો હોતિ નો ચ ખો પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તાય સીલસમ્પદાય ન અત્તાનુક્કંસેતિ, ન પરં વમ્ભેતિ. સો તાય સીલસમ્પદાય ન મજ્જતિ નપ્પમજ્જતિ ન પમાદં આપજ્જતિ. અપ્પમત્તો સમાનો સમાધિસમ્પદં આરાધેતિ . સો તાય સમાધિસમ્પદાય અત્તમનો હોતિ પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તાય સમાધિસમ્પદાય અત્તાનુક્કંસેતિ, પરં વમ્ભેતિ – ‘અહમસ્મિ સમાહિતો એકગ્ગચિત્તો, ઇમે પનઞ્ઞે ભિક્ખૂ અસમાહિતા વિબ્ભન્તચિત્તા’તિ. સો તાય સમાધિસમ્પદાય મજ્જતિ પમજ્જતિ પમાદં આપજ્જતિ, પમત્તો સમાનો દુક્ખં વિહરતિ.

‘‘સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, પુરિસો સારત્થિકો સારગવેસી સારપરિયેસનં ચરમાનો મહતો રુક્ખસ્સ તિટ્ઠતો સારવતો અતિક્કમ્મેવ સારં અતિક્કમ્મ ફેગ્ગું તચં છેત્વા આદાય પક્કમેય્ય ‘સાર’ન્તિ મઞ્ઞમાનો. તમેનં ચક્ખુમા પુરિસો દિસ્વા એવં વદેય્ય ‘ન વતાયં ભવં પુરિસો અઞ્ઞાસિ સારં , ન અઞ્ઞાસિ ફેગ્ગું, ન અઞ્ઞાસિ તચં, ન અઞ્ઞાસિ પપટિકં, ન અઞ્ઞાસિ સાખાપલાસં. તથા હયં ભવં પુરિસો સારત્થિકો સારગવેસી સારપરિયેસનં ચરમાનો મહતો રુક્ખસ્સ તિટ્ઠતો સારવતો અતિક્કમ્મેવ સારં અતિક્કમ્મ ફેગ્ગું તચં છેત્વા આદાય પક્કન્તો ‘સાર’ન્તિ મઞ્ઞમાનો. યઞ્ચસ્સ સારેન સારકરણીયં તઞ્ચસ્સ અત્થં નાનુભવિસ્સતી’તિ.

‘‘એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો કુલપુત્તો સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ – ‘ઓતિણ્ણોમ્હિ જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ, દુક્ખોતિણ્ણો દુક્ખપરેતો, અપ્પેવ નામ ઇમસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ અન્તકિરિયા પઞ્ઞાયેથા’’તિ. સો એવં પબ્બજિતો સમાનો લાભસક્કારસિલોકં અભિનિબ્બત્તેતિ. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન ન અત્તમનો હોતિ ન પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન ન અત્તાનુક્કંસેતિ, ન પરં વમ્ભેતિ. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન ન મજ્જતિ નપ્પમજ્જતિ ન પમાદં આપજ્જતિ, અપ્પમત્તો સમાનો સીલસમ્પદં આરાધેતિ. સો તાય સીલસમ્પદાય અત્તમનો હોતિ નો ચ ખો પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તાય સીલસમ્પદાય ન અત્તાનુક્કંસેતિ, ન પરં વમ્ભેતિ. સો તાય સીલસમ્પદાય ન

મજ્જતિ નપ્પમજ્જતિ ન પમાદં આપજ્જતિ, અપ્પમત્તો સમાનો સમાધિસમ્પદં આરાધેતિ. સો તાય સમાધિસમ્પદાય અત્તમનો હોતિ પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તાય સમાધિસમ્પદાય અત્તાનુક્કંસેતિ, પરં વમ્ભેતિ – ‘અહમસ્મિ સમાહિતો એકગ્ગચિત્તો, ઇમે પનઞ્ઞે ભિક્ખૂ અસમાહિતા વિબ્ભન્તચિત્તા’તિ. સો તાય સમાધિસમ્પદાય મજ્જતિ પમજ્જતિ પમાદં આપજ્જતિ, પમત્તો સમાનો દુક્ખં વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ તચં અગ્ગહેસિ બ્રહ્મચરિયસ્સ; તેન ચ વોસાનં આપાદિ.

૩૧૦. ‘‘ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો કુલપુત્તો સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ – ‘ઓતિણ્ણોમ્હિ જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ, દુક્ખોતિણ્ણો દુક્ખપરેતો, અપ્પેવ નામ ઇમસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ અન્તકિરિયા પઞ્ઞાયેથા’તિ. સો એવં પબ્બજિતો સમાનો લાભસક્કારસિલોકં અભિનિબ્બત્તેતિ. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન ન અત્તમનો હોતિ ન પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન ન અત્તાનુક્કંસેતિ, ન પરં વમ્ભેતિ. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન ન મજ્જતિ નપ્પમજ્જતિ ન પમાદં આપજ્જતિ. અપ્પમત્તો સમાનો સીલસમ્પદં આરાધેતિ. સો તાય સીલસમ્પદાય અત્તમનો હોતિ, નો ચ ખો પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તાય સીલસમ્પદાય ન અત્તાનુક્કંસેતિ, ન પરં વમ્ભેતિ. સો તાય સીલસમ્પદાય ન મજ્જતિ નપ્પમજ્જતિ ન પમાદં આપજ્જતિ, અપ્પમત્તો સમાનો સમાધિસમ્પદં આરાધેતિ. સો તાય સમાધિસમ્પદાય અત્તમનો હોતિ, નો ચ ખો પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તાય સમાધિસમ્પદાય ન અત્તાનુક્કંસેતિ, ન પરં વમ્ભેતિ. સો તાય સમાધિસમ્પદાય ન મજ્જતિ નપ્પમજ્જતિ ન પમાદં આપજ્જતિ અપ્પમત્તો સમાનો ઞાણદસ્સનં આરાધેતિ. સો તેન ઞાણદસ્સનેન અત્તમનો હોતિ પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તેન ઞાણદસ્સનેન અત્તાનુક્કંસેતિ, પરં વમ્ભેતિ – ‘અહમસ્મિ જાનં પસ્સં વિહરામિ. ઇમે પનઞ્ઞે ભિક્ખૂ અજાનં અપસ્સં વિહરન્તી’તિ. સો તેન ઞાણદસ્સનેન મજ્જતિ પમજ્જતિ પમાદં આપજ્જતિ, પમત્તો સમાનો દુક્ખં વિહરતિ.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પુરિસો સારત્થિકો સારગવેસી સારપરિયેસનં ચરમાનો મહતો રુક્ખસ્સ તિટ્ઠતો સારવતો અતિક્કમ્મેવ સારં ફેગ્ગું છેત્વા આદાય પક્કમેય્ય ‘સાર’ન્તિ મઞ્ઞમાનો. તમેનં ચક્ખુમા પુરિસો દિસ્વા એવં વદેય્ય – ‘ન વતાયં ભવં પુરિસો અઞ્ઞાસિ સારં ન અઞ્ઞાસિ ફેગ્ગું ન અઞ્ઞાસિ તચં ન અઞ્ઞાસિ પપટિકં ન અઞ્ઞાસિ સાખાપલાસં. તથા હયં ભવં પુરિસો સારત્થિકો સારગવેસી સારપરિયેસનં ચરમાનો મહતો રુક્ખસ્સ તિટ્ઠતો સારવતો અતિક્કમ્મેવ સારં ફેગ્ગું છેત્વા આદાય પક્કન્તો ‘સાર’ન્તિ મઞ્ઞમાનો. યઞ્ચસ્સ સારેન સારકરણીયં તઞ્ચસ્સ અત્થં નાનુભવિસ્સતી’તિ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો કુલપુત્તો સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ – ‘ઓતિણ્ણોમ્હિ જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ, દુક્ખોતિણ્ણો દુક્ખપરેતો, અપ્પેવ નામ ઇમસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ અન્તકિરિયા પઞ્ઞાયેથા’તિ. સો એવં પબ્બજિતો સમાનો લાભસક્કારસિલોકં અભિનિબ્બત્તેતિ. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન ન અત્તમનો હોતિ ન પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન ન અત્તાનુક્કંસેતિ, ન પરં વમ્ભેતિ. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન ન મજ્જતિ નપ્પમજ્જતિ ન પમાદં આપજ્જતિ, અપ્પમત્તો સમાનો સીલસમ્પદં આરાધેતિ. સો તાય સીલસમ્પદાય અત્તમનો હોતિ, નો ચ ખો પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તાય સીલસમ્પદાય ન અત્તાનુક્કંસેતિ, ન પરં વમ્ભેતિ. સો તાય સીલસમ્પદાય ન મજ્જતિ નપ્પમજ્જતિ ન પમાદં આપજ્જતિ, અપ્પમત્તો સમાનો સમાધિસમ્પદં આરાધેતિ. સો તાય સમાધિસમ્પદાય અત્તમનો હોતિ, નો ચ ખો પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તાય સમાધિસમ્પદાય ન અત્તાનુક્કંસેતિ, ન પરં વમ્ભેતિ. સો તાય સમાધિસમ્પદાય ન મજ્જતિ નપ્પમજ્જતિ ન પમાદં આપજ્જતિ, અપ્પમત્તો સમાનો ઞાણદસ્સનં આરાધેતિ. સો તેન ઞાણદસ્સનેન અત્તમનો હોતિ

પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તેન ઞાણદસ્સનેન અત્તાનુક્કંસેતિ, પરં વમ્ભેતિ – ‘અહમસ્મિ જાનં પસ્સં વિહરામિ, ઇમે પનઞ્ઞે ભિક્ખૂ અજાનં અપસ્સં વિહરન્તી’તિ. સો તેન ઞાણદસ્સનેન મજ્જતિ પમજ્જતિ પમાદં આપજ્જતિ, પમત્તો સમાનો દુક્ખં વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ફેગ્ગું અગ્ગહેસિ બ્રહ્મચરિયસ્સ; તેન ચ વોસાનં આપાદિ.

૩૧૧. ‘‘ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો કુલપુત્તો સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ – ‘ઓતિણ્ણોમ્હિ જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ, દુક્ખોતિણ્ણો દુક્ખપરેતો, અપ્પેવ નામ ઇમસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ અન્તકિરિયા પઞ્ઞાયેથા’તિ. સો એવં પબ્બજિતો સમાનો લાભસક્કારસિલોકં અભિનિબ્બત્તેતિ. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન ન અત્તમનો હોતિ , ન પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન ન અત્તાનુક્કંસેતિ, ન પરં વમ્ભેતિ. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન ન મજ્જતિ નપ્પમજ્જતિ ન પમાદં આપજ્જતિ, અપ્પમત્તો સમાનો સીલસમ્પદં આરાધેતિ. સો તાય સીલસમ્પદાય અત્તમનો હોતિ, નો ચ ખો પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તાય સીલસમ્પદાય ન અત્તાનુક્કંસેતિ, ન પરં વમ્ભેતિ. સો તાય સીલસમ્પદાય ન મજ્જતિ નપ્પમજ્જતિ ન પમાદં આપજ્જતિ, અપ્પમત્તો સમાનો સમાધિસમ્પદં આરાધેતિ. સો તાય સમાધિસમ્પદાય અત્તમનો હોતિ, નો ચ ખો પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તાય સમાધિસમ્પદાય ન અત્તાનુક્કંસેતિ, ન પરં વમ્ભેતિ. સો તાય સમાધિસમ્પદાય ન મજ્જતિ નપ્પમજ્જતિ ન પમાદં આપજ્જતિ, અપ્પમત્તો સમાનો ઞાણદસ્સનં આરાધેતિ. સો તેન ઞાણદસ્સનેન અત્તમનો હોતિ, નો ચ ખો પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તેન ઞાણદસ્સનેન ન અત્તાનુક્કંસેતિ, ન પરં વમ્ભેતિ. સો તેન ઞાણદસ્સનેન ન મજ્જતિ નપ્પમજ્જતિ ન પમાદં આપજ્જતિ, અપ્પમત્તો સમાનો અસમયવિમોક્ખં આરાધેતિ. અટ્ઠાનમેતં [અટ્ઠાનં ખો પનેતં (ક॰)], ભિક્ખવે, અનવકાસો યં સો ભિક્ખુ તાય અસમયવિમુત્તિયા પરિહાયેથ.

‘‘સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, પુરિસો સારત્થિકો સારગવેસી સારપરિયેસનં ચરમાનો મહતો રુક્ખસ્સ તિટ્ઠતો સારવતો સારઞ્ઞેવ છેત્વા આદાય પક્કમેય્ય ‘સાર’ન્તિ જાનમાનો. તમેનં ચક્ખુમા પુરિસો દિસ્વા એવં વદેય્ય – ‘અઞ્ઞાસિ વતાયં ભવં પુરિસો સારં, અઞ્ઞાસિ ફેગ્ગું, અઞ્ઞાસિ તચં, અઞ્ઞાસિ પપટિકં, અઞ્ઞાસિ સાખાપલાસં. તથા હયં ભવં પુરિસો સારત્થિકો સારગવેસી સારપરિયેસનં ચરમાનો મહતો રુક્ખસ્સ તિટ્ઠતો સારવતો સારઞ્ઞેવ છેત્વા આદાય પક્કન્તો ‘સાર’ન્તિ જાનમાનો. યઞ્ચસ્સ સારેન સારકરણીયં તઞ્ચસ્સ અત્થં અનુભવિસ્સતી’તિ.

‘‘એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો કુલપુત્તો સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ – ‘ઓતિણ્ણોમ્હિ જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ, દુક્ખોતિણ્ણો દુક્ખપરેતો, અપ્પેવ નામ ઇમસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ અન્તકિરિયા પઞ્ઞાયેથા’તિ. સો એવં પબ્બજિતો સમાનો લાભસક્કારસિલોકં અભિનિબ્બત્તેતિ. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન ન અત્તમનો હોતિ, ન પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન ન અત્તાનુક્કંસેતિ, ન પરં વમ્ભેતિ. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન ન મજ્જતિ નપ્પમજ્જતિ ન પમાદં આપજ્જતિ, અપ્પમત્તો સમાનો સીલસમ્પદં આરાધેતિ. સો તાય સીલસમ્પદાય અત્તમનો હોતિ, નો ચ ખો પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તાય સીલસમ્પદાય ન અત્તાનુક્કંસેતિ, ન પરં વમ્ભેતિ. સો તાય સીલસમ્પદાય ન મજ્જતિ નપ્પમજ્જતિ ન પમાદં આપજ્જતિ, અપ્પમત્તો સમાનો સમાધિસમ્પદં આરાધેતિ. સો તાય સમાધિસમ્પદાય અત્તમનો હોતિ, નો ચ ખો પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તાય સમાધિસમ્પદાય ન અત્તાનુક્કંસેતિ, ન પરં વમ્ભેતિ. સો તાય સમાધિસમ્પદાય ન મજ્જતિ નપ્પમજ્જતિ ન પમાદં આપજ્જતિ, અપ્પમત્તો સમાનો ઞાણદસ્સનં આરાધેતિ. સો તેન ઞાણદસ્સનેન અત્તમનો હોતિ, નો ચ ખો પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તેન

ઞાણદસ્સનેન ન અત્તાનુક્કંસેતિ, ન પરં વમ્ભેતિ. સો તેન ઞાણદસ્સનેન ન મજ્જતિ નપ્પમજ્જતિ ન પમાદં આપજ્જતિ, અપ્પમત્તો સમાનો અસમયવિમોક્ખં આરાધેતિ. અટ્ઠાનમેતં, ભિક્ખવે, અનવકાસો યં સો ભિક્ખુ તાય અસમયવિમુત્તિયા પરિહાયેથ.

''ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, નયિદં બ્રહ્મચરિયં લાભસક્કારસિલોકાનિસંસં, ન સીલસમ્પદાનિસંસં, ન સમાધિસમ્પદાનિસંસં, ન ઞાણદસ્સનાનિસંસં. યા ચ ખો અયં, ભિક્ખવે, અકુપ્પા ચેતોવિમુત્તિ – એતદત્થમિદં, ભિક્ખવે, બ્રહ્મચરિયં, એતં સારં એતં પરિયોસાન''ન્તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

મહાસારોપમસુત્તં નિટ્ઠિતં નવમં.

૧૦. ચૂળસારોપમસુત્તં

૩૧૨. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અથ ખો પિઙ્ગલકોચ્છો બ્રાહ્મણો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો પિઙ્ગલકોચ્છો બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ – ''યેમે, ભો ગોતમ, સમણબ્રાહ્મણા સઙ્ઘિનો ગણિનો ગણાચરિયા ઞાતા યસસ્સિનો તિત્થકરા સાધુસમ્મતા, બહુજનસ્સ, સેય્યથિદં – પૂરણો કસ્સપો, મક્ખલિ ગોસાલો, અજિતો કેસકમ્બલો, પકુધો કચ્ચાયનો, સઞ્ચયો [સઞ્ઞયો (સી॰ સ્યા॰ પી॰ ક॰)] બેલટ્ઠપુત્તો, નિગણ્ઠો નાટપુત્તો, સબ્બેતે સકાય પટિઞ્ઞાય અબ્ભઞ્ઞંસુ સબ્બેવ નાબ્ભઞ્ઞંસુ, ઉદાહુ એકચ્ચે અબ્ભઞ્ઞંસુ એકચ્ચે નાબ્ભઞ્ઞંસૂ''તિ? ''અલં, બ્રાહ્મણ, તિટ્ઠતેતં – સબ્બેતે સકાય પટિઞ્ઞાય અબ્ભઞ્ઞંસુ સબ્બેવ નાબ્ભઞ્ઞંસુ, ઉદાહુ એકચ્ચે અબ્ભઞ્ઞંસુ એકચ્ચે નાબ્ભઞ્ઞંસૂતિ. ધમ્મં તે, બ્રાહ્મણ, દેસેસ્સામિ, તં સુણાહિ, સાધુકં મનસિ કરોહિ, ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવં, ભો''તિ ખો પિઙ્ગલકોચ્છો બ્રાહ્મણો ભગવતો પચ્ચસ્સોસિ. ભગવા એતદવોચ –

૩૧૩. ''સેય્યથાપિ, બ્રાહ્મણ, પુરિસો સારત્થિકો સારગવેસી સારપરિયેસનં ચરમાનો મહતો રુક્ખસ્સ તિટ્ઠતો સારવતો અતિક્કમ્મેવ સારં અતિક્કમ્મ ફેગ્ગું અતિક્કમ્મ તચં અતિક્કમ્મ પપટિકં, સાખાપલાસં છેત્વા આદાય પક્કમેય્ય 'સાર'ન્તિ મઞ્ઞમાનો. તમેનં ચક્ખુમા પુરિસો દિસ્વા એવં વદેય્ય – 'ન વતાયં ભવં પુરિસો અઞ્ઞાસિ સારં, ન અઞ્ઞાસિ ફેગ્ગું, ન અઞ્ઞાસિ તચં, ન અઞ્ઞાસિ પપટિકં, ન અઞ્ઞાસિ સાખાપલાસં. તથા હયં ભવં પુરિસો સારત્થિકો સારગવેસી સારપરિયેસનં ચરમાનો મહતો રુક્ખસ્સ તિટ્ઠતો સારવતો અતિક્કમ્મેવ સારં અતિક્કમ્મ ફેગ્ગું અતિક્કમ્મ તચં અતિક્કમ્મ પપટિકં, સાખાપલાસં છેત્વા આદાય પક્કન્તો 'સાર'ન્તિ મઞ્ઞમાનો. યઞ્ચસ્સ સારેન સારકરણીયં તઞ્ચસ્સ અત્થં નાનુભવિસ્સતી'તિ.

૩૧૪. ''સેય્યથાપિ વા પન, બ્રાહ્મણ, પુરિસો સારત્થિકો સારગવેસી સારપરિયેસનં ચરમાનો મહતો રુક્ખસ્સ તિટ્ઠતો સારવતો અતિક્કમ્મેવ સારં અતિક્કમ્મ ફેગ્ગું અતિક્કમ્મ તચં , પપટિકં છેત્વા આદાય પક્કમેય્ય 'સાર'ન્તિ મઞ્ઞમાનો. તમેનં ચક્ખુમા પુરિસો દિસ્વા એવં વદેય્ય – 'ન વતાયં ભવં પુરિસો અઞ્ઞાસિ સારં, ન અઞ્ઞાસિ ફેગ્ગું, ન અઞ્ઞાસિ તચં, ન અઞ્ઞાસિ પપટિકં, ન અઞ્ઞાસિ સાખાપલાસં. તથા હયં ભવં પુરિસો સારત્થિકો સારગવેસી સારપરિયેસનં ચરમાનો મહતો રુક્ખસ્સ તિટ્ઠતો સારવતો અતિક્કમ્મેવ સારં અતિક્કમ્મ ફેગ્ગું

અતિક્કમ્મ તચં પપટિકં છેત્વા આદાય પક્કન્તો 'સાર'ન્તિ મઞ્ઞમાનો. યઞ્ચસ્સ સારેન સારકરણીયં તઞ્ચસ્સ અત્થં નાનુભવિસ્સતી'તિ.

૩૧૫. ''સેય્યથાપિ વા પન, બ્રાહ્મણ, પુરિસો સારત્થિકો સારગવેસી સારપરિયેસનં ચરમાનો મહતો રુક્ખસ્સ તિટ્ઠતો સારવતો અતિક્કમ્મેવ સારં અતિક્કમ્મ ફેગ્ગું, તચં છેત્વા આદાય પક્કમેય્ય 'સાર'ન્તિ મઞ્ઞમાનો. તમેનં ચક્ખુમા પુરિસો દિસ્વા એવં વદેય્ય – 'ન વતાયં ભવં પુરિસો અઞ્ઞાસિ સારં, ન અઞ્ઞાસિ ફેગ્ગું, ન અઞ્ઞાસિ તચં, ન અઞ્ઞાસિ પપટિકં, ન અઞ્ઞાસિ સાખાપલાસં. તથા હયં ભવં પુરિસો સારત્થિકો સારગવેસી સારપરિયેસનં ચરમાનો મહતો રુક્ખસ્સ તિટ્ઠતો સારવતો અતિક્કમ્મેવ સારં અતિક્કમ્મ ફેગ્ગું, તચં છેત્વા આદાય પક્કન્તો 'સાર'ન્તિ મઞ્ઞમાનો. યઞ્ચસ્સ સારેન સારકરણીયં તઞ્ચસ્સ અત્થં નાનુભવિસ્સતી'તિ.

૩૧૬. ''સેય્યથાપિ વા પન, બ્રાહ્મણ, પુરિસો સારત્થિકો સારગવેસી સારપરિયેસનં ચરમાનો મહતો રુક્ખસ્સ તિટ્ઠતો સારવતો અતિક્કમ્મેવ સારં, ફેગ્ગું છેત્વા આદાય પક્કમેય્ય 'સાર'ન્તિ મઞ્ઞમાનો. તમેનં ચક્ખુમા પુરિસો દિસ્વા એવં વદેય્ય – 'ન વતાયં ભવં પુરિસો અઞ્ઞાસિ સારં, ન અઞ્ઞાસિ ફેગ્ગું, ન અઞ્ઞાસિ તચં, ન અઞ્ઞાસિ પપટિકં, ન અઞ્ઞાસિ સાખાપલાસં. તથા હયં ભવં પુરિસો સારત્થિકો સારગવેસી સારપરિયેસનં ચરમાનો મહતો રુક્ખસ્સ તિટ્ઠતો સારવતો અતિક્કમ્મેવ સારં, ફેગ્ગું છેત્વા આદાય પક્કન્તો 'સાર'ન્તિ મઞ્ઞમાનો. યઞ્ચસ્સ સારેન સારકરણીયં તઞ્ચસ્સ અત્થં નાનુભવિસ્સતી'તિ.

૩૧૭. ''સેય્યથાપિ વા પન, બ્રાહ્મણ, પુરિસો સારત્થિકો સારગવેસી સારપરિયેસનં ચરમાનો મહતો રુક્ખસ્સ તિટ્ઠતો સારવતો સારઞ્ઞેવ છેત્વા આદાય પક્કમેય્ય 'સાર'ન્તિ જાનમાનો. તમેનં ચક્ખુમા પુરિસો દિસ્વા એવં વદેય્ય – 'અઞ્ઞાસિ વતાયં ભવં પુરિસો સારં, અઞ્ઞાસિ ફેગ્ગું, અઞ્ઞાસિ તચં, અઞ્ઞાસિ પપટિકં, અઞ્ઞાસિ સાખાપલાસં. તથા હયં ભવં પુરિસો સારત્થિકો સારગવેસી સારપરિયેસનં ચરમાનો મહતો રુક્ખસ્સ તિટ્ઠતો સારવતો સારઞ્ઞેવ છેત્વા આદાય પક્કન્તો 'સાર'ન્તિ જાનમાનો. યઞ્ચસ્સ સારેન સારકરણીયં તઞ્ચસ્સ અત્થં અનુભવિસ્સતી'તિ.

૩૧૮. ''એવમેવ ખો, બ્રાહ્મણ, ઇધેકચ્ચો પુગ્ગલો સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ – 'ઓતિણ્ણોમ્હિ જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ, દુક્ખોતિણ્ણો દુક્ખપરેતો, અપ્પેવ નામ ઇમસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ અન્તકિરિયા પઞ્ઞાયેથા'તિ. સો એવં પબ્બજિતો સમાનો લાભસક્કારસિલોકં અભિનિબ્બત્તેતિ. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન અત્તમનો હોતિ પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન અત્તાનુક્કંસેતિ, પરં વમ્ભેતિ – 'અહમસ્મિ લાભસક્કારસિલોકવા, ઇમે પનઞ્ઞે ભિક્ખૂ અપ્પઞ્ઞાતા અપ્પેસક્ખા'તિ. લાભસક્કારસિલોકેન ચ યે અઞ્ઞે ધમ્મા ઉત્તરિતરા ચ પણીતતરા ચ તેસં ધમ્માનં સચ્છિકિરિયાય ન છન્દં જનેતિ, ન વાયમતિ, ઓલીનવુત્તિકો ચ હોતિ સાથલિકો. સેય્યથાપિ સો, બ્રાહ્મણ, પુરિસો સારત્થિકો સારગવેસી સારપરિયેસનં ચરમાનો મહતો રુક્ખસ્સ તિટ્ઠતો સારવતો અતિક્કમ્મેવ સારં અતિક્કમ્મ ફેગ્ગું અતિક્કમ્મ તચં અતિક્કમ્મ પપટિકં, સાખાપલાસં છેત્વા આદાય પક્કન્તો 'સાર'ન્તિ મઞ્ઞમાનો. યઞ્ચસ્સ સારેન સારકરણીયં તઞ્ચસ્સ અત્થં નાનુભવિસ્સતિ. તથૂપમાહં, બ્રાહ્મણ, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ.

૩૧૯. ''ઇધ પન, બ્રાહ્મણ, એકચ્ચો પુગ્ગલો સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ – 'ઓતિણ્ણોમ્હિ જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ, દુક્ખોતિણ્ણો દુક્ખપરેતો, અપ્પેવ

નામ ઇમસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ અન્તકિરિયા પઞ્ઞાયેથા’તિ. સો એવં પબ્બજિતો સમાનો લાભસક્કારસિલોકં અભિનિબ્બત્તેતિ. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન ન અત્તમનો હોતિ ન પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન ન અત્તાનુક્કંસેતિ, ન પરં વમ્ભેતિ. લાભસક્કારસિલોકેન ચ યે અઞ્ઞે ધમ્મા ઉત્તરિતરા ચ પણીતતરા ચ તેસં ધમ્માનં સચ્છિકિરિયાય છન્દં જનેતિ, વાયમતિ , અનોલીનવુત્તિકો ચ હોતિ અસાથલિકો. સો સીલસમ્પદં આરાધેતિ. સો તાય સીલસમ્પદાય અત્તમનો હોતિ, પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તાય સીલસમ્પદાય અત્તાનુક્કંસેતિ, પરં વમ્ભેતિ – ‘અહમસ્મિ સીલવા કલ્યાણધમ્મો, ઇમે પનઞ્ઞે ભિક્ખૂ દુસ્સીલા પાપધમ્મા’તિ. સીલસમ્પદાય ચ યે અઞ્ઞે ધમ્મા ઉત્તરિતરા ચ પણીતતરા ચ તેસં ધમ્માનં સચ્છિકિરિયાય ન છન્દં જનેતિ, ન વાયમતિ, ઓલીનવુત્તિકો ચ હોતિ સાથલિકો. સેય્યથાપિ સો, બ્રાહ્મણ, પુરિસો સારત્થિકો સારગવેસી સારપરિયેસનં ચરમાનો મહતો રુક્ખસ્સ તિટ્ઠતો સારવતો અતિક્કમ્મેવ સારં અતિક્કમ્મ ફેગ્ગું અતિક્કમ્મ તચં, પપટિકં છેત્વા આદાય પક્કન્તો ‘સાર’ન્તિ મઞ્ઞમાનો. યઞ્ચસ્સ સારેન સારકરણીયં, તઞ્ચસ્સ અત્થં નાનુભવિસ્સતિ. તથૂપમાહં, બ્રાહ્મણ, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ.

૩૨૦. ‘‘ઇધ પન, બ્રાહ્મણ, એકચ્ચો પુગ્ગલો સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ – ‘ઓતિણ્ણોમ્હિ જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ, દુક્ખોતિણ્ણો દુક્ખપરેતો, અપ્પેવ નામ ઇમસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ અન્તકિરિયા પઞ્ઞાયેથા’તિ. સો એવં પબ્બજિતો સમાનો લાભસક્કારસિલોકં અભિનિબ્બત્તેતિ. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન ન અત્તમનો હોતિ, ન પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન ન અત્તાનુક્કંસેતિ, ન પરં વમ્ભેતિ. લાભસક્કારસિલોકેન ચ યે અઞ્ઞે ધમ્મા ઉત્તરિતરા ચ પણીતતરા ચ તેસં ધમ્માનં સચ્છિકિરિયાય છન્દં જનેતિ, વાયમતિ, અનોલીનવુત્તિકો ચ હોતિ અસાથલિકો. સો સીલસમ્પદં આરાધેતિ. સો તાય સીલસમ્પદાય અત્તમનો હોતિ નો ચ ખો પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તાય સીલસમ્પદાય ન અત્તાનુક્કંસેતિ, ન પરં વમ્ભેતિ. સીલસમ્પદાય ચ યે અઞ્ઞે ધમ્મા ઉત્તરિતરા ચ પણીતતરા ચ તેસં ધમ્માનં સચ્છિકિરિયાય છન્દં જનેતિ, વાયમતિ, અનોલીનવુત્તિકો ચ હોતિ અસાથલિકો . સો સમાધિસમ્પદં આરાધેતિ. સો તાય સમાધિસમ્પદાય અત્તમનો હોતિ, પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તાય સમાધિસમ્પદાય અત્તાનુક્કંસેતિ, પરં વમ્ભેતિ – ‘અહમસ્મિ સમાહિતો એકગ્ગચિત્તો, ઇમે પનઞ્ઞે ભિક્ખૂ અસમાહિતા વિબ્ભન્તચિત્તા’તિ. સમાધિસમ્પદાય ચ યે અઞ્ઞે ધમ્મા ઉત્તરિતરા ચ પણીતતરા ચ, તેસં ધમ્માનં સચ્છિકિરિયાય ન છન્દં જનેતિ, ન વાયમતિ, ઓલીનવુત્તિકો ચ હોતિ સાથલિકો. સેય્યથાપિ સો, બ્રાહ્મણ, પુરિસો સારત્થિકો સારગવેસી સારપરિયેસનં ચરમાનો મહતો રુક્ખસ્સ તિટ્ઠતો સારવતો અતિક્કમ્મેવ સારં અતિક્કમ્મ ફેગ્ગું, તચં છેત્વા આદાય પક્કન્તો ‘સાર’ન્તિ મઞ્ઞમાનો. યઞ્ચસ્સ સારેન સારકરણીયં તઞ્ચસ્સ અત્થં નાનુભવિસ્સતિ. તથૂપમાહં, બ્રાહ્મણ, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ.

૩૨૧. ‘‘ઇધ પન, બ્રાહ્મણ, એકચ્ચો પુગ્ગલો સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ – ‘ઓતિણ્ણોમ્હિ જાતિયા જરાય મરણેન…પે॰… અન્તકિરિયા પઞ્ઞાયેથા’તિ. સો એવં પબ્બજિતો સમાનો લાભસક્કારસિલોકં અભિનિબ્બત્તેતિ. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન ન અત્તમનો હોતિ ન પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન ન અત્તાનુક્કંસેતિ, ન પરં વમ્ભેતિ. લાભસક્કારસિલોકેન ચ યે અઞ્ઞે ધમ્મા ઉત્તરિતરા ચ પણીતતરા ચ તેસં ધમ્માનં સચ્છિકિરિયાય છન્દં જનેતિ, વાયમતિ, અનોલીનવુત્તિકો ચ હોતિ અસાથલિકો. સો સીલસમ્પદં આરાધેતિ. સો તાય સીલસમ્પદાય અત્તમનો હોતિ, નો ચ ખો પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તાય સીલસમ્પદાય ન અત્તાનુક્કંસેતિ, ન પરં વમ્ભેતિ. સીલસમ્પદાય ચ યે અઞ્ઞે ધમ્મા ઉત્તરિતરા ચ પણીતતરા ચ

તેસં ધમ્માનં સચ્છિકિરિયાય છન્દં જનેતિ, વાયમતિ, અનોલીનવુત્તિકો ચ હોતિ અસાથલિકો. સો સમાધિસમ્પદં આરાધેતિ. સો તાય સમાધિસમ્પદાય અત્તમનો હોતિ, નો ચ ખો પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તાય સમાધિસમ્પદાય ન અત્તાનુક્કંસેતિ, ન પરં વમ્ભેતિ. સમાધિસમ્પદાય ચ યે અઞ્ઞે ધમ્મા ઉત્તરિતરા ચ પણીતતરા ચ તેસં ધમ્માનં સચ્છિકિરિયાય છન્દં જનેતિ, વાયમતિ, અનોલીનવુત્તિકો ચ હોતિ અસાથલિકો. સો ઞાણદસ્સનં આરાધેતિ. સો તેન ઞાણદસ્સનેન અત્તમનો હોતિ, પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો . સો તેન ઞાણદસ્સનેન અત્તાનુક્કંસેતિ, પરં વમ્ભેતિ – 'અહમસ્મિ જાનં પસ્સં વિહરામિ, ઇમે પનઞ્ઞે ભિક્ખૂ અજાનં અપસ્સં વિહરન્તી'તિ. ઞાણદસ્સનેન ચ યે અઞ્ઞે ધમ્મા ઉત્તરિતરા ચ પણીતતરા ચ તેસં ધમ્માનં સચ્છિકિરિયાય ન છન્દં જનેતિ, ન વાયમતિ, ઓલીનવુત્તિકો ચ હોતિ સાથલિકો. સેય્યથાપિ સો, બ્રાહ્મણ, પુરિસો સારત્થિકો સારગવેસી સારપરિયેસનં ચરમાનો મહતો રુક્ખસ્સ તિટ્ઠતો સારવતો અતિક્કમ્મેવ સારં, ફેગ્ગું છેત્વા આદાય પક્કન્તો 'સાર'ન્તિ મઞ્ઞમાનો. યઞ્ચસ્સ સારેન સારકરણીયં તઞ્ચસ્સ અત્થં નાનુભવિસ્સતિ. તથૂપમાહં, બ્રાહ્મણ, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ.

૩૨૨. ''ઇધ પન, બ્રાહ્મણ, એકચ્ચો પુગ્ગલો સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ – 'ઓતિણ્ણોમ્હિ જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ , દુક્ખોતિણ્ણો દુક્ખપરેતો , અપ્પેવ નામ ઇમસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ અન્તકિરિયા પઞ્ઞાયેથા'તિ. સો એવં પબ્બજિતો સમાનો લાભસક્કારસિલોકં અભિનિબ્બત્તેતિ. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન ન અત્તમનો હોતિ, ન પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન ન અત્તાનુક્કંસેતિ, ન પરં વમ્ભેતિ. લાભસક્કારસિલોકેન ચ યે અઞ્ઞે ધમ્મા ઉત્તરિતરા ચ પણીતતરા ચ તેસં ધમ્માનં સચ્છિકિરિયાય છન્દં જનેતિ, વાયમતિ, અનોલીનવુત્તિકો ચ હોતિ અસાથલિકો. સો સીલસમ્પદં આરાધેતિ. સો તાય સીલસમ્પદાય અત્તમનો હોતિ, નો ચ ખો પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તાય સીલસમ્પદાય ન અત્તાનુક્કંસેતિ, ન પરં વમ્ભેતિ. સીલસમ્પદાય ચ યે અઞ્ઞે ધમ્મા ઉત્તરિતરા ચ પણીતતરા ચ તેસં ધમ્માનં સચ્છિકિરિયાય છન્દં જનેતિ, વાયમતિ, અનોલીનવુત્તિકો ચ હોતિ અસાથલિકો. સો સમાધિસમ્પદં આરાધેતિ. સો તાય સમાધિસમ્પદાય અત્તમનો હોતિ, નો ચ ખો પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તાય સમાધિસમ્પદાય ન અત્તાનુક્કંસેતિ, ન પરં વમ્ભેતિ. સમાધિસમ્પદાય ચ યે અઞ્ઞે ધમ્મા ઉત્તરિતરા ચ પણીતતરા ચ તેસં ધમ્માનં સચ્છિકિરિયાય છન્દં જનેતિ, વાયમતિ, અનોલીનવુત્તિકો ચ હોતિ અસાથલિકો. સો ઞાણદસ્સનં આરાધેતિ. સો તેન ઞાણદસ્સનેન અત્તમનો હોતિ, નો ચ ખો પરિપુણ્ણસઙ્કપ્પો. સો તેન ઞાણદસ્સનેન ન અત્તાનુક્કંસેતિ, ન પરં વમ્ભેતિ. ઞાણદસ્સનેન ચ યે અઞ્ઞે ધમ્મા ઉત્તરિતરા ચ પણીતતરા ચ તેસં ધમ્માનં સચ્છિકિરિયાય છન્દં જનેતિ, વાયમતિ, અનોલીનવુત્તિકો ચ હોતિ અસાથલિકો.

૩૨૩. ''કતમે ચ, બ્રાહ્મણ, ધમ્મા ઞાણદસ્સનેન ઉત્તરિતરા ચ પણીતતરા ચ? ઇધ, બ્રાહ્મણ, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયમ્પિ ખો, બ્રાહ્મણ, ધમ્મો ઞાણદસ્સનેન ઉત્તરિતરો ચ પણીતતરો ચ.

''પુન ચપરં, બ્રાહ્મણ, ભિક્ખુ વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયમ્પિ ખો, બ્રાહ્મણ, ધમ્મો ઞાણદસ્સનેન ઉત્તરિતરો ચ પણીતતરો ચ.

''પુન ચપરં, બ્રાહ્મણ, ભિક્ખુ પીતિયા ચ વિરાગા ઉપેક્ખકો ચ વિહરતિ, સતો ચ સમ્પજાનો સુખઞ્ચ કાયેન પટિસંવેદેતિ, યં તં અરિયા આચિક્ખન્તિ – 'ઉપેક્ખકો સતિમા સુખવિહારી'તિ તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ.

અયમ્પિ ખો , બ્રાહ્મણ, ધમ્મો ઞાણદસ્સનેન ઉત્તરિતરો ચ પણીતતરો ચ.

‘‘પુન ચપરં, બ્રાહ્મણ, ભિક્ખુ સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયમ્પિ ખો, બ્રાહ્મણ, ધમ્મો ઞાણદસ્સનેન ઉત્તરિતરો ચ પણીતતરો ચ.

‘‘પુન ચપરં, બ્રાહ્મણ, ભિક્ખુ સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા ‘અનન્તો આકાસો’તિ આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયમ્પિ ખો, બ્રાહ્મણ, ધમ્મો ઞાણદસ્સનેન ઉત્તરિતરો ચ પણીતતરો ચ.

‘‘પુન ચપરં, બ્રાહ્મણ, ભિક્ખુ સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘અનન્તં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયમ્પિ ખો, બ્રાહ્મણ, ધમ્મો ઞાણદસ્સનેન ઉત્તરિતરો ચ પણીતતરો ચ.

‘‘પુન ચપરં, બ્રાહ્મણ, ભિક્ખુ સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘નત્થિ કિઞ્ચી’તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયમ્પિ ખો, બ્રાહ્મણ, ધમ્મો ઞાણદસ્સનેન ઉત્તરિતરો ચ પણીતતરો ચ.

‘‘પુન ચપરં, બ્રાહ્મણ, ભિક્ખુ સબ્બસો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયમ્પિ ખો, બ્રાહ્મણ, ધમ્મો ઞાણદસ્સનેન ઉત્તરિતરો ચ પણીતતરો ચ.

‘‘પુન ચપરં, બ્રાહ્મણ, ભિક્ખુ સબ્બસો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, પઞ્ઞાય ચસ્સ દિસ્વા આસવા પરિક્ખીણા હોન્તિ. અયમ્પિ ખો, બ્રાહ્મણ, ધમ્મો ઞાણદસ્સનેન ઉત્તરિતરો ચ પણીતતરો ચ. ઇમે ખો, બ્રાહ્મણ, ધમ્મા ઞાણદસ્સનેન ઉત્તરિતરા ચ પણીતતરા ચ.

૩૨૪. ‘‘સેય્યથાપિ સો, બ્રાહ્મણ, પુરિસો સારત્થિકો સારગવેસી સારપરિયેસનં ચરમાનો મહતો રુક્ખસ્સ તિટ્ઠતો સારવતો સારંયેવ છેત્વા આદાય પક્કન્તો ‘સાર’ન્તિ જાનમાનો. યઞ્ચસ્સ સારેન સારકરણીયં તઞ્ચસ્સ અત્થં અનુભવિસ્સતિ. તથૂપમાહં, બ્રાહ્મણ, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ.

‘‘ઇતિ ખો, બ્રાહ્મણ, નયિદં બ્રહ્મચરિયં લાભસક્કારસિલોકાનિસંસં, ન સીલસમ્પદાનિસંસં, ન સમાધિસમ્પદાનિસંસં, ન ઞાણદસ્સનાનિસંસં. યા ચ ખો અયં , બ્રાહ્મણ, અકુપ્પા ચેતોવિમુત્તિ – એતદત્થમિદં, બ્રાહ્મણ, બ્રહ્મચરિયં, એતં સારં એતં પરિયોસાન’’ન્તિ.

એવં વુત્તે, પિઙ્ગલકોચ્છો બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ, અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ... પે॰... ઉપાસકં મં ભવં ગોતમો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત’’ન્તિ.

ચૂળસારોપમસુત્તં નિટ્ઠિતં દસમં.

ઓપમ્મવગ્ગો નિટ્ઠિતો તતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

મોળિયફગ્ગુનરિઙ્ગ્ગ નામો, અન્ધવને કથિપુણ્ણં નિવાપો;
રાસિકણેરુમહાગજનામો, સારૂપમો [સારવરો (સ્યા॰), સારવનો (ક॰)] પુન પિઙ્ગલકોચ્છો.

૪. મહાયમકવગ્ગો

૧.ચૂળગોસિઙ્ગસુત્તં

૩૨૫. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા નાતિકે [નાદિકે (સી॰ સ્યા॰ પી॰), ઞાતિકે (ક॰)] વિહરતિ ગિઞ્જકાવસથે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા ચ અનુરુદ્ધો આયસ્મા ચ નન્દિયો આયસ્મા ચ કિમિલો [કિમ્બિલો (સી॰ પી॰ ક॰)] ગોસિઙ્ગસાલવનદાયે વિહરન્તિ. અથ ખો ભગવા સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેન ગોસિઙ્ગસાલવનદાયો તેનુપસઙ્કમિ. અદ્દસા ખો દાયપાલો ભગવન્તં દૂરતોવ આગચ્છન્તં. દિસ્વાન ભગવન્તં એતદવોચ – ''મા, સમણ, એતં દાયં પાવિસિ. સન્તેત્થ તયો કુલપુત્તા અત્તકામરૂપા વિહરન્તિ. મા તેસં અફાસુમકાસી''તિ.

અસ્સોસિ ખો આયસ્મા અનુરુદ્ધો દાયપાલસ્સ ભગવતા સદ્ધિં મન્તયમાનસ્સ. સુત્વાન દાયપાલં એતદવોચ – ''મા, આવુસો દાયપાલ, ભગવન્તં વારેસિ. સત્થા નો ભગવા અનુપ્પત્તો''તિ. અથ ખો આયસ્મા અનુરુદ્ધો યેનાયસ્મા ચ નન્દિયો આયસ્મા ચ કિમિલો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તઞ્ચ નન્દિયં આયસ્મન્તઞ્ચ કિમિલં એતદવોચ – ''અભિક્કમથાયસ્મન્તો, અભિક્કમથાયસ્મન્તો, સત્થા નો ભગવા અનુપ્પત્તો''તિ. અથ ખો આયસ્મા ચ અનુરુદ્ધો આયસ્મા ચ નન્દિયો આયસ્મા ચ કિમિલો ભગવન્તં પચ્ચુગ્ગન્ત્વા – એકો ભગવતો પત્તચીવરં પટિગ્ગહેસિ, એકો આસનં પઞ્ઞપેસિ, એકો પાદોદકં ઉપટ્ઠાપેસિ. નિસીદિ ભગવા પઞ્ઞત્તે આસને. નિસજ્જ ખો ભગવા પાદે પક્ખાલેસિ. તેપિ ખો આયસ્મન્તો ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં અનુરુદ્ધં ભગવા એતદવોચ –

૩૨૬. ''કચ્ચિ વો, અનુરુદ્ધા, ખમનીયં, કચ્ચિ યાપનીયં, કચ્ચિ પિણ્ડકેન ન કિલમથા''તિ ? ''ખમનીયં, ભગવા, યાપનીયં, ભગવા; ન ચ મયં, ભન્તે, પિણ્ડકેન કિલમામા''તિ. ''કચ્ચિ પન વો, અનુરુદ્ધા, સમગ્ગા સમ્મોદમાના અવિવદમાના ખીરોદકીભૂતા અઞ્ઞમઞ્ઞં પિયચક્ખૂહિ સમ્પસ્સન્તા વિહરથા''તિ? ''તગ્ઘ મયં , ભન્તે, સમગ્ગા સમ્મોદમાના અવિવદમાના ખીરોદકીભૂતા અઞ્ઞમઞ્ઞં પિયચક્ખૂહિ સમ્પસ્સન્તા વિહરામા''તિ. ''યથા કથં પન તુમ્હે, અનુરુદ્ધા, સમગ્ગા સમ્મોદમાના અવિવદમાના ખીરોદકીભૂતા અઞ્ઞમઞ્ઞં પિયચક્ખૂહિ સમ્પસ્સન્તા વિહરથા''તિ? ''ઇધ મય્હં, ભન્તે, એવં હોતિ – 'લાભા વત મે, સુલદ્ધં વત મે, યોહં એવરૂપેહિ સબ્રહ્મચારીહિ સદ્ધિં વિહરામી'તિ. તસ્સ મય્હં, ભન્તે, ઇમેસુ આયસ્મન્તેસુ મેત્તં કાયકમ્મં પચ્ચુપટ્ઠિતં આવિ ચેવ રહો ચ; મેત્તં વચીકમ્મં પચ્ચુપટ્ઠિતં આવિ ચેવ રહો ચ; મેત્તં મનોકમ્મં પચ્ચુપટ્ઠિતં આવિ ચેવ રહો ચ. તસ્સ મય્હં, ભન્તે, એવં હોતિ – 'યંનૂનાહં સકં ચિત્તં નિક્ખિપિત્વા ઇમેસંયેવ આયસ્મન્તાનં ચિત્તસ્સ વસેન વત્તેય્ય'ન્તિ. સો ખો અહં, ભન્તે, સકં ચિત્તં નિક્ખિપિત્વા ઇમેસંયેવ આયસ્મન્તાનં ચિત્તસ્સ વસેન વત્તામિ. નાના હિ ખો નો, ભન્તે, કાયા એકઞ્ચ પન મઞ્ઞે ચિત્ત''ન્તિ.

આયસ્માપિ ખો નન્દિયો…પે॰… આયસ્માપિ ખો કિમિલો ભગવન્તં એતદવોચ – ''મય્હમ્પિ, ભન્તે, એવં હોતિ – 'લાભા વત મે, સુલદ્ધં વત મે, યોહં એવરૂપેહિ સબ્રહ્મચારીહિ સદ્ધિં વિહરામી'તિ. તસ્સ મય્હં, ભન્તે, ઇમેસુ આયસ્મન્તેસુ મેત્તં કાયકમ્મં પચ્ચુપટ્ઠિતં આવિ ચેવ રહો ચ, મેત્તં વચીકમ્મં પચ્ચુપટ્ઠિતં આવિ ચેવ રહો ચ, મેત્તં મનોકમ્મં પચ્ચુપટ્ઠિતં આવિ ચેવ રહો ચ. તસ્સ મય્હં, ભન્તે, એવં હોતિ – 'યંનૂનાહં સકં ચિત્તં નિક્ખિપિત્વા

ઇમેસંયેવ આયસ્મન્તાનં ચિત્તસ્સ વસેન વત્તેય્ય’ન્તિ. સો ખો અહં, ભન્તે, સકં ચિત્તં નિક્ખિપિત્વા ઇમેસંયેવ આયસ્મન્તાનં ચિત્તસ્સ વસેન વત્તામિ. નાના હિ ખો નો, ભન્તે, કાયા એકઞ્ચ પન મઞ્ઞે ચિત્તન્તિ.

‘‘એવં ખો મયં, ભન્તે, સમગ્ગા સમ્મોદમાના અવિવદમાના ખીરોદકીભૂતા અઞ્ઞમઞ્ઞં પિયચક્ખૂહિ સમ્પસ્સન્તા વિહરામા’’તિ.

૩૨૭. ‘‘સાધુ સાધુ, અનુરુદ્ધા! કચ્ચિ પન વો, અનુરુદ્ધા, અપ્પમત્તા આતાપિનો પહિતત્તા વિહરથા’’તિ? ‘‘તગ્ઘ મયં, ભન્તે, અપ્પમત્તા આતાપિનો પહિતત્તા વિહરામા’’તિ. ‘‘યથા કથં પન તુમ્હે, અનુરુદ્ધા, અપ્પમત્તા આતાપિનો પહિતત્તા વિહરથા’’તિ? ‘‘ઇધ, ભન્તે, અમ્હાકં યો પઠમં ગામતો પિણ્ડાય પટિક્કમતિ સો આસનાનિ પઞ્ઞપેતિ, પાનીયં પરિભોજનીયં ઉપટ્ઠાપેતિ, અવક્કારપાતિં ઉપટ્ઠાપેતિ. યો પચ્છા ગામતો પિણ્ડાય પટિક્કમતિ, સચે હોતિ ભુત્તાવસેસો સચે આકઙ્ખતિ ભુઞ્જતિ, નો ચે આકઙ્ખતિ અપ્પહરિતે વા છડ્ડેતિ, અપ્પાણકે વા ઉદકે ઓપિલાપેતિ. સો આસનાનિ પટિસામેતિ, પાનીયં પરિભોજનીયં પટિસામેતિ, અવક્કારપાતિં પટિસામેતિ, ભત્તગ્ગં સમ્મજ્જતિ. યો પસ્સતિ પાનીયઘટં વા પરિભોજનીયઘટં વા વચ્ચઘટં વા રિત્તં તુચ્છં સો ઉપટ્ઠાપેતિ. સચસ્સ હોતિ અવિસય્હં, હત્થવિકારેન દુતિયં આમન્તેત્વા હત્થવિલઙ્ઘકેન ઉપટ્ઠાપેમ, ન ત્વેવ મયં, ભન્તે, તપ્પચ્ચયા વાચં ભિન્દામ. પઞ્ચાહિકં ખો પન મયં, ભન્તે, સબ્બરત્તિકં ધમ્મિયા કથાય સન્નિસીદામ. એવં ખો મયં, ભન્તે, અપ્પમત્તા આતાપિનો પહિતત્તા વિહરામા’’તિ.

૩૨૮. ‘‘સાધુ સાધુ, અનુરુદ્ધા! અત્થિ પન વો, અનુરુદ્ધા, એવં અપ્પમત્તાનં આતાપીનં પહિતત્તાનં વિહરન્તાનં ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસો અધિગતો ફાસુવિહારો’’તિ? ‘‘કિઞ્હિ નો સિયા, ભન્તે! ઇધ મયં, ભન્તે, યાવદેવ આકઙ્ખામ વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામ. અયં ખો નો, ભન્તે, અમ્હાકં અપ્પમત્તાનં આતાપીનં પહિતત્તાનં વિહરન્તાનં ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસો અધિગતો ફાસુવિહારો’’તિ.

‘‘સાધુ સાધુ, અનુરુદ્ધા! એતસ્સ પન વો, અનુરુદ્ધા, વિહારસ્સ સમતિક્કમાય એતસ્સ વિહારસ્સ પટિપ્પસ્સદ્ધિયા અત્થઞ્ઞો ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસો અધિગતો ફાસુવિહારો’’તિ? ‘‘કિઞ્હિ નો સિયા, ભન્તે! ઇધ મયં, ભન્તે, યાવદેવ આકઙ્ખામ વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામ. એતસ્સ, ભન્તે, વિહારસ્સ સમતિક્કમાય એતસ્સ વિહારસ્સ પટિપ્પસ્સદ્ધિયા અયમઞ્ઞો ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસો અધિગતો ફાસુવિહારો’’તિ.

‘‘સાધુ સાધુ, અનુરુદ્ધા! એતસ્સ પન વો, અનુરુદ્ધા, વિહારસ્સ સમતિક્કમાય એતસ્સ વિહારસ્સ પટિપ્પસ્સદ્ધિયા અત્થઞ્ઞો ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસો અધિગતો ફાસુવિહારો’’તિ? ‘‘કિઞ્હિ નો સિયા, ભન્તે! ઇધ મયં, ભન્તે, યાવદેવ આકઙ્ખામ પીતિયા ચ વિરાગા ઉપેક્ખકા ચ વિહરામ, સતા ચ સમ્પજાના, સુખઞ્ચ કાયેન પટિસંવેદેમ, યં તં અરિયા આચિક્ખન્તિ – ‘ઉપેક્ખકો સતિમા સુખવિહારી’તિ તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામ. એતસ્સ, ભન્તે, વિહારસ્સ સમતિક્કમાય એતસ્સ વિહારસ્સ પટિપ્પસ્સદ્ધિયા અયમઞ્ઞો ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસો અધિગતો ફાસુવિહારો’’તિ.

‘‘સાધુ સાધુ, અનુરુદ્ધા! એતસ્સ પન વો, અનુરુદ્ધા, વિહારસ્સ સમતિક્કમાય એતસ્સ વિહારસ્સ પટિપ્પસ્સદ્ધિયા અત્થઞ્ઞો ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસો અધિગતો ફાસુવિહારો’’તિ ? ‘‘કિઞ્હિ નો સિયા, ભન્તે! ઇધ મયં, ભન્તે, યાવદેવ આકઙ્ખામ સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના, પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા, અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામ. એતસ્સ, ભન્તે, વિહારસ્સ સમતિક્કમાય એતસ્સ વિહારસ્સ પટિપ્પસ્સદ્ધિયા અયમઞ્ઞો ઉત્તરિ મનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસો અધિગતો ફાસુવિહારો’’તિ.

‘‘સાધુ સાધુ, અનુરુદ્ધા! એતસ્સ પન વો, અનુરુદ્ધા, વિહારસ્સ સમતિક્કમાય એતસ્સ વિહારસ્સ પટિપ્પસ્સદ્ધિયા અત્થઞ્ઞો ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસો અધિગતો ફાસુવિહારો’’તિ? ‘‘કિઞ્હિ નો સિયા, ભન્તે! ઇધ મયં, ભન્તે, યાવદેવ આકઙ્ખામ સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા ‘અનન્તો આકાસો’તિ આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામ. એતસ્સ, ભન્તે, વિહારસ્સ સમતિક્કમાય એતસ્સ વિહારસ્સ પટિપ્પસ્સદ્ધિયા અયમઞ્ઞો ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસો અધિગતો ફાસુવિહારો’’તિ.

‘‘સાધુ સાધુ, અનુરુદ્ધા! એતસ્સ પન વો, અનુરુદ્ધા, વિહારસ્સ સમતિક્કમાય એતસ્સ વિહારસ્સ પટિપ્પસ્સદ્ધિયા અત્થઞ્ઞો ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસો અધિગતો ફાસુવિહારો’’તિ? ‘‘કિઞ્હિ નો સિયા, ભન્તે! ઇધ મયં, ભન્તે, યાવદેવ આકઙ્ખામ સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘અનન્તં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામ...પે॰... સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘નત્થિ કિઞ્ચી’તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામ...પે॰... સબ્બસો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામ. એતસ્સ, ભન્તે, વિહારસ્સ સમતિક્કમાય એતસ્સ વિહારસ્સ પટિપ્પસ્સદ્ધિયા અયમઞ્ઞો ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસો અધિગતો ફાસુવિહારો’’તિ.

૩૨૯. ‘‘સાધુ સાધુ, અનુરુદ્ધા! એતસ્સ પન વો, અનુરુદ્ધા, વિહારસ્સ સમતિક્કમાય એતસ્સ વિહારસ્સ પટિપ્પસ્સદ્ધિયા અત્થઞ્ઞો ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસો અધિગતો ફાસુવિહારો’’તિ? ‘‘કિઞ્હિ નો સિયા, ભન્તે! ઇધ મયં, ભન્તે, યાવદેવ આકઙ્ખામ સબ્બસો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામ, પઞ્ઞાય ચ નો દિસ્વા આસવા પરિક્ખીણા. એતસ્સ, ભન્તે, વિહારસ્સ સમતિક્કમાય એતસ્સ વિહારસ્સ પટિપ્પસ્સદ્ધિયા અયમઞ્ઞો ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસો અધિગતો ફાસુવિહારો. ઇમમ્હા ચ મયં, ભન્તે, ફાસુવિહારા અઞ્ઞં ફાસુવિહારં ઉત્તરિતરં વા પણીતતરં વા ન સમનુપસ્સામા’’તિ. ‘‘સાધુ સાધુ, અનુરુદ્ધા! ઇમમ્હા ફાસુવિહારા ઉત્તરિતરો વા પણીતતરો વા ફાસુવિહારો નત્થી’’તિ.

૩૩૦. અથ ખો ભગવા આયસ્મન્તઞ્ચ અનુરુદ્ધં આયસ્મન્તઞ્ચ નન્દિયં આયસ્મન્તઞ્ચ કિમિલં ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેત્વા સમાદપેત્વા સમુત્તેજેત્વા સમ્પહંસેત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કામિ. અથ ખો આયસ્મા ચ અનુરુદ્ધો આયસ્મા ચ નન્દિયો આયસ્મા ચ કિમિલો ભગવન્તં અનુસંયાયિત્વા [અનુસંસાવેત્વા (સી॰), અનુસાવેત્વા (ટીકા)] તતો પટિનિવત્તિત્વા આયસ્મા ચ નન્દિયો આયસ્મા ચ કિમિલો આયસ્મન્તં અનુરુદ્ધં એતદવોચું – ‘‘કિં નુ ખો મયં આયસ્મતો અનુરુદ્ધસ્સ એવમારોચિમ્હ – ‘ઇમાસઞ્ચ ઇમાસઞ્ચ વિહારસમાપત્તીનં મયં લાભિનો’તિ, યં નો આયસ્મા અનુરુદ્ધો ભગવતો સમ્મુખા યાવ આસવાનં ખયા પકાસેતી’’તિ? ‘‘ન ખો મે આયસ્મન્તો એવમારોચેસું –

‘ઇમાસઞ્ચ ઇમાસઞ્ચ વિહારસમાપત્તીનં મયં લાભિનો’તિ, અપિ ચ મે આયસ્મન્તાનં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ વિદિતો – ‘ઇમાસઞ્ચ ઇમાસઞ્ચ વિહારસમાપત્તીનં ઇમે આયસ્મન્તો લાભિનો’તિ. દેવતાપિ મે એતમત્થં આરોચેસું – ‘ઇમાસઞ્ચ ઇમાસઞ્ચ વિહારસમાપત્તીનં ઇમે આયસ્મન્તો લાભિનો’તિ. તમેનં ભગવતા પઞ્હાભિપુટ્ઠેન બ્યાકત’’ન્તિ.

૩૩૧. અથ ખો દીઘો પરજનો યક્ખો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતો ખો દીઘો પરજનો યક્ખો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘લાભા વત, ભન્તે, વજ્જીનં, સુલદ્ધલાભા વજ્જિપજાય, યત્થ તથાગતો વિહરતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો, ઇમે ચ તયો કુલપુત્તા – આયસ્મા ચ અનુરુદ્ધો, આયસ્મા ચ નન્દિયો, આયસ્મા ચ કિમિલો’’તિ. દીઘસ્સ પરજનસ્સ યક્ખસ્સ સદ્દં સુત્વા ભુમ્મા દેવા સદ્દમનુસ્સાવેસું – ‘લાભા વત, ભો, વજ્જીનં, સુલદ્ધલાભા વજ્જિપજાય, યત્થ તથાગતો વિહરતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો, ઇમે ચ તયો કુલપુત્તા – આયસ્મા ચ અનુરુદ્ધો, આયસ્મા ચ નન્દિયો, આયસ્મા ચ કિમિલો’તિ. ભુમ્માનં દેવાનં સદ્દં સુત્વા ચાતુમહારાજિકા દેવા…પે॰… તાવતિંસા દેવા…પે॰… યામા દેવા…પે॰… તુસિતા દેવા…પે॰… નિમ્માનરતી દેવા…પે॰… પરનિમ્મિતવસવત્તી દેવા…પે॰… બ્રહ્મકાયિકા દેવા સદ્દમનુસ્સાવેસું – ‘‘લાભા વત, ભો, વજ્જીનં, સુલદ્ધલાભા વજ્જિપજાય, યત્થ તથાગતો વિહરતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો, ઇમે ચ તયો કુલપુત્તા – આયસ્મા ચ અનુરુદ્ધો, આયસ્મા ચ નન્દિયો, આયસ્મા ચ કિમિલો’’તિ. ઇતિહ તે આયસ્મન્તો તેન ખણેન (તેન લયેન) [( ) સી॰ સ્યા॰ પી॰ પોત્થકેસુ નત્થિ] તેન મુહુત્તેન યાવબ્રહ્મલોકા વિદિતા [સંવિદિતા (ક॰)] અહેસું.

‘‘એવમેતં, દીઘ, એવમેતં, દીઘ! યસ્માપિ, દીઘ, કુલા એતે તયો કુલપુત્તા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતા, તઞ્ચેપિ કુલં એતે તયો કુલપુત્તે પસન્નચિત્તં અનુસ્સરેય્ય, તસ્સપાસ્સ કુલસ્સ દીઘરત્તં હિતાય સુખાય. યસ્માપિ, દીઘ, કુલપરિવટ્ટા એતે તયો કુલપુત્તા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતા, સો ચેપિ કુલપરિવટ્ટો એતે તયો કુલપુત્તે પસન્નચિત્તો અનુસ્સરેય્ય, તસ્સપાસ્સ કુલપરિવટ્ટસ્સ દીઘરત્તં હિતાય સુખાય. યસ્માપિ, દીઘ, ગામા એતે તયો કુલપુત્તા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતા, સો ચેપિ ગામો એતે તયો કુલપુત્તે પસન્નચિત્તો અનુસ્સરેય્ય, તસ્સપાસ્સ ગામસ્સ દીઘરત્તં હિતાય સુખાય. યસ્માપિ, દીઘ, નિગમા એતે તયો કુલપુત્તા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતા, સો ચેપિ નિગમો એતે તયો કુલપુત્તે પસન્નચિત્તો અનુસ્સરેય્ય, તસ્સપાસ્સ નિગમસ્સ દીઘરત્તં હિતાય સુખાય. યસ્માપિ, દીઘ, નગરા એતે તયો કુલપુત્તા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતા, તઞ્ચેપિ નગરં એતે તયો કુલપુત્તે પસન્નચિત્તં અનુસ્સરેય્ય, તસ્સપાસ્સ નગરસ્સ દીઘરત્તં હિતાય સુખાય. યસ્માપિ, દીઘ, જનપદા એતે તયો કુલપુત્તા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતા, સો ચેપિ જનપદો એતે તયો કુલપુત્તે પસન્નચિત્તો અનુસ્સરેય્ય, તસ્સપાસ્સ જનપદસ્સ દીઘરત્તં હિતાય સુખાય. સબ્બે ચેપિ, દીઘ, ખત્તિયા એતે તયો કુલપુત્તે પસન્નચિત્તા અનુસ્સરેય્યું, સબ્બેસાનંપાસ્સ ખત્તિયાનં દીઘરત્તં હિતાય સુખાય. સબ્બે ચેપિ, દીઘ, બ્રાહ્મણા…પે॰… સબ્બે ચેપિ, દીઘ, વેસ્સા…પે॰… સબ્બે ચેપિ, દીઘ, સુદ્દા એતે તયો કુલપુત્તે પસન્નચિત્તા અનુસ્સરેય્યું, સબ્બેસાનંપાસ્સ સુદ્દાનં દીઘરત્તં હિતાય સુખાય. સદેવકો ચેપિ, દીઘ, લોકો સમારકો સબ્રહ્મકો સસ્સમણબ્રાહ્મણી પજા સદેવમનુસ્સા એતે તયો કુલપુત્તે પસન્નચિત્તા અનુસ્સરેય્ય, સદેવકસ્સપાસ્સ લોકસ્સ સમારકસ્સ સબ્રહ્મકસ્સ સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય દીઘરત્તં હિતાય સુખાય. પસ્સ, દીઘ, યાવ એતે તયો કુલપુત્તા બહુજનહિતાય પટિપન્ના બહુજનસુખાય લોકાનુકમ્પાય, અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાન’’ન્તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમનો દીઘો પરજનો યક્ખો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દીતિ.

ચૂળગોસિઙ્ગસુત્તં નિટ્ઠિતં પઠમં.

૨. મહાગોસિઙ્ગસુત્તં

૩૩૨. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા ગોસિઙ્ગસાલવનદાયે વિહરતિ સમ્બહુલેહિ અભિઞ્ઞાતેહિ અભિઞ્ઞાતેહિ થેરેહિ સાવકેહિ સદ્ધિં – આયસ્મતા ચ સારિપુત્તેન આયસ્મતા ચ મહામોગ્ગલ્લાનેન આયસ્મતા ચ મહાકસ્સપેન આયસ્મતા ચ અનુરુદ્ધેન આયસ્મતા ચ રેવતેન આયસ્મતા ચ આનન્દેન, અઞ્ઞેહિ ચ અભિઞ્ઞાતેહિ અભિઞ્ઞાતેહિ થેરેહિ સાવકેહિ સદ્ધિં. અથ ખો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેનાયસ્મા મહાકસ્સપો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં મહાકસ્સપં એતદવોચ – ‘‘આયામાવુસો, કસ્સપ, યેનાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિસ્સામ ધમ્મસ્સવનાયા’’તિ. ‘‘એવમાવુસો’’તિ ખો આયસ્મા મહાકસ્સપો આયસ્મતો મહામોગ્ગલ્લાનસ્સ પચ્ચસ્સોસિ. અથ ખો આયસ્મા ચ મહામોગ્ગલ્લાનો આયસ્મા ચ મહાકસ્સપો આયસ્મા ચ અનુરુદ્ધો યેનાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિંસુ ધમ્મસ્સવનાય. અદ્દસા ખો આયસ્મા આનન્દો આયસ્મન્તઞ્ચ મહામોગ્ગલ્લાનં આયસ્મન્તઞ્ચ મહાકસ્સપં આયસ્મન્તઞ્ચ અનુરુદ્ધં યેનાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમન્તે ધમ્મસ્સવનાય. દિસ્વાન યેનાયસ્મા રેવતો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં રેવતં એતદવોચ – ‘‘ઉપસઙ્કમન્તા ખો અમૂ, આવુસો [આયસ્મન્તાવુસો (ક॰)] રેવત, સપ્પુરિસા યેનાયસ્મા સારિપુત્તો તેન ધમ્મસ્સવનાય. આયામાવુસો રેવત, યેનાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિસ્સામ ધમ્મસ્સવનાયા’’તિ. ‘‘એવમાવુસો’’તિ ખો આયસ્મા રેવતો આયસ્મતો આનન્દસ્સ પચ્ચસ્સોસિ. અથ ખો આયસ્મા ચ રેવતો આયસ્મા ચ આનન્દો યેનાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિંસુ ધમ્મસ્સવનાય.

૩૩૩. અદ્દસા ખો આયસ્મા સારિપુત્તો આયસ્મન્તઞ્ચ રેવતં આયસ્મન્તઞ્ચ આનન્દં દૂરતોવ આગચ્છન્તે. દિસ્વાન આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચ – ‘‘એતુ ખો આયસ્મા આનન્દો! સ્વાગતં આયસ્મતો આનન્દસ્સ ભગવતો ઉપટ્ઠાકસ્સ ભગવતો સન્તિકાવચરસ્સ! રમણીયં, આવુસો આનન્દ, ગોસિઙ્ગસાલવનં, દોસિના રત્તિ, સબ્બફાલિફુલ્લા [સબ્બપાલિફુલ્લા (સી॰)] સાલા, દિબ્બા, મઞ્ઞે, ગન્ધા સમ્પવન્તિ; કથંરૂપેન, આવુસો આનન્દ, ભિક્ખુના ગોસિઙ્ગસાલવનં સોભેય્યા’’તિ? ‘‘ઇધાવુસો સારિપુત્ત , ભિક્ખુ બહુસ્સુતો હોતિ સુતધરો સુતસન્નિચયો. યે તે ધમ્મા આદિકલ્યાણા મજ્ઝેકલ્યાણા પરિયોસાનકલ્યાણા સાત્થા સબ્યઞ્જના; કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં અભિવદન્તિ, તથારૂપાસ્સ ધમ્મા બહુસ્સુતા હોન્તિ, ધાતા [ધતા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)], વચસા પરિચિતા, મનસાનુપેક્ખિતા, દિટ્ઠિયા સુપ્પટિવિદ્ધા. સો ચતસ્સન્નં પરિસાનં ધમ્મં દેસેતિ પરિમણ્ડલેહિ પદબ્યઞ્જનેહિ અનુપ્પબન્ધેહિ [અપ્પબદ્ધેહિ (સી॰ પી॰)] અનુસયસમુગ્ઘાતાય. એવરૂપેન ખો, આવુસો સારિપુત્ત, ભિક્ખુના ગોસિઙ્ગસાલવનં સોભેય્યા’’તિ.

૩૩૪. એવં વુત્તે, આયસ્મા સારિપુત્તો આયસ્મન્તં રેવતં એતદવોચ – ‘‘બ્યાકતં ખો, આવુસો રેવત, આયસ્મતા આનન્દેન યથાસકં પટિભાનં. તત્થ દાનિ મયં આયસ્મન્તં રેવતં પુચ્છામ – ‘રમણીયં, આવુસો રેવત, ગોસિઙ્ગસાલવનં, દોસિના રત્તિ, સબ્બફાલિફુલ્લા સાલા, દિબ્બા, મઞ્ઞે, ગન્ધા સમ્પવન્તિ; કથંરૂપેન, આવુસો રેવત, ભિક્ખુના ગોસિઙ્ગસાલવનં સોભેય્યા’’’તિ? ‘‘ઇધાવુસો સારિપુત્ત, ભિક્ખુ પટિસલ્લાનારામો હોતિ પટિસલ્લાનરતો, અજ્ઝત્તં ચેતોસમથમનુયુત્તો અનિરાકતજ્ઝાનો, વિપસ્સનાય સમન્નાગતો, બ્રૂહેતા સુઞ્ઞાગારાનં. એવરૂપેન ખો, આવુસો સારિપુત્ત, ભિક્ખુના ગોસિઙ્ગસાલવનં સોભેય્યા’’તિ.

૩૩૫. એવં વુત્તે, આયસ્મા સારિપુત્તો આયસ્મન્તં અનુરુદ્ધં એતદવોચ – ‘‘બ્યાકતં ખો, આવુસો અનુરુદ્ધ, આયસ્મતા રેવતેન યથાસકં પટિભાનં. તત્થ દાનિ મયં આયસ્મન્તં અનુરુદ્ધં પુચ્છામ – ‘રમણીયં, આવુસો અનુરુદ્ધ, ગોસિઙ્ગસાલવનં, દોસિના રત્તિ, સબ્બફાલિફુલ્લા સાલા, દિબ્બા, મઞ્ઞે, ગન્ધા સમ્પવન્તિ; કથંરૂપેન, આવુસો અનુરુદ્ધ, ભિક્ખુના ગોસિઙ્ગસાલવનં સોભેય્યા’’’તિ? ‘‘ઇધાવુસો સારિપુત્ત, ભિક્ખુ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સહસ્સં લોકાનં વોલોકેતિ. સેય્યથાપિ, આવુસો સારિપુત્ત, ચક્ખુમા પુરિસો ઉપરિપાસાદવરગતો સહસ્સં નેમિમણ્ડલાનં વોલોકેય્ય; એવમેવ ખો, આવુસો સારિપુત્ત, ભિક્ખુ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સહસ્સં લોકાનં વોલોકેતિ. એવરૂપેન ખો, આવુસો સારિપુત્ત, ભિક્ખુના ગોસિઙ્ગસાલવનં સોભેય્યા’’તિ.

૩૩૬. એવં વુત્તે, આયસ્મા સારિપુત્તો આયસ્મન્તં મહાકસ્સપં એતદવોચ – ‘‘બ્યાકતં ખો, આવુસો કસ્સપ, આયસ્મતા અનુરુદ્ધેન યથાસકં પટિભાનં. તત્થ દાનિ મયં આયસ્મન્તં મહાકસ્સપં પુચ્છામ – ‘રમણીયં, આવુસો કસ્સપ, ગોસિઙ્ગસાલવનં, દોસિના રત્તિ, સબ્બફાલિફુલ્લા સાલા, દિબ્બા, મઞ્ઞે, ગન્ધા સમ્પવન્તિ; કથંરૂપેન, આવુસો કસ્સપ, ભિક્ખુના ગોસિઙ્ગસાલવનં સોભેય્યા’’’તિ? ‘‘ઇધાવુસો સારિપુત્ત, ભિક્ખુ અત્તના ચ આરઞ્ઞિકો હોતિ આરઞ્ઞિકત્તસ્સ ચ વણ્ણવાદી, અત્તના ચ પિણ્ડપાતિકો હોતિ પિણ્ડપાતિકત્તસ્સ ચ વણ્ણવાદી, અત્તના ચ પંસુકૂલિકો હોતિ પંસુકૂલિકત્તસ્સ ચ વણ્ણવાદી, અત્તના ચ તેચીવરિકો હોતિ તેચીવરિકત્તસ્સ ચ વણ્ણવાદી, અત્તના ચ અપ્પિચ્છો હોતિ અપ્પિચ્છતાય ચ વણ્ણવાદી, અત્તના ચ સન્તુટ્ઠો હોતિ સન્તુટ્ઠિયા ચ વણ્ણવાદી, અત્તના ચ પવિવિત્તો હોતિ પવિવેકસ્સ ચ વણ્ણવાદી, અત્તના ચ અસંસટ્ઠો હોતિ અસંસગ્ગસ્સ ચ વણ્ણવાદી, અત્તના ચ આરદ્ધવીરિયો હોતિ વીરિયારમ્ભસ્સ ચ વણ્ણવાદી, અત્તના ચ સીલસમ્પન્નો હોતિ સીલસમ્પદાય ચ વણ્ણવાદી, અત્તના ચ સમાધિસમ્પન્નો હોતિ સમાધિસમ્પદાય ચ વણ્ણવાદી, અત્તના ચ પઞ્ઞાસમ્પન્નો હોતિ પઞ્ઞાસમ્પદાય ચ વણ્ણવાદી, અત્તના ચ વિમુત્તિસમ્પન્નો હોતિ વિમુત્તિસમ્પદાય ચ વણ્ણવાદી, અત્તના ચ વિમુત્તિઞાણદસ્સનસમ્પન્નો હોતિ વિમુત્તિઞાણદસ્સનસમ્પદાય ચ વણ્ણવાદી. એવરૂપેન ખો, આવુસો સારિપુત્ત , ભિક્ખુના ગોસિઙ્ગસાલવનં સોભેય્યા’’તિ.

૩૩૭. એવં વુત્તે, આયસ્મા સારિપુત્તો આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં એતદવોચ – ‘‘બ્યાકતં ખો, આવુસો મોગ્ગલ્લાન, આયસ્મતા મહાકસ્સપેન યથાસકં પટિભાનં. તત્થ દાનિ મયં આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં પુચ્છામ – ‘રમણીયં, આવુસો મોગ્ગલ્લાન, ગોસિઙ્ગસાલવનં, દોસિના રત્તિ, સબ્બફાલિફુલ્લા સાલા, દિબ્બા, મઞ્ઞે, ગન્ધા સમ્પવન્તિ; કથંરૂપેન, આવુસો મોગ્ગલ્લાન, ભિક્ખુના ગોસિઙ્ગસાલવનં સોભેય્યા’’’તિ? ‘‘ઇધાવુસો સારિપુત્ત, દ્વે ભિક્ખૂ અભિધમ્મકથં કથેન્તિ, તે અઞ્ઞમઞ્ઞં પઞ્હં પુચ્છન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ પઞ્હં પુટ્ઠા વિસ્સજ્જેન્તિ, નો ચ સંસાદેન્તિ [સંસારેન્તિ (ક॰)], ધમ્મી ચ નેસં કથા પવત્તિની હોતિ. એવરૂપેન ખો, આવુસો સારિપુત્ત, ભિક્ખુના ગોસિઙ્ગસાલવનં સોભેય્યા’’તિ.

૩૩૮. અથ ખો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચ – ‘‘બ્યાકતં ખો, આવુસો સારિપુત્ત, અમ્હેહિ સબ્બેહેવ યથાસકં પટિભાનં. તત્થ દાનિ મયં આયસ્મન્તં સારિપુત્તં પુચ્છામ – ‘રમણીયં, આવુસો સારિપુત્ત, ગોસિઙ્ગસાલવનં, દોસિના રત્તિ, સબ્બફાલિફુલ્લા સાલા, દિબ્બા, મઞ્ઞે, ગન્ધા સમ્પવન્તિ; કથંરૂપેન, આવુસો સારિપુત્ત, ભિક્ખુના ગોસિઙ્ગસાલવનં સોભેય્યા’’’તિ? ‘‘ઇધાવુસો મોગ્ગલ્લાન, ભિક્ખુ ચિત્તં વસં વત્તેતિ, નો ચ ભિક્ખુ ચિત્તસ્સ વસેન વત્તતિ. સો યાય વિહારસમાપત્તિયા આકઙ્ખતિ પુબ્બણ્હસમયં વિહરિતું, તાય વિહારસમાપત્તિયા પુબ્બણ્હસમયં વિહરતિ; યાય વિહારસમાપત્તિયા આકઙ્ખતિ મજ્ઝન્હિકસમયં [મજ્ઝન્તિકસમયં

(સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)] વિહરિતું, તાય વિહારસમાપત્તિયા મજ્ઝન્હિકસમયં વિહરતિ; યાય વિહારસમાપત્તિયા આકઙ્ખતિ સાયન્હસમયં વિહરિતું, તાય વિહારસમાપત્તિયા સાયન્હસમયં વિહરતિ. સેય્યથાપિ, આવુસો મોગ્ગલ્લાન, રઞ્ઞો વા રાજમહામત્તસ્સ વા નાનારત્તાનં દુસ્સાનં દુસ્સકરણ્ડકો પૂરો અસ્સ. સો યઞ્ઞદેવ દુસ્સયુગં આકઙ્ખેય્ય પુબ્બણ્હસમયં પારુપિતું, તં તદેવ દુસ્સયુગં પુબ્બણ્હસમયં પારુપેય્ય; યઞ્ઞદેવ દુસ્સયુગં આકઙ્ખેય્ય મજ્ઝન્હિકસમયં પારુપિતું, તં તદેવ દુસ્સયુગં મજ્ઝન્હિકસમયં પારુપેય્ય; યઞ્ઞદેવ દુસ્સયુગં આકઙ્ખેય્ય સાયન્હસમયં પારુપિતું, તં તદેવ દુસ્સયુગં સાયન્હસમયં પારુપેય્ય. એવમેવ ખો, આવુસો મોગ્ગલ્લાન, ભિક્ખુ ચિત્તં વસં વત્તેતિ, નો ચ ભિક્ખુ ચિત્તસ્સ વસેન વત્તતિ. સો યાય વિહારસમાપત્તિયા આકઙ્ખતિ પુબ્બણ્હસમયં વિહરિતું, તાય વિહારસમાપત્તિયા પુબ્બણ્હસમયં વિહરતિ; યાય વિહારસમાપત્તિયા આકઙ્ખતિ મજ્ઝન્હિકસમયં વિહરિતું, તાય વિહારસમાપત્તિયા મજ્ઝન્હિકસમયં વિહરતિ; યાય વિહારસમાપત્તિયા આકઙ્ખતિ સાયન્હસમયં વિહરિતું, તાય વિહારસમાપત્તિયા સાયન્હસમયં વિહરતિ. એવરૂપેન ખો, આવુસો મોગ્ગલ્લાન, ભિક્ખુના ગોસિઙ્ગસાલવનં સોભેય્યા''તિ.

૩૩૯. અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો તે આયસ્મન્તે એતદવોચ – ''બ્યાકતં ખો, આવુસો, અમ્હેહિ સબ્બેહેવ યથાસકં પટિભાનં. આયામાવુસો, યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિસ્સામ; ઉપસઙ્કમિત્વા એતમત્થં ભગવતો આરોચેસ્સામ. યથા નો ભગવા બ્યાકરિસ્સતિ તથા નં ધારેસ્સામા''તિ. ''એવમાવુસો''તિ ખો તે આયસ્મન્તો આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ પચ્ચસ્સોસું. અથ ખો તે આયસ્મન્તો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા સારિપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ – ''અદ્દસં ખો અહં, ભન્તે, આયસ્મન્તઞ્ચ રેવતં આયસ્મન્તઞ્ચ આનન્દં દૂરતોવ આગચ્છન્તે. દિસ્વાન આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચં – 'એતુ ખો આયસ્મા આનન્દો! સ્વાગતં આયસ્મતો આનન્દસ્સ ભગવતો ઉપટ્ઠાકસ્સ ભગવતો સન્તિકાવચરસ્સ! રમણીયં, આવુસો આનન્દ, ગોસિઙ્ગસાલવનં, દોસિના રત્તિ, સબ્બફાલિફુલ્લા સાલા, દિબ્બા, મઞ્ઞે, ગન્ધા સમ્પવન્તિ; કથંરૂપેન, આવુસો આનન્દ, ભિક્ખુના ગોસિઙ્ગસાલવનં સોભેય્યા'તિ? એવં વુત્તે, ભન્તે, આયસ્મા આનન્દો મં એતદવોચ – 'ઇધાવુસો, સારિપુત્ત, ભિક્ખુ બહુસ્સુતો હોતિ સુતધરો...પે॰... અનુસયસમુગ્ઘાતાય. એવરૂપેન ખો, આવુસો સારિપુત્ત, ભિક્ખુના ગોસિઙ્ગસાલવનં સોભેય્યા'''તિ. ''સાધુ સાધુ, સારિપુત્ત! યથા તં આનન્દોવ સમ્મા બ્યાકરમાનો બ્યાકરેય્ય. આનન્દો હિ, સારિપુત્ત, બહુસ્સુતો સુતધરો સુતસન્નિચયો. યે તે ધમ્મા આદિકલ્યાણા મજ્ઝેકલ્યાણા પરિયોસાનકલ્યાણા સાત્થા સબ્યઞ્જના; કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં અભિવદન્તિ, તથારૂપાસ્સ ધમ્મા બહુસ્સુતા હોન્તિ, ધાતા, વચસા પરિચિતા, મનસાનુપેક્ખિતા, દિટ્ઠિયા સુપ્પટિવિદ્ધા. સો ચતસ્સન્નં પરિસાનં ધમ્મં દેસેતિ પરિમણ્ડલેહિ પદબ્યઞ્જનેહિ અનુપ્પબન્ધેહિ અનુસયસમુગ્ઘાતાયા''તિ.

૩૪૦. ''એવં વુત્તે, અહં, ભન્તે, આયસ્મન્તં રેવતં એતદવોચં – 'બ્યાકતં ખો, આવુસો રેવત આયસ્મતા આનન્દેન યથાસકં પટિભાનં. તત્થ દાનિ મયં આયસ્મન્તં રેવતં પુચ્છામ – રમણીયં, આવુસો રેવત, ગોસિઙ્ગસાલવનં, દોસિના રત્તિ, સબ્બફાલિફુલ્લા સાલા, દિબ્બા મઞ્ઞે ગન્ધા સમ્પવન્તિ. કથંરૂપેન, આવુસો રેવત, ભિક્ખુના ગોસિઙ્ગસાલવનં સોભેય્યા'તિ? એવં વુત્તે, ભન્તે, આયસ્મા રેવતો મં એતદવોચ – 'ઇધાવુસો સારિપુત્ત ભિક્ખુ પટિસલ્લાનારામો હોતિ પટિસલ્લાનરતો , અજ્ઝત્તં ચેતોસમથમનુયુત્તો, અનિરાકતજ્ઝાનો, વિપસ્સનાય સમન્નાગતો, બ્રૂહેતા સુઞ્ઞાગારાનં. એવરૂપેન ખો, આવુસો સારિપુત્ત, ભિક્ખુના ગોસિઙ્ગસાલવનં સોભેય્યા'''તિ. ''સાધુ સાધુ, સારિપુત્ત! યથા તં રેવતોવ સમ્મા બ્યાકરમાનો બ્યાકરેય્ય. રેવતો હિ, સારિપુત્ત, પટિસલ્લાનારામો

પટિસલ્લાનરતો, અજ્ઝત્તં ચેતોસમથમનુયુત્તો અનિરાકતજ્ઝાનો, વિપસ્સનાય સમન્નાગતો બ્રૂહેતા સુઞ્ઞાગારાન’’ન્તિ.

૩૪૧. ‘‘એવં વુત્તે, અહં, ભન્તે, આયસ્મન્તં અનુરુદ્ધં એતદવોચં – ‘બ્યાકતં ખો આવુસો અનુરુદ્ધ આયસ્મતા રેવતેન...પે॰... કથંરૂપેન, આવુસો અનુરુદ્ધ, ભિક્ખુના ગોસિઙ્ગસાલવનં સોભેય્યા’તિ. એવં વુત્તે, ભન્તે, આયસ્મા અનુરુદ્ધો મં એતદવોચ – ‘ઇધાવુસો સારિપુત્ત, ભિક્ખુ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સહસ્સં લોકાનં વોલોકેતિ. સેય્યથાપિ, આવુસો સારિપુત્ત, ચક્ખુમા પુરિસો...પે॰... એવરૂપેન ખો આવુસો સારિપુત્ત ભિક્ખુના ગોસિઙ્ગસાલવનં સોભેય્યા’’’તિ. ‘‘સાધુ સાધુ, સારિપુત્ત, યથા તં અનુરુદ્ધોવ સમ્મા બ્યાકરમાનો બ્યાકરેય્ય. અનુરુદ્ધો હિ, સારિપુત્ત, દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સહસ્સં લોકાનં વોલોકેતી’’તિ.

૩૪૨. ‘‘એવં વુત્તે, અહં, ભન્તે, આયસ્મન્તં મહાકસ્સપં એતદવોચં – ‘બ્યાકતં ખો, આવુસો કસ્સપ આયસ્મતા અનુરુદ્ધેન યથાસકં પટિભાનં. તત્થ દાનિ મયં આયસ્મન્તં મહાકસ્સપં પુચ્છામ...પે॰... કથં રૂપેન ખો, આવુસો કસ્સપ, ભિક્ખુના ગોસિઙ્ગસાલવનં સોભેય્યા’તિ? એવં વુત્તે ભન્તે, આયસ્મા મહાકસ્સપો મં એતદવોચ – ‘ઇધાવુસો સારિપુત્ત, ભિક્ખુ અત્તના ચ આરઞ્ઞિકો હોતિ આરઞ્ઞિકત્તસ્સ ચ વણ્ણવાદી, અત્તના ચ પિણ્ડપાતિકો હોતિ...પે॰... અત્તના ચ પંસુકૂલિકો હોતિ...પે॰... અત્તના ચ તેચીવરિકો હોતિ...પે॰... અત્તના ચ અપ્પિચ્છો હોતિ...પે॰... અત્તના ચ સન્તુટ્ઠો હોતિ...પે॰... અત્તના ચ પવિવિત્તો હોતિ...પે॰... અત્તના ચ અસંસટ્ઠો હોતિ...પે॰... અત્તના ચ આરદ્ધવીરિયો હોતિ...પે॰... અત્તના ચ સીલસમ્પન્નો હોતિ...પે॰... અત્તના ચ સમાધિસમ્પન્નો હોતિ...પે॰... અત્તના ચ પઞ્ઞાસમ્પન્નો હોતિ... અત્તના ચ વિમુત્તિસમ્પન્નો હોતિ... અત્તના ચ વિમુત્તિઞાણદસ્સનસમ્પન્નો હોતિ વિમુત્તિઞાણદસ્સનસમ્પદાય ચ વણ્ણવાદી. એવરૂપેન ખો, આવુસો સારિપુત્ત, ભિક્ખુના ગોસિઙ્ગસાલવનં સોભેય્યા’’’તિ . ‘‘સાધુ સાધુ, સારિપુત્ત! યથા તં કસ્સપોવ સમ્મા બ્યાકરમાનો બ્યાકરેય્ય. કસ્સપો હિ, સારિપુત્ત, અત્તના ચ આરઞ્ઞિકો આરઞ્ઞિકત્તસ્સ ચ વણ્ણવાદી, અત્તના ચ પિણ્ડપાતિકો પિણ્ડપાતિકત્તસ્સ ચ વણ્ણવાદી, અત્તના ચ પંસુકૂલિકો પંસુકૂલિકત્તસ્સ ચ વણ્ણવાદી, અત્તના ચ તેચીવરિકો તેચીવરિકત્તસ્સ ચ વણ્ણવાદી, અત્તના ચ અપ્પિચ્છો અપ્પિચ્છતાય ચ વણ્ણવાદી, અત્તના ચ સન્તુટ્ઠો સન્તુટ્ઠિયા ચ વણ્ણવાદી, અત્તના ચ પવિવિત્તો પવિવેકસ્સ ચ વણ્ણવાદી, અત્તના ચ અસંસટ્ઠો અસંસગ્ગસ્સ ચ વણ્ણવાદી, અત્તના ચ આરદ્ધવીરિયો વીરિયારમ્ભસ્સ ચ વણ્ણવાદી, અત્તના ચ સીલસમ્પન્નો સીલસમ્પદાય ચ વણ્ણવાદી, અત્તના ચ સમાધિસમ્પન્નો સમાધિસમ્પદાય ચ વણ્ણવાદી, અત્તના ચ પઞ્ઞાસમ્પન્નો પઞ્ઞાસમ્પદાય ચ વણ્ણવાદી, અત્તના ચ વિમુત્તિસમ્પન્નો વિમુત્તિસમ્પદાય ચ વણ્ણવાદી, અત્તના ચ વિમુત્તિઞાણદસ્સનસમ્પન્નો વિમુત્તિઞાણદસ્સનસમ્પદાય ચ વણ્ણવાદી’’તિ.

૩૪૩. ‘‘એવં વુત્તે, અહં ભન્તે આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં એતદવોચં – ‘બ્યાકતં ખો, આવુસો મોગ્ગલ્લાન, આયસ્મતા મહાકસ્સપેન યથાસકં પટિભાનં. તત્થ દાનિ મયં આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં પુચ્છામ...પે॰... કથંરૂપેન, આવુસો મોગ્ગલ્લાન, ભિક્ખુના ગોસિઙ્ગસાલવનં સોભેય્યા’તિ? એવં વુત્તે, ભન્તે, આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો મં એતદવોચ – ‘ઇધાવુસો સારિપુત્ત, દ્વે ભિક્ખૂ અભિધમ્મકથં કથેન્તિ. તે અઞ્ઞમઞ્ઞં પઞ્હં પુચ્છન્તિ, અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ પઞ્હં પુટ્ઠા વિસ્સજ્જેન્તિ, નો ચ સંસાદેન્તિ, ધમ્મી ચ નેસં કથા પવત્તિની હોતિ. એવરૂપેન ખો, આવુસો સારિપુત્ત, ભિક્ખુના ગોસિઙ્ગસાલવનં સોભેય્યા’’’તિ. ‘‘સાધુ સાધુ, સારિપુત્ત, યથા તં મોગ્ગલ્લાનોવ સમ્મા બ્યાકરમાનો બ્યાકરેય્ય. મોગ્ગલ્લાનો હિ, સારિપુત્ત, ધમ્મકથિકો’’તિ.

૩૪૪. એવં વુત્તે, આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો ભગવન્તં એતદવોચ – ''અથ ખ્વાહં, ભન્તે, આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચં – 'બ્યાકતં ખો, આવુસો સારિપુત્ત, અમ્હેહિ સબ્બેહેવ યથાસકં પટિભાનં. તત્થ દાનિ મયં આયસ્મન્તં સારિપુત્તં પુચ્છામ – રમણીયં, આવુસો સારિપુત્ત, ગોસિઙ્ગસાલવનં, દોસિના રત્તિ, સબ્બફાલિફુલ્લા સાલા, દિબ્બા, મઞ્ઞે, ગન્ધા સમ્પવન્તિ. કથંરૂપેન, આવુસો સારિપુત્ત, ભિક્ખુના ગોસિઙ્ગસાલવનં સોભેય્યા'તિ? એવં વુત્તે, ભન્તે, આયસ્મા સારિપુત્તો મં એતદવોચ – 'ઇધાવુસો, મોગ્ગલ્લાન, ભિક્ખુ ચિત્તં વસં વત્તેતિ નો ચ ભિક્ખુ ચિત્તસ્સ વસેન વત્તતિ. સો યાય વિહારસમાપત્તિયા આકઙ્ખતિ પુબ્બણ્હસમયં વિહરિતું, તાય વિહારસમાપત્તિયા પુબ્બણ્હસમયં વિહરતિ; યાય વિહારસમાપત્તિયા આકઙ્ખતિ મજ્ઝન્હિકસમયં વિહરિતું, તાય વિહારસમાપત્તિયા મજ્ઝન્હિકસમયં વિહરતિ; યાય વિહારસમાપત્તિયા આકઙ્ખતિ સાયન્હસમયં વિહરિતું, તાય વિહારસમાપત્તિયા સાયન્હસમયં વિહરતિ. સેય્યથાપિ, આવુસો મોગ્ગલ્લાન, રઞ્ઞો વા રાજમહામત્તસ્સ વા નાનારત્તાનં દુસ્સાનં દુસ્સકરણ્ડકો પૂરો અસ્સ. સો યઞ્ઞદેવ દુસ્સયુગં આકઙ્ખેય્ય પુબ્બણ્હસમયં પારુપિતું , તં તદેવ દુસ્સયુગં પુબ્બણ્હસમયં પારુપેય્ય; યઞ્ઞદેવ દુસ્સયુગં આકઙ્ખેય્ય મજ્ઝન્હિકસમયં પારુપિતું, તં તદેવ દુસ્સયુગં મજ્ઝન્હિકસમયં પારુપેય્ય; યઞ્ઞદેવ દુસ્સયુગં આકઙ્ખેય્ય સાયન્હસમયં પારુપિતું, તં તદેવ દુસ્સયુગં સાયન્હસમયં પારુપેય્ય. એવમેવ ખો, આવુસો મોગ્ગલ્લાન, ભિક્ખુ ચિત્તં વસં વત્તેતિ, નો ચ ભિક્ખુ ચિત્તસ્સ વસેન વત્તતિ. સો યાય વિહારસમાપત્તિયા આકઙ્ખતિ પુબ્બણ્હસમયં વિહરિતું, તાય વિહારસમાપત્તિયા પુબ્બણ્હસમયં વિહરતિ; યાય વિહારસમાપત્તિયા આકઙ્ખતિ મજ્ઝન્હિકસમયં વિહરિતું, તાય વિહારસમાપત્તિયા મજ્ઝન્હિકસમયં વિહરતિ; યાય વિહારસમાપત્તિયા આકઙ્ખતિ સાયન્હસમયં વિહરિતું, તાય વિહારસમાપત્તિયા સાયન્હસમયં વિહરતિ. એવરૂપેન ખો, આવુસો મોગ્ગલ્લાન, ભિક્ખુના ગોસિઙ્ગસાલવનં સોભેય્યા'''તિ. ''સાધુ સાધુ, મોગ્ગલ્લાન! યથા તં સારિપુત્તોવ સમ્મા બ્યાકરમાનો બ્યાકરેય્ય. સારિપુત્તો હિ, મોગ્ગલ્લાન, ચિત્તં વસં વત્તેતિ નો ચ સારિપુત્તો ચિત્તસ્સ વસેન વત્તતિ. સો યાય વિહારસમાપત્તિયા આકઙ્ખતિ પુબ્બણ્હસમયં વિહરિતું, તાય વિહારસમાપત્તિયા પુબ્બણ્હસમયં વિહરતિ; યાય વિહારસમાપત્તિયા આકઙ્ખતિ મજ્ઝન્હિકસમયં વિહરિતું, તાય વિહારસમાપત્તિયા મજ્ઝન્હિકસમયં વિહરતિ; યાય વિહારસમાપત્તિયા આકઙ્ખતિ સાયન્હસમયં વિહરિતું, તાય વિહારસમાપત્તિયા સાયન્હસમયં વિહરતી''તિ.

૩૪૫. એવં વુત્તે, આયસ્મા સારિપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ – ''કસ્સ નુ ખો, ભન્તે, સુભાસિત''ન્તિ? ''સબ્બેસં વો, સારિપુત્ત, સુભાસિતં પરિયાયેન. અપિ ચ મમપિ સુણાથ યથારૂપેન ભિક્ખુના ગોસિઙ્ગસાલવનં સોભેય્ય. ઇધ, સારિપુત્ત, ભિક્ખુ પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો નિસીદતિ પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય પરિમુખં સતિં ઉપટ્ઠપેત્વા – 'ન તાવાહં ઇમં પલ્લઙ્કં ભિન્દિસ્સામિ યાવ મે નાનુપાદાય આસવેહિ ચિત્તં વિમુચ્ચિસ્સતી'તિ. એવરૂપેન ખો, સારિપુત્ત, ભિક્ખુના ગોસિઙ્ગસાલવનં સોભેય્યા''તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે આયસ્મન્તો [તે ભિક્ખૂ (ક॰)] ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

મહાગોસિઙ્ગસુત્તં નિટ્ઠિતં દુતિયં.

૩. મહાગોપાલકસુત્તં

૩૪૬. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''ભિક્ખવો''તિ. ''ભદન્તે''તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

''એકાદસહિ, ભિક્ખવે, અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો ગોપાલકો અભબ્બો ગોગણં પરિહરિતું ફાતિં કાતું [ફાતિકત્તું (સી॰ પી॰), ફાતિકાતું (સ્યા॰ કં॰)]. કતમેહિ એકાદસહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ગોપાલકો ન રૂપઞ્ઞૂ હોતિ, ન લક્ખણકુસલો હોતિ, ન આસાટિકં હારેતા [સાટેતા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] હોતિ, ન વણં પટિચ્છાદેતા હોતિ, ન ધૂમં કત્તા હોતિ, ન તિત્થં જાનાતિ, ન પીતં જાનાતિ, ન વીથિં જાનાતિ, ન ગોચરકુસલો હોતિ અનવસેસદોહી ચ હોતિ. યે તે ઉસભા ગોપિતરો ગોપરિણાયકા તે ન અતિરેકપૂજાય પૂજેતા હોતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, એકાદસહિ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો ગોપાલકો અભબ્બો ગોગણં પરિહરિતું ફાતિં કાતું. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, એકાદસહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અભબ્બો ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે વુદ્ધિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જિતું. કતમેહિ એકાદસહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન રૂપઞ્ઞૂ હોતિ, ન લક્ખણકુસલો હોતિ, ન આસાટિકં હારેતા હોતિ, ન વણં પટિચ્છાદેતા હોતિ, ન ધૂમં કત્તા હોતિ, ન તિત્થં જાનાતિ, ન પીતં જાનાતિ, ન વીથિં જાનાતિ, ન ગોચરકુસલો હોતિ, અનવસેસદોહી ચ હોતિ. યે તે ભિક્ખૂ થેરા રત્તઞ્ઞૂ ચિરપબ્બજિતા સઙ્ઘપિતરો સઙ્ઘપરિણાયકા તે ન અતિરેકપૂજાય પૂજેતા હોતિ.

૩૪૭. ''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન રૂપઞ્ઞૂ હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યં કિઞ્ચિ રૂપં સબ્બં રૂપં 'ચત્તારિ મહાભૂતાનિ, ચતુન્નઞ્ચ મહાભૂતાનં ઉપાદાયરૂપ'ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન રૂપઞ્ઞૂ હોતિ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન લક્ખણકુસલો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ 'કમ્મલક્ખણો બાલો, કમ્મલક્ખણો પણ્ડિતો'તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન લક્ખણકુસલો હોતિ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન આસાટિકં હારેતા હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઉપ્પન્નં કામવિતક્કં અધિવાસેતિ, નપ્પજહતિ ન વિનોદેતિ ન બ્યન્તી કરોતિ ન અનભાવં ગમેતિ. ઉપ્પન્નં બ્યાપાદવિતક્કં...પે॰... ઉપ્પન્નં વિહિંસાવિતક્કં...પે॰... ઉપ્પન્નુપ્પન્ને પાપકે અકુસલે ધમ્મે અધિવાસેતિ, નપ્પજહતિ ન વિનોદેતિ ન બ્યન્તી કરોતિ ન અનભાવં ગમેતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન આસાટિકં હારેતા હોતિ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન વણં પટિચ્છાદેતા હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ અનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી. યત્વાધિકરણમેનં ચક્ખુન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું, તસ્સ સંવરાય ન પટિપજ્જતિ, ન રક્ખતિ ચક્ખુન્દ્રિયં, ચક્ખુન્દ્રિયે ન સંવરં આપજ્જતિ. સોતેન સદ્દં સુત્વા...પે॰... ઘાનેન ગન્ધં ઘાયિત્વા...પે॰... જિવ્હાય રસં સાયિત્વા...પે॰... કાયેન ફોટ્ઠબ્બં ફુસિત્વા...પે॰... મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ અનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી. યત્વાધિકરણમેનં મનિન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું, તસ્સ સંવરાય ન પટિપજ્જતિ, ન રક્ખતિ મનિન્દ્રિયં, મનિન્દ્રિયે ન સંવરં આપજ્જતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન વણં પટિચ્છાદેતા હોતિ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન ધૂમં કત્તા હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યથાસુતં યથાપરિયત્તં ધમ્મં ન વિત્થારેન પરેસં દેસેતા હોતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન ધૂમં કત્તા હોતિ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન તિત્થં જાનાતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યે તે ભિક્ખૂ બહુસ્સુતા આગતાગમા ધમ્મધરા વિનયધરા માતિકાધરા, તે કાલેન કાલં ઉપસઙ્કમિત્વા ન પરિપુચ્છતિ, ન પરિપઞ્હતિ – 'ઇદં, ભન્તે, કથં? ઇમસ્સ કો અત્થો'તિ? તસ્સ તે આયસ્મન્તો અવિવટઞ્ચેવ ન વિવરન્તિ, અનુત્તાનીકતઞ્ચ ન ઉત્તાની કરોન્તિ, અનેકવિહિતેસુ ચ કઙ્ખાઠાનીયેસુ ધમ્મેસુ કઙ્ખં ન પટિવિનોદેન્તિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન તિત્થં જાનાતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન પીતં જાનાતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ તથાગતપ્પવેદિતે ધમ્મવિનયે દેસિયમાને ન લભતિ અત્થવેદં, ન લભતિ ધમ્મવેદં, ન લભતિ ધમ્મૂપસંહિતં પામોજ્જં. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન પીતં જાનાતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન વીથિં જાનાતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અરિયં અટ્ઠઙ્ગિકં મગ્ગં યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન વીથિં જાનાતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન ગોચરકુસલો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચત્તારો સતિપટ્ઠાને યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે , ભિક્ખુ ન ગોચરકુસલો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અનવસેસદોહી હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખું સદ્ધા ગહપતિકા અભિહટ્ઠું પવારેન્તિ ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારેહિ, તત્ર ભિક્ખુ મત્તં ન જાનાતિ પટિગ્ગહણાય. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અનવસેસદોહી હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યે તે ભિક્ખૂ થેરા રત્તઞ્ઞૂ ચિરપબ્બજિતા સઙ્ઘપિતરો સઙ્ઘપરિણાયકા તે ન અતિરેકપૂજાય પૂજેતા હોતિ ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યે તે ભિક્ખૂ થેરા રત્તઞ્ઞૂ ચિરપબ્બજિતા સઙ્ઘપિતરો સઙ્ઘપરિણાયકા, તેસુ ન મેત્તં કાયકમ્મં પચ્ચુપટ્ઠાપેતિ આવિ ચેવ રહો ચ; ન મેત્તં વચીકમ્મં પચ્ચુપટ્ઠાપેતિ આવિ ચેવ રહો ચ; ન મેત્તં મનોકમ્મં પચ્ચુપટ્ઠાપેતિ આવિ ચેવ રહો ચ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યે તે ભિક્ખૂ થેરા રત્તઞ્ઞૂ ચિરપબ્બજિતા સઙ્ઘપિતરો સઙ્ઘપરિણાયકા તે ન અતિરેકપૂજાય પૂજેતા હોતિ.

‘‘ઇમેહિ ખો ભિક્ખવે એકાદસહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અભબ્બો ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે વુદ્ધિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જિતું.

૩૪૮. ‘‘એકાદસહિ , ભિક્ખવે, અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો ગોપાલકો ભબ્બો ગોગણં પરિહરિતું ફાતિં કાતું. કતમેહિ એકાદસહિ? ઇધ, ભિક્ખવે , ગોપાલકો રૂપઞ્ઞૂ હોતિ, લક્ખણકુસલો હોતિ, આસાટિકં હારેતા હોતિ, વણં પટિચ્છાદેતા હોતિ, ધૂમં કત્તા હોતિ, તિત્થં જાનાતિ, પીતં જાનાતિ, વીથિં જાનાતિ, ગોચરકુસલો હોતિ, સાવસેસદોહી ચ હોતિ. યે તે ઉસભા ગોપિતરો ગોપરિણાયકા તે અતિરેકપૂજાય પૂજેતા હોતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, એકાદસહિ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો ગોપાલકો ભબ્બો ગોગણં પરિહરિતું ફાતિં કાતું. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, એકાદસહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ ભબ્બો ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે વુદ્ધિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જિતું. કતમેહિ એકાદસહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ રૂપઞ્ઞૂ હોતિ, લક્ખણકુસલો હોતિ, આસાટિકં હારેતા હોતિ, વણં પટિચ્છાદેતા હોતિ, ધૂમં કત્તા હોતિ, તિત્થં જાનાતિ, પીતં જાનાતિ, વીથિં જાનાતિ, ગોચરકુસલો હોતિ, સાવસેસદોહી ચ હોતિ. યે તે ભિક્ખૂ થેરા રત્તઞ્ઞૂ ચિરપબ્બજિતા સઙ્ઘપિતરો સઙ્ઘપરિણાયકા તે અતિરેકપૂજાય પૂજેતા હોતિ.

૩૪૯. ‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ રૂપઞ્ઞૂ હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યં કિઞ્ચિ રૂપં સબ્બં રૂપં ‘ચત્તારિ મહાભૂતાનિ , ચતુન્નઞ્ચ મહાભૂતાનં ઉપાદાયરૂપ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ રૂપઞ્ઞૂ હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ લક્ખણકુસલો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કમ્મલક્ખણો બાલો, કમ્મલક્ખણો પણ્ડિતોતિ યથાભૂતં પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ લક્ખણકુસલો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ આસાટિકં હારેતા હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઉપ્પન્નં કામવિતક્કં નાધિવાસેતિ, પજહતિ વિનોદેતિ બ્યન્તી કરોતિ અનભાવં ગમેતિ. ઉપ્પન્નં બ્યાપાદવિતક્કં…પે॰… ઉપ્પન્નં વિહિંસાવિતક્કં…પે॰… ઉપ્પન્નુપ્પન્ને પાપકે અકુસલે ધમ્મે નાધિવાસેતિ, પજહતિ વિનોદેતિ બ્યન્તી કરોતિ અનભાવં ગમેતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ આસાટિકં હારેતા હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વણં પટિચ્છાદેતા હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા ન નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ નાનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી. યત્વાધિકરણમેનં ચક્ખુન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જતિ, રક્ખતિ ચક્ખુન્દ્રિયં, ચક્ખુન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જતિ. સોતેન સદ્દં સુત્વા…પે॰… ઘાનેન ગન્ધં ઘાયિત્વા…પે॰… જિવ્હાય રસં સાયિત્વા…પે॰… કાયેન ફોટ્ઠબ્બં ફુસિત્વા…પે॰… મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય ન નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ નાનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી. યત્વાધિકરણમેનં મનિન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જતિ, રક્ખતિ મનિન્દ્રિયં, મનિન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વણં પટિચ્છાદેતા હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ધૂમં કત્તા હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યથાસુતં યથાપરિયત્તં ધમ્મં વિત્થારેન પરેસં દેસેતા હોતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ધૂમં કત્તા હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ તિત્થં જાનાતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યે તે ભિક્ખૂ બહુસ્સુતા આગતાગમા ધમ્મધરા વિનયધરા માતિકાધરા તે કાલેન કાલં ઉપસઙ્કમિત્વા પરિપુચ્છતિ, પરિપઞ્હતિ – ‘ઇદં, ભન્તે, કથં? ઇમસ્સ કો અત્થો’તિ? તસ્સ તે આયસ્મન્તો અવિવટઞ્ચેવ વિવરન્તિ, અનુત્તાનીકતઞ્ચ ઉત્તાની કરોન્તિ, અનેકવિહિતેસુ ચ કઙ્ખાઠાનીયેસુ ધમ્મેસુ કઙ્ખં પટિવિનોદેન્તિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ તિત્થં જાનાતિ.

‘‘કથઞ્ચ ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પીતં જાનાતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ તથાગતપ્પવેદિતે ધમ્મવિનયે દેસિયમાને લભતિ અત્થવેદં, લભતિ ધમ્મવેદં, લભતિ ધમ્મૂપસંહિતં પામોજ્જં. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પીતં જાનાતિ.

‘‘કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વીથિં જાનાતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અરિયં અટ્ઠઙ્ગિકં મગ્ગં યથાભૂતં પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વીથિં જાનાતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ગોચરકુસલો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચત્તારો સતિપટ્ઠાને યથાભૂતં પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ગોચરકુસલો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સાવસેસદોહી હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખું સદ્ધા ગહપતિકા અભિહટ્ઠું પવારેન્તિ ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારેહિ. તત્ર ભિક્ખુ મત્તં જાનાતિ પટિગ્ગહણાય. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સાવસેસદોહી હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યે તે ભિક્ખૂ થેરા રત્તઞ્ઞૂ ચિરપબ્બજિતા સઙ્ઘપિતરો સઙ્ઘપરિણાયકા, તે અતિરેકપૂજાય પૂજેતા હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યે તે ભિક્ખૂ થેરા રત્તઞ્ઞૂ ચિરપબ્બજિતા સઙ્ઘપિતરો સઙ્ઘપરિણાયકા તેસુ મેત્તં કાયકમ્મં પચ્ચુપટ્ઠાપેતિ આવિ ચેવ રહો ચ; મેત્તં વચીકમ્મં પચ્ચુપટ્ઠાપેતિ આવિ ચેવ

રહો ચ; મેત્તં મનોકમ્મં પચ્ચુપટ્ઠાપેતિ આવિ ચેવ રહો ચ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યે તે ભિક્ખૂ થેરા રત્તઞ્ઞૂ ચિરપબ્બજિતા સઙ્ઘપિતરો સઙ્ઘપરિણાયકા તે અતિરેકપૂજાય પૂજેતા હોતિ.

''ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, એકાદસહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ ભબ્બો ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે વુદ્ધિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જિતુ''ન્તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

મહાગોપાલકસુત્તં નિટ્ઠિતં તતિયં.

૪. ચૂળગોપાલકસુત્તં

૩૫૦. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા વજ્જીસુ વિહરતિ ઉક્કચેલાયં ગઙ્ગાય નદિયા તીરે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''ભિક્ખવો''તિ. ''ભદન્તે''તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

''ભૂતપુબ્બં , ભિક્ખવે, માગધકો ગોપાલકો દુપ્પઞ્ઞજાતિકો, વસ્સાનં પચ્છિમે માસે સરદસમયે, અસમવેક્ખિત્વા ગઙ્ગાય નદિયા ઓરિમં તીરં, અસમવેક્ખિત્વા પારિમં તીરં, અતિત્થેનેવ ગાવો પતારેસિ ઉત્તરં તીરં સુવિદેહાનં. અથ ખો, ભિક્ખવે, ગાવો મજ્ઝેગઙ્ગાય નદિયા સોતે આમણ્ડલિયં કરિત્વા તત્થેવ અનયબ્યસનં આપજ્જિંસુ. તં કિસ્સ હેતુ? તથા હિ સો, ભિક્ખવે, માગધકો ગોપાલકો દુપ્પઞ્ઞજાતિકો, વસ્સાનં પચ્છિમે માસે સરદસમયે, અસમવેક્ખિત્વા ગઙ્ગાય નદિયા ઓરિમં તીરં, અસમવેક્ખિત્વા પારિમં તીરં, અતિત્થેનેવ ગાવો પતારેસિ ઉત્તરં તીરં સુવિદેહાનં. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, યે હિ કેચિ [યે કેચિ (સ્યા॰ કં॰)] સમણા વા બ્રાહ્મણા વા અકુસલા ઇમસ્સ લોકસ્સ અકુસલા પરસ્સ લોકસ્સ, અકુસલા મારધેય્યસ્સ અકુસલા અમારધેય્યસ્સ, અકુસલા મચ્ચુધેય્યસ્સ અકુસલા અમચ્ચુધેય્યસ્સ, તેસં યે સોતબ્બં સદ્દહાતબ્બં મઞ્ઞિસ્સન્તિ, તેસં તં ભવિસ્સતિ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાય.

૩૫૧. ''ભૂતપુબ્બં, ભિક્ખવે, માગધકો ગોપાલકો સપ્પઞ્ઞજાતિકો, વસ્સાનં પચ્છિમે માસે સરદસમયે, સમવેક્ખિત્વા ગઙ્ગાય નદિયા ઓરિમં તીરં, સમવેક્ખિત્વા પારિમં તીરં, તિત્થેનેવ ગાવો પતારેસિ ઉત્તરં તીરં સુવિદેહાનં. સો પઠમં પતારેસિ યે તે ઉસભા ગોપિતરો ગોપરિણાયકા. તે તિરિયં ગઙ્ગાય સોતં છેત્વા સોત્થિના પારં અગમંસુ. અથાપરે પતારેસિ બલવગાવો દમ્મગાવો. તેપિ તિરિયં ગઙ્ગાય સોતં છેત્વા સોત્થિના પારં અગમંસુ. અથાપરે પતારેસિ વચ્છતરે વચ્છતરિયો. તેપિ તિરિયં ગઙ્ગાય સોતં છેત્વા સોત્થિના પારં અગમંસુ. અથાપરે પતારેસિ વચ્છકે કિસાબલકે [કિસબલકે (સી॰ સ્યા॰ પી॰)]. તેપિ તિરિયં ગઙ્ગાય સોતં છેત્વા સોત્થિના પારં અગમંસુ. ભૂતપુબ્બં, ભિક્ખવે, વચ્છકો તરુણકો તાવદેવ જાતકો માતુગોરવકેન વુય્હમાનો, સોપિ તિરિયં ગઙ્ગાય સોતં છેત્વા સોત્થિના પારં અગમાસિ. તં કિસ્સ હેતુ? તથા હિ સો, ભિક્ખવે, માગધકો ગોપાલકો સપ્પઞ્ઞજાતિકો , વસ્સાનં પચ્છિમે માસે સરદસમયે, સમવેક્ખિત્વા ગઙ્ગાય નદિયા ઓરિમં તીરં, સમવેક્ખિત્વા પારિમં તીરં, તિત્થેનેવ ગાવો પતારેસિ ઉત્તરં તીરં સુવિદેહાનં. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, યે હિ કેચિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા કુસલા ઇમસ્સ લોકસ્સ કુસલા પરસ્સ લોકસ્સ, કુસલા મારધેય્યસ્સ કુસલા અમારધેય્યસ્સ, કુસલા મચ્ચુધેય્યસ્સ કુસલા અમચ્ચુધેય્યસ્સ, તેસં યે સોતબ્બં સદ્દહાતબ્બં મઞ્ઞિસ્સન્તિ, તેસં તં ભવિસ્સતિ દીઘરત્તં હિતાય સુખાય.

૩૫૨. ‘‘સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, યે તે ઉસભા ગોપિતરો ગોપરિણાયકા તે તિરિયં ગઙ્ગાય સોતં છેત્વા સોત્થિના પારં અગમંસુ, એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, યે તે ભિક્ખૂ અરહન્તો ખીણાસવા વુસિતવન્તો કતકરણીયા ઓહિતભારા અનુપ્પત્તસદત્થા પરિક્ખીણભવસંયોજના સમ્મદઞ્ઞા વિમુત્તા, તે તિરિયં મારસ્સ સોતં છેત્વા સોત્થિના પારં ગતા.

‘‘સેય્યથાપિ તે, ભિક્ખવે, બલવગાવો દમ્મગાવો તિરિયં ગઙ્ગાય સોતં છેત્વા સોત્થિના પારં અગમંસુ, એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, યે તે ભિક્ખૂ પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકા તત્થ પરિનિબ્બાયિનો અનાવત્તિધમ્મા તસ્મા લોકા, તેપિ તિરિયં મારસ્સ સોતં છેત્વા સોત્થિના પારં ગમિસ્સન્તિ.

‘‘સેય્યથાપિ તે, ભિક્ખવે, વચ્છતરા વચ્છતરિયો તિરિયં ગઙ્ગાય સોતં છેત્વા સોત્થિના પારં અગમંસુ, એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, યે તે ભિક્ખૂ તિણ્ણં સંયોજનાનં પરિક્ખયા રાગદોસમોહાનં તનુત્તા સકદાગામિનો સકિંદેવ ઇમં લોકં આગન્ત્વા દુક્ખસ્સન્તં કરિસ્સન્તિ, તેપિ તિરિયં મારસ્સ સોતં છેત્વા સોત્થિના પારં ગમિસ્સન્તિ.

‘‘સેય્યથાપિ તે, ભિક્ખવે, વચ્છકા કિસાબલકા તિરિયં ગઙ્ગાય સોતં છેત્વા સોત્થિના પારં અગમંસુ, એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, યે તે ભિક્ખૂ તિણ્ણં સંયોજનાનં પરિક્ખયા સોતાપન્ના અવિનિપાતધમ્મા નિયતા સમ્બોધિપરાયના, તેપિ તિરિયં મારસ્સ સોતં છેત્વા સોત્થિના પારં ગમિસ્સન્તિ.

‘‘સેય્યથાપિ સો, ભિક્ખવે, વચ્છકો તરુણકો તાવદેવ જાતકો માતુગોરવકેન વુય્હમાનો તિરિયં ગઙ્ગાય સોતં છેત્વા સોત્થિના પારં અગમાસિ, એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, યે તે ભિક્ખૂ ધમ્માનુસારિનો સદ્ધાનુસારિનો, તેપિ તિરિયં મારસ્સ સોતં છેત્વા સોત્થિના પારં ગમિસ્સન્તિ.

‘‘અહં ખો પન, ભિક્ખવે, કુસલો ઇમસ્સ લોકસ્સ કુસલો પરસ્સ લોકસ્સ, કુસલો મારધેય્યસ્સ કુસલો અમારધેય્યસ્સ, કુસલો મચ્ચુધેય્યસ્સ કુસલો અમચ્ચુધેય્યસ્સ. તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, યે સોતબ્બં સદ્દહાતબ્બં મઞ્ઞિસ્સન્તિ, તેસં તં ભવિસ્સતિ દીઘરત્તં હિતાય સુખાયા’’તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. ઇદં વત્વા સુગતો અથાપરં એતદવોચ સત્થા –

‘‘અયં લોકો પરો લોકો, જાનતા સુપ્પકાસિતો;
યઞ્ચ મારેન સમ્પત્તં, અપ્પત્તં યઞ્ચ મચ્ચુના.

‘‘સબ્બં લોકં અભિઞ્ઞાય, સમ્બુદ્ધેન પજાનતા;
વિવટં અમતદ્વારં, ખેમં નિબ્બાનપત્તિયા.

‘‘છિન્નં પાપિમતો સોતં, વિદ્ધસ્તં વિનળીકતં;
પામોજ્જબહુલા હોથ, ખેમં પત્તત્થ [પત્થેથ (સ્યા॰ કં॰ ક॰ અટ્ઠકથાયં સંવણ્ણેતબ્બપાઠો)] ભિક્ખવો’’તિ.

ચૂળગોપાલકસુત્તં નિટ્ઠિતં ચતુત્થં.

૫. ચૂળસચ્ચકસુત્તં

૩૫૩. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા વેસાલિયં વિહરતિ મહાવને કૂટાગારસાલાયં. તેન ખો પન સમયેન સચ્ચકો નિગણ્ઠપુત્તો વેસાલિયં પટિવસતિ ભસ્સપ્પવાદકો પણ્ડિતવાદો સાધુસમ્મતો બહુજનસ્સ. સો વેસાલિયં પરિસતિ એવં વાચં ભાસતિ – ‘‘નાહં તં પસ્સામિ સમણં વા બ્રાહ્મણં વા, સઙ્ઘિં ગણિં ગણાચરિયં, અપિ અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધં પટિજાનમાનં, યો મયા વાદેન વાદં સમારદ્ધો ન સઙ્કમ્પેય્ય ન સમ્પકમ્પેય્ય ન સમ્પવેધેય્ય, યસ્સ ન કચ્છેહિ સેદા મુચ્ચેય્યું. થૂણં ચેપાહં અચેતનં વાદેન વાદં સમારભેય્યં, સાપિ મયા વાદેન વાદં સમારદ્ધા સઙ્કમ્પેય્ય સમ્પકમ્પેય્ય સમ્પવેધેય્ય. કો પન વાદો મનુસ્સભૂતસ્સા’’તિ?

અથ ખો આયસ્મા અસ્સજિ પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય વેસાલિં પિણ્ડાય પાવિસિ. અદ્દસા ખો સચ્ચકો નિગણ્ઠપુત્તો વેસાલિયં જઙ્ઘાવિહારં અનુચઙ્કમમાનો અનુવિચરમાનો આયસ્મન્તં અસ્સજિં દૂરતોવ આગચ્છન્તં. દિસ્વાન યેનાયસ્મા અસ્સજિ તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા અસ્સજિના સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતો ખો સચ્ચકો નિગણ્ઠપુત્તો આયસ્મન્તં અસ્સજિં એતદવોચ – ‘‘કથં પન, ભો અસ્સજિ, સમણો ગોતમો સાવકે વિનેતિ, કથંભાગા ચ પન સમણસ્સ ગોતમસ્સ સાવકેસુ અનુસાસની બહુલા પવત્તતી’’તિ? ‘‘એવં ખો, અગ્ગિવેસ્સન, ભગવા સાવકે વિનેતિ, એવંભાગા ચ પન ભગવતો સાવકેસુ અનુસાસની બહુલા પવત્તતિ – ‘રૂપં, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં, વેદના અનિચ્ચા, સઞ્ઞા અનિચ્ચા, સઙ્ખારા અનિચ્ચા, વિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં. રૂપં, ભિક્ખવે, અનત્તા, વેદના અનત્તા, સઞ્ઞા અનત્તા, સઙ્ખારા અનત્તા, વિઞ્ઞાણં અનત્તા. સબ્બે સઙ્ખારા અનિચ્ચા, સબ્બે ધમ્મા અનત્તા’તિ. એવં ખો, અગ્ગિવેસ્સન, ભગવા સાવકે વિનેતિ, એવંભાગા ચ પન ભગવતો સાવકેસુ અનુસાસની બહુલા પવત્તતી’’તિ. ‘‘દુસ્સુતં વત, ભો અસ્સજિ, અસ્સુમ્હ યે મયં એવંવાદિં સમણં ગોતમં અસ્સુમ્હ. અપ્પેવ નામ મયં કદાચિ કરહચિ તેન ભોતા ગોતમેન સદ્ધિં સમાગચ્છેય્યામ , અપ્પેવ નામ સિયા કોચિદેવ કથાસલ્લાપો, અપ્પેવ નામ તસ્મા પાપકા દિટ્ઠિગતા વિવેચેય્યામા’’તિ.

૩૫૪. તેન ખો પન સમયેન પઞ્ચમત્તાનિ લિચ્છવિસતાનિ સન્થાગારે [સન્ધાગારે (ક॰)] સન્નિપતિતાનિ હોન્તિ કેનચિદેવ કરણીયેન. અથ ખો સચ્ચકો નિગણ્ઠપુત્તો યેન તે લિચ્છવી તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા તે લિચ્છવી એતદવોચ – ‘‘અભિક્કમન્તુ ભોન્તો લિચ્છવી, અભિક્કમન્તુ ભોન્તો લિચ્છવી, અજ્જ મે સમણેન ગોતમેન સદ્ધિં કથાસલ્લાપો ભવિસ્સતિ. સચે મે સમણો ગોતમો તથા પતિટ્ઠિસ્સતિ યથા ચ મે [યથાસ્સ મે (સી॰ પી॰)] ઞાતઞ્ઞતરેન સાવકેન અસ્સજિના નામ ભિક્ખુના પતિટ્ઠિતં, સેય્યથાપિ નામ બલવા પુરિસો દીઘલોમિકં એળકં લોમેસુ ગહેત્વા આકડ્ઢેય્ય પરિકડ્ઢેય્ય સમ્પરિકડ્ઢેય્ય , એવમેવાહં સમણં ગોતમં વાદેન વાદં આકડ્ઢિસ્સામિ પરિકડ્ઢિસ્સામિ સમ્પરિકડ્ઢિસ્સામિ. સેય્યથાપિ નામ બલવા સોણ્ડિકાકમ્મકારો મહન્તં સોણ્ડિકાકિળઞ્જં ગમ્ભીરે ઉદકરહદે પક્ખિપિત્વા કણ્ણે ગહેત્વા આકડ્ઢેય્ય પરિકડ્ઢેય્ય સમ્પરિકડ્ઢેય્ય, એવમેવાહં સમણં ગોતમં વાદેન વાદં આકડ્ઢિસ્સામિ પરિકડ્ઢિસ્સામિ સમ્પરિકડ્ઢિસ્સામિ. સેય્યથાપિ નામ બલવા સોણ્ડિકાધુત્તો વાલં [થાલં (ક॰)] કણ્ણે ગહેત્વા ઓધુનેય્ય નિદ્ધુનેય્ય નિપ્ફોટેય્ય [નિચ્છાદેય્ય (સી॰ પી॰ ક॰), નિચ્છોટેય્ય (ક॰), નિપ્પોઠેય્ય (સ્યા॰ કં॰)] એવમેવાહં સમણં ગોતમં વાદેન વાદં ઓધુનિસ્સામિ નિદ્ધુનિસ્સામિ નિપ્ફોટેસ્સામિ. સેય્યથાપિ નામ કુઞ્જરો સટ્ઠિહાયનો ગમ્ભીરં પોક્ખરણિં ઓગાહેત્વા સાણધોવિકં નામ કીળિતજાતં કીળતિ, એવમેવાહં સમણં ગોતમં સાણધોવિકં મઞ્ઞે કીળિતજાતં કીળિસ્સામિ. અભિક્કમન્તુ ભોન્તો લિચ્છવી, અભિક્કમન્તુ ભોન્તો લિચ્છવી, અજ્જ મે સમણેન ગોતમેન સદ્ધિં કથાસલ્લાપો ભવિસ્સતી’’તિ. તત્રેકચ્ચે લિચ્છવી એવમાહંસુ – ‘‘કિં સમણો ગોતમો સચ્ચકસ્સ નિગણ્ઠપુત્તસ્સ વાદં આરોપેસ્સતિ, અથ ખો સચ્ચકો નિગણ્ઠપુત્તો સમણસ્સ ગોતમસ્સ વાદં

આરોપેસ્સતી''તિ? એકચ્ચે લિચ્છવી એવમાહંસુ – ''કિં સો ભવમાનો સચ્ચકો નિગણ્ઠપુત્તો યો ભગવતો વાદં આરોપેસ્સતિ, અથ ખો ભગવા સચ્ચકસ્સ નિગણ્ઠપુત્તસ્સ વાદં આરોપેસ્સતી''તિ? અથ ખો સચ્ચકો નિગણ્ઠપુત્તો પઞ્ચમત્તેહિ લિચ્છવિસતેહિ પરિવુતો યેન મહાવનં કૂટાગારસાલા તેનુપસઙ્કમિ.

૩૫૫. તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલા ભિક્ખૂ અબ્ભોકાસે ચઙ્કમન્તિ. અથ ખો સચ્ચકો નિગણ્ઠપુત્તો યેન તે ભિક્ખૂ તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા તે ભિક્ખૂ એતદવોચ – ''કહં નુ ખો, ભો, એતરહિ સો ભવં ગોતમો વિહરતિ? દસ્સનકામા હિ મયં તં ભવન્તં ગોતમ''ન્તિ . ''એસ, અગ્ગિવેસ્સન, ભગવા મહાવનં અજ્ઝોગાહેત્વા અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે દિવાવિહારં નિસિન્નો''તિ. અથ ખો સચ્ચકો નિગણ્ઠપુત્તો મહતિયા લિચ્છવિપરિસાય સદ્ધિં મહાવનં અજ્ઝોગાહેત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. તેપિ ખો લિચ્છવી અપ્પેકચ્ચે ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ, અપ્પેકચ્ચે ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિંસુ, સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. અપ્પેકચ્ચે યેન ભગવા તેનઞ્જલિં પણામેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ, અપ્પેકચ્ચે ભગવતો સન્તિકે નામગોત્તં સાવેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ, અપ્પેકચ્ચે તુણ્હીભૂતા એકમન્તં નિસીદિંસુ.

૩૫૬. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સચ્ચકો નિગણ્ઠપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ – ''પુચ્છેય્યાહં ભવન્તં ગોતમં કિઞ્ચિદેવ દેસં, સચે મે ભવં ગોતમો ઓકાસં કરોતિ પઞ્હસ્સ વેય્યાકરણાયા''તિ. ''પુચ્છ, અગ્ગિવેસ્સન , યદાકઙ્ખસી''તિ . ''કથં પન ભવં ગોતમો સાવકે વિનેતિ, કથંભાગા ચ પન ભોતો ગોતમસ્સ સાવકેસુ અનુસાસની બહુલા પવત્તતી''તિ? ''એવં ખો અહં, અગ્ગિવેસ્સન, સાવકે વિનેમિ, એવંભાગા ચ પન મે સાવકેસુ અનુસાસની બહુલા પવત્તતિ – 'રૂપં, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં, વેદના અનિચ્ચા, સઞ્ઞા અનિચ્ચા, સઙ્ખારા અનિચ્ચા, વિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં. રૂપં, ભિક્ખવે, અનત્તા, વેદના અનત્તા, સઞ્ઞા અનત્તા, સઙ્ખારા અનત્તા, વિઞ્ઞાણં અનત્તા. સબ્બે સઙ્ખારા અનિચ્ચા, સબ્બે ધમ્મા અનત્તા'તિ. એવં ખો અહં, અગ્ગિવેસ્સન, સાવકે વિનેમિ, એવંભાગા ચ પન મે સાવકેસુ અનુસાસની બહુલા પવત્તતી''તિ.

''ઉપમા મં, ભો ગોતમ, પટિભાતી''તિ. ''પટિભાતુ તં, અગ્ગિવેસ્સના''તિ ભગવા અવોચ.

''સેય્યથાપિ, ભો ગોતમ, યે કેચિમે બીજગામભૂતગામા વુદ્ધિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જન્તિ, સબ્બે તે પથવિં નિસ્સાય પથવિયં પતિટ્ઠાય. એવમેતે બીજગામભૂતગામા વુદ્ધિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જન્તિ. સેય્યથાપિ વા પન, ભો ગોતમ, યે કેચિમે બલકરણીયા કમ્મન્તા કરીયન્તિ, સબ્બે તે પથવિં નિસ્સાય પથવિયં પતિટ્ઠાય. એવમેતે બલકરણીયા કમ્મન્તા કરીયન્તિ. એવમેવ ખો, ભો ગોતમ, રૂપત્તાયં પુરિસપુગ્ગલો રૂપે પતિટ્ઠાય પુઞ્ઞં વા અપુઞ્ઞં વા પસવતિ, વેદનત્તાયં પુરિસપુગ્ગલો વેદનાયં પતિટ્ઠાય પુઞ્ઞં વા અપુઞ્ઞં વા પસવતિ, સઞ્ઞત્તાયં પુરિસપુગ્ગલો સઞ્ઞાયં પતિટ્ઠાય પુઞ્ઞં વા અપુઞ્ઞં વા પસવતિ, સઙ્ખારત્તાયં પુરિસપુગ્ગલો સઙ્ખારેસુ પતિટ્ઠાય પુઞ્ઞં વા અપુઞ્ઞં વા પસવતિ, વિઞ્ઞાણત્તાયં પુરિસપુગ્ગલો વિઞ્ઞાણે પતિટ્ઠાય પુઞ્ઞં વા અપુઞ્ઞં વા પસવતી''તિ.

''નનુ ત્વં, અગ્ગિવેસ્સન, એવં વદેસિ – 'રૂપં મે અત્તા, વેદના મે અત્તા, સઞ્ઞા મે અત્તા, સઙ્ખારા મે અત્તા, વિઞ્ઞાણં મે અત્તા'''તિ? ''અહઞ્હિ, ભો ગોતમ , એવં વદામિ – 'રૂપં મે અત્તા, વેદના મે અત્તા, સઞ્ઞા મે અત્તા, સઙ્ખારા મે અત્તા, વિઞ્ઞાણં મે અત્તા'તિ, અયઞ્ચ મહતી જનતા''તિ.

‘‘કિઞ્હિ તે, અગ્ગિવેસ્સન, મહતી જનતા કરિસ્સતિ? ઇઙ્ઘ ત્વં, અગ્ગિવેસ્સન, સકઞ્ઞેવ વાદં નિબ્બેઠેહી’’તિ. ‘‘અહઞ્હિ, ભો ગોતમ, એવં વદામિ – ‘રૂપં મે અત્તા, વેદના મે અત્તા, સઞ્ઞા મે અત્તા, સઙ્ખારા મે અત્તા, વિઞ્ઞાણં મે અત્તા’’’તિ.

૩૫૭. ‘‘તેન હિ, અગ્ગિવેસ્સન, તઞ્ઞેવેત્થ પટિપુચ્છિસ્સામિ, યથા તે ખમેય્ય તથા નં [તથા તં (ક॰)] બ્યાકરેય્યાસિ. તં કિં મઞ્ઞસિ , અગ્ગિવેસ્સન, વત્તેય્ય રઞ્ઞો ખત્તિયસ્સ મુદ્ધાવસિત્તસ્સ સકસ્મિં વિજિતે વસો – ઘાતેતાયં વા ઘાતેતું, જાપેતાયં વા જાપેતું, પબ્બાજેતાયં વા પબ્બાજેતું, સેય્યથાપિ રઞ્ઞો પસેનદિસ્સ કોસલસ્સ, સેય્યથાપિ વા પન રઞ્ઞો માગધસ્સ અજાતસત્તુસ્સ વેદેહિપુત્તસ્સા’’તિ? ‘‘વત્તેય્ય, ભો ગોતમ, રઞ્ઞો ખત્તિયસ્સ મુદ્ધાવસિત્તસ્સ સકસ્મિં વિજિતે વસો – ઘાતેતાયં વા ઘાતેતું, જાપેતાયં વા જાપેતું, પબ્બાજેતાયં વા પબ્બાજેતું, સેય્યથાપિ રઞ્ઞો પસેનદિસ્સ કોસલસ્સ, સેય્યથાપિ વા પન રઞ્ઞો માગધસ્સ અજાતસત્તુસ્સ વેદેહિપુત્તસ્સ. ઇમેસમ્પિ હિ, ભો ગોતમ, સઙ્ઘાનં ગણાનં – સેય્યથિદં, વજ્જીનં મલ્લાનં – વત્તતિ સકસ્મિં વિજિતે વસો – ઘાતેતાયં વા ઘાતેતું, જાપેતાયં વા જાપેતું, પબ્બાજેતાયં વા પબ્બાજેતું. કિં પન રઞ્ઞો ખત્તિયસ્સ મુદ્ધાવસિત્તસ્સ, સેય્યથાપિ રઞ્ઞો પસેનદિસ્સ કોસલસ્સ , સેય્યથાપિ વા પન રઞ્ઞો માગધસ્સ અજાતસત્તુસ્સ વેદેહિપુત્તસ્સ? વત્તેય્ય, ભો ગોતમ, વત્તિતુઞ્ચ મરહતી’’તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, અગ્ગિવેસ્સન, યં ત્વં એવં વદેસિ – ‘રૂપં મે અત્તા’તિ, વત્તતિ તે તસ્મિં રૂપે વસો – એવં મે રૂપં હોતુ, એવં મે રૂપં મા અહોસી’’તિ? એવં વુત્તે, સચ્ચકો નિગણ્ઠપુત્તો તુણ્હી અહોસિ. દુતિયમ્પિ ખો ભગવા સચ્ચકં નિગણ્ઠપુત્તં એતદવોચ – ‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, અગ્ગિવેસ્સન, યં ત્વં એવં વદેસિ – ‘રૂપં મે અત્તા’તિ, વત્તતિ તે તસ્મિં રૂપે વસો – એવં મે રૂપં હોતુ, એવં મે રૂપં મા અહોસી’’તિ? દુતિયમ્પિ ખો સચ્ચકો નિગણ્ઠપુત્તો તુણ્હી અહોસિ. અથ ખો ભગવા સચ્ચકં નિગણ્ઠપુત્તં એતદવોચ – ‘‘બ્યાકરોહિ દાનિ, અગ્ગિવેસ્સન, ન દાનિ તે તુણ્હીભાવસ્સ કાલો. યો કોચિ, અગ્ગિવેસ્સન તથાગતેન યાવતતિયં સહધમ્મિકં પઞ્હં પુટ્ઠો ન બ્યાકરોતિ, એત્થેવસ્સ સત્તધા મુદ્ધા ફલતી’’તિ.

તેન ખો પન સમયેન વજિરપાણિ યક્ખો આયસં વજિરં આદાય આદિત્તં સમ્પજ્જલિતં સજોતિભૂતં સચ્ચકસ્સ નિગણ્ઠપુત્તસ્સ ઉપરિવેહાસં ઠિતો હોતિ – ‘સચાયં સચ્ચકો નિગણ્ઠપુત્તો ભગવતા યાવતતિયં સહધમ્મિકં પઞ્હં પુટ્ઠો ન બ્યાકરિસ્સતિ એત્થેવસ્સ સત્તધા મુદ્ધં ફાલેસ્સામી’તિ. તં ખો પન વજિરપાણિં યક્ખં ભગવા ચેવ પસ્સતિ સચ્ચકો ચ નિગણ્ઠપુત્તો. અથ ખો સચ્ચકો નિગણ્ઠપુત્તો ભીતો સંવિગ્ગો લોમહટ્ઠજાતો ભગવન્તંયેવ તાણં ગવેસી ભગવન્તંયેવ લેણં ગવેસી ભગવન્તંયેવ સરણં ગવેસી ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘પુચ્છતુ મં ભવં ગોતમો, બ્યાકરિસ્સામી’’તિ.

૩૫૮. ‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, અગ્ગિવેસ્સન, યં ત્વં એવં વદેસિ – ‘રૂપં મે અત્તા’તિ, વત્તતિ તે તસ્મિં રૂપે વસો – એવં મે રૂપં હોતુ, એવં મે રૂપં મા અહોસી’’તિ? ‘‘નો હિદં, ભો ગોતમ’’.

‘‘મનસિ કરોહિ, અગ્ગિવેસ્સન; મનસિ કરિત્વા ખો, અગ્ગિવેસ્સન, બ્યાકરોહિ. ન ખો તે સન્ધિયતિ પુરિમેન વા પચ્છિમં પચ્છિમેન વા પુરિમં. તં કિં મઞ્ઞસિ, અગ્ગિવેસ્સન, યં ત્વં એવં વદેસિ – ‘વેદના મે અત્તા’તિ, વત્તતિ તે તિસ્સં વેદનાયં [તાયં વેદનાયં (સી॰ સ્યા॰)] વસો – એવં મે વેદના હોતુ, એવં મે વેદના મા અહોસી’’તિ? ‘‘નો હિદં, ભો ગોતમ’’.

“મનસિ કરોહિ, અગ્ગિવેસ્સન; મનસિ કરિત્વા ખો, અગ્ગિવેસ્સન, બ્યાકરોહિ. ન ખો તે સન્ધિયતિ પુરિમેન વા પચ્છિમં, પચ્છિમેન વા પુરિમં. તં કિં મઞ્ઞસિ, અગ્ગિવેસ્સન , યં ત્વં એવં વદેસિ – ‘સઞ્ઞા મે અત્તા’તિ, વત્તતિ તે તિસ્સં સઞ્ઞાયં વસો – એવં મે સઞ્ઞા હોતુ, એવં મે સઞ્ઞા મા અહોસી”તિ? “નો હિદં, ભો ગોતમ”.

“મનસિ કરોહિ, અગ્ગિવેસ્સન ; મનસિ કરિત્વા ખો, અગ્ગિવેસ્સન, બ્યાકરોહિ. ન ખો તે સન્ધિયતિ પુરિમેન વા પચ્છિમં, પચ્છિમેન વા પુરિમં. તં કિં મઞ્ઞસિ, અગ્ગિવેસ્સન, યં ત્વં એવં વદેસિ – ‘સઙ્ખારા મે અત્તા’તિ, વત્તતિ તે તેસુ સઙ્ખારેસુ વસો – એવં મે સઙ્ખારા હોન્તુ, એવં મે સઙ્ખારા મા અહેસુ”ન્તિ? “નો હિદં, ભો ગોતમ”.

“મનસિ કરોહિ, અગ્ગિવેસ્સન; મનસિ કરિત્વા ખો, અગ્ગિવેસ્સન, બ્યાકરોહિ. ન ખો તે સન્ધિયતિ પુરિમેન વા પચ્છિમં, પચ્છિમેન વા પુરિમં. તં કિં મઞ્ઞસિ, અગ્ગિવેસ્સન, યં ત્વં એવં વદેસિ – ‘વિઞ્ઞાણં મે અત્તા’તિ, વત્તતિ તે તસ્મિં વિઞ્ઞાણે વસો – એવં મે વિઞ્ઞાણં હોતુ, એવં મે વિઞ્ઞાણં મા અહોસી”તિ? “નો હિદં, ભો ગોતમ”.

“મનસિ કરોહિ, અગ્ગિવેસ્સન; મનસિ કરિત્વા ખો, અગ્ગિવેસ્સન, બ્યાકરોહિ. ન ખો તે સન્ધિયતિ પુરિમેન વા પચ્છિમં, પચ્છિમેન વા પુરિમં. તં કિં મઞ્ઞસિ, અગ્ગિવેસ્સન, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા”તિ? “અનિચ્ચં, ભો ગોતમ”. “યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા”તિ? “દુક્ખં, ભો ગોતમ”. “યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’”તિ? “નો હિદં, ભો ગોતમ”.

“તં કિં મઞ્ઞસિ, અગ્ગિવેસ્સન, વેદના...પે॰... સઞ્ઞા...પે॰... સઙ્ખારા...પે॰... તં કિં મઞ્ઞસિ, અગ્ગિવેસ્સન, વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા”તિ? “અનિચ્ચં, ભો ગોતમ”. “યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા”તિ? “દુક્ખં, ભો ગોતમ”. “યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’”તિ? “નો હિદં, ભો ગોતમ”.

“તં કિં મઞ્ઞસિ, અગ્ગિવેસ્સન, યો નુ ખો દુક્ખં અલ્લીનો દુક્ખં ઉપગતો દુક્ખં અજ્ઝોસિતો , દુક્ખં ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’તિ સમનુપસ્સતિ, અપિ નુ ખો સો સામં વા દુક્ખં પરિજાનેય્ય, દુક્ખં વા પરિક્ખેપેત્વા વિહરેય્યા”તિ? “કિઞ્હિ સિયા, ભો ગોતમ? નો હિદં, ભો ગોતમા”તિ.

“તં કિં મઞ્ઞસિ, અગ્ગિવેસ્સન, નનુ ત્વં એવં સન્તે દુક્ખં અલ્લીનો દુક્ખં ઉપગતો દુક્ખં અજ્ઝોસિતો, દુક્ખં – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’તિ સમનુપસ્સસી”તિ? “કિઞ્હિ નો સિયા, ભો ગોતમ? એવમેતં ભો ગોતમા”તિ.

૩૫૯. “સેય્યથાપિ , અગ્ગિવેસ્સન, પુરિસો સારત્થિકો સારગવેસી સારપરિયેસનં ચરમાનો તિણ્હં કુઠારિં [કુધારિં (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] આદાય વનં પવિસેય્ય. સો તત્થ પસ્સેય્ય મહન્તં કદલિક્ખન્ધં ઉજું નવં અકુક્કુકજાતં [અકુક્કુટજાતં (સ્યા॰ કં॰)]. તમેનં મૂલે છિન્દેય્ય, મૂલે છેત્વા અગ્ગે છિન્દેય્ય, અગ્ગે છેત્વા પત્તવટ્ટિં વિનિબ્ભુજેય્ય [વિનિબ્ભુજ્જેય્ય (ક॰)]. સો તત્થ પત્તવટ્ટિં વિનિબ્ભુજન્તો ફેગ્ગુમ્પિ નાધિગચ્છેય્ય, કુતો સારં? એવમેવ ખો ત્વં, અગ્ગિવેસ્સન, મયા સકસ્મિં વાદે સમનુયુઞ્જિયમાનો સમનુગાહિયમાનો સમનુભાસિયમાનો રિત્તો તુચ્છો અપરદ્ધો. ભાસિતા ખો પન તે એસા, અગ્ગિવેસ્સન, વેસાલિયં પરિસતિ વાચા – ‘નાહં તં પસ્સામિ સમણં વા બ્રાહ્મણં વા, સઙ્ઘિં ગણિં ગણાચરિયં, અપિ અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધં પટિજાનમાનં, યો મયા વાદેન વાદં સમારદ્ધો ન સઙ્કમ્પેય્ય

ન સમ્પકમ્પેય્ય ન સમ્પવેધેય્ય, યસ્સ ન કચ્છેહિ સેદા મુચ્ચેય્યું. થૂણં ચેપાહં અચેતનં વાદેન વાદં સમારભેય્યં સાપિ મયા વાદેન વાદં સમારદ્ધા સઙ્કમ્પેય્ય સમ્પકમ્પેય્ય સમ્પવેધેય્ય. કો પન વાદો મનુસ્સભૂતસ્સા’તિ? તુય્હં ખો પન, અગ્ગિવેસ્સન, અપ્પેકચ્ચાનિ સેદફુસિતાનિ નલાટા મુત્તાનિ, ઉત્તરાસઙ્ગં વિનિભિન્દિત્વા ભૂમિયં પતિટ્ઠિતાનિ. મય્હં ખો પન, અગ્ગિવેસ્સન, નત્થિ એતરહિ કાયસ્મિં સેદો’’તિ. ઇતિ ભગવા તસ્મિં [તસ્સં (?)] પરિસતિ સુવણ્ણવણ્ણં કાયં વિવરિ. એવં વુત્તે, સચ્ચકો નિગણ્ઠપુત્તો તુણ્હીભૂતો મઙ્કુભૂતો પત્તક્ખન્ધો અધોમુખો પજ્ઝાયન્તો અપ્પટિભાનો નિસીદિ.

૩૬૦. અથ ખો દુમ્મુખો લિચ્છવિપુત્તો સચ્ચકં નિગણ્ઠપુત્તં તુણ્હીભૂતં મઙ્કુભૂતં પત્તક્ખન્ધં અધોમુખં પજ્ઝાયન્તં અપ્પટિભાનં વિદિત્વા ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘ઉપમા મં, ભગવા, પટિભાતી’’તિ. ‘‘પટિભાતુ તં, દુમ્મુખા’’તિ ભગવા અવોચ. ‘‘સેય્યથાપિ, ભન્તે, ગામસ્સ વા નિગમસ્સ વા અવિદૂરે પોક્ખરણી. તત્રાસ્સ કક્કટકો. અથ ખો, ભન્તે, સમ્બહુલા કુમારકા વા કુમારિકા વા તમ્હા ગામા વા નિગમા વા નિક્ખમિત્વા યેન સા પોક્ખરણી તેનુપસઙ્કમેય્યું; ઉપસઙ્કમિત્વા તં પોક્ખરણિં ઓગાહેત્વા તં કક્કટકં ઉદકા ઉદ્ધરિત્વા થલે પતિટ્ઠાપેય્યું. યઞ્ઞદેવ હિ સો, ભન્તે, કક્કટકો અળં અભિનિન્નામેય્ય તં તદેવ તે કુમારકા વા કુમારિકા વા કટ્ઠેન વા કથલેન વા સઞ્છિન્દેય્યું સમ્ભઞ્જેય્યું સમ્પલિભઞ્જેય્યું. એવઞ્હિ સો, ભન્તે, કક્કટકો સબ્બેહિ અળેહિ સઞ્છિન્નેહિ સમ્ભગ્ગેહિ સમ્પલિભગ્ગેહિ અભબ્બો તં પોક્ખરણિં પુન ઓતરિતું, સેય્યથાપિ પુબ્બે. એવમેવ ખો, ભન્તે, યાનિ સચ્ચકસ્સ નિગણ્ઠપુત્તસ્સ વિસૂકાયિતાનિ વિસેવિતાનિ વિપ્ફન્દિતાનિ તાનિપિ સબ્બાનિ [વિપ્ફન્દિતાનિ કાનિચિ કાનિચિ તાનિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ભગવતા સઞ્છિન્નાનિ સમ્ભગ્ગાનિ સમ્પલિભગ્ગાનિ; અભબ્બો ચ દાનિ, ભન્તે, સચ્ચકો નિગણ્ઠપુત્તો પુન ભગવન્તં ઉપસઙ્કમિતું યદિદં વાદાધિપ્પાયો’’તિ. એવં વુત્તે, સચ્ચકો નિગણ્ઠપુત્તો દુમ્મુખં લિચ્છવિપુત્તં એતદવોચ – ‘‘આગમેહિ ત્વં, દુમ્મુખ, આગમેહિ ત્વં, દુમ્મુખ ( ) [(મુખરોસિ ત્વં દુમ્મુખ) (સ્યા॰ કં॰)] ન મયં તયા સદ્ધિં મન્તેમ, ઇધ મયં ભોતા ગોતમેન સદ્ધિં મન્તેમ.

૩૬૧. ‘‘તિટ્ઠતેસા, ભો ગોતમ, અમ્હાકઞ્ચેવ અઞ્ઞેસઞ્ચ પુથુસમણબ્રાહ્મણાનં વાચા. વિલાપં વિલપિતં મઞ્ઞે. કિત્તાવતા ચ નુ ખો ભોતો ગોતમસ્સ સાવકો સાસનકરો હોતિ ઓવાદપતિકરો તિણ્ણવિચિકિચ્છો વિગતકથંકથો વેસારજ્જપ્પત્તો અપરપ્પચ્ચયો સત્થુસાસને વિહરતી’’તિ? ‘‘ઇધ, અગ્ગિવેસ્સન, મમ સાવકો યં કિઞ્ચિ રૂપં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં રૂપં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતિ; યા કાચિ વેદના…પે॰… યા કાચિ સઞ્ઞા…પે॰… યે કેચિ સઙ્ખારા…પે॰… યં કિઞ્ચિ વિઞ્ઞાણં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા, યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં વિઞ્ઞાણં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતિ. એત્તાવતા ખો, અગ્ગિવેસ્સન, મમ સાવકો સાસનકરો હોતિ ઓવાદપતિકરો તિણ્ણવિચિકિચ્છો વિગતકથંકથો વેસારજ્જપ્પત્તો અપરપ્પચ્ચયો સત્થુસાસને વિહરતી’’તિ.

‘‘કિત્તાવતા પન, ભો ગોતમ, ભિક્ખુ અરહં હોતિ ખીણાસવો વુસિતવા કતકરણીયો ઓહિતભારો અનુપ્પત્તસદત્થો પરિક્ખીણભવસંયોજનો સમ્મદઞ્ઞા વિમુત્તો’’તિ? ‘‘ઇધ, અગ્ગિવેસ્સન, ભિક્ખુ યં કિઞ્ચિ રૂપં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા સબ્બં રૂપં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દિસ્વા અનુપાદા વિમુત્તો હોતિ; યા કાચિ વેદના…પે॰… યા કાચિ સઞ્ઞા…પે॰… યે કેચિ સઙ્ખારા…પે॰… યં કિઞ્ચિ વિઞ્ઞાણં

અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા સબ્બં વિઞ્ઞાણં 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દિસ્વા અનુપાદા વિમુત્તો હોતિ. એત્તાવતા ખો, અગ્ગિવેસ્સન, ભિક્ખુ અરહં હોતિ ખીણાસવો વુસિતવા કતકરણીયો ઓહિતભારો અનુપ્પત્તસદત્થો પરિક્ખીણભવસંયોજનો સમ્મદઞ્ઞા વિમુત્તો. એવં વિમુત્તચિત્તો ખો, અગ્ગિવેસ્સન, ભિક્ખુ તીહિ અનુત્તરિયેહિ સમન્નાગતો હોતિ – દસ્સનાનુત્તરિયેન, પટિપદાનુત્તરિયેન, વિમુત્તાનુત્તરિયેન. એવં વિમુત્તચિત્તો ખો, અગ્ગિવેસ્સન, ભિક્ખુ તથાગતઞ્ઞેવ સક્કરોતિ ગરું કરોતિ માનેતિ પૂજેતિ – બુદ્ધો સો ભગવા બોધાય ધમ્મં દેસેતિ, દન્તો સો ભગવા દમથાય ધમ્મં દેસેતિ, સન્તો સો ભગવા સમથાય ધમ્મં દેસેતિ, તિણ્ણો સો ભગવા તરણાય ધમ્મં દેસેતિ, પરિનિબ્બુતો સો ભગવા પરિનિબ્બાનાય ધમ્મં દેસેતી''તિ.

૩૬૨. એવં વુત્તે, સચ્ચકો નિગણ્ઠપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ – ''મયમેવ, ભો ગોતમ, ધંસી, મયં પગબ્બા, યે મયં ભવન્તં ગોતમં વાદેન વાદં આસાદેતબ્બં અમઞ્ઞિમ્હ. સિયા હિ, ભો ગોતમ, હત્થિં પભિન્નં આસજ્જ પુરિસસ્સ સોત્થિભાવો, ન ત્વેવ ભવન્તં ગોતમં આસજ્જ સિયા પુરિસસ્સ સોત્થિભાવો. સિયા હિ, ભો ગોતમ, પજ્જલિતં [જલન્તં (સી॰ પી॰)] અગ્ગિક્ખન્ધં આસજ્જ પુરિસસ્સ સોત્થિભાવો , ન ત્વેવ ભવન્તં ગોતમં આસજ્જ સિયા પુરિસસ્સ સોત્થિભાવો. સિયા હિ, ભો ગોતમ, આસીવિસં ઘોરવિસં આસજ્જ પુરિસસ્સ સોત્થિભાવો, ન ત્વેવ ભવન્તં ગોતમં આસજ્જ સિયા પુરિસસ્સ સોત્થિભાવો. મયમેવ, ભો ગોતમ, ધંસી, મયં પગબ્બા, યે મયં ભવન્તં ગોતમં વાદેન વાદં આસાદેતબ્બં અમઞ્ઞિમ્હ. અધિવાસેતુ [અધિવાસેતુ ચ (પી॰ ક॰)] મે ભવં ગોતમો સ્વાતનાય ભત્તં સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેના''તિ. અધિવાસેસિ ભગવા તુણ્હીભાવેન.

૩૬૩. અથ ખો સચ્ચકો નિગણ્ઠપુત્તો ભગવતો અધિવાસનં વિદિત્વા તે લિચ્છવી આમન્તેસિ – ''સુણન્તુ મે ભોન્તો લિચ્છવી, સમણો મે ગોતમો નિમન્તિતો સ્વાતનાય સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેન. તેન મે અભિહરેય્યાથ યમસ્સ પતિરૂપં મઞ્ઞેય્યાથા''તિ. અથ ખો તે લિચ્છવી તસ્સા રત્તિયા અચ્ચયેન સચ્ચકસ્સ નિગણ્ઠપુત્તસ્સ પઞ્ચમત્તાનિ થાલિપાકસતાનિ ભત્તાભિહારં અભિહરિંસુ. અથ ખો નિગણ્ઠપુત્તો સકે આરામે પણીતં ખાદનીયં ભોજનીયં પટિયાદાપેત્વા ભગવતો કાલં આરોચાપેસિ – ''કાલો, ભો ગોતમ, નિટ્ઠિતં ભત્ત''ન્તિ. અથ ખો ભગવા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય યેન સચ્ચકસ્સ નિગણ્ઠપુત્તસ્સ આરામો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેન. અથ ખો સચ્ચકો નિગણ્ઠપુત્તો બુદ્ધપ્પમુખં ભિક્ખુસઙ્ઘં પણીતેન ખાદનીયેન ભોજનીયેન સહત્થા સન્તપ્પેસિ સમ્પવારેસિ. અથ ખો સચ્ચકો નિગણ્ઠપુત્તો ભગવન્તં ભુત્તાવિં ઓનીતપત્તપાણિં અઞ્ઞતરં નીચં આસનં ગહેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સચ્ચકો નિગણ્ઠપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ – ''યમિદં, ભો ગોતમ, દાને પુઞ્ઞઞ્ચ પુઞ્ઞમહી ચ તં દાયકાનં સુખાય હોતૂ''તિ. ''યં ખો, અગ્ગિવેસ્સન, તાદિસં દક્ખિણેય્યં આગમ્મ અવીતરાગં અવીતદોસં અવીતમોહં, તં દાયકાનં ભવિસ્સતિ. યં ખો, અગ્ગિવેસ્સન, માદિસં દક્ખિણેય્યં આગમ્મ વીતરાગં વીતદોસં વીતમોહં, તં તુય્હં ભવિસ્સતી''તિ.

ચૂળસચ્ચકસુત્તં નિટ્ઠિતં પઞ્ચમં.

૬. મહાસચ્ચકસુત્તં

૩૬૪. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા વેસાલિયં વિહરતિ મહાવને કૂટાગારસાલાયં. તેન ખો પન સમયેન ભગવા પુબ્બણ્હસમયં સુનિવત્થો હોતિ પત્તચીવરમાદાય વેસાલિં પિણ્ડાય પવિસિતુકામો [પુબ્બણ્હસમયં

નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય... પવિસિતુકામો હોતિ (સી॰)]. અથ ખો સચ્ચકો નિગણ્ઠપુત્તો જઙ્ઘાવિહારં અનુચઙ્કમમાનો અનુવિચરમાનો યેન મહાવનં કૂટાગારસાલા તેનુપસઙ્કમિ. અદ્દસા ખો આયસ્મા આનન્દો સચ્ચકં નિગણ્ઠપુત્તં દૂરતોવ આગચ્છન્તં. દિસ્વાન ભગવન્તં એતદવોચ – ''અયં, ભન્તે, સચ્ચકો નિગણ્ઠપુત્તો આગચ્છતિ ભસ્સપ્પવાદકો પણ્ડિતવાદો સાધુસમ્મતો બહુજનસ્સ. એસો ખો, ભન્તે, અવણ્ણકામો બુદ્ધસ્સ, અવણ્ણકામો ધમ્મસ્સ, અવણ્ણકામો સઙ્ઘસ્સ. સાધુ, ભન્તે, ભગવા મુહુત્તં નિસીદતુ અનુકમ્પં ઉપાદાયા''તિ. નિસીદિ ભગવા પઞ્ઞત્તે આસને. અથ ખો સચ્ચકો નિગણ્ઠપુત્તો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ, સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સચ્ચકો નિગણ્ઠપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ –

૩૬૫. ''સન્તિ, ભો ગોતમ, એકે સમણબ્રાહ્મણા કાયભાવનાનુયોગમનુયુત્તા વિહરન્તિ, નો ચિત્તભાવનં. ફુસન્તિ હિ તે, ભો ગોતમ, સારીરિકં દુક્ખં વેદનં. ભૂતપુબ્બં, ભો ગોતમ, સારીરિકાય દુક્ખાય વેદનાય ફુટ્ઠસ્સ સતો ઊરુક્ખમ્ભોપિ નામ ભવિસ્સતિ, હદયમ્પિ નામ ફલિસ્સતિ, ઉણ્હમ્પિ લોહિતં મુખતો ઉગ્ગમિસ્સતિ, ઉમ્માદમ્પિ પાપુણિસ્સતિ [પાપુણિસ્સન્તિ (સ્યા॰ કં॰)] ચિત્તક્ખેપં. તસ્સ ખો એતં, ભો ગોતમ, કાયન્વયં ચિત્તં હોતિ, કાયસ્સ વસેન વત્તતિ. તં કિસ્સ હેતુ? અભાવિતત્તા ચિત્તસ્સ. સન્તિ પન, ભો ગોતમ, એકે સમણબ્રાહ્મણા ચિત્તભાવનાનુયોગમનુયુત્તા વિહરન્તિ, નો કાયભાવનં. ફુસન્તિ હિ તે, ભો ગોતમ, ચેતસિકં દુક્ખં વેદનં. ભૂતપુબ્બં, ભો ગોતમ, ચેતસિકાય દુક્ખાય વેદનાય ફુટ્ઠસ્સ સતો ઊરુક્ખમ્ભોપિ નામ ભવિસ્સતિ, હદયમ્પિ નામ ફલિસ્સતિ, ઉણ્હમ્પિ લોહિતં મુખતો ઉગ્ગમિસ્સતિ, ઉમ્માદમ્પિ પાપુણિસ્સતિ ચિત્તક્ખેપં. તસ્સ ખો એસો, ભો ગોતમ, ચિત્તન્વયો કાયો હોતિ, ચિત્તસ્સ વસેન વત્તતિ. તં કિસ્સ હેતુ? અભાવિતત્તા કાયસ્સ . તસ્સ મય્હં, ભો ગોતમ, એવં હોતિ – 'અદ્ધા ભોતો ગોતમસ્સ સાવકા ચિત્તભાવનાનુયોગમનુયુત્તા વિહરન્તિ, નો કાયભાવન'''ન્તિ.

૩૬૬. ''કિન્તિ પન તે, અગ્ગિવેસ્સન, કાયભાવના સુતા''તિ? ''સેય્યથિદં – નન્દો વચ્છો, કિસો સંકિચ્ચો, મક્ખલિ ગોસાલો – એતેહિ, ભો ગોતમ, અચેલકા મુત્તાચારા હત્થાપલેખના નએહિભદ્દન્તિકા નતિટ્ઠભદ્દન્તિકા [નએહિભદન્તિકા, નતિટ્ઠભદન્તિકા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)] ન અભિહટં ન ઉદ્દિસ્સકતં ન નિમન્તનં સાદિયન્તિ, તે ન કુમ્ભિમુખા પટિગ્ગણ્હન્તિ ન કળોપિમુખા પટિગ્ગણ્હન્તિ ન એળકમન્તરં ન દણ્ડમન્તરં ન મુસલમન્તરં ન દ્વિન્નં ભુઞ્જમાનાનં ન ગબ્ભિનિયા ન પાયમાનાય ન પુરિસન્તરગતાય ન સઙ્કિત્તીસુ ન યત્થ સા ઉપટ્ઠિતો હોતિ ન યત્થ મક્ખિકા સણ્ડસણ્ડચારિની , ન મચ્છં ન મંસં ન સુરં ન મેરયં ન થુસોદકં પિવન્તિ. તે એકાગારિકા વા હોન્તિ એકાલોપિકા, દ્વાગારિકા વા હોન્તિ દ્વાલોપિકા...પે॰... સત્તાગારિકા વા હોન્તિ સત્તાલોપિકા. એકિસ્સાપિ દત્તિયા યાપેન્તિ, દ્વીહિપિ દત્તીહિ યાપેન્તિ...પે॰... સત્તહિપિ દત્તીહિ યાપેન્તિ. એકાહિકમ્પિ આહારં આહારેન્તિ, દ્વીહિકમ્પિ આહારં આહારેન્તિ...પે॰... સત્તાહિકમ્પિ આહારં આહારેન્તિ. ઇતિ એવરૂપં અદ્ધમાસિકમ્પિ પરિયાયભત્તભોજનાનુયોગમનુયુત્તા વિહરન્તી''તિ.

''કિં પન તે, અગ્ગિવેસ્સન, તાવતકેનેવ યાપેન્તી''તિ? ''નો હિદં, ભો ગોતમ. અપ્પેકદા, ભો ગોતમ, ઉળારાનિ ઉળારાનિ ખાદનીયાનિ ખાદન્તિ, ઉળારાનિ ઉળારાનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જન્તિ, ઉળારાનિ ઉળારાનિ સાયનીયાનિ સાયન્તિ, ઉળારાનિ ઉળારાનિ પાનાનિ પિવન્તિ. તે ઇમં કાયં બલં ગાહેન્તિ નામ, બ્રૂહેન્તિ નામ, મેદેન્તિ નામા''તિ.

‘‘યં ખો તે, અગ્ગિવેસ્સન, પુરિમં પહાય પચ્છા ઉપચિનન્તિ, એવં ઇમસ્સ કાયસ્સ આચયાપચયો હોતિ. કિન્તિ પન તે, અગ્ગિવેસ્સન, ચિત્તભાવના સુતા’’તિ? ચિત્તભાવનાય ખો સચ્ચકો નિગણ્ઠપુત્તો ભગવતા પુટ્ઠો સમાનો ન સમ્પાયાસિ.

૩૬૭. અથ ખો ભગવા સચ્ચકં નિગણ્ઠપુત્તં એતદવોચ – ‘‘યાપિ ખો તે એસા, અગ્ગિવેસ્સન, પુરિમા કાયભાવના ભાસિતા સાપિ અરિયસ્સ વિનયે નો ધમ્મિકા કાયભાવના. કાયભાવનમ્પિ [કાયભાવનં હિ (સી॰ પી॰ ક॰)] ખો ત્વં, અગ્ગિવેસ્સન, ન અઞ્ઞાસિ, કુતો પન ત્વં ચિત્તભાવનં જાનિસ્સસિ ? અપિ ચ, અગ્ગિવેસ્સન, યથા અભાવિતકાયો ચ હોતિ અભાવિતચિત્તો ચ, ભાવિતકાયો ચ હોતિ ભાવિતચિત્તો ચ. તં સુણાહિ, સાધુકં મનસિ કરોહિ, ભાસિસ્સામી’’તિ. ‘‘એવં, ભો’’તિ ખો સચ્ચકો નિગણ્ઠપુત્તો ભગવતો પચ્ચસ્સોસિ. ભગવા એતદવોચ –

૩૬૮. ‘‘કથઞ્ચ , અગ્ગિવેસ્સન, અભાવિતકાયો ચ હોતિ અભાવિતચિત્તો ચ? ઇધ, અગ્ગિવેસ્સન, અસ્સુતવતો પુથુજ્જનસ્સ ઉપ્પજ્જતિ સુખા વેદના. સો સુખાય વેદનાય ફુટ્ઠો સમાનો સુખસારાગી ચ હોતિ સુખસારાગિતઞ્ચ આપજ્જતિ. તસ્સ સા સુખા વેદના નિરુજ્ઝતિ. સુખાય વેદનાય નિરોધા ઉપ્પજ્જતિ દુક્ખા વેદના. સો દુક્ખાય વેદનાય ફુટ્ઠો સમાનો સોચતિ કિલમતિ પરિદેવતિ ઉરત્તાળિં કન્દતિ સમ્મોહં આપજ્જતિ. તસ્સ ખો એસા, અગ્ગિવેસ્સન, ઉપ્પન્નાપિ સુખા વેદના ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠતિ અભાવિતત્તા કાયસ્સ, ઉપ્પન્નાપિ દુક્ખા વેદના ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠતિ અભાવિતત્તા ચિત્તસ્સ. યસ્સ કસ્સચિ, અગ્ગિવેસ્સન, એવં ઉભતોપક્ખં ઉપ્પન્નાપિ સુખા વેદના ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠતિ અભાવિતત્તા કાયસ્સ, ઉપ્પન્નાપિ દુક્ખા વેદના ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠતિ અભાવિતત્તા ચિત્તસ્સ, એવં ખો, અગ્ગિવેસ્સન, અભાવિતકાયો ચ હોતિ અભાવિતચિત્તો ચ.

૩૬૯. ‘‘કથઞ્ચ, અગ્ગિવેસ્સન, ભાવિતકાયો ચ હોતિ ભાવિતચિત્તો ચ? ઇધ, અગ્ગિવેસ્સન, સુતવતો અરિયસાવકસ્સ ઉપ્પજ્જતિ સુખા વેદના. સો સુખાય વેદનાય ફુટ્ઠો સમાનો ન સુખસારાગી ચ હોતિ, ન સુખસારાગિતઞ્ચ આપજ્જતિ. તસ્સ સા સુખા વેદના નિરુજ્ઝતિ. સુખાય વેદનાય નિરોધા ઉપ્પજ્જતિ દુક્ખા વેદના. સો દુક્ખાય વેદનાય ફુટ્ઠો સમાનો ન સોચતિ ન કિલમતિ ન પરિદેવતિ ન ઉરત્તાળિં કન્દતિ ન સમ્મોહં આપજ્જતિ. તસ્સ ખો એસા, અગ્ગિવેસ્સન, ઉપ્પન્નાપિ સુખા વેદના ચિત્તં ન પરિયાદાય તિટ્ઠતિ ભાવિતત્તા કાયસ્સ, ઉપ્પન્નાપિ દુક્ખા વેદના ચિત્તં ન પરિયાદાય તિટ્ઠતિ ભાવિતત્તા ચિત્તસ્સ. યસ્સ કસ્સચિ, અગ્ગિવેસ્સન, એવં ઉભતોપક્ખં ઉપ્પન્નાપિ સુખા વેદના ચિત્તં ન પરિયાદાય તિટ્ઠતિ ભાવિતત્તા કાયસ્સ, ઉપ્પન્નાપિ દુક્ખા વેદના ચિત્તં ન પરિયાદાય તિટ્ઠતિ ભાવિતત્તા ચિત્તસ્સ. એવં ખો, અગ્ગિવેસ્સન, ભાવિતકાયો ચ હોતિ ભાવિતચિત્તો ચા’’તિ.

૩૭૦. ‘‘એવં પસન્નો અહં ભોતો ગોતમસ્સ! ભવઞ્હિ ગોતમો ભાવિતકાયો ચ હોતિ ભાવિતચિત્તો ચા’’તિ . ‘‘અદ્ધા ખો તે અયં, અગ્ગિવેસ્સન, આસજ્જ ઉપનીય વાચા ભાસિતા, અપિ ચ તે અહં બ્યાકરિસ્સામિ . યતો ખો અહં, અગ્ગિવેસ્સન, કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો, તં વત મે ઉપ્પન્ના વા સુખા વેદના ચિત્તં પરિયાદાય ઠસ્સતિ, ઉપ્પન્ના વા દુક્ખા વેદના ચિત્તં પરિયાદાય ઠસ્સતીતિ નેતં ઠાનં [નેતં ખોઠાનં (સી॰ પી॰)] વિજ્જતી’’તિ.

‘‘ન હિ નૂન [ન હનૂન (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ભોતો ગોતમસ્સ ઉપ્પજ્જતિ તથારૂપા સુખા વેદના યથારૂપા ઉપ્પન્ના સુખા વેદના ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠેય્ય; ન હિ નૂન ભોતો ગોતમસ્સ ઉપ્પજ્જતિ તથારૂપા દુક્ખા વેદના

યથારૂપા ઉપ્પન્ના દુક્ખા વેદના ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠેય્યા''તિ.

૩૭૧. ''કિઞ્હિ નો સિયા, અગ્ગિવેસ્સન? ઇધ મે, અગ્ગિવેસ્સન, પુબ્બેવ સમ્બોધા અનભિસમ્બુદ્ધસ્સ બોધિસત્તસ્સેવ સતો એતદહોસિ – 'સમ્બાધો ઘરાવાસો રજાપથો, અબ્ભોકાસો પબ્બજ્જા. નયિદં સુકરં અગારં અજ્ઝાવસતા એકન્તપરિપુણ્ણં એકન્તપરિસુદ્ધં સઙ્ખલિખિતં બ્રહ્મચરિયં ચરિતું. યંનૂનાહં કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજેય્ય'ન્તિ. સો ખો અહં, અગ્ગિવેસ્સન, અપરેન સમયેન દહરોવ સમાનો, સુસુકાળકેસો ભદ્રેન યોબ્બનેન સમન્નાગતો પઠમેન વયસા, અકામકાનં માતાપિતૂનં અસ્સુમુખાનં રુદન્તાનં, કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિં. સો એવં પબ્બજિતો સમાનો કિંકુસલગવેસી અનુત્તરં સન્તિવરપદં પરિયેસમાનો યેન આળારો કાલામો તેનુપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા આળારં કાલામં એતદવોચં – 'ઇચ્છામહં, આવુસો કાલામ, ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે બ્રહ્મચરિયં ચરિતુ'ન્તિ. એવં વુત્તે, અગ્ગિવેસ્સન, આળારો કાલામો મં એતદવોચ – 'વિહરતાયસ્મા, તાદિસો અયં ધમ્મો યત્થ વિઞ્ઞૂ પુરિસો નચિરસ્સેવ સકં આચરિયકં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્યા'તિ. સો ખો અહં, અગ્ગિવેસ્સન, નચિરસ્સેવ ખિપ્પમેવ તં ધમ્મં પરિયાપુણિં. સો ખો અહં, અગ્ગિવેસ્સન, તાવતકેનેવ ઓટ્ઠપહતમત્તેન લપિતલાપનમત્તેન ઞાણવાદઞ્ચ વદામિ થેરવાદઞ્ચ, 'જાનામિ પસ્સામી'તિ ચ પટિજાનામિ, અહઞ્ચેવ અઞ્ઞે ચ. તસ્સ મય્હં, અગ્ગિવેસ્સન, એતદહોસિ – 'ન ખો આળારો કાલામો ઇમં ધમ્મં કેવલં સદ્ધામત્તકેન સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરામીતિ પવેદેતિ, અદ્ધા આળારો કાલામો ઇમં ધમ્મં જાનં પસ્સં વિહરતી'''તિ.

''અથ ખ્વાહં, અગ્ગિવેસ્સન, યેન આળારો કાલામો તેનુપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા આળારં કાલામં એતદવોચં – 'કિત્તાવતા નો, આવુસો કાલામ, ઇમં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરામીતિ પવેદેસી'તિ? એવં વુત્તે, અગ્ગિવેસ્સન, આળારો કાલામો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં પવેદેસિ. તસ્સ મય્હં, અગ્ગિવેસ્સન, એતદહોસિ – 'ન ખો આળારસ્સેવ કાલામસ્સ અત્થિ સદ્ધા, મય્હંપત્થિ સદ્ધા; ન ખો આળારસ્સેવ કાલામસ્સ અત્થિ વીરિયં, મય્હંપત્થિ વીરિયં; ન ખો આળારસ્સેવ કાલામસ્સ અત્થિ સતિ, મય્હંપત્થિ સતિ; ન ખો આળારસ્સેવ કાલામસ્સ અત્થિ સમાધિ, મય્હંપત્થિ સમાધિ; ન ખો આળારસ્સેવ કાલામસ્સ અત્થિ પઞ્ઞા, મય્હંપત્થિ પઞ્ઞા; યંનૂનાહં યં ધમ્મં આળારો કાલામો સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરામીતિ પવેદેતિ તસ્સ ધમ્મસ્સ સચ્છિકિરિયાય પદહેય્ય'ન્તિ. સો ખો અહં, અગ્ગિવેસ્સન, નચિરસ્સેવ ખિપ્પમેવ તં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિં.

''અથ ખ્વાહં, અગ્ગિવેસ્સન, યેન આળારો કાલામો તેનુપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા આળારં કાલામં એતદવોચં – 'એત્તાવતા નો, આવુસો કાલામ , ઇમં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ પવેદેસી'તિ? 'એત્તાવતા ખો અહં, આવુસો, ઇમં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ પવેદેમી'તિ. 'અહમ્પિ ખો, આવુસો, એત્તાવતા ઇમં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરામી'તિ. 'લાભા નો, આવુસો, સુલદ્ધં નો, આવુસો, યે મયં આયસ્મન્તં તાદિસં સબ્રહ્મચારિં પસ્સામ. ઇતિ યાહં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ પવેદેમિ તં ત્વં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરસિ; યં ત્વં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરસિ તમહં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ પવેદેમિ. ઇતિ યાહં ધમ્મં જાનામિ તં ત્વં ધમ્મં જાનાસિ; યં ત્વં ધમ્મં જાનાસિ તમહં ધમ્મં જાનામિ. ઇતિ યાદિસો અહં તાદિસો તુવં, યાદિસો તુવં તાદિસો અહં. એહિ દાનિ, આવુસો, ઉભોવ સન્તા ઇમં ગણં પરિહરામા'તિ. ઇતિ ખો, અગ્ગિવેસ્સન, આળારો કાલામો આચરિયો

મે સમાનો (અત્તનો) [( ) નત્થિ (સી॰ પી॰)] અન્તેવાસિં મં સમાનં અત્તના સમસમં ઠપેસિ, ઉળારાય ચ મં પૂજાય પૂજેસિ. તસ્સ મય્હં, અગ્ગિવેસ્સન, એતદહોસિ – 'નાયં ધમ્મો નિબ્બિદાય ન વિરાગાય ન નિરોધાય ન ઉપસમાય ન અભિઞ્ઞાય ન સમ્બોધાય ન નિબ્બાનાય સંવત્તતિ, યાવદેવ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનૂપપત્તિયા'તિ. સો ખો અહં, અગ્ગિવેસ્સન, તં ધમ્મં અનલઙ્કરિત્વા તસ્મા ધમ્મા નિબ્બિજ્જ અપક્કમિં.

૩૭૨. ''સો ખો અહં, અગ્ગિવેસ્સન, કિંકુસલગવેસી અનુત્તરં સન્તિવરપદં પરિયેસમાનો યેન ઉદકો રામપુત્તો તેનુપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા ઉદકં રામપુત્તં એતદવોચં – 'ઇચ્છામહં, આવુસો [પસ્સ મ॰ નિ॰ ૧.૨૭૮ પાસરાસિસુત્તે] ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે બ્રહ્મચરિયં ચરિતુ'ન્તિ. એવં વુત્તે, અગ્ગિવેસ્સન, ઉદકો રામપુત્તો મં એતદવોચ – 'વિહરતાયસ્મા, તાદિસો અયં ધમ્મો યત્થ વિઞ્ઞૂ પુરિસો નચિરસ્સેવ સકં આચરિયકં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્યા'તિ. સો ખો અહં, અગ્ગિવેસ્સન, નચિરસ્સેવ ખિપ્પમેવ તં ધમ્મં પરિયાપુણિં. સો ખો અહં, અગ્ગિવેસ્સન, તાવતકેનેવ ઓટ્ઠપહતમત્તેન લપિતલાપનમત્તેન ઞાણવાદઞ્ચ વદામિ થેરવાદઞ્ચ, 'જાનામિ પસ્સામી'તિ ચ પટિજાનામિ, અહઞ્ચેવ અઞ્ઞે ચ. તસ્સ મય્હં, અગ્ગિવેસ્સન, એતદહોસિ – 'ન ખો રામો ઇમં ધમ્મં કેવલં સદ્ધામત્તકેન સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરામીતિ પવેદેસિ. અદ્ધા રામો ઇમં ધમ્મં જાનં પસ્સં વિહાસી'તિ. અથ ખ્વાહં, અગ્ગિવેસ્સન, યેન ઉદકો રામપુત્તો તેનુપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા ઉદકં રામપુત્તં એતદવોચં – 'કિત્તાવતા નો, આવુસો રામો, ઇમં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરામીતિ પવેદેસી'તિ? એવં વુત્તે, અગ્ગિવેસ્સન, ઉદકો રામપુત્તો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં પવેદેસિ. તસ્સ મય્હં, અગ્ગિવેસ્સન, એતદહોસિ – 'ન ખો રામસ્સેવ અહોસિ સદ્ધા, મય્હંપત્થિ સદ્ધા; ન ખો રામસ્સેવ અહોસિ વીરિયં, મય્હંપત્થિ વીરિયં; ન ખો રામસ્સેવ અહોસિ સતિ, મય્હંપત્થિ સતિ; ન ખો રામસ્સેવ અહોસિ સમાધિ, મય્હંપત્થિ સમાધિ; ન ખો રામસ્સેવ અહોસિ પઞ્ઞા, મય્હંપત્થિ પઞ્ઞા; યંનૂનાહં યં ધમ્મં રામો સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરામીતિ પવેદેસિ તસ્સ ધમ્મસ્સ સચ્છિકિરિયાય પદહેય્ય'ન્તિ. સો ખો અહં, અગ્ગિવેસ્સન, નચિરસ્સેવ ખિપ્પમેવ તં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિં.

''અથ ખ્વાહં, અગ્ગિવેસ્સન, યેન ઉદકો રામપુત્તો તેનુપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા ઉદકં રામપુત્તં એતદવોચં – 'એત્તાવતા નો, આવુસો, રામો ઇમં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ પવેદેસી'તિ? 'એત્તાવતા ખો, આવુસો, રામો ઇમં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ પવેદેસી'તિ. 'અહમ્પિ ખો, આવુસો, એત્તાવતા ઇમં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરામી'તિ. 'લાભા નો, આવુસો, સુલદ્ધં નો, આવુસો, યે મયં આયસ્મન્તં તાદિસં સબ્રહ્મચારિં પસ્સામ. ઇતિ યં ધમ્મં રામો સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ પવેદેસિ, તં ત્વં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરસિ; યં ત્વં ધમ્મં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરસિ, તં ધમ્મં રામો સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ પવેદેસિ. ઇતિ યં ધમ્મં રામો અભિઞ્ઞાસિ તં ત્વં ધમ્મં જાનાસિ; યં ત્વં ધમ્મં જાનાસિ તં ધમ્મં રામો અભિઞ્ઞાસિ. ઇતિ યાદિસો રામો અહોસિ તાદિસો તુવં; યાદિસો તુવં તાદિસો રામો અહોસિ. એહિ દાનિ, આવુસો, તુવં ઇમં ગણં પરિહરા'તિ. ઇતિ ખો, અગ્ગિવેસ્સન, ઉદકો રામપુત્તો સબ્રહ્મચારી મે સમાનો આચરિયટ્ઠાને ચ મં ઠપેસિ, ઉળારાય ચ મં પૂજાય પૂજેસિ. તસ્સ મય્હં, અગ્ગિવેસ્સન, એતદહોસિ – 'નાયં ધમ્મો નિબ્બિદાય ન વિરાગાય ન નિરોધાય ન ઉપસમાય ન અભિઞ્ઞાય ન સમ્બોધાય ન નિબ્બાનાય સંવત્તતિ, યાવદેવ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનૂપપત્તિયા'તિ. સો ખો અહં, અગ્ગિવેસ્સન, તં ધમ્મં અનલઙ્કરિત્વા તસ્મા ધમ્મા નિબ્બિજ્જ અપક્કમિં.

૩૭૩. ‘‘સો ખો અહં, અગ્ગિવેસ્સન, કિંકુસલગવેસી અનુત્તરં સન્તિવરપદં પરિયેસમાનો મગધેસુ અનુપુબ્બેન ચારિકં ચરમાનો યેન ઉરુવેલા સેનાનિગમો તદવસરિં. તત્થદ્દસં રમણીયં ભૂમિભાગં, પાસાદિકઞ્ચ વનસણ્ડં, નદિઞ્ચ સન્દન્તિં સેતકં સુપતિત્થં રમણીયં, સમન્તા ચ ગોચરગામં. તસ્સ મય્હં, અગ્ગિવેસ્સન, એતદહોસિ – ‘રમણીયો વત, ભો, ભૂમિભાગો, પાસાદિકો ચ વનસણ્ડો, નદી ચ સન્દતિ સેતકા સુપતિત્થા રમણીયા, સમન્તા ચ ગોચરગામો. અલં વતિદં કુલપુત્તસ્સ પધાનત્થિકસ્સ પધાનાયા’તિ. સો ખો અહં, અગ્ગિવેસ્સન, તત્થેવ નિસીદિં ‘અલમિદં પધાનાયા’તિ.

૩૭૪. ‘‘અપિસ્સુમં, અગ્ગિવેસ્સન, તિસ્સો ઉપમા પટિભંસુ અનચ્છરિયા પુબ્બે અસ્સુતપુબ્બા. સેય્યથાપિ, અગ્ગિવેસ્સન, અલ્લં કટ્ઠં સસ્નેહં ઉદકે નિક્ખિત્તં. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય ઉત્તરારણિં આદાય – ‘અગ્ગિં અભિનિબ્બત્તેસ્સામિ, તેજો પાતુકરિસ્સામી’તિ. તં કિં મઞ્ઞસિ, અગ્ગિવેસ્સન, અપિ નુ સો પુરિસો અમું અલ્લં કટ્ઠં સસ્નેહં, ઉદકે નિક્ખિત્તં , ઉત્તરારણિં આદાય અભિમન્થેન્તો અગ્ગિં અભિનિબ્બત્તેય્ય, તેજો પાતુકરેય્યા’’તિ? ‘‘નો હિદં, ભો ગોતમ’’. ‘‘તં કિસ્સ હેતુ’’? ‘‘અદુઞ્હિ, ભો ગોતમ, અલ્લં કટ્ઠં સસ્નેહં, તઞ્ચ પન ઉદકે નિક્ખિત્તં. યાવદેવ ચ પન સો પુરિસો કિલમથસ્સ વિઘાતસ્સ ભાગી અસ્સા’’તિ. ‘‘એવમેવ ખો, અગ્ગિવેસ્સન, યે હિ કેચિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા કાયેન ચેવ ચિત્તેન ચ કામેહિ અવૂપકટ્ઠા વિહરન્તિ, યો ચ નેસં કામેસુ કામચ્છન્દો કામસ્નેહો કામમુચ્છા કામપિપાસા કામપરિળાહો, સો ચ અજ્ઝત્તં ન સુપ્પહીનો હોતિ, ન સુપ્પટિપ્પસ્સદ્ધો, ઓપક્કમિકા ચેપિ તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા દુક્ખા તિબ્બા ખરા કટુકા વેદના વેદયન્તિ, અભબ્બાવ તે ઞાણાય દસ્સનાય અનુત્તરાય સમ્બોધાય. નો ચેપિ તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા ઓપક્કમિકા દુક્ખા તિબ્બા ખરા કટુકા વેદના વેદયન્તિ, અભબ્બાવ તે ઞાણાય દસ્સનાય અનુત્તરાય સમ્બોધાય. અયં ખો મં, અગ્ગિવેસ્સન, પઠમા ઉપમા પટિભાસિ અનચ્છરિયા પુબ્બે અસ્સુતપુબ્બા.

૩૭૫. ‘‘અપરાપિ ખો મં, અગ્ગિવેસ્સન, દુતિયા ઉપમા પટિભાસિ અનચ્છરિયા પુબ્બે અસ્સુતપુબ્બા. સેય્યથાપિ, અગ્ગિવેસ્સન, અલ્લં કટ્ઠં સસ્નેહં, આરકા ઉદકા થલે નિક્ખિત્તં. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય ઉત્તરારણિં આદાય – ‘અગ્ગિં અભિનિબ્બત્તેસ્સામિ, તેજો પાતુકરિસ્સામી’તિ. તં કિં મઞ્ઞસિ, અગ્ગિવેસ્સન, અપિ નુ સો પુરિસો અમું અલ્લં કટ્ઠં સસ્નેહં, આરકા ઉદકા થલે નિક્ખિત્તં, ઉત્તરારણિં આદાય અભિમન્થેન્તો અગ્ગિં અભિનિબ્બત્તેય્ય તેજો પાતુકરેય્યા’’તિ? ‘‘નો હિદં, ભો ગોતમ’’. ‘‘તં કિસ્સ હેતુ’’? ‘‘અદુઞ્હિ, ભો ગોતમ, અલ્લં કટ્ઠં સસ્નેહં, કિઞ્ચાપિ આરકા ઉદકા થલે નિક્ખિત્તં. યાવદેવ ચ પન સો પુરિસો કિલમથસ્સ વિઘાતસ્સ ભાગી અસ્સાતિ. એવમેવ ખો, અગ્ગિવેસ્સન, યે હિ કેચિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા કાયેન ચેવ ચિત્તેન ચ કામેહિ વૂપકટ્ઠા વિહરન્તિ, યો ચ નેસં કામેસુ કામચ્છન્દો કામસ્નેહો કામમુચ્છા કામપિપાસા કામપરિળાહો સો ચ અજ્ઝત્તં ન સુપ્પહીનો હોતિ, ન સુપ્પટિપ્પસ્સદ્ધો, ઓપક્કમિકા ચેપિ તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા દુક્ખા તિબ્બા ખરા કટુકા વેદના વેદયન્તિ, અભબ્બાવ તે ઞાણાય દસ્સનાય અનુત્તરાય સમ્બોધાય. નો ચેપિ તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા ઓપક્કમિકા દુક્ખા તિબ્બા ખરા કટુકા વેદના વેદયન્તિ, અભબ્બાવ તે ઞાણાય દસ્સનાય અનુત્તરાય સમ્બોધાય. અયં ખો મં, અગ્ગિવેસ્સન, દુતિયા ઉપમા પટિભાસિ અનચ્છરિયા પુબ્બે અસ્સુતપુબ્બા’’.

૩૭૬. ‘‘અપરાપિ ખો મં, અગ્ગિવેસ્સન, તતિયા ઉપમા પટિભાસિ અનચ્છરિયા પુબ્બે અસ્સુતપુબ્બા. સેય્યથાપિ, અગ્ગિવેસ્સન, સુક્ખં કટ્ઠં કોળાપં, આરકા ઉદકા થલે નિક્ખિત્તં. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય ઉત્તરારણિં આદાય – ‘અગ્ગિં અભિનિબ્બત્તેસ્સામિ, તેજો પાતુકરિસ્સામી’તિ. તં કિં મઞ્ઞસિ, અગ્ગિવેસ્સન, અપિ નુ સો પુરિસો અમું સુક્ખં કટ્ઠં કોળાપં, આરકા ઉદકા થલે નિક્ખિત્તં, ઉત્તરારણિં આદાય અભિમન્થેન્તો અગ્ગિં

અભિનિબ્બત્તેય્ય, તેજો પાતુકરેય્યા’’તિ? ‘‘એવં, ભો ગોતમ’’. ‘‘તં કિસ્સ હેતુ’’? ‘‘અદુઞ્હિ, ભો ગોતમ, સુક્ખં કટ્ઠં કોળાપં, તઞ્ચ પન આરકા ઉદકા થલે નિક્ખિત્ત’’ન્તિ . ‘‘એવમેવ ખો, અગ્ગિવેસ્સન, યે હિ કેચિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા કાયેન ચેવ ચિત્તેન ચ કામેહિ વૂપકટ્ઠા વિહરન્તિ, યો ચ નેસં કામેસુ કામચ્છન્દો કામસ્નેહો કામમુચ્છા કામપિપાસા કામપરિળાહો, સો ચ અજ્ઝત્તં સુપ્પહીનો હોતિ સુપ્પટિપ્પસ્સદ્ધો, ઓપક્કમિકા ચેપિ તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા દુક્ખા તિબ્બા ખરા કટુકા વેદના વેદયન્તિ, ભબ્બાવ તે ઞાણાય દસ્સનાય અનુત્તરાય સમ્બોધાય. નો ચેપિ તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા ઓપક્કમિકા દુક્ખા તિબ્બા ખરા કટુકા વેદના વેદયન્તિ, ભબ્બાવ તે ઞાણાય દસ્સનાય અનુત્તરાય સમ્બોધાય. અયં ખો મં, અગ્ગિવેસ્સન, તતિયા ઉપમા પટિભાસિ અનચ્છરિયા પુબ્બે અસ્સુતપુબ્બા. ઇમા ખો મં, અગ્ગિવેસ્સન, તિસ્સો ઉપમા પટિભંસુ અનચ્છરિયા પુબ્બે અસ્સુતપુબ્બા.’’

૩૭૭. ‘‘તસ્સ મય્હં, અગ્ગિવેસ્સન, એતદહોસિ – ‘યંનૂનાહં દન્તેભિ દન્તમાધાય [પસ્સ મ॰ નિ॰ ૧.૨૨૧ વિતક્કસણ્ઠાનસુત્તે], જિવ્હાય તાલું આહચ્ચ, ચેતસા ચિત્તં અભિનિગ્ગણ્હેય્યં અભિનિપ્પીળેય્યં અભિસન્તાપેય્ય’ન્તિ. સો ખો અહં, અગ્ગિવેસ્સન, દન્તેભિ દન્તમાધાય, જિવ્હાય તાલું આહચ્ચ, ચેતસા ચિત્તં અભિનિગ્ગણ્હામિ અભિનિપ્પીળેમિ અભિસન્તાપેમિ. તસ્સ મય્હં, અગ્ગિવેસ્સન, દન્તેભિ દન્તમાધાય જિવ્હાય તાલું આહચ્ચ ચેતસા ચિત્તં અભિનિગ્ગણ્હતો અભિનિપ્પીળયતો અભિસન્તાપયતો કચ્છેહિ સેદા મુચ્ચન્તિ. સેય્યથાપિ, અગ્ગિવેસ્સન, બલવા પુરિસો દુબ્બલતરં પુરિસં સીસે વા ગહેત્વા ખન્ધે વા ગહેત્વા અભિનિગ્ગણ્હેય્ય અભિનિપ્પીળેય્ય અભિસન્તાપેય્ય, એવમેવ ખો મે, અગ્ગિવેસ્સન, દન્તેભિ દન્તમાધાય, જિવ્હાય તાલું આહચ્ચ, ચેતસા ચિત્તં અભિનિગ્ગણ્હતો અભિનિપ્પીળયતો અભિસન્તાપયતો કચ્છેહિ સેદા મુચ્ચન્તિ. આરદ્ધં ખો પન મે, અગ્ગિવેસ્સન, વીરિયં હોતિ અસલ્લીનં, ઉપટ્ઠિતા સતિ અસમ્મુટ્ઠા, સારદ્ધો ચ પન મે કાયો હોતિ અપ્પટિપ્પસ્સદ્ધો તેનેવ દુક્ખપ્પધાનેન પધાનાભિતુન્નસ્સ સતો. એવરૂપાપિ ખો મે, અગ્ગિવેસ્સન, ઉપ્પન્ના દુક્ખા વેદના ચિત્તં ન પરિયાદાય તિટ્ઠતિ.

૩૭૮. ‘‘તસ્સ મય્હં, અગ્ગિવેસ્સન, એતદહોસિ – ‘યંનૂનાહં અપ્પાણકંયેવ ઝાનં ઝાયેય્ય’ન્તિ. સો ખો અહં, અગ્ગિવેસ્સન, મુખતો ચ નાસતો ચ અસ્સાસપસ્સાસે ઉપરુન્ધિં. તસ્સ મય્હં, અગ્ગિવેસ્સન, મુખતો ચ નાસતો ચ અસ્સાસપસ્સાસેસુ ઉપરુદ્ધેસુ કણ્ણસોતેહિ વાતાનં નિક્ખમન્તાનં અધિમત્તો સદ્દો હોતિ. સેય્યથાપિ નામ કમ્મારગગ્ગરિયા ધમમાનાય અધિમત્તો સદ્દો હોતિ, એવમેવ ખો મે, અગ્ગિવેસ્સન, મુખતો ચ નાસતો ચ અસ્સાસપસ્સાસેસુ ઉપરુદ્ધેસુ કણ્ણસોતેહિ વાતાનં નિક્ખમન્તાનં અધિમત્તો સદ્દો હોતિ. આરદ્ધં ખો પન મે, અગ્ગિવેસ્સન, વીરિયં હોતિ અસલ્લીનં ઉપટ્ઠિતા સતિ અસમ્મુટ્ઠા. સારદ્ધો ચ પન મે કાયો હોતિ અપ્પટિપ્પસ્સદ્ધો તેનેવ દુક્ખપ્પધાનેન પધાનાભિતુન્નસ્સ સતો. એવરૂપાપિ ખો મે, અગ્ગિવેસ્સન, ઉપ્પન્ના દુક્ખા વેદના ચિત્તં ન પરિયાદાય તિટ્ઠતિ.

‘‘તસ્સ મય્હં, અગ્ગિવેસ્સન, એતદહોસિ – ‘યંનૂનાહં અપ્પાણકંયેવ ઝાનં ઝાયેય્ય’ન્તિ. સો ખો અહં, અગ્ગિવેસ્સન, મુખતો ચ નાસતો ચ કણ્ણતો ચ અસ્સાસપસ્સાસે ઉપરુન્ધિં. તસ્સ મય્હં, અગ્ગિવેસ્સન, મુખતો ચ નાસતો ચ કણ્ણતો ચ અસ્સાસપસ્સાસેસુ ઉપરુદ્ધેસુ અધિમત્તા વાતા મુદ્ધનિ ઊહનન્તિ [ઊહન્તિ (સી॰), ઓહનન્તિ (સ્યા॰ કં॰), ઉહનન્તિ (ક॰)]. સેય્યથાપિ, અગ્ગિવેસ્સન, બલવા પુરિસો તિણ્હેન સિખરેન મુદ્ધનિ અભિમત્થેય્ય [મુદ્ધાનં અભિમન્થેય્ય (સી॰ પી॰), મુદ્ધાનં અભિમત્થેય્ય (સ્યા॰ કં॰)], એવમેવ ખો મે, અગ્ગિવેસ્સન, મુખતો ચ નાસતો ચ કણ્ણતો ચ અસ્સાસપસ્સાસેસુ ઉપરુદ્ધેસુ અધિમત્તા વાતા મુદ્ધનિ ઊહનન્તિ. આરદ્ધં ખો પન મે, અગ્ગિવેસ્સન, વીરિયં હોતિ અસલ્લીનં ઉપટ્ઠિતા સતિ અસમ્મુટ્ઠા. સારદ્ધો ચ પન મે કાયો હોતિ અપ્પટિપ્પસ્સદ્ધો

તેનેવ દુક્ખપ્પધાનેન પધાનાભિતુન્નસ્સ સતો. એવરૂપાપિ ખો મે, અગ્ગિવેસ્સન, ઉપ્પન્ના દુક્ખા વેદના ચિત્તં ન પરિયાદાય તિટ્ઠતિ.

‘‘તસ્સ મય્હં, અગ્ગિવેસ્સન, એતદહોસિ – ‘યંનૂનાહં અપ્પાણકંયેવ ઝાનં ઝાયેય્ય’ન્તિ. સો ખો અહં, અગ્ગિવેસ્સન, મુખતો ચ નાસતો ચ કણ્ણતો ચ અસ્સાસપસ્સાસે ઉપરુન્ધિં. તસ્સ મય્હં, અગ્ગિવેસ્સન, મુખતો ચ નાસતો ચ કણ્ણતો ચ અસ્સાસપસ્સાસેસુ ઉપરુદ્ધેસુ અધિમત્તા સીસે સીસવેદના હોન્તિ. સેય્યથાપિ, અગ્ગિવેસ્સન, બલવા પુરિસો દળ્હેન વરત્તક્ખણ્ડેન [વરત્તકબન્ધનેન (સી॰)] સીસે સીસવેઠં દદેય્ય, એવમેવ ખો મે, અગ્ગિવેસ્સન, મુખતો ચ નાસતો ચ કણ્ણતો ચ અસ્સાસપસ્સાસેસુ ઉપરુદ્ધેસુ અધિમત્તા સીસે સીસવેદના હોન્તિ. આરદ્ધં ખો પન મે, અગ્ગિવેસ્સન, વીરિયં હોતિ અસલ્લીનં ઉપટ્ઠિતા સતિ અસમ્મુટ્ઠા. સારદ્ધો ચ પન મે કાયો હોતિ અપ્પટિપ્પસ્સદ્ધો તેનેવ દુક્ખપ્પધાનેન પધાનાભિતુન્નસ્સ સતો. એવરૂપાપિ ખો મે, અગ્ગિવેસ્સન, ઉપ્પન્ના દુક્ખા વેદના ચિત્તં ન પરિયાદાય તિટ્ઠતિ.

‘‘તસ્સ મય્હં, અગ્ગિવેસ્સન, એતદહોસિ – ‘યંનૂનાહં અપ્પાણકંયેવ ઝાનં ઝાયેય્ય’ન્તિ. સો ખો અહં, અગ્ગિવેસ્સન, મુખતો ચ નાસતો ચ કણ્ણતો ચ અસ્સાસપસ્સાસે ઉપરુન્ધિં. તસ્સ મય્હં, અગ્ગિવેસ્સન, મુખતો ચ નાસતો ચ કણ્ણતો ચ અસ્સાસપસ્સાસેસુ ઉપરુદ્ધેસુ અધિમત્તા વાતા કુચ્છિં પરિકન્તન્તિ. સેય્યથાપિ, અગ્ગિવેસ્સન, દક્ખો ગોઘાતકો વા ગોઘાતકન્તેવાસી વા તિણ્હેન ગોવિકન્તનેન કુચ્છિં પરિકન્તેય્ય, એવમેવ ખો મે, અગ્ગિવેસ્સન, મુખતો ચ નાસતો ચ કણ્ણતો ચ અસ્સાસપસ્સાસેસુ ઉપરુદ્ધેસુ અધિમત્તા વાતા કુચ્છિં પરિકન્તન્તિ. આરદ્ધં ખો પન મે, અગ્ગિવેસ્સન, વીરિયં હોતિ અસલ્લીનં ઉપટ્ઠિતા સતિ અસમ્મુટ્ઠા. સારદ્ધો ચ પન મે કાયો હોતિ અપ્પટિપ્પસ્સદ્ધો તેનેવ દુક્ખપ્પધાનેન પધાનાભિતુન્નસ્સ સતો. એવરૂપાપિ ખો મે, અગ્ગિવેસ્સન, ઉપ્પન્ના દુક્ખા વેદના ચિત્તં ન પરિયાદાય તિટ્ઠતિ.

‘‘તસ્સ મય્હં, અગ્ગિવેસ્સન, એતદહોસિ – ‘યંનૂનાહં અપ્પાણકંયેવ ઝાનં ઝાયેય્ય’ન્તિ. સો ખો અહં, અગ્ગિવેસ્સન, મુખતો ચ નાસતો ચ કણ્ણતો ચ અસ્સાસપસ્સાસે ઉપરુન્ધિં. તસ્સ મય્હં, અગ્ગિવેસ્સન, મુખતો ચ નાસતો ચ કણ્ણતો ચ અસ્સાસપસ્સાસેસુ ઉપરુદ્ધેસુ અધિમત્તો કાયસ્મિં ડાહો હોતિ. સેય્યથાપિ, અગ્ગિવેસ્સન, દ્વે બલવન્તો પુરિસા દુબ્બલતરં પુરિસં નાનાબાહાસુ ગહેત્વા અઙ્ગારકાસુયા સન્તાપેય્યું સમ્પરિતાપેય્યું, એવમેવ ખો મે, અગ્ગિવેસ્સન, મુખતો ચ નાસતો ચ કણ્ણતો ચ અસ્સાસપસ્સાસેસુ ઉપરુદ્ધેસુ અધિમત્તો કાયસ્મિં ડાહો હોતિ. આરદ્ધં ખો પન મે, અગ્ગિવેસ્સન, વીરિયં હોતિ અસલ્લીનં ઉપટ્ઠિતા સતિ અસમ્મુટ્ઠા. સારદ્ધો ચ પન મે કાયો હોતિ અપ્પટિપ્પસ્સદ્ધો તેનેવ દુક્ખપ્પધાનેન પધાનાભિતુન્નસ્સ સતો. એવરૂપાપિ ખો મે, અગ્ગિવેસ્સન, ઉપ્પન્ના દુક્ખા વેદના ચિત્તં ન પરિયાદાય તિટ્ઠતિ. અપિસ્સુ મં, અગ્ગિવેસ્સન, દેવતા દિસ્વા એવમાહંસુ – ‘કાલઙ્કતો સમણો ગોતમો’તિ. એકચ્ચા દેવતા એવમાહંસુ – ‘ન કાલઙ્કતો સમણો ગોતમો, અપિ ચ કાલઙ્કરોતી’તિ. એકચ્ચા દેવતા એવમાહંસુ – ‘ન કાલઙ્કતો સમણો ગોતમો, નપિ કાલઙ્કરોતિ, અરહં સમણો ગોતમો, વિહારોત્વેવ સો [વિહારોત્વેવેસો (સી॰)] અરહતો એવરૂપો હોતી’તિ [વિહારોત્વેવેસો અરહતો’’તિ (?)].

૩૭૯. ‘‘તસ્સ મય્હં, અગ્ગિવેસ્સન, એતદહોસિ – ‘યંનૂનાહં સબ્બસો આહારુપચ્છેદાય પટિપજ્જેય્ય’ન્તિ. અથ ખો મં, અગ્ગિવેસ્સન, દેવતા ઉપસઙ્કમિત્વા એતદવોચું – ‘મા ખો ત્વં, મારિસ, સબ્બસો આહારુપચ્છેદાય પટિપજ્જિ. સચે ખો ત્વં, મારિસ, સબ્બસો આહારુપચ્છેદાય પટિપજ્જિસ્સસિ, તસ્સ તે મયં દિબ્બં ઓજં લોમકૂપેહિ અજ્ઝોહારેસ્સામ [અજ્ઝોહરિસ્સામ (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)], તાય ત્વં યાપેસ્સસી’તિ. તસ્સ મય્હં,

અગ્ગિવેસ્સન, એતદહોસિ – ‘અહઞ્ચેવ ખો પન સબ્બસો અજજ્જિતં [અજદ્ધુકં (સી॰ પી॰), જદ્ધુકં (સ્યા॰ કં॰)] પટિજાનેય્યં, ઇમા ચ મે દેવતા દિબ્બં ઓજં લોમકૂપેહિ અજ્ઝોહારેય્યું [અજ્ઝોહરેય્યું (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)], તાય ચાહં યાપેય્યં, તં મમસ્સ મુસા’તિ. સો ખો અહં, અગ્ગિવેસ્સન, તા દેવતા પચ્ચાચિક્ખામિ, ‘હલ’ન્તિ વદામિ.

૩૮૦. ‘‘તસ્સ મય્હં, અગ્ગિવેસ્સન, એતદહોસિ – ‘યંનૂનાહં થોકં થોકં આહારં આહારેય્યં, પસતં પસતં, યદિ વા મુગ્ગયૂસં, યદિ વા કુલત્થયૂસં, યદિ વા કળાયયૂસં, યદિ વા હરેણુકયૂસ’ન્તિ. સો ખો અહં, અગ્ગિવેસ્સન, થોકં થોકં આહારં આહારેસિં, પસતં પસતં, યદિ વા મુગ્ગયૂસં, યદિ વા કુલત્થયૂસં, યદિ વા કળાયયૂસં, યદિ વા હરેણુકયૂસં. તસ્સ મય્હં, અગ્ગિવેસ્સન, થોકં થોકં આહારં આહારયતો, પસતં પસતં, યદિ વા મુગ્ગયૂસં, યદિ વા કુલત્થયૂસં, યદિ વા કળાયયૂસં, યદિ વા હરેણુકયૂસં, અધિમત્તકસિમાનં પત્તો કાયો હોતિ. સેય્યથાપિ નામ આસીતિકપબ્બાનિ વા કાળપબ્બાનિ વા, એવમેવસ્સુ મે અઙ્ગપચ્ચઙ્ગાનિ ભવન્તિ તાયેવપ્પાહારતાય. સેય્યથાપિ નામ ઓટ્ઠપદં, એવમેવસ્સુ મે આનિસદં હોતિ તાયેવપ્પાહારતાય. સેય્યથાપિ નામ વટ્ટનાવળી, એવમેવસ્સુ મે પિટ્ઠિકણ્ટકો ઉણ્ણતાવનતો હોતિ તાયેવપ્પાહારતાય. સેય્યથાપિ નામ જરસાલાય ગોપાણસિયો ઓલુગ્ગવિલુગ્ગા ભવન્તિ, એવમેવસ્સુ મે ફાસુળિયો ઓલુગ્ગવિલુગ્ગા ભવન્તિ તાયેવપ્પાહારતાય. સેય્યથાપિ નામ ગમ્ભીરે ઉદપાને ઉદકતારકા ગમ્ભીરગતા ઓક્ખાયિકા દિસ્સન્તિ, એવમેવસ્સુ મે અક્ખિકૂપેસુ અક્ખિતારકા ગમ્ભીરગતા ઓક્ખાયિકા દિસ્સન્તિ તાયેવપ્પાહારતાય. સેય્યથાપિ નામ તિત્તકાલાબુ આમકચ્છિન્નો વાતાતપેન સંકુટિતો હોતિ સમ્મિલાતો, એવમેવસ્સુ મે સીસચ્છવિ સંકુટિતા હોતિ સમ્મિલાતા તાયેવપ્પાહારતાય.

‘‘સો ખો અહં, અગ્ગિવેસ્સન, ઉદરચ્છવિં પરિમસિસ્સામીતિ પિટ્ઠિકણ્ટકંયેવ પરિગ્ગણ્હામિ, પિટ્ઠિકણ્ટકં પરિમસિસ્સામીતિ ઉદરચ્છવિંયેવ પરિગ્ગણ્હામિ, યાવસ્સુ મે, અગ્ગિવેસ્સન, ઉદરચ્છવિ પિટ્ઠિકણ્ટકં અલ્લીના હોતિ તાયેવપ્પાહારતાય. સો ખો અહં, અગ્ગિવેસ્સન, વચ્ચં વા મુત્તં વા કરિસ્સામીતિ તત્થેવ અવકુજ્જો પપતામિ તાયેવપ્પાહારતાય. સો ખો અહં, અગ્ગિવેસ્સન, ઇમમેવ કાયં અસ્સાસેન્તો પાણિના ગત્તાનિ અનુમજ્જામિ. તસ્સ મય્હં, અગ્ગિવેસ્સન, પાણિના ગત્તાનિ અનુમજ્જતો પૂતિમૂલાનિ લોમાનિ કાયસ્મા પપતન્તિ તાયેવપ્પાહારતાય. અપિસ્સુ મં, અગ્ગિવેસ્સન, મનુસ્સા દિસ્વા એવમાહંસુ – ‘કાળો સમણો ગોતમો’તિ. એકચ્ચે મનુસ્સા એવમાહંસુ – ‘ન કાળો સમણો ગોતમો, સામો સમણો ગોતમો’તિ. એકચ્ચે મનુસ્સા એવમાહંસુ – ‘ન કાળો સમણો ગોતમો , નપિ સામો, મઙ્ગુરચ્છવિ સમણો ગોતમો’તિ. યાવસ્સુ મે, અગ્ગિવેસ્સન, તાવ પરિસુદ્ધો છવિવણ્ણો પરિયોદાતો ઉપહતો હોતિ તાયેવપ્પાહારતાય.

૩૮૧. ‘‘તસ્સ મય્હં, અગ્ગિવેસ્સન, એતદહોસિ – ‘યે ખો કેચિ અતીતમદ્ધાનં સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ઓપક્કમિકા દુક્ખા તિબ્બા ખરા કટુકા વેદના વેદયિંસુ, એતાવપરમં, નયિતો ભિય્યો. યેપિ હિ કેચિ અનાગતમદ્ધાનં સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ઓપક્કમિકા દુક્ખા તિબ્બા ખરા કટુકા વેદના વેદયિસ્સન્તિ, એતાવપરમં, નયિતો ભિય્યો. યેપિ હિ કેચિ એતરહિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ઓપક્કમિકા દુક્ખા તિબ્બા ખરા કટુકા વેદના વેદયન્તિ, એતાવપરમં, નયિતો ભિય્યો. ન ખો પનાહં ઇમાય કટુકાય દુક્કરકારિકાય અધિગચ્છામિ ઉત્તરિ મનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસં. સિયા નુ ખો અઞ્ઞો મગ્ગો બોધાયા’તિ? તસ્સ મય્હં, અગ્ગિવેસ્સન, એતદહોસિ – ‘અભિજાનામિ ખો પનાહં પિતુ સક્કસ્સ કમ્મન્તે સીતાય જમ્બુચ્છાયાય નિસિન્નો વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરિતા. સિયા નુ ખો એસો મગ્ગો બોધાયા’તિ? તસ્સ મય્હં, અગ્ગિવેસ્સન, સતાનુસારિ વિઞ્ઞાણં અહોસિ – ‘એસેવ મગ્ગો બોધાયા’તિ. તસ્સ મય્હં, અગ્ગિવેસ્સન, એતદહોસિ – ‘કિં નુ ખો અહં તસ્સ સુખસ્સ ભાયામિ, યં તં

સુખં અઞ્ઞત્રેવ કામેહિ અઞ્ઞત્ર અકુસલેહિ ધમ્મેહી’તિ? તસ્સ મય્હં, અગ્ગિવેસ્સન, એતદહોસિ – ‘ન ખો અહં તસ્સ સુખસ્સ ભાયામિ, યં તં સુખં અઞ્ઞત્રેવ કામેહિ અઞ્ઞત્ર અકુસલેહિ ધમ્મેહી’તિ.

૩૮૨. ‘‘તસ્સ મય્હં, અગ્ગિવેસ્સન, એતદહોસિ – ‘ન ખો તં સુકરં સુખં અધિગન્તું એવં અધિમત્તકસિમાનં પત્તકાયેન, યંનૂનાહં ઓળારિકં આહારં આહારેય્યં ઓદનકુમ્માસ’ન્તિ. સો ખો અહં, અગ્ગિવેસ્સન, ઓળારિકં આહારં આહારેસિં ઓદનકુમ્માસં. તેન ખો પન મં, અગ્ગિવેસ્સન, સમયેન પઞ્ચ [પઞ્ચવગ્ગિયા (અઞ્ઞસુત્તેસુ)] ભિક્ખૂ પચ્ચુપટ્ઠિતા હોન્તિ – ‘યં ખો સમણો ગોતમો ધમ્મં અધિગમિસ્સતિ, તં નો આરોચેસ્સતી’તિ. યતો ખો અહં, અગ્ગિવેસ્સન, ઓળારિકં આહારં આહારેસિં ઓદનકુમ્માસં, અથ મે તે પઞ્ચ ભિક્ખૂ નિબ્બિજ્જ પક્કમિંસુ – ‘બાહુલ્લિકો [બાહુલિકો (સી॰ પી॰) સંઘભેદસિક્ખાપદટીકાય સમેતિ] સમણો ગોતમો, પધાનવિબ્ભન્તો, આવત્તો બાહુલ્લાયા’તિ.

૩૮૩. ‘‘સો ખો અહં, અગ્ગિવેસ્સન, ઓળારિકં આહારં આહારેત્વા, બલં ગહેત્વા, વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિં. એવરૂપાપિ ખો મે, અગ્ગિવેસ્સન, ઉપ્પન્ના સુખા વેદના ચિત્તં ન પરિયાદાય તિટ્ઠતિ. વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિં. એવરૂપાપિ ખો મે, અગ્ગિવેસ્સન, ઉપ્પન્ના સુખા વેદના ચિત્તં ન પરિયાદાય તિટ્ઠતિ. પીતિયા ચ વિરાગા ઉપેક્ખકો ચ વિહાસિં, સતો ચ સમ્પજાનો. સુખઞ્ચ કાયેન પટિસંવેદેસિં યં તં અરિયા આચિક્ખન્તિ – ‘ઉપેક્ખકો સતિમા સુખવિહારી’તિ તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિં. એવરૂપાપિ ખો મે, અગ્ગિવેસ્સન, ઉપ્પન્ના સુખા વેદના ચિત્તં ન પરિયાદાય તિટ્ઠતિ. સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના, પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા, અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિં. એવરૂપાપિ ખો મે, અગ્ગિવેસ્સન, ઉપ્પન્ના સુખા વેદના ચિત્તં ન પરિયાદાય તિટ્ઠતિ.

૩૮૪. ‘‘સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેસિં. સો અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરામિ , સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં...પે॰... ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરામિ. અયં ખો મે, અગ્ગિવેસ્સન, રત્તિયા પઠમે યામે પઠમા વિજ્જા અધિગતા; અવિજ્જા વિહતા, વિજ્જા ઉપ્પન્ના; તમો વિહતો, આલોકો ઉપ્પન્નો; યથા તં અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો. એવરૂપાપિ ખો મે, અગ્ગિવેસ્સન, ઉપ્પન્ના સુખા વેદના ચિત્તં ન પરિયાદાય તિટ્ઠતિ.

૩૮૫. ‘‘સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે સત્તાનં ચુતૂપપાતઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેસિં. સો દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સામિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનામિ...પે॰... અયં ખો મે, અગ્ગિવેસ્સન, રત્તિયા મજ્ઝિમે યામે દુતિયા વિજ્જા અધિગતા; અવિજ્જા વિહતા, વિજ્જા ઉપ્પન્ના; તમો વિહતો, આલોકો ઉપ્પન્નો; યથા તં અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો . એવરૂપાપિ ખો મે, અગ્ગિવેસ્સન , ઉપ્પન્ના સુખા વેદના ચિત્તં ન પરિયાદાય તિટ્ઠતિ.

૩૮૬. ''સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે આસવાનં ખયઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેસિં. સો 'ઇદં દુક્ખ'ન્તિ યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં, 'અયં દુક્ખસમુદયો'તિ યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં, 'અયં દુક્ખનિરોધો'તિ યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં, 'અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા'તિ યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં. 'ઇમે આસવા'તિ યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં, 'અયં આસવસમુદયો'તિ યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં, 'અયં આસવનિરોધો'તિ યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં, 'અયં આસવનિરોધગામિની પટિપદા'તિ યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં. તસ્સ મે એવં જાનતો એવં પસ્સતો કામાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચિત્થ, ભવાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચિત્થ, અવિજ્જાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચિત્થ. વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં અહોસિ. 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ અબ્ભઞ્ઞાસિં. અયં ખો મે, અગ્ગિવેસ્સન, રત્તિયા પચ્છિમે યામે તતિયા વિજ્જા અધિગતા; અવિજ્જા વિહતા, વિજ્જા ઉપ્પન્ના; તમો વિહતો, આલોકો ઉપ્પન્નો; યથા તં અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો. એવરૂપાપિ ખો મે, અગ્ગિવેસ્સન, ઉપ્પન્ના સુખા વેદના ચિત્તં ન પરિયાદાય તિટ્ઠતિ.

૩૮૭. ''અભિજાનામિ ખો પનાહં, અગ્ગિવેસ્સન, અનેકસતાય પરિસાય ધમ્મં દેસેતા. અપિસ્સુ મં એકમેકો એવં મઞ્ઞતિ – 'મમેવારબ્ભ સમણો ગોતમો ધમ્મં દેસેતી'તિ. 'ન ખો પનેતં, અગ્ગિવેસ્સન, એવં દટ્ઠબ્બં; યાવદેવ વિઞ્ઞાપનત્થાય તથાગતો પરેસં ધમ્મં દેસેતિ. સો ખો અહં, અગ્ગિવેસ્સન, તસ્સાયેવ કથાય પરિયોસાને, તસ્મિંયેવ પુરિમસ્મિં સમાધિનિમિત્તે અજ્ઝત્તમેવ ચિત્તં સણ્ઠપેમિ સન્નિસાદેમિ એકોદિં કરોમિ સમાદહામિ, યેન સુદં નિચ્ચકપ્પં વિહરામી'''તિ.

''ઓકપ્પનિયમેતં ભોતો ગોતમસ્સ યથા તં અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ. અભિજાનાતિ ખો પન ભવં ગોતમો દિવા સુપિતા''તિ? ''અભિજાનામહં, અગ્ગિવેસ્સન, ગિમ્હાનં પચ્છિમે માસે પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો ચતુગ્ગુણં સઙ્ઘાટિં પઞ્ઞપેત્વા દક્ખિણેન પસ્સેન સતો સમ્પજાનો નિદ્દં ઓક્કમિતા''તિ. ''એતં ખો, ભો ગોતમ, એકે સમણબ્રાહ્મણા સમ્મોહવિહારસ્મિં વદન્તી''તિ ? ''ન ખો, અગ્ગિવેસ્સન, એત્તાવતા સમ્મૂળ્હો વા હોતિ અસમ્મૂળ્હો વા. અપિ ચ, અગ્ગિવેસ્સન, યથા સમ્મૂળ્હો ચ હોતિ અસમ્મૂળ્હો ચ, તં સુણાહિ, સાધુકં મનસિ કરોહિ, ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવં, ભો''તિ ખો સચ્ચકો નિગણ્ઠપુત્તો ભગવતો પચ્ચસ્સોસિ. ભગવા એતદવોચ –

૩૮૮. ''યસ્સ કસ્સચિ, અગ્ગિવેસ્સન, યે આસવા સંકિલેસિકા પોનોબ્ભવિકા સદરા દુક્ખવિપાકા આયતિં જાતિજરામરણિયા અપ્પહીના, તમહં 'સમ્મૂળ્હો'તિ વદામિ. આસવાનઞ્હિ, અગ્ગિવેસ્સન, અપ્પહાના સમ્મૂળ્હો હોતિ. યસ્સ કસ્સચિ, અગ્ગિવેસ્સન, યે આસવા સંકિલેસિકા પોનોબ્ભવિકા સદરા દુક્ખવિપાકા આયતિં જાતિજરામરણિયા પહીના, તમહં 'અસમ્મૂળ્હો'તિ વદામિ. આસવાનઞ્હિ, અગ્ગિવેસ્સન, પહાના અસમ્મૂળ્હો હોતિ.

''તથાગતસ્સ ખો, અગ્ગિવેસ્સન, યે આસવા સંકિલેસિકા પોનોબ્ભવિકા સદરા દુક્ખવિપાકા આયતિં જાતિજરામરણિયા પહીના ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવંકતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા . સેય્યથાપિ, અગ્ગિવેસ્સન, તાલો મત્થકચ્છિન્નો અભબ્બો પુન વિરૂળ્હિયા, એવમેવ ખો, અગ્ગિવેસ્સન, તથાગતસ્સ યે આસવા સંકિલેસિકા પોનોબ્ભવિકા સદરા દુક્ખવિપાકા આયતિં જાતિજરામરણિયા પહીના ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવંકતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા''તિ.

૩૮૯. એવં વુત્તે, સચ્ચકો નિગણ્ઠપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ – ''અચ્છરિયં, ભો ગોતમ, અબ્ભુતં, ભો ગોતમ! યાવઞ્ચિદં ભોતો ગોતમસ્સ એવં આસજ્જ આસજ્જ વુચ્ચમાનસ્સ, ઉપનીતેહિ વચનપ્પથેહિ

સમુદાચરિયમાનસ્સ, છવિવણ્ણો ચેવ પરિયોદાયતિ, મુખવણ્ણો ચ વિપ્પસીદતિ, યથા તં અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ. અભિજાનામહં, ભો ગોતમ, પૂરણં કસ્સપં વાદેન વાદં સમારભિતા. સોપિ મયા વાદેન વાદં સમારદ્ધો અઞ્ઞેનઞ્ઞં પટિચરિ, બહિદ્ધા કથં અપનામેસિ, કોપઞ્ચ દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ પાત્વાકાસિ. ભોતો પન [ભોતો ખો પન (સી॰)] ગોતમસ્સ એવં આસજ્જ આસજ્જ વુચ્ચમાનસ્સ, ઉપનીતેહિ વચનપ્પથેહિ સમુદાચરિયમાનસ્સ, છવિવણ્ણો ચેવ પરિયોદાયતિ, મુખવણ્ણો ચ વિપ્પસીદતિ, યથા તં અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ. અભિજાનામહં, ભો ગોતમ, મક્ખલિં ગોસાલં...પે॰... અજિતં કેસકમ્બલં... પકુધં કચ્ચાયનં... સઞ્ચયં બેલટ્ઠપુત્તં... નિગણ્ઠં નાટપુત્તં વાદેન વાદં સમારભિતા . સોપિ મયા વાદેન વાદં સમારદ્ધો અઞ્ઞેનઞ્ઞં પટિચરિ, બહિદ્ધા કથં અપનામેસિ, કોપઞ્ચ દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ પાત્વાકાસિ. ભોતો પન ગોતમસ્સ એવં આસજ્જ આસજ્જ વુચ્ચમાનસ્સ, ઉપનીતેહિ વચનપ્પથેહિ સમુદાચરિયમાનસ્સ, છવિવણ્ણો ચેવ પરિયોદાયતિ, મુખવણ્ણો ચ વિપ્પસીદતિ, યથા તં અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ. હન્દ ચ દાનિ મયં, ભો ગોતમ, ગચ્છામ. બહુકિચ્ચા મયં, બહુકરણીયા''તિ. ''યસ્સદાનિ ત્વં, અગ્ગિવેસ્સન, કાલં મઞ્ઞસી''તિ.

અથ ખો સચ્ચકો નિગણ્ઠપુત્તો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કામીતિ.

મહાસચ્ચકસુત્તં નિટ્ઠિતં છટ્ઠં.

૭. ચૂળતણ્હાસઙ્ખયસુત્તં

૩૯૦. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ પુબ્બારામે મિગારમાતુપાસાદે. અથ ખો સક્કો દેવાનમિન્દો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતો ખો સક્કો દેવાનમિન્દો ભગવન્તં એતદવોચ – ''કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે, ભિક્ખુ સંખિત્તેન તણ્હાસઙ્ખયવિમુત્તો હોતિ અચ્ચન્તનિટ્ઠો અચ્ચન્તયોગક્ખેમી અચ્ચન્તબ્રહ્મચારી અચ્ચન્તપરિયોસાનો સેટ્ઠો દેવમનુસ્સાન''ન્તિ?

''ઇધ, દેવાનમિન્દ, ભિક્ખુનો સુતં હોતિ – 'સબ્બે ધમ્મા નાલં અભિનિવેસાયા'તિ. એવઞ્ચેતં, દેવાનમિન્દ, ભિક્ખુનો સુતં હોતિ – 'સબ્બે ધમ્મા નાલં અભિનિવેસાયા'તિ. સો સબ્બં ધમ્મં અભિજાનાતિ; સબ્બં ધમ્મં અભિઞ્ઞાય સબ્બં ધમ્મં પરિજાનાતિ; સબ્બં ધમ્મં પરિઞ્ઞાય યં કિઞ્ચિ વેદનં વેદેતિ – સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા, સો તાસુ વેદનાસુ અનિચ્ચાનુપસ્સી વિહરતિ, વિરાગાનુપસ્સી વિહરતિ, નિરોધાનુપસ્સી વિહરતિ, પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સી વિહરતિ. સો તાસુ વેદનાસુ અનિચ્ચાનુપસ્સી વિહરન્તો, વિરાગાનુપસ્સી વિહરન્તો, નિરોધાનુપસ્સી વિહરન્તો, પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સી વિહરન્તો ન કિઞ્ચિ લોકે ઉપાદિયતિ. અનુપાદિયં ન પરિતસ્સતિ, અપરિતસ્સં પચ્ચત્તઞ્ઞેવ પરિનિબ્બાયતિ – 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ પજાનાતિ. એત્તાવતા ખો, દેવાનમિન્દ, ભિક્ખુ સંખિત્તેન તણ્હાસઙ્ખયવિમુત્તો હોતિ અચ્ચન્તનિટ્ઠો અચ્ચન્તયોગક્ખેમી અચ્ચન્તબ્રહ્મચારી અચ્ચન્તપરિયોસાનો સેટ્ઠો દેવમનુસ્સાન''ન્તિ.

અથ ખો સક્કો દેવાનમિન્દો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા તત્થેવન્તરધાયિ.

૩૯૧. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો ભગવતો અવિદૂરે નિસિન્નો હોતિ. અથ ખો આયસ્મતો મહામોગ્ગલ્લાનસ્સ એતદહોસિ – ''કિં નુ ખો સો યક્ખો ભગવતો ભાસિતં અભિસમેચ્ચ અનુમોદિ

ઉદાહુ નો; યંનૂનાહં તં યક્ખં જાનેય્યં – યદિ વા સો યક્ખો ભગવતો ભાસિતં અભિસમેચ્ચ અનુમોદિ યદિ વા નો''તિ? અથ ખો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો – સેય્યથાપિ નામ બલવા પુરિસો સમિઞ્જિતં વા બાહં પસારેય્ય, પસારિતં વા બાહં સમિઞ્જેય્ય, એવમેવ – પુબ્બારામે મિગારમાતુપાસાદે અન્તરહિતો દેવેસુ તાવતિંસેસુ પાતુરહોસિ. તેન ખો પન સમયેન સક્કો દેવાનમિન્દો એકપુણ્ડરીકે ઉય્યાને દિબ્બેહિ પઞ્ચહિ તૂરિયસતેહિ [તુરિયસતેહિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] સમપ્પિતો સમઙ્ગીભૂતો પરિચારેતિ. અદ્દસા ખો સક્કો દેવાનમિન્દો આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં દૂરતોવ આગચ્છન્તં. દિસ્વાન તાનિ દિબ્બાનિ પઞ્ચ તૂરિયસતાનિ પટિપ્પણામેત્વા યેનાયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં એતદવોચ – ''એહિ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, સ્વાગતં, મારિસ મોગ્ગલ્લાન! ચિરસ્સં ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, ઇમં પરિયાયં અકાસિ યદિદં ઇધાગમનાય. નિસીદ, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, ઇદમાસનં પઞ્ઞત્ત''ન્તિ. નિસીદિ ખો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો પઞ્ઞત્તે આસને. સક્કોપિ ખો દેવાનમિન્દો અઞ્ઞતરં નીચં આસનં ગહેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો સક્કં દેવાનમિન્દં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો એતદવોચ – ''યથા કથં પન ખો, કોસિય, ભગવા સંખિત્તેન તણ્હાસઙ્ખયવિમુત્તિં અભાસિ? સાધુ મયમ્પિ એતિસ્સા કથાય ભાગિનો અસ્સામ સવનાયા''તિ.

૩૯૨. ''મયં ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, બહુકિચ્ચા બહુકરણીયા – અપ્પેવ સકેન કરણીયેન, અપિ ચ દેવાનંયેવ તાવતિંસાનં કરણીયેન. અપિ ચ, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, સુસ્સુતંયેવ હોતિ સુગ્ગહિતં સુમનસિકતં સૂપધારિતં, યં નો ખિપ્પમેવ અન્તરધાયતિ. ભૂતપુબ્બં, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, દેવાસુરસઙ્ગામો સમુપબ્યૂળ્હો [સમૂપબ્યુળ્હો (સ્યા॰ કં॰), સમૂપબ્બૂળ્હો (સી॰)] અહોસિ. તસ્મિં ખો પન, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, સઙ્ગામે દેવા જિનિંસુ, અસુરા પરાજિનિંસુ. સો ખો અહં, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, તં સઙ્ગામં અભિવિજિનિત્વા વિજિતસઙ્ગામો તતો પટિનિવત્તિત્વા વેજયન્તં નામ પાસાદં માપેસિં. વેજયન્તસ્સ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, પાસાદસ્સ એકસતં નિય્યૂહં. એકેકસ્મિં નિય્યૂહે સત્ત સત્ત કૂટાગારસતાનિ. એકમેકસ્મિં કૂટાગારે સત્ત સત્ત અચ્છરાયો . એકમેકિસ્સા અચ્છરાય સત્ત સત્ત પરિચારિકાયો. ઇચ્છેય્યાસિ નો ત્વં , મારિસ મોગ્ગલ્લાન, વેજયન્તસ્સ પાસાદસ્સ રામણેય્યકં દટ્ઠુ''ન્તિ? અધિવાસેસિ ખો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો તુણ્હીભાવેન.

૩૯૩. અથ ખો સક્કો ચ દેવાનમિન્દો વેસ્સવણો ચ મહારાજા આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં પુરક્ખત્વા યેન વેજયન્તો પાસાદો તેનુપસઙ્કમિંસુ. અદ્દસંસુ ખો સક્કસ્સ દેવાનમિન્દસ્સ પરિચારિકાયો આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં દૂરતોવ આગચ્છન્તં; દિસ્વા ઓત્તપ્પમાના હિરીયમાના સકં સકં ઓવરકં પવિસિંસુ. સેય્યથાપિ નામ સુણિસા સસુરં દિસ્વા ઓત્તપ્પતિ હિરીયતિ, એવમેવ સક્કસ્સ દેવાનમિન્દસ્સ પરિચારિકાયો આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં દિસ્વા ઓત્તપ્પમાના હિરીયમાના સકં સકં ઓવરકં પવિસિંસુ. અથ ખો સક્કો ચ દેવાનમિન્દો વેસ્સવણો ચ મહારાજા આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં વેજયન્તે પાસાદે અનુચઙ્કમાપેન્તિ અનુવિચરાપેન્તિ – ''ઇદમ્પિ, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, પસ્સ વેજયન્તસ્સ પાસાદસ્સ રામણેય્યકં; ઇદમ્પિ, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, પસ્સ વેજયન્તસ્સ પાસાદસ્સ રામણેય્યક''ન્તિ. ''સોભતિ ઇદં આયસ્મતો કોસિયસ્સ, યથા તં પુબ્બે કતપુઞ્ઞસ્સ. મનુસ્સાપિ કિઞ્ચિદેવ રામણેય્યકં દિસ્વા [દિટ્ઠા (સી॰ પી॰ ક॰)] એવમાહંસુ – 'સોભતિ વત ભો યથા દેવાનં તાવતિંસાન'ન્તિ. તયિદં આયસ્મતો કોસિયસ્સ સોભતિ, યથા તં પુબ્બે કતપુઞ્ઞસ્સા''તિ. અથ ખો આયસ્મતો મહામોગ્ગલ્લાનસ્સ એતદહોસિ – ''અતિબાળ્હં ખો અયં યક્ખો પમત્તો વિહરતિ. યંનૂનાહં ઇમં યક્ખં સંવેજેય્ય''ન્તિ. અથ ખો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો તથારૂપં ઇદ્ધાભિસઙ્ખારં અભિસઙ્ખાસિ [અભિસઙ્ખારેસિ (ક॰), અભિસઙ્ખારેતિ (સ્યા॰ કં॰)] યથા વેજયન્તં પાસાદં પાદઙ્ગુટ્ઠકેન સઙ્કમ્પેસિ સમ્પકમ્પેસિ સમ્પવેધેસિ . અથ ખો સક્કો

ચ દેવાનમિન્દો, વેસ્સવણો ચ મહારાજા, દેવા ચ તાવતિંસા અચ્છરિયબ્ભુતચિત્તજાતા અહેસું – ‘‘અચ્છરિયં વત, ભો, અબ્ભુતં વત, ભો, સમણસ્સ મહિદ્ધિકતા મહાનુભાવતા, યત્ર હિ નામ દિબ્બભવનં પાદઙ્ગુટ્ઠકેન સઙ્કમ્પેસ્સતિ સમ્પકમ્પેસ્સતિ સમ્પવેધેસ્સતી’’તિ! અથ ખો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો સક્કં દેવાનમિન્દં સંવિગ્ગં લોમહટ્ઠજાતં વિદિત્વા સક્કં દેવાનમિન્દં એતદવોચ – ‘‘યથા કથં પન ખો, કોસિય, ભગવા સંખિત્તેન તણ્હાસઙ્ખયવિમુત્તિં અભાસિ? સાધુ મયમ્પિ એતિસ્સા કથાય ભાગિનો અસ્સામ સવનાયા’’તિ.

૩૯૪. ‘‘ઇધાહં , મારિસ મોગ્ગલ્લાન, યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિં. એકમન્તં ઠિતો ખો અહં, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, ભગવન્તં એતદવોચં – ‘કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે, ભિક્ખુ સંખિત્તેન તણ્હાસઙ્ખયવિમુત્તો હોતિ અચ્ચન્તનિટ્ઠો અચ્ચન્તયોગક્ખેમી અચ્ચન્તબ્રહ્મચારી અચ્ચન્તપરિયોસાનો સેટ્ઠો દેવમનુસ્સાન’’’ન્તિ?

‘‘એવં વુત્તે, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, ભગવા મં એતદવોચ – ‘ઇધ, દેવાનમિન્દ, ભિક્ખુનો સુતં હોતિ – સબ્બે ધમ્મા નાલં અભિનિવેસાયા’તિ. એવં ચેતં દેવાનમિન્દ ભિક્ખુનો સુતં હોતિ ‘સબ્બે ધમ્મા નાલં અભિનિવેસાયા’તિ. સો સબ્બં ધમ્મં અભિજાનાતિ, સબ્બં ધમ્મં અભિઞ્ઞાય સબ્બં ધમ્મં પરિજાનાતિ, સબ્બં ધમ્મં પરિઞ્ઞાય યં કિઞ્ચિ વેદનં વેદેતિ સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા. સો તાસુ વેદનાસુ અનિચ્ચાનુપસ્સી વિહરતિ, વિરાગાનુપસ્સી વિહરતિ, નિરોધાનુપસ્સી વિહરતિ, પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સી વિહરતિ. સો તાસુ વેદનાસુ અનિચ્ચાનુપસ્સી વિહરન્તો, વિરાગાનુપસ્સી વિહરન્તો, નિરોધાનુપસ્સી વિહરન્તો, પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સી વિહરન્તો ન કિઞ્ચિ લોકે ઉપાદિયતિ, અનુપાદિયં ન પરિતસ્સતિ, અપરિતસ્સં પચ્ચત્તઞ્ઞેવ પરિનિબ્બાયતિ – ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતિ. એત્તાવતા ખો, દેવાનમિન્દ, ભિક્ખુ સંખિત્તેન તણ્હાસઙ્ખયવિમુત્તો હોતિ અચ્ચન્તનિટ્ઠો અચ્ચન્તયોગક્ખેમી અચ્ચન્તબ્રહ્મચારી અચ્ચન્તપરિયોસાનો સેટ્ઠો દેવમનુસ્સાનન્તિ. એવં ખો મે, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, ભગવા સંખિત્તેન તણ્હાસઙ્ખયવિમુત્તિં અભાસી’’તિ.

અથ ખો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો સક્કસ્સ દેવાનમિન્દસ્સ ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા – સેય્યથાપિ નામ બલવા પુરિસો સમિઞ્જિતં વા બાહં પસારેય્ય, પસારિતં વા બાહં સમિઞ્જેય્ય એવમેવ – દેવેસુ તાવતિંસેસુ અન્તરહિતો પુબ્બારામે મિગારમાતુપાસાદે પાતુરહોસિ. અથ ખો સક્કસ્સ દેવાનમિન્દસ્સ પરિચારિકાયો અચિરપક્કન્તે આયસ્મન્તે મહામોગ્ગલ્લાને સક્કં દેવાનમિન્દં એતદવોચું – ‘‘એસો નુ તે, મારિસ, સો ભગવા સત્થા’’તિ? ‘‘ન ખો મે, મારિસ, સો ભગવા સત્થા. સબ્રહ્મચારી મે એસો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો’’તિ. ‘‘લાભા તે, મારિસ, (સુલદ્ધં તે, મારિસ) [( ) નત્થિ (સી॰ પી॰)] યસ્સ તે સબ્રહ્મચારી એવંમહિદ્ધિકો એવંમહાનુભાવો! અહો નૂન તે સો ભગવા સત્થા’’તિ.

૩૯૫. અથ ખો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અભિજાનાતિ નો, ભન્તે, ભગવા અહુ [અહુનઞ્ઞેવ (સી॰ સ્યા॰ કં॰)] ઞાતઞ્ઞતરસ્સ મહેસક્ખસ્સ યક્ખસ્સ સંખિત્તેન તણ્હાસઙ્ખયવિમુત્તિં ભાસિતા’’તિ [અભાસિત્થાતિ (ક॰)]? ‘‘અભિજાનામહં, મોગ્ગલ્લાન, ઇધ સક્કો દેવાનમિન્દો યેનાહં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા મં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતો ખો, મોગ્ગલ્લાન, સક્કો દેવાનમિન્દો મં એતદવોચ – ‘કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે , ભિક્ખુ સંખિત્તેન તણ્હાસઙ્ખયવિમુત્તો હોતિ અચ્ચન્તનિટ્ઠો અચ્ચન્તયોગક્ખેમી અચ્ચન્તબ્રહ્મચારી અચ્ચન્તપરિયોસાનો સેટ્ઠો દેવમનુસ્સાન’’ન્તિ.

એવં વુત્તે અહં, મોગ્ગલ્લાન, સક્કં દેવાનમિન્દં એતદવોચં ''ઇધ દેવાનમિન્દ ભિક્ખુનો સુતં હોતિ 'સબ્બે ધમ્મા નાલં અભિનિવેસાયા'તિ. એવં ચેતં દેવાનમિન્દ ભિક્ખુનો સુતં હોતિ 'સબ્બે ધમ્મા નાલં અભિનિવેસાયા'તિ. સો સબ્બં ધમ્મં અભિજાનાતિ, સબ્બં ધમ્મં અભિઞ્ઞાય સબ્બં ધમ્મં પરિજાનાતિ , સબ્બં ધમ્મં પરિઞ્ઞાય યં કિઞ્ચિ વેદનં વેદેતિ સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા. સો તાસુ વેદનાસુ અનિચ્ચાનુપસ્સી વિહરતિ, વિરાગાનુપસ્સી વિહરતિ, નિરોધાનુપસ્સી વિહરતિ, પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સી વિહરતિ. સો તાસુ વેદનાસુ અનિચ્ચાનુપસ્સી વિહરન્તો, વિરાગાનુપસ્સી વિહરન્તો, નિરોધાનુપસ્સી વિહરન્તો, પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સી વિહરન્તો ન કિઞ્ચિ લોકે ઉપાદિયતિ, અનુપાદિયં ન પરિતસ્સતિ, અપરિતસ્સં પચ્ચત્તઞ્ઞેવ પરિનિબ્બાયતિ – 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં , કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ પજાનાતિ. એત્તાવતા ખો, દેવાનમિન્દ, ભિક્ખુ સંખિત્તેન તણ્હાસઙ્ખયવિમુત્તો હોતિ અચ્ચન્તનિટ્ઠો અચ્ચન્તયોગક્ખેમી અચ્ચન્તબ્રહ્મચારી અચ્ચન્તપરિયોસાનો સેટ્ઠો દેવમનુસ્સાનન્તિ. એવં ખો અહં, મોગ્ગલ્લાન, અભિજાનામિ સક્કસ્સ દેવાનમિન્દસ્સ સંખિત્તેન તણ્હાસઙ્ખયવિમુત્તિં ભાસિતા''તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમનો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દીતિ.

ચૂળતણ્હાસઙ્ખયસુત્તં નિટ્ઠિતં સત્તમં.

૮. મહાતણ્હાસઙ્ખયસુત્તં

૩૯૬. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન સાતિસ્સ નામ ભિક્ખુનો કેવટ્ટપુત્તસ્સ એવરૂપં પાપકં દિટ્ઠિગતં ઉપ્પન્નં હોતિ – ''તથાહં ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામિ યથા તદેવિદં વિઞ્ઞાણં સન્ધાવતિ સંસરતિ અનઞ્ઞ''ન્તિ. અસ્સોસું ખો સમ્બહુલા ભિક્ખૂ – ''સાતિસ્સ કિર નામ ભિક્ખુનો કેવટ્ટપુત્તસ્સ એવરૂપં પાપકં દિટ્ઠિગતં ઉપ્પન્નં – 'તથાહં ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામિ યથા તદેવિદં વિઞ્ઞાણં સન્ધાવતિ સંસરતિ, અનઞ્ઞ'''ન્તિ. અથ ખો તે ભિક્ખૂ યેન સાતિ ભિક્ખુ કેવટ્ટપુત્તો તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા સાતિં ભિક્ખું કેવટ્ટપુત્તં એતદવોચું – ''સચ્ચં કિર તે, આવુસો સાતિ, એવરૂપં પાપકં દિટ્ઠિગતં ઉપ્પન્નં – 'તથાહં ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામિ યથા તદેવિદં વિઞ્ઞાણં સન્ધાવતિ સંસરતિ, અનઞ્ઞ'''ન્તિ? ''એવં બ્યા ખો અહં, આવુસો, ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામિ યથા તદેવિદં વિઞ્ઞાણં સન્ધાવતિ સંસરતિ, અનઞ્ઞ''ન્તિ. અથ ખો તે ભિક્ખૂ સાતિં ભિક્ખું કેવટ્ટપુત્તં એતસ્મા પાપકા દિટ્ઠિગતા વિવેચેતુકામા સમનુયુઞ્જન્તિ સમનુગાહન્તિ સમનુભાસન્તિ – ''મા એવં, આવુસો સાતિ, અવચ, મા ભગવન્તં અબ્ભાચિક્ખિ, ન હિ સાધુ ભગવતો અબ્ભક્ખાનં, ન હિ ભગવા એવં વદેય્ય. અનેકપરિયાયેનાવુસો સાતિ, પટિચ્ચસમુપ્પન્નં વિઞ્ઞાણં વુત્તં ભગવતા, અઞ્ઞત્ર પચ્ચયા નત્થિ વિઞ્ઞાણસ્સ સમ્ભવો''તિ. એવમ્પિ ખો સાતિ ભિક્ખુ કેવટ્ટપુત્તો તેહિ ભિક્ખૂહિ સમનુયુઞ્જિયમાનો સમનુગાહિયમાનો સમનુભાસિયમાનો તદેવ પાપકં દિટ્ઠિગતં થામસા પરામાસા અભિનિવિસ્સ વોહરતિ – ''એવં બ્યા ખો અહં, આવુસો, ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામિ યથા તદેવિદં વિઞ્ઞાણં સન્ધાવતિ સંસરતિ અનઞ્ઞ''ન્તિ.

૩૯૭. યતો ખો તે ભિક્ખૂ નાસક્ખિંસુ સાતિં ભિક્ખું કેવટ્ટપુત્તં એતસ્મા પાપકા દિટ્ઠિગતા વિવેચેતું, અથ ખો તે ભિક્ખૂ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું – ''સાતિસ્સ નામ, ભન્તે, ભિક્ખુનો કેવટ્ટપુત્તસ્સ એવરૂપં પાપકં દિટ્ઠિગતં ઉપ્પન્નં – 'તથાહં ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામિ યથા તદેવિદં વિઞ્ઞાણં સન્ધાવતિ સંસરતિ, અનઞ્ઞ'ન્તિ.

અસ્સુમ્હ ખો મયં, ભન્તે, સાતિસ્સ કિર નામ ભિક્ખુનો કેવટ્ટપુત્તસ્સ એવરૂપં પાપકં દિટ્ઠિગતં ઉપ્પન્નં – 'તથાહં ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામિ યથા તદેવિદં વિઞ્ઞાણં સન્ધાવતિ સંસરતિ, અનઞ્ઞ'ન્તિ. અથ ખો મયં, ભન્તે, યેન સાતિ ભિક્ખુ કેવટ્ટપુત્તો તેનુપસઙ્કમિમ્હ; ઉપસઙ્કમિત્વા સાતિં ભિક્ખું કેવટ્ટપુત્તં એતદવોચુમ્હ – 'સચ્ચં કિર તે, આવુસો સાતિ, એવરૂપં પાપકં દિટ્ઠિગતં ઉપ્પન્નં – ''તથાહં ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામિ યથા તદેવિદં વિઞ્ઞાણં સન્ધાવતિ સંસરતિ, અનઞ્ઞ''ન્તિ? એવં વુત્તે, ભન્તે, સાતિ ભિક્ખુ કેવટ્ટપુત્તો અમ્હે એતદવોચ – 'એવં બ્યા ખો અહં, આવુસો, ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામિ યથા તદેવિદં વિઞ્ઞાણં સન્ધાવતિ સંસરતિ, અનઞ્ઞ'ન્તિ. અથ ખો મયં, ભન્તે, સાતિં ભિક્ખું કેવટ્ટપુત્તં એતસ્મા પાપકા દિટ્ઠિગતા વિવેચેતુકામા સમનુયુઞ્જિમ્હ સમનુગાહિમ્હ સમનુભાસિમ્હ – 'મા એવં, આવુસો સાતિ, અવચ, મા ભગવન્તં અબ્ભાચિક્ખિ, ન હિ સાધુ ભગવતો અબ્ભક્ખાનં, ન હિ ભગવા એવં વદેય્ય. અનેકપરિયાયેનાવુસો સાતિ, પટિચ્ચસમુપ્પન્નં વિઞ્ઞાણં વુત્તં ભગવતા, અઞ્ઞત્ર પચ્ચયા નત્થિ વિઞ્ઞાણસ્સ સમ્ભવો'તિ. એવમ્પિ ખો, ભન્તે, સાતિ ભિક્ખુ કેવટ્ટપુત્તો અમ્હેહિ સમનુયુઞ્જિયમાનો સમનુગાહિયમાનો સમનુભાસિયમાનો તદેવ પાપકં દિટ્ઠિગતં થામસા પરામસા અભિનિવિસ્સ વોહરતિ – 'એવં બ્યા ખો અહં, આવુસો, ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામિ યથા તદેવિદં વિઞ્ઞાણં સન્ધાવતિ સંસરતિ, અનઞ્ઞ'ન્તિ. યતો ખો મયં, ભન્તે, નાસક્ખિમ્હ સાતિં ભિક્ખું કેવટ્ટપુત્તં એતસ્મા પાપકા દિટ્ઠિગતા વિવેચેતું, અથ મયં એતમત્થં ભગવતો આરોચેમા''તિ.

૩૯૮. અથ ખો ભગવા અઞ્ઞતરં ભિક્ખું આમન્તેસિ – ''એહિ ત્વં ભિક્ખુ, મમ વચનેન સાતિં ભિક્ખું કેવટ્ટપુત્તં આમન્તેહિ – 'સત્થા તં, આવુસો સાતિ, આમન્તેતી'''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો સો ભિક્ખુ ભગવતો પટિસ્સુત્વા યેન સાતિ ભિક્ખુ કેવટ્ટપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા સાતિં ભિક્ખું કેવટ્ટપુત્તં એતદવોચ – ''સત્થા તં, આવુસો સાતિ, આમન્તેતી''તિ. ''એવમાવુસો''તિ ખો સાતિ ભિક્ખુ કેવટ્ટપુત્તો તસ્સ ભિક્ખુનો પટિસ્સુત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો સાતિં ભિક્ખું કેવટ્ટપુત્તં ભગવા એતદવોચ – ''સચ્ચં કિર, તે, સાતિ, એવરૂપં પાપકં દિટ્ઠિગતં ઉપ્પન્નં – 'તથાહં ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામિ યથા તદેવિદં વિઞ્ઞાણં સન્ધાવતિ સંસરતિ, અનઞ્ઞ'''ન્તિ? ''એવં બ્યા ખો અહં, ભન્તે, ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામિ યથા તદેવિદં વિઞ્ઞાણં સન્ધાવતિ સંસરતિ, અનઞ્ઞ''ન્તિ. ''કતમં તં, સાતિ, વિઞ્ઞાણ''ન્તિ? ''ય્વાયં, ભન્તે, વદો વેદેય્યો તત્ર તત્ર કલ્યાણપાપકાનં કમ્માનં વિપાકં પટિસંવેદેતી''તિ. ''કસ્સ નુ ખો નામ ત્વં, મોઘપુરિસ, મયા એવં ધમ્મં દેસિતં આજાનાસિ? નનુ મયા, મોઘપુરિસ, અનેકપરિયાયેન પટિચ્ચસમુપ્પન્નં વિઞ્ઞાણં વુત્તં, અઞ્ઞત્ર પચ્ચયા નત્થિ વિઞ્ઞાણસ્સ સમ્ભવોતિ? અથ ચ પન ત્વં, મોઘપુરિસ, અત્તના દુગ્ગહિતેન અમ્હે ચેવ અબ્ભાચિક્ખસિ, અત્તાનઞ્ચ ખણસિ, બહુઞ્ચ અપુઞ્ઞં પસવસિ. તઞ્હિ તે, મોઘપુરિસ, ભવિસ્સતિ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાયા''તિ.

૩૯૯. અથ ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, અપિ નાયં સાતિ ભિક્ખુ કેવટ્ટપુત્તો ઉસ્મીકતોપિ ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે''તિ? ''કિઞ્હિ સિયા ભન્તે? નો હેતં, ભન્તે''તિ. એવં વુત્તે, સાતિ ભિક્ખુ કેવટ્ટપુત્તો તુણ્હીભૂતો મઙ્કુભૂતો પત્તક્ખન્ધો અધોમુખો પજ્ઝાયન્તો અપ્પટિભાનો નિસીદિ. અથ ખો ભગવા સાતિં ભિક્ખું કેવટ્ટપુત્તં તુણ્હીભૂતં મઙ્કુભૂતં પત્તક્ખન્ધં અધોમુખં પજ્ઝાયન્તં અપ્પટિભાનં વિદિત્વા સાતિં ભિક્ખું કેવટ્ટપુત્તં એતદવોચ – ''પઞ્ઞાયિસ્સસિ ખો ત્વં, મોઘપુરિસ, એતેન સકેન પાપકેન દિટ્ઠિગતેન. ઇધાહં ભિક્ખૂ પટિપુચ્છિસ્સામી''તિ. અથ ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''તુમ્હેપિ મે, ભિક્ખવે, એવં ધમ્મં દેસિતં આજાનાથ યથાયં સાતિ ભિક્ખુ કેવટ્ટપુત્તો અત્તના દુગ્ગહિતેન અમ્હે ચેવ અબ્ભાચિક્ખતિ, અત્તાનઞ્ચ ખણતિ, બહુઞ્ચ અપુઞ્ઞં

પસવતી''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે! અનેકપરિયાયેન હિ નો, ભન્તે, પટિચ્ચસમુપ્પન્નં વિઞ્ઞાણં વુત્તં ભગવતા, અઞ્ઞત્ર પચ્ચયા નત્થિ વિઞ્ઞાણસ્સ સમ્ભવો''તિ. ''સાધુ સાધુ, ભિક્ખવે! સાધુ ખો મે તુમ્હે, ભિક્ખવે, એવં ધમ્મં દેસિતં આજાનાથ. અનેકપરિયાયેન હિ વો, ભિક્ખવે, પટિચ્ચસમુપ્પન્નં વિઞ્ઞાણં વુત્તં મયા, અઞ્ઞત્ર પચ્ચયા નત્થિ વિઞ્ઞાણસ્સ સમ્ભવોતિ. અથ ચ પનાયં સાતિ ભિક્ખુ કેવટ્ટપુત્તો અત્તના દુગ્ગહિતેન અમ્હે ચેવ અબ્ભાચિક્ખતિ, અત્તાનઞ્ચ ખણતિ, બહુઞ્ચ અપુઞ્ઞં પસવતિ પસવતિ. તઞ્હિ તસ્સ મોઘપુરિસસ્સ ભવિસ્સતિ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાય.

૪૦૦. ''યં યદેવ, ભિક્ખવે, પચ્ચયં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ વિઞ્ઞાણં, તેન તેનેવ વિઞ્ઞાણંત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ [સઙ્ખં ગચ્છતિ (સી॰ પી॰)]. ચક્ખુઞ્ચ પટિચ્ચ રૂપે ચ ઉપ્પજ્જતિ વિઞ્ઞાણં, ચક્ખુવિઞ્ઞાણંત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ; સોતઞ્ચ પટિચ્ચ સદ્દે ચ ઉપ્પજ્જતિ વિઞ્ઞાણં, સોતવિઞ્ઞાણંત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ; ઘાનઞ્ચ પટિચ્ચ ગન્ધે ચ ઉપ્પજ્જતિ વિઞ્ઞાણં, ઘાનવિઞ્ઞાણંત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ; જિવ્હઞ્ચ પટિચ્ચ રસે ચ ઉપ્પજ્જતિ વિઞ્ઞાણં, જિવ્હાવિઞ્ઞાણંત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ; કાયઞ્ચ પટિચ્ચ ફોટ્ઠબ્બે ચ ઉપ્પજ્જતિ વિઞ્ઞાણં, કાયવિઞ્ઞાણંત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ; મનઞ્ચ પટિચ્ચ ધમ્મે ચ ઉપ્પજ્જતિ વિઞ્ઞાણં, મનોવિઞ્ઞાણંત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ.

''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, યં યદેવ પચ્ચયં પટિચ્ચ અગ્ગિ જલતિ તેન તેનેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ. કટ્ઠઞ્ચ પટિચ્ચ અગ્ગિ જલતિ, કટ્ઠગ્ગિત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ; સકલિકઞ્ચ પટિચ્ચ અગ્ગિ જલતિ, સકલિકગ્ગિત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ; તિણઞ્ચ પટિચ્ચ અગ્ગિ જલતિ, તિણગ્ગિત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ; ગોમયઞ્ચ પટિચ્ચ અગ્ગિ જલતિ, ગોમયગ્ગિત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ; થુસઞ્ચ પટિચ્ચ અગ્ગિ જલતિ, થુસગ્ગિત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ; સઙ્કારઞ્ચ પટિચ્ચ અગ્ગિ જલતિ, સઙ્કારગ્ગિત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, યં યદેવ પચ્ચયં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ વિઞ્ઞાણં, તેન તેનેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ. ચક્ખુઞ્ચ પટિચ્ચ રૂપે ચ ઉપ્પજ્જતિ વિઞ્ઞાણં, ચક્ખુવિઞ્ઞાણંત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ; સોતઞ્ચ પટિચ્ચ સદ્દે ચ ઉપ્પજ્જતિ વિઞ્ઞાણં, સોતવિઞ્ઞાણંત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ, ઘાનઞ્ચ પટિચ્ચ ગન્ધે ચ ઉપ્પજ્જતિ વિઞ્ઞાણં , ઘાણવિઞ્ઞાણંત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ, જિવ્હઞ્ચ પટિચ્ચ રસે ચ ઉપ્પજ્જતિ વિઞ્ઞાણં, જિવ્હાવિઞ્ઞાણંત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ. કાયઞ્ચ પટિચ્ચ ફોટ્ઠબ્બે ચ ઉપ્પજ્જતિ વિઞ્ઞાણં, કાયવિઞ્ઞાણંત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ. મનઞ્ચ પટિચ્ચ ધમ્મે ચ ઉપ્પજ્જતિ વિઞ્ઞાણં, મનોવિઞ્ઞાણંત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ.

૪૦૧. ''ભૂતમિદન્તિ , ભિક્ખવે, પસ્સથા''તિ?

''એવં, ભન્તે''.

''તદાહારસમ્ભવન્તિ, ભિક્ખવે, પસ્સથા''તિ?

''એવં, ભન્તે''.

''તદાહારનિરોધા યં ભૂતં, તં નિરોધધમ્મન્તિ, ભિક્ખવે, પસ્સથા''તિ?

''એવં, ભન્તે''.

''ભૂતમિદં નોસ્સૂતિ, ભિક્ખવે, કઙ્ખતો ઉપ્પજ્જતિ વિચિકિચ્છા''તિ?

‘‘એવં, ભન્તે’’.

‘‘તદાહારસમ્ભવં નોસ્સૂતિ, ભિક્ખવે , કઙ્ખતો ઉપ્પજ્જતિ વિચિકિચ્છા’’તિ?

‘‘એવં, ભન્તે’’.

‘‘તદાહારનિરોધા યં ભૂતં, તં નિરોધધમ્મં નોસ્સૂતિ, ભિક્ખવે, કઙ્ખતો ઉપ્પજ્જતિ વિચિકિચ્છા’’તિ?

‘‘એવં, ભન્તે’’.

‘‘ભૂતમિદન્તિ, ભિક્ખવે, યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતો યા વિચિકિચ્છા સા પહીયતી’’તિ?

‘‘એવં, ભન્તે’’.

‘‘તદાહારસમ્ભવન્તિ, ભિક્ખવે, યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતાએ યા વિચિકિચ્છા સા પહીયતી’’તિ?

‘‘એવં, ભન્તે’’.

‘‘તદાહારનિરોધા યં ભૂતં, તં નિરોધધમ્મન્તિ, ભિક્ખવે, યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતાએ યા વિચિકિચ્છા સા પહીયતી’’તિ?

‘‘એવં , ભન્તે’’.

‘‘ભૂતમિદન્તિ, ભિક્ખવે, ઇતિપિ વો એત્થ નિબ્બિચિકિચ્છા’’તિ?

‘‘એવં, ભન્તે’’.

‘‘તદાહારસમ્ભવન્તિ, ભિક્ખવે, ઇતિપિ વો એત્થ નિબ્બિચિકિચ્છા’’તિ?

‘‘એવં, ભન્તે’’.

‘‘તદાહારનિરોધા યં ભૂતં તં નિરોધધમ્મન્તિ, ભિક્ખવે, ઇતિપિ વો એત્થ નિબ્બિચિકિચ્છા’’તિ?

‘‘એવં, ભન્તે’’.

‘‘ભૂતમિદન્તિ, ભિક્ખવે, યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય સુદિટ્ઠ’’ન્તિ?

‘‘એવં, ભન્તે’’.

‘‘તદાહારસમ્ભવન્તિ, ભિક્ખવે, યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય સુદિટ્ઠ’’ન્તિ?

‘‘એવં, ભન્તે’’.

‘‘તદાહારનિરોધા યં ભૂતં તં નિરોધધમ્મન્તિ, ભિક્ખવે, યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય સુદિટ્ઠ’’ન્તિ?

‘‘એવં, ભન્તે’’.

‘‘ઇમં ચે તુમ્હે, ભિક્ખવે, દિટ્ઠિં એવં પરિસુદ્ધં એવં પરિયોદાતં અલ્લીયેથ કેલાયેથ ધનાયેથ મમાયેથ, અપિ નુ મે તુમ્હે, ભિક્ખવે, કુલ્લૂપમં ધમ્મં દેસિતં આજાનેય્યાથ નિત્થરણત્થાય નો ગહણત્થાયા’’તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘ઇમં ચે તુમ્હે, ભિક્ખવે, દિટ્ઠિં એવં પરિસુદ્ધં એવં પરિયોદાતં ન અલ્લીયેથ ન કેલાયેથ ન ધનાયેથ ન મમાયેથ, અપિ નુ મે તુમ્હે, ભિક્ખવે, કુલ્લૂપમં ધમ્મં દેસિતં આજાનેય્યાથ નિત્થરણત્થાય નો ગહણત્થાયા’’તિ?

‘‘એવં, ભન્તે’’.

૪૦૨. ‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, આહારા ભૂતાનં વા સત્તાનં ઠિતિયા, સમ્ભવેસીનં વા અનુગ્ગહાય. કતમે ચત્તારો? કબળીકારો આહારો ઓળારિકો વા સુખુમો વા, ફસ્સો દુતિયો, મનોસઞ્ચેતના તતિયા, વિઞ્ઞાણં ચતુત્થં.

‘‘ઇમે ચ, ભિક્ખવે, ચત્તારો આહારા કિંનિદાના કિંસમુદયા કિંજાતિકા કિંપભવા?

‘‘ઇમે ચત્તારો આહારા તણ્હાનિદાના તણ્હાસમુદયા તણ્હાજાતિકા તણ્હાપભવા.

‘‘તણ્હા ચાયં, ભિક્ખવે, કિંનિદાના કિંસમુદયા કિંજાતિકા કિંપભવા?

‘‘તણ્હા વેદનાનિદાના વેદનાસમુદયા વેદનાજાતિકા વેદનાપભવા.

‘‘વેદના ચાયં, ભિક્ખવે, કિંનિદાના કિંસમુદયા કિંજાતિકા કિંપભવા?

‘‘વેદના ફસ્સનિદાના ફસ્સસમુદયા ફસ્સજાતિકા ફસ્સપભવા .

‘‘ફસ્સો ચાયં, ભિક્ખવે, કિંનિદાનો કિંસમુદયો કિંજાતિકો કિંપભવો?

‘‘ફસ્સો સળાયતનનિદાનો સળાયતનસમુદયો સળાયતનજાતિકો સળાયતનપભવો.

‘‘સળાયતનં ચિદં, ભિક્ખવે, કિંનિદાનં કિંસમુદયં કિંજાતિકં કિંપભવં?

‘‘સળાયતનં નામરૂપનિદાનં નામરૂપસમુદયં નામરૂપજાતિકં નામરૂપપભવં.

‘‘નામરૂપં ચિદં, ભિક્ખવે, કિંનિદાનં કિંસમુદયં કિંજાતિકં કિંપભવં?

‘‘નામરૂપં વિઞ્ઞાણનિદાનં વિઞ્ઞાણસમુદયં વિઞ્ઞાણજાતિકં વિઞ્ઞાણપભવં.

‘‘વિઞ્ઞાણં ચિદં, ભિક્ખવે, કિંનિદાનં કિંસમુદયં કિંજાતિકં કિંપભવં?

‘‘વિઞ્ઞાણં સઙ્ખારનિદાનં સઙ્ખારસમુદયં સઙ્ખારજાતિકં સઙ્ખારપભવં.

‘‘સઙ્ખારા ચિમે, ભિક્ખવે, કિંનિદાના કિંસમુદયા કિંજાતિકા કિંપભવા?

‘‘સઙ્ખારા અવિજ્જાનિદાના અવિજ્જાસમુદયા અવિજ્જાજાતિકા અવિજ્જાપભવા.

‘‘ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, અવિજ્જાપચ્ચયા સઙ્ખારા, સઙ્ખારપચ્ચયા વિઞ્ઞાણં, વિઞ્ઞાણપચ્ચયા નામરૂપં, નામરૂપપચ્ચયા સળાયતનં, સળાયતનપચ્ચયા ફસ્સો, ફસ્સપચ્ચયા વેદના, વેદનાપચ્ચયા તણ્હા, તણ્હાપચ્ચયા ઉપાદાનં, ઉપાદાનપચ્ચયા ભવો, ભવપચ્ચયા જાતિ, જાતિપચ્ચયા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા સમ્ભવન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ.’’’

૪૦૩. ‘‘જાતિપચ્ચયા જરામરણન્તિ ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં; જાતિપચ્ચયા નુ ખો, ભિક્ખવે, જરામરણં, નો વા, કથં વા એત્થ [કથં વા વો એત્થ (?)] હોતી’’તિ? ‘‘જાતિપચ્ચયા, ભન્તે, જરામરણં; એવં નો એત્થ હોતિ [એવં નો એત્થ હોતીતિ (ક॰)] – જાતિપચ્ચયા જરામરણ’’ન્તિ. ‘‘ભવપચ્ચયા જાતીતિ ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં; ભવપચ્ચયા નુ ખો, ભિક્ખવે, જાતિ, નો વા, કથં વા એત્થ હોતી’’તિ? ‘‘ભવપચ્ચયા, ભન્તે , જાતિ; એવં નો એત્થ હોતિ – ભવપચ્ચયા જાતી’’તિ . ‘‘ઉપાદાનપચ્ચયા ભવોતિ ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં; ઉપાદાનપચ્ચયા નુ ખો, ભિક્ખવે, ભવો, નો વા, કથં વા એત્થ હોતી’’તિ? ‘‘ઉપાદાનપચ્ચયા, ભન્તે, ભવો; એવં નો એત્થ હોતિ – ઉપાદાનપચ્ચયા ભવો’’તિ. ‘‘તણ્હાપચ્ચયા ઉપાદાનન્તિ ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં, તણ્હાપચ્ચયા નુ ખો, ભિક્ખવે, ઉપાદાનં, નો વા, કથં વા એત્થ હોતી’’તિ? ‘‘તણ્હાપચ્ચયા, ભન્તે, ઉપાદાનં; એવં નો એત્થ હોતિ – તણ્હાપચ્ચયા ઉપાદાન’’ન્તિ. ‘‘વેદનાપચ્ચયા તણ્હાતિ ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં; વેદનાપચ્ચયા નુ ખો, ભિક્ખવે, તણ્હા, નો વા, કથં વા એત્થ હોતી’’તિ? ‘‘વેદનાપચ્ચયા, ભન્તે, તણ્હા; એવં નો એત્થ હોતિ – વેદનાપચ્ચયા તણ્હા’’તિ. ‘‘ફસ્સપચ્ચયા વેદનાતિ ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં; ફસ્સપચ્ચયા નુ ખો, ભિક્ખવે, વેદના, નો વા, કથં વા એત્થ હોતી’’તિ? ‘‘ફસ્સપચ્ચયા, ભન્તે, વેદના; એવં નો એત્થ હોતિ – ફસ્સપચ્ચયા વેદના’’તિ. ‘‘સળાયતનપચ્ચયા ફસ્સોતિ ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં; સળાયતનપચ્ચયા નુ ખો, ભિક્ખવે, ફસ્સો, નો વા, કથં વા એત્થ હોતી’’તિ? ‘‘સળાયતનપચ્ચયા, ભન્તે, ફસ્સો; એવં નો એત્થ હોતિ – સળાયતનપચ્ચયા ફસ્સો’’તિ. ‘‘નામરૂપપચ્ચયા સળાયતનન્તિ ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં; નામરૂપપચ્ચયા નુ ખો, ભિક્ખવે, સળાયતનં, નો વા, કથં વા એત્થ હોતી’’તિ? ‘‘નામરૂપપચ્ચયા, ભન્તે, સળાયતનં; એવં નો એત્થ હોતિ – નામરૂપપચ્ચયા સળાયતન’’ન્તિ. ‘‘વિઞ્ઞાણપચ્ચયા નામરૂપન્તિ ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં; વિઞ્ઞાણપચ્ચયા નુ ખો, ભિક્ખવે, નામરૂપં, નો વા, કથં વા એત્થ હોતી’’તિ? ‘‘વિઞ્ઞાણપચ્ચયા, ભન્તે, નામરૂપં; એવં નો એત્થ હોતિ – વિઞ્ઞાણપચ્ચયા નામરૂપ’’ન્તિ. ‘‘સઙ્ખારપચ્ચયા વિઞ્ઞાણન્તિ ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં; સઙ્ખારપચ્ચયા નુ ખો, ભિક્ખવે, વિઞ્ઞાણં, નો વા, કથં વા એત્થ હોતી’’તિ? ‘‘સઙ્ખારપચ્ચયા, ભન્તે, વિઞ્ઞાણં; એવં નો એત્થ હોતિ – સઙ્ખારપચ્ચયા વિઞ્ઞાણ’’ન્તિ. ‘‘અવિજ્જાપચ્ચયા સઙ્ખારાતિ ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં; અવિજ્જાપચ્ચયા નુ ખો, ભિક્ખવે, સઙ્ખારા, નો વા, કથં વા એત્થ હોતી’’તિ? ‘‘અવિજ્જાપચ્ચયા, ભન્તે, સઙ્ખારા; એવં નો એત્થ હોતિ – અવિજ્જાપચ્ચયા સઙ્ખારા’’તિ.

૪૦૪. ‘‘સાધુ, ભિક્ખવે. ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, તુમ્હેપિ એવં વદેથ, અહમ્પિ એવં વદામિ – ઇમસ્મિં સતિ ઇદં હોતિ, ઇમસ્સુપ્પાદા ઇદં ઉપ્પજ્જતિ, યદિદં – અવિજ્જાપચ્ચયા સઙ્ખારા, સઙ્ખારપચ્ચયા વિઞ્ઞાણં,

વિઞ્ઞાણપચ્ચયા નામરૂપં, નામરૂપપચ્ચયા સળાયતનં, સળાયતનપચ્ચયા ફસ્સો, ફસ્સપચ્ચયા વેદના, વેદનાપચ્ચયા તણ્હા, તણ્હાપચ્ચયા ઉપાદાનં, ઉપાદાનપચ્ચયા ભવો, ભવપચ્ચયા જાતિ, જાતિપચ્ચયા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા સમ્ભવન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ.

''અવિજ્જાયત્વેવ અસેસવિરાગનિરોધા સઙ્ખારનિરોધો, સઙ્ખારનિરોધા વિઞ્ઞાણનિરોધો, વિઞ્ઞાણનિરોધા નામરૂપનિરોધો, નામરૂપનિરોધા સળાયતનનિરોધો , સળાયતનનિરોધા ફસ્સનિરોધો, ફસ્સનિરોધા વેદનાનિરોધો, વેદનાનિરોધા તણ્હાનિરોધો, તણ્હાનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો, ઉપાદાનનિરોધા ભવનિરોધો, ભવનિરોધા જાતિનિરોધો, જાતિનિરોધા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા નિરુજ્ઝન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતિ.

૪૦૫. ''જાતિનિરોધા જરામરણનિરોધોતિ ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં; જાતિનિરોધા નુ ખો, ભિક્ખવે, જરામરણનિરોધો, નો વા, કથં વા એત્થ હોતી''તિ? ''જાતિનિરોધા, ભન્તે, જરામરણનિરોધો; એવં નો એત્થ હોતિ – જાતિનિરોધા જરામરણનિરોધો''તિ. ''ભવનિરોધા જાતિનિરોધોતિ ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં; ભવનિરોધા નુ ખો, ભિક્ખવે, જાતિનિરોધો, નો વા, કથં વા એત્થ હોતી''તિ? ''ભવનિરોધા, ભન્તે, જાતિનિરોધો; એવં નો એત્થ હોતિ – ભવનિરોધા જાતિનિરોધો''તિ. ''ઉપાદાનનિરોધા ભવનિરોધોતિ ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં; ઉપાદાનનિરોધા નુ ખો, ભિક્ખવે, ભવનિરોધો, નો વા, કથં વા એત્થ હોતી''તિ? ''ઉપાદાનનિરોધા, ભન્તે, ભવનિરોધો; એવં નો એત્થ હોતિ – ઉપાદાનનિરોધા ભવનિરોધો''તિ. ''તણ્હાનિરોધા ઉપાદાનનિરોધોતિ ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં; તણ્હાનિરોધા નુ ખો, ભિક્ખવે, ઉપાદાનનિરોધો, નો વા, કથં વા એત્થ હોતી''તિ? ''તણ્હાનિરોધા, ભન્તે, ઉપાદાનનિરોધો; એવં નો એત્થ હોતિ – તણ્હાનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો''તિ. ''વેદનાનિરોધા તણ્હાનિરોધોતિ ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં; વેદનાનિરોધા નુ ખો, ભિક્ખવે, તણ્હાનિરોધો, નો વા, કથં વા એત્થ હોતી''તિ? ''વેદનાનિરોધા, ભન્તે, તણ્હાનિરોધો; એવં નો એત્થ હોતિ – વેદનાનિરોધા તણ્હાનિરોધો''તિ. ''ફસ્સનિરોધા વેદનાનિરોધોતિ ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં; ફસ્સનિરોધા નુ ખો, ભિક્ખવે, વેદનાનિરોધો, નો વા, કથં વા એત્થ હોતી''તિ? ''ફસ્સનિરોધા, ભન્તે, વેદનાનિરોધો; એવં નો એત્થ હોતિ – ફસ્સનિરોધા વેદનાનિરોધો''તિ. ''સળાયતનનિરોધા ફસ્સનિરોધોતિ ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં; સળાયતનનિરોધા નુ ખો, ભિક્ખવે, ફસ્સનિરોધો, નો વા , કથં વા એત્થ હોતીતિ? સળાયતનનિરોધા, ભન્તે, ફસ્સનિરોધો; એવં નો એત્થ હોતિ – સળાયતનનિરોધા ફસ્સનિરોધો''તિ. ''નામરૂપનિરોધા સળાયતનનિરોધોતિ ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં; નામરૂપનિરોધા નુ ખો, ભિક્ખવે, સળાયતનનિરોધો, નો વા, કથં વા એત્થ હોતી''તિ? ''નામરૂપનિરોધા, ભન્તે, સળાયતનનિરોધો; એવં નો એત્થ હોતિ – નામરૂપનિરોધા સળાયતનનિરોધો''તિ. ''વિઞ્ઞાણનિરોધા નામરૂપનિરોધોતિ ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં; વિઞ્ઞાણનિરોધા નુ ખો, ભિક્ખવે, નામરૂપનિરોધો, નો વા, કથં વા એત્થ હોતી''તિ? ''વિઞ્ઞાણનિરોધા, ભન્તે, નામરૂપનિરોધો; એવં નો એત્થ હોતિ – વિઞ્ઞાણનિરોધા નામરૂપનિરોધો''તિ. ''સઙ્ખારનિરોધા વિઞ્ઞાણનિરોધોતિ ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં; સઙ્ખારનિરોધા નુ ખો, ભિક્ખવે, વિઞ્ઞાણનિરોધો, નો વા, કથં વા એત્થ હોતી''તિ? ''સઙ્ખારનિરોધા, ભન્તે , વિઞ્ઞાણનિરોધો; એવં નો એત્થ હોતિ – સઙ્ખારનિરોધા વિઞ્ઞાણનિરોધો''તિ. ''અવિજ્જાનિરોધા સઙ્ખારનિરોધોતિ ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં; અવિજ્જાનિરોધા નુ ખો, ભિક્ખવે, સઙ્ખારનિરોધો, નો વા, કથં વા એત્થ હોતી''તિ? ''અવિજ્જાનિરોધા, ભન્તે, સઙ્ખારનિરોધો; એવં નો એત્થ હોતિ – અવિજ્જાનિરોધા સઙ્ખારનિરોધો''તિ.

૪૦૬. ‘‘સાધુ, ભિક્ખવે. ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, તુમ્હેપિ એવં વદેથ, અહમ્પિ એવં વદામિ – ઇમસ્મિં અસતિ ઇદં ન હોતિ, ઇમસ્સ નિરોધા ઇદં નિરુજ્ઝતિ, યદિદં – અવિજ્જાનિરોધા સઙ્ખારનિરોધો, સઙ્ખારનિરોધા વિઞ્ઞાણનિરોધો, વિઞ્ઞાણનિરોધા નામરૂપનિરોધો, નામરૂપનિરોધા સળાયતનનિરોધો, સળાયતનનિરોધા ફસ્સનિરોધો, ફસ્સનિરોધા વેદનાનિરોધો, વેદનાનિરોધા તણ્હાનિરોધો, તણ્હાનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો, ઉપાદાનનિરોધા ભવનિરોધો, ભવનિરોધા જાતિનિરોધો, જાતિનિરોધા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા નિરુજ્ઝન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતિ.

૪૦૭. ‘‘અપિ નુ તુમ્હે, ભિક્ખવે, એવં જાનન્તા એવં પસ્સન્તા પુબ્બન્તં વા પટિધાવેય્યાથ – ‘અહેસુમ્હ નુ ખો મયં અતીતમદ્ધાનં, નનુ ખો અહેસુમ્હ અતીતમદ્ધાનં, કિં નુ ખો અહેસુમ્હ અતીતમદ્ધાનં, કથં નુ ખો અહેસુમ્હ અતીતમદ્ધાનં, કિં હુત્વા કિં અહેસુમ્હ નુ ખો મયં અતીતમદ્ધાન’’’ન્તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘અપિ નુ તુમ્હે, ભિક્ખવે, એવં જાનન્તા એવં પસ્સન્તા અપરન્તં વા પટિધાવેય્યાથ – ભવિસ્સામ નુ ખો મયં અનાગતમદ્ધાનં, નનુ ખો ભવિસ્સામ અનાગતમદ્ધાનં, કિં નુ ખો ભવિસ્સામ અનાગતમદ્ધાનં, કથં નુ ખો ભવિસ્સામ અનાગતમદ્ધાનં, કિં હુત્વા કિં ભવિસ્સામ નુ ખો મયં અનાગતમદ્ધાન’’ન્તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘અપિ નુ તુમ્હે, ભિક્ખવે, એવં જાનન્તા એવં પસ્સન્તા એતરહિ વા પચ્ચુપ્પન્નમદ્ધાનં અજ્ઝત્તં કથંકથી અસ્સથ – અહં નુ ખોસ્મિ, નો નુ ખોસ્મિ, કિં નુ ખોસ્મિ, કથં નુ ખોસ્મિ, અયં નુ ખો સત્તો કુતો આગતો, સો કુહિંગામી ભવિસ્સતી’’તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘અપિ નુ તુમ્હે, ભિક્ખવે, એવં જાનન્તા એવં પસ્સન્તા એવં વદેય્યાથ – સત્થા નો ગરુ, સત્થુગારવેન ચ મયં એવં વદેમા’’તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘અપિ નુ તુમ્હે, ભિક્ખવે, એવં જાનન્તા એવં પસ્સન્તા એવં વદેય્યાથ – સમણો એવમાહ, સમણા ચ નામ મયં એવં વદેમા’’તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘અપિ નુ તુમ્હે, ભિક્ખવે, એવં જાનન્તા એવં પસ્સન્તા અઞ્ઞં સત્થારં ઉદ્દિસેય્યાથા’’તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘અપિ નુ તુમ્હે, ભિક્ખવે, એવં જાનન્તા એવં પસ્સન્તા યાનિ તાનિ પુથુસમણબ્રાહ્મણાનં વત કોતૂહલમઙ્ગલાનિ તાનિ સારતો પચ્ચાગચ્છેય્યાથા’’તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘નનુ, ભિક્ખવે, યદેવ તુમ્હાકં સામં ઞાતં સામં દિટ્ઠં સામં વિદિતં, તદેવ તુમ્હે વદેથા’’તિ.

‘‘એવં, ભન્તે’’.

‘‘સાધુ, ભિક્ખવે, ઉપનીતા ખો મે તુમ્હે, ભિક્ખવે, ઇમિના સન્દિટ્ઠિકેન ધમ્મેન અકાલિકેન એહિપસ્સિકેન ઓપનેય્યિકેન પચ્ચત્તં વેદિતબ્બેન વિઞ્ઞૂહિ. સન્દિટ્ઠિકો અયં, ભિક્ખવે, ધમ્મો અકાલિકો એહિપસ્સિકો ઓપનેય્યિકો પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહિ – ઇતિ યન્તં વુત્તં, ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્ત’’ન્તિ.

૪૦૮. ‘‘તિણ્ણં ખો પન, ભિક્ખવે, સન્નિપાતા ગબ્ભસ્સાવક્કન્તિ હોતિ. ઇધ માતાપિતરો ચ સન્નિપતિતા હોન્તિ, માતા ચ ન ઉતુની હોતિ, ગન્ધબ્બો ચ ન પચ્ચુપટ્ઠિતો હોતિ, નેવ તાવ ગબ્ભસ્સાવક્કન્તિ હોતિ. ઇધ માતાપિતરો ચ સન્નિપતિતા હોન્તિ, માતા ચ ઉતુની હોતિ, ગન્ધબ્બો ચ ન પચ્ચુપટ્ઠિતો હોતિ, નેવ તાવ ગબ્ભસ્સાવક્કન્તિ હોતિ. યતો ચ ખો, ભિક્ખવે, માતાપિતરો ચ સન્નિપતિતા હોન્તિ, માતા ચ ઉતુની હોતિ, ગન્ધબ્બો ચ પચ્ચુપટ્ઠિતો હોતિ – એવં તિણ્ણં સન્નિપાતા ગબ્ભસ્સાવક્કન્તિ હોતિ. તમેનં, ભિક્ખવે, માતા નવ વા દસ વા માસે ગબ્ભં કુચ્છિના પરિહરતિ મહતા સંસયેન ગરુભારં [ગરુમ્ભારં (સી॰ પી॰)]. તમેનં, ભિક્ખવે, માતા નવન્નં વા દસન્નં વા માસાનં અચ્ચયેન વિજાયતિ મહતા સંસયેન ગરુભારં. તમેનં જાતં સમાનં સકેન લોહિતેન પોસેતિ. લોહિતઞ્હેતં, ભિક્ખવે, અરિયસ્સ વિનયે યદિદં માતુથઞ્ઞં. સ ખો સો, ભિક્ખવે, કુમારો વુદ્ધિમન્વાય ઇન્દ્રિયાનં પરિપાકમન્વાય યાનિ તાનિ કુમારકાનં કીળાપનકાનિ તેહિ કીળતિ, સેય્યથિદં – વઙ્કકં ઘટિકં મોક્ખચિકં ચિઙ્ગુલકં પત્તાળ્હકં રથકં ધનુકં. સ ખો સો, ભિક્ખવે, કુમારો વુદ્ધિમન્વાય ઇન્દ્રિયાનં પરિપાકમન્વાય પઞ્ચહિ કામગુણેહિ સમપ્પિતો સમઙ્ગીભૂતો પરિચારેતિ – ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યેહિ રૂપેહિ ઇટ્ઠેહિ કન્તેહિ મનાપેહિ પિયરૂપેહિ કામૂપસંહિતેહિ રજનીયેહિ, સોતવિઞ્ઞેય્યેહિ સદ્દેહિ... ઘાનવિઞ્ઞેય્યેહિ ગન્ધેહિ... જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યેહિ રસેહિ... કાયવિઞ્ઞેય્યેહિ ફોટ્ઠબ્બેહિ ઇટ્ઠેહિ કન્તેહિ મનાપેહિ પિયરૂપેહિ કામૂપસંહિતેહિ રજનીયેહિ.

૪૦૯. ‘‘સો ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા પિયરૂપે રૂપે સારજ્જતિ, અપ્પિયરૂપે રૂપે બ્યાપજ્જતિ, અનુપટ્ઠિતકાયસતિ ચ વિહરતિ પરિત્તચેતસો. તઞ્ચ ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ – યત્થસ્સ તે પાપકા અકુસલા ધમ્મા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ. સો એવં અનુરોધવિરોધં સમાપન્નો યં કિઞ્ચિ વેદનં વેદેતિ સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા, સો તં વેદનં અભિનન્દતિ અભિવદતિ અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ. તસ્સ તં વેદનં અભિનન્દતો અભિવદતો અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતો ઉપ્પજ્જતિ નન્દી . યા વેદનાસુ નન્દી તદુપાદાનં, તસ્સુપાદાનપચ્ચયા ભવો, ભવપચ્ચયા જાતિ, જાતિપચ્ચયા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા સમ્ભવન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ. સોતેન સદ્દં સુત્વા...પે॰... ઘાનેન ગન્ધં ઘાયિત્વા...પે॰... જિવ્હાય રસં સાયિત્વા...પે॰... કાયેન ફોટ્ઠબ્બં ફુસિત્વા...પે॰... મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય પિયરૂપે ધમ્મે સારજ્જતિ, અપ્પિયરૂપે ધમ્મે બ્યાપજ્જતિ, અનુપટ્ઠિતકાયસતિ ચ વિહરતિ પરિત્તચેતસો. તઞ્ચ ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ – યત્થસ્સ તે પાપકા અકુસલા ધમ્મા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ. સો એવં અનુરોધવિરોધં સમાપન્નો યં કિઞ્ચિ વેદનં વેદેતિ સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા, સો તં વેદનં અભિનન્દતિ અભિવદતિ અજ્ઝોસાય

તિટ્ઠતિ. તસ્સ તં વેદનં અભિનન્દતો અભિવદતો અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતો ઉપ્પજ્જતિ નન્દી. યા વેદનાસુ નન્દી તદુપાદાનં, તસ્સુપાદાનપચ્ચયા ભવો, ભવપચ્ચયા જાતિ, જાતિપચ્ચયા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા સમ્ભવન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ.

૪૧૦. ''ઇધ, ભિક્ખવે, તથાગતો લોકે ઉપ્પજ્જતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા. સો ઇમં લોકં સદેવકં સમારકં સબ્રહ્મકં સસ્સમણબ્રાહ્મણિં પજં સદેવમનુસ્સં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેતિ. સો ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં; કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેતિ. તં ધમ્મં સુણાતિ ગહપતિ વા ગહપતિપુત્તો વા અઞ્ઞતરસ્મિં વા કુલે પચ્ચાજાતો. સો તં ધમ્મં સુત્વા તથાગતે સદ્ધં પટિલભતિ. સો તેન સદ્ધાપટિલાભેન સમન્નાગતો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'સમ્બાધો ઘરાવાસો રજાપથો, અબ્ભોકાસો પબ્બજ્જા. નયિદં સુકરં અગારં અજ્ઝાવસતા એકન્તપરિપુણ્ણં એકન્તપરિસુદ્ધં સઙ્ખલિખિતં બ્રહ્મચરિયં ચરિતું. યંનૂનાહં કેસમસ્સું ઓહારેત્વા, કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા, અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજેય્ય'''ન્તિ. સો અપરેન સમયેન અપ્પં વા ભોગક્ખન્ધં પહાય, મહન્તં વા ભોગક્ખન્ધં પહાય, અપ્પં વા ઞાતિપરિવટ્ટં પહાય, મહન્તં વા ઞાતિપરિવટ્ટં પહાય, કેસમસ્સું ઓહારેત્વા, કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા, અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજતિ.

૪૧૧. ''સો એવં પબ્બજિતો સમાનો ભિક્ખૂનં સિક્ખાસાજીવસમાપન્નો પાણાતિપાતં પહાય પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, નિહિતદણ્ડો નિહિતસત્થો લજ્જી દયાપન્નો સબ્બપાણભૂતહિતાનુકમ્પી વિહરતિ.

''અદિન્નાદાનં પહાય અદિન્નાદાના પટિવિરતો હોતિ, દિન્નાદાયી દિન્નપાટિકઙ્ખી અથેનેન સુચિભૂતેન અત્તના વિહરતિ.

''અબ્રહ્મચરિયં પહાય બ્રહ્મચારી હોતિ, આરાચારી વિરતો મેથુના ગામધમ્મા.

''મુસાવાદં પહાય મુસાવાદા પટિવિરતો હોતિ, સચ્ચવાદી સચ્ચસન્ધો થેતો પચ્ચયિકો અવિસંવાદકો લોકસ્સ.

''પિસુણં વાચં પહાય પિસુણાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ – ઇતો સુત્વા ન અમુત્ર અક્ખાતા ઇમેસં ભેદાય, અમુત્ર વા સુત્વા ન ઇમેસં અક્ખાતા અમૂસં ભેદાય. ઇતિ ભિન્નાનં વા સન્ધાતા, સહિતાનં વા અનુપ્પદાતા સમગ્ગારામો સમગ્ગરતો સમગ્ગનન્દી, સમગ્ગકરણિં વાચં ભાસિતા હોતિ.

''ફરુસં વાચં પહાય ફરુસાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ – યા સા વાચા નેલા કણ્ણસુખા પેમનીયા હદયઙ્ગમા પોરી બહુજનકન્તા બહુજનમનાપા તથારૂપિં વાચં ભાસિતા હોતિ.

''સમ્ફપ્પલાપં પહાય સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતો હોતિ, કાલવાદી ભૂતવાદી અત્થવાદી ધમ્મવાદી વિનયવાદી, નિધાનવતિં વાચં ભાસિતા કાલેન, સાપદેસં પરિયન્તવતિં અત્થસંહિતં.

''સો બીજગામભૂતગામસમારમ્ભા પટિવિરતો હોતિ, એકભત્તિકો હોતિ રત્તૂપરતો, વિરતો વિકાલભોજના. નચ્ચગીતવાદિતવિસૂકદસ્સના પટિવિરતો હોતિ, માલાગન્ધવિલેપનધારણમણ્ડનવિભૂસનટ્ઠાના પટિવિરતો હોતિ, ઉચ્ચાસયનમહાસયના પટિવિરતો હોતિ, જાતરૂપરજતપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ, આમકધઞ્ઞપટિગ્ગહણા

પટિવિરતો હોતિ, આમકમંસપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ, ઇત્થિકુમારિકપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ, દાસિદાસપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ, અજેળકપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ, કુક્કુટસૂકરપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ, હત્થિગવાસ્સવળવપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ, ખેત્તવત્થુપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ, દૂતેય્યપહિણગમનાનુયોગા પટિવિરતો હોતિ, કયવિક્કયા પટિવિરતો હોતિ, તુલાકૂટકંસકૂટમાનકૂટા પટિવિરતો હોતિ, ઉક્કોટનવઞ્ચન-નિકતિ-સાચિયોગા પટિવિરતો હોતિ, છેદન-વધબન્ધનવિપરામોસ-આલોપ-સહસાકારા પટિવિરતો હોતિ [પસ્સ મ॰ નિ॰ ૧.૨૯૩ ચૂળહત્થિપદોપમે].

''સો સન્તુટ્ઠો હોતિ કાયપરિહારિકેન ચીવરેન કુચ્છિપરિહારિકેન પિણ્ડપાતેન. સો યેન યેનેવ પક્કમતિ સમાદાયેવ પક્કમતિ . સેય્યથાપિ નામ પક્ખી સકુણો યેન યેનેવ ડેતિ સપત્તભારોવ ડેતિ, એવમેવ ભિક્ખુ સન્તુટ્ઠો હોતિ કાયપરિહારિકેન ચીવરેન, કુચ્છિપરિહારિકેન પિણ્ડપાતેન. સો યેન યેનેવ પક્કમતિ સમાદાયેવ પક્કમતિ. સો ઇમિના અરિયેન સીલક્ખન્ધેન સમન્નાગતો અજ્ઝત્તં અનવજ્જસુખં પટિસંવેદેતિ.

''સો ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા ન નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ નાનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી. યત્વાધિકરણમેનં ચક્ખુન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જતિ, રક્ખતિ ચક્ખુન્દ્રિયં, ચક્ખુન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જતિ. સોતેન સદ્દં સુત્વા...પે॰... ઘાનેન ગન્ધં ઘાયિત્વા...પે॰... જિવ્હાય રસં સાયિત્વા...પે॰... કાયેન ફોટ્ઠબ્બં ફુસિત્વા...પે॰... મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય ન નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ નાનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી. યત્વાધિકરણમેનં મનિન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જતિ, રક્ખતિ મનિન્દ્રિયં મનિન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જતિ. સો ઇમિના અરિયેન ઇન્દ્રિયસંવરેન સમન્નાગતો અજ્ઝત્તં અબ્યાસેકસુખં પટિસંવેદેતિ.

''સો અભિક્કન્તે પટિક્કન્તે સમ્પજાનકારી હોતિ, આલોકિતે વિલોકિતે સમ્પજાનકારી હોતિ , સમિઞ્જિતે પસારિતે સમ્પજાનકારી હોતિ, સઙ્ઘાટિપત્તચીવરધારણે સમ્પજાનકારી હોતિ, અસિતે પીતે ખાયિતે સાયિતે સમ્પજાનકારી હોતિ, ઉચ્ચારપસ્સાવકમ્મે સમ્પજાનકારી હોતિ, ગતે ઠિતે નિસિન્ને સુત્તે જાગરિતે ભાસિતે તુણ્હીભાવે સમ્પજાનકારી હોતિ.

૪૧૨. ''સો ઇમિના ચ અરિયેન સીલક્ખન્ધેન સમન્નાગતો, (ઇમાય ચ અરિયાય સન્તુટ્ઠિયા સમન્નાગતો) [પસ્સ મ॰ નિ॰ ૧.૨૯૬ ચૂળહત્થિપદોપમે], ઇમિના ચ અરિયેન ઇન્દ્રિયસંવરેન સમન્નાગતો, ઇમિના ચ અરિયેન સતિસમ્પજઞ્ઞેન સમન્નાગતો, વિવિત્તં સેનાસનં ભજતિ – અરઞ્ઞં રુક્ખમૂલં પબ્બતં કન્દરં ગિરિગુહં સુસાનં વનપત્થં અબ્ભોકાસં પલાલપુઞ્જં. સો પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો નિસીદતિ પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા, ઉજું કાયં પણિધાય, પરિમુખં સતિં ઉપટ્ઠપેત્વા. સો અભિજ્ઝં લોકે પહાય વિગતાભિજ્ઝેન ચેતસા વિહરતિ, અભિજ્ઝાય ચિત્તં પરિસોધેતિ; બ્યાપાદપદોસં પહાય અબ્યાપન્નચિત્તો વિહરતિ, સબ્બપાણભૂતહિતાનુકમ્પી, બ્યાપાદપદોસા ચિત્તં પરિસોધેતિ; થીનમિદ્ધં પહાય વિગતથીનમિદ્ધો વિહરતિ આલોકસઞ્ઞી, સતો સમ્પજાનો, થીનમિદ્ધા ચિત્તં પરિસોધેતિ; ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચં પહાય અનુદ્ધતો વિહરતિ અજ્ઝત્તં વૂપસન્તચિત્તો, ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચા ચિત્તં પરિસોધેતિ; વિચિકિચ્છં પહાય તિણ્ણવિચિકિચ્છો વિહરતિ અકથંકથી કુસલેસુ ધમ્મેસુ, વિચિકિચ્છાય ચિત્તં પરિસોધેતિ.

૪૧૩. ''સો ઇમે પઞ્ચ નીવરણે પહાય ચેતસો ઉપક્કિલેસે પઞ્ઞાય દુબ્બલીકરણે, વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. પુન ચપરં, ભિક્ખવે,

ભિક્ખુ વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં...પે॰... તતિયં ઝાનં...પે॰... ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ.

૪૧૪. ''સો ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા પિયરૂપે રૂપે ન સારજ્જતિ, અપ્પિયરૂપે રૂપે ન બ્યાપજ્જતિ, ઉપટ્ઠિતકાયસતિ ચ વિહરતિ અપ્પમાણચેતસો. તઞ્ચ ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં યથાભૂતં પજાનાતિ – યત્થસ્સ તે પાપકા અકુસલા ધમ્મા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ. સો એવં અનુરોધવિરોધવિપ્પહીનો યં કિઞ્ચિ વેદનં વેદેતિ, સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા, સો તં વેદનં નાભિનન્દતિ નાભિવદતિ નાજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ. તસ્સ તં વેદનં અનભિનન્દતો અનભિવદતો અનજ્ઝોસાય તિટ્ઠતો યા વેદનાસુ નન્દી સા નિરુજ્ઝતિ. તસ્સ નન્દીનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો, ઉપાદાનનિરોધા ભવનિરોધો, ભવનિરોધા જાતિનિરોધો, જાતિનિરોધા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા નિરુજ્ઝન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતિ. સોતેન સદ્દં સુત્વા...પે॰... ઘાનેન ગન્ધં ઘાયિત્વા...પે॰... જિવ્હાય રસં સાયિત્વા...પે॰... કાયેન ફોટ્ઠબ્બં ફુસિત્વા...પે॰... મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય પિયરૂપે ધમ્મે ન સારજ્જતિ, અપ્પિયરૂપે ધમ્મે ન બ્યાપજ્જતિ, ઉપટ્ઠિતકાયસતિ ચ વિહરતિ અપ્પમાણચેતસો, તઞ્ચ ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં યથાભૂતં પજાનાતિ – યત્થસ્સ તે પાપકા અકુસલા ધમ્મા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ. સો એવં અનુરોધવિરોધવિપ્પહીનો યં કિઞ્ચિ વેદનં વેદેતિ, સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા, સો તં વેદનં નાભિનન્દતિ નાભિવદતિ નાજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ. તસ્સ તં વેદનં અનભિનન્દતો અનભિવદતો અનજ્ઝોસાય તિટ્ઠતો યા વેદનાસુ નન્દી સા નિરુજ્ઝતિ. તસ્સ નન્દીનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો, ઉપાદાનનિરોધા ભવનિરોધો, ભવનિરોધા જાતિનિરોધો, જાતિનિરોધા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા નિરુજ્ઝન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતિ. ઇમં ખો મે તુમ્હે, ભિક્ખવે, સંખિત્તેન તણ્હાસઙ્ખયવિમુત્તિં ધારેથ, સાતિં પન ભિક્ખું કેવટ્ટપુત્તં મહાતણ્હાજાલતણ્હાસઙ્ઘાટપ્પટિમુક્ક''ન્તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

મહાતણ્હાસઙ્ખયસુત્તં નિટ્ઠિતં અટ્ઠમં.

૯. મહાઅસ્સપુરસુત્તં

૪૧૫. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા અઙ્ગેસુ વિહરતિ અસ્સપુરં નામ અઙ્ગાનં નિગમો. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''ભિક્ખવો''તિ. ''ભદન્તે''તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

''સમણા સમણાતિ વો, ભિક્ખવે, જનો સઞ્જાનાતિ. તુમ્હે ચ પન 'કે તુમ્હે'તિ પુટ્ઠા સમાના 'સમણામ્હા'તિ પટિજાનાથ; તેસં વો, ભિક્ખવે, એવંસમઞ્ઞાનં સતં એવંપટિઞ્ઞાનં સતં 'યે ધમ્મા સમણકરણા ચ બ્રાહ્મણકરણા ચ તે ધમ્મે સમાદાય વત્તિસ્સામ, એવં નો અયં અમ્હાકં સમઞ્ઞા ચ સચ્ચા ભવિસ્સતિ પટિઞ્ઞા ચ ભૂતા. યેસઞ્ચ મયં ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારં પરિભુઞ્જામ, તેસં તે કારા અમ્હેસુ મહપ્ફલા ભવિસ્સન્તિ મહાનિસંસા, અમ્હાકઞ્ચેવાયં પબ્બજ્જા અવઞ્ઝા ભવિસ્સતિ સફલા સઉદ્રયા'તિ. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બં.

૪૧૬. ''કતમે ચ, ભિક્ખવે, ધમ્મા સમણકરણા ચ બ્રાહ્મણકરણા ચ? 'હિરોત્તપ્પેન સમન્નાગતા ભવિસ્સામા'તિ એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બં. સિયા ખો પન, ભિક્ખવે, તુમ્હાકં એવમસ્સ – 'હિરોત્તપ્પેનમ્હ સમન્નાગતા , અલમેત્તાવતા કતમેત્તાવતા, અનુપ્પત્તો નો સામઞ્ઞત્થો, નત્થિ નો કિઞ્ચિ ઉત્તરિં કરણીય'ન્તિ તાવતકેનેવ તુટ્ઠિં આપજ્જેય્યાથ. આરોચયામિ વો, ભિક્ખવે , પટિવેદયામિ વો, ભિક્ખવે – 'મા વો સામઞ્ઞત્થિકાનં સતં સામઞ્ઞત્થો પરિહાયિ, સતિ ઉત્તરિં કરણીયે'.

૪૧૭. ''કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, ઉત્તરિં કરણીયં? 'પરિસુદ્ધો નો કાયસમાચારો ભવિસ્સતિ ઉત્તાનો વિવટો ન ચ છિદ્દવા સંવુતો ચ. તાય ચ પન પરિસુદ્ધકાયસમાચારતાય નેવત્તાનુક્કંસેસ્સામ ન પરં વમ્ભેસ્સામા'તિ [નેવત્તાનુક્કંસિસ્સામ ન પરં વમ્ભિસ્સામાતિ (સબ્બત્થ)] એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બં. સિયા ખો પન, ભિક્ખવે, તુમ્હાકં એવમસ્સ – 'હિરોત્તપ્પેનમ્હ સમન્નાગતા, પરિસુદ્ધો નો કાયસમાચારો; અલમેત્તાવતા કતમેત્તાવતા, અનુપ્પત્તો નો સામઞ્ઞત્થો, નત્થિ નો કિઞ્ચિ ઉત્તરિં કરણીય'ન્તિ તાવતકેનેવ તુટ્ઠિં આપજ્જેય્યાથ. આરોચયામિ વો, ભિક્ખવે, પટિવેદયામિ વો, ભિક્ખવે – 'મા વો સામઞ્ઞત્થિકાનં સતં સામઞ્ઞત્થો પરિહાયિ, સતિ ઉત્તરિં કરણીયે'.

૪૧૮. ''કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, ઉત્તરિં કરણીયં? 'પરિસુદ્ધો નો વચીસમાચારો ભવિસ્સતિ ઉત્તાનો વિવટો ન ચ છિદ્દવા સંવુતો ચ. તાય ચ પન પરિસુદ્ધવચીસમાચારતાય નેવત્તાનુક્કંસેસ્સામ ન પરં વમ્ભેસ્સામા'તિ એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બં. સિયા ખો પન, ભિક્ખવે, તુમ્હાકં એવમસ્સ – 'હિરોત્તપ્પેનમ્હ સમન્નાગતા, પરિસુદ્ધો નો કાયસમાચારો, પરિસુદ્ધો વચીસમાચારો; અલમેત્તાવતા કતમેત્તાવતા, અનુપ્પત્તો નો સામઞ્ઞત્થો, નત્થિ નો કિઞ્ચિ ઉત્તરિં કરણીય'ન્તિ તાવતકેનેવ તુટ્ઠિં આપજ્જેય્યાથ. આરોચયામિ વો , ભિક્ખવે, પટિવેદયામિ વો, ભિક્ખવે – 'મા વો સામઞ્ઞત્થિકાનં સતં સામઞ્ઞત્થો પરિહાયિ, સતિ ઉત્તરિં કરણીયે'.

૪૧૯. ''કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, ઉત્તરિં કરણીયં? 'પરિસુદ્ધો નો મનોસમાચારો ભવિસ્સતિ ઉત્તાનો વિવટો ન ચ છિદ્દવા સંવુતો ચ. તાય ચ પન પરિસુદ્ધમનોસમાચારતાય નેવત્તાનુક્કંસેસ્સામ ન પરં વમ્ભેસ્સામા'તિ એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બં. સિયા ખો પન, ભિક્ખવે, તુમ્હાકં એવમસ્સ – 'હિરોત્તપ્પેનમ્હ સમન્નાગતા, પરિસુદ્ધો નો કાયસમાચારો, પરિસુદ્ધો વચીસમાચારો, પરિસુદ્ધો મનોસમાચારો; અલમેત્તાવતા કતમેત્તાવતા, અનુપ્પત્તો નો સામઞ્ઞત્થો, નત્થિ નો કિઞ્ચિ ઉત્તરિં કરણીય'ન્તિ તાવતકેનેવ તુટ્ઠિં આપજ્જેય્યાથ. આરોચયામિ વો, ભિક્ખવે, પટિવેદયામિ વો, ભિક્ખવે – 'મા વો સામઞ્ઞત્થિકાનં સતં સામઞ્ઞત્થો પરિહાયિ, સતિ ઉત્તરિં કરણીયે'.

૪૨૦. ''કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, ઉત્તરિં કરણીયં? 'પરિસુદ્ધો નો આજીવો ભવિસ્સતિ ઉત્તાનો વિવટો ન ચ છિદ્દવા સંવુતો ચ. તાય ચ પન પરિસુદ્ધાજીવતાય નેવત્તાનુક્કંસેસ્સામ ન પરં વમ્ભેસ્સામા'તિ એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બં. સિયા ખો પન, ભિક્ખવે, તુમ્હાકં એવમસ્સ – 'હિરોત્તપ્પેનમ્હ સમન્નાગતા, પરિસુદ્ધો નો કાયસમાચારો, પરિસુદ્ધો વચીસમાચારો, પરિસુદ્ધો મનોસમાચારો, પરિસુદ્ધો આજીવો; અલમેત્તાવતા કતમેત્તાવતા, અનુપ્પત્તો નો સામઞ્ઞત્થો , નત્થિ નો કિઞ્ચિ ઉત્તરિં કરણીય'ન્તિ તાવતકેનેવ તુટ્ઠિં આપજ્જેય્યાથ. આરોચયામિ વો, ભિક્ખવે, પટિવેદયામિ વો, ભિક્ખવે – 'મા વો સામઞ્ઞત્થિકાનં સતં સામઞ્ઞત્થો પરિહાયિ, સતિ ઉત્તરિં કરણીયે'.

૪૨૧. ''કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, ઉત્તરિં કરણીયં? 'ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારા ભવિસ્સામ; ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા ન નિમિત્તગ્ગાહી નાનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી. યત્વાધિકરણમેનં ચક્ખુન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું, તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જિસ્સામ, રક્ખિસ્સામ ચક્ખુન્દ્રિયં, ચક્ખુન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જિસ્સામ. સોતેન સદ્દં સુત્વા...પે॰... ઘાનેન ગન્ધં ઘાયિત્વા...પે॰... જિવ્હાય રસં સાયિત્વા...પે॰... કાયેન ફોટ્ઠબ્બં ફુસિત્વા...પે॰... મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય ન નિમિત્તગ્ગાહી નાનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી. યત્વાધિકરણમેનં મનિન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું, તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જિસ્સામ, રક્ખિસ્સામ મનિન્દ્રિયં, મનિન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જિસ્સામા'તિ એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બં. સિયા ખો પન, ભિક્ખવે, તુમ્હાકં એવમસ્સ – 'હિરોત્તપ્પેનમ્હ સમન્નાગતા, પરિસુદ્ધો નો કાયસમાચારો, પરિસુદ્ધો વચીસમાચારો, પરિસુદ્ધો મનોસમાચારો, પરિસુદ્ધો આજીવો, ઇન્દ્રિયેસુમ્હ ગુત્તદ્વારા; અલમેત્તાવતા કતમેત્તાવતા, અનુપ્પત્તો નો સામઞ્ઞત્થો, નત્થિ નો કિઞ્ચિ ઉત્તરિં કરણીય'ન્તિ તાવતકેનેવ તુટ્ઠિં આપજ્જેય્યાથ. આરોચયામિ વો, ભિક્ખવે, પટિવેદયામિ વો, ભિક્ખવે – 'મા વો સામઞ્ઞત્થિકાનં સતં સામઞ્ઞત્થો પરિહાયિ, સતિ ઉત્તરિં કરણીયે'.

૪૨૨. ''કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, ઉત્તરિં કરણીયં? 'ભોજને મત્તઞ્ઞુનો ભવિસ્સામ, પટિસઙ્ખા યોનિસો આહારં આહરિસ્સામ, નેવ દવાય ન મદાય ન મણ્ડનાય ન વિભૂસનાય યાવદેવ ઇમસ્સ કાયસ્સ ઠિતિયા યાપનાય, વિહિંસૂપરતિયા, બ્રહ્મચરિયાનુગ્ગહાય, ઇતિ પુરાણઞ્ચ વેદનં પટિહઙ્ખામ નવઞ્ચ વેદનં ન ઉપ્પાદેસ્સામ, યાત્રા ચ નો ભવિસ્સતિ, અનવજ્જતા ચ, ફાસુ વિહારો ચા'તિ એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બં. સિયા ખો પન, ભિક્ખવે, તુમ્હાકં એવમસ્સ – 'હિરોત્તપ્પેનમ્હ સમન્નાગતા, પરિસુદ્ધો નો કાયસમાચારો, પરિસુદ્ધો વચીસમાચારો, પરિસુદ્ધો મનોસમાચારો, પરિસુદ્ધો આજીવો, ઇન્દ્રિયેસુમ્હ ગુત્તદ્વારા, ભોજને મત્તઞ્ઞુનો; અલમેત્તાવતા કતમેત્તાવતા, અનુપ્પત્તો નો સામઞ્ઞત્થો, નત્થિ નો કિઞ્ચિ ઉત્તરિં કરણીય'ન્તિ તાવતકેનેવ તુટ્ઠિં આપજ્જેય્યાથ. આરોચયામિ વો, ભિક્ખવે, પટિવેદયામિ વો, ભિક્ખવે – 'મા વો, સામઞ્ઞત્થિકાનં સતં સામઞ્ઞત્થો પરિહાયિ સતિ ઉત્તરિં કરણીયે'.

૪૨૩. ''કિઞ્ચ , ભિક્ખવે, ઉત્તરિં કરણીયં? 'જાગરિયં અનુયુત્તા ભવિસ્સામ, દિવસં ચઙ્કમેન નિસજ્જાય આવરણીયેહિ ધમ્મેહિ ચિત્તં પરિસોધેસ્સામ. રત્તિયા પઠમં યામં ચઙ્કમેન નિસજ્જાય આવરણીયેહિ ધમ્મેહિ ચિત્તં પરિસોધેસ્સામ. રત્તિયા મજ્ઝિમં યામં દક્ખિણેન પસ્સેન સીહસેય્યં કપ્પેસ્સામ પાદે પાદં અચ્ચાધાય, સતો સમ્પજાનો ઉટ્ઠાનસઞ્ઞં મનસિ કરિત્વા. રત્તિયા પચ્છિમં યામં પચ્ચુટ્ઠાય ચઙ્કમેન નિસજ્જાય આવરણીયેહિ ધમ્મેહિ ચિત્તં પરિસોધેસ્સામા'તિ, એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બં. સિયા ખો પન, ભિક્ખવે, તુમ્હાકં એવમસ્સ – 'હિરોત્તપ્પેનમ્હ સમન્નાગતા, પરિસુદ્ધો નો કાયસમાચારો, પરિસુદ્ધો વચીસમાચારો, પરિસુદ્ધો મનોસમાચારો, પરિસુદ્ધો આજીવો, ઇન્દ્રિયેસુમ્હ ગુત્તદ્વારા, ભોજને મત્તઞ્ઞુનો, જાગરિયં અનુયુત્તા; અલમેત્તાવતા કતમેત્તાવતા, અનુપ્પત્તો નો સામઞ્ઞત્થો, નત્થિ નો કિઞ્ચિ ઉત્તરિં કરણીય'ન્તિ, તાવતકેનેવ તુટ્ઠિં આપજ્જેય્યાથ. આરોચયામિ વો, ભિક્ખવે, પટિવેદયામિ વો, ભિક્ખવે – 'મા વો, સામઞ્ઞત્થિકાનં સતં સામઞ્ઞત્થો પરિહાયિ સતિ ઉત્તરિં કરણીયે'.

૪૨૪. ''કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, ઉત્તરિં કરણીયં? 'સતિસમ્પજઞ્ઞેન સમન્નાગતા ભવિસ્સામ, અભિક્કન્તે પટિક્કન્તે સમ્પજાનકારી, આલોકિતે વિલોકિતે સમ્પજાનકારી, સમિઞ્જિતે પસારિતે સમ્પજાનકારી, સઙ્ઘાટિપત્તચીવરધારણે સમ્પજાનકારી, અસિતે પીતે ખાયિતે સાયિતે સમ્પજાનકારી, ઉચ્ચારપસ્સાવકમ્મે સમ્પજાનકારી, ગતે ઠિતે નિસિન્ને સુત્તે જાગરિતે ભાસિતે તુણ્હીભાવે સમ્પજાનકારી'તિ, એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બં. સિયા ખો પન,

ભિક્ખવે, તુમ્હાકં એવમસ્સ – ‘હિરોત્તપ્પેનમ્હ સમન્નાગતા, પરિસુદ્ધો નો કાયસમાચારો, પરિસુદ્ધો વચીસમાચારો, પરિસુદ્ધો મનોસમાચારો, પરિસુદ્ધો આજીવો, ઇન્દ્રિયેસુમ્હ ગુત્તદ્વારા, ભોજને મત્તઞ્ઞુનો, જાગરિયં અનુયુત્તા, સતિસમ્પજઞ્ઞેન સમન્નાગતા; અલમેત્તાવતા કતમેત્તાવતા, અનુપ્પત્તો નો સામઞ્ઞત્થો, નત્થિ નો કિઞ્ચિ ઉત્તરિં કરણીય’ન્તિ તાવતકેનેવ તુટ્ઠિં આપજ્જેય્યાથ. આરોચયામિ વો, ભિક્ખવે, પટિવેદયામિ વો, ભિક્ખવે – ‘મા વો, સામઞ્ઞત્થિકાનં સતં સામઞ્ઞત્થો પરિહાયિ સતિ ઉત્તરિં કરણીયે’.

૪૨૫. ‘‘કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, ઉત્તરિં કરણીયં? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વિવિત્તં સેનાસનં ભજતિ – અરઞ્ઞં રુક્ખમૂલં પબ્બતં કન્દરં ગિરિગુહં સુસાનં વનપ્પત્થં અબ્ભોકાસં પલાલપુઞ્જં. સો પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો નિસીદતિ પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા, ઉજું કાયં પણિધાય પરિમુખં સતિં ઉપટ્ઠપેત્વા. સો અભિજ્ઝં લોકે પહાય વિગતાભિજ્ઝેન ચેતસા વિહરતિ, અભિજ્ઝાય ચિત્તં પરિસોધેતિ; બ્યાપાદપદોસં પહાય અબ્યાપન્નચિત્તો વિહરતિ, સબ્બપાણભૂતહિતાનુકમ્પી , બ્યાપાદપદોસા ચિત્તં પરિસોધેતિ; થીનમિદ્ધં પહાય વિગતથીનમિદ્ધો વિહરતિ, આલોકસઞ્ઞી સતો સમ્પજાનો, થીનમિદ્ધા ચિત્તં પરિસોધેતિ; ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચં પહાય અનુદ્ધતો વિહરતિ , અજ્ઝત્તં વૂપસન્તચિત્તો, ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચા ચિત્તં પરિસોધેતિ; વિચિકિચ્છં પહાય તિણ્ણવિચિકિચ્છો વિહરતિ, અકથંકથી કુસલેસુ ધમ્મેસુ, વિચિકિચ્છાય ચિત્તં પરિસોધેતિ.

૪૨૬. ‘‘સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, પુરિસો ઇણં આદાય કમ્મન્તે પયોજેય્ય. તસ્સ તે કમ્મન્તા સમિજ્ઝેય્યું [સમ્પજ્જેય્યું (સ્યા॰ કં॰ ક॰)]. સો યાનિ ચ પોરાણાનિ ઇણમૂલાનિ તાનિ ચ બ્યન્તી [બ્યન્તિં (ક॰), બ્યન્તિ (પી॰)] કરેય્ય, સિયા ચસ્સ ઉત્તરિં અવસિટ્ઠં દારભરણાય. તસ્સ એવમસ્સ – ‘અહં ખો પુબ્બે ઇણં આદાય કમ્મન્તે પયોજેસિં, તસ્સ મે તે કમ્મન્તા સમિજ્ઝિંસુ. સોહં યાનિ ચ પોરાણાનિ ઇણમૂલાનિ તાનિ ચ બ્યન્તી અકાસિં, અત્થિ ચ મે ઉત્તરિં અવસિટ્ઠં દારભરણાયા’તિ. સો તતોનિદાનં લભેથ પામોજ્જં, અધિગચ્છેય્ય સોમનસ્સં.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પુરિસો આબાધિકો અસ્સ દુક્ખિતો બાળ્હગિલાનો, ભત્તઞ્ચસ્સ નચ્છાદેય્ય, ન ચસ્સ કાયે બલમત્તા. સો અપરેન સમયેન તમ્હા આબાધા મુચ્ચેય્ય, ભત્તઞ્ચસ્સ છાદેય્ય, સિયા ચસ્સ કાયે બલમત્તા. તસ્સ એવમસ્સ – ‘અહં ખો પુબ્બે આબાધિકો અહોસિં દુક્ખિતો બાળ્હગિલાનો, ભત્તઞ્ચ મે નચ્છાદેસિ, ન ચ મે આસિ કાયે બલમત્તા, સોમ્હિ એતરહિ તમ્હા આબાધા મુત્તો, ભત્તઞ્ચ મે છાદેતિ, અત્થિ ચ મે કાયે બલમત્તા’તિ. સો તતોનિદાનં લભેથ પામોજ્જં, અધિગચ્છેય્ય સોમનસ્સં.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પુરિસો બન્ધનાગારે બદ્ધો અસ્સ. સો અપરેન સમયેન તમ્હા બન્ધના મુચ્ચેય્ય સોત્થિના અબ્ભયેન [અબ્યયેન (સી॰ પી॰)], ન ચસ્સ કિઞ્ચિ ભોગાનં વયો. તસ્સ એવમસ્સ – ‘અહં ખો પુબ્બે બન્ધનાગારે બદ્ધો અહોસિં, સોમ્હિ એતરહિ તમ્હા બન્ધના મુત્તો, સોત્થિના અબ્ભયેન, નત્થિ ચ મે કિઞ્ચિ ભોગાનં વયો’તિ. સો તતોનિદાનં લભેથ પામોજ્જં, અધિગચ્છેય્ય સોમનસ્સં.

‘‘સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, પુરિસો દાસો અસ્સ અનત્તાધીનો પરાધીનો ન યેનકામંગમો. સો અપરેન સમયેન તમ્હા દાસબ્યા મુચ્ચેય્ય અત્તાધીનો અપરાધીનો ભુજિસ્સો યેનકામંગમો. તસ્સ એવમસ્સ – ‘અહં ખો પુબ્બે દાસો અહોસિં અનત્તાધીનો પરાધીનો ન યેનકામંગમો, સોમ્હિ એતરહિ તમ્હા દાસબ્યા મુત્તો અત્તાધીનો અપરાધીનો ભુજિસ્સો યેનકામંગમો’તિ. સો તતોનિદાનં લભેથ પામોજ્જં, અધિગચ્છેય્ય સોમનસ્સં.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પુરિસો સધનો સભોગો કન્તારદ્ધાનમગ્ગં પટિપજ્જેય્ય [સીલક્ખન્ધવગ્ગપાળિયા કિઞ્ચિ વિસદિસં]. સો અપરેન સમયેન તમ્હા કન્તારા નિત્થરેય્ય સોત્થિના અબ્ભયેન, ન ચસ્સ કિઞ્ચિ ભોગાનં વયો. તસ્સ એવમસ્સ – ‘અહં ખો પુબ્બે સધનો સભોગો કન્તારદ્ધાનમગ્ગં પટિપજ્જિં. સોમ્હિ એતરહિ તમ્હા કન્તારા નિત્થિણ્ણો સોત્થિના અબ્ભયેન, નત્થિ ચ મે કિઞ્ચિ ભોગાનં વયો’તિ. સો તતોનિદાનં લભેથ પામોજ્જં, અધિગચ્છેય્ય સોમનસ્સં.

‘‘એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યથા ઇણં યથા રોગં યથા બન્ધનાગારં યથા દાસબ્યં યથા કન્તારદ્ધાનમગ્ગં, ઇમે પઞ્ચ નીવરણે અપ્પહીને અત્તનિ સમનુપસ્સતિ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, આણણ્યં યથા આરોગ્યં યથા બન્ધનામોક્ખં યથા ભુજિસ્સં યથા ખેમન્તભૂમિં; એવમેવ ભિક્ખુ ઇમે પઞ્ચ નીવરણે પહીને અત્તનિ સમનુપસ્સતિ.

૪૨૭. ‘‘સો ઇમે પઞ્ચ નીવરણે પહાય ચેતસો ઉપક્કિલેસે પઞ્ઞાય દુબ્બલીકરણે, વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ, સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ઇમમેવ કાયં વિવેકજેન પીતિસુખેન અભિસન્દેતિ પરિસન્દેતિ પરિપૂરેતિ પરિપ્ફરતિ, નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો કાયસ્સ વિવેકજેન પીતિસુખેન અપ્ફુટં હોતિ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, દક્ખો ન્હાપકો [નહાપકો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] વા ન્હાપકન્તેવાસી વા કંસથાલે ન્હાનીયચુણ્ણાનિ [નહાનીયચુણ્ણાનિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] આકિરિત્વા ઉદકેન પરિપ્ફોસકં પરિપ્ફોસકં સન્નેય્ય. સાયં ન્હાનીયપિણ્ડિ સ્નેહાનુગતા સ્નેહપરેતા સન્તરબાહિરા, ફુટા સ્નેહેન ન ચ પગ્ઘરિણી. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઇમમેવ કાયં વિવેકજેન પીતિસુખેન અભિસન્દેતિ પરિસન્દેતિ પરિપૂરેતિ પરિપ્ફરતિ, નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો કાયસ્સ વિવેકજેન પીતિસુખેન અપ્ફુટં હોતિ.

૪૨૮. ‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ઇમમેવ કાયં સમાધિજેન પીતિસુખેન અભિસન્દેતિ પરિસન્દેતિ પરિપૂરેતિ પરિપ્ફરતિ, નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો કાયસ્સ સમાધિજેન પીતિસુખેન અપ્ફુટં હોતિ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ઉદકરહદો ઉબ્ભિદોદકો [ઉબ્ભિતોદકો (ક॰)]. તસ્સ નેવસ્સ પુરત્થિમાય દિસાય ઉદકસ્સ આયમુખં, ન પચ્છિમાય દિસાય ઉદકસ્સ આયમુખં, ન ઉત્તરાય દિસાય ઉદકસ્સ આયમુખં, ન દક્ખિણાય દિસાય ઉદકસ્સ આયમુખં, દેવો ચ ન કાલેન કાલં સમ્માધારં અનુપ્પવેચ્છેય્ય. અથ ખો તમ્હાવ ઉદકરહદા સીતા વારિધારા ઉબ્ભિજ્જિત્વા તમેવ ઉદકરહદં સીતેન વારિના અભિસન્દેય્ય પરિસન્દેય્ય પરિપૂરેય્ય પરિપ્ફરેય્ય, નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો ઉદકરહદસ્સ સીતેન વારિના અપ્ફુટં અસ્સ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઇમમેવ કાયં સમાધિજેન પીતિસુખેન અભિસન્દેતિ પરિસન્દેતિ પરિપૂરેતિ પરિપ્ફરતિ, નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો કાયસ્સ સમાધિજેન પીતિસુખેન અપ્ફુટં હોતિ.

૪૨૯. ‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પીતિયા ચ વિરાગા ઉપેક્ખકો ચ વિહરતિ, સતો ચ સમ્પજાનો, સુખઞ્ચ કાયેન પટિસંવેદેતિ, યં તં અરિયા આચિક્ખન્તિ – ‘ઉપેક્ખકો સતિમા સુખવિહારી’તિ તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ઇમમેવ કાયં નિપ્પીતિકેન સુખેન અભિસન્દેતિ પરિસન્દેતિ પરિપૂરેતિ પરિપ્ફરતિ, નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો કાયસ્સ નિપ્પીતિકેન સુખેન અપ્ફુટં હોતિ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ઉપ્પલિનિયં વા પદુમિનિયં વા પુણ્ડરીકિનિયં વા અપ્પેકચ્ચાનિ ઉપ્પલાનિ વા પદુમાનિ વા પુણ્ડરીકાનિ વા ઉદકે જાતાનિ ઉદકે સંવડ્ઢાનિ ઉદકાનુગ્ગતાનિ અન્તોનિમુગ્ગપોસીનિ, તાનિ યાવ ચગ્ગા યાવ ચ મૂલા સીતેન વારિના અભિસન્નાનિ પરિસન્નાનિ પરિપૂરાનિ પરિપ્ફુટાનિ, નાસ્સ [ન નેસં (સી॰)] કિઞ્ચિ સબ્બાવતં ઉપ્પલાનં વા પદુમાનં વા પુણ્ડરીકાનં વા

સીતેન વારિના અપ્ફુટં અસ્સ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઇમમેવ કાયં નિપ્પીતિકેન સુખેન અભિસન્દેતિ પરિસન્દેતિ પરિપૂરેતિ પરિપ્ફરતિ, નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો કાયસ્સ નિપ્પીતિકેન સુખેન અપ્ફુટં હોતિ.

૪૩૦. ‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના, પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા, અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ઇમમેવ કાયં પરિસુદ્ધેન ચેતસા પરિયોદાતેન ફરિત્વા નિસિન્નો હોતિ , નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો કાયસ્સ પરિસુદ્ધેન ચેતસા પરિયોદાતેન અપ્ફુટં હોતિ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પુરિસો ઓદાતેન વત્થેન સસીસં પારુપેત્વા નિસિન્નો અસ્સ, નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો કાયસ્સ ઓદાતેન વત્થેન અપ્ફુટં અસ્સ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઇમમેવ કાયં પરિસુદ્ધેન ચેતસા પરિયોદાતેન ફરિત્વા નિસિન્નો હોતિ, નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો કાયસ્સ પરિસુદ્ધેન ચેતસા પરિયોદાતેન અપ્ફુટં હોતિ.

૪૩૧. ‘‘સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેતિ. સો અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં, દ્વેપિ જાતિયો...પે॰... ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પુરિસો સકમ્હા ગામા અઞ્ઞં ગામં ગચ્છેય્ય, તમ્હાપિ ગામા અઞ્ઞં ગામં ગચ્છેય્ય, સો તમ્હા ગામા સકંયેવ ગામં પચ્ચાગચ્છેય્ય. તસ્સ એવમસ્સ – ‘અહં ખો સકમ્હા ગામા અમું ગામં અગચ્છિં [અગઞ્છિં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)], તત્રપિ એવં અટ્ઠાસિં એવં નિસીદિં એવં અભાસિં એવં તુણ્હી અહોસિં; તમ્હાપિ ગામા અમું ગામં અગચ્છિં, તત્રપિ એવં અટ્ઠાસિં એવં નિસીદિં એવં અભાસિં એવં તુણ્હી અહોસિં; સોમ્હિ તમ્હા ગામા સકંયેવ ગામં પચ્ચાગતો’તિ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો...પે॰... ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ.

૪૩૨. ‘‘સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે સત્તાનં ચુતૂપપાતઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેતિ. સો દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સતિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે, સુગતે દુગ્ગતે, યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ...પે॰... સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, દ્વે અગારા સદ્વારા [સન્નદ્વારા (ક॰)]. તત્થ ચક્ખુમા પુરિસો મજ્ઝે ઠિતો પસ્સેય્ય મનુસ્સે ગેહં પવિસન્તેપિ નિક્ખમન્તેપિ, અનુચઙ્કમન્તેપિ અનુવિચરન્તેપિ . એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સતિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે, સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ...પે॰....

૪૩૩. ‘‘સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે આસવાનં ખયઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેતિ. સો ‘ઇદં દુક્ખ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘અયં દુક્ખસમુદયો’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘અયં દુક્ખનિરોધો’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. ‘ઇમે આસવા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘અયં આસવસમુદયો’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘અયં આસવનિરોધો’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘અયં આસવનિરોધગામિની પટિપદા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. તસ્સ એવં જાનતો એવં પસ્સતો કામાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, ભવાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, અવિજ્જાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ. વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ – ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતિ.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પબ્બતસઙ્ખેપે ઉદકરહદો અચ્છો વિપ્પસન્નો અનાવિલો. તત્થ ચક્ખુમા પુરિસો તીરે ઠિતો પસ્સેય્ય સિપ્પિસમ્બુકમ્પિ [સિપ્પિકસમ્બુકમ્પિ (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] સક્ખરકથલમ્પિ મચ્છગુમ્બમ્પિ, ચરન્તમ્પિ તિટ્ઠન્તમ્પિ. તસ્સ એવમસ્સ – ‘અયં ખો ઉદકરહદો અચ્છો વિપ્પસન્નો અનાવિલો. તત્રિમે સિપ્પિસમ્બુકાપિ સક્ખરકથલાપિ મચ્છગુમ્બાપિ ચરન્તિપિ તિટ્ઠન્તિપીતિ . એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ‘ઇદં દુક્ખ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતિ.

૪૩૪. ‘‘અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ‘સમણો’ ઇતિપિ ‘બ્રાહ્મણો’ઇતિપિ ‘ન્હાતકો’ઇતિપિ ‘વેદગૂ’ઇતિપિ ‘સોત્તિયો’ઇતિપિ ‘અરિયો’ઇતિપિ ‘અરહં’ઇતિપિ. કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સમણો હોતિ? સમિતાસ્સ હોન્તિ પાપકા અકુસલા ધમ્મા, સંકિલેસિકા, પોનોબ્ભવિકા, સદરા, દુક્ખવિપાકા , આયતિં, જાતિજરામરણિયા. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સમણો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ બ્રાહ્મણો હોતિ? બાહિતાસ્સ હોન્તિ પાપકા અકુસલા ધમ્મા , સંકિલેસિકા, પોનોબ્ભવિકા, સદરા, દુક્ખવિપાકા, આયતિં, જાતિજરામરણિયા. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ બ્રાહ્મણો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન્હાતકો [નહાતકો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] હોતિ? ન્હાતાસ્સ હોન્તિ પાપકા અકુસલા ધમ્મા, સંકિલેસિકા, પોનોબ્ભવિકા, સદરા, દુક્ખવિપાકા, આયતિં, જાતિજરામરણિયા. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન્હાતકો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વેદગૂ હોતિ? વિદિતાસ્સ હોન્તિ પાપકા અકુસલા ધમ્મા, સંકિલેસિકા, પોનોબ્ભવિકા, સદરા, દુક્ખવિપાકા, આયતિં, જાતિજરામરણિયા. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વેદગૂ હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સોત્તિયો હોતિ? નિસ્સુતાસ્સ હોન્તિ પાપકા અકુસલા ધમ્મા, સંકિલેસિકા, પોનોબ્ભવિકા, સદરા, દુક્ખવિપાકા, આયતિં, જાતિજરામરણિયા. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સોત્તિયો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અરિયો હોતિ ? આરકાસ્સ હોન્તિ પાપકા અકુસલા ધમ્મા, સંકિલેસિકા, પોનોબ્ભવિકા, સદરા, દુક્ખવિપાકા, આયતિં, જાતિજરામરણિયા. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અરિયો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અરહં હોતિ? આરકાસ્સ હોન્તિ પાપકા અકુસલા ધમ્મા, સંકિલેસિકા, પોનોબ્ભવિકા, સદરા, દુક્ખવિપાકા, આયતિં, જાતિજરામરણિયા. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અરહં હોતી’’તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

મહાઅસ્સપુરસુત્તં નિટ્ઠિતં નવમં.

૧૦. ચૂળઅસ્સપુરસુત્તં

૪૩૫. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા અઙ્ગેસુ વિહરતિ અસ્સપુરં નામ અઙ્ગાનં નિગમો. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ભિક્ખવો’’તિ. ‘‘ભદન્તે’’તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ – ‘‘સમણા સમણાતિ વો, ભિક્ખવે, જનો સઞ્જાનાતિ. તુમ્હે ચ પન ‘કે તુમ્હે’તિ પુટ્ઠા સમાના ‘સમણામ્હા’તિ પટિજાનાથ. તેસં

વો, ભિક્ખવે, એવંસમઞ્ઞાનં સતં એવંપટિઞ્ઞાનં સતં – ‘યા સમણસામીચિપ્પટિપદા તં પટિપજ્જિસ્સામ; એવં નો અયં અમ્હાકં સમઞ્ઞા ચ સચ્ચા ભવિસ્સતિ પટિઞ્ઞા ચ ભૂતા; યેસઞ્ચ મયં ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારં પરિભુઞ્જામ, તેસં તે કારા અમ્હેસુ મહપ્ફલા ભવિસ્સન્તિ મહાનિસંસા, અમ્હાકઞ્ચેવાયં પબ્બજ્જા અવઞ્ઝા ભવિસ્સતિ સફલા સઉદ્રયા’તિ. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બં.

૪૩૬. ‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન સમણસામીચિપ્પટિપદં પટિપન્નો હોતિ? યસ્સ કસ્સચિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો અભિજ્ઝાલુસ્સ અભિજ્ઝા અપ્પહીના હોતિ, બ્યાપન્નચિત્તસ્સ બ્યાપાદો અપ્પહીનો હોતિ, કોધનસ્સ કોધો અપ્પહીનો હોતિ, ઉપનાહિસ્સ ઉપનાહો અપ્પહીનો હોતિ, મક્ખિસ્સ મક્ખો અપ્પહીનો હોતિ, પળાસિસ્સ પળાસો અપ્પહીનો હોતિ, ઇસ્સુકિસ્સ ઇસ્સા અપ્પહીના હોતિ, મચ્છરિસ્સ મચ્છરિયં અપ્પહીનં હોતિ , સઠસ્સ સાઠેય્યં અપ્પહીનં હોતિ, માયાવિસ્સ માયા અપ્પહીના હોતિ, પાપિચ્છસ્સ પાપિકા ઇચ્છા અપ્પહીના હોતિ, મિચ્છાદિટ્ઠિકસ્સ મિચ્છાદિટ્ઠિ અપ્પહીના હોતિ – ઇમેસં ખો અહં, ભિક્ખવે, સમણમલાનં સમણદોસાનં સમણકસટાનં આપાયિકાનં ઠાનાનં દુગ્ગતિવેદનિયાનં અપ્પહાના ‘ન સમણસામીચિપ્પટિપદં પટિપન્નો’તિ વદામિ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, મતજં નામ આવુધજાતં ઉભતોધારં પીતનિસિતં. તદસ્સ સઙ્ઘાટિયા સમ્પારુતં સમ્પલિવેઠિતં. તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમસ્સ ભિક્ખુનો પબ્બજ્જં વદામિ.

૪૩૭. ‘‘નાહં, ભિક્ખવે, સઙ્ઘાટિકસ્સ સઙ્ઘાટિધારણમત્તેન સામઞ્ઞં વદામિ. નાહં, ભિક્ખવે, અચેલકસ્સ અચેલકમત્તેન સામઞ્ઞં વદામિ. નાહં, ભિક્ખવે, રજોજલ્લિકસ્સ રજોજલ્લિકમત્તેન સામઞ્ઞં વદામિ. નાહં, ભિક્ખવે , ઉદકોરોહકસ્સ ઉદકોરોહણમત્તેન [ઉદકોરોહકમત્તેન (સી॰ પી॰)] સામઞ્ઞં વદામિ. નાહં, ભિક્ખવે, રુક્ખમૂલિકસ્સ રુક્ખમૂલિકમત્તેન સામઞ્ઞં વદામિ. નાહં, ભિક્ખવે, અબ્ભોકાસિકસ્સ અબ્ભોકાસિકમત્તેન સામઞ્ઞં વદામિ. નાહં, ભિક્ખવે, ઉબ્ભટ્ઠકસ્સ ઉબ્ભટ્ઠકમત્તેન સામઞ્ઞં વદામિ. નાહં, ભિક્ખવે, પરિયાયભત્તિકસ્સ પરિયાયભત્તિકમત્તેન સામઞ્ઞં વદામિ. નાહં, ભિક્ખવે, મન્તજ્ઝાયકસ્સ મન્તજ્ઝાયકમત્તેન સામઞ્ઞં વદામિ. નાહં, ભિક્ખવે, જટિલકસ્સ જટાધારણમત્તેન સામઞ્ઞં વદામિ.

‘‘સઙ્ઘાટિકસ્સ ચે, ભિક્ખવે, સઙ્ઘાટિધારણમત્તેન અભિજ્ઝાલુસ્સ અભિજ્ઝા પહીયેથ, બ્યાપન્નચિત્તસ્સ બ્યાપાદો પહીયેથ, કોધનસ્સ કોધો પહીયેથ, ઉપનાહિસ્સ ઉપનાહો પહીયેથ, મક્ખિસ્સ મક્ખો પહીયેથ, પળાસિસ્સ પળાસો પહીયેથ, ઇસ્સુકિસ્સ ઇસ્સા પહીયેથ, મચ્છરિસ્સ મચ્છરિયં પહીયેથ, સઠસ્સ સાઠેય્યં પહીયેથ, માયાવિસ્સ માયા પહીયેથ, પાપિચ્છસ્સ પાપિકા ઇચ્છા પહીયેથ, મિચ્છાદિટ્ઠિકસ્સ મિચ્છાદિટ્ઠિ પહીયેથ, તમેનં મિત્તામચ્ચા ઞાતિસાલોહિતા જાતમેવ નં સઙ્ઘાટિકં કરેય્યું, સઙ્ઘાટિકત્તમેવ [સંઘાટીકત્તે ચેવ (ક॰)] સમાદપેય્યું – ‘એહિ ત્વં, ભદ્રમુખ, સઙ્ઘાટિકો હોહિ, સઙ્ઘાટિકસ્સ તે સતો સઙ્ઘાટિધારણમત્તેન અભિજ્ઝાલુસ્સ અભિજ્ઝા પહીયિસ્સતિ, બ્યાપન્નચિત્તસ્સ બ્યાપાદો પહીયિસ્સતિ, કોધનસ્સ કોધો પહીયિસ્સતિ, ઉપનાહિસ્સ ઉપનાહો પહીયિસ્સતિ, મક્ખિસ્સ મક્ખો પહીયિસ્સતિ, પળાસિસ્સ પળાસો પહીયિસ્સતિ, ઇસ્સુકિસ્સ ઇસ્સા પહીયિસ્સતિ, મચ્છરિસ્સ મચ્છરિયં પહીયિસ્સતિ, સઠસ્સ સાઠેય્યં પહીયિસ્સતિ, માયાવિસ્સ માયા પહીયિસ્સતિ, પાપિચ્છસ્સ પાપિકા ઇચ્છા પહીયિસ્સતિ, મિચ્છાદિટ્ઠિકસ્સ મિચ્છાદિટ્ઠિ પહીયિસ્સતી’તિ. યસ્મા ચ ખો અહં, ભિક્ખવે, સઙ્ઘાટિકમ્પિ ઇધેકચ્ચં પસ્સામિ અભિજ્ઝાલું બ્યાપન્નચિત્તં કોધનં ઉપનાહિં મક્ખિં પળાસિં ઇસ્સુકિં મચ્છરિં સઠં માયાવિં પાપિચ્છં મિચ્છાદિટ્ઠિકં, તસ્મા ન સઙ્ઘાટિકસ્સ સઙ્ઘાટિધારણમત્તેન સામઞ્ઞં વદામિ.

‘‘અચેલકસ્સ ચે, ભિક્ખવે...પે॰... રજોજલ્લિકસ્સ ચે, ભિક્ખવે...પે॰... ઉદકોરોહકસ્સ ચે, ભિક્ખવે...પે॰... રુક્ખમૂલિકસ્સ ચે, ભિક્ખવે...પે॰... અબ્ભોકાસિકસ્સ ચે, ભિક્ખવે...પે॰... ઉબ્ભટ્ઠકસ્સ ચે, ભિક્ખવે...પે॰... પરિયાયભત્તિકસ્સ ચે, ભિક્ખવે...પે॰... મન્તજ્ઝાયકસ્સ ચે, ભિક્ખવે...પે॰... જટિલકસ્સ ચે, ભિક્ખવે, જટાધારણમત્તેન અભિજ્ઝાલુસ્સ અભિજ્ઝા પહીયેથ, બ્યાપન્નચિત્તસ્સ બ્યાપાદો પહીયેથ , કોધનસ્સ કોધો પહીયેથ, ઉપનાહિસ્સ ઉપનાહો પહીયેથ, મક્ખિસ્સ મક્ખો પહીયેથ, પળાસિસ્સ પળાસો પહીયેથ, ઇસ્સુકિસ્સ ઇસ્સા પહીયેથ, મચ્છરિસ્સ મચ્છરિયં પહીયેથ, સઠસ્સ સાઠેય્યં પહીયેથ, માયાવિસ્સ માયા પહીયેથ, પાપિચ્છસ્સ પાપિકા ઇચ્છા પહીયેથ, મિચ્છાદિટ્ઠિકસ્સ મિચ્છાદિટ્ઠિ પહીયેથ, તમેનં મિત્તામચ્ચા ઞાતિસાલોહિતા જાતમેવ નં જટિલકં કરેય્યું, જટિલકત્તમેવ [જટિલકત્તે ચેવ (ક॰)] સમાદપેય્યું – ‘એહિ ત્વં, ભદ્રમુખ, જટિલકો હોહિ, જટિલકસ્સ તે સતો જટાધારણમત્તેન અભિજ્ઝાલુસ્સ અભિજ્ઝા પહીયિસ્સતિ બ્યાપન્નચિત્તસ્સ બ્યાપાદો પહીયિસ્સતિ, કોધનસ્સ કોધો પહીયિસ્સતિ...પે॰... પાપિચ્છસ્સ પાપિકા ઇચ્છા પહીયિસ્સતિ મિચ્છાદિટ્ઠિકસ્સ મિચ્છાદિટ્ઠિ પહીયિસ્સતી’તિ. યસ્મા ચ ખો અહં, ભિક્ખવે, જટિલકમ્પિ ઇધેકચ્ચં પસ્સામિ અભિજ્ઝાલું બ્યાપન્નચિત્તં કોધનં ઉપનાહિં મક્ખિં પલાસિં ઇસ્સુકિં મચ્છરિં સઠં માયાવિં પાપિચ્છં મિચ્છાદિટ્ઠિં, તસ્મા ન જટિલકસ્સ જટાધારણમત્તેન સામઞ્ઞં વદામિ.

૪૩૮. ‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સમણસામીચિપ્પટિપદં પટિપન્નો હોતિ? યસ્સ કસ્સચિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો અભિજ્ઝાલુસ્સ અભિજ્ઝા પહીના હોતિ, બ્યાપન્નચિત્તસ્સ બ્યાપાદો પહીનો હોતિ, કોધનસ્સ કોધો પહીનો હોતિ, ઉપનાહિસ્સ ઉપનાહો પહીનો હોતિ, મક્ખિસ્સ મક્ખો પહીનો હોતિ, પળાસિસ્સ પળાસો પહીનો હોતિ, ઇસ્સુકિસ્સ ઇસ્સા પહીના હોતિ, મચ્છરિસ્સ મચ્છરિયં પહીનં હોતિ, સઠસ્સ સાઠેય્યં પહીનં હોતિ, માયાવિસ્સ માયા પહીના હોતિ, પાપિચ્છસ્સ પાપિકા ઇચ્છા પહીના હોતિ, મિચ્છાદિટ્ઠિકસ્સ મિચ્છાદિટ્ઠિ પહીના હોતિ – ઇમેસં ખો અહં, ભિક્ખવે, સમણમલાનં સમણદોસાનં સમણકસટાનં આપાયિકાનં ઠાનાનં દુગ્ગતિવેદનિયાનં પહાના ‘સમણસામીચિપ્પટિપદં પટિપન્નો’તિ વદામિ. સો સબ્બેહિ ઇમેહિ પાપકેહિ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ વિસુદ્ધમત્તાનં સમનુપસ્સતિ ( ) [(વિમુત્તમત્તાનં સમનુપસ્સતિ) (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)]. તસ્સ સબ્બેહિ ઇમેહિ પાપકેહિ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ વિસુદ્ધમત્તાનં સમનુપસ્સતો ( ) [(વિમુત્તમત્તાનં સમનુપસ્સતો) (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] પામોજ્જં જાયતિ, પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ, પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ, પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદેતિ, સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ.

‘‘સો મેત્તાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં. ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં મેત્તાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાબજ્ઝેન ફરિત્વા વિહરતિ. કરુણાસહગતેન ચેતસા...પે॰... મુદિતાસહગતેન ચેતસા...પે॰... ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં. ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાબજ્ઝેન ફરિત્વા વિહરતિ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પોક્ખરણી અચ્છોદકા સાતોદકા સીતોદકા સેતકા સુપતિત્થા રમણીયા. પુરત્થિમાય ચેપિ દિસાય પુરિસો આગચ્છેય્ય ઘમ્માભિતત્તો ઘમ્મપરેતો કિલન્તો તસિતો પિપાસિતો. સો તં પોક્ખરણિં આગમ્મ વિનેય્ય ઉદકપિપાસં વિનેય્ય ઘમ્મપરિળાહં...પે॰... પચ્છિમાય ચેપિ દિસાય પુરિસો આગચ્છેય્ય...પે॰... ઉત્તરાય ચેપિ દિસાય પુરિસો આગચ્છેય્ય...પે॰... દક્ખિણાય ચેપિ દિસાય પુરિસો આગચ્છેય્ય. યતો કુતો ચેપિ નં પુરિસો આગચ્છેય્ય ઘમ્માભિતત્તો ઘમ્મપરેતો, કિલન્તો તસિતો પિપાસિતો. સો તં પોક્ખરણિં આગમ્મ વિનેય્ય ઉદકપિપાસં, વિનેય્ય ઘમ્મપરિળાહં. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે,

ખત્તિયકુલા ચેપિ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ, સો ચ તથાગતપ્પવેદિતં ધમ્મવિનયં આગમ્મ, એવં મેત્તં કરુણં મુદિતં ઉપેક્ખં ભાવેત્વા લભતિ અજ્ઝત્તં [તમહં (ક॰)] વૂપસમં [તમહં (ક॰)]. અજ્ઝત્તં વૂપસમા 'સમણસામીચિપ્પટિપદં પટિપન્નો'તિ વદામિ. બ્રાહ્મણકુલા ચેપિ…પે॰… વેસ્સકુલા ચેપિ…પે॰… સુદ્દકુલા ચેપિ…પે॰… યસ્મા કસ્મા ચેપિ કુલા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ , સો ચ તથાગતપ્પવેદિતં ધમ્મવિનયં આગમ્મ, એવં મેત્તં કરુણં મુદિતં ઉપેક્ખં ભાવેત્વા લભતિ અજ્ઝત્તં વૂપસમં. અજ્ઝત્તં વૂપસમા 'સમણસામીચિપ્પટિપદં પટિપન્નો'તિ વદામિ.

''ખત્તિયકુલા ચેપિ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ. સો ચ આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. આસવાનં ખયા સમણો હોતિ. બ્રાહ્મણકુલા ચેપિ…પે॰… વેસ્સકુલા ચેપિ… સુદ્દકુલા ચેપિ… યસ્મા કસ્મા ચેપિ કુલા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ, સો ચ આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. આસવાનં ખયા સમણો હોતી''તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

ચૂળઅસ્સપુરસુત્તં નિટ્ઠિતં દસમં.

મહાયમકવગ્ગો નિટ્ઠિતો ચતુત્થો.

તસ્સુદ્દાનં –

ગિઞ્જકસાલવનં પરિહરિતું, પઞ્ઞવતો પુન સચ્ચકનિસેધો;
મુખવણ્ણપસીદનતાપિન્દો, કેવટ્ટઅસ્સપુરજટિલેન.

૫. ચૂળયમકવગ્ગો

૧. સાલેય્યકસુત્તં

૪૩૯. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા કોસલેસુ ચારિકં ચરમાનો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં યેન સાલા નામ કોસલાનં બ્રાહ્મણગામો તદવસરિ. અસ્સોસું ખો સાલેય્યકા બ્રાહ્મણગહપતિકા – ‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો સક્યપુત્તો સક્યકુલા પબ્બજિતો કોસલેસુ ચારિકં ચરમાનો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં સાલં અનુપ્પત્તો. તં ખો પન ભવન્તં ગોતમં એવં કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગતો – ‘ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા. સો ઇમં લોકં સદેવકં સમારકં સબ્રહ્મકં સસ્સમણબ્રાહ્મણિં પજં સદેવમનુસ્સં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેતિ. સો ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં; કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેતિ’. સાધુ ખો પન તથારૂપાનં અરહતં દસ્સનં હોતી’’તિ.

અથ ખો સાલેય્યકા બ્રાહ્મણગહપતિકા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા અપ્પેકચ્ચે ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ; અપ્પેકચ્ચે ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિંસુ, સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ; અપ્પેકચ્ચે યેન ભગવા તેનઞ્જલિં પણામેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ; અપ્પેકચ્ચે ભગવતો સન્તિકે નામગોત્તં સાવેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ; અપ્પેકચ્ચે તુણ્હીભૂતા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો સાલેય્યકા બ્રાહ્મણગહપતિકા ભગવન્તં એતદવોચું – ‘‘કો નુ ખો, ભો ગોતમ, હેતુ, કો પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જન્તિ ? કો પન, ભો ગોતમ, હેતુ, કો પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તી’’તિ?

‘‘અધમ્મચરિયાવિસમચરિયાહેતુ ખો, ગહપતયો, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જન્તિ. ધમ્મચરિયાસમચરિયાહેતુ ખો, ગહપતયો, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તી’’તિ .

‘‘ન ખો મયં ઇમસ્સ ભોતો ગોતમસ્સ સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ, વિત્થારેન અત્થં અવિભત્તસ્સ, વિત્થારેન અત્થં આજાનામ. સાધુ નો ભવં ગોતમો તથા ધમ્મં દેસેતુ, યથા મયં ઇમસ્સ ભોતો ગોતમસ્સ સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ, વિત્થારેન અત્થં અવિભત્તસ્સ, વિત્થારેન અત્થં આજાનેય્યામા’’તિ. ‘‘તેન હિ, ગહપતયો, સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ, ભાસિસ્સામી’’તિ. ‘‘એવં, ભો’’તિ ખો સાલેય્યકા બ્રાહ્મણગહપતિકા ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

૪૪૦. ‘‘તિવિધં ખો, ગહપતયો, કાયેન અધમ્મચરિયાવિસમચરિયા હોતિ, ચતુબ્બિધં વાચાય અધમ્મચરિયાવિસમચરિયા હોતિ, તિવિધં મનસા અધમ્મચરિયાવિસમચરિયા હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ગહપતયો, તિવિધં કાયેન અધમ્મચરિયાવિસમચરિયા હોતિ? ઇધ, ગહપતયો, એકચ્ચો પાણાતિપાતી હોતિ, લુદ્દો [લુદ્દો દારુણો (ક॰) ટીકા ઓલોકેતબ્બા] લોહિતપાણિ હતપ્પહતે નિવિટ્ઠો અદયાપન્નો પાણભૂતેસુ [સબ્બપાણભૂતેસુ (સ્યા॰ કં॰ ક॰)].

‘‘અદિન્નાદાયી ખો પન હોતિ. યં તં પરસ્સ પરવિત્તૂપકરણં, ગામગતં વા અરઞ્ઞગતં વા, તં અદિન્નં થેય્યસઙ્ખાતં આદાતા હોતિ.

‘‘કામેસુમિચ્છાચારી ખો પન હોતિ. યા તા માતુરક્ખિતા પિતુરક્ખિતા માતાપિતુરક્ખિતા ભાતુરક્ખિતા ભગિનિરક્ખિતા ઞાતિરક્ખિતા ગોત્તરક્ખિતા ધમ્મરક્ખિતા સસ્સામિકા સપરિદણ્ડા અન્તમસો માલાગુળપરિક્ખિત્તાપિ, તથારૂપાસુ ચારિત્તં આપજ્જિતા હોતિ. એવં ખો, ગહપતયો, તિવિધં કાયેન અધમ્મચરિયાવિસમચરિયા હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ , ગહપતયો, ચતુબ્બિધં વાચાય અધમ્મચરિયાવિસમચરિયા હોતિ? ઇધ, ગહપતયો, એકચ્ચો મુસાવાદી હોતિ. સભાગતો વા પરિસાગતો વા, ઞાતિમજ્ઝગતો વા પૂગમજ્ઝગતો વા રાજકુલમજ્ઝગતો વા, અભિનીતો સક્ખિપુટ્ઠો – ‘એહમ્ભો પુરિસ, યં જાનાસિ તં વદેહી’તિ , સો અજાનં વા આહ – ‘જાનામી’તિ, જાનં વા આહ – ‘ન જાનામી’તિ, અપસ્સં વા આહ – ‘પસ્સામી’તિ, પસ્સં વા આહ – ‘ન પસ્સામી’તિ [સો આહ અજાનં વા અહં જાનામીતિ જાનં વા અહં ન જાનામીતિ અપસ્સં વા અહં પસ્સામીતિ પસ્સં વા અહં ન પસ્સામીતિ (ક॰)]. ઇતિ અત્તહેતુ વા પરહેતુ વા આમિસકિઞ્ચિક્ખહેતુ વા સમ્પજાનમુસા ભાસિતા હોતિ.

‘‘પિસુણવાચો ખો પન હોતિ. ઇતો સુત્વા અમુત્ર અક્ખાતા ઇમેસં ભેદાય, અમુત્ર વા સુત્વા ઇમેસં અક્ખાતા અમૂસં ભેદાય. ઇતિ સમગ્ગાનં વા ભેત્તા [ભેદકા (ક॰), ભેદેતા (સ્યા॰ કં॰), તદટ્ઠકથાયં પન ભેત્તાતિ દિસ્સતિ], ભિન્નાનં વા અનુપ્પદાતા, વગ્ગારામો વગ્ગરતો વગ્ગનન્દી વગ્ગકરણિં વાચં ભાસિતા હોતિ.

‘‘ફરુસવાચો ખો પન હોતિ. યા સા વાચા અણ્ડકા [કણ્ડકા (ક॰)] કક્કસા પરકટુકા પરાભિસજ્જની કોધસામન્તા અસમાધિસંવત્તનિકા , તથારૂપિં વાચં ભાસિતા હોતિ.

‘‘સમ્ફપ્પલાપી ખો પન હોતિ. અકાલવાદી અભૂતવાદી અનત્થવાદી અધમ્મવાદી અવિનયવાદી. અનિધાનવતિં વાચં ભાસિતા હોતિ અકાલેન અનપદેસં અપરિયન્તવતિં અનત્થસંહિતં. એવં ખો, ગહપતયો, ચતુબ્બિધં વાચાય અધમ્મચરિયાવિસમચરિયા હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ગહપતયો, તિવિધં મનસા અધમ્મચરિયાવિસમચરિયા હોતિ? ઇધ, ગહપતયો, એકચ્ચો અભિજ્ઝાલુ હોતિ, યં તં પરસ્સ પરવિત્તૂપકરણં તં અભિજ્ઝાતા હોતિ – ‘અહો વત યં પરસ્સ તં મમસ્સા’’’તિ!

‘‘બ્યાપન્નચિત્તો ખો પન હોતિ પદુટ્ઠમનસઙ્કપ્પો – ‘ઇમે સત્તા હઞ્ઞન્તુ વા વજ્ઝન્તુ વા ઉચ્છિજ્જન્તુ વા વિનસ્સન્તુ વા મા વા અહેસુ’’’ન્તિ [મા વા અહેસું ઇતિ વાતિ (સી॰ પી॰ ક॰)].

‘‘મિચ્છાદિટ્ઠિકો ખો પન હોતિ વિપરીતદસ્સનો – ‘નત્થિ દિન્નં નત્થિ યિટ્ઠં નત્થિ હુતં, નત્થિ સુકતદુક્કટાનં કમ્માનં ફલં વિપાકો, નત્થિ અયં લોકો નત્થિ પરો લોકો, નત્થિ માતા નત્થિ પિતા, નત્થિ સત્તા ઓપપાતિકા , નત્થિ લોકે સમણબ્રાહ્મણા સમ્મગ્ગતા સમ્માપટિપન્ના યે ઇમઞ્ચ લોકં પરઞ્ચ લોકં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેન્તી’તિ. એવં ખો, ગહપતયો, તિવિધં મનસા અધમ્મચરિયાવિસમચરિયા હોતિ.

‘‘એવં અધમ્મચરિયાવિસમચરિયાહેતુ ખો, ગહપતયો, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જન્તિ.

૪૪૧. ''તિવિધં ખો, ગહપતયો, કાયેન ધમ્મચરિયાસમચરિયા હોતિ, ચતુબ્બિધં વાચાય ધમ્મચરિયાસમચરિયા હોતિ, તિવિધં મનસા ધમ્મચરિયાસમચરિયા હોતિ.

''કથઞ્ચ, ગહપતયો, તિવિધં કાયેન ધમ્મચરિયાસમચરિયા હોતિ? ઇધ, ગહપતયો, એકચ્ચો પાણાતિપાતં પહાય પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, નિહિતદણ્ડો નિહિતસત્થો લજ્જી દયાપન્નો સબ્બપાણભૂતહિતાનુકમ્પી વિહરતિ.

''અદિન્નાદાનં પહાય અદિન્નાદાના પટિવિરતો હોતિ. યં તં પરસ્સ પરવિત્તૂપકરણં, ગામગતં વા અરઞ્ઞગતં વા, તં નાદિન્નં થેય્યસઙ્ખાતં આદાતા હોતિ.

''કામેસુમિચ્છાચારં પહાય કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતો હોતિ. યા તા માતુરક્ખિતા પિતુરક્ખિતા માતાપિતુરક્ખિતા ભાતુરક્ખિતા ભગિનિરક્ખિતા ઞાતિરક્ખિતા ગોત્તરક્ખિતા ધમ્મરક્ખિતા સસ્સામિકા સપરિદણ્ડા અન્તમસો માલાગુળપરિક્ખિત્તાપિ, તથારૂપાસુ ન ચારિત્તં આપજ્જિતા હોતિ. એવં ખો, ગહપતયો, તિવિધં કાયેન ધમ્મચરિયાસમચરિયા હોતિ.

''કથઞ્ચ, ગહપતયો, ચતુબ્બિધં વાચાય ધમ્મચરિયાસમચરિયા હોતિ? ઇધ, ગહપતયો, એકચ્ચો મુસાવાદં પહાય મુસાવાદા પટિવિરતો હોતિ. સભાગતો વા પરિસાગતો વા, ઞાતિમજ્ઝગતો વા પૂગમજ્ઝગતો વા રાજકુલમજ્ઝગતો વા, અભિનીતો સક્ખિપુટ્ઠો – 'એહમ્ભો પુરિસ, યં જાનાસિ તં વદેહી'તિ, સો અજાનં વા આહ – 'ન જાનામી'તિ, જાનં વા આહ – 'જાનામી'તિ, અપસ્સં વા આહ – 'ન પસ્સામી'તિ, પસ્સં વા આહ – 'પસ્સામી'તિ. ઇતિ અત્તહેતુ વા પરહેતુ વા આમિસકિઞ્ચિક્ખહેતુ વા ન સમ્પજાનમુસા ભાસિતા હોતિ.

''પિસુણં વાચં પહાય પિસુણાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ, ઇતો સુત્વા ન અમુત્ર અક્ખાતા ઇમેસં ભેદાય, અમુત્ર વા સુત્વા ન ઇમેસં અક્ખાતા અમૂસં ભેદાય. ઇતિ ભિન્નાનં વા સન્ધાતા, સહિતાનં વા અનુપ્પદાતા, સમગ્ગારામો સમગ્ગરતો સમગ્ગનન્દી સમગ્ગકરણિં વાચં ભાસિતા હોતિ.

''ફરુસં વાચં પહાય ફરુસાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ. યા સા વાચા નેલા કણ્ણસુખા પેમનીયા હદયઙ્ગમા પોરી બહુજનકન્તા બહુજનમનાપા – તથારૂપિં વાચં ભાસિતા હોતિ.

''સમ્ફપ્પલાપં પહાય સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતો હોતિ. કાલવાદી ભૂતવાદી અત્થવાદી ધમ્મવાદી વિનયવાદી નિધાનવતિં વાચં ભાસિતા હોતિ કાલેન સાપદેસં પરિયન્તવતિં અત્થસંહિતં. એવં ખો, ગહપતયો, ચતુબ્બિધં વાચાય ધમ્મચરિયાસમચરિયા હોતિ.

''કથઞ્ચ, ગહપતયો, તિવિધં મનસા ધમ્મચરિયાસમચરિયા હોતિ? ઇધ, ગહપતયો, એકચ્ચો અનભિજ્ઝાલુ હોતિ, યં તં પરસ્સ પરવિત્તૂપકરણં તં નાભિજ્ઝાતા હોતિ – 'અહો વત યં પરસ્સ તં મમસ્સા'તિ!

''અબ્યાપન્નચિત્તો ખો પન હોતિ અપ્પદુટ્ઠમનસઙ્કપ્પો – 'ઇમે સત્તા અવેરા અબ્યાબજ્ઝા અનીઘા સુખી અત્તાનં પરિહરન્તૂ'તિ.

‘‘સમ્માદિટ્ઠિકો ખો પન હોતિ અવિપરીતદસ્સનો – ‘અત્થિ દિન્નં અત્થિ યિટ્ઠં અત્થિ હુતં, અત્થિ સુકતદુક્કટાનં કમ્માનં ફલં વિપાકો, અત્થિ અયં લોકો અત્થિ પરો લોકો, અત્થિ માતા અત્થિ પિતા, અત્થિ સત્તા ઓપપાતિકા, અત્થિ લોકે સમણબ્રાહ્મણા સમ્મગ્ગતા સમ્માપટિપન્ના યે ઇમઞ્ચ લોકં પરઞ્ચ લોકં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેન્તી’તિ. એવં ખો, ગહપતયો, તિવિધં મનસા ધમ્મચરિયાસમચરિયા હોતિ.

‘‘એવં ધમ્મચરિયાસમચરિયાહેતુ ખો, ગહપતયો, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ.

૪૪૨. ‘‘આકઙ્ખેય્ય ચે, ગહપતયો, ધમ્મચારી સમચારી – ‘અહો વતાહં કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા ખત્તિયમહાસાલાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય’ન્તિ; ઠાનં ખો પનેતં વિજ્જતિ, યં સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા ખત્તિયમહાસાલાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય. તં કિસ્સ હેતુ? તથા હિ સો ધમ્મચારી સમચારી.

‘‘આકઙ્ખેય્ય ચે, ગહપતયો, ધમ્મચારી સમચારી – ‘અહો વતાહં કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા બ્રાહ્મણમહાસાલાનં…પે॰… ગહપતિમહાસાલાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય’ન્તિ; ઠાનં ખો પનેતં વિજ્જતિ, યં સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા ગહપતિમહાસાલાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય. તં કિસ્સ હેતુ? તથા હિ સો ધમ્મચારી સમચારી.

‘‘આકઙ્ખેય્ય ચે, ગહપતયો, ધમ્મચારી સમચારી – ‘અહો વતાહં કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા ચાતુમહારાજિકાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય’ન્તિ; ઠાનં ખો પનેતં વિજ્જતિ, યં સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા ચાતુમહારાજિકાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય. તં કિસ્સ હેતુ? તથા હિ સો ધમ્મચારી સમચારી.

‘‘આકઙ્ખેય્ય ચે, ગહપતયો, ધમ્મચારી સમચારી – ‘અહો વતાહં કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા તાવતિંસાનં દેવાનં…પે॰… યામાનં દેવાનં… તુસિતાનં દેવાનં… નિમ્માનરતીનં દેવાનં… પરનિમ્મિતવસવત્તીનં દેવાનં… બ્રહ્મકાયિકાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય’ન્તિ; ઠાનં ખો પનેતં વિજ્જતિ, યં સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા બ્રહ્મકાયિકાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય. તં કિસ્સ હેતુ? તથા હિ સો ધમ્મચારી સમચારી.

‘‘આકઙ્ખેય્ય ચે, ગહપતયો, ધમ્મચારી સમચારી – ‘અહો વતાહં કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા આભાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય’ન્તિ; ઠાનં ખો પનેતં વિજ્જતિ, યં સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા આભાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય. તં કિસ્સ હેતુ? તથા હિ સો ધમ્મચારી સમચારી.

‘‘આકઙ્ખેય્ય ચે, ગહપતયો, ધમ્મચારી સમચારી – ‘અહો વતાહં કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા પરિત્તાભાનં દેવાનં…પે॰… અપ્પમાણાભાનં દેવાનં… આભસ્સરાનં દેવાનં… પરિત્તસુભાનં દેવાનં… અપ્પમાણસુભાનં દેવાનં… સુભકિણ્હાનં દેવાનં… વેહપ્ફલાનં દેવાનં… અવિહાનં દેવાનં… અતપ્પાનં દેવાનં… સુદસ્સાનં દેવાનં… સુદસ્સીનં દેવાનં… અકનિટ્ઠાનં દેવાનં… આકાસાનઞ્ચાયતનૂપગાનં દેવાનં… વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનૂપગાનં દેવાનં … આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનૂપગાનં દેવાનં… નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનૂપગાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય’ન્તિ; ઠાનં ખો પનેતં વિજ્જતિ, યં સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનૂપગાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય. તં કિસ્સ હેતુ? તથા હિ સો ધમ્મચારી સમચારી.

‘‘આકङ्खेय्य ચે, ગહપતયો, ધમ્મચારી સમચારી – ‘અહો વતાહં આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય’ન્તિ; ઠાનં ખો પનેતં વિજ્જતિ, યં સો આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય. તં કિસ્સ હેતુ? તથા હિ સો ધમ્મચારી સમચારી’’તિ.

૪૪૩. એવં વુત્તે, સાલેય્યકા બ્રાહ્મણગહપતિકા ભગવન્તં એતદવોચું – ‘‘અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ, અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ! સેય્યથાપિ, ભો ગોતમ, નિક્કુજ્જિતં વા ઉક્કુજ્જેય્ય, પટિચ્છન્નં વા વિવરેય્ય, મૂળ્હસ્સ વા મગ્ગં આચિક્ખેય્ય, અન્ધકારે વા તેલપજ્જોતં ધારેય્ય, ચક્ખુમન્તો રૂપાનિ દક્ખન્તીતિ. એવમેવં ભોતા ગોતમેન અનેકપરિયાયેન ધમ્મો પકાસિતો. એતે મયં ભવન્તં ગોતમં સરણં ગચ્છામ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. ઉપાસકે નો ભવં ગોતમો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતે [પાણુપેતં (ક॰)] સરણં ગતે’’તિ.

સાલેય્યકસુત્તં નિટ્ઠિતં પઠમં.

૨. વેરઞ્જકસુત્તં

૪૪૪. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન વેરઞ્જકા બ્રાહ્મણગહપતિકા સાવત્થિયં પટિવસન્તિ કેનચિદેવ કરણીયેન. અસ્સોસું ખો વેરઞ્જકા બ્રાહ્મણગહપતિકા – ‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો સક્યપુત્તો સક્યકુલા પબ્બજિતો સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તં ખો પન ભવન્તં ગોતમં એવં કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગતો – ‘ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા. સો ઇમં લોકં સદેવકં સમારકં સબ્રહ્મકં સસ્સમણબ્રાહ્મણિં પજં સદેવમનુસ્સં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેતિ. સો ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં; કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેતિ’. સાધુ ખો પન તથારૂપાનં અરહતં દસ્સનં હોતી’’તિ.

અથ ખો વેરઞ્જકા બ્રાહ્મણગહપતિકા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા અપ્પેકચ્ચે ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ; અપ્પેકચ્ચે ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિંસુ, સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ; અપ્પેકચ્ચે યેન ભગવા તેનઞ્જલિં પણામેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ; અપ્પેકચ્ચે ભગવતો સન્તિકે નામગોત્તં સાવેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ; અપ્પેકચ્ચે તુણ્હીભૂતા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો વેરઞ્જકા બ્રાહ્મણગહપતિકા ભગવન્તં એતદવોચું – ‘‘કો નુ ખો, ભો ગોતમ, હેતુ, કો પચ્ચયો યેન મિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જન્તિ? કો પન, ભો ગોતમ, હેતુ, કો પચ્ચયો યેન મિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તી’’તિ?

‘‘અધમ્મચરિયાવિસમચરિયાહેતુ ખો, ગહપતયો, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જન્તિ. ધમ્મચરિયાસમચરિયાહેતુ ખો, ગહપતયો , એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તી’’તિ.

‘‘ન ખો મયં ઇમસ્સ ભોતો ગોતમસ્સ સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ, વિત્થારેન અત્થં અવિભત્તસ્સ, વિત્થારેન અત્થં આજાનામ. સાધુ નો ભવં ગોતમો તથા ધમ્મં દેસેતુ યથા મયં ઇમસ્સ ભોતો ગોતમસ્સ સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ,

વિત્થારેન અત્થં અવિભત્તસ્સ, વિત્થારેન અત્થં આજાનેય્યામા''તિ. ''તેન હિ, ગહપતયો, સુણાથ સાધુકં મનસિ કરોથ, ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવં ભો''તિ ખો વેરઞ્જકા બ્રાહ્મણગહપતિકા ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

૪૪૫. ''તિવિધં ખો, ગહપતયો, કાયેન અધમ્મચારી વિસમચારી હોતિ, ચતુબ્બિધં વાચાય અધમ્મચારી વિસમચારી હોતિ, તિવિધં મનસા અધમ્મચારી વિસમચારી હોતિ.

''કથઞ્ચ, ગહપતયો , તિવિધં કાયેન અધમ્મચારી વિસમચારી હોતિ? ઇધ, ગહપતયો, એકચ્ચો પાણાતિપાતી હોતિ. લુદ્દો લોહિતપાણિ હતપ્પહતે નિવિટ્ઠો અદયાપન્નો પાણભૂતેસુ. અદિન્નાદાયી ખો પન હોતિ. યં તં પરસ્સ પરવિત્તૂપકરણં... તં અદિન્નં થેય્યસઙ્ખાતં આદાતા હોતિ. કામેસુમિચ્છાચારી ખો પન હોતિ. યા તા માતુરક્ખિતા... તથારૂપાસુ ચારિત્તં આપજ્જિતા હોતિ. એવં ખો, ગહપતયો, તિવિધં કાયેન અધમ્મચારી વિસમચારી હોતિ.

''કથઞ્ચ, ગહપતયો, ચતુબ્બિધં વાચાય અધમ્મચારી વિસમચારી હોતિ? ઇધ, ગહપતયો, એકચ્ચો મુસાવાદી હોતિ. સભાગતો વા... સમ્પજાનમુસા ભાસિતા હોતિ. પિસુણવાચો ખો પન હોતિ. ઇતો સુત્વા અમુત્ર અક્ખાતા... વગ્ગકરણિં વાચં ભાસિતા હોતિ. ફરુસવાચો ખો પન હોતિ. યા સા વાચા અણ્ડકા કક્કસા... તથારૂપિં વાચં ભાસિતા હોતિ. સમ્ફપ્પલાપી ખો પન હોતિ. અકાલવાદી... અપરિયન્તવતિં અનત્થસંહિતં. એવં ખો, ગહપતયો, ચતુબ્બિધં વાચાય અધમ્મચારી વિસમચારી હોતિ.

''કથઞ્ચ, ગહપતયો, તિવિધં મનસા અધમ્મચારી વિસમચારી હોતિ? ઇધ, ગહપતયો, એકચ્ચો અભિજ્ઝાલુ હોતિ...પે॰... તં મમસ્સા'તિ. બ્યાપન્નચિત્તો ખો પન હોતિ પદુટ્ઠમનસઙ્કપ્પો – ઇમે સત્તા હઞ્ઞન્તુ વા... મા વા અહેસુ'ન્તિ. મિચ્છાદિટ્ઠિકો ખો પન હોતિ વિપરીતદસ્સનો – 'નત્થિ દિન્નં, નત્થિ યિટ્ઠં... સચ્છિકત્વા પવેદેન્તી'તિ. એવં ખો, ગહપતયો, તિવિધં મનસા અધમ્મચારી વિસમચારી હોતિ.

''એવં અધમ્મચરિયાવિસમચરિયાહેતુ ખો, ગહપતયો, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જન્તિ.

૪૪૬. ''તિવિધં ખો, ગહપતયો, કાયેન ધમ્મચારી સમચારી હોતિ, ચતુબ્બિધં વાચાય ધમ્મચારી સમચારી હોતિ, તિવિધં મનસા ધમ્મચારી સમચારી હોતિ.

''કથઞ્ચ, ગહપતયો, તિવિધં કાયેન ધમ્મચારી સમચારી હોતિ? ઇધ, ગહપતયો, એકચ્ચો પાણાતિપાતં પહાય પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, નિહિતદણ્ડો નિહિતસત્થો લજ્જી દયાપન્નો સબ્બપાણભૂતહિતાનુકમ્પી વિહરતિ. અદિન્નાદાનં પહાય અદિન્નાદાના પટિવિરતો હોતિ, યં તં પરસ્સ... તં નાદિન્નં થેય્યસઙ્ખાતં આદાતા હોતિ. કામેસુમિચ્છાચારં પહાય... તથારૂપાસુ ન ચારિત્તં આપજ્જિતા હોતિ. એવં ખો, ગહપતયો, તિવિધં કાયેન ધમ્મચારી સમચારી હોતિ.

''કથઞ્ચ, ગહપતયો, ચતુબ્બિધં વાચાય ધમ્મચારી સમચારી હોતિ? ઇધ, ગહપતયો, એકચ્ચો મુસાવાદં પહાય મુસાવાદા પટિવિરતો હોતિ. સભાગતો વા...પે॰... ન સમ્પજાનમુસા ભાસિતા હોતિ. પિસુણં વાચં પહાય...

સમગ્ગકરણિં વાચં ભાસિતા હોતિ. ફરુસં વાચં પહાય... તથારૂપિં વાચં ભાસિતા હોતિ. સમ્ફપ્પલાપં પહાય... કાલેન સાપદેસં પરિયન્તવતિં અત્થસંહિતં . એવં ખો, ગહપતયો, ચતુબ્બિધં વાચાય ધમ્મચારી સમચારી હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ગહપતયો, તિવિધં મનસા ધમ્મચારી સમચારી હોતિ? ઇધ, ગહપતયો, એકચ્ચો અનભિજ્ઝાલુ હોતિ. યં તં પરસ્સ પરવિત્તૂપકરણં તં નાભિજ્ઝાતા હોતિ ‘અહો વત યં પરસ્સ, તં મમસ્સા’તિ. અબ્યાપન્નચિત્તો ખો પન હોતિ અપ્પદુટ્ઠમનસઙ્કપ્પો – ‘ઇમે સત્તા અવેરા અબ્યાબજ્ઝા અનીઘા સુખી અત્તાનં પરિહરન્તૂ’તિ. સમ્માદિટ્ઠિકો ખો પન હોતિ અવિપરીતદસ્સનો – ‘અત્થિ દિન્નં, અત્થિ યિટ્ઠં... સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેન્તી’તિ. એવં ખો, ગહપતયો, તિવિધં મનસા ધમ્મચારી સમચારી હોતિ.

‘‘એવં ધમ્મચરિયાસમચરિયાહેતુ ખો, ગહપતયો, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ.

૪૪૭. ‘‘આકઙ્ખેય્ય ચે, ગહપતયો, ધમ્મચારી સમચારી – ‘અહો વતાહં કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા ખત્તિયમહાસાલાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય’ન્તિ ; ઠાનં ખો પનેતં વિજ્જતિ, યં સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા ખત્તિયમહાસાલાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય. તં કિસ્સ હેતુ? તથા હિ સો ધમ્મચારી સમચારી.

‘‘આકઙ્ખેય્ય ચે, ગહપતયો, ધમ્મચારી સમચારી – ‘અહો વતાહં કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા બ્રાહ્મણમહાસાલાનં ગહપતિમહાસાલાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય’ન્તિ; ઠાનં ખો પનેતં વિજ્જતિ, યં સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા ગહપતિમહાસાલાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય. તં કિસ્સ હેતુ ? તથા હિ સો ધમ્મચારી સમચારી.

‘‘આકઙ્ખેય્ય ચે, ગહપતયો, ધમ્મચારી સમચારી – ‘અહો વતાહં કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા ચાતુમહારાજિકાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય’ન્તિ; ઠાનં ખો પનેતં વિજ્જતિ, યં સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા ચાતુમહારાજિકાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય. તં કિસ્સ હેતુ? તથા હિ સો ધમ્મચારી સમચારી.

‘‘આકઙ્ખેય્ય ચે, ગહપતયો, ધમ્મચારી સમચારી – ‘અહો વતાહં કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા તાવતિંસાનં દેવાનં... યામાનં દેવાનં... તુસિતાનં દેવાનં... નિમ્માનરતીનં દેવાનં... પરનિમ્મિતવસવત્તીનં દેવાનં... બ્રહ્મકાયિકાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય’ન્તિ; ઠાનં ખો પનેતં વિજ્જતિ, યં સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા બ્રહ્મકાયિકાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય. તં કિસ્સ હેતુ? તથા હિ સો ધમ્મચારી સમચારી.

‘‘આકઙ્ખેય્ય ચે, ગહપતયો, ધમ્મચારી સમચારી – ‘અહો વતાહં કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા આભાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય’ન્તિ; ઠાનં ખો પનેતં વિજ્જતિ, યં સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા આભાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય. તં કિસ્સ હેતુ? તથા હિ સો ધમ્મચારી સમચારી.

‘‘આકઙ્ખેય્ય ચે, ગહપતયો, ધમ્મચારી સમચારી ‘અહો વતાહં કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા પરિત્તાભાનં દેવાનં... પે॰... અપ્પમાણાભાનં દેવાનં... આભસ્સરાનં દેવાનં... પરિત્તસુભાનં દેવાનં... અપ્પમાણસુભાનં દેવાનં... સુભકિણ્હાનં દેવાનં ... વેહપ્ફલાનં દેવાનં... અવિહાનં દેવાનં... અતપ્પાનં દેવાનં... સુદસ્સાનં દેવાનં... સુદસ્સીનં દેવાનં... અકનિટ્ઠાનં દેવાનં... આકાસાનઞ્ચાયતનૂપગાનં દેવાનં... વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનૂપગાનં દેવાનં... આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનૂપગાનં દેવાનં... નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનૂપગાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય’ન્તિ; ઠાનં ખો

પનેતં વિજ્જતિ, યં સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનૂપગાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય. તં કિસ્સ હેતુ? તથા હિ સો ધમ્મચારી સમચારી.

‘‘આકઙ્ખેય્ય ચે ગહપતયો ધમ્મચારી સમચારી – ‘અહો વતાહં આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય’ન્તિ; ઠાનં ખો પનેતં વિજ્જતિ, ‘યં સો આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય. તં કિસ્સ હેતુ? તથા હિ સો ધમ્મચારી સમચારી’’’તિ.

૪૪૮. એવં વુત્તે, વેરઞ્જકા બ્રાહ્મણગહપતિકા ભગવન્તં એતદવોચું – ‘‘અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ, અભિક્કન્તં ભો ગોતમ! સેય્યથાપિ, ભો ગોતમ, નિક્કુજ્જિતં વા ઉક્કુજ્જેય્ય, પટિચ્છન્નં વા વિવરેય્ય, મૂળ્હસ્સ વા મગ્ગં આચિક્ખેય્ય, અન્ધકારે વા તેલપજ્જોતં ધારેય્ય, ચક્ખુમન્તો રૂપાનિ દક્ખન્તીતિ; એવમેવં ભોતા ગોતમેન અનેકપરિયાયેન ધમ્મો પકાસિતો. એતે મયં ભવન્તં ગોતમં સરણં ગચ્છામ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. ઉપાસકે નો ભવં ગોતમો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતે સરણં ગતે’’તિ.

વેરઞ્જકસુત્તં નિટ્ઠિતં દુતિયં.

૩. મહાવેદલ્લસુત્તં

૪૪૯. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અથ ખો આયસ્મા મહાકોટ્ઠિકો સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેનાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા સારિપુત્તેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા મહાકોટ્ઠિકો આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચ –

‘‘‘દુપ્પઞ્ઞો દુપ્પઞ્ઞો’તિ, આવુસો, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, આવુસો, દુપ્પઞ્ઞોતિ વુચ્ચતી’’તિ?

‘‘‘નપ્પજાનાતિ નપ્પજાનાતી’તિ ખો, આવુસો, તસ્મા દુપ્પઞ્ઞોતિ વુચ્ચતિ.

‘‘કિઞ્ચ નપ્પજાનાતિ? ‘ઇદં દુક્ખ’ન્તિ નપ્પજાનાતિ, ‘અયં દુક્ખસમુદયો’તિ નપ્પજાનાતિ, ‘અયં દુક્ખનિરોધો’તિ નપ્પજાનાતિ, ‘અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’તિ નપ્પજાનાતિ. ‘નપ્પજાનાતિ નપ્પજાનાતી’તિ ખો, આવુસો, તસ્મા દુપ્પઞ્ઞોતિ વુચ્ચતી’’તિ.

‘‘‘સાધાવુસો’તિ ખો આયસ્મા મહાકોટ્ઠિકો આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા આયસ્મન્તં સારિપુત્તં ઉત્તરિં પઞ્હં અપુચ્છિ –

‘‘‘પઞ્ઞવા પઞ્ઞવા’તિ, આવુસો, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, આવુસો, પઞ્ઞવાતિ વુચ્ચતી’’તિ?

‘‘‘પજાનાતિ પજાનાતી’તિ ખો, આવુસો, તસ્મા પઞ્ઞવાતિ વુચ્ચતિ.

‘‘કિઞ્ચ પજાનાતિ? ‘ઇદં દુક્ખ’ન્તિ પજાનાતિ, ‘અયં દુક્ખસમુદયો’તિ પજાનાતિ, ‘અયં દુક્ખનિરોધો’તિ પજાનાતિ, ‘અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’તિ પજાનાતિ. ‘પજાનાતિ પજાનાતી’તિ ખો, આવુસો, તસ્મા

પઞ્ઞવાતિ વુચ્ચતી’’તિ.

‘‘‘વિઞ્ઞાણં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ, આવુસો, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, આવુસો, વિઞ્ઞાણન્તિ વુચ્ચતી’’તિ?

‘‘‘વિજાનાતિ વિજાનાતી’તિ ખો, આવુસો, તસ્મા વિઞ્ઞાણન્તિ વુચ્ચતિ.

‘‘કિઞ્ચ વિજાનાતિ? સુખન્તિપિ વિજાનાતિ, દુક્ખન્તિપિ વિજાનાતિ, અદુક્ખમસુખન્તિપિ વિજાનાતિ. ‘વિજાનાતિ વિજાનાતી’તિ ખો, આવુસો, તસ્મા વિઞ્ઞાણન્તિ વુચ્ચતી’’તિ.

‘‘યા ચાવુસો, પઞ્ઞા યઞ્ચ વિઞ્ઞાણં – ઇમે ધમ્મા સંસટ્ઠા ઉદાહુ વિસંસટ્ઠા? લબ્ભા ચ પનિમેસં ધમ્માનં વિનિબ્ભુજિત્વા [વિનિબ્ભુજ્જિત્વા વિનિબ્ભુજ્જિત્વા (ક॰)] વિનિબ્ભુજિત્વા નાનાકરણં પઞ્ઞાપેતુ’’ન્તિ? ‘‘યા ચાવુસો, પઞ્ઞા યઞ્ચ વિઞ્ઞાણં – ઇમે ધમ્મા સંસટ્ઠા, નો વિસંસટ્ઠા. ન ચ લબ્ભા ઇમેસં ધમ્માનં વિનિબ્ભુજિત્વા વિનિબ્ભુજિત્વા નાનાકરણં પઞ્ઞાપેતું. યં હાવુસો [યઞ્ચાવુસો (સ્યા॰ કં॰ ક॰)], પજાનાતિ તં વિજાનાતિ, યં વિજાનાતિ તં પજાનાતિ. તસ્મા ઇમે ધમ્મા સંસટ્ઠા, નો વિસંસટ્ઠા. ન ચ લબ્ભા ઇમેસં ધમ્માનં વિનિબ્ભુજિત્વા વિનિબ્ભુજિત્વા નાનાકરણં પઞ્ઞાપેતુ’’ન્તિ.

‘‘યા ચાવુસો, પઞ્ઞા યઞ્ચ વિઞ્ઞાણં – ઇમેસં ધમ્માનં સંસટ્ઠાનં નો વિસંસટ્ઠાનં કિં નાનાકરણ’’ન્તિ? ‘‘યા ચાવુસો, પઞ્ઞા યઞ્ચ વિઞ્ઞાણં – ઇમેસં ધમ્માનં સંસટ્ઠાનં નો વિસંસટ્ઠાનં પઞ્ઞા ભાવેતબ્બા, વિઞ્ઞાણં પરિઞ્ઞેય્યં. ઇદં નેસં નાનાકરણ’’ન્તિ.

૪૫૦. ‘‘‘વેદના વેદના’તિ, આવુસો, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, આવુસો , વેદનાતિ વુચ્ચતી’’તિ?

‘‘‘વેદેતિ વેદેતી’તિ ખો, આવુસો, તસ્મા વેદનાતિ વુચ્ચતિ.

‘‘કિઞ્ચ વેદેતિ? સુખમ્પિ વેદેતિ, દુક્ખમ્પિ વેદેતિ, અદુક્ખમસુખમ્પિ વેદેતિ. ‘વેદેતિ વેદેતી’તિ ખો, આવુસો, તસ્મા વેદનાતિ વુચ્ચતી’’તિ.

‘‘‘સઞ્ઞા સઞ્ઞા’તિ, આવુસો, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, આવુસો, સઞ્ઞાતિ વુચ્ચતી’’તિ?

‘‘‘સઞ્જાનાતિ સઞ્જાનાતી’તિ ખો, આવુસો, તસ્મા સઞ્ઞાતિ વુચ્ચતિ.

‘‘કિઞ્ચ સઞ્જાનાતિ? નીલકમ્પિ સઞ્જાનાતિ, પીતકમ્પિ સઞ્જાનાતિ, લોહિતકમ્પિ સઞ્જાનાતિ, ઓદાતમ્પિ સઞ્જાનાતિ. ‘સઞ્જાનાતિ સઞ્જાનાતી’તિ ખો, આવુસો, તસ્મા સઞ્ઞાતિ વુચ્ચતી’’તિ.

‘‘યા ચાવુસો, વેદના યા ચ સઞ્ઞા યઞ્ચ વિઞ્ઞાણં – ઇમે ધમ્મા સંસટ્ઠા ઉદાહુ વિસંસટ્ઠા? લબ્ભા ચ પનિમેસં ધમ્માનં વિનિબ્ભુજિત્વા વિનિબ્ભુજિત્વા નાનાકરણં પઞ્ઞાપેતુ’’ન્તિ? ‘‘યા ચાવુસો, વેદના યા ચ સઞ્ઞા યઞ્ચ વિઞ્ઞાણં – ઇમે ધમ્મા સંસટ્ઠા, નો વિસંસટ્ઠા. ન ચ લબ્ભા ઇમેસં ધમ્માનં વિનિબ્ભુજિત્વા વિનિબ્ભુજિત્વા નાનાકરણં પઞ્ઞાપેતું. યં હાવુસો [યઞ્ચાવુસો (સ્યા॰ કં॰ ક॰)], વેદેતિ તં સઞ્જાનાતિ, યં સઞ્જાનાતિ તં વિજાનાતિ. તસ્મા ઇમે ધમ્મા સંસટ્ઠા નો વિસંસટ્ઠા. ન ચ લબ્ભા ઇમેસં ધમ્માનં વિનિબ્ભુજિત્વા વિનિબ્ભુજિત્વા નાનાકરણં પઞ્ઞાપેતુ’’ન્તિ.

૪૫૧. ‘‘નિસ્સટ્ઠેન હાવુસો [નિસ્સટ્ઠેન પનાવુસો (?)], પઞ્ચહિ ઇન્દ્રિયેહિ પરિસુદ્ધેન મનોવિઞ્ઞાણેન કિં નેય્ય’’ન્તિ?

‘‘નિસ્સટ્ઠેન આવુસો, પઞ્ચહિ ઇન્દ્રિયેહિ પરિસુદ્ધેન મનોવિઞ્ઞાણેન ‘અનન્તો આકાસો’તિ આકાસાનઞ્ચાયતનં નેય્યં, ‘અનન્તં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં નેય્યં, ‘નત્થિ કિઞ્ચી’તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં નેય્ય’’ન્તિ.

‘‘નેય્યં પનાવુસો, ધમ્મં કેન પજાનાતી’’તિ?

‘‘નેય્યં ખો, આવુસો, ધમ્મં પઞ્ઞાચક્ખુના પજાનાતી’’તિ.

‘‘પઞ્ઞા પનાવુસો, કિમત્થિયા’’તિ?

‘‘પઞ્ઞા ખો, આવુસો, અભિઞ્ઞત્થા પરિઞ્ઞત્થા પહાનત્થા’’તિ.

૪૫૨. ‘‘કતિ પનાવુસો, પચ્ચયા સમ્માદિટ્ઠિયા ઉપ્પાદાયા’’તિ?

‘‘દ્વે ખો, આવુસો, પચ્ચયા સમ્માદિટ્ઠિયા ઉપ્પાદાય – પરતો ચ ઘોસો, યોનિસો ચ મનસિકારો. ઇમે ખો, આવુસો, દ્વે પચ્ચયા સમ્માદિટ્ઠિયા ઉપ્પાદાયા’’તિ.

‘‘કતિહિ પનાવુસો, અઙ્ગેહિ અનુગ્ગહિતા સમ્માદિટ્ઠિ ચેતોવિમુત્તિફલા ચ હોતિ ચેતોવિમુત્તિફલાનિસંસા ચ, પઞ્ઞાવિમુત્તિફલા ચ હોતિ પઞ્ઞાવિમુત્તિફલાનિસંસા ચા’’તિ?

‘‘પઞ્ચહિ ખો, આવુસો, અઙ્ગેહિ અનુગ્ગહિતા સમ્માદિટ્ઠિ ચેતોવિમુત્તિફલા ચ હોતિ ચેતોવિમુત્તિફલાનિસંસા ચ, પઞ્ઞાવિમુત્તિફલા ચ હોતિ પઞ્ઞાવિમુત્તિફલાનિસંસા ચ. ઇધાવુસો, સમ્માદિટ્ઠિ સીલાનુગ્ગહિતા ચ હોતિ, સુતાનુગ્ગહિતા ચ હોતિ, સાકચ્છાનુગ્ગહિતા ચ હોતિ, સમથાનુગ્ગહિતા ચ હોતિ, વિપસ્સનાનુગ્ગહિતા ચ હોતિ. ઇમેહિ ખો, આવુસો, પઞ્ચહઙ્ગેહિ અનુગ્ગહિતા સમ્માદિટ્ઠિ ચેતોવિમુત્તિફલા ચ હોતિ ચેતોવિમુત્તિફલાનિસંસા ચ, પઞ્ઞાવિમુત્તિફલા ચ હોતિ પઞ્ઞાવિમુત્તિફલાનિસંસા ચા’’તિ.

૪૫૩. ‘‘કતિ પનાવુસો, ભવા’’તિ?

‘‘તયોમે, આવુસો, ભવા – કામભવો , રૂપભવો, અરૂપભવો’’તિ.

‘‘કથં પનાવુસો, આયતિં પુનબ્ભવાભિનિબ્બત્તિ હોતી’’તિ?

‘‘અવિજ્જાનીવરણાનં ખો, આવુસો, સત્તાનં તણ્હાસંયોજનાનં તત્રતત્રાભિનન્દના – એવં આયતિં પુનબ્ભવાભિનિબ્બત્તિ હોતી’’તિ.

‘‘કથં પનાવુસો, આયતિં પુનબ્ભવાભિનિબ્બત્તિ ન હોતી’’તિ?

‘‘અવિજ્જાવિરાગા ખો, આવુસો, વિજ્જુપ્પાદા તણ્હાનિરોધા – એવં આયતિં પુનબ્ભવાભિનિબ્બત્તિ ન હોતી’’તિ.

૪૫૪. ''કતમં પનાવુસો, પઠમં ઝાન''ન્તિ?

''ઇધાવુસો, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ – ઇદં વુચ્ચતિ, આવુસો, પઠમં ઝાન''ન્તિ.

''પઠમં પનાવુસો, ઝાનં કતિઅઙ્ગિક''ન્તિ?

''પઠમં ખો, આવુસો, ઝાનં પઞ્ચઙ્ગિકં. ઇધાવુસો, પઠમં ઝાનં સમાપન્નસ્સ ભિક્ખુનો વિતક્કો ચ વત્તતિ, વિચારો ચ પીતિ ચ સુખઞ્ચ ચિત્તેકગ્ગતા ચ. પઠમં ખો, આવુસો, ઝાનં એવં પઞ્ચઙ્ગિક''ન્તિ.

''પઠમં પનાવુસો, ઝાનં કતઙ્ગવિપ્પહીનં કતઙ્ગસમન્નાગત''ન્તિ?

''પઠમં ખો, આવુસો, ઝાનં પઞ્ચઙ્ગવિપ્પહીનં, પઞ્ચઙ્ગસમન્નાગતં. ઇધાવુસો, પઠમં ઝાનં સમાપન્નસ્સ ભિક્ખુનો કામચ્છન્દો પહીનો હોતિ, બ્યાપાદો પહીનો હોતિ, થીનમિદ્ધં પહીનં હોતિ, ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચં પહીનં હોતિ, વિચિકિચ્છા પહીના હોતિ; વિતક્કો ચ વત્તતિ, વિચારો ચ પીતિ ચ સુખઞ્ચ ચિત્તેકગ્ગતા ચ. પઠમં ખો, આવુસો, ઝાનં એવં પઞ્ચઙ્ગવિપ્પહીનં પઞ્ચઙ્ગસમન્નાગત''ન્તિ.

૪૫૫. ''પઞ્ચિમાનિ , આવુસો, ઇન્દ્રિયાનિ નાનાવિસયાનિ નાનાગોચરાનિ, ન અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ ગોચરવિસયં પચ્ચનુભોન્તિ, સેય્યથિદં – ચક્ખુન્દ્રિયં, સોતિન્દ્રિયં, ઘાનિન્દ્રિયં, જિવ્હિન્દ્રિયં, કાયિન્દ્રિયં. ઇમેસં ખો, આવુસો, પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં નાનાવિસયાનં નાનાગોચરાનં, ન અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ ગોચરવિસયં પચ્ચનુભોન્તાનં, કિં પટિસરણં, કો ચ નેસં ગોચરવિસયં પચ્ચનુભોતી''તિ?

''પઞ્ચિમાનિ, આવુસો, ઇન્દ્રિયાનિ નાનાવિસયાનિ નાનાગોચરાનિ, ન અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ ગોચરવિસયં પચ્ચનુભોન્તિ, સેય્યથિદં – ચક્ખુન્દ્રિયં, સોતિન્દ્રિયં, ઘાનિન્દ્રિયં, જિવ્હિન્દ્રિયં, કાયિન્દ્રિયં. ઇમેસં ખો, આવુસો, પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં નાનાવિસયાનં નાનાગોચરાનં, ન અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ ગોચરવિસયં પચ્ચનુભોન્તાનં, મનો પટિસરણં, મનો ચ નેસં ગોચરવિસયં પચ્ચનુભોતી''તિ.

૪૫૬. ''પઞ્ચિમાનિ, આવુસો, ઇન્દ્રિયાનિ, સેય્યથિદં – ચક્ખુન્દ્રિયં, સોતિન્દ્રિયં, ઘાનિન્દ્રિયં, જિવ્હિન્દ્રિયં, કાયિન્દ્રિયં. ઇમાનિ ખો, આવુસો, પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ કિં પટિચ્ચ તિટ્ઠન્તી''તિ?

''પઞ્ચિમાનિ, આવુસો, ઇન્દ્રિયાનિ, સેય્યથિદં – ચક્ખુન્દ્રિયં, સોતિન્દ્રિયં, ઘાનિન્દ્રિયં, જિવ્હિન્દ્રિયં, કાયિન્દ્રિયં. ઇમાનિ ખો, આવુસો, પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ આયું પટિચ્ચ તિટ્ઠન્તી''તિ.

''આયુ પનાવુસો, કિં પટિચ્ચ તિટ્ઠતી''તિ?

''આયુ ઉસ્મં પટિચ્ચ તિટ્ઠતી''તિ.

''ઉસ્મા પનાવુસો, કિં પટિચ્ચ તિટ્ઠતી''તિ?

''ઉસ્મા આયું પટિચ્ચ તિટ્ઠતી''તિ.

‘‘ઇદાનેવ ખો મયં, આવુસો, આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ ભાસિતં એવં આજાનામ – ‘આયુ ઉસ્મં પટિચ્ચ તિટ્ઠતી’તિ. ઇદાનેવ પન મયં, આવુસો, આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ ભાસિતં એવં આજાનામ – ‘ઉસ્મા આયું પટિચ્ચ તિટ્ઠતી’તિ.

‘‘યથા કથં પનાવુસો, ઇમસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થો દટ્ઠબ્બો’’તિ?

‘‘તેન હાવુસો, ઉપમં તે કરિસ્સામિ; ઉપમાયપિધેકચ્ચે વિઞ્ઞૂ પુરિસા ભાસિતસ્સ અત્થં આજાનન્તિ. સેય્યથાપિ, આવુસો, તેલપ્પદીપસ્સ ઝાયતો અચ્ચિં પટિચ્ચ આભા પઞ્ઞાયતિ, આભં પટિચ્ચ અચ્ચિ પઞ્ઞાયતિ; એવમેવ ખો, આવુસો, આયુ ઉસ્મં પટિચ્ચ તિટ્ઠતિ, ઉસ્મા આયું પટિચ્ચ તિટ્ઠતી’’તિ.

૪૫૭. ‘‘તેવ નુ ખો, આવુસો, આયુસઙ્ખારા, તે વેદનિયા ધમ્મા ઉદાહુ અઞ્ઞે આયુસઙ્ખારા અઞ્ઞે વેદનિયા ધમ્મા’’તિ? ‘‘ન ખો , આવુસો, તેવ આયુસઙ્ખારા તે વેદનિયા ધમ્મા. તે ચ હાવુસો, આયુસઙ્ખારા અભવિંસુ તે વેદનિયા ધમ્મા, ન યિદં સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમાપન્નસ્સ ભિક્ખુનો વુટ્ઠાનં પઞ્ઞાયેથ. યસ્મા ચ ખો, આવુસો, અઞ્ઞે આયુસઙ્ખારા અઞ્ઞે વેદનિયા ધમ્મા, તસ્મા સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમાપન્નસ્સ ભિક્ખુનો વુટ્ઠાનં પઞ્ઞાયતી’’તિ.

‘‘યદા નુ ખો, આવુસો, ઇમં કાયં કતિ ધમ્મા જહન્તિ; અથાયં કાયો ઉજ્ઝિતો અવક્ખિત્તો સેતિ, યથા કટ્ઠં અચેતન’’ન્તિ?

‘‘યદા ખો, આવુસો, ઇમં કાયં તયો ધમ્મા જહન્તિ – આયુ ઉસ્મા ચ વિઞ્ઞાણં; અથાયં કાયો ઉજ્ઝિતો અવક્ખિત્તો સેતિ, યથા કટ્ઠં અચેતન’’ન્તિ.

‘‘ય્વાયં, આવુસો, મતો કાલઙ્કતો, યો ચાયં ભિક્ખુ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમાપન્નો – ઇમેસં કિં નાનાકરણ’’ન્તિ?

‘‘ય્વાયં, આવુસો, મતો કાલઙ્કતો તસ્સ કાયસઙ્ખારા નિરુદ્ધા પટિપ્પસ્સદ્ધા , વચીસઙ્ખારા નિરુદ્ધા પટિપ્પસ્સદ્ધા, ચિત્તસઙ્ખારા નિરુદ્ધા પટિપ્પસ્સદ્ધા, આયુ પરિક્ખીણો, ઉસ્મા વૂપસન્તા, ઇન્દ્રિયાનિ પરિભિન્નાનિ. યો ચાયં ભિક્ખુ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમાપન્નો તસ્સપિ કાયસઙ્ખારા નિરુદ્ધા પટિપ્પસ્સદ્ધા, વચીસઙ્ખારા નિરુદ્ધા પટિપ્પસ્સદ્ધા, ચિત્તસઙ્ખારા નિરુદ્ધા પટિપ્પસ્સદ્ધા, આયુ ન પરિક્ખીણો, ઉસ્મા અવૂપસન્તા, ઇન્દ્રિયાનિ વિપ્પસન્નાનિ. ય્વાયં, આવુસો, મતો કાલઙ્કતો, યો ચાયં ભિક્ખુ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમાપન્નો – ઇદં નેસં નાનાકરણ’’ન્તિ.

૪૫૮. ‘‘કતિ પનાવુસો, પચ્ચયા અદુક્ખમસુખાય ચેતોવિમુત્તિયા સમાપત્તિયા’’તિ?

‘‘ચત્તારો ખો, આવુસો, પચ્ચયા અદુક્ખમસુખાય ચેતોવિમુત્તિયા સમાપત્તિયા. ઇધાવુસો, ભિક્ખુ સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇમે ખો, આવુસો, ચત્તારો પચ્ચયા અદુક્ખમસુખાય ચેતોવિમુત્તિયા સમાપત્તિયા’’તિ.

‘‘કતિ પનાવુસો, પચ્ચયા અનિમિત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા સમાપત્તિયા’’તિ?

‘‘દ્વે ખો, આવુસો, પચ્ચયા અનિમિત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા સમાપત્તિયા – સબ્બનિમિત્તાનઞ્ચ અમનસિકારો, અનિમિત્તાય ચ ધાતુયા મનસિકારો. ઇમે ખો, આવુસો, દ્વે પચ્ચયા અનિમિત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા સમાપત્તિયા’’તિ.

‘‘કતિ પનાવુસો, પચ્ચયા અનિમિત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા ઠિતિયા’’તિ?

‘‘તયો ખો, આવુસો, પચ્ચયા અનિમિત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા ઠિતિયા – સબ્બનિમિત્તાનઞ્ચ અમનસિકારો, અનિમિત્તાય ચ ધાતુયા મનસિકારો, પુબ્બે ચ અભિસઙ્ખારો. ઇમે ખો, આવુસો, તયો પચ્ચયા અનિમિત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા ઠિતિયા’’તિ.

‘‘કતિ પનાવુસો, પચ્ચયા અનિમિત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા વુટ્ઠાનાયા’’તિ?

‘‘દ્વે ખો, આવુસો, પચ્ચયા અનિમિત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા વુટ્ઠાનાય – સબ્બનિમિત્તાનઞ્ચ મનસિકારો, અનિમિત્તાય ચ ધાતુયા અમનસિકારો. ઇમે ખો, આવુસો, દ્વે પચ્ચયા અનિમિત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા વુટ્ઠાનાયા’’તિ.

૪૫૯. ‘‘યા ચાયં, આવુસો, અપ્પમાણા ચેતોવિમુત્તિ, યા ચ આકિઞ્ચઞ્ઞા ચેતોવિમુત્તિ, યા ચ સુઞ્ઞતા ચેતોવિમુત્તિ, યા ચ અનિમિત્તા ચેતોવિમુત્તિ – ઇમે ધમ્મા નાનાત્થા ચેવ નાનાબ્યઞ્જના ચ ઉદાહુ એકત્થા બ્યઞ્જનમેવ નાન’’ન્તિ?

‘‘યા ચાયં, આવુસો, અપ્પમાણા ચેતોવિમુત્તિ, યા ચ આકિઞ્ચઞ્ઞા ચેતોવિમુત્તિ, યા ચ સુઞ્ઞતા ચેતોવિમુત્તિ, યા ચ અનિમિત્તા ચેતોવિમુત્તિ – અત્થિ ખો, આવુસો, પરિયાયો યં પરિયાયં આગમ્મ ઇમે ધમ્મા નાનાત્થા ચેવ નાનાબ્યઞ્જના ચ; અત્થિ ચ ખો, આવુસો, પરિયાયો યં પરિયાયં આગમ્મ ઇમે ધમ્મા એકત્થા, બ્યઞ્જનમેવ નાનં’’.

‘‘કતમો ચાવુસો, પરિયાયો યં પરિયાયં આગમ્મ ઇમે ધમ્મા નાનાત્થા ચેવ નાનાબ્યઞ્જના ચ’’?

‘‘ઇધાવુસો, ભિક્ખુ મેત્તાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં. ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં મેત્તાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાબજ્ઝેન ફરિત્વા વિહરતિ. કરુણાસહગતેન ચેતસા...પે॰... મુદિતાસહગતેન ચેતસા... ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં. ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાબજ્ઝેન ફરિત્વા વિહરતિ. અયં વુચ્ચતાવુસો, અપ્પમાણા ચેતોવિમુત્તિ’’.

‘‘કતમા ચાવુસો, આકિઞ્ચઞ્ઞા ચેતોવિમુત્તિ’’?

‘‘ઇધાવુસો, ભિક્ખુ સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ નત્થિ કિઞ્ચીતિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતાવુસો, આકિઞ્ચઞ્ઞા ચેતોવિમુત્તિ’’.

‘‘કતમા ચાવુસો, સુઞ્ઞતા ચેતોવિમુત્તિ’’?

‘‘ઇધાવુસો, ભિક્ખુ અરઞ્ઞગતો વા રુક્ખમૂલગતો વા સુઞ્ઞાગારગતો વા ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘સુઞ્ઞમિદં અત્તેન વા અત્તનિયેન વા’તિ. અયં વુચ્ચતાવુસો, સુઞ્ઞતા ચેતોવિમુત્તિ’’.

‘‘કતમા ચાવુસો, અનિમિત્તા ચેતોવિમુત્તિ’’?

‘‘ઇધાવુસો, ભિક્ખુ સબ્બનિમિત્તાનં અમનસિકારા અનિમિત્તં ચેતોસમાધિં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતાવુસો, અનિમિત્તા ચેતોવિમુત્તિ. અયં ખો, આવુસો, પરિયાયો યં પરિયાયં આગમ્મ ઇમે ધમ્મા નાનાત્થા ચેવ નાનાબ્યઞ્જના ચ’’.

‘‘કતમો ચાવુસો, પરિયાયો યં પરિયાયં આગમ્મ ઇમે ધમ્મા એકત્થા બ્યઞ્જનમેવ નાનં’’?

‘‘રાગો ખો, આવુસો, પમાણકરણો, દોસો પમાણકરણો, મોહો પમાણકરણો. તે ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો પહીના ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવંકતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા. યાવતા ખો, આવુસો, અપ્પમાણા ચેતોવિમુત્તિયો, અકુપ્પા તાસં ચેતોવિમુત્તિ અગ્ગમક્ખાયતિ. સા ખો પનાકુપ્પા ચેતોવિમુત્તિ સુઞ્ઞા રાગેન, સુઞ્ઞા દોસેન, સુઞ્ઞા મોહેન. રાગો ખો, આવુસો, કિઞ્ચનો, દોસો કિઞ્ચનો, મોહો કિઞ્ચનો. તે ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો પહીના ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવંકતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા. યાવતા ખો, આવુસો, આકિઞ્ચઞ્ઞા ચેતોવિમુત્તિયો, અકુપ્પા તાસં ચેતોવિમુત્તિ અગ્ગમક્ખાયતિ. સા ખો પનાકુપ્પા ચેતોવિમુત્તિ સુઞ્ઞા રાગેન, સુઞ્ઞા દોસેન , સુઞ્ઞા મોહેન. રાગો ખો, આવુસો, નિમિત્તકરણો, દોસો નિમિત્તકરણો, મોહો નિમિત્તકરણો. તે ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો પહીના ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવંકતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા. યાવતા ખો, આવુસો, અનિમિત્તા ચેતોવિમુત્તિયો, અકુપ્પા તાસં ચેતોવિમુત્તિ અગ્ગમક્ખાયતિ. સા ખો પનાકુપ્પા ચેતોવિમુત્તિ સુઞ્ઞા રાગેન, સુઞ્ઞા દોસેન, સુઞ્ઞા મોહેન. અયં ખો, આવુસો, પરિયાયો યં પરિયાયં આગમ્મ ઇમે ધમ્મા એકત્થા બ્યઞ્જનમેવ નાન’’ન્તિ.

ઇદમવોચાયસ્મા સારિપુત્તો. અત્તમનો આયસ્મા મહાકોટ્ઠિકો આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ ભાસિતં અભિનન્દીતિ.

મહાવેદલ્લસુત્તં નિટ્ઠિતં તતિયં.

૪. ચૂળવેદલ્લસુત્તં

૪૬૦. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. અથ ખો વિસાખો ઉપાસકો યેન ધમ્મદિન્ના ભિક્ખુની તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ધમ્મદિન્નં ભિક્ખુનિં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો વિસાખો ઉપાસકો ધમ્મદિન્નં ભિક્ખુનિં એતદવોચ – ‘‘‘સક્કાયો સક્કાયો’તિ, અય્યે, વુચ્ચતિ. કતમો નુ ખો, અય્યે, સક્કાયો વુત્તો ભગવતા’’તિ? ‘‘પઞ્ચ ખો ઇમે, આવુસો વિસાખ, ઉપાદાનક્ખન્ધા સક્કાયો વુત્તો ભગવતા, સેય્યથિદં – રૂપુપાદાનક્ખન્ધો, વેદનુપાદાનક્ખન્ધો, સઞ્ઞુપાદાનક્ખન્ધો, સઙ્ખારુપાદાનક્ખન્ધો, વિઞ્ઞાણુપાદાનક્ખન્ધો. ઇમે ખો, આવુસો વિસાખ, પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા સક્કાયો વુત્તો ભગવતા’’તિ.

‘‘સાધય્યે’’તિ ખો વિસાખો ઉપાસકો ધમ્મદિન્નાય ભિક્ખુનિયા ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ધમ્મદિન્નં ભિક્ખુનિં ઉત્તરિં પઞ્હં અપુચ્છિ – ‘‘‘સક્કાયસમુદયો સક્કાયસમુદયો’તિ, અય્યે, વુચ્ચતિ. કતમો નુ ખો, અય્યે, સક્કાયસમુદયો વુત્તો ભગવતા’’તિ? ‘‘યાયં, આવુસો વિસાખ, તણ્હા પોનોબ્ભવિકા નન્દીરાગસહગતા તત્રતત્રાભિનન્દિની, સેય્યથિદં – કામતણ્હા ભવતણ્હા વિભવતણ્હા; અયં ખો, આવુસો વિસાખ, સક્કાયસમુદયો વુત્તો ભગવતા’’તિ.

‘‘‘સક્કાયનિરોધો સક્કાયનિરોધો’તિ, અય્યે, વુચ્ચતિ. કતમો નુ ખો, અય્યે, સક્કાયનિરોધો વુત્તો ભગવતા’’તિ?

‘‘યો ખો, આવુસો વિસાખ, તસ્સાયેવ તણ્હાય અસેસવિરાગનિરોધો ચાગો પટિનિસ્સગ્ગો મુત્તિ અનાલયો; અયં ખો, આવુસો વિસાખ, સક્કાયનિરોધો વુત્તો ભગવતા’’તિ.

‘‘‘સક્કાયનિરોધગામિની પટિપદા સક્કાયનિરોધગામિની પટિપદા’તિ, અય્યે, વુચ્ચતિ. કતમા નુ ખો, અય્યે, સક્કાયનિરોધગામિની પટિપદા વુત્તા ભગવતા’’તિ?

‘‘અયમેવ ખો, આવુસો વિસાખ, અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો સક્કાયનિરોધગામિની પટિપદા વુત્તા ભગવતા, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ સમ્માસઙ્કપ્પો સમ્માવાચા સમ્માકમ્મન્તો સમ્માઆજીવો સમ્માવાયામો સમ્માસતિ સમ્માસમાધી’’તિ.

‘‘તઞ્ઞેવ નુ ખો, અય્યે, ઉપાદાનં તે [તેવ (સી॰)] પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા ઉદાહુ અઞ્ઞત્ર પઞ્ચહુપાદાનક્ખન્ધેહિ ઉપાદાન’’ન્તિ? ‘‘ન ખો, આવુસો વિસાખ, તઞ્ઞેવ ઉપાદાનં તે પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા, નાપિ અઞ્ઞત્ર પઞ્ચહુપાદાનક્ખન્ધેહિ ઉપાદાનં. યો ખો, આવુસો વિસાખ, પઞ્ચસુ ઉપાદાનક્ખન્ધેસુ છન્દરાગો તં તત્થ ઉપાદાન’’ન્તિ.

૪૬૧. ‘‘કથં પનાય્યે, સક્કાયદિટ્ઠિ હોતી’’તિ? ‘‘ઇધાવુસો વિસાખ, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો, અરિયાનં અદસ્સાવી અરિયધમ્મસ્સ અકોવિદો અરિયધમ્મે અવિનીતો, સપ્પુરિસાનં અદસ્સાવી સપ્પુરિસધમ્મસ્સ અકોવિદો સપ્પુરિસધમ્મે અવિનીતો, રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, રૂપવન્તં વા અત્તાનં, અત્તનિ વા રૂપં, રૂપસ્મિં વા અત્તાનં. વેદનં...પે॰... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, વિઞ્ઞાણવન્તં વા અત્તાનં, અત્તનિ વા વિઞ્ઞાણં, વિઞ્ઞાણસ્મિં વા અત્તાનં. એવં ખો , આવુસો વિસાખ, સક્કાયદિટ્ઠિ હોતી’’તિ.

‘‘કથં પનાય્યે, સક્કાયદિટ્ઠિ ન હોતી’’તિ?

‘‘ઇધાવુસો વિસાખ, સુતવા અરિયસાવકો, અરિયાનં દસ્સાવી અરિયધમ્મસ્સ કોવિદો અરિયધમ્મે સુવિનીતો, સપ્પુરિસાનં દસ્સાવી સપ્પુરિસધમ્મસ્સ કોવિદો સપ્પુરિસધમ્મે સુવિનીતો, ન રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, ન રૂપવન્તં વા અત્તાનં, ન અત્તનિ વા રૂપં, ન રૂપસ્મિં વા અત્તાનં. ન વેદનં...પે॰... ન સઞ્ઞં... ન સઙ્ખારે...પે॰... ન વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, ન વિઞ્ઞાણવન્તં વા અત્તાનં , ન અત્તનિ વા વિઞ્ઞાણં, ન વિઞ્ઞાણસ્મિં વા અત્તાનં. એવં ખો, આવુસો વિસાખ, સક્કાયદિટ્ઠિ ન હોતી’’તિ.

૪૬૨. ‘‘કતમો પનાય્યે, અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો’’તિ?

‘‘અયમેવ ખો, આવુસો વિસાખ, અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ સમ્માસઙ્કપ્પો સમ્માવાચા સમ્માકમ્મન્તો સમ્માઆજીવો સમ્માવાયામો સમ્માસતિ સમ્માસમાધી’’તિ. ‘‘અરિયો પનાય્યે, અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો સઙ્ખતો ઉદાહુ અસઙ્ખતો’’તિ?

‘‘અરિયો ખો, આવુસો વિસાખ, અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો સઙ્ખતો’’તિ .

‘‘અરિયેન નુ ખો, અય્યે, અટ્ઠઙ્ગિકેન મગ્ગેન તયો ખન્ધા સઙ્ગહિતા ઉદાહુ તીહિ ખન્ધેહિ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો સઙ્ગહિતો’’તિ?

‘‘ન ખો, આવુસો વિસાખ, અરિયેન અટ્ઠઙ્ગિકેન મગ્ગેન તયો ખન્ધા સઙ્ગહિતા; તીહિ ચ ખો, આવુસો વિસાખ, ખન્ધેહિ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો સઙ્ગહિતો. યા ચાવુસો વિસાખ, સમ્માવાચા યો ચ સમ્માકમ્મન્તો યો ચ સમ્માઆજીવો ઇમે ધમ્મા સીલક્ખન્ધે સઙ્ગહિતા. યો ચ સમ્માવાયામો યા ચ સમ્માસતિ યો ચ સમ્માસમાધિ ઇમે ધમ્મા સમાધિક્ખન્ધે સઙ્ગહિતા. યા ચ સમ્માદિટ્ઠિ યો ચ સમ્માસઙ્કપ્પો, ઇમે ધમ્મા પઞ્ઞાક્ખન્ધે સઙ્ગહિતા’’તિ.

‘‘કતમો પનાય્યે, સમાધિ, કતમે ધમ્મા સમાધિનિમિત્તા, કતમે ધમ્મા સમાધિપરિક્ખારા, કતમા સમાધિભાવના’’તિ?

‘‘યા ખો, આવુસો વિસાખ, ચિત્તસ્સ એકગ્ગતા અયં સમાધિ; ચત્તારો સતિપટ્ઠાના સમાધિનિમિત્તા; ચત્તારો સમ્મપ્પધાના સમાધિપરિક્ખારા. યા તેસંયેવ ધમ્માનં આસેવના ભાવના બહુલીકમ્મં, અયં એત્થ સમાધિભાવના’’તિ.

૪૬૩. ‘‘કતિ પનાય્યે, સઙ્ખારા’’તિ?

‘‘તયોમે, આવુસો વિસાખ, સઙ્ખારા – કાયસઙ્ખારો, વચીસઙ્ખારો, ચિત્તસઙ્ખારો’’તિ.

‘‘કતમો પનાય્યે, કાયસઙ્ખારો, કતમો વચીસઙ્ખારો, કતમો ચિત્તસઙ્ખારો’’તિ?

‘‘અસ્સાસપસ્સાસા ખો, આવુસો વિસાખ, કાયસઙ્ખારો, વિતક્કવિચારા વચીસઙ્ખારો, સઞ્ઞા ચ વેદના ચ ચિત્તસઙ્ખારો’’તિ.

‘‘કસ્મા પનાય્યે, અસ્સાસપસ્સાસા કાયસઙ્ખારો, કસ્મા વિતક્કવિચારા વચીસઙ્ખારો, કસ્મા સઞ્ઞા ચ વેદના ચ ચિત્તસઙ્ખારો’’તિ?

‘‘અસ્સાસપસ્સાસા ખો, આવુસો વિસાખ, કાયિકા એતે ધમ્મા કાયપ્પટિબદ્ધા, તસ્મા અસ્સાસપસ્સાસા કાયસઙ્ખારો. પુબ્બે ખો, આવુસો વિસાખ, વિતક્કેત્વા વિચારેત્વા પચ્છા વાચં ભિન્દતિ, તસ્મા વિતક્કવિચારા વચીસઙ્ખારો. સઞ્ઞા ચ વેદના ચ ચેતસિકા એતે ધમ્મા ચિત્તપ્પટિબદ્ધા, તસ્મા સઞ્ઞા ચ વેદના ચ ચિત્તસઙ્ખારો’’તિ.

૪૬૪. ‘‘કથં પનાય્યે, સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધસમાપત્તિ હોતી’’તિ?

‘‘ન ખો, આવુસો વિસાખ, સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમાપજ્જન્તસ્સ ભિક્ખુનો એવં હોતિ – ‘અહં સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમાપજ્જિસ્સ’ન્તિ વા, ‘અહં સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમાપજ્જામી’તિ વા, ‘અહં સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમાપન્નો’તિ વા. અથ ખ્વાસ્સ પુબ્બેવ તથા ચિત્તં ભાવિતં હોતિ યં તં તથત્તાય ઉપનેતી’’તિ.

‘‘સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમાપજ્જન્તસ્સ પનાય્યે, ભિક્ખુનો કતમે ધમ્મા પઠમં નિરુજ્ઝન્તિ – યદિ વા કાયસઙ્ખારો, યદિ વા વચીસઙ્ખારો, યદિ વા ચિત્તસઙ્ખારો’’તિ? ‘‘સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમાપજ્જન્તસ્સ ખો, આવુસો વિસાખ, ભિક્ખુનો પઠમં નિરુજ્ઝતિ વચીસઙ્ખારો, તતો કાયસઙ્ખારો, તતો ચિત્તસઙ્ખારો’’તિ.

‘‘કથં પનાય્યે, સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધસમાપત્તિયા વુટ્ઠાનં હોતી’’તિ?

‘‘ન ખો, આવુસો વિસાખ, સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધસમાપત્તિયા વુટ્ઠહન્તસ્સ ભિક્ખુનો એવં હોતિ – ‘અહં સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધસમાપત્તિયા વુટ્ઠહિસ્સ’ન્તિ વા, ‘અહં સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધસમાપત્તિયા વુટ્ઠહામી’તિ વા, ‘અહં સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધસમાપત્તિયા વુટ્ઠિતો’તિ વા. અથ ખ્વાસ્સ પુબ્બેવ તથા ચિત્તં ભાવિતં હોતિ યં તં તથત્તાય ઉપનેતી’’તિ.

‘‘સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધસમાપત્તિયા વુટ્ઠહન્તસ્સ પનાય્યે, ભિક્ખુનો કતમે ધમ્મા પઠમં ઉપ્પજ્જન્તિ – યદિ વા કાયસઙ્ખારો, યદિ વા વચીસઙ્ખારો, યદિ વા ચિત્તસઙ્ખારો’’તિ? ‘‘સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધસમાપત્તિયા વુટ્ઠહન્તસ્સ ખો, આવુસો વિસાખ, ભિક્ખુનો પઠમં ઉપ્પજ્જતિ ચિત્તસઙ્ખારો, તતો કાયસઙ્ખારો, તતો વચીસઙ્ખારો’’તિ.

‘‘સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધસમાપત્તિયા વુટ્ઠિતં પનાય્યે, ભિક્ખું કતિ ફસ્સા ફુસન્તી’’તિ? ‘‘સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધસમાપત્તિયા વુટ્ઠિતં ખો, આવુસો વિસાખ, ભિક્ખું તયો ફસ્સા ફુસન્તિ – સુઞ્ઞતો ફસ્સો, અનિમિત્તો ફસ્સો, અપ્પણિહિતો ફસ્સો’’તિ.

‘‘સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધસમાપત્તિયા વુટ્ઠિતસ્સ પનાય્યે, ભિક્ખુનો કિંનિન્નં ચિત્તં હોતિ કિંપોણં કિંપબ્ભાર’’ન્તિ? ‘‘સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધસમાપત્તિયા વુટ્ઠિતસ્સ ખો, આવુસો વિસાખ, ભિક્ખુનો વિવેકનિન્નં ચિત્તં હોતિ, વિવેકપોણં વિવેકપબ્ભાર’’ન્તિ.

૪૬૫. ‘‘કતિ પનાય્યે, વેદના’’તિ?

‘‘તિસ્સો ખો ઇમા, આવુસો વિસાખ, વેદના – સુખા વેદના, દુક્ખા વેદના, અદુક્ખમસુખા વેદના’’તિ.

‘‘કતમા પનાય્યે, સુખા વેદના, કતમા દુક્ખા વેદના, કતમા અદુક્ખમસુખા વેદના’’તિ?

‘‘યં ખો, આવુસો વિસાખ, કાયિકં વા ચેતસિકં વા સુખં સાતં વેદયિતં – અયં સુખા વેદના. યં ખો, આવુસો વિસાખ, કાયિકં વા ચેતસિકં વા દુક્ખં અસાતં વેદયિતં – અયં દુક્ખા વેદના. યં ખો, આવુસો વિસાખ, કાયિકં વા ચેતસિકં વા નેવ સાતં નાસાતં વેદયિતં – અયં અદુક્ખમસુખા વેદના’’તિ.

‘‘સુખા પનાય્યે, વેદના કિંસુખા કિંદુક્ખા, દુક્ખા વેદના કિંસુખા કિંદુક્ખા, અદુક્ખમસુખા વેદના કિંસુખા કિંદુક્ખા’’તિ?

‘‘સુખા ખો, આવુસો વિસાખ, વેદના ઠિતિસુખા વિપરિણામદુક્ખા; દુક્ખા વેદના ઠિતિદુક્ખા વિપરિણામસુખા ; અદુક્ખમસુખા વેદના ઞાણસુખા અઞ્ઞાણદુક્ખા’’તિ.

‘‘સુખાય પનાય્યે, વેદનાય કિં અનુસયો અનુસેતિ, દુક્ખાય વેદનાય કિં અનુસયો અનુસેતિ, અદુક્ખમસુખાય વેદનાય કિં અનુસયો અનુસેતી’’તિ?

‘‘સુખાય ખો, આવુસો વિસાખ, વેદનાય રાગાનુસયો અનુસેતિ, દુક્ખાય વેદનાય પટિઘાનુસયો અનુસેતિ, અદુક્ખમસુખાય વેદનાય અવિજ્જાનુસયો અનુસેતી’’તિ.

‘‘સબ્બાય નુ ખો, અય્યે, સુખાય વેદનાય રાગાનુસયો અનુસેતિ, સબ્બાય દુક્ખાય વેદનાય પટિઘાનુસયો અનુસેતિ, સબ્બાય અદુક્ખમસુખાય વેદનાય અવિજ્જાનુસયો અનુસેતી’’તિ?

‘‘ન ખો, આવુસો વિસાખ, સબ્બાય સુખાય વેદનાય રાગાનુસયો અનુસેતિ, ન સબ્બાય દુક્ખાય વેદનાય પટિઘાનુસયો અનુસેતિ, ન સબ્બાય અદુક્ખમસુખાય વેદનાય અવિજ્જાનુસયો અનુસેતી’’તિ.

‘‘સુખાય પનાય્યે, વેદનાય કિં પહાતબ્બં, દુક્ખાય વેદનાય કિં પહાતબ્બં, અદુક્ખમસુખાય વેદનાય કિં પહાતબ્બ’’ન્તિ?

‘‘સુખાય ખો, આવુસો વિસાખ, વેદનાય રાગાનુસયો પહાતબ્બો, દુક્ખાય વેદનાય પટિઘાનુસયો પહાતબ્બો, અદુક્ખમસુખાય વેદનાય અવિજ્જાનુસયો પહાતબ્બો’’તિ.

‘‘સબ્બાય નુ ખો, અય્યે, સુખાય વેદનાય રાગાનુસયો પહાતબ્બો, સબ્બાય દુક્ખાય વેદનાય પટિઘાનુસયો પહાતબ્બો, સબ્બાય અદુક્ખમસુખાય વેદનાય અવિજ્જાનુસયો પહાતબ્બો’’તિ?

‘‘ન ખો, આવુસો વિસાખ, સબ્બાય સુખાય વેદનાય રાગાનુસયો પહાતબ્બો, ન સબ્બાય દુક્ખાય વેદનાય પટિઘાનુસયો પહાતબ્બો , ન સબ્બાય અદુક્ખમસુખાય વેદનાય અવિજ્જાનુસયો પહાતબ્બો. ઇધાવુસો વિસાખ, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. રાગં તેન પજહતિ, ન તત્થ રાગાનુસયો અનુસેતિ. ઇધાવુસો વિસાખ, ભિક્ખુ ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘કુદાસ્સુ નામાહં તદાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સામિ યદરિયા એતરહિ આયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તી’તિ? ઇતિ અનુત્તરેસુ વિમોક્ખેસુ પિહં ઉપટ્ઠાપયતો ઉપ્પજ્જતિ પિહાપ્પચ્ચયા દોમનસ્સં. પટિઘં તેન પજહતિ, ન તત્થ પટિઘાનુસયો અનુસેતિ. ઇધાવુસો વિસાખ, ભિક્ખુ સુખસ્સ ચ પહાના, દુક્ખસ્સ ચ પહાના, પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા, અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અવિજ્જં તેન પજહતિ, ન તત્થ અવિજ્જાનુસયો અનુસેતી’’તિ.

૪૬૬. ‘‘સુખાય પનાય્યે, વેદનાય કિં પટિભાગો’’તિ?

‘‘સુખાય ખો, આવુસો વિસાખ, વેદનાય દુક્ખા વેદના પટિભાગો’’તિ.

‘‘દુક્ખાય પન્નાય્યે, વેદનાય કિં પટિભાગો’’તિ?

‘‘દુક્ખાય ખો, આવુસો વિસાખ, વેદનાય સુખા વેદના પટિભાગો’’તિ.

‘‘અદુક્ખમસુખાય પનાય્યે, વેદનાય કિં પટિભાગો’’તિ?

‘‘અદુક્ખમસુખાય ખો, આવુસો વિસાખ, વેદનાય અવિજ્જા પટિભાગો’’તિ.

‘‘અવિજ્જાય પનાય્યે, કિં પટિભાગો’’તિ?

‘‘અવિજ્જાય ખો, આવુસો વિસાખ, વિજ્જા પટિભાગો’’તિ.

‘‘વિજ્જાય પનાય્યે, કિં પટિભાગો’’તિ?

‘‘વિજ્જાય ખો, આવુસો વિસાખ, વિમુત્તિ પટિભાગો’’તિ.

‘‘વિમુત્તિયા પનાય્યે , કિં પટિભાગો’’તિ?

‘‘વિમુત્તિયા ખો, આવુસો વિસાખ, નિબ્બાનં પટિભાગો’’તિ.

‘‘નિબ્બાનસ્સ પનાય્યે, કિં પટિભાગો’’તિ? ‘‘અચ્ચયાસિ, આવુસો [અચ્ચસરાવુસો (સી॰ પી॰), અચ્ચસ્સરાવુસો (સ્યા॰ કં॰)] વિસાખ, પઞ્હં, નાસક્ખિ પઞ્હાનં પરિયન્તં ગહેતું. નિબ્બાનોગધઞ્હિ, આવુસો વિસાખ, બ્રહ્મચરિયં, નિબ્બાનપરાયનં નિબ્બાનપરિયોસાનં. આકઙ્ખમાનો ચ ત્વં, આવુસો વિસાખ, ભગવન્તં ઉપસઙ્કમિત્વા એતમત્થં પુચ્છેય્યાસિ, યથા ચ તે ભગવા બ્યાકરોતિ તથા નં ધારેય્યાસી’’તિ.

૪૬૭. અથ ખો વિસાખો ઉપાસકો ધમ્મદિન્નાય ભિક્ખુનિયા ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના ધમ્મદિન્નં ભિક્ખુનિં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો વિસાખો ઉપાસકો યાવતકો અહોસિ ધમ્મદિન્નાય ભિક્ખુનિયા સદ્ધિં કથાસલ્લાપો તં સબ્બં ભગવતો આરોચેસિ. એવં વુત્તે, ભગવા વિસાખં ઉપાસકં એતદવોચ – ‘‘પણ્ડિતા, વિસાખ, ધમ્મદિન્ના ભિક્ખુની, મહાપઞ્ઞા, વિસાખ, ધમ્મદિન્ના ભિક્ખુની. મં ચેપિ ત્વં, વિસાખ, એતમત્થં પુચ્છેય્યાસિ, અહમ્પિ તં એવમેવં બ્યાકરેય્યં, યથા તં ધમ્મદિન્નાય ભિક્ખુનિયા બ્યાકતં. એસો ચેવેતસ્સ [એસોવેતસ્સ (સ્યા॰ કં॰)] અત્થો. એવઞ્ચ નં [એવમેતં (સી॰ સ્યા॰ કં॰)] ધારેહી’’તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમનો વિસાખો ઉપાસકો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દીતિ.

ચૂળવેદલ્લસુત્તં નિટ્ઠિતં ચતુત્થં.

૫. ચૂળધમ્મસમાદાનસુત્તં

૪૬૮. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ભિક્ખવો’’તિ. ‘‘ભદન્તે’’તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ – ‘‘ચત્તારિમાનિ, ભિક્ખવે, ધમ્મસમાદાનાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? અત્થિ, ભિક્ખવે, ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નસુખં આયતિં દુક્ખવિપાકં; અત્થિ, ભિક્ખવે , ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નદુક્ખઞ્ચેવ આયતિઞ્ચ દુક્ખવિપાકં; અત્થિ, ભિક્ખવે, ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નદુક્ખં આયતિં સુખવિપાકં; અત્થિ, ભિક્ખવે, ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નસુખઞ્ચેવ આયતિઞ્ચ સુખવિપાકં’’.

૪૬૯. ''કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નસુખં આયતિં દુક્ખવિપાકં? સન્તિ, ભિક્ખવે, એકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – 'નત્થિ કામેસુ દોસો'તિ. તે કામેસુ પાતબ્યતં આપજ્જન્તિ. તે ખો મોળિબદ્ધાહિ [મોળિબન્ધાહિ (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] પરિબ્બાજિકાહિ પરિચારેન્તિ. તે એવમાહંસુ – 'કિંસુ નામ તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા કામેસુ અનાગતભયં સમ્પસ્સમાના કામાનં પહાનમાહંસુ, કામાનં પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેન્તિ? સુખો ઇમિસ્સા પરિબ્બાજિકાય તરુણાય મુદુકાય લોમસાય બાહાય સમ્ફસ્સો'તિ તે કામેસુ પાતબ્યતં આપજ્જન્તિ. તે કામેસુ પાતબ્યતં આપજ્જિત્વા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જન્તિ. તે તત્થ દુક્ખા તિબ્બા ખરા કટુકા વેદના વેદયન્તિ. તે એવમાહંસુ – 'ઇદં ખો તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા કામેસુ અનાગતભયં સમ્પસ્સમાના કામાનં પહાનમાહંસુ, કામાનં પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેન્તિ, ઇમે હિ મયં કામહેતુ કામનિદાનં દુક્ખા તિબ્બા ખરા કટુકા વેદના વેદયામા'તિ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ગિમ્હાનં પચ્છિમે માસે માલુવાસિપાટિકા ફલેય્ય. અથ ખો તં, ભિક્ખવે, માલુવાબીજં અઞ્ઞતરસ્મિં સાલમૂલે નિપતેય્ય. અથ ખો, ભિક્ખવે, યા તસ્મિં સાલે અધિવત્થા દેવતા સા ભીતા સંવિગ્ગા સન્તાસં આપજ્જેય્ય. અથ ખો, ભિક્ખવે, તસ્મિં સાલે અધિવત્થાય દેવતાય મિત્તામચ્ચા ઞાતિસાલોહિતા આરામદેવતા વનદેવતા રુક્ખદેવતા ઓસધિતિણવનપ્પતીસુ અધિવત્થા દેવતા સઙ્ગમ્મ સમાગમ્મ એવં સમસ્સાસેય્યું – 'મા ભવં ભાયિ, મા ભવં ભાયિ; અપ્પેવ નામેતં માલુવાબીજં મોરો વા ગિલેય્ય [મોરો વા ગિલેય્ય, ગોધા વા ખાદેય્ય (ક॰)], મગો વા ખાદેય્ય, દવડાહો [વનદાહો (ક॰)] વા ડહેય્ય, વનકમ્મિકા વા ઉદ્ધરેય્યું, ઉપચિકા વા ઉટ્ઠહેય્યું [ઉદ્રભેય્યું (સી॰ પી॰ ક॰)], અબીજં વા પનસ્સા'તિ. અથ ખો તં, ભિક્ખવે, માલુવાબીજં નેવ મોરો ગિલેય્ય, ન મગો ખાદેય્ય, ન દવડાહો ડહેય્ય, ન વનકમ્મિકા ઉદ્ધરેય્યું, ન ઉપચિકા ઉટ્ઠહેય્યું, બીજઞ્ચ પનસ્સ તં પાવુસ્સકેન મેઘેન અભિપ્પવુટ્ઠં સમ્મદેવ વિરુહેય્ય. સાસ્સ માલુવાલતા તરુણા મુદુકા લોમસા વિલમ્બિની, સા તં સાલં ઉપનિસેવેય્ય. અથ ખો, ભિક્ખવે, તસ્મિં સાલે અધિવત્થાય દેવતાય એવમસ્સ – 'કિંસુ નામ તે ભોન્તો મિત્તામચ્ચા ઞાતિસાલોહિતા આરામદેવતા વનદેવતા રુક્ખદેવતા ઓસધિતિણવનપ્પતીસુ અધિવત્થા દેવતા માલુવાબીજે અનાગતભયં સમ્પસ્સમાના સઙ્ગમ્મ સમાગમ્મ એવં સમસ્સાસેસું [સમસ્સાસેય્યું (ક॰)] – ''મા ભવં ભાયિ મા ભવં ભાયિ, અપ્પેવ નામેતં માલુવાબીજં મોરો વા ગિલેય્ય, મગો વા ખાદેય્ય, દવડાહો વા ડહેય્ય, વનકમ્મિકા વા ઉદ્ધરેય્યું, ઉપચિકા વા ઉટ્ઠહેય્યું, અબીજં વા પનસ્સા''તિ; સુખો ઇમિસ્સા માલુવાલતાય તરુણાય મુદુકાય લોમસાય વિલમ્બિનિયા સમ્ફસ્સો'તિ. સા તં સાલં અનુપરિહરેય્ય. સા તં સાલં અનુપરિહરિત્વા ઉપરિ વિટભિં [વિટપં (સ્યા॰ ક॰)] કરેય્ય. ઉપરિ વિટભિં કરિત્વા ઓઘનં જનેય્ય. ઓઘનં જનેત્વા યે તસ્સ સાલસ્સ મહન્તા મહન્તા ખન્ધા તે પદાલેય્ય. અથ ખો, ભિક્ખવે, તસ્મિં સાલે અધિવત્થાય દેવતાય એવમસ્સ – 'ઇદં ખો તે ભોન્તો મિત્તામચ્ચા ઞાતિસાલોહિતા આરામદેવતા વનદેવતા રુક્ખદેવતા ઓસધિતિણવનપ્પતીસુ અધિવત્થા દેવતા માલુવાબીજે અનાગતભયં સમ્પસ્સમાના સઙ્ગમ્મ સમાગમ્મ એવં સમસ્સાસેસું [સમસ્સાસેય્યું (ક॰)] – ''મા ભવં ભાયિ મા ભવં ભાયિ, અપ્પેવ નામેતં માલુવાબીજં મોરો વા ગિલેય્ય, મગો વા ખાદેય્ય, દવડાહો વા ડહેય્ય, વનકમ્મિકા વા ઉદ્ધરેય્યું, ઉપચિકા વા ઉટ્ઠહેય્યું અબીજં વા પનસ્સા''તિ. યઞ્ચાહં [યં વાહં (ક॰), સ્વાહં (સ્યા॰ કં॰)] માલુવાબીજહેતુ દુક્ખા તિબ્બા ખરા કટુકા વેદના વેદયામી'તિ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, સન્તિ એકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો 'નત્થિ કામેસુ દોસો'તિ . તે કામેસુ પાતબ્યતં આપજ્જન્તિ. તે મોળિબદ્ધાહિ પરિબ્બાજિકાહિ પરિચારેન્તિ. તે એવમાહંસુ – 'કિંસુ નામ તે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા કામેસુ અનાગતભયં સમ્પસ્સમાના કામાનં પહાનમાહંસુ, કામાનં પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેન્તિ? સુખો ઇમિસ્સા પરિબ્બાજિકાય તરુણાય મુદુકાય લોમસાય બાહાય સમ્ફસ્સો'તિ. તે કામેસુ પાતબ્યતં આપજ્જન્તિ. તે કામેસુ પાતબ્યતં આપજ્જિત્વા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જન્તિ. તે તત્થ દુક્ખા તિબ્બા ખરા કટુકા વેદના વેદયન્તિ. તે એવમાહંસુ – 'ઇદં ખો તે ભોન્તો

સમણબ્રાહ્મણા કામેસુ અનાગતભયં સમ્પસ્સમાના કામાનં પહાનમાહંસુ, કામાનં પરિઞ્ઞં પઞ્ઞપેન્તિ. ઇમે હિ મયં કામહેતુ કામનિદાનં દુક્ખા તિબ્બા ખરા કટુકા વેદના વેદયામા’તિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નસુખં આયતિં દુક્ખવિપાકં.

૪૭૦. ‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નદુક્ખઞ્ચેવ આયતિઞ્ચ દુક્ખવિપાકં? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અચેલકો હોતિ મુત્તાચારો હત્થાપલેખનો, નએહિભદ્દન્તિકો, નતિટ્ઠભદ્દન્તિકો, નાભિહટં, ન ઉદ્દિસ્સકતં, ન નિમન્તનં સાદિયતિ, સો ન કુમ્ભિમુખા પટિગ્ગણ્હાતિ, ન કળોપિમુખા પટિગ્ગણ્હાતિ, ન એળકમન્તરં, ન દણ્ડમન્તરં, ન મુસલમન્તરં, ન દ્વિન્નં ભુઞ્જમાનાનં, ન ગબ્ભિનિયા, ન પાયમાનાય, ન પુરિસન્તરગતાય, ન સઙ્કિત્તીસુ, ન યત્થ સા ઉપટ્ઠિતો હોતિ, ન યત્થ મક્ખિકા સણ્ડસણ્ડચારિની, ન મચ્છં, ન મંસં, ન સુરં, ન મેરયં, ન થુસોદકં પિવતિ. સો એકાગારિકો વા હોતિ એકાલોપિકો, દ્વાગારિકો વા હોતિ દ્વાલોપિકો...પે॰... સત્તાગારિકો વા હોતિ સત્તાલોપિકો. એકિસ્સાપિ દત્તિયા યાપેતિ, દ્વીહિપિ દત્તીહિ યાપેતિ... સત્તહિપિ દત્તીહિ યાપેતિ. એકાહિકમ્પિ આહારં આહારેતિ, દ્વીહિકમ્પિ આહારં આહારેતિ... સત્તાહિકમ્પિ આહારં આહારેતિ. ઇતિ એવરૂપં અદ્ધમાસિકમ્પિ પરિયાયભત્તભોજનાનુયોગમનુયુત્તો વિહરતિ. સો સાકભક્ખો વા હોતિ , સામાકભક્ખો વા હોતિ, નીવારભક્ખો વા હોતિ, દદ્દુલભક્ખો વા હોતિ, હટભક્ખો વા હોતિ, કણભક્ખો વા હોતિ, આચામભક્ખો વા હોતિ, પિઞ્ઞાકભક્ખો વા હોતિ, તિણભક્ખો વા હોતિ, ગોમયભક્ખો વા હોતિ, વનમૂલફલાહારો યાપેતિ પવત્તફલભોજી. સો સાણાનિપિ ધારેતિ, મસાણાનિપિ ધારેતિ, છવદુસ્સાનિપિ ધારેતિ, પંસુકૂલાનિપિ ધારેતિ, તિરીટાનિપિ ધારેતિ, અજિનમ્પિ ધારેતિ, અજિનક્ખિપમ્પિ ધારેતિ, કુસચીરમ્પિ ધારેતિ, વાકચીરમ્પિ ધારેતિ, ફલકચીરમ્પિ ધારેતિ, કેસકમ્બલમ્પિ ધારેતિ, વાળકમ્બલમ્પિ ધારેતિ, ઉલૂકપક્ખમ્પિ ધારેતિ, કેસમસ્સુલોચકોપિ હોતિ, કેસમસ્સુલોચનાનુયોગમનુયુત્તો, ઉબ્ભટ્ઠકોપિ હોતિ, આસનપટિક્ખિત્તો, ઉક્કુટિકોપિ હોતિ ઉક્કુટિકપ્પધાનમનુયુત્તો, કણ્ટકાપસ્સયિકોપિ હોતિ, કણ્ટકાપસ્સયે સેય્યં કપ્પેતિ [પસ્સ મ॰ નિ॰ ૧.૧૫૫ મહાસીહનાદસુત્તે], સાયતતિયકમ્પિ ઉદકોરોહનાનુયોગમનુયુત્તો વિહરતિ. ઇતિ એવરૂપં અનેકવિહિતં કાયસ્સ આતાપનપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો વિહરતિ . સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નદુક્ખઞ્ચેવ આયતિઞ્ચ દુક્ખવિપાકં.

૪૭૧. ‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નદુક્ખં આયતિં સુખવિપાકં? ઇધ , ભિક્ખવે, એકચ્ચો પકતિયા તિબ્બરાગજાતિકો હોતિ, સો અભિક્ખણં રાગજં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ; પકતિયા તિબ્બદોસજાતિકો હોતિ, સો અભિક્ખણં દોસજં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ; પકતિયા તિબ્બમોહજાતિકો હોતિ, સો અભિક્ખણં મોહજં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ. સો સહાપિ દુક્ખેન, સહાપિ દોમનસ્સેન, અસ્સુમુખોપિ રુદમાનો પરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં ચરતિ. સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નદુક્ખં આયતિં સુખવિપાકં.

૪૭૨. ‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નસુખઞ્ચેવ આયતિઞ્ચ સુખવિપાકં? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પકતિયા ન તિબ્બરાગજાતિકો હોતિ, સો ન અભિક્ખણં રાગજં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ; પકતિયા ન તિબ્બદોસજાતિકો હોતિ, સો ન અભિક્ખણં દોસજં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ; પકતિયા ન તિબ્બમોહજાતિકો હોતિ , સો ન અભિક્ખણં મોહજં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ. સો વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં...પે॰... તતિયં ઝાનં...

ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નસુખઞ્ચેવ આયતિઞ્ચ સુખવિપાકં. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ ધમ્મસમાદાનાની''તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

ચૂળધમ્મસમાદાનસુત્તં નિટ્ઠિતં પઞ્ચમં.

૬. મહાધમ્મસમાદાનસુત્તં

૪૭૩. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''ભિક્ખવો''તિ. ''ભદન્તે''તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ – ''યેભુય્યેન, ભિક્ખવે, સત્તા એવંકામા એવંછન્દા એવંઅધિપ્પાયા – 'અહો વત અનિટ્ઠા અકન્તા અમનાપા ધમ્મા પરિહાયેય્યું, ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા ધમ્મા અભિવડ્ઢેય્યુ'ન્તિ. તેસં, ભિક્ખવે, સત્તાનં એવંકામાનં એવંછન્દાનં એવંઅધિપ્પાયાનં અનિટ્ઠા અકન્તા અમનાપા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ, ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા ધમ્મા પરિહાયન્તિ. તત્ર તુમ્હે, ભિક્ખવે, કં હેતું પચ્ચેથા''તિ? ''ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા, ભગવંનેત્તિકા, ભગવંપટિસરણા. સાધુ વત, ભન્તે, ભગવન્તઞ્ઞેવ પટિભાતુ એતસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થો; ભગવતો સુત્વા ભિક્ખૂ ધારેસ્સન્તી''તિ. ''તેન હિ, ભિક્ખવે, સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ, ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

૪૭૪. ''ઇધ, ભિક્ખવે, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો, અરિયાનં અદસ્સાવી અરિયધમ્મસ્સ અકોવિદો અરિયધમ્મે અવિનીતો, સપ્પુરિસાનં અદસ્સાવી સપ્પુરિસધમ્મસ્સ અકોવિદો સપ્પુરિસધમ્મે અવિનીતો, સેવિતબ્બે ધમ્મે ન જાનાતિ અસેવિતબ્બે ધમ્મે ન જાનાતિ, ભજિતબ્બે ધમ્મે ન જાનાતિ અભજિતબ્બે ધમ્મે ન જાનાતિ. સો સેવિતબ્બે ધમ્મે અજાનન્તો અસેવિતબ્બે ધમ્મે અજાનન્તો, ભજિતબ્બે ધમ્મે અજાનન્તો અભજિતબ્બે ધમ્મે અજાનન્તો, અસેવિતબ્બે ધમ્મે સેવતિ સેવિતબ્બે ધમ્મે ન સેવતિ, અભજિતબ્બે ધમ્મે ભજતિ ભજિતબ્બે ધમ્મે ન ભજતિ. તસ્સ અસેવિતબ્બે ધમ્મે સેવતો સેવિતબ્બે ધમ્મે અસેવતો, અભજિતબ્બે ધમ્મે ભજતો ભજિતબ્બે ધમ્મે અભજતો અનિટ્ઠા અકન્તા અમનાપા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ, ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા ધમ્મા પરિહાયન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ? એવઞ્હેતં, ભિક્ખવે, હોતિ યથા તં અવિદ્દસુનો.

''સુતવા ચ ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો, અરિયાનં દસ્સાવી અરિયધમ્મસ્સ કોવિદો અરિયધમ્મે સુવિનીતો, સપ્પુરિસાનં દસ્સાવી સપ્પુરિસધમ્મસ્સ કોવિદો સપ્પુરિસધમ્મે સુવિનીતો, સેવિતબ્બે ધમ્મે જાનાતિ અસેવિતબ્બે ધમ્મે જાનાતિ, ભજિતબ્બે ધમ્મે જાનાતિ અભજિતબ્બે ધમ્મે જાનાતિ. સો સેવિતબ્બે ધમ્મે જાનન્તો અસેવિતબ્બે ધમ્મે જાનન્તો, ભજિતબ્બે ધમ્મે જાનન્તો અભજિતબ્બે ધમ્મે જાનન્તો, અસેવિતબ્બે ધમ્મે ન સેવતિ સેવિતબ્બે ધમ્મે સેવતિ, અભજિતબ્બે ધમ્મે ન ભજતિ ભજિતબ્બે ધમ્મે ભજતિ. તસ્સ અસેવિતબ્બે ધમ્મે અસેવતો સેવિતબ્બે ધમ્મે સેવતો, અભજિતબ્બે ધમ્મે અભજતો ભજિતબ્બે ધમ્મે ભજતો, અનિટ્ઠા અકન્તા અમનાપા ધમ્મા પરિહાયન્તિ, ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ? એવઞ્હેતં, ભિક્ખવે, હોતિ યથા તં વિદ્દસુનો.

૪૭૫. ‘‘ચત્તારિમાનિ, ભિક્ખવે, ધમ્મસમાદાનાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? અત્થિ, ભિક્ખવે, ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નદુક્ખઞ્ચેવ આયતિઞ્ચ દુક્ખવિપાકં; અત્થિ, ભિક્ખવે, ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નસુખં આયતિં દુક્ખવિપાકં; અત્થિ, ભિક્ખવે, ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નદુક્ખં આયતિં સુખવિપાકં; અત્થિ, ભિક્ખવે, ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નસુખઞ્ચેવ આયતિઞ્ચ સુખવિપાકં.

૪૭૬. ‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, યમિદં [યદિદં (સી॰)] ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નદુક્ખઞ્ચેવ આયતિઞ્ચ દુક્ખવિપાકં, તં અવિદ્વા અવિજ્જાગતો યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ – ‘ઇદં ખો ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નદુક્ખઞ્ચેવ આયતિઞ્ચ દુક્ખવિપાક’ન્તિ. તં અવિદ્વા અવિજ્જાગતો યથાભૂતં અપ્પજાનન્તો તં સેવતિ, તં ન પરિવજ્જેતિ. તસ્સ તં સેવતો, તં અપરિવજ્જયતો, અનિટ્ઠા અકન્તા અમનાપા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ, ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા ધમ્મા પરિહાયન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ? એવઞ્હેતં, ભિક્ખવે, હોતિ યથા તં અવિદ્દસુનો.

‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, યમિદં ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નસુખં આયતિં દુક્ખવિપાકં તં અવિદ્વા અવિજ્જાગતો યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ – ‘ઇદં ખો ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નસુખં આયતિં દુક્ખવિપાક’ન્તિ. તં અવિદ્વા અવિજ્જાગતો યથાભૂતં અપ્પજાનન્તો તં સેવતિ, તં ન પરિવજ્જેતિ. તસ્સ તં સેવતો, તં અપરિવજ્જયતો, અનિટ્ઠા અકન્તા અમનાપા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ, ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા ધમ્મા પરિહાયન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ? એવઞ્હેતં, ભિક્ખવે, હોતિ યથા તં અવિદ્દસુનો.

‘‘તત્ર , ભિક્ખવે, યમિદં ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નદુક્ખં આયતિં સુખવિપાકં, તં અવિદ્વા અવિજ્જાગતો યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ – ‘ઇદં ખો ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નદુક્ખં આયતિં સુખવિપાક’ન્તિ. તં અવિદ્વા અવિજ્જાગતો યથાભૂતં અપ્પજાનન્તો તં ન સેવતિ, તં પરિવજ્જેતિ. તસ્સ તં અસેવતો, તં પરિવજ્જયતો, અનિટ્ઠા અકન્તા અમનાપા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ, ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા ધમ્મા પરિહાયન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ? એવઞ્હેતં, ભિક્ખવે, હોતિ યથા તં અવિદ્દસુનો.

‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, યમિદં ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નસુખઞ્ચેવ આયતિઞ્ચ સુખવિપાકં, તં અવિદ્વા અવિજ્જાગતો યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ – ‘ઇદં ખો ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નસુખઞ્ચેવ આયતિઞ્ચ સુખવિપાક’ન્તિ. તં અવિદ્વા અવિજ્જાગતો યથાભૂતં અપ્પજાનન્તો તં ન સેવતિ, તં પરિવજ્જેતિ. તસ્સ તં અસેવતો, તં પરિવજ્જયતો, અનિટ્ઠા અકન્તા અમનાપા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ, ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા ધમ્મા પરિહાયન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ? એવઞ્હેતં, ભિક્ખવે, હોતિ યથા તં અવિદ્દસુનો.

૪૭૭. ‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, યમિદં ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નદુક્ખઞ્ચેવ આયતિઞ્ચ દુક્ખવિપાકં તં વિદ્વા વિજ્જાગતો યથાભૂતં પજાનાતિ – ‘ઇદં ખો ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નદુક્ખઞ્ચેવ આયતિઞ્ચ દુક્ખવિપાક’ન્તિ. તં વિદ્વા વિજ્જાગતો યથાભૂતં પજાનન્તો તં ન સેવતિ, તં પરિવજ્જેતિ. તસ્સ તં અસેવતો, તં પરિવજ્જયતો, અનિટ્ઠા અકન્તા અમનાપા ધમ્મા પરિહાયન્તિ, ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ? એવઞ્હેતં, ભિક્ખવે, હોતિ યથા તં વિદ્દસુનો.

‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, યમિદં ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નસુખં આયતિં દુક્ખવિપાકં તં વિદ્વા વિજ્જાગતો યથાભૂતં પજાનાતિ – ‘ઇદં ખો ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નસુખં આયતિં દુક્ખવિપાક’ન્તિ. તં વિદ્વા વિજ્જાગતો યથાભૂતં પજાનન્તો તં ન સેવતિ, તં પરિવજ્જેતિ. તસ્સ તં અસેવતો, તં પરિવજ્જયતો , અનિટ્ઠા અકન્તા અમનાપા

ધમ્મા પરિહાયન્તિ, ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ? એવઞ્હેતં, ભિક્ખવે, હોતિ યથા તં વિદ્દસુનો.

''તત્ર , ભિક્ખવે, યમિદં ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નદુક્ખં આયતિં સુખવિપાકં તં વિદ્વા વિજ્જાગતો યથાભૂતં પજાનાતિ – 'ઇદં ખો ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નદુક્ખં આયતિં સુખવિપાક'ન્તિ. તં વિદ્વા વિજ્જાગતો યથાભૂતં પજાનન્તો તં સેવતિ, તં ન પરિવજ્જેતિ. તસ્સ તં સેવતો, તં અપરિવજ્જયતો, અનિટ્ઠા અકન્તા અમનાપા ધમ્મા પરિહાયન્તિ, ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ? એવઞ્હેતં, ભિક્ખવે, હોતિ યથા તં વિદ્દસુનો.

''તત્ર, ભિક્ખવે, યમિદં ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નસુખઞ્ચેવ આયતિઞ્ચ સુખવિપાકં તં વિદ્વા વિજ્જાગતો યથાભૂતં પજાનાતિ – 'ઇદં ખો ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નસુખઞ્ચેવ આયતિઞ્ચ સુખવિપાક'ન્તિ. તં વિદ્વા વિજ્જાગતો યથાભૂતં પજાનન્તો તં સેવતિ, તં ન પરિવજ્જેતિ. તસ્સ તં સેવતો, તં અપરિવજ્જયતો, અનિટ્ઠા અકન્તા અમનાપા ધમ્મા પરિહાયન્તિ, ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ? એવઞ્હેતં, ભિક્ખવે, હોતિ યથા તં વિદ્દસુનો.

૪૭૮. ''કતમઞ્ચ , ભિક્ખવે, ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નદુક્ખઞ્ચેવ આયતિઞ્ચ દુક્ખવિપાકં? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો સહાપિ દુક્ખેન સહાપિ દોમનસ્સેન પાણાતિપાતી હોતિ, પાણાતિપાતપચ્ચયા ચ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ; સહાપિ દુક્ખેન સહાપિ દોમનસ્સેન અદિન્નાદાયી હોતિ, અદિન્નાદાનપચ્ચયા ચ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ; સહાપિ દુક્ખેન સહાપિ દોમનસ્સેન કામેસુ મિચ્છાચારી હોતિ, કામેસુ મિચ્છાચારપચ્ચયા ચ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ; સહાપિ દુક્ખેન સહાપિ દોમનસ્સેન મુસાવાદી હોતિ, મુસાવાદપચ્ચયા ચ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ; સહાપિ દુક્ખેન સહાપિ દોમનસ્સેન પિસુણવાચો હોતિ, પિસુણવાચાપચ્ચયા ચ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ; સહાપિ દુક્ખેન સહાપિ દોમનસ્સેન ફરુસવાચો હોતિ, ફરુસવાચાપચ્ચયા ચ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ; સહાપિ દુક્ખેન સહાપિ દોમનસ્સેન સમ્ફપ્પલાપી હોતિ, સમ્ફપ્પલાપપચ્ચયા ચ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ; સહાપિ દુક્ખેન સહાપિ દોમનસ્સેન અભિજ્ઝાલુ હોતિ, અભિજ્ઝાપચ્ચયા ચ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ; સહાપિ દુક્ખેન સહાપિ દોમનસ્સેન બ્યાપન્નચિત્તો હોતિ, બ્યાપાદપચ્ચયા ચ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ; સહાપિ દુક્ખેન સહાપિ દોમનસ્સેન મિચ્છાદિટ્ઠિ હોતિ, મિચ્છાદિટ્ઠિપચ્ચયા ચ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ. સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નદુક્ખઞ્ચેવ આયતિઞ્ચ દુક્ખવિપાકં.

૪૭૯. ''કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નસુખં આયતિં દુક્ખવિપાકં? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો સહાપિ સુખેન સહાપિ સોમનસ્સેન પાણાતિપાતી હોતિ, પાણાતિપાતપચ્ચયા ચ સુખં સોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ; સહાપિ સુખેન સહાપિ સોમનસ્સેન અદિન્નાદાયી હોતિ, અદિન્નાદાનપચ્ચયા ચ સુખં સોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ; સહાપિ સુખેન સહાપિ સોમનસ્સેન કામેસુમિચ્છાચારી હોતિ, કામેસુમિચ્છાચારપચ્ચયા ચ સુખં સોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ; સહાપિ સુખેન સહાપિ સોમનસ્સેન મુસાવાદી હોતિ, મુસાવાદપચ્ચયા ચ સુખં સોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ; સહાપિ સુખેન સહાપિ સોમનસ્સેન પિસુણવાચો હોતિ, પિસુણવાચાપચ્ચયા ચ સુખં સોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ; સહાપિ સુખેન સહાપિ સોમનસ્સેન ફરુસવાચો હોતિ, ફરુસવાચાપચ્ચયા ચ સુખં સોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ; સહાપિ સુખેન સહાપિ સોમનસ્સેન સમ્ફપ્પલાપી હોતિ, સમ્ફપ્પલાપપચ્ચયા ચ સુખં સોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ; સહાપિ સુખેન સહાપિ સોમનસ્સેન અભિજ્ઝાલુ હોતિ, અભિજ્ઝાપચ્ચયા ચ સુખં સોમનસ્સં

પટિસંવેદેતિ; સહાપિ સુખેન સહાપિ સોમનસ્સેન બ્યાપન્નચિત્તો હોતિ, બ્યાપાદપચ્ચયા ચ સુખં સોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ; સહાપિ સુખેન સહાપિ સોમનસ્સેન મિચ્છાદિટ્ઠિ હોતિ, મિચ્છાદિટ્ઠિપચ્ચયા ચ સુખં સોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ. સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નસુખં આયતિં દુક્ખવિપાકં.

૪૮૦. ''કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નદુક્ખં આયતિં સુખવિપાકં? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો સહાપિ દુક્ખેન સહાપિ દોમનસ્સેન પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, પાણાતિપાતા વેરમણીપચ્ચયા ચ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ ; સહાપિ દુક્ખેન સહાપિ દોમનસ્સેન અદિન્નાદાના પટિવિરતો હોતિ, અદિન્નાદાના વેરમણીપચ્ચયા ચ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ; સહાપિ દુક્ખેન સહાપિ દોમનસ્સેન કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતો હોતિ, કામેસુમિચ્છાચારા વેરમણીપચ્ચયા ચ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ; સહાપિ દુક્ખેન સહાપિ દોમનસ્સેન મુસાવાદા પટિવિરતો હોતિ, મુસાવાદા વેરમણીપચ્ચયા ચ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ; સહાપિ દુક્ખેન સહાપિ દોમનસ્સેન પિસુણાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ , પિસુણાય વાચાય વેરમણીપચ્ચયા ચ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ ; સહાપિ દુક્ખેન સહાપિ દોમનસ્સેન ફરુસાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ, ફરુસાય વાચાય વેરમણીપચ્ચયા ચ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ; સહાપિ દુક્ખેન સહાપિ દોમનસ્સેન સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતો હોતિ, સમ્ફપ્પલાપા વેરમણીપચ્ચયા ચ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ; સહાપિ દુક્ખેન સહાપિ દોમનસ્સેન અનભિજ્ઝાલુ હોતિ, અનભિજ્ઝાપચ્ચયા ચ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ; સહાપિ દુક્ખેન સહાપિ દોમનસ્સેન અબ્યાપન્નચિત્તો હોતિ, અબ્યાપાદપચ્ચયા ચ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ; સહાપિ દુક્ખેન સહાપિ દોમનસ્સેન સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, સમ્માદિટ્ઠિપચ્ચયા ચ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ. સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નદુક્ખં આયતિં સુખવિપાકં.

૪૮૧. ''કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નસુખઞ્ચેવ આયતિઞ્ચ સુખવિપાકં? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો સહાપિ સુખેન સહાપિ સોમનસ્સેન પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, પાણાતિપાતા વેરમણીપચ્ચયા ચ સુખં સોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ; સહાપિ સુખેન સહાપિ સોમનસ્સેન અદિન્નાદાના પટિવિરતો હોતિ, અદિન્નાદાના વેરમણીપચ્ચયા ચ સુખં સોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ; સહાપિ સુખેન સહાપિ સોમનસ્સેન કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતો હોતિ, કામેસુમિચ્છાચારા વેરમણીપચ્ચયા ચ સુખં સોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ; સહાપિ સુખેન સહાપિ સોમનસ્સેન મુસાવાદા પટિવિરતો હોતિ, મુસાવાદા વેરમણીપચ્ચયા ચ સુખં સોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ; સહાપિ સુખેન સહાપિ સોમનસ્સેન પિસુણાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ, પિસુણાય વાચાય વેરમણીપચ્ચયા ચ સુખં સોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ; સહાપિ સુખેન સહાપિ સોમનસ્સેન ફરુસાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ, ફરુસાય વાચાય વેરમણીપચ્ચયા ચ સુખં સોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ; સહાપિ સુખેન સહાપિ સોમનસ્સેન સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતો હોતિ, સમ્ફપ્પલાપા વેરમણીપચ્ચયા ચ સુખં સોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ; સહાપિ સુખેન સહાપિ સોમનસ્સેન અનભિજ્ઝાલુ હોતિ, અનભિજ્ઝાપચ્ચયા ચ સુખં સોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ; સહાપિ સુખેન સહાપિ સોમનસ્સેન અબ્યાપન્નચિત્તો હોતિ, અબ્યાપાદપચ્ચયા ચ સુખં સોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ; સહાપિ સુખેન સહાપિ સોમનસ્સેન સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ, સમ્માદિટ્ઠિપચ્ચયા ચ સુખં સોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ. સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જતિ. ઇદં, વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નસુખઞ્ચેવ આયતિઞ્ચ સુખવિપાકં. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ ધમ્મસમાદાનાનિ.

૪૮૨. ''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, તિત્તકાલાબુ વિસેન સંસટ્ઠો. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય જીવિતુકામો અમરિતુકામો સુખકામો દુક્ખપ્પટિકૂલો. તમેનં એવં વદેય્યું – 'અમ્ભો પુરિસ, અયં તિત્તકાલાબુ વિસેન સંસટ્ઠો, સચે આકઙ્ખસિ પિવ [પિપ (સી॰ પી॰)]. તસ્સ તે પિવતો [પિપતો (સી॰ પી॰)] ચેવ નચ્છાદેસ્સતિ વણ્ણેનપિ ગન્ધેનપિ રસેનપિ, પિવિત્વા [પીત્વા (સી॰)] ચ પન મરણં વા નિગચ્છસિ મરણમત્તં વા દુક્ખ'ન્તિ. સો તં અપ્પટિસઙ્ખાય પિવેય્ય, નપ્પટિનિસ્સજ્જેય્ય. તસ્સ તં પિવતો ચેવ નચ્છાદેય્ય વણ્ણેનપિ ગન્ધેનપિ રસેનપિ, પિવિત્વા ચ પન મરણં વા નિગચ્છેય્ય મરણમત્તં વા દુક્ખં. તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં ધમ્મસમાદાનં વદામિ, યમિદં ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નદુક્ખઞ્ચેવ આયતિઞ્ચ દુક્ખવિપાકં.

૪૮૩. ''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, આપાનીયકંસો વણ્ણસમ્પન્નો ગન્ધસમ્પન્નો રસસમ્પન્નો. સો ચ ખો વિસેન સંસટ્ઠો. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય જીવિતુકામો અમરિતુકામો સુખકામો દુક્ખપ્પટિકૂલો. તમેનં એવં વદેય્યું – 'અમ્ભો પુરિસ, અયં આપાનીયકંસો વણ્ણસમ્પન્નો ગન્ધસમ્પન્નો રસસમ્પન્નો. સો ચ ખો વિસેન સંસટ્ઠો, સચે આકઙ્ખસિ પિવ. તસ્સ તે પિવતોહિ [પિવતોપિ (ક॰)] ખો છાદેસ્સતિ વણ્ણેનપિ ગન્ધેનપિ રસેનપિ, પિવિત્વા ચ પન મરણં વા નિગચ્છસિ મરણમત્તં વા દુક્ખ'ન્તિ. સો તં અપ્પટિસઙ્ખાય પિવેય્ય, નપ્પટિનિસ્સજ્જેય્ય. તસ્સ તં પિવતોહિ ખો છાદેય્ય વણ્ણેનપિ ગન્ધેનપિ રસેનપિ, પિવિત્વા ચ પન મરણં વા નિગચ્છેય્ય મરણમત્તં વા દુક્ખં. તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં ધમ્મસમાદાનં વદામિ, યમિદં ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નસુખં આયતિં દુક્ખવિપાકં.

૪૮૪. ''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પૂતિમુત્તં નાનાભેસજ્જેહિ સંસટ્ઠં. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય પણ્ડુકરોગી. તમેનં એવં વદેય્યું – 'અમ્ભો પુરિસ, ઇદં પૂતિમુત્તં નાનાભેસજ્જેહિ સંસટ્ઠં, સચે આકઙ્ખસિ પિવ. તસ્સ તે પિવતોહિ ખો નચ્છાદેસ્સતિ વણ્ણેનપિ ગન્ધેનપિ રસેનપિ, પિવિત્વા ચ પન સુખી ભવિસ્સસી'તિ. સો તં પટિસઙ્ખાય પિવેય્ય, નપ્પટિનિસ્સજ્જેય્ય. તસ્સ તં પિવતોહિ ખો નચ્છાદેય્ય વણ્ણેનપિ ગન્ધેનપિ રસેનપિ, પિવિત્વા ચ પન સુખી અસ્સ. તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં ધમ્મસમાદાનં વદામિ, યમિદં ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નદુક્ખં આયતિં સુખવિપાકં.

૪૮૫. ''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, દધિ ચ મધુ ચ સપ્પિ ચ ફાણિતઞ્ચ એકજ્ઝં સંસટ્ઠં. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય લોહિતપક્ખન્દિકો. તમેનં એવં વદેય્યું – 'અમ્ભો પુરિસ, ઇદં દધિં ચ મધું ચ સપ્પિં ચ ફાણિતઞ્ચ એકજ્ઝં સંસટ્ઠં, સચે આકઙ્ખસિ પિવ. તસ્સ તે પિવતો ચેવ છાદેસ્સતિ વણ્ણેનપિ ગન્ધેનપિ રસેનપિ, પિવિત્વા ચ પન સુખી ભવિસ્સસી'તિ. સો તં પટિસઙ્ખાય પિવેય્ય, નપ્પટિનિસ્સજ્જેય્ય. તસ્સ તં પિવતો ચેવ છાદેય્ય વણ્ણેનપિ ગન્ધેનપિ રસેનપિ, પિવિત્વા ચ પન સુખી અસ્સ. તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં ધમ્મસમાદાનં વદામિ, યમિદં ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નસુખઞ્ચેવ આયતિઞ્ચ સુખવિપાકં.

૪૮૬. ''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, વસ્સાનં પચ્છિમે માસે સરદસમયે વિદ્ધે વિગતવલાહકે દેવે આદિચ્ચો નભં અબ્ભુસ્સક્કમાનો સબ્બં આકાસગતં તમગતં અભિવિહચ્ચ ભાસતે ચ તપતે ચ વિરોચતે ચ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, યમિદં ધમ્મસમાદાનં પચ્ચુપ્પન્નસુખઞ્ચેવ આયતિઞ્ચ સુખવિપાકં તદઞ્ઞે પુથુસમણબ્રાહ્મણપરપ્પવાદે અભિવિહચ્ચ ભાસતે ચ તપતે ચ વિરોચતે ચા''તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

મહાધમ્મસમાદાનસુત્તં નિટ્ઠિતં છટ્ઠં.

૭. વીમંસકસુત્તં

૪૮૭. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ભિક્ખવો’’તિ. ‘‘ભદન્તે’’તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ – ‘‘વીમંસકેન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના પરસ્સ ચેતોપરિયાયં અજાનન્તેન [આજાનન્તેન (પી॰ ક॰), અજાનન્તેન કિન્તિ (?)] તથાગતે સમન્નેસના કાતબ્બા ‘સમ્માસમ્બુદ્ધો વા નો વા’ ઇતિ વિઞ્ઞાણાયા’’તિ. ‘‘ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા, ભગવંનેત્તિકા ભગવંપટિસરણા; સાધુ વત, ભન્તે, ભગવન્તંયેવ પટિભાતુ એતસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થો; ભગવતો સુત્વા ભિક્ખૂ ધારેસ્સન્તી’’તિ. ‘‘તેન હિ, ભિક્ખવે, સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ, ભાસિસ્સામી’’તિ . ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

૪૮૮. ‘‘વીમંસકેન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના પરસ્સ ચેતોપરિયાયં અજાનન્તેન દ્વીસુ ધમ્મેસુ તથાગતો સમન્નેસિતબ્બો ચક્ખુસોતવિઞ્ઞેય્યેસુ ધમ્મેસુ – ‘યે સંકિલિટ્ઠા ચક્ખુસોતવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા, સંવિજ્જન્તિ વા તે તથાગતસ્સ નો વા’તિ? તમેનં સમન્નેસમાનો એવં જાનાતિ – ‘યે સંકિલિટ્ઠા ચક્ખુસોતવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા, ન તે તથાગતસ્સ સંવિજ્જન્તી’તિ.

‘‘યતો નં સમન્નેસમાનો એવં જાનાતિ – ‘યે સંકિલિટ્ઠા ચક્ખુસોતવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા, ન તે તથાગતસ્સ સંવિજ્જન્તી’તિ, તતો નં ઉત્તરિં સમન્નેસતિ – ‘યે વીતિમિસ્સા ચક્ખુસોતવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા, સંવિજ્જન્તિ વા તે તથાગતસ્સ નો વા’તિ? તમેનં સમન્નેસમાનો એવં જાનાતિ – ‘યે વીતિમિસ્સા ચક્ખુસોતવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા, ન તે તથાગતસ્સ સંવિજ્જન્તી’તિ.

‘‘યતો નં સમન્નેસમાનો એવં જાનાતિ – ‘યે વીતિમિસ્સા ચક્ખુસોતવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા, ન તે તથાગતસ્સ સંવિજ્જન્તી’તિ, તતો નં ઉત્તરિં સમન્નેસતિ – ‘યે વોદાતા ચક્ખુસોતવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા, સંવિજ્જન્તિ વા તે તથાગતસ્સ નો વા’તિ? તમેનં સમન્નેસમાનો એવં જાનાતિ – ‘યે વોદાતા ચક્ખુસોતવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા, સંવિજ્જન્તિ તે તથાગતસ્સા’તિ.

‘‘યતો નં સમન્નેસમાનો એવં જાનાતિ – ‘યે વોદાતા ચક્ખુસોતવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા, સંવિજ્જન્તિ તે તથાગતસ્સા’તિ, તતો નં ઉત્તરિં સમન્નેસતિ – ‘દીઘરત્તં સમાપન્નો અયમાયસ્મા ઇમં કુસલં ધમ્મં, ઉદાહુ ઇત્તરસમાપન્નો’તિ? તમેનં સમન્નેસમાનો એવં જાનાતિ – ‘દીઘરત્તં સમાપન્નો અયમાયસ્મા ઇમં કુસલં ધમ્મં, નાયમાયસ્મા ઇત્તરસમાપન્નો’તિ.

‘‘યતો નં સમન્નેસમાનો એવં જાનાતિ – ‘દીઘરત્તં સમાપન્નો અયમાયસ્મા ઇમં કુસલં ધમ્મં, નાયમાયસ્મા ઇત્તરસમાપન્નો’તિ, તતો નં ઉત્તરિં સમન્નેસતિ – ‘ઞત્તજ્ઝાપન્નો અયમાયસ્મા ભિક્ખુ યસપ્પત્તો, સંવિજ્જન્તસ્સ ઇધેકચ્ચે આદીનવા’તિ? ન તાવ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ઇધેકચ્ચે આદીનવા સંવિજ્જન્તિ યાવ ન ઞત્તજ્ઝાપન્નો હોતિ યસપ્પત્તો. યતો ચ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઞત્તજ્ઝાપન્નો હોતિ યસપ્પત્તો , અથસ્સ ઇધેકચ્ચે આદીનવા સંવિજ્જન્તિ. તમેનં સમન્નેસમાનો એવં જાનાતિ – ‘ઞત્તજ્ઝાપન્નો અયમાયસ્મા ભિક્ખુ યસપ્પત્તો, નાસ્સ ઇધેકચ્ચે આદીનવા સંવિજ્જન્તી’તિ.

“યતો નં સમન્નેસમાનો એવં જાનાતિ – ‘ઝત્તજ્ઝાપન્નો અયમાયસ્મા ભિક્ખુ યસપ્પત્તો, નાસ્સ ઇધેકચ્ચે આદીનવા સંવિજ્જન્તી’તિ, તતો નં ઉત્તરિં સમન્નેસતિ – ‘અભયૂપરતો અયમાયસ્મા, નાયમાયસ્મા ભયૂપરતો; વીતરાગત્તા કામે ન સેવતિ ખયા રાગસ્સા’તિ? તમેનં સમન્નેસમાનો એવં જાનાતિ – ‘અભયૂપરતો અયમાયસ્મા, નાયમાયસ્મા ભયૂપરતો; વીતરાગત્તા કામે ન સેવતિ ખયા રાગસ્સા’તિ. તઞ્ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખું પરે એવં પુચ્છેય્યું – ‘કે પનાયસ્મતો આકારા, કે અન્વયા, યેનાયસ્મા એવં વદેસિ – અભયૂપરતો અયમાયસ્મા, નાયમાયસ્મા ભયૂપરતો; વીતરાગત્તા કામે ન સેવતિ ખયા રાગસ્સા’તિ. સમ્મા બ્યાકરમાનો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવં બ્યાકરેય્ય – ‘તથા હિ પન અયમાયસ્મા સઙ્ઘે વા વિહરન્તો એકો વા વિહરન્તો, યે ચ તત્થ સુગતા યે ચ તત્થ દુગ્ગતા, યે ચ તત્થ ગણમનુસાસન્તિ, યે ચ ઇધેકચ્ચે આમિસેસુ સંદિસ્સન્તિ, યે ચ ઇધેકચ્ચે આમિસેન અનુપલિત્તા, નાયમાયસ્મા તં તેન અવજાનાતિ . સમ્મુખા ખો પન મેતં ભગવતો સુતં સમ્મુખા પટિગ્ગહિતં – અભયૂપરતોહમસ્મિ, નાહમસ્મિ ભયૂપરતો, વીતરાગત્તા કામે ન સેવામિ ખયા રાગસ્સા’તિ.

૪૮૯. “તત્ર , ભિક્ખવે, તથાગતોવ ઉત્તરિં પટિપુચ્છિતબ્બો – ‘યે સંકિલિટ્ઠા ચક્ખુસોતવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા, સંવિજ્જન્તિ વા તે તથાગતસ્સ નો વા’તિ? બ્યાકરમાનો, ભિક્ખવે, તથાગતો એવં બ્યાકરેય્ય – ‘યે સંકિલિટ્ઠા ચક્ખુસોતવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા, ન તે તથાગતસ્સ સંવિજ્જન્તી’”તિ.

“યે વીતિમિસ્સા ચક્ખુસોતવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા, સંવિજ્જન્તિ વા તે તથાગતસ્સ નો વાતિ? બ્યાકરમાનો, ભિક્ખવે, તથાગતો એવં બ્યાકરેય્ય – ‘યે વીતિમિસ્સા ચક્ખુસોતવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા, ન તે તથાગતસ્સ સંવિજ્જન્તી’તિ.

“યે વોદાતા ચક્ખુસોતવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા, સંવિજ્જન્તિ વા તે તથાગતસ્સ નો વાતિ? બ્યાકરમાનો, ભિક્ખવે, તથાગતો એવં બ્યાકરેય્ય – ‘યે વોદાતા ચક્ખુસોતવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા, સંવિજ્જન્તિ તે તથાગતસ્સ; એતંપથોહમસ્મિ, એતંગોચરો [એતપથોહમસ્મિ એતગોચરો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)], નો ચ તેન તમ્મયો’તિ.

“એવંવાદિં ખો, ભિક્ખવે, સત્થારં અરહતિ સાવકો ઉપસઙ્કમિતું ધમ્મસ્સવનાય. તસ્સ સત્થા ધમ્મં દેસેતિ ઉત્તરુત્તરિં પણીતપણીતં કણ્હસુક્કસપ્પટિભાગં. યથા યથા ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો સત્થા ધમ્મં દેસેતિ ઉત્તરુત્તરિં પણીતપણીતં કણ્હસુક્કસપ્પટિભાગં તથા તથા સો તસ્મિં ધમ્મે અભિઞ્ઞાય ઇધેકચ્ચં ધમ્મં ધમ્મેસુ નિટ્ઠં ગચ્છતિ, સત્થરિ પસીદતિ – ‘સમ્માસમ્બુદ્ધો ભગવા, સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો, સુપ્પટિપન્નો સઙ્ઘો’તિ. તઞ્ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખું પરે એવં પુચ્છેય્યું – ‘કે પનાયસ્મતો આકારા, કે અન્વયા, યેનાયસ્મા એવં વદેસિ – સમ્માસમ્બુદ્ધો ભગવા , સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો, સુપ્પટિપન્નો સઙ્ઘો’તિ? સમ્મા બ્યાકરમાનો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવં બ્યાકરેય્ય – ‘ઇધાહં, આવુસો, યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિં ધમ્મસ્સવનાય. તસ્સ મે ભગવા ધમ્મં દેસેતિ ઉત્તરુત્તરિં પણીતપણીતં કણ્હસુક્કસપ્પટિભાગં. યથા યથા મે, આવુસો , ભગવા ધમ્મં દેસેતિ ઉત્તરુત્તરિં પણીતપણીતં કણ્હસુક્કસપ્પટિભાગં તથા તથાહં તસ્મિં ધમ્મે અભિઞ્ઞાય ઇધેકચ્ચં ધમ્મં ધમ્મેસુ નિટ્ઠમગમં, સત્થરિ પસીદિં – સમ્માસમ્બુદ્ધો ભગવા, સ્વાક્ખાતો ભગવતા, ધમ્મો, સુપ્પટિપન્નો સઙ્ઘો’તિ.

૪૯૦. “યસ્સ કસ્સચિ, ભિક્ખવે, ઇમેહિ આકારેહિ ઇમેહિ પદેહિ ઇમેહિ બ્યઞ્જનેહિ તથાગતે સદ્ધા નિવિટ્ઠા હોતિ મૂલજાતા પતિટ્ઠિતા, અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, આકારવતી સદ્ધા દસ્સનમૂલિકા, દળ્હા; અસંહારિયા સમણેન વા

બ્રાહ્મણેન વા દેવેન વા મારેન વા બ્રહ્મુના વા કેનચિ વા લોકસ્મિં. એવં ખો, ભિક્ખવે, તથાગતે ધમ્મસમન્નેસના હોતિ. એવઞ્ચ પન તથાગતો ધમ્મતાસુસમન્નિટ્ઠો હોતી''તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

વીમંસકસુત્તં નિટ્ઠિતં સત્તમં.

૮. કોસમ્બિયસુત્તં

૪૯૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા કોસમ્બિયં વિહરતિ ઘોસિતારામે. તેન ખો પન સમયેન કોસમ્બિયં ભિક્ખૂ ભણ્ડનજાતા કલહજાતા વિવાદાપન્ના અઞ્ઞમઞ્ઞં મુખસત્તીહિ વિતુદન્તા વિહરન્તિ. તે ન ચેવ અઞ્ઞમઞ્ઞં સઞ્ઞાપેન્તિ ન ચ સઞ્ઞત્તિં ઉપેન્તિ, ન ચ અઞ્ઞમઞ્ઞં નિજ્ઝાપેન્તિ, ન ચ નિજ્ઝત્તિં ઉપેન્તિ. અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''ઇધ, ભન્તે, કોસમ્બિયં ભિક્ખૂ ભણ્ડનજાતા કલહજાતા વિવાદાપન્ના અઞ્ઞમઞ્ઞં મુખસત્તીહિ વિતુદન્તા વિહરન્તિ, તે ન ચેવ અઞ્ઞમઞ્ઞં સઞ્ઞાપેન્તિ, ન ચ સઞ્ઞત્તિં ઉપેન્તિ, ન ચ અઞ્ઞમઞ્ઞં નિજ્ઝાપેન્તિ, ન ચ નિજ્ઝત્તિં ઉપેન્તી''તિ.

અથ ખો ભગવા અઞ્ઞતરં ભિક્ખું આમન્તેસિ – ''એહિ ત્વં, ભિક્ખુ, મમ વચનેન તે ભિક્ખૂ આમન્તેહિ – 'સત્થા વો આયસ્મન્તે આમન્તેતી'''તિ. ''એવં , ભન્તે''તિ ખો સો ભિક્ખુ ભગવતો પટિસ્સુત્વા યેન તે ભિક્ખૂ તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા તે ભિક્ખૂ એતદવોચ – ''સત્થા આયસ્મન્તે આમન્તેતી''તિ. ''એવમાવુસો''તિ ખો તે ભિક્ખૂ તસ્સ ભિક્ખુનો પટિસ્સુત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ને ખો તે ભિક્ખૂ ભગવા એતદવોચ – ''સચ્ચં કિર તુમ્હે, ભિક્ખવે, ભણ્ડનજાતા કલહજાતા વિવાદાપન્ના અઞ્ઞમઞ્ઞં મુખસત્તીહિ વિતુદન્તા વિહરથ, તે ન ચેવ અઞ્ઞમઞ્ઞં સઞ્ઞાપેથ, ન ચ સઞ્ઞત્તિં ઉપેથ, ન ચ અઞ્ઞમઞ્ઞં નિજ્ઝાપેથ, ન ચ નિજ્ઝત્તિં ઉપેથા''તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, યસ્મિં તુમ્હે સમયે ભણ્ડનજાતા કલહજાતા વિવાદાપન્ના અઞ્ઞમઞ્ઞં મુખસત્તીહિ વિતુદન્તા વિહરથ, અપિ નુ તુમ્હાકં તસ્મિં સમયે મેત્તં કાયકમ્મં પચ્ચુપટ્ઠિતં હોતિ સબ્રહ્મચારીસુ આવિ ચેવ રહો ચ, મેત્તં વચીકમ્મં... પે॰... મેત્તં મનોકમ્મં પચ્ચુપટ્ઠિતં હોતિ સબ્રહ્મચારીસુ આવિ ચેવ રહો ચા''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''ઇતિ કિર, ભિક્ખવે, યસ્મિં તુમ્હે સમયે ભણ્ડનજાતા કલહજાતા વિવાદાપન્ના અઞ્ઞમઞ્ઞં મુખસત્તીહિ વિતુદન્તા વિહરથ, નેવ તુમ્હાકં તસ્મિં સમયે મેત્તં કાયકમ્મં પચ્ચુપટ્ઠિતં હોતિ સબ્રહ્મચારીસુ આવિ ચેવ રહો ચ, ન મેત્તં વચીકમ્મં...પે॰... ન મેત્તં મનોકમ્મં પચ્ચુપટ્ઠિતં હોતિ સબ્રહ્મચારીસુ આવિ ચેવ રહો ચ. અથ કિઞ્ચરહિ તુમ્હે, મોઘપુરિસા, કિં જાનન્તા કિં પસ્સન્તા ભણ્ડનજાતા કલહજાતા વિવાદાપન્ના અઞ્ઞમઞ્ઞં મુખસત્તીહિ વિતુદન્તા વિહરથ, તે ન ચેવ અઞ્ઞમઞ્ઞં સઞ્ઞાપેથ, ન ચ સઞ્ઞત્તિં ઉપેથ, ન ચ અઞ્ઞમઞ્ઞં નિજ્ઝાપેથ, ન ચ નિજ્ઝત્તિં ઉપેથ ? તઞ્હિ તુમ્હાકં, મોઘપુરિસા, ભવિસ્સતિ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાયા''તિ.

૪૯૨. અથ ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''છયિમે, ભિક્ખવે, ધમ્મા સારણીયા પિયકરણા ગરુકરણા સઙ્ગહાય અવિવાદાય સામગ્ગિયા એકીભાવાય સંવત્તન્તિ. કતમે છ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો મેત્તં કાયકમ્મં પચ્ચુપટ્ઠિતં હોતિ સબ્રહ્મચારીસુ આવિ ચેવ રહો ચ. અયમ્પિ ધમ્મો સારણીયો પિયકરણો ગરુકરણો સઙ્ગહાય અવિવાદાય સામગ્ગિયા એકીભાવાય સંવત્તતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો મેત્તં વચીકમ્મં પચ્ચુપટ્ઠિતં હોતિ સબ્રહ્મચારીસુ આવિ ચેવ રહો ચ. અયમ્પિ ધમ્મો સારણીયો પિયકરણો ગરુકરણો સઙ્ગહાય અવિવાદાય સામગ્ગિયા એકિભાવાય સંવત્તતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો મેત્તં મનોકમ્મં પચ્ચુપટ્ઠિતં હોતિ સબ્રહ્મચારીસુ આવિ ચેવ રહો ચ. અયમ્પિ ધમ્મો સારણીયો પિયકરણો ગરુકરણો સઙ્ગહાય અવિવાદાય સામગ્ગિયા એકીભાવાય સંવત્તતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યે તે લાભા ધમ્મિકા ધમ્મલદ્ધા અન્તમસો પત્તપરિયાપન્નમત્તમ્પિ, તથારૂપેહિ લાભેહિ અપ્પટિવિભત્તભોગી હોતિ સીલવન્તેહિ સબ્રહ્મચારીહિ સાધારણભોગી. અયમ્પિ ધમ્મો સારણીયો પિયકરણો ગરુકરણો સઙ્ગહાય અવિવાદાય સામગ્ગિયા એકીભાવાય સંવત્તતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યાનિ તાનિ સીલાનિ અખણ્ડાનિ અચ્છિદ્દાનિ અસબલાનિ અકમ્માસાનિ ભુજિસ્સાનિ વિઞ્ઞુપ્પસત્થાનિ અપરામટ્ઠાનિ સમાધિસંવત્તનિકાનિ તથારૂપેસુ સીલેસુ સીલસામઞ્ઞગતો વિહરતિ સબ્રહ્મચારીહિ આવિ ચેવ રહો ચ. અયમ્પિ ધમ્મો સારણીયો પિયકરણો ગરુકરણો સઙ્ગહાય અવિવાદાય સામગ્ગિયા એકીભાવાય સંવત્તતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યાયં દિટ્ઠિ અરિયા નિય્યાનિકા નિય્યાતિ તક્કરસ્સ સમ્મા દુક્ખક્ખયાય તથારૂપાય દિટ્ઠિયા દિટ્ઠિસામઞ્ઞગતો વિહરતિ સબ્રહ્મચારીહિ આવિ ચેવ રહો ચ. અયમ્પિ ધમ્મો સારણીયો પિયકરણો ગરુકરણો સઙ્ગહાય અવિવાદાય સામગ્ગિયા એકીભાવાય સંવત્તતિ.

‘‘ઇમે ખો, ભિક્ખવે, છ સારણીયા ધમ્મા પિયકરણા ગરુકરણા સઙ્ગહાય અવિવાદાય સામગ્ગિયા એકીભાવાય સંવત્તન્તિ. ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, છન્નં સારણીયાનં ધમ્માનં એતં અગ્ગં એતં સઙ્ગાહિકં [સઙ્ગાહકં (?)] એતં સઙ્ઘાટનિકં – યદિદં યાયં દિટ્ઠિ અરિયા નિય્યાનિકા નિય્યાતિ તક્કરસ્સ સમ્મા દુક્ખક્ખયાય. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, કૂટાગારસ્સ એતં અગ્ગં એતં સઙ્ગાહિકં એતં સઙ્ઘાટનિકં યદિદં કૂટં; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે , ઇમેસં છન્નં સારણીયાનં ધમ્માનં એતં અગ્ગં એતં સઙ્ગાહિકં એતં સઙ્ઘાટનિકં યદિદં યાયં દિટ્ઠિ અરિયા નિય્યાનિકા નિય્યાતિ તક્કરસ્સ સમ્મા દુક્ખક્ખયાય.

૪૯૩. ‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, યાયં દિટ્ઠિ અરિયા નિય્યાનિકા નિય્યાતિ તક્કરસ્સ સમ્મા દુક્ખક્ખયાય? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અરઞ્ઞગતો વા રુક્ખમૂલગતો વા સુઞ્ઞાગારગતો વા ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘અત્થિ નુ ખો મે તં પરિયુટ્ઠાનં અજ્ઝત્તં અપ્પહીનં, યેનાહં પરિયુટ્ઠાનેન પરિયુટ્ઠિતચિત્તો યથાભૂતં નપ્પજાનેય્યં ન પસ્સેય્ય’ન્તિ? સચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કામરાગપરિયુટ્ઠિતો હોતિ, પરિયુટ્ઠિતચિત્તોવ હોતિ. સચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ બ્યાપાદપરિયુટ્ઠિતો હોતિ, પરિયુટ્ઠિતચિત્તોવ હોતિ. સચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ થીનમિદ્ધપરિયુટ્ઠિતો હોતિ, પરિયુટ્ઠિતચિત્તોવ હોતિ. સચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચપરિયુટ્ઠિતો હોતિ, પરિયુટ્ઠિતચિત્તોવ હોતિ. સચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વિચિકિચ્છાપરિયુટ્ઠિતો હોતિ, પરિયુટ્ઠિતચિત્તોવ હોતિ. સચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઇધલોકચિન્તાય પસુતો હોતિ, પરિયુટ્ઠિતચિત્તોવ હોતિ. સચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પરલોકચિન્તાય પસુતો હોતિ, પરિયુટ્ઠિતચિત્તોવ હોતિ. સચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ભણ્ડનજાતો કલહજાતો વિવાદાપન્નો અઞ્ઞમઞ્ઞં મુખસત્તીહિ વિતુદન્તો વિહરતિ, પરિયુટ્ઠિતચિત્તોવ હોતિ . સો એવં પજાનાતિ – ‘નત્થિ ખો મે તં પરિયુટ્ઠાનં અજ્ઝત્તં અપ્પહીનં, યેનાહં પરિયુટ્ઠાનેન પરિયુટ્ઠિતચિત્તો યથાભૂતં નપ્પજાનેય્યં ન પસ્સેય્યં. સુપ્પણિહિતં મે માનસં સચ્ચાનં બોધાયા’તિ. ઇદમસ્સ પઠમં ઞાણં અધિગતં હોતિ અરિયં લોકુત્તરં અસાધારણં પુથુજ્જનેહિ.

૪૯૪. ‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘ઇમં નુ ખો અહં દિટ્ઠિં આસેવન્તો ભાવેન્તો બહુલીકરોન્તો લભામિ પચ્ચત્તં સમથં, લભામિ પચ્ચત્તં નિબ્બુતિ’ન્તિ? સો એવં પજાનાતિ – ‘ઇમં ખો અહં દિટ્ઠિં આસેવન્તો ભાવેન્તો બહુલીકરોન્તો લભામિ પચ્ચત્તં સમથં, લભામિ પચ્ચત્તં નિબ્બુતિ’ન્તિ. ઇદમસ્સ દુતિયં ઞાણં અધિગતં હોતિ અરિયં લોકુત્તરં અસાધારણં પુથુજ્જનેહિ.

૪૯૫. ‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘યથા રૂપાયાહં દિટ્ઠિયા સમન્નાગતો, અત્થિ નુ ખો ઇતો બહિદ્ધા અઞ્ઞો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા તથારૂપાય દિટ્ઠિયા સમન્નાગતો’તિ? સો એવં પજાનાતિ – ‘યથારૂપાયાહં દિટ્ઠિયા સમન્નાગતો, નત્થિ ઇતો બહિદ્ધા અઞ્ઞો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા તથારૂપાય દિટ્ઠિયા સમન્નાગતો’તિ. ઇદમસ્સ તતિયં ઞાણં અધિગતં હોતિ અરિયં લોકુત્તરં અસાધારણં પુથુજ્જનેહિ.

૪૯૬. ‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘યથારૂપાય ધમ્મતાય દિટ્ઠિસમ્પન્નો પુગ્ગલો સમન્નાગતો, અહમ્પિ તથારૂપાય ધમ્મતાય સમન્નાગતો’તિ. કથંરૂપાય ચ, ભિક્ખવે, ધમ્મતાય દિટ્ઠિસમ્પન્નો પુગ્ગલો સમન્નાગતો? ધમ્મતા એસા, ભિક્ખવે, દિટ્ઠિસમ્પન્નસ્સ પુગ્ગલસ્સ – ‘કિઞ્ચાપિ તથારૂપિં આપત્તિં આપજ્જતિ, યથારૂપાય આપત્તિયા વુટ્ઠાનં પઞ્ઞાયતિ, અથ ખો નં ખિપ્પમેવ સત્થરિ વા વિઞ્ઞૂસુ વા સબ્રહ્મચારીસુ દેસેતિ વિવરતિ ઉત્તાનીકરોતિ; દેસેત્વા વિવરિત્વા ઉત્તાનીકત્વા આયતિં સંવરં આપજ્જતિ’. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, દહરો કુમારો મન્દો ઉત્તાનસેય્યકો હત્થેન વા પાદેન વા અઙ્ગારં અક્કમિત્વા ખિપ્પમેવ પટિસંહરતિ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ધમ્મતા એસા દિટ્ઠિસમ્પન્નસ્સ પુગ્ગલસ્સ – ‘કિઞ્ચાપિ તથારૂપિં આપત્તિં આપજ્જતિ યથારૂપાય આપત્તિયા વુટ્ઠાનં પઞ્ઞાયતિ, અથ ખો નં ખિપ્પમેવ સત્થરિ વા વિઞ્ઞૂસુ વા સબ્રહ્મચારીસુ દેસેતિ વિવરતિ ઉત્તાનીકરોતિ; દેસેત્વા વિવરિત્વા ઉત્તાનીકત્વા આયતિં સંવરં આપજ્જતિ’. સો એવં પજાનાતિ – ‘યથારૂપાય ધમ્મતાય દિટ્ઠિસમ્પન્નો પુગ્ગલો સમન્નાગતો, અહમ્પિ તથારૂપાય ધમ્મતાય સમન્નાગતો’તિ. ઇદમસ્સ ચતુત્થં ઞાણં અધિગતં હોતિ અરિયં લોકુત્તરં અસાધારણં પુથુજ્જનેહિ.

૪૯૭. ‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘યથારૂપાય ધમ્મતાય દિટ્ઠિસમ્પન્નો પુગ્ગલો સમન્નાગતો, અહમ્પિ તથારૂપાય ધમ્મતાય સમન્નાગતો’તિ. કથંરૂપાય ચ, ભિક્ખવે, ધમ્મતાય દિટ્ઠિસમ્પન્નો પુગ્ગલો સમન્નાગતો? ધમ્મતા એસા, ભિક્ખવે, દિટ્ઠિસમ્પન્નસ્સ પુગ્ગલસ્સ – ‘કિઞ્ચાપિ યાનિ તાનિ સબ્રહ્મચારીનં ઉચ્ચાવચાનિ કિંકરણીયાનિ તત્થ ઉસ્સુક્કં આપન્નો હોતિ, અથ ખ્વાસ્સ તિબ્બાપેક્ખા હોતિ અધિસીલસિક્ખાય અધિચિત્તસિક્ખાય અધિપઞ્ઞાસિક્ખાય’. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ગાવી તરુણવચ્છા થમ્બઞ્ચ આલુમ્પતિ વચ્છકઞ્ચ અપચિનતિ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે , ધમ્મતા એસા દિટ્ઠિસમ્પન્નસ્સ પુગ્ગલસ્સ – ‘કિઞ્ચાપિ યાનિ તાનિ સબ્રહ્મચારીનં ઉચ્ચાવચાનિ કિંકરણીયાનિ તત્થ ઉસ્સુક્કં આપન્નો હોતિ, અથ ખ્વાસ્સ તિબ્બાપેક્ખા હોતિ અધિસીલસિક્ખાય અધિચિત્તસિક્ખાય અધિપઞ્ઞાસિક્ખાય’. સો એવં પજાનાતિ – ‘યથારૂપાય ધમ્મતાય દિટ્ઠિસમ્પન્નો પુગ્ગલો સમન્નાગતો, અહમ્પિ તથારૂપાય ધમ્મતાય સમન્નાગતો’તિ. ઇદમસ્સ પઞ્ચમં ઞાણં અધિગતં હોતિ અરિયં લોકુત્તરં અસાધારણં પુથુજ્જનેહિ.

૪૯૮. ‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘યથારૂપાય બલતાય દિટ્ઠિસમ્પન્નો પુગ્ગલો સમન્નાગતો, અહમ્પિ તથારૂપાય બલતાય સમન્નાગતો’તિ. કથંરૂપાય ચ, ભિક્ખવે, બલતાય દિટ્ઠિસમ્પન્નો પુગ્ગલો સમન્નાગતો? બલતા એસા, ભિક્ખવે, દિટ્ઠિસમ્પન્નસ્સ પુગ્ગલસ્સ યં તથાગતપ્પવેદિતે ધમ્મવિનયે દેસિયમાને અટ્ઠિંકત્વા મનસિકત્વા સબ્બચેતસા [સબ્બચેતસો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰), સબ્બં ચેતસા (ક॰)]

સમન્નાહરિત્વા ઓહિતસોતો ધમ્મં સુણાતિ. સો એવં પજાનાતિ – ‘યથારૂપાય બલતાય દિટ્ઠિસમ્પન્નો પુગ્ગલો સમન્નાગતો, અહમ્પિ તથારૂપાય બલતાય સમન્નાગતો’તિ. ઇદમસ્સ છટ્ઠં ઞાણં અધિગતં હોતિ અરિયં લોકુત્તરં અસાધારણં પુથુજ્જનેહિ.

૪૯૯. ‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘યથારૂપાય બલતાય દિટ્ઠિસમ્પન્નો પુગ્ગલો સમન્નાગતો, અહમ્પિ તથારૂપાય બલતાય સમન્નાગતો’તિ. કથંરૂપાય ચ, ભિક્ખવે, બલતાય દિટ્ઠિસમ્પન્નો પુગ્ગલો સમન્નાગતો? બલતા એસા, ભિક્ખવે, દિટ્ઠિસમ્પન્નસ્સ પુગ્ગલસ્સ યં તથાગતપ્પવેદિતે ધમ્મવિનયે દેસિયમાને લભતિ અત્થવેદં, લભતિ ધમ્મવેદં, લભતિ ધમ્મૂપસંહિતં પામોજ્જં. સો એવં પજાનાતિ – ‘યથારૂપાય બલતાય દિટ્ઠિસમ્પન્નો પુગ્ગલો સમન્નાગતો, અહમ્પિ તથારૂપાય બલતાય સમન્નાગતો’તિ. ઇદમસ્સ સત્તમં ઞાણં અધિગતં હોતિ અરિયં લોકુત્તરં અસાધારણં પુથુજ્જનેહિ.

૫૦૦. ‘‘એવં સત્તઙ્ગસમન્નાગતસ્સ ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકસ્સ ધમ્મતા સુસમન્નિટ્ઠા હોતિ સોતાપત્તિફલસચ્છિકિરિયાય. એવં સત્તઙ્ગસમન્નાગતો ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો સોતાપત્તિફલસમન્નાગતો હોતી’’તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

કોસમ્બિયસુત્તં નિટ્ઠિતં અટ્ઠમં.

૯. બ્રહ્મનિમન્તનિકસુત્તં

૫૦૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ભિક્ખવો’’તિ. ‘‘ભદન્તે’’તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘એકમિદાહં, ભિક્ખવે, સમયં ઉક્કટ્ઠાયં વિહરામિ સુભગવને સાલરાજમૂલે. તેન ખો પન, ભિક્ખવે, સમયેન બકસ્સ બ્રહ્મુનો એવરૂપં પાપકં દિટ્ઠિગતં ઉપ્પન્નં હોતિ – ‘ઇદં નિચ્ચં, ઇદં ધુવં, ઇદં સસ્સતં, ઇદં કેવલં, ઇદં અચવનધમ્મં, ઇદઞ્હિ ન જાયતિ ન જીયતિ ન મીયતિ ન ચવતિ ન ઉપપજ્જતિ, ઇતો ચ પનઞ્ઞં ઉત્તરિ નિસ્સરણં નત્થી’તિ. અથ ખ્વાહં, ભિક્ખવે, બકસ્સ બ્રહ્મુનો ચેતસા ચેતોપરિવિતક્કમઞ્ઞાય – સેય્યથાપિ નામ બલવા પુરિસો સમિઞ્જિતં વા બાહં પસારેય્ય, પસારિતં વા બાહં સમિઞ્જેય્ય, એવમેવ – ઉક્કટ્ઠાયં સુભગવને સાલરાજમૂલે અન્તરહિતો તસ્મિં બ્રહ્મલોકે પાતુરહોસિં. અદ્દસા ખો મં, ભિક્ખવે, બકો બ્રહ્મા દૂરતોવ આગચ્છન્તં; દિસ્વાન મં એતદવોચ – ‘એહિ ખો, મારિસ, સ્વાગતં, મારિસ! ચિરસ્સં ખો, મારિસ, ઇમં પરિયાયમકાસિ યદિદં ઇધાગમનાય. ઇદઞ્હિ, મારિસ, નિચ્ચં, ઇદં ધુવં, ઇદં સસ્સતં, ઇદં કેવલં, ઇદં અચવનધમ્મં, ઇદઞ્હિ ન જાયતિ ન જીયતિ ન મીયતિ ન ચવતિ ન ઉપપજ્જતિ. ઇતો ચ પનઞ્ઞં ઉત્તરિ નિસ્સરણં નત્થી’’’તિ.

એવં વુત્તે, અહં, ભિક્ખવે, બકં બ્રહ્માનં એતદવોચં – ‘‘અવિજ્જાગતો વત, ભો, બકો બ્રહ્મા; અવિજ્જાગતો વત, ભો, બકો બ્રહ્મા; યત્ર હિ નામ અનિચ્ચંયેવ સમાનં નિચ્ચન્તિ વક્ખતિ, અદ્ધુવંયેવ સમાનં ધુવન્તિ વક્ખતિ, અસસ્સતંયેવ સમાનં સસ્સતન્તિ વક્ખતિ, અકેવલંયેવ સમાનં કેવલન્તિ વક્ખતિ, ચવનધમ્મંયેવ સમાનં અચવનધમ્મન્તિ વક્ખતિ; યત્થ ચ પન જાયતિ જીયતિ મીયતિ ચવતિ ઉપપજ્જતિ તઞ્ચ વક્ખતિ – ‘ઇદઞ્હિ ન

જાયતિ ન જીયતિ ન મીયતિ ન ચવતિ ન ઉપપજ્જતી'તિ; સન્તઞ્ચ પનઞ્ઞં ઉત્તરિ નિસ્સરણં 'નત્થઞ્ઞં ઉત્તરિ નિસ્સરણ'ન્તિ વક્ખતી''તિ.

૫૦૨. ''અથ ખો, ભિક્ખવે, મારો પાપિમા અઞ્ઞતરં બ્રહ્મપારિસજ્જં અન્વાવિસિત્વા મં એતદવોચ – 'ભિક્ખુ, ભિક્ખુ, મેતમાસદો મેતમાસદો, એસો હિ, ભિક્ખુ, બ્રહ્મા મહાબ્રહ્મા અભિભૂ અનભિભૂતો અઞ્ઞદત્થુદસો વસવત્તી ઇસ્સરો કત્તા નિમ્માતા સેટ્ઠો સજિતા [સજ્જિતા (સ્યા॰ કં॰ ક॰), સઞ્જિતા (સી॰ પી॰)] વસી પિતા ભૂતભબ્યાનં. અહેસું ખો યે, ભિક્ખુ, તયા પુબ્બે સમણબ્રાહ્મણા લોકસ્મિં પથવીગરહકા પથવીજિગુચ્છકા, આપગરહકા આપજિગુચ્છકા, તેજગરહકા તેજજિગુચ્છકા, વાયગરહકા વાયજિગુચ્છકા, ભૂતગરહકા ભૂતજિગુચ્છકા, દેવગરહકા દેવજિગુચ્છકા, પજાપતિગરહકા પજાપતિજિગુચ્છકા, બ્રહ્મગરહકા બ્રહ્મજિગુચ્છકા – તે કાયસ્સ ભેદા પાણુપચ્છેદા હીને કાયે પતિટ્ઠિતા અહેસું. યે પન, ભિક્ખુ, તયા પુબ્બે સમણબ્રાહ્મણા લોકસ્મિં પથવીપસંસકા પથવાભિનન્દિનો, આપપસંસકા આપાભિનન્દિનો, તેજપસંસકા તેજાભિનન્દિનો, વાયપસંસકા વાયાભિનન્દિનો, ભૂતપસંસકા ભૂતાભિનન્દિનો, દેવપસંસકા દેવાભિનન્દિનો, પજાપતિપસંસકા પજાપતાભિનન્દિનો, બ્રહ્મપસંસકા બ્રહ્માભિનન્દિનો – તે કાયસ્સ ભેદા પાણુપચ્છેદા પણીતે કાયે પતિટ્ઠિતા. તં તાહં, ભિક્ખુ, એવં વદામિ – 'ઇઙ્ઘ ત્વં, મારિસ, યદેવ તે બ્રહ્મા આહ તદેવ ત્વં કરોહિ, મા ત્વં બ્રહ્મુનો વચનં ઉપાતિવત્તિત્થો'. સચે ખો ત્વં, ભિક્ખુ, બ્રહ્મુનો વચનં ઉપાતિવત્તિસ્સસિ, સેય્યથાપિ નામ પુરિસો સિરિં આગચ્છન્તિં દણ્ડેન પટિપ્પણામેય્ય, સેય્યથાપિ વા પન, ભિક્ખુ, પુરિસો નરકપ્પપાતે પપતન્તો હત્થેહિ ચ પાદેહિ ચ પથવિં વિરાધેય્ય, એવં સમ્પદમિદં, ભિક્ખુ, તુય્હં ભવિસ્સતિ. 'ઇઙ્ઘ ત્વં, મારિસ, યદેવ તે બ્રહ્મા આહ તદેવ ત્વં કરોહિ, મા ત્વં બ્રહ્મુનો વચનં ઉપાતિવત્તિત્થો. નનુ ત્વં, ભિક્ખુ, પસ્સસિ બ્રહ્મપરિસં સન્નિપતિત'ન્તિ? ઇતિ ખો મં, ભિક્ખવે, મારો પાપિમા બ્રહ્મપરિસં ઉપનેસિ.

''એવં વુત્તે, અહં, ભિક્ખવે, મારં પાપિમન્તં એતદવોચં – 'જાનામિ ખો તાહં, પાપિમ; મા ત્વં મઞ્ઞિત્થો – ન મં જાનાતી'તિ. મારો ત્વમસિ, પાપિમ. યો ચેવ, પાપિમ, બ્રહ્મા, યા ચ બ્રહ્મપરિસા, યે ચ બ્રહ્મપારિસજ્જા, સબ્બેવ તવ હત્થગતા સબ્બેવ તવ વસંગતા. તુય્હઞ્હિ, પાપિમ, એવં હોતિ – 'એસોપિ મે અસ્સ હત્થગતો, એસોપિ મે અસ્સ વસંગતો'તિ. અહં ખો પન, પાપિમ, નેવ તવ હત્થગતો નેવ તવ વસંગતો''તિ.

૫૦૩. ''એવં વુત્તે, ભિક્ખવે, બકો બ્રહ્મા મં એતદવોચ – 'અહઞ્હિ, મારિસ, નિચ્ચંયેવ સમાનં નિચ્ચન્તિ વદામિ, ધુવંયેવ સમાનં ધુવન્તિ વદામિ, સસ્સતંયેવ સમાનં સસ્સતન્તિ વદામિ, કેવલંયેવ સમાનં કેવલન્તિ વદામિ, અચવનધમ્મંયેવ સમાનં અચવનધમ્મ'ન્તિ વદામિ, યત્થ ચ પન ન જાયતિ ન જીયતિ ન મીયતિ ન ચવતિ ન ઉપપજ્જતિ તદેવાહં વદામિ – 'ઇદઞ્હિ ન જાયતિ ન જીયતિ ન મીયતિ ન ચવતિ ન ઉપપજ્જતી'તિ. અસન્તઞ્ચ પનઞ્ઞં ઉત્તરિ નિસ્સરણં 'નત્થઞ્ઞં ઉત્તરિ નિસ્સરણ'ન્તિ વદામિ. અહેસું ખો, ભિક્ખુ, તયા પુબ્બે સમણબ્રાહ્મણા લોકસ્મિં યાવતકં તુય્હં કસિણં આયુ તાવતકં તેસં તપોકમ્મમેવ અહોસિ. તે ખો એવં જાનેય્યું – 'સન્તઞ્ચ પનઞ્ઞં ઉત્તરિ નિસ્સરણં અત્થઞ્ઞં ઉત્તરિ નિસ્સરણન્તિ, અસન્તં વા અઞ્ઞં ઉત્તરિ નિસ્સરણં નત્થઞ્ઞં ઉત્તરિ નિસ્સરણ'ન્તિ. તં તાહં, ભિક્ખુ, એવં વદામિ – 'ન ચેવઞ્ઞં ઉત્તરિ નિસ્સરણં દક્ખિસ્સસિ, યાવદેવ ચ પન કિલમથસ્સ વિઘાતસ્સ ભાગી ભવિસ્સસિ. સચે ખો ત્વં, ભિક્ખુ, પથવિં અજ્ઝોસિસ્સસિ, ઓપસાયિકો મે ભવિસ્સસિ વત્થુસાયિકો, યથાકામકરણીયો બાહિતેય્યો. સચે આપં... તેજં... વાયં... ભૂતે... દેવે... પજાપતિં... બ્રહ્મં અજ્ઝોસિસ્સસિ, ઓપસાયિકો મે ભવિસ્સસિ વત્થુસાયિકો, યથાકામકરણીયો બાહિતેય્યો'તિ.

‘‘અહમ્પિ ખો એવં, બ્રહ્મે, જાનામિ – સચે પથવિં અજ્ઝોસિસ્સામિ, ઓપસાયિકો તે ભવિસ્સામિ વત્થુસાયિકો, યથાકામકરણીયો બાહિતેય્યો. ‘સચે આપં... તેજં... વાયં... ભૂતે... દેવે... પજાપતિં... બ્રહ્મં અજ્ઝોસિસ્સામિ, ઓપસાયિકો તે ભવિસ્સામિ વત્થુસાયિકો, યથાકામકરણીયો બાહિતેય્યો’તિ અપિ ચ તે અહં, બ્રહ્મે, ગતિઞ્ચ પજાનામિ, જુતિઞ્ચ પજાનામિ – એવં મહિદ્ધિકો બકો બ્રહ્મા, એવં મહાનુભાવો બકો બ્રહ્મા, એવં મહેસક્ખો બકો બ્રહ્મા’’તિ.

‘‘યથાકથં પન મે ત્વં, મારિસ, ગતિઞ્ચ પજાનાસિ, જુતિઞ્ચ પજાનાસિ – ‘એવં મહિદ્ધિકો બકો બ્રહ્મા, એવં મહાનુભાવો બકો બ્રહ્મા, એવં મહેસક્ખો બકો બ્રહ્મા’તિ?

‘‘યાવતા ચન્દિમસૂરિયા, પરિહરન્તિ દિસા ભન્તિ વિરોચના;
તાવ સહસ્સધા લોકો, એત્થ તે વત્તતે [વત્તતી (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] વસો.

‘‘પરોપરઞ્ચ [પરોવરઞ્ચ (સી॰ પી॰)] જાનાસિ, અથો રાગવિરાગિનં;
ઇત્થભાવઞ્ઞથાભાવં, સત્તાનં આગતિં ગતિ’’ન્તિ.

‘‘એવં ખો તે અહં, બ્રહ્મે, ગતિઞ્ચ પજાનામિ જુતિઞ્ચ પજાનામિ – ‘એવં મહિદ્ધિકો બકો બ્રહ્મા, એવં મહાનુભાવો બકો બ્રહ્મા, એવં મહેસક્ખો બકો બ્રહ્મા’તિ.

૫૦૪. ‘‘અત્થિ ખો, બ્રહ્મે, અઞ્ઞો કાયો, તં ત્વં ન જાનાસિ ન પસ્સસિ; તમહં જાનામિ પસ્સામિ. અત્થિ ખો, બ્રહ્મે, આભસ્સરા નામ કાયો યતો ત્વં ચુતો ઇધૂપપન્નો. તસ્સ તે અતિચિરનિવાસેન સા સતિ પમુટ્ઠા, તેન તં ત્વં ન જાનાસિ ન પસ્સસિ; તમહં જાનામિ પસ્સામિ. એવમ્પિ ખો અહં, બ્રહ્મે, નેવ તે સમસમો અભિઞ્ઞાય, કુતો નીચેય્યં? અથ ખો અહમેવ તયા ભિય્યો. અત્થિ ખો, બ્રહ્મે, સુભકિણ્હો નામ કાયો, વેહપ્ફલો નામ કાયો, અભિભૂ નામ કાયો, તં ત્વં ન જાનાસિ ન પસ્સસિ; તમહં જાનામિ પસ્સામિ. એવમ્પિ ખો અહં, બ્રહ્મે, નેવ તે સમસમો અભિઞ્ઞાય, કુતો નીચેય્યં? અથ ખો અહમેવ તયા ભિય્યો. પથવિં ખો અહં, બ્રહ્મે, પથવિતો અભિઞ્ઞાય યાવતા પથવિયા પથવત્તેન અનનુભૂતં તદભિઞ્ઞાય પથવિં નાપહોસિં, પથવિયા નાપહોસિં, પથવિતો નાપહોસિં, પથવિં મેતિ નાપહોસિં, પથવિં નાભિવદિં. એવમ્પિ ખો અહં, બ્રહ્મે, નેવ તે સમસમો અભિઞ્ઞાય, કુતો નીચેય્યં? અથ ખો અહમેવ તયા ભિય્યો. આપં ખો અહં, બ્રહ્મે...પે॰... તેજં ખો અહં, બ્રહ્મે...પે॰... વાયં ખો અહં, બ્રહ્મે...પે॰... ભૂતે ખો અહં, બ્રહ્મે...પે॰... દેવે ખો અહં, બ્રહ્મે...પે॰... પજાપતિં ખો અહં, બ્રહ્મે...પે॰... બ્રહ્મં ખો અહં, બ્રહ્મે...પે॰... આભસ્સરે ખો અહં, બ્રહ્મે...પે॰... સુભકિણ્હે ખો અહં, બ્રહ્મે... ...પે॰... વેહપ્ફલે ખો અહં, બ્રહ્મે...પે॰... અભિભું ખો અહં, બ્રહ્મે...પે॰... સબ્બં ખો અહં, બ્રહ્મે, સબ્બતો અભિઞ્ઞાય યાવતા સબ્બસ્સ સબ્બત્તેન અનનુભૂતં તદભિઞ્ઞાય સબ્બં નાપહોસિં સબ્બસ્મિં નાપહોસિં સબ્બતો નાપહોસિં સબ્બં મેતિ નાપહોસિં, સબ્બં નાભિવદિં. એવમ્પિ ખો અહં, બ્રહ્મે, નેવ તે સમસમો અભિઞ્ઞાય, કુતો નીચેય્યં? અથ ખો અહમેવ તયા ભિય્યો’’તિ.

‘‘સચે ખો, મારિસ, સબ્બસ્સ સબ્બત્તેન અનનુભૂતં, તદભિઞ્ઞાય મા હેવ તે રિત્તકમેવ અહોસિ, તુચ્છકમેવ અહોસી’’તિ .

‘‘‘વિઞ્ઞાણં અનિદસ્સનં અનન્તં સબ્બતો પભં’, તં પથવિયા પથવત્તેન અનનુભૂતં, આપસ્સ આપત્તેન અનનુભૂતં, તેજસ્સ તેજત્તેન અનનુભૂતં, વાયસ્સ વાયત્તેન અનનુભૂતં, ભૂતાનં ભૂતત્તેન અનનુભૂતં, દેવાનં

દેવત્તેન અનનુભૂતં, પજાપતિસ્સ પજાપતિત્તેન અનનુભૂતં, બ્રહ્માનં બ્રહ્મત્તેન અનનુભૂતં, આભસ્સરાનં આભસ્સરત્તેન અનનુભૂતં, સુભકિણ્હાનં સુભકિણ્હત્તેન અનનુભૂતં, વેહપ્ફલાનં વેહપ્ફલત્તે અનનુભૂતં, અભિભુસ્સ અભિભુત્તેન અનનુભૂતં, સબ્બસ્સ સબ્બત્તેન અનનુભૂતં''.

''હન્દ ચરહિ [હન્દ ચ હિ (સી॰ પી॰)] તે, મારિસ, પસ્સ અન્તરધાયામી''તિ. 'હન્દ ચરહિ મે ત્વં, બ્રહ્મે, અન્તરધાયસ્સુ, સચે વિસહસી'તિ. અથ ખો, ભિક્ખવે, બકો બ્રહ્મા 'અન્તરધાયિસ્સામિ સમણસ્સ ગોતમસ્સ, અન્તરધાયિસ્સામિ સમણસ્સ ગોતમસ્સા'તિ નેવસ્સુ મે સક્કોતિ અન્તરધાયિતું.

''એવં વુત્તે, અહં, ભિક્ખવે, બકં બ્રહ્માનં એતદવોચં – 'હન્દ ચરહિ તે બ્રહ્મે અન્તરધાયામી'તિ. 'હન્દ ચરહિ મે ત્વં, મારિસ, અન્તરધાયસ્સુ સચે વિસહસી'તિ. અથ ખો અહં, ભિક્ખવે, તથારૂપં ઇદ્ધાભિસઙ્ખારં અભિસઙ્ખાસિં – 'એત્તાવતા બ્રહ્મા ચ બ્રહ્મપરિસા ચ બ્રહ્મપારિસજ્જા ચ સદ્દઞ્ચ મે સોસ્સન્તિ [સદ્દમેવ સુય્યન્તિ (ક॰)], ન ચ મં દક્ખન્તી'તિ. અન્તરહિતો ઇમં ગાથં અભાસિં –

''ભવેવાહં ભયં દિસ્વા, ભવઞ્ચ વિભવેસિનં;
ભવં નાભિવદિં કિઞ્ચિ, નન્દિઞ્ચ ન ઉપાદિયિ''ન્તિ.

''અથ ખો, ભિક્ખવે, બ્રહ્મા ચ બ્રહ્મપરિસા ચ બ્રહ્મપારિસજ્જા ચ અચ્છરિયબ્ભુતચિત્તજાતા અહેસું – 'અચ્છરિયં વત ભો, અબ્ભુતં વત ભો! સમણસ્સ ગોતમસ્સ મહિદ્ધિકતા મહાનુભાવતા, ન ચ વત નો ઇતો પુબ્બે દિટ્ઠો વા, સુતો વા, અઞ્ઞો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા એવં મહિદ્ધિકો એવં મહાનુભાવો યથાયં સમણો ગોતમો સક્યપુત્તો સક્યકુલા પબ્બજિતો. ભવરામાય વત, ભો, પજાય ભવરતાય ભવસમ્મુદિતાય સમૂલં ભવં ઉદબ્બહી'તિ.

૫૦૫. ''અથ ખો, ભિક્ખવે, મારો પાપિમા અઞ્ઞતરં બ્રહ્મપારિસજ્જં અન્વાવિસિત્વા મં એતદવોચ – 'સચે ખો ત્વં, મારિસ, એવં પજાનાસિ, સચે ત્વં એવં અનુબુદ્ધો, મા સાવકે ઉપનેસિ, મા પબ્બજિતે; મા સાવકાનં ધમ્મં દેસેસિ, મા પબ્બજિતાનં; મા સાવકેસુ ગેધિમકાસિ, મા પબ્બજિતેસુ. અહેસું ખો, ભિક્ખુ, તયા પુબ્બે સમણબ્રાહ્મણા લોકસ્મિં અરહન્તો સમ્માસમ્બુદ્ધા પટિજાનમાના . તે સાવકે ઉપનેસું પબ્બજિતે, સાવકાનં ધમ્મં દેસેસું પબ્બજિતાનં, સાવકેસુ ગેધિમકંસુ પબ્બજિતેસુ, તે સાવકે ઉપનેત્વા પબ્બજિતે, સાવકાનં ધમ્મં દેસેત્વા પબ્બજિતાનં, સાવકેસુ ગેધિતચિત્તા પબ્બજિતેસુ, કાયસ્સ ભેદા પાણુપચ્છેદા હીને કાયે પતિટ્ઠિતા. અહેસું યે પન, ભિક્ખુ, તયા પુબ્બે સમણબ્રાહ્મણા લોકસ્મિં અરહન્તો સમ્માસમ્બુદ્ધા પટિજાનમાના. તે ન સાવકે ઉપનેસું ન પબ્બજિતે, ન સાવકાનં ધમ્મં દેસેસું ન પબ્બજિતાનં, ન સાવકેસુ ગેધિમકંસુ ન પબ્બજિતેસુ, તે ન સાવકે ઉપનેત્વા ન પબ્બજિતે, ન સાવકાનં ધમ્મં દેસેત્વા ન પબ્બજિતાનં, ન સાવકેસુ ગેધિતચિત્તા ન પબ્બજિતેસુ, કાયસ્સ ભેદા પાણુપચ્છેદા પણીતે કાયે પતિટ્ઠિતા. તં તાહં, ભિક્ખુ, એવં વદામિ – ઇઙ્ઘ ત્વં, મારિસ, અપ્પોસ્સુક્કો દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારમનુયુત્તો વિહરસ્સુ, અનક્ખાતં કુસલઞ્હિ, મારિસ, મા પરં ઓવદાહી'તિ.

''એવં વુત્તે, અહં, ભિક્ખવે, મારં પાપિમન્તં એતદવોચં – 'જાનામિ ખો તાહં, પાપિમ, મા ત્વં મઞ્ઞિત્થો – ન મં જાનાતી'તિ. મારો ત્વમસિ, પાપિમ. ન મં ત્વં, પાપિમ, હિતાનુકમ્પી એવં વદેસિ; અહિતાનુકમ્પી મં ત્વં, પાપિમ, એવં વદેસિ. તુય્હઞ્હિ, પાપિમ, એવં હોતિ – 'યેસં સમણો ગોતમો ધમ્મં દેસેસ્સતિ, તે મે વિસયં ઉપાતિવત્તિસ્સન્તી'તિ. અસમ્માસમ્બુદ્ધાવ પન તે , પાપિમ, સમાના સમ્માસમ્બુદ્ધામ્હાતિ પટિજાનિંસુ. અહં ખો

પન, પાપિમ, સમ્માસમ્બુદ્ધોવ સમાનો સમ્માસમ્બુદ્ધોમ્હીતિ પટિજાનામિ. દેસેન્તોપિ હિ, પાપિમ, તથાગતો સાવકાનં ધમ્મં તાદિસોવ અદેસેન્તોપિ હિ, પાપિમ, તથાગતો સાવકાનં ધમ્મં તાદિસોવ. ઉપનેન્તોપિ હિ, પાપિમ, તથાગતો સાવકે તાદિસોવ, અનુપનેન્તોપિ હિ, પાપિમ, તથાગતો સાવકે તાદિસોવ. તં કિસ્સ હેતુ? તથાગતસ્સ, પાપિમ, યે આસવા સંકિલેસિકા પોનોબ્ભવિકા સદરા દુક્ખવિપાકા આયતિં જાતિજરામરણિયા – તે પહીના ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવંકતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા. સેય્યથાપિ, પાપિમ, તાલો મત્થકચ્છિન્નો અભબ્બો પુન વિરૂળ્હિયા; એવમેવ ખો, પાપિમ, તથાગતસ્સ યે આસવા સંકિલેસિકા પોનોબ્ભવિકા સદરા દુક્ખવિપાકા આયતિં જાતિજરામરણિયા – તે પહીના ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવંકતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્માતિ.

‘‘ઇતિ હિદં મારસ્સ ચ અનાલપનતાય બ્રહ્મુનો ચ અભિનિમન્તનતાય, તસ્મા ઇમસ્સ વેય્યાકરણસ્સ બ્રહ્મનિમન્તનિકંતેવ અધિવચન’’ન્તિ.

બ્રહ્મનિમન્તનિકસુત્તં નિટ્ઠિતં નવમં.

૧૦. મારતજ્જનીયસુત્તં

૫૦૬. એવં મે સુતં – એકં સમયં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો ભગ્ગેસુ વિહરતિ સુસુમારગિરે ભેસકળાવને મિગદાયે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો અબ્ભોકાસે ચઙ્કમતિ. તેન ખો પન સમયેન મારો પાપિમા આયસ્મતો મહામોગ્ગલ્લાનસ્સ કુચ્છિગતો હોતિ કોટ્ઠમનુપવિટ્ઠો. અથ ખો આયસ્મતો મહામોગ્ગલ્લાનસ્સ એતદહોસિ – ‘‘કિં નુ ખો મે કુચ્છિ ગરુગરો વિય [ગરુ ગરુ વિય (સી॰ પી॰ ટીકાયં પાઠન્તરં)]? માસાચિતં મઞ્ઞે’’તિ. અથ ખો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો ચઙ્કમા ઓરોહિત્વા વિહારં પવિસિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. નિસજ્જ ખો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો પચ્ચત્તં યોનિસો મનસાકાસિ. અદ્દસા ખો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો મારં પાપિમન્તં કુચ્છિગતં કોટ્ઠમનુપવિટ્ઠં. દિસ્વાન મારં પાપિમન્તં એતદવોચ – ‘‘નિક્ખમ, પાપિમ; નિક્ખમ, પાપિમ! મા તથાગતં વિહેસેસિ, મા તથાગતસાવકં. મા તે અહોસિ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાયા’’તિ. અથ ખો મારસ્સ પાપિમતો એતદહોસિ – ‘‘અજાનમેવ ખો મં અયં સમણો અપસ્સં એવમાહ – ‘નિક્ખમ, પાપિમ; નિક્ખમ, પાપિમ! મા તથાગતં વિહેસેસિ, મા તથાગતસાવકં. મા તે અહોસિ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાયા’તિ. યોપિસ્સ સો સત્થા સોપિ મં નેવ ખિપ્પં જાનેય્ય, કુતો પન [કુતો ચ પન (સ્યા॰)] મં અયં સાવકો જાનિસ્સતી’’તિ? અથ ખો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો મારં પાપિમન્તં એતદવોચ – ‘‘એવમ્પિ ખો તાહં, પાપિમ, જાનામિ, મા ત્વં મઞ્ઞિત્થો – ‘ન મં જાનાતી’તિ. મારો ત્વમસિ, પાપિમ; તુય્હઞ્હિ, પાપિમ, એવં હોતિ – ‘અજાનમેવ ખો મં અયં સમણો અપસ્સં એવમાહ – નિક્ખમ, પાપિમ; નિક્ખમ, પાપિમ! મા તથાગતં વિહેસેસિ, મા તથાગતસાવકં. મા તે અહોસિ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાયાતિ. યોપિસ્સ સો સત્થા સોપિ મં નેવ ખિપ્પં જાનેય્ય, કુતો પન મં અયં સાવકો જાનિસ્સતી’’’તિ?

અથ ખો મારસ્સ પાપિમતો એતદહોસિ – ‘‘જાનમે ખો મં અયં સમણો પસ્સં એવમાહ – ‘નિક્ખમ, પાપિમ; નિક્ખમ, પાપિમ! મા તથાગતં વિહેસેસિ, મા તથાગતસાવકં. મા તે અહોસિ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાયા’’’તિ. અથ ખો મારો પાપિમા આયસ્મતો મહામોગ્ગલ્લાનસ્સ મુખતો ઉગ્ગન્ત્વા પચ્ચગ્ગળે અટ્ઠાસિ.

૫૦૭. અદ્દસા ખો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો મારં પાપિમન્તં પચ્ચગ્ગળે ઠિતં; દિસ્વાન મારં પાપિમન્તં એતદવોચ – ‘એત્થાપિ ખો તાહં, પાપિમ, પસ્સામિ; મા ત્વં મઞ્ઞિત્થો “ન મં પસ્સતી”તિ. એસો ત્વં, પાપિમ, પચ્ચગ્ગળે ઠિતો. ભૂતપુબ્બાહં, પાપિમ, દૂસી નામ મારો અહોસિં, તસ્સ મે કાળી નામ ભગિની. તસ્સા ત્વં પુત્તો. સો મે ત્વં ભાગિનેય્યો અહોસિ. તેન ખો પન, પાપિમ, સમયેન કકુસન્ધો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો લોકે ઉપ્પન્નો હોતિ. કકુસન્ધસ્સ ખો પન, પાપિમ, ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ વિધુરસઞ્જીવં નામ સાવકયુગં અહોસિ અગ્ગં ભદ્દયુગં. યાવતા ખો પન, પાપિમ, કકુસન્ધસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ સાવકા. તેસુ ન ચ કોચિ આયસ્મતા વિધુરેન સમસમો હોતિ યદિદં ધમ્મદેસનાય. ઇમિના ખો એવં [એતં (સી॰ સ્યા॰ પી॰)], પાપિમ, પરિયાયેન આયસ્મતો વિધુરસ્સ વિધુરોતેવ [વિધુરસ્સ વિધુરો વિધુરોત્વેવ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] સમઞ્ઞા ઉદપાદિ.

“આયસ્મા પન, પાપિમ, સઞ્જીવો અરઞ્ઞગતોપિ રુક્ખમૂલગતોપિ સુઞ્ઞાગારગતોપિ અપ્પકસિરેનેવ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમાપજ્જતિ. ભૂતપુબ્બં, પાપિમ, આયસ્મા સઞ્જીવો અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમાપન્નો નિસિન્નો હોતિ. અદ્દસંસુ ખો, પાપિમ, ગોપાલકા પસુપાલકા કસ્સકા પથાવિનો આયસ્મન્તં સઞ્જીવં અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમાપન્નં નિસિન્નં; દિસ્વાન તેસં એતદહોસિ – ‘અચ્છરિયં વત, ભો, અબ્ભુતં વત, ભો! અયં સમણો નિસિન્નકોવ કાલઙ્કતો! હન્દ નં દહામા’તિ. અથ ખો તે, પાપિમ, ગોપાલકા પસુપાલકા કસ્સકા પથાવિનો તિણઞ્ચ કટ્ઠઞ્ચ ગોમયઞ્ચ સંકડ્ઢિત્વા આયસ્મતો સઞ્જીવસ્સ કાયે ઉપચિનિત્વા અગ્ગિં દત્વા પક્કમિંસુ. અથ ખો, પાપિમ, આયસ્મા સઞ્જીવો તસ્સા રત્તિયા અચ્ચયેન તાય સમાપત્તિયા વુટ્ઠહિત્વા ચીવરાનિ પપ્ફોટેત્વા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય ગામં પિણ્ડાય પાવિસિ. અદ્દસંસુ ખો તે, પાપિમ, ગોપાલકા પસુપાલકા કસ્સકા પથાવિનો આયસ્મન્તં સઞ્જીવં પિણ્ડાય ચરન્તં; દિસ્વાન નેસં એતદહોસિ – ‘અચ્છરિયં વત, ભો, અબ્ભુતં વત, ભો! અયં સમણો નિસિન્નકોવ કાલઙ્કતો, સ્વાયં પટિસઞ્જીવિતો’તિ . ઇમિના ખો એવં, પાપિમ, પરિયાયેન આયસ્મતો સઞ્જીવસ્સ સઞ્જીવોતેવ [સઞ્જીવો સઞ્જીવોત્વેવ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] સમઞ્ઞા ઉદપાદિ.

૫૦૮. “અથ ખો, પાપિમ, દૂસિસ્સ મારસ્સ એતદહોસિ – ‘ઇમેસં ખો અહં ભિક્ખૂનં સીલવન્તાનં કલ્યાણધમ્માનં નેવ જાનામિ આગતિં વા ગતિં વા. યંનૂનાહં બ્રાહ્મણગહપતિકે અન્વાવિસેય્યં – એથ, તુમ્હે ભિક્ખૂ સીલવન્તે કલ્યાણધમ્મે અક્કોસથ પરિભાસથ રોસેથ વિહેસેથ. અપ્પેવ નામ તુમ્હેહિ અક્કોસિયમાનાનં પરિભાસિયમાનાનં રોસિયમાનાનં વિહેસિયમાનાનં સિયા ચિત્તસ્સ અઞ્ઞથત્તં, યથા તં દૂસી મારો લભેથ ઓતાર’ન્તિ. અથ ખો તે, પાપિમ, દૂસી મારો બ્રાહ્મણગહપતિકે અન્વાવિસિ – ‘એથ, તુમ્હે ભિક્ખૂ સીલવન્તે કલ્યાણધમ્મે અક્કોસથ પરિભાસથ રોસેથ વિહેસેથ. અપ્પેવ નામ તુમ્હેહિ અક્કોસિયમાનાનં પરિભાસિયમાનાનં રોસિયમાનાનં વિહેસિયમાનાનં સિયા ચિત્તસ્સ અઞ્ઞથત્તં, યથા તં દૂસી મારો લભેથ ઓતાર’ન્તિ.

“અથ ખો તે, પાપિમ, બ્રાહ્મણગહપતિકા અન્વાવિસિટ્ઠા દૂસિના મારેન ભિક્ખૂ સીલવન્તે કલ્યાણધમ્મે અક્કોસન્તિ પરિભાસન્તિ રોસેન્તિ વિહેસેન્તિ – ‘ઇમે પન મુણ્ડકા સમણકા ઇબ્ભા કિણ્હા [કણ્હા (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] બન્ધુપાદાપચ્ચા “ઝાયિનોસ્મા ઝાયિનોસ્મા”તિ પત્તક્ખન્ધા અધોમુખા મધુરકજાતા ઝાયન્તિ પજ્ઝાયન્તિ નિજ્ઝાયન્તિ અપજ્ઝાયન્તિ. સેય્યથાપિ નામ ઉલૂકો રુક્ખસાખાયં મૂસિકં મગ્ગયમાનો ઝાયતિ પજ્ઝાયતિ નિજ્ઝાયતિ અપજ્ઝાયતિ; એવમેવિમે મુણ્ડકા સમણકા ઇબ્ભા કિણ્હા બન્ધુપાદાપચ્ચા “ઝાયિનોસ્મા ઝાયિનોસ્મા”તિ પત્તક્ખન્ધા અધોમુખા મધુરકજાતા ઝાયન્તિ પજ્ઝાયન્તિ નિજ્ઝાયન્તિ અપજ્ઝાયન્તિ.

સેય્યથાપિ નામ કોત્થુ નદીતીરે મચ્છે મગ્ગયમાનો ઝાયતિ પજ્ઝાયતિ નિજ્ઝાયતિ અપજ્ઝાયતિ; એવમેવિમે મુણ્ડકા સમણકા ઇબ્ભા કિણ્હા બન્ધુપાદાપચ્ચા ''ઝાયિનોસ્મા ઝાયિનોસ્મા''તિ પત્તક્ખન્ધા અધોમુખા મધુરકજાતા ઝાયન્તિ પજ્ઝાયન્તિ નિજ્ઝાયન્તિ અપજ્ઝાયન્તિ. સેય્યથાપિ નામ બિળારો સન્ધિસમલસઙ્કટીરે મૂસિકં મગ્ગયમાનો ઝાયતિ પજ્ઝાયતિ નિજ્ઝાયતિ અપજ્ઝાયતિ; એવમેવિમે મુણ્ડકા સમણકા ઇબ્ભા કિણ્હા બન્ધુપાદાપચ્ચા ''ઝાયિનોસ્મા ઝાયિનોસ્મા''તિ પત્તક્ખન્ધા અધોમુખા મધુરકજાતા ઝાયન્તિ પજ્ઝાયન્તિ નિજ્ઝાયન્તિ અપજ્ઝાયન્તિ. સેય્યથાપિ નામ ગદ્રભો વહચ્છિન્નો સન્ધિસમલસઙ્કટીરે ઝાયતિ પજ્ઝાયતિ નિજ્ઝાયતિ અપજ્ઝાયતિ, એવમેવિમે મુણ્ડકા સમણકા ઇબ્ભા કિણ્હા બન્ધુપાદાપચ્ચા ''ઝાયિનોસ્મા ઝાયિનોસ્મા''તિ પત્તક્ખન્ધા અધોમુખા મધુરકજાતા ઝાયન્તિ પજ્ઝાયન્તિ નિજ્ઝાયન્તિ અપજ્ઝાયન્તી''તિ.

''યે ખો પન, પાપિમ, તેન સમયેન મનુસ્સા કાલઙ્કરોન્તિ યેભુય્યેન કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જન્તિ.

૫૦૯. ''અથ ખો, પાપિમ, કકુસન્ધો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – 'અન્વાવિટ્ઠા ખો, ભિક્ખવે, બ્રાહ્મણગહપતિકા દૂસિના મારેન – એથ, તુમ્હે ભિક્ખૂ સીલવન્તે કલ્યાણધમ્મે અક્કોસથ પરિભાસથ રોસેથ વિહેસેથ, અપ્પેવ નામ તુમ્હેહિ અક્કોસિયમાનાનં પરિભાસિયમાનાનં રોસિયમાનાનં વિહેસિયમાનાનં સિયા ચિત્તસ્સ અઞ્ઞથત્તં, યથા તં દૂસી મારો લભેથ ઓતાર'ન્તિ. એથ, તુમ્હે, ભિક્ખવે, મેત્તાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરથ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં. ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં મેત્તાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાબજ્ઝેન ફરિત્વા વિહરથ. કરુણાસહગતેન ચેતસા…પે॰… મુદિતાસહગતેન ચેતસા…પે॰… ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરથ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં. ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાબજ્ઝેન ફરિત્વા વિહરથા'તિ.

''અથ ખો તે, પાપિમ, ભિક્ખૂ કકુસન્ધેન ભગવતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન એવં ઓવદિયમાના એવં અનુસાસિયમાના અરઞ્ઞગતાપિ રુક્ખમૂલગતાપિ સુઞ્ઞાગારગતાપિ મેત્તાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરિંસુ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં. ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં મેત્તાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાબજ્ઝેન ફરિત્વા વિહરિંસુ. કરુણાસહગતેન ચેતસા…પે॰… મુદિતાસહગતેન ચેતસા…પે॰… ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરિંસુ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં. ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાબજ્ઝેન ફરિત્વા વિહરિંસુ .

૫૧૦. ''અથ ખો, પાપિમ, દૂસિસ્સ મારસ્સ એતદહોસિ – 'એવમ્પિ ખો અહં કરોન્તો ઇમેસં ભિક્ખૂનં સીલવન્તાનં કલ્યાણધમ્માનં નેવ જાનામિ આગતિં વા ગતિં વા, યંનૂનાહં બ્રાહ્મણગહપતિકે અન્વાવિસેય્યં – એથ, તુમ્હે ભિક્ખૂ સીલવન્તે કલ્યાણધમ્મે સક્કરોથ ગરું કરોથ માનેથ પૂજેથ , અપ્પેવ નામ તુમ્હેહિ સક્કરિયમાનાનં ગરુકરિયમાનાનં માનિયમાનાનં પૂજિયમાનાનં સિયા ચિત્તસ્સ અઞ્ઞથત્તં, યથા તં દૂસી મારો લભેથ ઓતાર'ન્તિ . અથ ખો તે, પાપિમ, દૂસી મારો બ્રાહ્મણગહપતિકે અન્વાવિસિ – 'એથ, તુમ્હે ભિક્ખૂ સીલવન્તે કલ્યાણધમ્મે સક્કરોથ ગરું કરોથ માનેથ પૂજેથ, અપ્પેવ નામ તુમ્હેહિ સક્કરિયમાનાનં ગરુકરિયમાનાનં માનિયમાનાનં પૂજિયમાનાનં સિયા ચિત્તસ્સ અઞ્ઞથત્તં, યથા તં દૂસી મારો લભેથ ઓતાર'ન્તિ.

અથ ખો તે, પાપિમ, બ્રાહ્મણગહપતિકા અન્વાવિટ્ઠા દૂસિના મારેન ભિક્ખૂ સીલવન્તે કલ્યાણધમ્મે સક્કરોન્તિ ગરું કરોન્તિ માનેન્તિ પૂજેન્તિ.

‘‘યે ખો પન, પાપિમ, તેન સમયેન મનુસ્સા કાલઙ્કરોન્તિ યેભુય્યેન કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ.

૫૧૧. ‘‘અથ ખો, પાપિમ, કકુસન્ધો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘અન્વાવિટ્ઠા ખો, ભિક્ખવે, બ્રાહ્મણગહપતિકા દૂસિના મારેન – એથ, તુમ્હે ભિક્ખૂ સીલવન્તે કલ્યાણધમ્મે સક્કરોથ ગરું કરોથ માનેથ પૂજેથ, અપ્પેવ નામ તુમ્હેહિ સક્કરિયમાનાનં ગરુકરિયમાનાનં માનિયમાનાનં પૂજિયમાનાનં સિયા ચિત્તસ્સ અઞ્ઞથત્તં, યથા તં દૂસી મારો લભેથ ઓતારન્તિ. એથ, તુમ્હે, ભિક્ખવે, અસુભાનુપસ્સિનો કાયે વિહરથ, આહારે પટિકૂલસઞ્ઞિનો, સબ્બલોકે અનભિરતિસઞ્ઞિનો [અનભિરતસઞ્ઞીનો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)], સબ્બસઙ્ખારેસુ અનિચ્ચાનુપસ્સિનો’તિ.

‘‘અથ ખો તે, પાપિમ, ભિક્ખૂ કકુસન્ધેન ભગવતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન એવં ઓવદિયમાના એવં અનુસાસિયમાના અરઞ્ઞગતાપિ રુક્ખમૂલગતાપિ સુઞ્ઞાગારગતાપિ અસુભાનુપસ્સિનો કાયે વિહરિંસુ, આહારે પટિકૂલસઞ્ઞિનો, સબ્બલોકે અનભિરતિસઞ્ઞિનો, સબ્બસઙ્ખારેસુ અનિચ્ચાનુપસ્સિનો.

૫૧૨. ‘‘અથ ખો, પાપિમ, કકુસન્ધો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય આયસ્મતા વિધુરેન પચ્છાસમણેન ગામં પિણ્ડાય પાવિસિ. અથ ખો, પાપિમ, દૂસી મારો અઞ્ઞતરં કુમારકં [કુમારં (સી॰ પી॰)] અન્વાવિસિત્વા સક્ખરં ગહેત્વા આયસ્મતો વિધુરસ્સ સીસે પહારમદાસિ; સીસં વોભિન્દિ [સીસં તે ભિન્દિસ્સામીતિ (ક॰)]. અથ ખો, પાપિમ, આયસ્મા વિધુરો ભિન્નેન સીસેન લોહિતેન ગળન્તેન કકુસન્ધંયેવ ભગવન્તં અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધં પિટ્ઠિતો પિટ્ઠિતો અનુબન્ધિ. અથ ખો , પાપિમ, કકુસન્ધો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો નાગાપલોકિતં અપલોકેસિ – ‘ન વાયં દૂસી મારો મત્તમઞ્ઞાસી’તિ. સહાપલોકનાય ચ પન, પાપિમ, દૂસી મારો તમ્હા ચ ઠાના ચવિ મહાનિરયઞ્ચ ઉપપજ્જિ.

‘‘તસ્સ ખો પન, પાપિમ, મહાનિરયસ્સ તયો નામધેય્યા હોન્તિ – છફસ્સાયતનિકો ઇતિપિ, સઙ્કુસમાહતો ઇતિપિ, પચ્ચત્તવેદનિયો ઇતિપિ. અથ ખો મં, પાપિમ, નિરયપાલા ઉપસઙ્કમિત્વા એતદવોચું – યદા ખો તે [યતો તે (ક॰)], મારિસ, સઙ્કુના સઙ્કુ હદયે સમાગચ્છેય્ય. અથ નં ત્વં જાનેય્યાસિ – ‘વસ્સસહસ્સં મે નિરયે પચ્ચમાનસ્સા’તિ. સો ખો અહં, પાપિમ, બહૂનિ વસ્સાનિ બહૂનિ વસ્સસતાનિ બહૂનિ વસ્સસહસ્સાનિ તસ્મિં મહાનિરયે અપચ્ચિં. દસવસ્સસહસ્સાનિ તસ્સેવ મહાનિરયસ્સ ઉસ્સદે અપચ્ચિં વુટ્ઠાનિમં નામ વેદનં વેદિયમાનો. તસ્સ મય્હં, પાપિમ, એવરૂપો કાયો હોતિ, સેય્યથાપિ મનુસ્સસ્સ. એવરૂપં સીસં હોતિ, સેય્યથાપિ મચ્છસ્સ.

૫૧૩.‘‘કીદિસો નિરયો આસિ, યત્થ દૂસી અપચ્ચથ;
વિધુરં સાવકમાસજ્જ, કકુસન્ધઞ્ચ બ્રાહ્મણં.

‘‘સતં આસિ અયોસઙ્કૂ, સબ્બે પચ્ચત્તવેદના;
ઈદિસો નિરયો આસિ, યત્થ દૂસી અપચ્ચથ;
વિધુરં સાવકમાસજ્જ, કકુસન્ધઞ્ચ બ્રાહ્મણં.

‘‘યો એતમભિજાનાતિ, ભિક્ખુ બુદ્ધસ્સ સાવકો;
તાદિસં ભિક્ખુમાસજ્જ, કણ્હ દુક્ખં નિગચ્છસિ.

‘‘મજ્ઝે સરસ્સ તિટ્ઠન્તિ, વિમાના કપ્પટ્ઠાયિનો;
વેળુરિયવણ્ણા રુચિરા, અચ્ચિમન્તો પભસ્સરા;
અચ્છરા તત્થ નચ્ચન્તિ, પુથુ નાનત્તવણ્ણિયો.

‘‘યો એતમભિજાનાતિ, ભિક્ખુ બુદ્ધસ્સ સાવકો;
તાદિસં ભિક્ખુમાસજ્જ, કણ્હ દુક્ખં નિગચ્છસિ.

‘‘યો વે બુદ્ધેન ચોદિતો, ભિક્ખુ સઙ્ઘસ્સ પેક્ખતો;
મિગારમાતુપાસાદં, પાદઙ્ગુટ્ઠેન કમ્પયિ.

‘‘યો એતમભિજાનાતિ, ભિક્ખુ બુદ્ધસ્સ સાવકો;
તાદિસં ભિક્ખુમાસજ્જ, કણ્હ દુક્ખં નિગચ્છસિ.

‘‘યો વેજયન્તં પાસાદં, પાદઙ્ગુટ્ઠેન કમ્પયિ;
ઇદ્ધિબલેનુપત્થદ્ધો, સંવેજેસિ ચ દેવતા.

‘‘યો એતમભિજાનાતિ, ભિક્ખુ બુદ્ધસ્સ સાવકો;
તાદિસં ભિક્ખુમાસજ્જ, કણ્હ દુક્ખં નિગચ્છસિ.

‘‘યો વેજયન્તપાસાદે, સક્કં સો પરિપુચ્છતિ;
અપિ વાસવ જાનાસિ, તણ્હાક્ખયવિમુત્તિયો;
તસ્સ સક્કો વિયાકાસિ, પઞ્હં પુટ્ઠો યથાતથં.

‘‘યો એતમભિજાનાતિ, ભિક્ખુ બુદ્ધસ્સ સાવકો;
તાદિસં ભિક્ખુમાસજ્જ, કણ્હ દુક્ખં નિગચ્છસિ.

‘‘યો બ્રહ્મં પરિપુચ્છતિ, સુધમ્માયાભિતો સભં;
અજ્જાપિ ત્યાવુસો દિટ્ઠિ, યા તે દિટ્ઠિ પુરે અહુ;
પસ્સસિ વીતિવત્તન્તં, બ્રહ્મલોકે પભસ્સરં.

‘‘તસ્સ બ્રહ્મા વિયાકાસિ, અનુપુબ્બં યથાતથં;
ન મે મારિસ સા દિટ્ઠિ, યા મે દિટ્ઠિ પુરે અહુ.

‘‘પસ્સામિ વીતિવત્તન્તં, બ્રહ્મલોકે પભસ્સરં;
સોહં અજ્જ કથં વજ્જં, અહં નિચ્ચોમ્હિ સસ્સતો.

‘‘યો એતમભિજાનાતિ, ભિક્ખુ બુદ્ધસ્સ સાવકો;

તાદિસં ભિક્ખુમાસજ્જ, કણ્હ દુક્ખં નિગચ્છસિ.

‘‘યો મહામેરુનો કૂટં, વિમોક્ખેન અફસ્સયિ;
વનં પુબ્બવિદેહાનં, યે ચ ભૂમિસયા નરા.

‘‘યો એતમભિજાનાતિ, ભિક્ખુ બુદ્ધસ્સ સાવકો;
તાદિસં ભિક્ખુમાસજ્જ, કણ્હ દુક્ખં નિગચ્છસિ.

‘‘ન વે અગ્ગિ ચેતયતિ [વેઠયતિ (સી॰)], ‘અહં બાલં ડહામી’તિ;
બાલો ચ જલિતં અગ્ગિં, આસજ્જ નં સ ડય્હતિ.

‘‘એવમેવ તુવં માર, આસજ્જ નં તથાગતં;
સયં ડહિસ્સસિ અત્તાનં, બાલો અગ્ગિંવ સંફુસં.

‘‘અપુઞ્ઞં પસવી મારો, આસજ્જ નં તથાગતં;
કિન્નુ મઞ્ઞસિ પાપિમ, ન મે પાપં વિપચ્ચતિ.

‘‘કરોતો ચીયતિ પાપં, ચિરરત્તાય અન્તક;
માર નિબ્બિન્દ બુદ્ધમ્હા, આસં માકાસિ ભિક્ખુસુ.

‘‘ઇતિ મારં અતજ્જેસિ, ભિક્ખુ ભેસકળાવને;
તતો સો દુમ્મનો યક્ખો, નતત્થેવન્તરધાયથા’’તિ.

મારતજ્જનીયસુત્તં નિટ્ઠિતં દસમં.

ચૂળયમકવગ્ગો નિટ્ઠિતો પઞ્ચમો.

તસ્સુદ્દાનં –

સાલેય્ય વેરઞ્જદુવે ચ તુટ્ઠિ, ચૂળમહાધમ્મસમાદાનઞ્ચ;
વીમંસકા કોસમ્બિ ચ બ્રાહ્મણો, દૂસી ચ મારો દસમો ચ વગ્ગો.

સાલેય્યવગ્ગો નિટ્ઠિતો પઞ્ચમો.

ઇદં વગ્ગાનમુદ્દાનં –

મૂલપરિયાયો ચેવ, સીહનાદો ચ ઉત્તમો;
કકચો ચેવ ગોસિઙ્ગો, સાલેય્યો ચ ઇમે પઞ્ચ.

મૂલપણ્ણાસકં સમત્તં.